This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Catalogued throughout

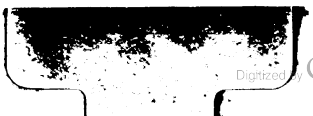
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER

GEDENK-WAARDIGSTE

REYSEN

Na

OOST EN WEST-INDIEN,

Mitsgaders andere Geweſten gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1519 TOT 1521.

De namen der Reyſigers ſtaan agter de volgende Tijtel uytgedrukt.

Digitized by Google

NAAUKEURIGE VERSAMELING

DER GEDENK-WAARDIGSTE

ZEE EN LAND REYSEN

NA

OOST EN WEST-INDIËN,

Mitsgaders andere Geweſten, ter eerſter Ontdekking en ſoo vervolgens van verſcheyde Volkeren, meerendeels door Vorſten, of Maatſchappyen derwaarts geſonden, gedaan;

ZEDERT HET JAAR 1519 TOT 1521.

Waar van eenige noyt gedrukt, andere nu eerſt uyt haar Oorſpronkelijke Taalen overgeſet, en ſommige merkelijk verbeterd zijn;
Zijnde een waaragtige en bondige Beſchrijving van veele vreemde Koningrijken, Landſchappen en Steeden, der ſelver Benamingen, Gelegentheden, Sterktens, Stroomen, Zee-Havens, Goud- en Silver-Mijnen, Peerl-Viſſeryen, en menigvuldige Wonderen;
Benevens de Oorlogs-daden en Gedenk-waardige Bedrijven der Ontdekkers, in het op-doen deſer Landen voorgevallen; voorts hunne gevaarlijke en ſeldſame Ontmoetingen, merk-waardige Geſchiedeniſſen, grouwſame Verwoeſtingen, voorname Volk-Plantingen en Veſtiging der Koopmanſchappen aldaar.
Alles doorgaans met nodige Land-Kaarten, menigte Konſt-Printen, en bequame Regiſters verrijkt.

In het ligt gegeven

TE LEYDEN,

Door PIETER VANDER AA,

Boekverkoper in de S^t. Pieters Koor-ſteeg, in PLATO. 1707.

Alwaar deſelve te bekomen zijn.

Met Oktroyen van de Heeren Staten van Holland, 's Lands van Utregt, en Staten Generaal.

203. g 20

Digitized by Google

Digitized by Google

De VOYAGIEN in dit Deel begrepen, zijn de volgende.

Anno

1519 Heldhaftige Reys-Togten te Land, door *Ferdinand Cortes*, in *Nieuw-Spanje*, ter Belegering der Koninklijke Hoofd-Stad *Mexico*, van *Tlaſcala* ondernomen in 't Jaar 1519. Verhalende niet alleen de bloedige gevegten, ſamenſweringen en wreedheden, in 't verder bemagtigen der *Mexikaanze* Volkeren; maar ook inſonderheyd, de liſtige handelingen tuſſen *Cortes* en de Konink *Motezuma*, tot een voorſpel ſijner overheering, lafhertige dood, en inneemen der pragtige Stad *Mexico* en 't gantſe Rijk voorgevallen. Als mede een naauwkeurige Beſchrijving van de Oudheyd en Afkomſt der *Mexikanen*, hunne Koninklijke Geſlagten, Rijkdommen, Regeering, Hofhouding, Staatkunde, Wetten, Godsdienſt, Tempelen en Afgoden, Feeſten en Speeldagen, Straf-oeffening, Lijk-dienſten, Kleeding, Vrouwen en Bywyven; nevens andere byſonderheden der Landſchappen van *Nieuw-Spanje*, en ondervinding aan den brandenden Swavel-berg *van* Tlaſcala, *&c.*

1520 Verſcheyde Reys-Togten te Water ende te Land gedaan na de Vaſte Kuſt van *Chiribichi*, *Cubagua*, *Chicora* en *Nieuw-Spaanje*, in 't jaar 1520. d'Eerſte door *Alonſo d'Ojeda* van *Cubagua*. De tweede door *Ferdinand Magellanes*, door deſſelfs *ontdekte Straat*, onder veel rampſpoed tot in de *Zuyd-Zee* agtervolgd. De derde door *Gonzale d'Ocampo*, gedaan van *Hiſpaniola*. De vierde door *Panfilio de Narvaez*, vertrekkende van *Cuba*. De vijfde door *Lucas Vasquez d'Ayllon*, en andere, afgevaren van *Hiſpaniola*.

1521 Roemwaardige Scheeps-Togten en Dappere Krijgs-bedrijven ter Zee en te Land, onder 't beſtuur van Don *Duarte de Menezes*, als Opperhoofd van de Vloot en Gouverneur van *Ooſt-Indien*; ter afloſſing van den Heer Generaal *Diego Lopez de Sequeira*, met XII Schepen uyt Portugaal derwaarts gedaan, in 't Jaar 1521. Verhalende, (behalven de toeſtand der Portugyzen *Sterkten* en *Komptooren*, ter voortzetting van den Koophandel door gants *Indiën* tot in *China*,) de Opſtand des Konings van *Ormus*, onder bloedige Gevegten, Moorden en Branden ten eynde geloopen.

Digitized by Google

Digitized by Google

HELDHAFTIGE REYS-TOGTEN,

TE LAND,

Door

FERDINAND CORTES,

In NIEUW-SPANJE,

Ter Belegering der Koninglijke Hoofd-ſtad

MEXICO,

Van Tlaſkala *ondernoomen in 't Jaar* 1519.

Verhalende niet alleen de bloedige Gevegten, t'Samen-ſweeringen en Wreedheden, in 't verder bemagtigen der *Mexicaanſe* Volkeren; maar ook inſonderheyd de liſtige Handelingen tuſſen *Cortes* en de Koning *Motezuma*, tot een Voorſpel ſijner Overheering, laf-hertige Dood, en Inneemen der pragrige Stad *Mexico* en 't gantſe Rijk voorgevallen;

Als mede een ndauw-keurige Beſchrijving van de Oudheyd, en Afkomſt der Mexicaanen, *hunne Koninglijke Geſtagten, Rijkdommen, Regeering, Hof-houding, Staat-kunde, Wetten, Gods-dienſt, Tempelen en Afgoden, Feeſten en Speel-dagen, Straf-oeffening, Lijk-dienſten, Kleeding, Vrouwen en By-wijven; nevens andere byſonderheeden der Landſchappen van* Nieuw-Spanje, *en ondervinding aan den brandenden* Swavel-berg *van* Tlaſkala, *&c.*

Uyt d'oorſpronkelijke Berigten en Koninglijk bevel in 't *Spaans* beſchreeven door ANTONIUS DE HERRERA, Hiſtory-Schrijver van ſijn *Catholijke* Majeſteyt van *Caſtiliën* en *Indiën*, *&c. &c.*

Nu alder-eerſt uyt die *Spraak* vertaald.

Met noodig Regiſter *en* Konſt-Printen *verrijkt.*

TE LEYDEN,

By PIETER VANDER Aa, Boekverkooper 1707.

Met Privilegie.

Digitized by Google

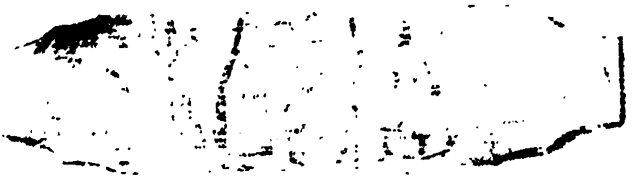

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HELD-HAFTIGE REYS-TOGTEN

Te land, door

FERDINAND CORTES,

In Nieuw Spanje,

Ter belegering der Koninglijke Hoofd-stad

MEXICO;

Van Tlaskala *ondernoomen*

In 't Jaar 1519.

1519

De Tlaskalaanen besluyten met Cortes den, optogt naar Mexico te doen.

FErdinand Cortes geloovende de Vreede en Vriendschap met de Tlaskalaanen vast genoeg geslooten te hebben / stelde hy hen de Belegeringe der Stad Mexico voor; en alhoewel zy hem vertoonden de kragten van Motezuma, de Sterkte der Stad / en het Gevaar / waar voor hy zig zou bloot stellen / in zig in Handen der Culuas te begeeven / die zy zeyden zeer veranderlijk te zijn / en weynig te betrouwen / en alles gevoegt by de veelheyd en 't onnoemelijk getal van Volk / dat men'er vinden zoude. Dog eyndelijk / om hem te behaagen / bewilligden zy alles op sijne Begeerte / en beloofden hem bystand te doen / ingevalle hy wilde den Oorlog voeren / en van hem te verzellen / zonder zig te vergaapen / of meer te hooren naar de Voorslagen / die hen Motezuma zou koomen te doen / en ter zelver tijd begonnen ze hunne Bevelhebbers te benoemen / en Manschap te ligten / als mede den Voorraad van den Leef-togt te verzorgen. Zo

1519 dra men in alle d' omleggende Landen van Tlaskala vernomen had/ dat de Castiliaanen een verbond met de Tlaskalaanen gemaakt hadden/ gaf hen dit niet weynig verbaazinge; dog nog te meer voor Motezuma, die alles werk-stellig maakte wat hy konde/ om te verhinderen/ dat Cortes de Reyze naar Mexico deed/ alhoewel hy hem zijnent weegen aangebooden had/ om hem de Tlaskalaanen t' ontrekken/ dat hy des naar Cholula trok/ alwaar hy beter gehandelt zou worden. Maar de Tlaskalaanen hadden hem 'er Dagelijks van afgeraaden/ en ten dien eynde drongenze nog meer aan/ zulks ze hem verzelden/ en 50000 Soldaten verschaften; nademaal egter de Cholulecas met hen lange in Vreede hadden geleeft/ navolgens datze door Motezuma bewerkt waren geweest/ alzo ze gereed stonden om de Mexicaanen slag te leveren/ voerende de Tlaskalaanen de voor-troupen/ wanneer zy begonnen te strijden/ midlerwijl de Cholulecas hen van agteren aanvallen zouden/ zulks dat ze zedert Vyanden wierden. Verhalven de Tlaskalaanen, Cortes wegens deze Cholulecas waarschouwden/ wel verdagt te weezen/ op 't geene zy zeyden/ als dat de Magt van hunne Afgod Quetzalcoate zo groot was/ dat die hem door den Donder des Hemels/ en door de Bestortinge der Wateren overvallen zou/ zulks zy hem niet vreesden; en dat de Tlaskalaanen de Castiliaanen, niet anders/ dan door Lafhartigheyd en Verwijfdheyd zig deeze Vreemdelingen onderwurpen hadden/ en des groote kastijdingen verdienden. En dat zy zig verwonderden/ dat ze zo ligtelijk hen by hun verblijf vergunt hadden/ verliezende door dit middel den onsterffelijken Roem van de roem-rugtige Chichimecas ontsprooten/ die d' eerste Bewoonders deezer Landen waren/ en waar van zy hunnen Oorsprong hadden. Maar niet tegenstaande/ dat hun Misdrijf en Lafhartigheyd wel verdiende/ dat 'er een regtvaardige Straffinge quam/ die hunner God Quetzalcoate over hen oeffende/ nademaal

Bedreyginge der Cholulecas aan de Tlaskalaanen gedaan.

maal hy 'er alle sijne Magt toe gebruyken kon/ en dat hy Stroomen Waters uyt de Tempels zoude konnen verschaffen om de Castiliaanen uyt te roeyen. Dit verbaasde de Tlaskalaanen, zig verbeeldende/ dat deeze Bedreygingen hen dus zouden overkoomen. 1519

Daar wierden nu voor Bevelhebbers benoemt/ die Cortes verzellen moesten/ uyt de wijken van Ocotelulco, 9 Heeren/ die tot veld-teeken een groene Vogel hadden/ op de Spitse van een Steenrots zittende. d'Andere Wijken leverden 13 Bevelhebbers uyt; en de Wijk van Guiyahuizlan voerde voor Wapen een Veeder-bos van groene Pluymaadjes/ op de wijze van een Waayer/ die diende als een halve Muig-verdrijver. Het Teeken van de Wijk van Tirzatla was een witte Reyger/ op de Spitse eener Rotse gesteld. En de Wijk van Texeticxac, voerde voor Wapen een Wolf op zeekere Rotse/ nevens een Boog en Pijlen aan de Voeten des zelfs. d'Andere byzondere Bevelhebbers hadden mede hunne Wapens en Veld-teekens/ en waren alle naar hun gebruyk zeer wel uyt-gedost/ en met Pluymaadjes verciert. 't Zy nu wegens de groote vreeze/ die de Tlaskalaanen voor die van Cholula hadden/ of nademaal hunne Stad waarlijk voor een Heyligdom geagt wierd/ wegens de groote Gods-dienstigheyd/ dien ze onder hen oefsenden/ zo was 'er egter niet te twijffelen in de groote agtinge/ dien zy Cortes toedroegen; des wilden ze dan niet bewilligen hem in deeze Belegering dier Stad hulpe te verleenen/ zijnde voor eenen quade Uytkomst bedugt. Cortes dan door den raad der Heeren van de 4 Wijken van Tlaskala, deed die geenen/ die Cholula bestierden/ tot zig roepen. d'Afgezanten deeden zulks/ en zeyden hen/ dat zy 'er zig volgens bevel van Cortes te verdoegen hadden; nademaal anderzins hy hen door sijne Wapenen in vuur zetten zou/ en met sijne fiete beesten/ en blanke en verschrikkelijke Wapenen aanvallen/ en met sijne felle Leeuwen/ gelijk ze

Bevelhebbers der Tlaskalaanen voor den optogt naar Mexico benoemt.

Hunne Veldteekens en Wapens.

Vreeze der Tlaskalaanen.

Cortes doet de bestierders van Cholula tot zig roepen.

1519 dus de honden noemden / verdelgen zou. De Cholulecas veront-ſchuldigden zig eenigermaaten / met te zeggen / dat ze niet wel berepd waren; en egter ſchoudenze het gezigt van Patlahuarzin, een der voornaamſte Gezanten / en hieuwen hem de handen ter ellebooge af / waar van hy ſtarf / geſtalterwijs Cawargo in ſyne beſchryvinge van Tlaſkala getuygt; weshalven tot deezen dag de Tlaſkalaanen in hunne gezangen ſyne gedagteniſſe vieren; en zeggen / dat het geene zy dus deeden / geſchiede wegens dat hy de voornaamſte van dit Gezantſchap was geweeſt. Andere geeven voor / dat Hieronymus d'Aguilar hem verzelt hadde / om de Cholulecas tot reden te bzengen / die van d'andere zijde gegaan waren / om aan Cortes te betuygen / dat zy zig wilden gehoorzaamen. Ondertuſſen / namen de Tlaſkalaanen deeze wzeedhepd zeer euvel op / en hielden 't voor een groote beledigingе. Zy baden onophoudelijk / dat Cortes hen beſooven wilde / zig des aangaande te wzeeken; doch hen beloofd hebbende / dat hy zig zelfs des gedagtig weezen zou / nevens eenige andere redenen / die hy hen bydzagt / zo bevzeedigde en vertrooſte hen dit. De Cholulecas nu quamen by Cortes / beſtaande in 3 Perſoonen upt hunnen Raad / die midlerwijl d'andere 3 gevangen hielden / nademaal zy van gedagten waren / om van vziendſchap en verdzagmaakinge met de Caſtiliaanen te handelen / en upt deeze Gevangeniſſe door middel van hunne Vzienden getrokken zynde / quamen ze Cortes bezoeken.

Eenen der Gezanten van hen qualijk gehandelt.

Agt myſlen van de Stad Tlaſkala heeft men een Berg Popocatepec genoemt / welkers top on-ophoudelijk een meenigte rooks uptgeeft. Midlerwijl dat de Caſtiliaanen te Tlaſkala waren / en zedert nog / wierp deeze Berg meer dan oopt vlammen upt / ter groote verwonderinge der Na-gebuuren. Dit verwekte een begeerte in Diego d'Ordas, om dit wonder te bezien / nademaal het tot dus ver een ongehoorde zaak voor de Caſtiliaanen was,

Diego d'Ordas doet een togt naar den Vuurberg van Tlaſkala.

Digitized by Google

was; waar by quam/ dat d' Indiaanen zeyden/ dat nooyt menſche den top deezes Bergs genadert had. Cortes willende aan d' Indiaanen doen zien/ dat/ al wat zy bezwaarlijk agten/ de Caſtiliaanen ligt te doen viel/ verheugde zig wegens d'onderneeminge van deezen togt/ dien d' Ordas booz hadde. Hy voerde dan eenige Caſtiliaanen met hem/ en eenige Indiaanen tot geleyders/ die zig ter zijde afhielden. Diego d' Ordas en de Caſtiliaanen verder voozt gaande/ quamen in een plaats/ waar ze een verbaarlijk gerugt hoozden/ en waar hen omleggende Land beefde; zijnde thans reeds nabp de vlammen en de ſteenen/ die deeze Vulkaan uptwierp/ nevens een menigte aſſche/ dat hen den weg bezwaarlijk maakte. Als dit alles reeds in eenige van deeze Caſtiliaanen eenen afſchzik baarde; waar by quam/ dat ze wegens de hoogte van den Berg/ die zy beklommen hadden/ verzwakt waren/ zo ſpzaken ze van weder te keeren. Dog d' Ordas beſtrafte hen/ en zeyde/ datze zig als Caſtiliaanen te ſchaamen hadden/ van geene onderneeminge/ als zy beſtonden/ ten eynde te bzengen/ alhoewel die gevaarlijk was. Op deeze aanſpzaak/ vatten zy dan weder moed/ en gingen dwerſch dooz d' Aſſche/ en hooger op deezen Berg geklommen zijnde/ en dus onder eenen dikken rook/ beſchouwden zy eenen geruymen tijd de mond deezer gloed/ die hen rond ſcheen te zijn/ en meer/ dan een vierde mijl in haar omtrek hadde. Zy zagen in de laagte een gzoote inwendige holte/ en dat in den gzond der zelve/ het pzer/ als in een Oven ziede/ waar upt men glas blaaſt. Van de hoogte deezes Bergs ontdekte men de gzoote Stad Mexico, in een Lac, of Meyr geleegen/ nevens andere gelzugten omtrent de zelve. De Caſtiliaanen konden 'er wegens de gzoote hitte/ die 't aldaar maakte/ niet lang vertoeven/ maar keerden weder/ van waar zy gekoomen waren/ upt vzeeze/ datze een andere weg in ſtaande/ mogten afdwaalen. Andries de Tapia ging mede deezen Berg be-

1519

Wat hem aan des zelfs mond wedervaar.

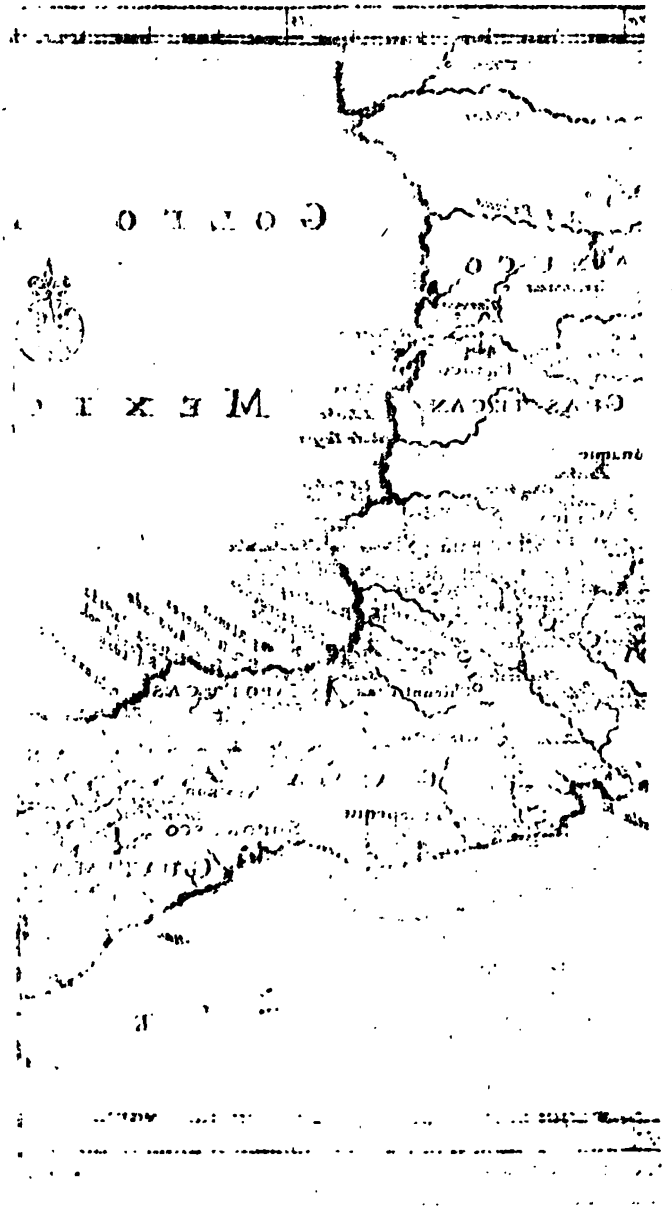

Digitized by Google

HELD-HAFTIGE REYS-TOGTEN

Te land, door

FERDINAND CORTES,

In Nieuw Spanje,

Ter belegering der Koninglijke Hoofd-stad

MEXICO;

Van Tlaskala *ondernoomen*

In 't Jaar 1519.

1519

De Tlaskalaanen besluyten met Cortes den, optogt naar Mexico te doen.

FErdinand Cortes geloovende de Vreede en Vriendschap met de Tlaskalaanen vast genoeg geslooten te hebben / stelde hy hen de Belegeringe der Stad Mexico voor; en alhoewel zy hem vertoonden de kragten van Motezuma, de Sterkte der Stad / en het Gevaar / waar voor hy zig zou bloot stellen / in zig in Handen der Culuas te begeeven / die zy zeyden zeer veranderlijk te zijn / en weynig te betrouwen / en alles gevoegt by de veelheyd en 't onnoemelijk getal van Volk / dat men'er vinden zoude. Nog eyndelijk / om hem te behaagen / bewilligden zy alles op sijne Begeerte / en beloofden hem bystand te doen / ingevalle hy wilde den Oorlog voeren / en van hem te verzellen / zonder zig te vergaapen / of meer te hooren naar de Voorslagen / die hen Motezuma zou koomen te doen / en ter zelver tijd begonnen ze hunne Bevelhebbers te benoemen / en Manschap te ligten / als mede den Voorraad van den Leef-togt te verzorgen. Zo

Digitized by Google

HELD-HAFTIGE REYS-TOGTEN

Te land, door

FERDINAND CORTES,

In Nieuw Spanje,

Ter belegering der Koninglijke Hoofd-ſtad

MEXICO;

Van Tlaſkala *ondernoomen*

In 't Jaar 1519.

FErdinand Cortes geloobende de Vreede en Vriendſchap met de Tlaſkalaanen vaſt genoeg geſlooten te hebben / ſtelde hy hen de Belegeringe der Stad Mexico voor; en alhoewel zy hem vertoonden de kragten van Motezuma, de Sterkte der Stad / en het Gevaar / waar voor hy zig zou bloot ſtellen / in zig in Handen der Culuas te begeeven / die zy zeyden zeer veranderlijk te zijn / en weynig te betrouwen / en alles gevoegt by de veelheyd en 't onnoemelijk getal van Volk / dat men'er vinden zoude. Nogtendelijk / om hem te behaagen / bewilligden zy alles op ſijne Begeerte / en beloofden hem bystand te doen / ingevalle hy wilde den Oorlog voeren / en van hem te verzellen / zonder zig te vergaapen / of meer te hoopen naar de Voorſlagen / die hen Motezuma zou koomen te doen / en ter zelver tijd begonnen ze hunne Bevelhebbers te benoemen / en Manſchap te ligten / als mede den Voorraad van den Leef-togt te verzorgen. De

1519

De Tlaſkalaanen beſluyten met Cortes den, optogt naar Mexico te doen.

Digitized by Google

1519 dza men in alle d' omleggende Landen van Tlaſkala vernomen had/ dat de Caſtiliaanen een verbond met de Tlaſkalaanen gemaakt hadden/ gaf hen dit niet weynig verbaazinge; doch nog te meer dooz Motezuma, die alles werk-ſtellig maakte wat hy konde/ om te verhinderen/ dat Cortes de Reyze naar Mexico deed/ alhoewel hy hem zijnent wegen aangebooden had/ om hem de Tlaſkalaanen t' ontrekken/ dat hy des naar Cholula trok/ alwaar hy beter gehandelt zou wozden. Maar de Tlaſkalaanen hadden hem 'er dagelyks van afgeraaden/ en ten dien eynde dzongenze nog meer aan/ zullig ze hem verzelden/ en 50000 Soldaten verſchafte; nademaal egter de Cholulecas met hen lange in Vzeede hadden geleeft/ nabolgens datze dooz Motezuma bewerkt waren geweeſt/ alzo ze gereed ſtonden om de Mexicaanen ſlag te leveren/ voerende de Tlaſkalaanen de dooz-troupen/ wanneer zy begonnen te ſtrijden/ midlerwyl de Cholulecas hen van agteren aanvallen zouden/ zullig dat ze zedert Vpanden wierden. Derhalven de Tlaſkalaanen, Cortes wegens deze Cholulecas waarſchouwden/ wel verdagt te weezen/ op 't geene zy zeyden/ als dat de Magt van hunne Afgod Quetzalcoate zo groot was/ dat die hem dooz den Donder des Hemels/ en dooz de Beſtozminge der Wateren overvallen zou/ zullig zy hem niet vreeſden; en dat de Tlaſkalaanen de Caſtiliaanen, niet anders/ dan dooz Laſhartigheyd en Verwysdheyd zig deeze Vzemdelingen onderwurpen hadden/ en des groote kaſtydingen verdienden. En dat zy zig verwonderden/ dat ze zo ligtelyk hen by hun verblyf vergunt hadden/ verliezende dooz dit middel den onſterffelyken Roem van de roem-rugtige Chichimecas ontſpzooten/ die d' eerſte Bewoonders deezer Landen waren/ en waar van zy hunnen Oozſpzong hadden. Maar niet tegenſtaande/ dat hun Misdryf en Laſhartigheyd wel verdiende/ dat 'er een regtvaardige Straffinge quam/ die hunner God Quetzalcoate over hen oeffende/ nademaal

Bedreygingе der Cholulecas aan de Tlaſkalaanen gedaan.

maal hy 'er alle sijne Magt toe gebruyken kon/ en dat hy Stroomen Waters uyt de Tempels zoude konnen verschaffen om de Castiliaanen uyt te roeyen. Dit verbaasde de Tlaskalaanen, zig verbeeldende/ dat deeze Bedreygingen hen dus zouden overkoomen. 1519

Daar wierden nu voor Bevelhebbers benoemt/ die Cortes verzellen moesten/ uyt de wijken van Ocotelulco, 9 Heeren/ die tot veld-teeken een groene Vogel hadden/ op de Spitse van een Steenrots zittende. d'Andere Wijken leverden 13 Bevelhebbers uyt; en de Wijk van Guiyahuitzlan voerde voor Wapen een Veeder-bos van groene Pluymaadjes/ op de wijze van een Waayer/ die diende als een halve Mug-verdrijver. Het Teeken van de Wijk van Titzatla was een witte Reyger/ op de Spitse eener Rotse gesteld. En de Wijk van Texeticxac, voerde voor Wapen een Wolf op zeekere Rotse/ nevens een Boog en Pylen aan de Voeten des zelfs. d'Andere byzondere Bevelhebbers hadden mede hunne Wapens en Veld-teekens/ en waren alle naar hun gebruyk zeer wel uyt-gedost/ en met Pluymaadjes verciert. 't Zy nu wegens de groote vreeze/ die de Tlaskalaanen voor die van Cholula hadden/ of nademaal hunne Stad waarlijk voor een Heyligdom geagt wierd/ wegens de groote Gods-dienstigheyd/ dien ze onder hen oefenden/ zo was 'er egter niet te twijffelen in de groote agtinge/ dien zy Cortes toedroegen; des wilden ze dan niet bewilligen hem in deeze Belegering dier Stad hulpe te verleenen/ zijnde voor eenen quade Uytkomst bedugt. Cortes dan door den raad der Heeren van de 4 Wijken van Tlaskala, deed die geenen/ die Cholula bestierden/ tot zig roepen. d'Afgezanten deeden zulks/ en zeyden hen/ dat zy 'er zig volgens bevel van Cortes te vervoegen hadden; nademaal anderzins hy hen door sijne Wapenen in vuur zetten zou/ en met sijne fiere beesten/ en blanke en verschrikkelijke Wapenen aanvallen/ en met sijne felle Leeuwen/ gelijk ze

Bevelhebbers der Tlaskalaanen voor den optogt naar Mexico benoemt.

Hunne Veldteekens en Wapens.

Vreeze der Tlaskalaanen.

Cortes doet de bestierders van Cholula tot zig roepen.

1519 dus de honden noemden / verdelgen zou. De Cholulecas verontschuldigden zig eeniger maaten / met te zeggen / dat ze niet wel bereyd waren; en egter schoudenze het gezigt van Patlahuatzin, een der voornaamste Gezanten / en hieuwen hem de handen ter ellebooge af / waar van hy sturf / gelijkerwijs Cawargo in syne beschrijvinge van Tlaskala getuygt; weshalven tot deezen dag de Tlaskalaanen in hunne gezangen syne gedagtenisse vyeren; en zeggen / dat het geene zy dus deeden / geschiede wegens dat hy de voornaamste van dit Gezantschap was geweest. Andere geeven voor / dat Hieronymus d'Aguilar hem verzelt hadde / om de Cholulecas tot reden te brengen / die van d'andere zijde gegaan waren / om aan Cortes te betuygen / dat zy zig wilden gehoorzaamen. Ondertussen / namen de Tlaskalaanen deeze wreedheyd zeer euvel op / en hielden 't voor een groote beledigingе. Zy baden onophoudelijk / dat Cortes hen belooven wilde / zig des aangaande te wreeken; dog hen belooft hebbende / dat hy zig zelfs des gedagtig weezen zou / nevens eenige andere redenen / die hy hen bybragt / zo bevreedigde en vertrooste hen dit. De Cholulecas nu quamen by Cortes / bestaande in 3 Persoonen uyt hunnen Raad / die midlerwijl d'andere 3 gevangen hielden / nademaal zy van gedagten waren / om van vriendschap en verdragmaakinge met de Castiliaanen te handelen / en uyt deeze Gevangenisse door middel van hunne Vrienden getrokken zijnde / quamen ze Cortes bezoeken.

Eenen der Gezanten van hen qualijk gehandelt.

Agt mijlen van de Stad Tlaskala heeft men een Berg Popocatepec genoemt / welkers top on-ophoudelijk een meenigte rook uytgeeft. Midlerwijl dat de Castiliaanen te Tlaskala waren / en zedert nog / wierp deeze Berg meer dan ooyt vlammen uyt / ter groote verwonderinge der Na-gebuuren. Dit verwekte een begeerte in Diego d'Ordas, om dit wonder te bezien / nademaal het tot dus ver een ongehoorde zaak voor de Castiliaanen was,

Diego d'Ordas doet een togt naar den Vuurberg van Tlaskala.

was; waar by quam/ dat d' Indiaanen zeyden/ dat 1519
noyt menſche den top deezes Bergs genaderd
had. Cortes willende aan d' Indiaanen doen zien/
dat/ al wat zy bezwaarlijk agten/ de Caſtiliaa-
nen ligt te doen viel/ verheugde zig wegens d'on-
derneeminge van deezen togt/ dien d' Ordas booz
hadde. Hy voerde dan eenige Caſtiliaanen met
hem/ en eenige Indiaanen tot gelcyders/ die zig
ter zijde afhielden. Diego d' Ordas en de Caſti-
liaanen verder booz gaande/ quamen in een plaats/
waar ze een verbaarlijk gerugt hoozden/ en waar
hen omleggende Land beefde; zijnde thans reeds
naby de vlammen en de ſteenen/ die deeze Vul-
kaan uytwierp/ nevens een menigte aſſche/ dat
hen den weg bezwaarlijk maakte. Als dit alles
reeds in eenige van deeze Caſtiliaanen eenen af-
ſchzik baarde; waar by quam/ dat ze wegens de
hoogte van den Berg/ die zy beklommen hadden/
verzwakt waren/ zo ſpzaken ze van weder te keer-
ren. Dog d' Ordas beſtrafte hen/ en zeyde/ datze
zig als Caſtiliaanen te ſchaamen hadden/ van gee-
ne onderneeminge/ als zy beſtonden/ ten eynde te
bzengen/ alhoewel die gevaarlijk was. Op dee-
ze aanſpzaak/ batten zy dan weder mord/ en gin-
gen dwerſch booz d' Aſſche/ en hooger op deezen
Berg geklommen zijnde/ en dus onder eenen dikken
rook/ beſchouwden zy eenen gerumen tijd de mond
deezer gloed/ die hen rond ſcheen te zijn/ en meer/
dan een vierde mijl in haar omtrek hadde. Zy
zagen in de laagte een gzoote inwendige holte/ en
dat in den gzond der zelve/ het yzer/ als in een
Oven ziede/ waar upt men glas blaaſt. Van de
hoogte deezes Bergs ontdekte men de gzoote Stad
Mexico, in een Lac, of Meyr geleegen/ nevens
andere gehugten omtrent de zelve. De Caſtiliaa-
nen konden 'er wegens de gzoote hitte/ die 't aldaar
maakte/ niet lang vertoeven/ maar keerden we-
der/ van waar zy gekoomen waren/ upt vzeeze/
datze een andere weg in ſtaande/ mogten afdwaa-
len. Andries de Tapia ging mede deezen Berg be-

Wat hem aan deſ zelfs mond wedervaar-

1519 zoeken / en na hem Montano en Mesa, als tot sijner plaatse gezegt worden zal. d' Indiaanen verbaasden wegens de koenheyd / die deze Mannen / om deze plaats te beklimmen / gehad hadden / en kusten hunne kleederen / nademaal sy altoos gelooft hadden / dat 'er de mond der Helle was / alwaar de Heeren / die hunne Onderdaanen Tyranniglijk gehandelt hadden / hunne misdrijven zuyveren moesten / en datze dan in gevolge na een vreedzaam Land gingen. De Castiliaanen noemden deezen Berg Vulcanus / nademaal het een diergelijke / als den Berg Gibel in Sicilie / was. De hoogte der zelver is zodanig / dat men van daar veele mijlen ver zien kan / en is noopt van Sneeu ontbloot / en rondom de zelve zijn de Landen vrugtbaarder / dan in gantsch Nieuw-Spanje. Het naaste aangelegene gehugte is Guaxocingo, dat groot / vrugtbaar en van een schoon gezigte gelegen is in 't nederdaalen des Bergs. Deezen Vulcanus was een-maal 10 Jaaren zonder Rook uyt te werpen / en in den Jaare 1540 begonze weder van nieuws zo veel heevigheyd en rook uyt te geeven / dat zulks tot op 4 mijlen ver een verbaazinge veroorzaakte / werpende tot aan Guaxocingo, Quetlaxcopan, Tepeaca, Cholula, en Tlaskala haar asschе uyt / die de Tuynen en Gebooms verbrande / en verwehte nog meerder quaad / dat zodanig een vreeze aan de Bewoonders dier Plaatsen baarde / datze zig vooznamen het Land te verlaaten.

Waarom deezen Berg Vulcanus genoemt is.

Cortes dan veel-maals door d' Afgezanten van Motezuma aangezogt zijnde om van Tlaskala te vertrekken / geelijk wy hier voozen reeds gezegt hebben / zo berigte men hem dagelijks zig voor deezen Land-aard te wagten ; na dat hy 'er zig 20 dagen opgehouden hadde / wel onderrigt van den Staat der Stad Mexico zijnde / van sijne gelegenthеyd / als mede de kragten van Motezuma, en van zijn Keyzerrijk / besloot hy na Cholula te vertrekken / om de Tlaskalaanen de groote vreeze te

1519

te beneemen/ dienze voor de Goden dier Stad hadden. Voor het vertrek van Tlaskala, had hy een Vreede geslooten tusschen die van Guaxocingo en de Tlaskalaanen, onder beding/ datze elkanderen weder ter hand stellen zouden/ watze geduurende den Oorlog verovert hadden. Hy vertrok dan van Tlaskala verzelt van meer/ dan 100000 Mannen/ in weer-zin der geheele Stad/ die voor deeze onderneeminge zeer bekommerd was/ en bezorgt waren/ dat'er Cortes in te kort schieten zoude; dog daar waren onder deezen ook veele/ die zig op sijne Dapperheyd vertrouwden/ en die hoopten/ dat hy dit gevaar ontkoomen zoude. Alle het gemeene Volk trok mede uyt de Stad/ om het vertrek der Castiliaanen te zien/ dat een groot getal uytmaakte/ want het geheele Land als door vrouwen en kinderen bezet wierd/ die zig niet genoeg konden verzadigen/ om deeze Menschen te zien/ verbaast over de stout-moedigheyd/ dienze hadden om naar Mexico te gaan/ dat een nooyt gehoorde zaak onder hen was. d'Eene zeyde; uwen grooten God bescherme u, en geeve u d'overwinninge tegens de *Mexicaanen* onze Vyanden. En andere: het is wel billijk, dat deeze wrevelige *Motezuma* uwe kragten beproeve. Dog het geen hen het meeste verbaasde/ was de weynige Castiliaanen, die by hen waren. Ook voegden zig'er eenige Kooplieden by/ om kleederen en zout te handelen. Die van Cholula, naar het berigt/ dat d'Aguilar hen gegeeven had/ (als dat Cortes hen den Oorlog aan-deed/ zo zy geene gehoorzaamheyd aan den Koning van Castilje gaven;) ziende de kours/ die zodanig een groot Heyr nam/ zonden hen veele Heeren te gemoet/ om zig te verontschuldigen/ datze hen niet eerder bezogt hadden. Zy leyden de schuld op die van Tlaskala hunne groote Vyanden/ en zeyden/ dat ze bedriegers waren; dog hen aangaande warenze eerlijke en getrouwe lieden; en van toen af passeerden ze een verbond-schrift voor den Beampt-schrijver/ waar

Cortes vertrekt van Tlaskala met 100000 Tlaskalaanen verzelt.

Zegeninge der Tlaskalaanen aan de Castiliaanen.

1519 doos zy zig voos Onderdaanen van de Kroon van Castilje en Leon verklaarden. Het Heyr quam deezen dag niet voos de Stad/ om dat men'er niet by nagt in trekken wilde/ alhoewel 'er niet dan 5/ of 6 mijlen toe af te leggen waren; zy legerden zig nabij een beek/ alwaar die van Cholula, Cortes baden/ van niet te gedoogen/ dat de Tlaskalaanen hen eenigen hinder deeden: dog alzo het nog geenen tijd was/ om den Oozlog aan te vangen/ zeyde hen Cortes, dat zy weder keeren konden/ en handelde hen met veele beusheyd/ en deed geschenken aan de Bevelhebbers/ na hunnen staat; want in zulker voegen toonde hy zig altoos zeer verpligtende en mildaadig. Uyt alle deeze groote meenigte van Tlaskalaanen, hield Cortes niet meer/ dan 3000 by zig/ om hem te dienen naar voozvallende gelegentheeden/ nevens de Bevelhebbers/ die hem betuygden de geneegenste te weezen; alhoewel andere van 6000 schrijven. Hy wilde geen grooter getal by zig hebben/ (zig niet onder zo veele Barbaaren vertrouwende/) maar alleen die/ van welkers trouwe hy geene reden te twijffelen hadde/ om geene gevallen onderheevig te weezen. Gelijkerwijs als die van Cholula de Tlaskalaanen beschuldigt hadden/ zo deeden zy nu het zelfde van hen/ en zeyden/ dat ze bedziegelijke handelaars waren/ waar voos hy zig te wagten hadde/ nademaal ze geenzins de beloofde trouwe hielden/ verhaalende daar by het verraad/ dat ze hem wel-eer gesmeed hadden. Alle booden zy zig t'elkens/ om naar Mexico te gaan/aan/ en gaven voos/ het Heyr te willen volgen/ om te zien/ waar op de zaak zou uyt koomen. Maar Cortes zeyde hen/ dat hy wegens hen zeer voldaan was/ en genoegt met dien hy verkoosen hadde/ zulks hy deeze liever/ dan zodanig een groote meenigte begeerde.

Cortes zend de meenigte van Tlaskalaanen weder te rug, en houd'er maar 3000 by zig.

Den volgenden dag trokken meer/ dan 10000 Inwoonders uyt Cholula, doos 2 weegen Cortes te gemoet/ die Hoosen en andere Bloemen bzag-

Inhalinge van die van Cholula aan Cortes gedaan.

ten/

ten / insgelijks Brood / Gevogelte / Vrugten / en Zang-meesters / die ze met zig voerden. Een Bende vertoonde zig eerstelijk voor Cortes, om hem te verwelkoomen; vervolgens den pligt afgelegt hebbende / wenden zy zig in goede order / om plaats voor een anderen te geeven / om het zelfde insgelijks te verrigten / en vervolgens al wederom andere. De reden / waarom zy dit alzo oeffenden / was / dat deeze Stad in 6 wijken verdeeld wierd / waar van 'er 3 waren / die de zijde van Motezuma hielden. In deeze Stad gekoomen zijnde / scheen hen die / na 't zeggen der Castiliaanen / na Valladolid te gelijken / zoo wel wegens hare gelegenthepd / als uytzigt / het overige des Volks was zeer verbaast / de gestalte en de wapenen der Castiliaanen te zien. Insgelijks trokken hen mede de Priesters te gemoet / hebbende witte Kleederen als Koorrokken aan / waar van 'er eenige waren met ontbloote Armen / nevens Katoen-plokken op de randen gehegt. Eenige droegen de gedaante hunner Afgoden; andere Wierook-vaten / en wederom andere bliezen op Koznetten / en sloegen op kleyne Trommels / verzelt van Zang-meesters / gaande dus alle zingende / tot dat ze nabp de Castiliaanen gekoomen waren / die zy bewierookten. 1519

Zie hier dan d'order van den pzagt / die die van Cholula op den Intogt van Cortes in hunne Stad in agt namen. Hy wierd met al sijn Volk in een Huys in alle zeekerhepd geplaatst / en alle de Indiaanen, die hy by zig hadde / hielden geduurigljjk goede wagt. Men verschafte hen toen ook den Leef-togt in overvloed. Eenige dagen wierden nu met openlijjk gejupg dooz-gebzagt / geduurende welke tijd / zupmde Cortes niet / op sijn hoede te zijn; nademaal hy een wijze van Verraad ontdekte / dat tegens de Castiliaanen gebzouwen wierd / en berigte hem / dat men gezien had eenige Straaten afpaalen / nevens veele Steenen by de Huyzen opgehoopt / gereed om op hen te werpen. Wyders begon d'uytdeelinge / dien zy aan

Verradery tegens hen gebrouwen.

1519 de Soldaten gaven / reedts te minderen / en de Heeren der Stad / nog de Bevelhebbers gaven hen niet meer zoo veelvuldig bezoek / als ze te vooren gedaan hadden. Dog d' Afgezanten van Motezuma bzagten hen met meerder bzymoedigheyd de groote zwarigheeden te vooren / om de Stad Mexico te naderen / dan oopt. Weshalven / dooz last der Mexicaanze Gezanten / die van Cholula bzymoediger waren te zeggen / dat in welker plaatze Motezuma was / hy 'er Krokodillen / Tygers en andere woeste Beesten hadde / en dat zo hy hen vertrekken deede / zy de Castiliaanen verslinden souden. Cortes gaf hen ten antwoozd / dat hy niet geloofde / dat eenen zoo grooten Vorst gedoogen zou / dat men dese onheusse daad begaan zoude / aan die geene / die hem / van weegen een zoo grooten Monarch / als de Koning van Castilien was / quamen besoeken; en dat ingevalle zoo hy zulks doen wilde / zy wel wisten / dat deeze Beesten de Castiliaanen niet schaden konden.

Middelerwijl was Cortes bedagt goede ozder te houden / om die van Cholula onderwerpelijk te maaken / en om sijne Togt na Mexico te agtervolgen / vooz dat zig eenige verhindering opdeed. Men berigte hem / dat het antwoozd / dat hy gegeeven had / aan Motezuma was obergebzagt / en dat hy gezegd hadde / dat de Castiliaanen magtig genoeg waren / om de Beesten in stukken te houwen / hoe hevig en verwoed die ook zijn mogten. Dog niet-tegenstaande dit alles / lieten ze niet na nog andere Afgezanten te zenden / om de onderneeminge op Mexico af te wijzen / die nog een ander Geschenk aan Cortes bzagten; en van tijd tot tijd gingen 'er en quamen telkens Gezanten van Mexico te Cholula aan. Eyndelijk / als de Mexicaanen zagen / dat ze op geenerley wijze Cortes van sijn voozneemen konden afbrekken; zoo handelden zy met de Heeren der 3 wijken van Cholula, om de Castiliaanen van kant te helpen / met geloften van hen grootelijks te vergelden.

Zy besluyt om de Castiliaanen om te brengen.

Dan

Van weegen Motezuma wierd'er aan de algemeene Bevelhebber geſchonken een goude Trommel / met aanbiedinge van hem met 30000 Soldaten / die naby waren / by te ſpringen. Deſe Bevelhebber bewilligde hier in / en beloofde het te volboeren / gemerkt die van Culua niet in de Stad quamen / bekommerd zijnde / dat ze zig van de Stad zouden meeſter maaken. 1519

Zy beſlooten dan onder hen / zig van de Sterkten te verzeekeren / en hielden vooz goed / zig van de ſteenen / die zoo veelbuldig vergaderd waren / te bedienen / om ze op de Caſtiliaanen in eenige plaatſen / waar ze hen konden aantreffen / te werpen; vervolgens hen gebonden en geknevelt t'ontvoeren; en dat de 30000 Culuas, zonder in de Stad te koomen / in zodanige plaatſen geſtelt wierden / dat de Caſtiliaanen, die vlugten wilden / dooz hen gedood wierden. Om dit beſlupt te doen geſlaagen / begonnen ze hunne Pakhaadje / Vzouwen en Kinderen in zeekerheyd te verboeren / niet in de Gebergtens / gelijk Gomaro zegd / nademaal 'er geene waren. Cortes nu ziende de quaade handeling die hem geſmeed wierd / en gedurig in zozge zijnde / van het beſlupt deezes Volks te zien / zo zeyde hem Marina, dat eene der vooznaamſte Juffers / die haar eene goede Vziendinne was / haar heymelijk gezegd hadde / dat wegens de genegenthepd / die ze haar toe-dzoeg / wegens dat ze dus gemeenzaam met elkander omgingen / zy haar berigt gaf / dat zoo ze niet wilde met de Caſtiliaanen omkoomen / dat ze dan by haar blijven zou / en dat ze haar in een Hups bedekt houden kon / waar zy konde zeeker zijn; nademaal de Mexicaanen en de Cholulecas hen de dood gezwooren hadden / en dat ze hen overvallen zouden / wanneer zy 'er het minſt op dagten / en zulks in welker plaatſe zy zouden willen gaan. Welk' Verraad ondekt word.

Cortes zonder tijd verzuym / de gzoothepd van het gevaar / waar in hy zig zag zo in agt neemende / liet 2 Cholulecas gevangen neemen / die hy zo zeer

1519 zeer deede pzangen / dat ze ſcheenen teekenen te geeven / dat ze van de daad / die 'er gebzouwen wierd / wiſten / dat zelfs 2 Pzieſters waren. Na dat hy ze bepde afgezondert / en dooz bedzepgingen onderzogt hadde / beleeden ze eyndelijk de waarheyd / dat ober-een quam met het geene Marina gezegd had. Cortes hier op / liet de vooznaamſte Heeren en Pzieſters tot zig roepen / en zepde hen / dat ze geen bepnzerp tegens hem gebzuyken moeſten / en dat indien hy pets epſchte / dat ze hem des opregtelijke verklaringe gaven / zullks zy als dappere Mannen verſchuldigt waren te doen. Zy gaven ten antwoozd / dat ze ſyne Dienaars waren / dat wanneer hy vertrekken wilde / hy hen des berigt geeven zou / en dat ze hem gewapent verzellen willen / om hem te beſchermen / ingeval le hem tegens de Mexicaanen eenig ongeval gebeuren mogt. Cortes gaf hen ten weder-antwoozd / dat hy den volgenden dag begeerde te vertrekken / dat zy genoegzaame Manſchap gereed wilden houden / om ſyne Pakkaadje te dzaagen / en dat ze hem de Leef-togt verſchaften. Zy bewilligden hier in; en midlerwyl beriep hy de Caſtiliaanſche Bevelhebbers / en verhaalde hen / wat 'er voozgevallen was / verzeekerde hunne meeninge des te weeten; dog zy onderwierpen zig alle in ſynen wille. Hy zepde hen dan / dat hy voorgenoomen hadde deeze Landaard zwaarlijk te ſtraffen / en dat zulks ten hoogſten noodig was / om te meer in Mexico verzeekerd te weezen. De volgende dag de Cholulecas, zig verbeeldende / dat hun oogmerk ten eynde ſtond om uyt te voeren / hadden by tijds de Leef-togt verbaardigt / nevens de Mannen / om de Pakkaadje te dzagen / gelijk Cortes hen bevoolen hadde.

Cortes beſluyt de Cholulecas te ſtraffen.

Dooz zoo veel nu d' Indiaanen, niets zonder onderhandelinge met hunne Goden ondernamen / offerden zy 10 Kinderen van 3 Jaren oud / die zoo van d'eene als d' andere kunne waren / en zy bedienen zig byzonderlijk van duſdanige Offer-

han-

hande / wanneer zy een Oorlog ondernemen willen; en zoo hen die niet wel gelukt / werpen ze de schuld op 't geene men niet wel in de plegtigheeden der Offerhande heeft waar-genoomen. De Bevelhebbers der Stad / om te beter hun verraad t' ontvoeren / stelden zig aan 4 ingangen van hunne verblijf-plaatsen / waar door de Castiliaanen passeeren moesten / verzelt van veel Volks. Oog Cortes vergat niets wegens de beveiplinge van sijn Persoon en de sijnen. Hy hadde sijn Volk doen wapenen / en de Ruiterij in goeden staat gestelt; de Tlaskalaanen en de Zempalaanen waren onderweezen in alles / wat een peder te doen hadde / en wegens d' oorder / die 'er moest nagekoomen worden / op 't eerste teeken / dat ze vernamen / dat eene schoot van een Vuur-roer was. Wanneer nu alles aldus vaardig stond / en dat Cortes oordeelde het tijd te weezen / om sijn voorneemen uyt te voeren / liet hy de voornaamste Cholulecas tot zig roepen / om hen te zeggen / dat hy van hen afscheyd neemen wilde. Dus quamen 'er 40 / en daar zouden 'er meer gekoomen zijn / zoo men hen zulks had willen toestaan; maar alzo 'er den oudsten niet by was / liet Cortes hem zoeken / en zeyde in 't by-zijn der Mexicaanse Afgesanten: dat hy hen alle als Vrienden bemind hadde, en dat zy als Vyanden hem eenen afschrik aangezet hadden; zulks zy hem betoonden door de quade handelingen, die zy voor hadden; hem te smeeden, hebbende gedurig hun Volk in de wapenen en gereed geweest; om een verfoeyelijken daad uyt te voeren; dat zy hem gebeeden hadden van geene *Tlaskalaanen* in hun Land te laten koomen; en dat hy daar in bewilligt hadde hen te vergenoegen; dat hy hen verzogt hebbende, de waarheyd te willen zeggen, en zulks als dappere lieden, als ze waren, en hen gevraagt hadde, of ze yets op hem te zeggen wisten, dat ze dat vrymoedig te verklaren hadden; dat ze ten nadeel van hem met de *Mexicaanen* gehandelt hadden, om hem en sijn Volk

1519

Aanspraak aan eenige Cholulecas gedaan.

Digitized by Google

1519 Volk te dooden, zig verbeeldende, dat deze zaak bedekt blijven zoude; weshalven hy nu ter ſtraffinge van een zo groote miſdaad beſlooten had, om hen alle te doen ſterven, en om hunne Stad in bloed en vuur te zetten. Zy zodanige woorden verſtaan hebbende / bleeven als verſtomd / en benamen hen het gebruik der reden voor eenigen tijd / vervolgens een wepnig zig herhaald hebbende / zeyden ze onder hen / elkanderen aanſiende: deeze Man is als eene onzer Goden, hy weet alles, het is onmoogelijk yets voor hem te verbergen; en beleeden daar op / dat alleg / wat hy gezegt hadde / waaragtig was. Na deeze belijdenisſe / nam Cortes 4 / of 5 van hen ter zijde / en vroeg haar: wat reden zy hadden gehad, om zodanig een verfoeyelijken daad te willen onderneemen: Zy gaven ten antwoord: dat *Motezuma* zodanig ontruſt was over de Togt, dien hy na *Mexico* wilde doen, dat ſijn Afgezanten, om hen daar van af te trekken, hen daar toe hadden aangeport. Cortes zig na d'Afgezanten wendende / zeyde hen: dat de *Cholulaas* zeyden, dat het door hunnen aandrang was, dat zy hem door het bevel van hunnen Koning wilden dooden; dog dat hy niet gelooven kon, dat een zo magtigen Vorſt een zo verfoeyelijke daad tegens Volkeren begaan zou, die zy voor Heer en Vriend hielden; en dat hy om die reden deze verraders ſtraffen wilde; dog hen aangaande, dat ze niets te vreezen hadden, zulks zy niet ſchuldig waren. Ondertuſſen beeden deſe Gezanten groote veront-ſchuldigingen voor Cortes, en bepnſden onkundig van de zaak te zijn.

Die daar op het Verraad belijden.

Eerlang daar na deed Cortes het teeken geeven / en liet een Vuur-roer loſſen / en de Soldaten begonnen een aanval op d'Inwoonders te doen; dog als deeze zig dus overvallen zagen / waren ze niet wepnig ontroert / als die zulks niet verwagt hadden / en beeden derhalven wepnig tegenſtand / alhoewel ze geheugent waren / en de ſtraa-

ten

en hadden afgepaalt. Daar wierden omtrent 1519
6000 Indiaanen gedood / zonder Vrouwen noch
Kinderen eenig leed te doen / nademaal Cortes dit
alzoo gelast hadde. De Castiliaanen staaken het
Vuur in alle de Huysen en in de Tooren / waar
uyt men wederstand bood. Het geschiep der In-
diaanen, van Vrienden en Vpanden / was zo ver-
baarlijk / als men nooyt diergelijk gezien noch ge-
hoort had / van wegens de meenigte der doode
Lijken en den heetigen brand. Veele Heeren / ne-
vens de Priesters hadden zig in de Tooren van de
vooznaamste Tempel begeven / waar van zy zig
verdeedigden / en veel quaads deeden. Men wil-
de hen het leven schenken / ingevalle zy zig overga-
ven; doch geene was'er dan een / die hier in bewil-
ligde / en die wel ontfangen wierd ; d'andere zig
dan niet willende overgeeven / stak men het vuur
in den Tooren / en wierden dus alle verbrand.
De Schutters schooten onophoudelijk op die gee-
ne / die zig uyt de hitte van den slag op de Boo-
men gered hadden / en in den omvang des Tem-
pels geweest waren / om zig uyt het gevaar te
redden. Onder al deeze beschoutde men eenige
als Priesters / die zig over hunne Goden be-
klaagden / en over de wepnige hulpe weenden /
dien zy van hen erlangden / onder welke eenen
was / die met een verheevene stemme van den Tem-
pel riep: Tlaskala, Tlaskala, uwe moed wreek
zig nu ; doch deeze van *Motezuma* zal zig insge-
lijke t'eeniger tijd mede wreeken. Het meeren-
deel der Stad wierd beroofst ; de Castiliaanen be-
dienden zig van het Goud en de Pluymaadjes /
alhoewel zy 'er wepnig van vonden / en de Tlas-
kalaanen van 't zout / zynde dit voor hen eene
waar / die zeer gracht was. Deeze tijding te Tlaskala
gekoomen / gaven eerlang de Heeren deezes Land-
schaps aan hunnen algemeenen Bevelhebber Xi-
corencare order / om de verbondene met 30000 Sol-
daten onderstand te doen / zy quamen in een wepnig
tijds aan / en booden hun dienst aan: Cortes prees
hun-

Waar op Cortes hun straf laat volgen.

Cholula word beroofst.

Digitized by Google

1519 hunne goede wille/ en gaf eenige geſchenken aan Xicotencate en aan de Bevelhebbers/ die hem verzelden/ latende hen zeer voldaan weder na Tlaskala keeren. Die van Tlaskala de beroovinge van hunner Vyanden Stad ziende/ wiſten niet hoe zig te gedraagen/ dusdanig waren ze verheugt/ zig overwinnaars te zien; en behalven de vreeze/ die zy wegens den Donder en 't Onweder hadden/ waar mede hen de Cholulecas bedreygt hadden/ zoo zagen ze nu hunne Goden door de Caſtiliaanen verdelgt/ met alles/ wat hen verzelde. En alzoo zy de gewoonte hadden/ van zuyverningen te doen/ wanneer ze eene overwinning op hunne vyanden behaalden/ (dien zy noopt verkreegen/ zonder veel bloed te ſpillen) was deeze dus ſpaarzaam verkreegen/ dat 'er niemand van hen in het midden van hunner vyanden Stad gefneuvelt was: ook konden ze niet genoeg de dapperheyd der Caſtiliaanen uytdruklen/ en waren zoodanig van de vriendſchap van Cortes voldaan/ dat ze hoopten door middel van hem/ zig op hunne vyanden te wreeken. In deze hoope waren ze geduurig volhardende/ en beſlooten hem aller weegen/ waar 't ook zyn mogte/ te volgen/ nademaal hen den buyt/ die zy 'er van verhoopten/ zeer nut was/ en groot voordeel aanbragt.

De Tlaſkalaanen over de Vriendſchap der Caſtiliaanen zeer vergenoegt.

De Heeren/ die Cortes hadde gevangen gehouden/ baden hem met traanen in d'oogen/ om de ſtraf te doen ophouden/ nademaal het quaad niet van het volk ontſtont/ maar door den Koning van Mexico beroklent was/ en dat hy aan 2 van hen verlof gaf/ om te gaan zien/ in welk eenen ſtaat het volk ſtond. Cortes deed dan de ſlagtinge ſtaaken/ en ter zelver tyd zag men veele Indiaanen zig onder de dooden opbeuren/ die onder de zelve zig bedekt gehouden hadden/ om zig van de dood te bevryden. Het gezag dezer 2 Heeren/ die Cortes los gelaaten hadde/ om door de Stad te gaan/ had zo veel ingang/ dat ze den volgenden dag weder van veel volks verzult was/

Cortes doet de ſtraf der Cholulecas ſtaaken.

en

en inſgelijks in eene zo groote geruſt-ſtelling / dat 'er geene meer omgebragt wierden. Cortes liet mede d' andere Heeren los / van gelijken dien hy ter beede van Maxiſcatzin gevangen hield / en van andere Heeren van Tlaskala en Guaxocingo daarom aangezogt / dien 'er inſgelijks eerlang aanquamen ; en zeyde / dat ze hem groote-lijks verpligt waren / dat hy hunne Stad voor de plundering bevrijd hadde / en dat al het volk niet door de ſcherpte hunner Degens geſneuvelt was / nademaal men de gewoonte had ſulks tegens Verraders te oeffenen. Cortes ſtelde hen voor / om met de Tlaſkalaanen de Vreede weder te herſtellen / en onderling in goed verſtand te leeven / gelijk ze voor deezen gedaan hadden / voor dat ze door de Koningen van Mexico waren opgehitſt / om hen den Oorlog aan te doen / gelijk hier voo-ren gezegt is. Door deeze opening van Vreede / die Cortes hen deed / handelden zy over een ver-kiezing van een nieuwen algemeenen Bevelheb-ber / om den gemeenen ſtaat in ſijnen eerſten ſtant te herſtellen / nademaal die / die zy gehad hadden / dood was / zijnde deeze Stad een byzondere en volſtrekte heerlijkheyd / als die van Tlaſkala was. Cortes gelaſte verders aan de Tlaſkalaanen en an-dere Indiaanen ſijne Vrienden / die hem verzelden / om den omhang des Tempels te zuyveren / en om de Straaten op te ruymen / die als door de Lijken geſtopt en opgepropt waren / en die reeds begonden te ſtinken / dat een groote verbuyling had konnen veroorzaaken.

Handelin-gen der Cholulecas over eenen nieuwen Bevel-hebber.

Cholula was dan na Tlaſkala, de tweede Stad in Nieuw Spanje, en eene der vooraaamſte heer-lijkheeden / alhoewel ze den voorrang in hunne Goden-dienſt voerde / nademaal dit een plaatze was / die verre boven alle andere daar in uyt-munte. Deeſe Stad was zeer bevolkt / en in een zeer ſchoone vlakte geleegen ; ze begreep meer dan 20000 Huyzen / en nog wel zo veel buyten de zelve / die door wijken waren afgeſcheyden.

Cholula beſchree-ven.

1519 De Tempels waren alle met Toorens verciert / dat een zeer schoon gezigt maakte; want eenige verzeekeren / dat 'er zo veele / als dagen in 't jaar / waren; eenige waren 'er van 2 der zelve voorzien; weshalven men 'er meer dan 400 Toorens telde. Men hield ook voor zeeker / dat men jaarlyks in deeze Tempels 16000 Menschen van weder-zyds kunne offerde. Te weten voor een algemeenen Bevelhebber bestiert / die voor de gemeente verkooren moest worden / nevens eenen Raad / die uyt 6 Heeren bestond; waar in insgelyks zeekere Priesters mede geroepen wierden; voor zo veel ze yets ondernamen / dat hunnen Goden-dienst aanging. En ten dien einde wierd deeze Stad het Heyligdom aller Goden genoemt. Men verzamelde in der zelver Gebouwschappen zeer veel Conchenilje, en dit gantsche land was in 't algemeen zeer vrugtbaar in alle soorten van Graanen en Vee. De Mannen en Vrouwen zyn 'er van middelbare gestalte en welgemaakt / ze oeffenen den arbeyd na hunne Heere / 't zy in naayen / of weeven / en niet in Goud-smeeden en Plaat-snyden / waar van Lopez de Gomaro qualyk onderrigt is geweest. Ook waren 'er ryke Kooplieden / die 'er uyt verre gelegene landen quamen handelen. De arme kleeden haar met zeekere Matten / die zy van een kruyd / Maguey genoemt / maakten / dat zeer fyn is; en de ryke dragen katoene kleederen met voorden van pluymen en Konyns-haar geweeven. Men vond in deeze Stad meer arme Bedelaars / als men nog nergens in Nieuw Spanje gezien hadde; zy gaven te verstaan / dat ze door Godts-dienstigheyd ter Beevaart gingen / wegens d' achtinge dien zy voor hunnen Tempel hadden. Hunnen grootsten God was Querzacoate, dat God des Lugts betekenen wil / zynde die d' eerste stigter der Stad geweest. Zy verzeekerden / dat hy ongehuwt gestorven was / dat hy 't was / die de vasten instelde / en dat hy d' uytvinder was om het bloed uyt de tong en oo-

Beestier en gewoonte van der zelver Inwoonders.

Wyze van kleedinge onder hen in gebruyk.

Wien ze voor hunnen grootsten God houden.

ren

jen te trekken / en Quartels en Duyven te offe- 1519
ren. Hy kleede zig van 't hoofd tot voeten in het
uit / en eers halven / en droeg 'er een ander kleed
over / met roode Krupssen bezet. Hy had zeeke-
re groene Steenen / die hy hoog agte / en bewaar-
de ze als Heyligdommen / waar van eene het hoofd
van een Aap verbeelde / zeer natuurlijk ge-
hootst. Voor 't overige hielden ze eenen groo-
ten handel van verscheydene waaren in deeze Stad.
Hog wat aan de Castiliaanen de meeste verwon-
dering baarde / gedurende den tijd dat ze zig hier
ophielden / was het Aarde-werk / dat zy 'er maakte-
ten / zijnde alzo schoon en aangenaam / als dat
van Fayenca in Italien, waar mede ze een groo-
ten handel dreeven / en door de uytlandse Koople-
den veel gezogt word.

De veroveringe van Cholula, en de straffe oef- Geschen-
feninge / die Cortes 'er reed / veroorzaakte een groo- ken aan
te verbaastheyd door alle d' aangrenzende landen / Cortes
zulks de Heeren van Tepeaca hem een geschenk gezonden.
van 30 gevangenen / nevens veel Goud zonden /
en boden hunnen dienst aan / 't geen de Castili-
aanen zig te meer in de twyffelinge bevestigde /
waar in ze waren / om volgens het voorneemen
van Cortes na Mexico te gaan. Die van Gua-
xocingo zonden hem insgelijks een geschenk van
Juweelen / 400 Pesos in Goud waardig / ver-
zameld in een Korfje / met goude plaaten verciert /
en aardig met Zilver-werk doorwrogt.

Motezuma, die niet onkundig was / wat 'er zig
toedroeg / tragte zoo veel hy konde door Konste-
narpen af te wenden / dat Cortes niet na Mexico
ging / wel bewust zynde / dat syne aannadering-
ge na deeze Stad / hem geene vergenoeginge nog
agtinge byzetten kon / en hy hadde wel gewenscht
zig van derzen vreemden land-aard ontslagen te
zien. Hog Cortes daar-en-teegen had geene an-
dere gedagten / dan deeze Stad te willen bezoe-
ken / waar over hy zig verbeelde / dat men sig-
nen komst vreesde / wegens de voorgevallene daa-

1519

den ontſtaan / en d' agtinge / dien hy en ſijn volk reeds onder hen verkreegen hadden. Weſhalven hy tot d' Afgezanten van Motezuma zepde / dat hy zig zeer verwonderde in zoodanig eenen gzooten Vorſt / als hy was / aan wien hy zoo veelmaals aanbiedinge van ſijne vriendſchap gedaan had / dat hy nog zoo veel / hy konde / bewerken liet / om hem te doen omkoomen / 't zy dooz overrompelinge / of dooz verraderye; en zoo alle ſoozten van uptvindingen zogt / om hem het naderen van Mexico te verhinderen. Dit nu konde hy hem niet inwilligen / of zulks ſchoon dooz geweld geſchieden moeſt; en alzoo hy deeze reden op een andere wijze vooztbzagt / als anders ſijne gemeene zagtheyd betupgde / veroozzaakte die in hun allen eene ontroereniſſe. Zy verontſchuldigden zoo veel ze konden Motezuma, en baden Cortes om zig niet te vertooznen / maar dat hy gedoogen wilde / dat eene van hen na Mexico ging; dat men 'er geen heel gzooten weg af te leggen had / om eer-lang met een antwoozd te konnen wederkeeren. Den afgezondenen vertrok dan / en berichte Motezuma den onluſt / die Cortes tegens hem hadde opgevat / en het beſlupt / waar in hy was. Hy keerde ten eynde van 6 dagen weder / met eenen anderen Mede-genoot / reeds nog eens in deeze bezending geweeſt. Zy bzagten Cortes 10 platen van Goud / 1500 katoene ſtokken / nevens veele Leef-togt / dien zy hem aanbooden. Zy betupgden hem dan met dieren Eede: Dat *Motezuma* niets van den daad der *Cholulecas* geweeten hadde, en dat de 30000 mannen, die 'er in bezetting lagen, van *Acazingo* en *Azacan* waren, Landſchappen die hem onderhoorig ſtonden, en aan deeze van *Cholula* aangtenzende, met wien hy in verbondſchap ſtond; en dat hy altoos ſijnen vriend zijn wilde, gelijkerwijs hy hem beloofd hadde. Dat hy dan ter goeder uure te *Mexico* koomen kon; en dat gelijk hy te vooren verzogt had, deezen togt te ſtaaken, was niet dan alleen wegens den

Cortes toont ſig ongenoegt aan d'Afgezanten van Motezuma, wegens d'ontradinge van niet na Mexico te koomen.

Wederom geſchenken aan hem door Motezuma gezonden.

Waar nevens hem te Mexico te koomen bewilligt word.

Digitized by Google

den moeyelijken en gevaarlijken weg, dien hy af te leggen had, geschied. Dit antwoord verheugde Cortes zeer / nademaal Motezuma hem tot dus verre nog zoo vryelijk niet geantwoord had; en men hield voor zeeker / (als vernoomen hebbende de slagtinge / die te Cholula gehouden was / en dat Cortes in sijn voorneemen / om te Mexico te koomen / volharde /) dat hy geloofde / dat ze deeze volkeren waren / voor wien het Koningrijk bukken moeste / gelijk voor lange voorzegt was. 't Was derhalven dat hy zig 8 dagen in den voornaamsten Tempel onthield / en dien tijd in gebeden en vasten doorbragt / geduurende welker hy veele menschen offerde / denkende de voorzienigheyd af te wenden. Hy beraade zig dan met den Demon, aan wien hy gewoon was rekeninge van sijn doen te geeven / die hem ten antwoord gaf: dat hy de *Christenen* niet te vreezen hadde; dat zy zeer weynig in getal waren, en dat hy eenen Heere over veele was, en over dappere mannen, met wien hy na begeerte leeven konde; dat hy niet afliet, menschen te offeren, uyt vreeze, dat hem geen ongeval overkoomen mogte, en dat hy voor al bezorgde om *Vitziliputli* en *Tezcateputla* tot sijne gunstige Goden te hebben.

1519.

Motezuma beraad zig met sijnen Demon.

Cortes zig dan in staat ziende / om den optogt te doen / na 14 dagen te Cholula vertoeft en alles in een goede staat gelaaten te hebben / stond hy die van Tlaskala met die van deeze Stad een verdrag toe / en gaf verlof en geschenken aan die van Zempoala, waar van de meeste door vreeze / die hen beving / als liever weder keerende / dan verder voort te trekken / geneegen waren; hy begon dan sijnen optogt / verzelt van eenige Heeren van Cholula, ter grooter verwonderinge der Mexicaanse Afgezanten / die zulks nog niet gelooven wilden / zoo zy 't niet zelfs gezien hadden; en 't was verwonderlijk te beschouwen / hoe men van tijd tot tijd aan Motezuma berigt gaf van alles / wat 'er omging. Cortes

Cortes vertrekt na Mexico.

1519 wilde ook den weg niet inſlaan / dien hem de Mexicaanen weezen / en moogelijk wegens der zelver ongebaanthey'd / gelijk men hem te verſtaan gegeeven hadde / zulks hy na hunnen zin geenen weg inſloeg; maar nam 'er eene / die eſſender was. Hy vorderde 4 mijlen deezen dag / en nam ſijnen ruſt in Gebugten / onder Guaxocingo gehoorende / alwaar de Caſtiliaanen wel onthaalt wierden. Zy deeden aan Cortes een geſchenk van katoene Kleederen en Goud / alhoewel wepnig in waarde / nademaal ze arm waren / wegens dat Motezuma hen zoo zeer met ſchattingen belaſte en hen zeer hard viel; dog tegenwoordig zijn ze rijk gewoorden / door den Gegſt der Gzaanen / zoo zy 'er doen / en andere Koophandel die 'er ingeboert wierd. Den volgenden dag na gehoudene maaltijd / trok men door eenen door-togt / tuſſen 2 Bergen geleegen / en bedelt met Sneeuw / die zig 2 mijlen uptſtrekte / om tot op den top te koomen / waar ſijn volk door felle koude zoodanig wierd aangetaſt / dat ze van klepper-tanden by-na niet ſpzeeken konden / nog hunne wapenen voeren. En dit geboegt by de wepnige ruptnte / dien zy hadden / waar door ze treklken moeſten / was alles zoodanig / dat / zoo de Vyanden hier van wel onderregt waren geweeſt / 't had der Caſtiliaanen veele bezwaarniſſen veroorzaakt. Als zy nu op de hoogte des Bergs gekoomen waren / beſchouwden ze de landen van Mexico; het Meyr / nevens alle de Vlekken en Gebugten omtrent het zelve geleegen / uptmaakende het ſchoonſte gezigt ter werelt; nademaal 'er veel ſchoone gebouwen waren / die zoo gzooten omtrek beſloegen / dat het wel zo Steeden ſcheenen. Dit veroorzaakte by eenige Caſtiliaanen een gezeg / dat dit voorzeeker het land moeſt zijn / dat hen door goed gelukt belooft kon woorden; zoo dat / hoe veel te meer ongeloovigen 'er waren / zoo veel te meer gewin men 'er beoogen kon. Dog andere / die dit met opmerking in agt namen / boerden een an-

de-

dere taal; en zeyden / dat men zig in de grootste gevaaren begaf / en dat het scheen / of men God verzoeken wilde / om met zoo weynig manschap zig in 't midden van een zoo groote meenigte volks te begeeven / van waar men vervolgens veel mocyte zoude hebben / om weder van daar te keeren. Zulks dat deeze beyde verschillende gedagten niet dan onlust en morringe onder hen veroorzaakten. Dog Cortes, door de groot-moedige inborst / die hem aangebooren was / en door sijnen byzonderlijken vlijt / moedigde d' eene aan / en beloofde den andere groote vergeldingen / en vergenoegde d' overige door hunne dapperheyd te looven / dien zy ten dienste des Konings wilden aanleggen / dus bevredigde hy de meeste misnoegde / en bragt wederom d' andere tot het doen van hunne pligt. Zy namen de nagt over hun verblijf op de hoogte van deezen door-togt / alwaar Martin Lopez op de Brand-wagt stont / en alzoo het zeer duyster was / wilde hy op 't zien van een schaduwe voor zig / sijn Vuur-roer aanleggen / waar op Cortes sprak / en zeyde a la vela, dat het gegeevene woord was / zonder dat zoude het hem sijn leeven gekost hebben. Het gevaar / waar Cortes zig dus in gestelt zag / diende hem ter leere / om de Schilt-wagten zoo naby niet te genaaken / houdende dit voor een byzondere genaade van God / die hem beweezen was. Zy verstonden mede veele onder een vermengde stemmen; waar op als de wagt los brande / 15 Mexicaanen sneuvelden / die men geloofde / verspieders te zijn. Den volgenden dag / als zy den Berg wilden aftrekken / vonden ze veele afgehouwene Boomen / dwersch over den weg leggen / dien ze passeeren moesten / en eene groote groef / waar in veel volks in hinderlage leggen kon.

1519

Bedugtheyd der Castiliaanen wegens deezen op-togt.

Cortes in 't uytterste gevaar van sijn Persoon.

Het leger in de vlakte gekoomen / namen de Castiliaanen hun verblijf in een Lust-huys / omheynt door schaduw-rijke Boomen / en een verfrisschende lugt / en waar in mede veele Kamers

1519 waren. D'Indiaanen maakten mede eerlang afsnijdingen / waar in ze zig onthielden / zijnde nu omtrent 6000 / die in Tlaskalaanen, Zempoalaanen, Guaxocingas, als Cholulecas, beſtonden; welke / om zig van elkander t'onderſcheyden / kranſſen van bieſen en hzem dzoegen; deeze alle vonden'er genoegzaam ſpijze tot hun avond-eeten; en de onderdaanen van Motezuma boerden hen Dzouwen toe / om zig van haar na hun gedzuyk te bedienen.

Een Mexicaanſen Heer met Motezuma vermaagtſchapt, bezoekt Cortes en bid hem ſijnen togt te ſtaaken.

Toen quam 'er een Heer uyt het maagſchap van den Koning / verzelt van veele Edelen om Cortes te bezoeken; hy bzagt hem een geſchenk van 3000 Peſos in Goud; en bad hem van te willen wederkeeren / nademaal hy niet / dan met eenig Vaartuyg / te Mexico koomen kon; dat hy onderweegen nog veel gebzeks en ongemak te ſijden hadde / en dat hy in gevaar ſtond van ongezond te wozden / wegens de vogtigheyd des lands en der zelver ruuwe gematigtheyd. Hy bood hem van weegen Motezuma aan zoodanige ſchatting / als hy voor ſijnen Koning begeeren mogt / nevens groote Rijkdommen voor hem / door welker middelen hy mildelijk genoeg in ſijn land zou te leeven hebben. Cortes ontfing deezen Koninglijken Gezant zeer eerlijk / onthaalde hem en deede hem veele beleefdheeden aan; ſchonk hem mede en alle de Heeren / dien hem verzelden / eenige Caſtiliaanſche nieuwigheeden / en antwoozde: dat *Motezuma* geen ongenoegen in ſijnen komſt neemen moeſt, nademaal ſijnen meening niets anders behelſde, dan hem de handen te koomen kuſſen, en als dan wilde wederkeeren; dat'hy hem des bad, niet euvel op te neemen, nademaal hy anderzints niet voldoen konde, in 't geene de Koning ſijnen Heere hem bevoolen had; en dat voor zoo veel hy een Boode van deeze verrigtinge, wegens eenen zoo grooten Koning was, als die van *Caſtilien* alom geagt wierd, zoo was hy verpligt hem gehoor te verleenen, en hem voor ſijnen

Antwoord van Cortes des aangaande gegeeven.

nen Vriend t'erkennen, nademaal hy ſijne vriend- 1519
ſchap van zoo verre zogt; dat het water van dit Meyr, in welker midden deeze groote Stad gebouwt was, niets in vergelijkinge van zoo veele Zeën, als zy door-kruyſt hadden, beſtond, en dat wegens den honger en andere ongemakken, alle ſijne mede-genooten daar in zoodanig gehard waren, als ze geduurende een zoo langen togt geleeden hadden, dat dit hen niet veel ſchaaden kon.

Motezuma had eerlang dooz eenigen berigt/ van al wat'er voozgevallen was/ want het meerendeel in 't Leger bleef. Weshalven men vermoede/ dat de Mexicaanen zig behendiglijk bevaardigden/ om de Caſtiliaanen aan te taſten/ wanneer zy'er het minſt op denken zouden. Dog Cortes zepde tot deeze Heeren/ dat zy zig te wagten hadden van by nagt in 't Leger der Caſtiliaanen te koomen/ nademaal zy niet ſliepen/ nog zig ontwapenden/ en dat hunne gewoonte was/ den aannaderenden op zodanig eenen tijd te dooden; maar niet tegenſtaande dit/ ſtelden ze Verſpieders ter weder-zijde van den weg/ om te zien/ of 't geene men hen zepde waarheyd was. Dit Land-ſchap Culua nu begon ſtiffer/ dan warm te wozden/ en was van veel geboomte en tuynen vervult/ en wellers wateren zeer zoet waren; men vond'er eenen overvloed van kerſſen/ of een vzugt/ die met de ſelve vzugt van Caſtilje zeer na over een koomen.

Den volgenden dag trok Cortes naar een ge- Een Heer van Chalco klaagt over de dwingelandy van Motezuma.
hugte 2 mijlen van dit Luſt-hups/ alwaar hy thans gelegen was/ Amocameca genoemt/ onder het Landſchap Chalco gehoozende. De Heer deezer plaats trok om hem t' ontfangen te gemoet/ van veele verzelt zijnde. Hy ſchonk hem 40 gevangenen/ 3000 Peſos in Gould/ en leef-togt dooz 2 dagen; en hy verklaarde aan Cortes geheymelijk welke tyrannye en wreedheeden Motezuma tegens hen allen oeffende. Cortes vertrooſte hem en moedigde hem aan/ en beſchonk hem met eenige Caſtiliaanſche heuzelingen/ blijvende dus goe-

1519 de Vrienden. Hy trok te velde 4 mijlen van daar/ en quam in een kleyn gehugte/ welker eene helft aan een Meyr gelegen was/ en d'andere aan den voet van een zeer spits Gebergte/ dat zeer steenrotsig was; het Leger wierd geduurig van veele dienaars van Motezuma begeleyd/ die genoegzaame Leef-togt aanbragten; en in deeze nagt had men voorgenoomen de Castiliaanen om te brengen. Maar Cortes, die geduuriglijk op sijne hoede was/ Schildwagten gesteld hebbende/ nevens een kleyne Hoof-wagt/ die hy insgelijks buyten gewoonte verzorgde/ schooten deeze 20 Mannen onder de voet/ die gekoomen waren om hen naar te speuren. Den volgenden dag 's morgens/ quam'er veel Volks van Mexico, nevens een groot getal Edellieden/ die Cacamazin, neeve van Motezuma, Heere van Tezcuco, verzelden/ zijnde een Jongman van 25 jaaren/ rijkelijk gekleed/ en gezeeten op een draag-zeetel/ die door eenige Mannen op de schouders gedraagen wierd. Als hy uyt deeze zeetel klom/ waren'er anderen/ die hem te gemoet gingen/ en voor hem d'aarde/ waar over hy ging/ veegden. Cortes gaf zig uyt sijne Tent om hem t'ontfangen; bewijzende hem groote beleefdheeden/ en heusheyd aan d'anderen. 12 Heeren quamen nevens hem in de Tent van Cortes, die hem grootelijks onderdaanig waren. Alles in stilte zijnde/ zeyde Cacamazin: dat hy en deeze Heeren, die hem verzelden, gekoomen waren om zijnen Oom t' ontschuldigen, dewijl hem een den uyt-togt verhinderde. Cortes beantwoorde dit heuselijk. Dog *Cacamazin* drong geduurig aan: dat hy dog voor al niet naar *Mexico* ging, nademaal hy bedugt was, dat hem eenig ongeval in sijnen intogt wedervaaren mogt, of dat men hem zulks niet gedoogen zou. Cortes deed hem een groot geschenk van fraayigheeden/ en bewees hem veele heusheyd/ liefde en agtinge/ en liet weder niet na sijnen weg te vervolgen. Hy beschouwde reeds alle het Volk/ dat uyt Mexico trok/

Cacamazin Neeve van Motezuma komt Cortes bezoeken.

Waar op hy egter sijnen togt vervolgt.

trok / en de Plaatſen in het Meyr gelegen zijnde / zy ſloegen de Caſtiliaanen zeer naauw gaa verberwonderende zig over hunne Kleederen / Waarden / Wapenen / Paarden / en eyndelijk over zaaken / waar van ze noopt diergelijken gezien hadden / en konden zig niet onthouden van te zeggen: waarlijk moeten deeze Mannen Goden zijn. Cortes liet aan peder weeten / dat ze de Soldaaten niet te zeer naderden / nog ook de Ruyters / nog zelfs hunne Harnaſſen aanraakten / indien zy niet eerlang de dood wilden onderheevig zijn; nademaal ze te gemeenzaam wordende / alle vreeze voor hen verbannen zouden. Zy quamen dan te Tezcuco, een Stad twee-maal zo groot als Sevilje, hebbende zeer reguliere ſtraaten / nevens zeer ſchoone gebouwde huyſen. Deeze plaats was gelegen in een blakte op het zoute Meyr / wordende het water door pijpen gelepd / die van 't gebergte quamen / en zig door alle de huyzen ſtrekten / dat dit Dlek zeer friſch maakte. Van daar vertrokken zijnde / gingen ze naar Quitlavaca, dat ze Venezuela noemden / zijnde een gehugte van 2000 Inwoonders / gantſch midden in 't water gelegen / dat zeer verſch en viſ-rijk was. Zy quamen'er over een dam / of dijk / die meer dan 20 voeten in de breete had / en zig meer dan een halve mijl uitſtrekte / met Borſt-weeringen en Toorens verciert. De Heer deezer plaats quam om Cortes t' ontfangen / en verſchafte hem den Leef-togt voor ſijn geheele Leger / en verzogt hem dien nagt aldaar te vertoeven. Hy maakte zig byzonderlijk met Cortes gemeen / en klaagde hem wegens den overlaſt van Motezuma; des hy van voorneemen was / zig ſijne gehoorſaamheyd t'ontrekken. Voende verders veele klagten / die als onderworpen van ſijn ongenoegen waren / en zeyde hem: dat zo hy en de ſijnen Goden waren, gelijk ze ſcheenen te zijn, hy veele Heeren in vryheyd ſtellen moeſt, die hem alle de ſterke hand leenen zouden, en hem ter hulpe zijn. Cortes vertrooſte hem / en verzeker-

1519

Den Heere van Quitlavaca klaagt mede over de dwingelandy van Motezuma, en bied ſijn hulpe aan.

1519 zekerde dat den Gzooten Heer Motezuma doen zoude / wat hy hem verzogt.

Wat den weg van Mexico aanbelangt / zeyde hy goed en zeeker te zijn / en dat'er een veel bzeeder dijk was / die zig van deeze tot in de Stad strekte. Dit berigt moedigde Cortes te meer aan / nademaal hy in sijne gedagten reeds overlepde / om baartuygen toe te stellen / op dat hem die binnen Mexico voerden / dog egter was hy niet min bedugt / dat men de dijk doorsteeken mogt; en middelwijl hy dus in goede orde voort trok / zond hy de Kuypers om den dootzogt na te speuren; dog veele van de sijne / ziende de meenigte der Mexicaanen, en die zig alom vertoonden / gaven teikens aan Cortes berigt / dat hy aan de wisselvalligheyd der fortuyn te denken had / die men dikmaals in den Gozlog wederboer. Dog Cortes toonde hen allen een onverschzokken harte / en een moed / die magtig was de zelfs bzees-agtigste aan te moedigen / en gzoote voorspoed te doen hoopen. Hy wierd door Cacamazin aangezogt / om 2 mijlen van daar voort te trekken / naar een Stad Yztacpalapa genoemt / die onder eenen anderen Heef van Motezuma behoorde / welke om hem t'ontfangen / hem te gemoet trok / nevens den Heere van Cuyoacan, zijnde insgelijks van Koninglijken hupze / benevens een onepndige meenigte Volks / die hem verzelden / behalven die geenen / die zig langs den dijk lieten zien / die mede in gzooten getalle waren. Sy booden Cortes eenige Slaaven aan / Pluymadjes / Kleederen / en omtrent 4000 Pesos in Goud. De Heer Yztacpalapa deed een aanspraak tot hem / hem begroetende van wegens den Koning. Cortes antwoorde hem volgens het geene hy gezegt hadde / en schonk hen eenige Castiliaansche kramery / waar over ze zeer voldaan waren / zo veel wegens de zeldzaamheyd / als dewaarde by hen geschat. Yztacpalapa onthaalde hem ook wel / en gaf het verblijf in een hups / waar in gzoote verstrekken waren /

Cortes neemt te Yztacpalapa sijn verblijf. Welk Hof beschreeven word.

ren / en veele hooge en laage verdiepingen / die lugtig en frisch waren wegens de groote Tuynen / daarze op upt zagen / de muuren bestonden upt goede steen gebouwt en wel gewrogt / nevens de timmer-werken / die zeer wel bewrogt waren. Ook waren'er veele en zeer ruyme kamers / behangen met zeer rijke katoene stoffen naar hun gebruyk. Eene Tuyn was'er ter zijde van eene wel boorsien van brugten / moes-krupden en paul-brugten; de wandelingen waren met tusschen gepoote rieten beplant / alle bedekt en doormengt met roosen en welriekende bloemen. De Beeken waren vol zoet water en vervult met veel vis. Een was'er onder anderen / die 400 treeden in 't vierkant uptmaakte / en vervolgens 1600 in den omtrek / nevens eenige trappen / die tot in 't water neder gingen. Hier lieten zig veelmaals zoo veel reygers / endvogels en ander gevogelte zien / dat'er het water dikmaal gantsch van bedekt wierd. Deeze Stad bestond wel in 100000 Huyzen / waar van de helft in 't zoute Meyr gebouwt waren / en d'andere helft aan 't vaste Land. Een Fonteyn was'er op den weg van Mexico, welkers water zeer goed / en gantsch omringt was / van zeer hooge boomen; Cortes verwonderde zig over dit alles / en betragte daar upt de grootheyd van Mexico; en mengte dat hy zig des zeer verheugde / en tot eenigen van sijne vertrouwelingen zeyde: dat zy wel gemoed zouden zijn, en dat ze zig in weynig tijds, voor hunne geledene ongemakken, vergolden zouden zien. 1519

Verheugt zig over zoo veel defigheeden omtrent Mexico te zien.

Na dat Motezuma aan Cortes den Togt naar Mexico dus lang te vergeefs ontraaden hadde; vernam hy eerlang sijn komst te Yztacpalapa; des zond hy nogmaals eenige Edellieden / om hem door beyrzinge den aftogt aan te raaden / wegens de groote gevaaren / die ze hem voorstelden / aanbiedende hem te geeven alles / wat hy begeeren mogt. Eenen zekeren Heer van Zempoala was 'er / Teuch genoemt / die al dit gezeg verstaan hadde /

1519 hadde / en tot Cortes zeyde: dat hy geen geloove geeven moeſt, op alles wat deeze *Mexicaanen* zeyden; en dat alle de zwaarigheeden, die zy hem voorſtelden, niet waren dan alleen om hem af te ſchrikken; nademaal hy meer-maalen te *Mexico* geweeſt was, en dat hy zig aanbood, van'er hem te geleyden, door eenen zeer goeden weg, tot in 't Paleys van den Koning. Cortes trok dan wederom voort / en gelaſte in de Mexicaanſe taal / aan eenen Indiaan / dat hy voor uit ging / en verkondigde, dat / wien het was / zig upt den weg rupmen zoude / indien hy niet eerlang wilde ſterven. Dit gebod bewerkte zoo veel / (nademaal'er een groote meenigte Volks was) dat ze zig aan weder-zijde van den weg ſchikten / laatende den doortogt vry; en het Leger van Cortes zonder belemmeringe voort trok. Yztacpalapa was 2 mijlen van Mexico gelegen; men ging'er langs eenen dijk / waar op 8 paarden nevens een paſſeeren konden / zijnde die zoo regt / dat men behalven maar eene kromte / dien ze in den aanbang maakte / tot in de Poorten van Mexico zien kan. Aan wederzijde van deezen dijk / was het vlek Mexicaltcingo gelegen / dat wel 4000 Hupſen had / in 't water gelegen; en Cuyaocan, dat in 6000 Hupſen beſtond / was aan 't vaſte Land gelegen / zeer vrugtbaar / gezond en vermaakelijk; en zoo beſtond Hincilopuchco, in 5000 der zelve. Deeze 3 Vlekken / hadden ten tyde des Heydendoms / veele Tempels / welker Toorens zeer hoog waren / en met kalk beſtreeken / vertoonende zig van verre / als de Son ſcheen / gelijk Silver; dien Land-aard had'er veele agtinge voor / en verciérden ze ten beſten zy konden; dog deeze zijn nu tot Kloosters gemaakt. Zy dreeven / in deeze gewigten / eenen grooten handel in 't Zout / dat niet blank / nog goed tot gebruik der Caſtiliaanen was / maar zeer bequaam om de ſpijze te zouten. D'Oppervlakte des Lands na by het Meyr gelegen / bevond men zeer Salpeterachtig te

Sijn vertrek van Yztacpalapa, naar Mexico.

Zout-handel omtrent Mexico gedreeven.

te weezen; zy maakten'er ronde brooden van / die van verwe als gebakken steen waren. Motezuma, trok uyt deezen handel een groot inkoomen / die nog heeden duurd / nademaal men'er in zeer verre afgelegene Plaatsen van overvoerde. Langs deezen Dijk van d'eene ter andere Plaats waren'er Val-bruggen / waar door het water uyt het een in 't ander Meyr vloeyde. Deeze van 't zoet water waren hooger / dan die van 't zoute / en alhoewel ze onder een vloeyden / maakte dit egter het zoete een weynig brak / nadien het den Dijk van een scheyde. Cortes voerde nu 300 Castiliaanen, schoon'er Gomaro 400 steld; wanneer zy uyt Tlaskala trokken / scheenen 'er veele agter te blijven / des zond Cortes, Pieter d'Alvarado om ze te doen vertrekken / dog vond'er niemand. Men hadde dan 6000 Indiaanen by zig / die hunne vrienden waren / gelijk reeds gezegt is / nademaal te Cholula zig eenige Cholulecas en andere van elders by de Tlaskalaanen voegden. Eyndelijk quam Cortes na-by Mexico, alwaar hy nog eenen anderen Dijk by deezen vond / als mede een Bolwerk van steen / 2 verdiepinge hoog / nevens 2 Toorens aan weder-zijde / die in 't midden eene uytstrekkende leuning met 2 Poorten had. Cortes vertoefde ter deezer Plaatse / vermits 1000 Edellieden uyttrokken / om hem t' ontfangen / zijnde rijkelijk gekleed / en alle op een zelvige wijse uytgedost. Ten tijde als ze Cortes naderden / reykten ze d'een na den and'ren met de regter hand naar d'aarde / die kussende om zig te vernederen; vervolgens weeken ze om plaats voor d'anderen te maaken / die al het zelfde deeden / wederkeerende van waar ze gekoomen waren. Deeze plegtigheyd geduurde een groot uur / en was waardig te beschouwen. En wat nog aanmerkelijker was / het geschiede ter zelver plaatse / al waar Cortes zig naderhand legerde / toen hy de Belegeringe voor Mexico sloeg.

1519

Cortes komst in Mexico.

Plegtigheden op sijnen intogt verrigt.

Na dit Bolwerk gepasseert te hebben / vervolgde

1519 de de Dijk nog verder / en / voor dat men in de straat quam / was'er een houte Val-brug van 10 schreeden breete / onder welke het water door vloeide. Deeze is thans van steen / en na-by de Huizen / die Pieter d'Alvarado liet bouwen. De Koning Motezuma, quam tot aan deeze Brug / om Cortes t'ontfangen / wordende door 4 Heeren / onder een gehemelte gedragen van groene Pluimaadje / dat met Goud doorwrogt / en door veel Silverwerk verrijkt was. 3 Andere Heeren gingen voor upt / d'een na den anderen / hebbende peder een Goude Staf / dien sy in de hand / gelijk een Scepter droegen / en droegen ze teltens als Motezuma, soo wel te water als te Land upttoog / om te kennen te geeven / dat'er den Grooten Heer passeerde / zulks een peder / die hem ontmoete / eer bewees / schoon ze hem niet zagen. Hy wierd ter weder-zijde door 2 groote Heeren ondersteunt / als Quethavac sijnen broeder / en Cacamazin sijnen Neef. Sy waren pragtiglijk en alle op eene wijze gekleed / behalven dat de Koning goude Laarzen aan de boeten hadde / op de wijze als die der oude Romeynen gemaakt / verrijkt door gesteente van hooge waarde; welker zoolen met nestels aan een gevoegt waren. De 2 Heeren / die hem ondersteunden / gingen bloots voets; nademaal d'agtinge en d'eerbied / dien ze voor hem hadden / soo groot was / dat niemand / waar hy was / zonder zig t'ontschoenen quam / nog zelfs d'oogen opslaan dorste. Eenige sijner Dienaars gingen 2 aan 2 voor upt / spreydende ter aarde / al waar hy passeeren soude / eenige Tapijten / en namen ze eerlang wederom op als hy voor-by was / zulks sijne boeten de Aarde niet en raakten. Agter hem / op een weynig afstand / gingen 200 Heeren / als in een omgang / alle bloots voets / rijkelijker gekleed / dan 3000 anderen / die voor gingen. Motezuma ging in 't midden der straat / en de 200 Heeren / die hem volgden / schoorden zig soo na aan de Huizen als ze konden / d'oogen ter aarde neder-

Motezuma komt Cortes ontfangen.

nedergeſlagen / want het een groote onbeleefdheyd 1519
zoude geweeſt zijn / van hem in 't gezigt te beſchouwen.

Cortes hem naderen ziende / begaf ſig eerlang van ſijn Paard / nevens eenige Edellieden / en als ze elkanderen zeer geladert waren / deed hem Cortes de zelfde Beuſchheyd / als men in Caſtilje gewoon is te doen. Die nu Motezuma onderſtrunden / belette mede dat niemand hem genaakte / alzoo het eenen náſmaad ſcheen hem aan te raaken / in aanmerkinge / dat ze hem als eene Godheyd hielden. Als nu d'een den anderen naar hunne wijze gegroet hadde / ſtrekte Motezuma ſijne hand na d'Aarde / en kuſte ze / (volgens de plegtigheyd by d'Indiaanen gebruikelijk;) en Cortes verwelkomt hebbende / en Cortes hem wederom / wierp hy Cortes een ſnoer Paarlen en Diamanten om den hals / en d'anderen glaze geſtrentens en ſinelt-werk. Motezuma zig een weynig geneegen toonende / gaf blijken / dat ſijne Koninglijke Majeſteyt dit geſchenk ontfing en aannam. Vervolgens verder voort-gaande / nevens ſijnen Neef / die hem by den Arm gelepde / zepde hy tot den anderen Heer / dat hy by Cortes bleef / en dat hy hem verzelde. Hy lepde hem dan langs de ſtraat by de hand / zonder te gedoogen / dat eenigen Caſtiliaan, nog Indiaan, hem naderde; dit nu was de grootſte Eer / die Motezuma aan Cortes doen konde / in opzigt van de groote ſijner Majeſteyt. De 200 Heeren van het gevolg van Motezuma, die van eerlijke kleedinge waren / wenden hun gezigt d'een na den anderen voor Cortes, zeggende hem zeer welkom te weezen; en den dag zoude te kort geſchooten hebben / zoo hy alle d'Edelen der Stad / dus had willen ontfangen. Voor als de Koning voor trok / wendden ze alle hun gezigt na de muuren / wegens den eerbied / dien ze voor hem hadden. De Koning was zeer verheugt / wegens het Snoer Koralen / dat Cortes hem gegeeven hadde / alhoewel ze van geen groote waarde was / maar

Cortes klimt van ſijn Paard om Motezuma te groeten.

Word van den Koning met een Snoer Paarlen en Diamanten beſchonken.

1519. was ſchoon en zeer raar voor Motezuma. En om de pligt / van een zoo grooten Vorſt / als hy was / te doen blijken / zoo beſtond dit in mildaadigheeden te bewijzen aan den geenen / van wien zy ze weder ontfingen; hy riep dan 2 Edellieden van ſijne Kamer / en deed hen 2 halſ-ſnoeren brengen / van kleyne Zee-kreeften / die rood en ter groote van nooten waren / worende in deeze Landen hoog geagt; aan peder der zelven nu / waren gehegt / en afhangende 8 Goude kreeftjes / en zoo wel bewerkt / dat de konſt de Natuur ſcheen t' overtreffen / nademaal ze zig zeer verwonderlijk vertoonden. Na dat de Edellieden deeze Halſ-ſnoeren gebragt hadden / vertoefde de Koning tot dat Cortes hem genadert was / en hing ze hem met eygen handen om den hals. d' Indiaanen al deeze plegtigheeden ziende / verwonderden zig zeer / dat Motezuma dus gemeenzaam met Cortes was / nademaal hy noyt aan yemand dierghelijke bewijzinge gedaan hadde / dat hem onder heel dit Volk veel agtinge bygezet. Eyndelijk quamen ze ten eynde van deeze ſtraat / die zig een derde van een mijl uytſtrekte / en die zeer breed / lijn-regt ſchoon was / en welkers Kuyzen ook een overſchoon aanzien hadden.

Verdere mildaadigheeden aan Cortes betoont.

Deeze Stad Mexico, (als ter ſijner plaatze zal gezegt worden) is ter eene zijde alzoo koſtelijk en pragtig in Gebouwen / als'er een in de Weereld zijn mag; zijnde de ſtraaten zeer wel geordent / de deuren der huyſen / venſters en vertrekken zeer ruym / en vervult van Menſchen; zulks dit aan peder verwonderinge baarde. Van de Mexicaanen was het bekend / deeze Menſchen te zien / met hunne baarden / hun gezigt / blinkende wapenen en ſchiet-geweer. Zy zeyden onder elkanderen: waarlijk deeze Lieden moeten Goden zijn, en koomen van waar de Zon opgaat. De Grijzaards / die zeer wel in d' Oudheyd ervaaren waren / en die zig hun Heydendom erinnerden / zeyden al zugtende: deeze Volkeren

Toevloeyinge van deezen Landaard om d'inhaalinge van Cortes te zien.

zijn

zijn zeekerlijk, die onze Beheerſchers moeten zijn, en die onze Landen bezitten zullen, nademaal zy zoo weynig, en zodanig ſterk zijn, dat ze zoo veel Volks overwonnen hebben. De Caſtiliaanen waren aan hunne zijde zeer verbaaſt / van een zoo groote menigte Volks te zien; hoedanig zy zig nooyt verbeeld hadden. Zy quamen in een groot Hof / het Heyligdom hunner Afgoden / dat eygen aan Axayacazin, Vader van Motezuma, geweeſt had. Aldaar nam de Koning Cortes by de hand / en deed hem in eene groote Zaal gaan / ſtellende hem op een plaats / die een weynig verheeven was / zijnde gantſch van Goud en Gesteente verciert / en zeyde hem: gy zijt in uw Huys, eet en drinkt, verquikt u en neemt u vermaak; ik zal in korte weder by u zijn. Cortes gantſch verrukt antwoorde hem niets; betoonde hem alleenlijk eene groote Eerbiedigheyd. 1519

Zie daar het onthaal / dat deezen grooten Vorſt aan Ferdinand Cortes in deeze groote Stad Mexico deed / op den 8. van November deezes Jaars 1519. Hy hadde ſijn verblijf nevens ſijn Volk / zoo Caſtiliaanen, als Indiaanen, in een zoo groot Huys / dat ſchoon het ongelooflijk ſchijnd / zoo waren'er Zaalen met Vertrek-kamers agter de zelven / die zoo veel ruymte hadden / dat'er 150 Caſtiliaanen, yeder ſijn ruſt-bedde hebben kon. En wat noch meer aanmerking waardig was / is / dat dit Huys / om zoodanig een groote uytgeſtrektheyd te hebben / niet dan een eenige verdiepinge had / die niet zeer net en zuyver was; en alle de muuren waren met katoene ſtoffen en Plumaadjes van veelerleye verwen bekleed; hebbende ook yeder bedde ſijn verſchemeltſel; maar de beddens deſtonden niet / dan uyt eene enkele mat / nademaal in deeze Landen zelfs de groote Heeren geen anderen gebruyk heb. In yeder Kamer waren muur-pannen met reuk-werk verzien / en zoo veele Dienaars / dat'er genoeg waren / om de grootheyd van zoodanigen Vorſt te verbeelden. Na dat

Het verblijf van Cortes beſchreeven.

1519 de Koning vertrokken was / verdeelde Cortes de Kamers / geevende aan een peder sijne oppers / en deed het Geschut voor de Poorten stellen. Na dat nu d'oppers op de benoodigde zaaken gesteld waren / wierd hy van sijne voornaamste Bevelhebbers gedient / gelijk'er gemeenlijk in de Huysen der groote Heeren zig ontbielden; d'andere Dienaars / wegens d'agtinge / dien ze voor Cortes hadden / en na dat het toen beschikt hon worden / leunden zig tegens de muuren aan; en na dat ze alle de maaltijd gehouden / en zig te slaapen gelegt hadden / quam'er Motezuma weder. Cortes ging om hem t'ontfangen / en wandelden gezamentlijk ter plaatse / waar hy hem voormaals gelaaten hadde / toen hy vertrok; vervolgens bepde in 't hy-zijn van veele Mexicaanze Heeren / en de voornaamste Bevelhebbers van Cortes, gezeeten zijnde / schonk Motezuma aan Cortes veele dingen / van groote waarde / zoo van Juweelen / Goud / Zilver / Pluymaadje en 6000 zeer kostelijke katoene Tapijten. Cortes deed hem deswegen groote dank-zeggingen / met zeer veel heusheyd. En ingevolge hier van wende zig Motezuma tot Cortes, en deed hem door de vertolkers Aguilar en Marina, deeze volgende redenen hooren:

Motezuma komt Cortes bezoeken.

En doet hem een rijk geschenk.

Redenvoering van Motezuma tegens Cortes.

Grootmoedig Heer en *Dapperen Bevelhebber* ! en gy anderen, die met hem gekoomen zijt, ik verzeekere u in 't hy-zijn der Heeren, die my verzellen, en de Beamptenaaren van mijn Huys, dat ik verheugt ben van zodanigen gehuysvest te hebben, en dat ik hoog agten zal, dat gy voor aangenaam gehouden hebt de verlustiginge, dien ik vermeene aan uwe waardigheyd te verschaffen. Zo ik tot dus verre u gebeden hebbe van niet tot *Mexico* te koomen, 't was de bedugtheyd, die mijn Volk voor d'uwen hadden, dat my dit deede doen. Nademaal boven dat yeder der uwen, veele der mijnen had konnen overwinnen; gy verbaasde ze door de zeldzaamheyd uwer Daaden en uwer Persoonen, en door deeze dieren, die gy mede voert, die grooter

ter dan Wilde Beesten zijn; behalven dat gy nog de Donder des Hemels en de Blixemen bezit, die d'Aarde doen beeven. Nog zeyden ze, dat gy zodanige geweldige slagen met uwe Zwaarden gaaft, zulks 'er de Menschen van te midden door gehouwen wierden. Zy deeden my insgelijks verstaan, dat gy eens anderens Goederen begeerdet; dat gy over alles heerschen wildet; dat gy zeer hongerig naar Goud en Silver waart; dat yeder van d'uwen zoo veel als 10 der onzen at, en veele andere zaaken, die ons onrustig maakten, en ons beweegen dead, van u den intogt in deeze onze Koningrijken te verhinderen. Maar nu dat ik door den omgang, die mijn Volk met d' uwen gehad hebben, verligt ben, en gy sterffelijke Menschen zijt als wy, alhoewel dapperder, en beter uytgerust; die mede vrienden van onze vrienden zijt; dat gy onvermoeyd in den arbeyd zijt, en dat gy geen quaad deed dan met regtvaardige redenen, in 't verdeedigen uwer Persoonen, en in 't weder herstellen der geenen, die door nood aan u gekoomen zijn, om te klaagen, wegens de verongelijkingen zoo men hen deede; dit heeft my dan reden gegeeven van na uwe tegenwoordigheyd te verlangen. Ik hebbe uwe Paarden gezien, die als groote Herten zijn, en uw Geschut, dat een gelijkheyd met de Helsche gedrogten heeft. En ik houde voor spotternye, 't geene men my dikmaals van d'uwen gezegt heeft, en zulks in den beginne, alhoewel de *Tlaskalaanen* uwe Vrienden van deeze gedagten waren, nu als beter onderrigt zijnde, wil ik u niet alleen voor mijne grootste Vrienden houden, maar zelfs voor mijne naaste Bloed-verwanten; nademaal mijn Vader my altoos gezegt heeft, dat hy van de sijnen hadde hooren zeggen, dat de Koningen onze Voorzaaten, en van wien ik ontsprooten ben, geene Inboorlingen deezes Lands, maar Vreemdelingen waren; en dat ze alhier met eenen Grooten Heer quamen, die weynig tijds daar na weder na sijn 1519

Digitized by Google

1519 Land keerde, en deezen nu magtiger geworden zijnde, beheerſchten dit Land, dat de *Otomiez* waren. Ten eynde van eenige Jaaren quam deeze Heer weder om hen weg te voeren, dog zy weygerden dit te doen, nademaal ze reeds getrouwt waren, en Kinderen en Erfgoederen bezaten. Deeze Heer was dan genoodzaakt, zeer qualijk op hen genoegt zijnde, om weder te keeren; dog hy zeyde hen vertrekkende: *dat hy hen ſijne Kinderen zenden zou, om hen te beſtieren, en in de Vreede, Wetten, en Gods-dienſt hunner Vaderen te handhaevenen; en dat, zo zy hier in niet wilden bewilligen, zy'er toe gedwongen zouden worden, en door geweld onderdaanig gemaakt.* 't Is dan 't gene ons altoos heeft doen gelooven, dat dit Volk uyt deeze geweſten quam, om ons onderwerpelijk te maaken, en dat ze over ons heerſchen zouden. Alzo geloove ik, dat gy die geene zijt, naar de plaats van waar gy quaamt, en dat deezen Grooten Koning, die u gezonden heeft, kenniſſe van onze zaaken hebben moet. 't Is derhalven, *Heer Bevelhebber*, en zijt verzeekert, dat wy u gehoorzaamen zullen, gemerkt gy niet toornig tegens ons zijt, zullende wy gezamentlijk deelen van alles, wat wy hebben. En voor-onderſteld zijnde, dat, wat ik kome te zeggen, twijffelagtig was, uwe deugd alleen verdient, dat ik u alle ſoorten van goed onthaal aandoe; en dat indien men u heeft doen verſtaan, dat ik eenen God ben; en dat, gelijk eenige valſchelijk zeggen, dat ik my als ik wil, in eenen Leeuw, Tijger, of Serpent herſcheppen kan; 't is eene valſcheyd, nademaal ik een ſterffelijk Menſch ben, gelijk alle anderen: dit ſeggende / greep hy Cortes by de hand / en zeyde: *taſt en voelt mijn Ligbaam, gy ziet wel, dat het in Vleeſch en Beenderen beſtaat.* Ik ben niet dan eenen Koning, wegens de waardigheyd en de voorzienigheyd, waar mede de Goden my begunſtigd hebben, en ik agte my ook niets meer. Ik twijffele mede niet, of die van *Zempoala*, *Tlaſkala* en *Guaxocingo*, hebben u

doen

doen gelooven, dat de behangſels en de muuren van mijne Huyzen, alle van Goud waren, zo als ik reeds door eenigen verſtaan hebbe, die by u gekoomen zijn; dog voor dat dit zo zijn zoude, zal ik wel hunnen hoogmoed dempen. Wat de Huyſen aanbelangt, gy ziet wel, dat ze niet dan van aarde en hout zijn, behalven eenigen, die om meer geagt te weezen, van ſteen zijn gebouwt geworden; dog voor het overige is 't waar, dat ik ſchatten en rijkdommen bezitte, die my in Erfeniſſe van mijne Vaders en Grootvaders nagelaaten zijn, dien ze ſpaarzaamlijk zedert eenen geruymen tijd bewaard hebben. Veel Goud is 'er, als mede Silver, Paarlen, Edel-geſteente, rijke Juweelen, Pluymaadjes, en Wapenen, gelijkerwijs de Koningen van alle oudheyd, of gewoonte voeren: waaren, welker gy en uwe mede-gezellen genieten en bezitten zult, 't zy alles, of zo veel, als 't u behaagen zal, nademaal ik ze niet dan voor u bewaart hebbe. Deeze redenen ge-uyt hebbende beklemde hem ſijn herte zodanig / dat hy zig niet van traanen onthouden kon; en ten beſluyt zeyde hy: onderſuſſen neemt uwe ruſt, want gy zijt vermooyt en afgemat. Cortes hem hier op met een vrolijke en zeedige gebaarde / zullende antwoorde toevoegen / ſpraak aldus tegens hem: 1519

Antwoord van Cortes aan Moteczuma.

Zeer Mogende Vorſt! verbeeld u niet, dat ik alhier gekoomen ben, met een ander oogmerk, dan om u te kennen, en om u van wegen den Koning van *Caſtilje* en *Leon* mijnen Heere te groeten, die van uwe Mogendheyd hadde hooren verhaalen. En hoe meer hy verre van u is, hoe meer hy wenſcht om u ten Vriend te hebben. Hy heeft my uytdrukkelijk tot u gezonden, om u de zaaken der Gods-dienſt betreffende, gemeen te maaken, nademaal en gy en d' uwen te zeer bedroogen zijn; 't is derhalven dat hy begeert, dat gy u uyt deeze verblindheyd laat ontwikkelen, waar in den *Demon* u geknoevels houd. Ik zal u mede veele zaaken ge-

1519 meen maaken, die u veel dienſt zullen doen, wegens het beſtier uwer Koningrijken; nademaal gelijk de Letteren u ontbeeren, gy geene kenniſſe hebt konnen hebben van de Weetenſchappen, als ons d'Oudvaders hebben nagelaaten, waar in begreepen zijn de wetten en de beveelen, om deugdzaam te leeven, en een vaſt beginſel te hebben, om te weeten, wat ter Zaligheyd noodig zy, en tot de ruſte der onſterffelijke Ziele vereyſcht word, en nogtans genoodzaakt word, door de Dood de Ligchaamen te verlaaten, moetende dan volmaakte rekeninge doen, van 't goede en quade, datze in beyde bedreeven hebben, voor eenen God, die waarlijk Regter is; en aan deezen, die wel geleeft hebben, eene Eeuwige Gelukzaligheyd vergelden zal, en aan hen, die qualijk leefden, ſtraffen en qualen beſchooren heeft, die nimmer eyndigen zullen. Zulks dan dat zoo gy my hooren wilt, en gy zoud willen in agt neemen, wat ik u hier na zeggen zal, en u voordeel doen; zoo zult gy met alle uwe onderdaanen door onzen komſt gezeegent zijn, en zult aan den Koning van *Caſtilje*, die my tot u gezonden heeft, een groote verpligtinge maaken. En waarlijk, zoo ik my niet op uwe goede hoedanigheyd betrouwde, ik zoude my niet zoo veel arbeyds opgelegt hebben, om u te koomen groeten en bezoeken; 't is derhalven dat ik nu verzeekert ben van 't geene men my van u hadde te verſtaan gegeeven, na dat ik dus met eygener Oogen het tegendeel zie, en dat gy een Menſche als andere zijt, zagtmoedig, vreedzaam, heuſch, regtvaardig en mild; en dat gy u als eenen waren Vorſt gedraagt, gelijkerwijs gy in alle doeningen hebt doen blijken; en dat gy zodanig volkoomen zijt, dat onze God niet langer gedoogen kan, dat gy in deeze dwaalinge blijven zoudet en in deeze onweetenheyd, waar in u den *Demon* gantſch ingewikkelt houd. En ik weet, dat deezen Grooten Heer, dien gy verwagt, de Koning mijnen Heere zy, die uyt het Land en uyt de Stam uwer Voorva-

deren

deren is, en derhalven, als wy gehoorzaamen in 1519.
ſijne beveelen, gy ons ontfangen moet, ons beminnen en ons alles goeds doen; gemerkt wy hier niet en koomen, dan om u te dienen, om u t' onderwijzen, en om u alle ſoorte van vergenoeginge te geeven. Stel dan uwen Geeſt in ruſte, en geloof niet, dat wy om andere dingen gekoomen zijn, dan om 't geene wy u zeggen. En wat d' aanbiedingen aangaat, die gy my van uwe Schatten doet, zo bedanke ik u wegens deeze mildaadigheyd, en bidde u om voor al zig verzeekert te houden, dat onzen dienſt u nuttelijker zijn zal, dan ons alle uwe Schatten konnen weezen.

Motezuma, die zeer opletend in 't aanhooren van Cortes antwoord hadde geweeſt / ontſloeg zig van alle agterdogt / om-armde hem / en bood hem van nieuws ſijn Perſoon / en ſijn Hof aan / en vroeg hem / of alle die geene / die Baarden hadden / ſijne Onderdanen / of ſijne Slaven waren / op dat ze na hunne waardigheyd onthaalt wierden. Hy deede hem tot antwoord geeven / dat het meeren-deel ſijne Bzoeders waren / als mede vrienden en mede-gezellen / en dat 'er onder hen gevonden wierden / die grooter van aanzien / dan andere waren. Daar op vertrok Motezuma en onderzoeg de vertolkers / wie de geene waren / van meerder aanzien zijnde / en zond hen aan yeder een geſchenk na hunnen ſtaat / voor Perſoonen van gelijken aanzien / als hen / aan wien hy 't zond.

Wanneer Motezuma ſijne maaltijd hield / at hy alleen / en men zette hem een zoo groote menigte ſpijze voor van alle ſoorten / en op verſchepene wijze toebereyd / dat ze genoeg waren / om voor alle de voornaamſte Heeren en Amptenaren van ſijn Hof te beſtaan. Sijn Tafel beſtont uyt een ſoort van een kuſſen / uyt een paar roode vellen gemaakt. De Zeetel / waar op hy zat / was een klepne bank uyt een ſtuk een wepnig uytgehold / gewrogt en beſchildert zoo koſtelijk als zy kon-

D'ordre die Motezuma in 't houden ſijner Maaltijden gebruykte.

1519 konden. De Tafel-lakens / Servietten en Handdoeken waren van katoen / zeer fijn en witter dan sneeuw / dienende t' elkens maar eens / en vervolgens voor de Kamer-dienaars en Tafel-beampten.

Heeft 400 Edel-knaapen in 't bedienen van sijnen Tafel.

400 knaapen / alle Edellieden en van Adelijke geslagten / voegen de spijze aan / en zetten ze alle vervolgens in eene zaal; waar na ze de Koning / 't zy met een stokje / of met de hand / aanwees / wat hy verlooz om hem voorgedient te zullen worden. Vervolgens stelde de Hof-meester de spijze / om weder op te warmen / op vuur-pannen / op dat ze niet te koud wierd; dat hy geduurig deede / uytgezondert als den Groot-meester eenige spijze voor goed agte. Voor dat Motezuma zig ter tafel begaf / om sijn maaltijd te houden / vertoonden zig 20 der schoonste Vrouwen met schootels / om zig te wasschen / met diepe eerbiedigheyd. Ter Tafel gezeeten zijnde / stelde de Hof-meester een houte afschutsel / om te verhinderen / dat de Edellieden en andere Persoonen van aanzien / die quamen om den Koning te zien eeten / de Tafel niet te na quamen. Hy alleen zette de schootels op en af; nademaal d' Edel-knaapen niet naderen mogten / nog in geender-hey wijze spreeken.

Niemand vermag geduurende de maaltijd buyten last spreecken behalven eenige Bootsemaakers.

Men hield zig dan in een diepe stil-zwijgenthepd; spraak geen woord / behalven eenige Bootse-maakers / of yemand / wien de Koning yets wilde vraagen. De voor-snijder lag geduurig op sijn knyen / dienende bloots voets / en zonder sijn oogen op te slaan. Niemant quam 'er in de zaal / ten zy bloots voets / op straffe van 't leven. De zelfde Voorsnijder reykte de schaalen van verscheydene groote en satzoen aan / die zoo wel van Goud als van Silver waren / en daar wierd t' elkens uyt Kalabassen / of Vis-schelpen van verscheydene soorten ingeschonken. Ter deezer maaltijd voegden zig / (alhoewel een weynig afgeschepden) 6 oude Heeren / aan wien de Koning eenige schootels met spijze toe-reykte / dien hy noodig oordeelde / en ze aten 'er met groote eer-

eerbied van. Gemeenelijk had men'er een Muzijk van Fluyten / Kornetten / en andere Blaastuygen / en ook kleyne ronde koopere Trommels / waar op ze Allemandens ſpeelden / nevens andere Speel-tuygen / die de Caſtiliaanen wenig vergenoegden ; dog ze hadden 'er geene andere / ook hadden ze geen ſtemmen om wel te zingen / tot dat hen de Caſtiliaanen daar in wijzer maakten / en zongen ook hunne Mitotes , of Heidenzangen / geijk wy reeds hier voor gezegt hebben. Gedurende dat de Koning ſijne maaltijt hield / waren 'er altoos dwergen / gekken / en andere gebogchelden / om ſtoffe tot lagchen te verſchaffen / die het overige van de Tafel-ſpijze aten met de Bootſe-makers ten eynde van de zaal ; alle den overſchot diende ten onderhoud van 3000 Indiaanen , gemeene wagters / die zig in 't hof en op de plaats onthielden ; en ten dien eynde brogt men gemeenelijk 3000 ſchootels met ſpijze / en 3000 kroefen met wijn / waar van niets overbleef. Men bied in de Keuken van alles / wat 'er te bekoomen was / zijnde zeer veele ſoorten / behalven d' andere ſpijze / die de Jagers / Cijns-mannen en Schatting-betaalders toebragten. De ſchootels en alle het tafel-gereedſchap was niet / dan van aarde / zeer wel bewerkt / en men diende ze den Koning niet meer / dan een-maal voor. Zeer ſchoone vaten van Goud en Silver waren 'er / waar op verſcheydene ſoorten van dieren vertoont wierden ; dog hy bediende zig 'er niet dan twee-maal van / agtende dat het een verkleyninge was / zoo hy 'er zig 'er meer van bediende / en zond ze alle ten dienſte der Goden en d' Offerhande. Hy at dikmaals Menſchen-vleeſ / en wilde / dat het geoffert wierde / en dat ze het zeer wel berepden zouden. Na dat men het afſchutſel weg genoomen hadde / de Juffers / die hem voor en gedurende de maaltijd het hand-water bedient hadden / vertrokken / en alle die gekoomen waren / om hem te zien eeten / zulks dat 'er niemant in de Zaal over-

1519

Muzijk-vermaak.

Van welken ſchootels en tafel-tuyg zig de Koning bediende.

Digitized by Google

1519 overbleef / dan die de wagt hadden.

Alle dus vertrokken zijnde / bleeven 'er eenige der 6 Heeren by den Koning / om hem t'onderhouden / en zoo hem de slaap overviel / leunde hy zig tegens de muur / op sijn Bank gezeeten / die hem ter tafel gedient hadde. Eerlang daar na / gaf hy met een groote liefalligheyd en deftigheyd gehoor / roepende ten dien eynde Geheym-schrijvers / die sijn woord overbragten / en order stelden / wat 'er moest gedaan worden. Die 'er quamen / om zaaken te verhandelen / trokken hunne schoenen voor de deur uyt / en bonden ze aan hunnen gordel / waar over hunne rokken hingen. En ten dien tijde trokken de groote Heeren / behalven die van 's Konings maagschap waren / over hunne kostelijke kleederen / een Rok van grove stoffe / denkende / dat het te kleyne agting gaf / dus rijkelijk gekleed voor den Koning te verschijnen. Wanneer ze hem gingen spreeken / waren ze / wat d' onderwerpinge aanbelangt / elkanderen gelijk / nademaal zy / voor dat ze naderden / 3 / of 4 diepe eer-bewijzingen deeden / en de Koning niet in 't gezigt beschouwden: zy spraken met neder gebukten hoofde / en zoo zagt / dat 'er niemand / dan de Geheym-schrijvers waren / die verstaan konden / wat hun zeggen was. Ondertusschen hoorde de Koning met een groote opletendheyd toe / en zoo 'er pemand was / door de tegenwoordigheyd van sijn Majesteyt ontroerd zijnde / zoo dat hy zig niet wel kon uytdrukken / deed de Koning de zaak verschuyven / en ze hem in 't byzonder met eenen Geheym-schrijver verhandelen. Hy antwoorde zeer goed-gunstiglijk / en hoorde zeer naauw-keurig en in korten tijd hem alles voordragen; en wanneer men deeze zaaken afgehandelt hadde / keerden de verzoekers ruggelings weder ter zijde van den Koning.

Gehoor-geevinge na de maaltijd verleent.

Plegtigheyd van aannaderinge voor den Koning gebruykelijk.

De gehoor-gevinge ten eynde zijnde / quamen de Heeren / nevens veele Hovelingen / om de groot-

Waar in de

Digitized by Google

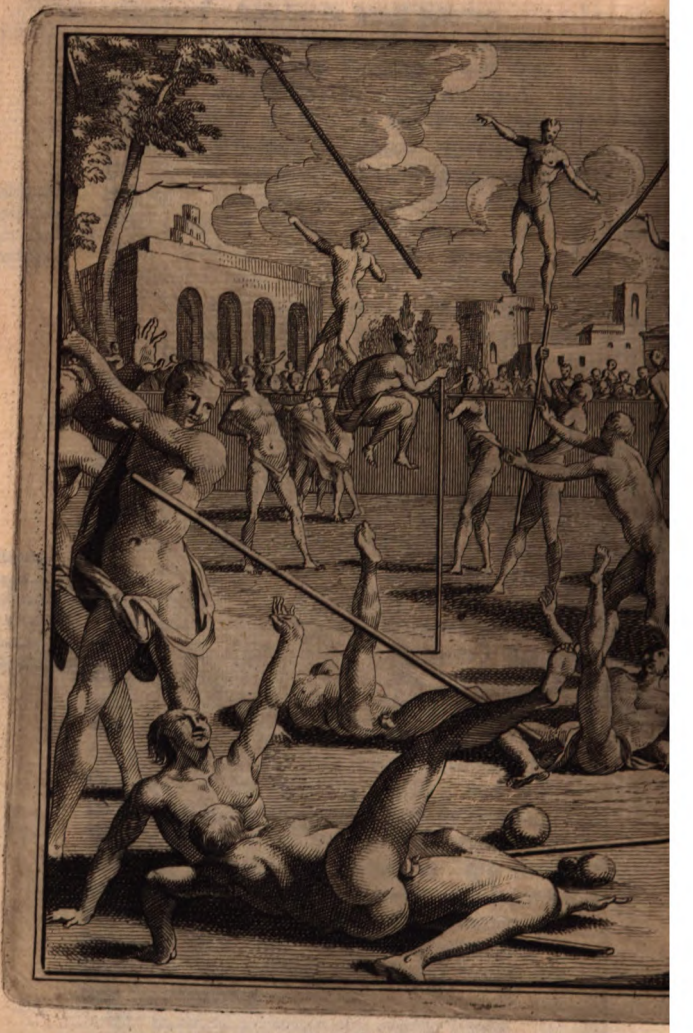

Digitized by Google

Digitized by Google

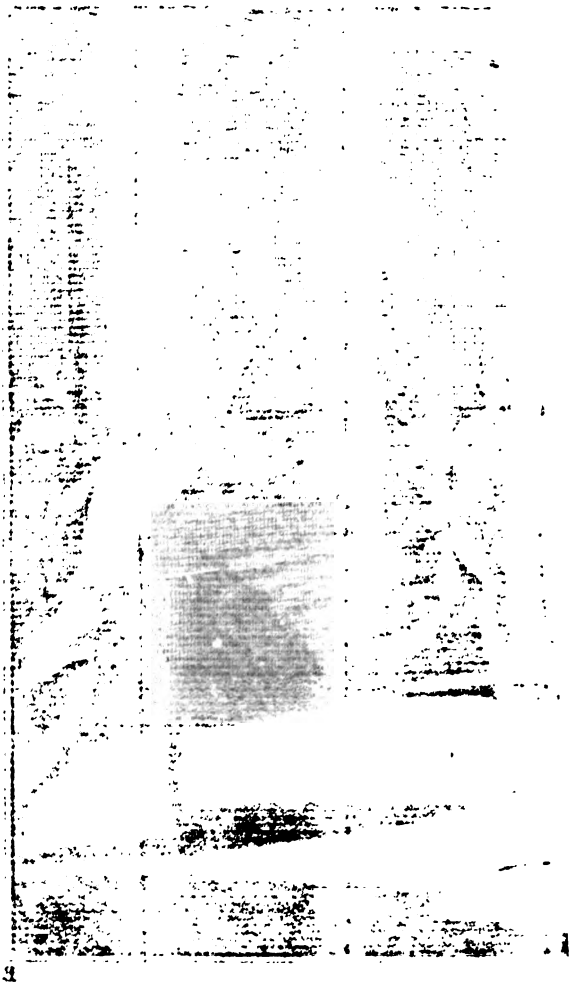

Digitized by Google

grootheyd ſijner voorzaren op te zingen / worden- 1519
de zulks gezongen na den toon van zeekere ronde
Speel-tuygen / die veel gerugts maakten. Ook verluſtigin-
glaatſten zig 'er eenige Hof-narren / nademaal ge van den
die veel verwiſſelinge in zaaken / waar van men Koning
handelde / voort-brachten / want ze dikmaals on- beſtaat.
der verciere redenen de waarheyd zeyden / dat
de wijzen zig wel gewagt zouden hebben / om te
uyten. Men bewees hen veel beleefdheyd / na-
demaal men ze geneegen was. Ook verſleet men
'er den tijd meenigmaal in 't zien der Doet-ſpeel-
ders / gelijk wy anders de werpers / of woſte-
laars noemen / die elkaar door kragt der ar-
men ter aarde werpen. Deeze quamen zig door Beſchou-
kragt der armen ter aarde te werpen / en oeffen- wen van
den vervolgens met de voeten een ſoort van een het Stok-
halve ſpies / of ſtok / aan beyde eynden 3 ellen ſpel.
lang / en wierpen die om hoog / en ontfingen de
zelve zoo behendelijk en zoo ſnel / dat zulks naau-
welijks bevoogt kon worden. Andere waren 'er /
die de zelfde ſtok in de grond ſtaken / en ſprongen
'er ſtaande op / na dat wederom eenen anderen de
ſtok uyt d'aarde rukte / en ze met den daar op
ſtaanden man opheurde / doende aldus dryzen-
derley bootzen. Lugt-ſpringers waren 'er zoo
gezwind / dat 2 mannen een ſtok op hunne ſchou-
ders draagende / zy 'er op ſprongen / en 'er zoo
ſnelle omdraaying op deeden / dat naauwelijks te
gelooven is ; dit wiſten ze door een lang-duurige
oeffeninge te verrigten. De Koning vermaakte Momme-
zig mede in 't zien van een geſpel der momme- ryen.
ryen / zijnde dit een wijze van danſſen in Italien
in gebruyk / of wel Hans-heulings potſen ; nade-
maal 3 mannen op elkanderen ſprongen / de voe-
ten op de ſchouders zettende / en de laatſte / die
de bovenſte wierd / deed verſchyndene wonderen /
als of hy op de grond ſtond / en d' onderſte was
onderuſſen danſſende en zingende / terwijl ook de
middelſte andere beweegingen maakte. Nog be-
haagde hem het ſpel te zien / Patoli genoemt / dat
hyna

1519 byna met dat van 't Bord-spel over een komt / anders Verkeeren geheeten; als mede na het Schaak-spel gelijkende; in de plaats der schijven / bedienden zy zig van boonen en erten / waar op zy hoeken maakten / op de wijze als dobbel-steenen / die niet dan ter eene zijde geteekent waren; dit spel wierd ook der zelver dobbel-steenen Patoli genoemt. Zy wierpen ze met beyde de handen op een zeer fijne Mat / die de Spanjaarden Estera, en d' Indiaanen Petate noemen / op welke zy zeekere merken als een X maakten / en doen op peder tak een streep / teplienende de hoeken / zo ze vallen / en stellende de schijven van verscheydene verwe / insgelijks als men in 't dam-spel doet. Dit was het gemeenste spel / waar in zy zig het meeste vermaakten; doch zy waren 'er zodanig heet na / dat 'er veele alle hunne goederen mede verlooren / en zelf hunne vryheyd door verpanden / nademaal dit slag van menschen / na alles verlooren te hebben / en niets meer bezittende / zy insgelijks hunne persoonen verdobbelden.

Bord-spel.

En wijze van Dammen.

Het Bal-spel.

De Koning nam mede groot vermaak in het Bal-spel / dat de Castiliaanen, wegens het verlies / dat 'er uyt ontsproot / afgeschaft en d' Indiaanen verbooden hebben. De plaats / waar men dit slag van spellen oeffende / was Tlachtli geheeten / gemaakt op de wijze van een Bal-hups. Deeze ballen waren van een gom / uyt zeeker geboomte gewrogt / die in heete landen wassen / die / gestooken zijnde / veele witte druppels uytgeest / en die in weynig tijds t' samen stremmen; vervolgens t' samen gekneed zijnde / word deeze stoffe zwart / als pek. Zy maakten dan hunne ballen van deeze stoffe / en alhoewel ze zwaar en hard in de hand waren / lieten zy egter niet na de zelve alzoo ligt weg te slaan / als eene wind-bal en zelfs nog ligter; zy maakten geen haats-teeken / maar het gewin bestond in 't overwinnen / gelijk de kinderen doen / wanneer zy des winners

met

met de kolf ſpeelen / zijnde dan de bal te kaatſen tegens de muur / waar op den tegen-zetter het tegen-deel hield / of ze te bovven ſloeg. Zy kaatſten / in welker wijze het was / door de beweeginge hunner ligchamen / door aanwijzing / of anderzints / gelijkerwijs het hen 't bequaamſte ſcheen. Zy maakten bedingen / zulks deeze / die anderzints / als met de billen / of heupen de bal raakte / het ſpel verlooz / zijnde dit een groote behendigheyd onder hen. Om nu de bal te beter te doen opſteupten / voegden ze op hunne billen een ſoort van wel geſpanne leer / en keerden alzoo de bal met hun agterſte in den tijd / als ze van den een ter andere ſteupte. Zy ſpeelden met gelijke partyen / en maakten merk-teekenen / en ſtelden vooz eenige ſtreepen een laſt van Tapijten / meer of min / na de magt der ſpeelders was. Ook ſpeelden ze om Goud / en werken van Pluymaadjes / en meenigmaal om hunne perſoonen zelfs. De plaats / waar ze ſpeelden / was een geringe Zaal / lang / eng en hoog / dog breeder in de hoogte / dan laagte / en hooger van weder-zijde / dan aan beyde de eynden / om bequamer vooz 't ſpel te zijn; de muuren waren zeer effen / en met kalk gewit / gelijk mede de vloer zeer effen was. Aan de weder-zijdſe muuren voegden ze zeekere ſteenen / als van eene moolen / met een gat in 't midden / dwers doorgaande / waar de bal naauwelijks door kon / en deeze / die dit trof / won het ſpel / alzoo dan door eene bupten gewoone overwinninge / (zulks dit zeer zelden voorviel) hem mede de mantels van alle d' aanſchouwers gehoorde / en zulks door eene oude gewoonte / die de wetten der ſpeelders eygen was. Dus nu was 't een vermaak te zien / dat een bal in eene deezer gaten geſlagen wierd / want alle / die 'er tegenwoordig waren / en die dit beſchouwden / ſtelden 't eerlang / om hunne mantels te bergen / op 't loopen ten beſten zy konden / om niet beſpot te worden; dog wierden egter dikmaals van wegen den overwinnaar

1519

Hoedanig men dit ſpeelde.

1519 naar agtervolgt; en des-wegen was hy dan verpligt / om zeekere offeringen aan den Afgod van 't Bal-huys te doen / om dat hy de bal dus door het gat van de steen geslagen hadde. Na dat men dit aldus gezien had / en deeze bal als ingeslooten zijnde / dat een wonder voor d'aanschouwers scheen te weezen / alhoewel het by geval geschieden kon / zoo zeyden ze en verzeekerden ze alle / dat deeze eenigen dief moest zijn / of zelfs eenen egt-breeker / of dat hy eerlang sterven zou / na dat het geluk hem dus begunstigd hadde. Ondertussen duurde de gedagtenisse van deeze overwinninge veele dagen / tot dat yemand anders de zelfde zaake deede / dat de voorgaande in vergeetenheyd bragt. Yeder Bal-huys was een soort van eenen Tempel / zulks zy 'er 2 beelden van den God des spels en de bal opgeregt hadden / staande boven de 2 laagste muuren / en geschiede ter midder-nagt van een gezetten dag / met zeekere plegtigheeden en bezweeringen / doende het zelfde over de berderinge / zingende gezangen; en eerlang daar na quam 'er een Priester van den grootsten Tempel / met zeekere geestelijken / die deeze plaatse zeegende / zeggende eenige woorden / en wierp tot vier-maal toe de bal in 't spel / dus wierd het Bal-huys ingewijd; zulks dat door dit middel zy 'er speelen konden / en anders niet. Deeze plegtigheyd deede men met groote toebereydzelen en groote oplettendheyd der aanschouwers / nademaal zy zeyden / dat zulks niet geschiede / dan voor een tijd / en tot verlustiginge van hunnen geest. De meester van 't Bal-huys was altoos een Heer / speelde nooyt met de bal / zonder eerstelijk zeekere plegtigheeden en offerhanden voor den God des spels te doen; waar uyt men het over-geloove deezer volkeren oordeelen kon / overmids ze in zaaken van tijd-verdrijf zoo veel agtinge voor hunne Goden droegen. Motezuma deede dit soort van spel aan de Castiliaanen sien / die 'er groot vermaak in namen / en ook

De Bal-huyzen op de wijze van een Tempel gebouwt.

Motezuma doet dit spel den Castiliaanen beschouwen.

ook gaarne hunne soozt van kaart- en dobbel-steen- 1519
spel zagen speelen.

Geenen Land-aard was 'er, die niet eenige soozt van Muzijk verstonden, en eenige wijze van Dansserijen en Gezangen oeffenden, om zig te vermaaken: en alhoewel het Volk van Nieuw-Spanje zeer dzoef-geestig was, en meer dan alle andere Menschen der Wereld, zoo lieten ze egter niet na, gedurig eenige tijd-koztinge onder hen te hebben, en waren bzzonderlijk de Muzijk toegedaan, die dooz de verschepdenheyd en verandering der Speeltuygen, eeniger-maaten de zinnen kittelde; dog nu ze van de Castiliaanen peters geleert hebben, weeten ze mede wel op de Flupt te speelen, als ook op de Hobop, Zak-pijp, Trompet en andere Blaas-tuygen, dooz de zozge, die men gehad heeft, om hen van hunne Barbaarsche gewoontens af te trekken; en gelijk Motezuma een gzooten Vozst was, en dat alle sijne Heeren hem meerder eerbied toedzoegen, dan aan eenigen Menschje ter Weereld, zoo vermaakten zy zig om hem alle bedenkelijke vergenoeginge te geeven, ziende dat de Muzijk hem boven alle dingen aangenaam was; 't geene de Koningen in der daad meest bemimmen: en ten dien epnde gingen ze hem in sijn Paleys bezoeken, om hem eenig vermaak aan te doen, en zulks in een gzoot vertrek, dat dooz de Zaal was; en als deze dienst, dienze hem deeden, hem aangenaam viel, gelaste hy hen om 'er dikmaals te koomen.

De wijze van Dansen der Indiaanen is veel verschillende van deeze, daar zig andere Volkeren van bedienen. En zie hier de wijze, dien zy gebzuyken: Na dat ze gegeeten hadden begonnen ze een Dans, dien zy Netotilitzli noemen, zijnde dit een Dans van gzoot vermaak. Eenigen tijd gegeeten hebbende, spzepden zy een zeer fijne Mat, op welke ze 2 Trommels stelden; d'een, die klein was, wierd Teponaztle geheeten, zijnde geheel uyt een stuk, en van hout zeer wel ge-

Dansseryen onder de Mexicaanen gebruyklijk.

2e. Cortes. D wzogt,

1519 wzagt / hol en zonder leer nog parlement betrocken / hebbende van boven een spleet; men sloeg'er met stocken op / als men in Europa doet; het buytenste van deeze Trommel was van geen hout / maar van wolle / of eenige zagte stoffe. d'Andere was gzoot / en quam tot aan den middel / rond / hol / en van buyten beschildert; ze hadden op d'opening eene lap van Leer / bereyd en wel gespannen weezende / zulks dat ze gesloten zijnde verheftе / en losgelaaten verzwaikte ..... toon. Men sloeg ze met de handen / alhoewel eerz bezwaarlijk. Deeze 2 werk-tuygen met stemmen dergeenen / die zongen / over een stemmende / maakte een goed gelupd; dog scheen al te dzoevig voor de Castiliaanen om te hoozen. Op zongen op den toon deezer Speel-tuygen de Gezangen / die het leven en de Held-haftige Daaden der Oude Koningen vermelden: vervolgens zig meer en meer be-yverende / zongen ze aangenaam en lieffelijker Gezangen / alles door Maatzen en Rijmen; dog niet met zodanig een aangenaamheyd / nog met zoo veel geschiktheyd als d'anzen. Als den eetens tijd naderde / 8 / of 10 Personen der geenen / die den Maa-dans hadden / pijpten en toerden de Trommels; en eerlang daar na quamen de Dansserz / die / om den gzooten Heer meerder eere aan te doen / alle Heeren van aanzien waren / en de voornaamsten des Koningrijks / kostelijk en cijtelijk ten beste zy konden gekleed / als witte / roode / groene en geele Rokken aan hebbende / nevens nog anderen / van verschoyde verwe geweven. Op dzoegen Kuyckers van Hoozen in hunne handen / of Wasperz van Pluymen / of Pluymaadjes door-weeven met Goud; eenige waren'er / die quamen als in groote pzagt / hebbende het hoofd met een Arends kop / of Tijger / of Krokodil / of van andere woeste dieren bedekt. Op dzoegen op de regter arm / of op de schouders / Goude / Zilvere / of kostelijke gepluymde teekens. Daar vergaderden zig by deezen Dans meer dan 8000

Wijze hoe de dansserz uytgedost waren.

6000 Menschen / alhoewel Gomaro maar 1000 teld; en daar vergaderden'er wel zoo veel / toen ze den Eed aan Koning Philips den II, afleyden. Zy gingen by ryen na den staat dienze bezaten / te weeten van 4 / 6 / 8 / of meer in yeder rye. De meest beroemde Heeren gingen 't naast by de Trommels / en te meer hun aanzien voorrang hadde / te meer zy die naderden. Zy Dansten in ryen / en vervolgens zig onder een mengende / hielden ze zig by de hand. Anderen Dansten alleen; en wederom anderen by paaren / beweegende telkens de voet / of hand. Vervolgens waren 'er 2 / die alleen dansten / en die allen d'anderen het geleyde gaven / die hen dan volgden / waarneemende alle hunne beweegingen en treeden. Deeze 2 zongen / en alle d'anderen gaven antwoord in rijm. Wanneer ze veel waren / maakten d'agtersten van den Dans eenen omtrek / om weder tegens d'anderen op te koomen. Deeze Dansseryen duurden gemeenlijk 4 / of 5 uuren zonder te rusten. Zy zongen telkens der Helden Gezangen zeer onderscheydenlijk / en met eene deftigheyd; maar als ze anderen zongen / overliepen ze die zeer schielijk / en met meerder vrolijkheyd / om den Dans op te wakkeren. Gelijk nu deeze Danssen lang duurden / waren'er die vertrokken / om eens te drinken / of om zig t' ontlasten / zonder in de maat te missen / want ze hernamen weder hunne plaats / naar den rang van den Dans. Meenig-maals mengden zig zeekere Hof-narren in den Dans / die Lugt-sprongen maakten / spreekende de gemeene taal / en na-apende andere Volkeren / door hunne gebaarden / in hunne taal; of na-bootsende de Dronkaards / Narren / Grijzaards / en alles om het Volk te doen lachchen. Deeze wijze van Danssen was veel angenaamer te zien / dan de Zambra van Granada; want zoo de Vrouwen het bedreeven / hadde het meerder val / en zulks geheymelijk / om hunne Eerbaarheyd te bewaaren.

1519

Hun zingen onder den Dans.

1519 Men agte/ dat Motezuma de ſchoonſte en Adelijkſte Vrouwen/ van alle ſijne Koningrijken had/ om hem vermaak aan te doen/ die inſgelijks voor hem in ſijne Tuynen Danſten/ of in de Zaal/ zonder dat pemand dit zag/ dan eenige ſijner Gunſtelingen.

Grootheyd en deftigheyd van het Paleys van Motezuma beſchreeven.

Motezuma, die zoo eenen grooten Vorſt en Heere was/ bezat niets ten ſijnen dienſt/ of ſijn vermaak/ dan dat waarlijk Koningijk mogt geſchat worden/ en genoeg waardig/ voor een zoo grooten Monarch was: hebbende hy tot ſijn vermaak/ en voor ſijne onderhoudinge/ veele Huyzen. Dog om van alles in 't byzonder te handelen/ zoude men veel tijds noodig hebben; wy zullen daarom niet ſpreeken/ dan van ſijn Hof/ dat ze in hunne taal Tepac noemen/ dat Paleys, of Koninglijk Huys beteekenen will. Dit Paleys hadde 20 Poorten/ die alle aan de Markt en in de Straaten/ met een zeer ſchoone wel-geſchiktheyd uytquamen. Het had mede 3 groote Booz-hoven/ in welker een/ een zeer ſchoon Fonteyn was/ die veel water gaf. Deeze Fonteyn voerde een gedeelte van haar water/ door Kanaalen onder d' aarde door/ na andere plaatſen van het Paleys. Veele Zaalen waren'er/ die 100 Kamers inhielden/ peder van 25/ of 30 voeten lang en diep/ nevens 100 Baden. Het Timmer-werk was teer en zonder inlaſſinge/ en egter vaſt en ſterk gebouwt/ dat genoeg verwondering aan de Caſtiliaanen baarde. De muuren beſtonden uyt Marmor/ Jaſpis/ Porphyr en zwarte ſteen/ met zeekere roode bleken als bloed/ inſgelijks witte ſteen/ en anderen/ die verligtende waren/ en dat een zeer ſchoon gezigt maakte. De daken waren wel bewerkt/ en de ſchoor-balken hegt gemaakt/ van Cederen/ Palm/ Cypreſſen/ Pyn en andere Boomen/ met verbeeldingen van Dieren alzoo wel geſneeden/ als of ze van werk-tuygen verzien waren/ waar van onze Bouw-meeſters zig bedienen. De kamers waren alle beſchildert/ en het meeren-deel

Veele kamers en zaalen daar in.

der

der vloeren met matten belegt/nevens Tapijten/behangen van kostelijke katoene stoffen met konijnshayr en vederen door-weeven. Aangaande de Beddens waren niet wel met dedeftigheyd des gebouws over-een-koomende/ nog met der zelver vercieringe gepaart; zijnde niet dan van dekens op matten gespreyd / of ook op hoop; nog waren het meerendeel niet dan verdubbelde matten / op welker sijnder/ of grover lagen: want toen waren d' Indiaanen zoo veel niet beschaaft / nog leefden zoo zeer niet in allerley vermaaklijkheeden. Dog nu zijn 'er veele / die zig beter voorzien hebben / dienende zig van houte bed-steeden / matrassen en dekens / agtende de wijze van gemak zeer veel. Dog weynig Volks sliep in het Paleys. 1519

Een getal van 1000 Vrouwen zijn'er / alhoewel anderen die op 3000 begrooten / en dit voor waaragtiger houden; bestaande in Juffers van aanzien / Staat-juffers en Slavinnen tot haaren dienst. De Juffers / (dat Dogters van Edellieden waren) die had men 'er veele en wel opgeciert / en sliepen by Motezuma, byzonderlijk deeze / die hy het schoonste agte; en vervolgens gaf hy ze anderen ten Vrouwe / 't zy Edellieden / of dienaars. Men heeft dan ook aangemerkt / dat hy zig dikmaals by 150 zwangere Vrouwen teffens vond / waar van het meeren-deel / door den Demon aangeport / dranken innamen om haare Vrugt af te drijven / op dat ze zig ontlasten / om meerder vermaak aan Motezuma te geeven; waar by quam / dat ze wel wisten / dat deeze haare Kinderen niet erven konden. Deeze Vrouwen hadden veele oude Wijven om haar op te passen / die haar nooyt alleen lieten / en verhinderden zelfs / dat geen Mensche haar beschouwde; nademaal Motezuma alzoo wel als sijne voorzaaten / altoos d'eere van haar huys in agt nam / en strafte zwaarlijk eenige on-eerbiedigheyd / of beleediginge / welke het was / die men'er had konnen begaan / dat egter zelden gebeurde. Deeze Vrouwen wier-

Groot getal Vrouwen van Motezuma.

En hoe die behandelt wierden.

1519 den van 't hoofd tot de voeten gedient / en waren verciert en zeer cierlijk na haare wijze gekleed. Zy waschten zig dikmaals / nademaal Motezuma zeer naauw-keurig op de zuyverheyd was.

Wapen boven de Poorten van 't Paleys.

Het Wapen / boven de Poort van 't Paleys staande / was een Schild / voerende de Standaarden van Motezuma en zijner Voorzaaten / met een Arend door eenen Tyger onderdrukt / zijne klaauwen gereed hebbende om hem te verscheuren. Eenige zeggen / dat het een Griffioen was / en geenen Arend / willende verzeekeren / dat'er in de Bergen van Teguatan Griffioenen zijn / en dat ze de Valey van Avacatlan ontvolkt hebben / nademaal ze der zelver Inwoonders verslonden. En om dit te betuygen / zeggen ze / dat deeze Bergen Ciutlachcepete van Ciutlachtli genoemt zijn; dat Griffioen / of een verslindende Leeuw beteekenen wil. Dog men heeft'er niet veel zeekerheyd van / nademaal tot dus verre / de Castiliaanen nog geene Griffioens in alle deeze Landen gezien hebben / alhoewel d'Indiaanen 'er Schilderyen van toonen. Zy zeyden ook / dat ze hayr hadden / en geen vederen / en dat ze zoo sterk waren / dat ze met haar klaauwen en bek / der Menschen beenderen / en der woeste Beesten kraakten / 't zy van welker groote die waren; dat ze met den Leeuw / en Arend een over-een-koominge hadden. Zy schilderden ze met 4 poten / tanden en hayr / dat eeder na wolle dan vederen geleek / insgelijks een bek / nagels / klaauwen en vleugels om te vliegen. Zulks dat men ze afbeelde eeniger maaten in over-een-komst met het geene men'er altoos van zegt / doende zien / dat dit dier niet een vogel / nog meede een gedierte gelijk zy. Maar Plinius en andere Natuur-onderzoekers houden 't voor een verdigtsel / wat men van de Griffioen zegt / alhoewel men'er veele vertellingen van vind. Gelijk nu de Castiliaanen geene deezer dieren oyt gezien hebben / en dat d'Indiaanen hen egter zulks willen verzeekeren / zoo hebben ze dit overgebragt / en houden

Wat de Mexicaanen van een Griffioen vertellen.

hunden 't voor al gewis/ dat zedert den tijd hunner Afgoderye in Nieuw-Spanje, den Demon zig in deze gedaante herschept zou hebben. Ook waren'er andere Heeren / die eenen vliegenden Griffioen tot hun wapen voerden/ een Heer in syne klaauwen houdende. En anderen verbeelden ze/ datze woeste Dieren ter aarde werpende / nademaal zy ze sterk en verschrikkelijk agten. 1519

Motezuma hadde na-by sijn Paleys een seer schoon huys / waar in veele deftige kamers waren / en lange galeryen in 't vier-kant / onderstemt door pylaaren van Jaspis / alle uyt een stuk gehouwen. Noch waren'er andere Galerijen van een schoon een hoftelijk aanzien / die op een groote Tuyn uytzigt hadden / waar in 10/ of 12 groote vyvers waren / eenige van Zout water voor Zee-gevogelte / en andere van Zoet water voor die der Rivieren en Meyren / die dikmaals geledigt / gezuyvert en weder gevult wierden / om de zuyverheyd der Plumaadjes. Aldaar quamen zoo veele Vogels / datze de Vyvers / noch de Tuyn naauwelijks bevatten konden / en zy waren dan zoo verscheydene soorten en gepluymd / dat zulks voor de Castiliaanen zeer verwonderlijk voorquam / als zy ze erst-maals beschouwden / want alhoewel'er in verscheydene Landschappen van Castilien zeer veel verscheydene Vogels gevonden wierden / egter vonden zy'er geenen zoo weemd / zijnde deezen hen onbekent / en hadden'er noyt dierglijke gezien / noch ook van haar hooren spreeken. Galeryen en Tuynen van Motezuma beschreeven.

Motezuma was zeer bezorgt / om dit gevogelte wegens der zelver Plumen zuyver te doen houden / doende yeder soorte voeden / na dat ze haar eten aart hadden / als met kruyden / bis / andere vogelen / boonen / maiz, en andere peul-vrugten. Wat de bis aanbelangt / die haar ten onderhoud gegeven wierd / men verschafte ze dagelijks 250 ponden zwaarte / die ze in het Meyr van Mexico vischten. Eenigen gaven ze nuggen / of vliegen; anderen ongediertens / dien ze aten. Meer Sijn sorgvuldigheyd voor eenig gevogelte.

1519 dan 300 Menſchen waren bezig / om dit gedierte t' onderhouden; eenigen zuyverden de Vijvers / anderen viſchten vis; wederom anderen gaven ze toe-ſpijze / noch anderen beplupſden ze / als mede in 't bezorgen / dat ze eyeren leyden; en verders waren anderen bezorgt / om de kleynen op te voeden. Noch waren'er andere / dien ze genazen / wanneer haar eenig ongemak overquam; en anderen ten tyde van groote hitte om haar de fijnſte Pluymaadjes uyt te plukken. Deeze nu zoo naauwkeurige waarneeminge der verſchepdene soorten van Vogelen / waar toe zeer groote koſten verſpilt wierden / geſchiede niet dan om de ſchoonte der zelver pluymen / waar van men koſtelijke dekſels / tapijten / ſchilden / veder-boſſen / mugge-verdrijvers / en andere fraaipigheeden maakte / doormengende die met Goud en Zilver / als'er onder geweeven wierd / en zoo konſtiglijk gewrogt / dat het zeer aangenaame en raare werken waren.

Van wiens wegen verſcheyde Pluymaadjes gewrogt worden.

Noch was 'er een ander huys na-by dit gelegen / waar van wy nu ſpreken zullen / dat ingelijks volmaakt was / en zeer ſchoone vertrekken hadde / dat men het Vogel-huys noemde; 't was niet om dat 'er meer dan in 't andere waren / maar alzoo ze grooter en zeldſaamer / als van een ander geſlagte zijnde / geagt wierden; nademaal het Roof-vogels waren / en die niet / dan ter jagt / dienden. Die geene / die ze gaade ſloegen / waren mannen / bequaam ten deezen dienſt / en die ze met zoo veele naauw-keurigheyd / als ze konden / handelden. Motezuma quam dikmaals 'er in dit / dan in een ander huys / om deeze Vogelen te beſchouwen; en hy vertoefde aldaar dikmaals / om de Jagers / en die 'er het opzigt over hadden / t' onderzaagen wegens veele dingen en gehepnen / waar na hy begeerig was die te weeten, raakende den aart van de Valken-jagt. Hy bevlytigde zig de beſte Vogels der gantſche weereld te hebben. Dit huys had veele hooge

Een Huys met Roof-vogels.

Zaa-

Zaalen / waar in mannen / vrouwen / en kinderen van een gantsch blanke geboorte waren / en hayren en wink-braauwen hadden / als men in Castilien en elders heeft. En 't is een zaake / der verwonderinge waardig / dat in Nieuw-Galicien in een gehugte / Pocol genoemt / uyt eenen Vader en een Moeder van Negers-geslagte / een kind zoo blank als marmor gebooren wierd. En in Guinea, dat'er mede blanke kinderen waren / die zwarte kinderen als hunne Groot-vaders voorgebragt hebben; dat een wonder-werk der natuur schijnt te weezen / nademaal dit zelden gebeurt; want ze alle gemeenlijk van olijf-kleurige verwe zijn. 1511

Een geslacht van blanke menschen dóór Montezuma onderhouden

In een andere Zaal waren Dwergen / Gebochelden / Mismaakten / Lammen en Misstalligen in overvloed / die Motezuma voor sijn tijd-verdrijf onderhield. En zelfs waren 'er die zeyden / dat men hen van hunne kindsheyd af dus toestelde / als wanneer ze nog in een tedere ouderdom waren / zeggende / dat in het huys van een zoo grooten Koning / om sijn grootheyd te doen blijken / men 'er dingen hebben moest / die in geen huyzen van andere Vorsten gevonden wierden. Veder soort van dit slag van volk was in afgezonderde vertreklken verdeelt / nevens personen die 'er zorge voor droegen. In de laage Zaalen waren hoopen van balken / of houte staaken gemaakt / zeer dik en sterk; in eenigen sloot men Leeuwen / en in andere Tijgers / op; nog andere Beyren / weder andere Beyrinnen / en in ingelijks andere Wolven. Eyndelijk / wey nige woeste Beesten waren 'er / of vond men deeze plaats alleenlijk om de pracht en de Majesteyt van Motezuma te betuygen / en dat alle d' Indiaanen hem onderwerpelijk waren / tot zelfs d' aller-wildste en woeste beesten / die hy in Kevien opgeslooten hield. Hunne spijse was Indische Hoenders / Wild / Honden / en andere Jagt-beesten. Ook waren 'er andere dingen niet minder raar;

Als mede mismaeckten en gebochelden

Leeuwen, Tijgers, en andere woeste Beesten opgevoed.

Digitized by Google

1519 dan 300 Menſchen waren bezig / om dit gedierte t' onderhouden ; eenigen zuyverden de Bijvers / anderen viſchten viſ ; wederom anderen gaven ze toe-ſpyze / nog anderen beplupſden ze / als mede in 't bezorgen / dat ze eyeren leyden ; en verders waren anderen bezorgt / om de kiepnen op te voeden. Nog waren'er andere / dien ze genazen / wanneer haar eenig ongemak overquam ; en anderen ten tyde van groote hitte om haar de fijnſte Pluymaadjes upt te plukken. Deeze nu zoo naauwkeurige waarneeminge der verſchepdene soorten van Vogelen / waar toe zeer groote koſten verſpilt wierden / geſchiede niet dan om de ſchoonte der zelver pluymen / waar van men koſtelijke behaelſ / tapijten / ſchilden / veder-boſſen / mugge-verdrijvers / en andere fraaypigheeden maakte / boozmengende die met Goud en Zilver / als'er onder geweeven wierd / en zoo konſtiglijk gewrogt / dat het zeer aangenaame en raare werken waren.

Van wiens federen verſcheyde Pluymaadjes gewrogt worden.

Nog was 'er een ander huys na-by dit gelegen / waar van wy nu ſpreeken zullen / dat ingelijks volmaakt was / en zeer ſchoone vertrekken hadde / dat men het Vogel-huys noemde ; 't was niet om dat 'er meer dan in 't andere waren / maar alzoo ze grooter en zeldſaamer / als van een ander geſlagte zynde / geagt wierden ; nademaal het Roof-vogels waren / en die niet / dan ter jagt / dienden. Die geene / die ze gaade ſloegen / waren mannen / bequaam ten deezen dienſt / en die ze met zoo veele naauw-keurigheyd / als ze konden / handelden. Motezuma quam dikmaals 'er in dit / dan in een ander huys / om deeze Vogelen te beſchouwen ; en hy vertoefde aldaar dikmaals / om de Jagers / en die 'er het opzigt over hadden / t' onderwzagen wegens veele dingen en gehepmen / waar na hy begeerig was die te weeten, raakende den aart van de Valken-jagt. Hy beblijtigde zig de beſte Vogels der gantſche weereld te hebben. Dit huys had veele hooge

Een Huys met Roof-vogels.

Zaal-

Zaalen / waar in mannen / vrouwen / en kinderen van een gantsch blanke geboorte waren / en hayren en wink-braauwen hadden / als men in Castilien en elders heeft. En 't is een zaake / der verwonderinge waardig / dat in Nieuw-Galicien in een gehugte / Pocol genoemt / uyt eenen Vader en een Moeder van Negers-geslagte / een kind zoo blank als marmor gebooren wierd. En in Guinea, dat 'er mede blanke kinderen waren / die zwarte kinderen als hunne Groot-vaders voortgebragt hebben; dat een wonder-werk der natuur schijnt te weezen / nademaal dit zelden gebeurt; want ze alle gemeenlijk van olijf-kleurige verwe zijn.

1519

Een gesl. van blan mensche door Mo zuma o derhoud

In een andere Zaal waren Dwergen / Geboghelden / Mismaakten / Lammen en Misstalligen in overvloed / die Motezuma voor sijn tijd-verdrijf onderhield. En zelfs waren 'er die zeyden / dat men hen van hunne kindsheyd af dus toestelde / als wanneer ze nog in een tedere ouderdom waren / zeggende / dat in het huys van een zoo grooten Koning / om sijn grootheyd te doen blijken / men 'er dingen hebben moest / die in geen huyzen van andere Vorsten gevonden wierden. Yeder soort van dit slag van volk was in afgezonderde vertrekken verdeelt / nevens persoonen die 'er zorge voor droegen. In de laage Zaalen waren kooyen van balken / of houte staaken gemaakt / zeer dik en sterk; in eenigen sloot men Leeuwen / en in andere Tijgers / op; nog andere Beyren / weder andere Beyrinnen / en in insgelijks andere Wolven. Eyndelijk / weynige woeste Beesten waren 'er / of vond men deeze plaats alleenlijk om de pragt en de Majesteyt van Motezuma te betuygen / en dat alle d' Indiaanen hem onderwerpelijk waren / tot zelfs d' aller-wildste en woeste beesten / die hy in Kevien opgeslooten hield. Hunne spijse was Indische Hoenders / Wild / Honden / en andere Jagt-beesten. Ook waren 'er andere dingen niet minder raar;

Als me mismaa en gebo chelden

Leeuwen, Tijges, en andee woete Beesten opgevoed.

1519 dan 300 Menſchen waren bezig / om dit gedierte t' onderhouden; eenigen zuyverden de Bijvers / anderen viſchten vis; wederom anderen gaven ze toe-ſpijze / nog anderen beplupſden ze / als mede in 't bezorgen / dat ze eyeren leyden; en verders waren anderen bezorgt / om de kleynen op te voeden. Nog waren'er andere / dien ze genazen / wanneer haar eenig ongemak overquam; en anderen ten tyde van groote hitte om haar de fijnſte Pluymaadjes upt te plukken. Deeze nu zoo naauwkeurige waarneeminge der verſchepdene soorten van Vogelen / waar toe zeer groote koſten verſpilt wierden / geſchiede niet dan om de ſchoonte der zelver plupmen / waar van men koſtelijke dekſels / tapijten / ſchilden / veder-boſſen / mugge-verdrijvers / en andere fraaipigheeden maakte / doormengende die met Goud en Zilver / als'er onder geweeven wierd / en zoo konſtiglijk gewrogt / dat het zeer aangenaame en raare werken waren.

Van wiens vederen verſcheyde Pluymaadjes gewrogt worden.

Nog was 'er een ander huys na-by dit gelegen / waar van wy nu ſpreeken zullen / dat ingelijks volmaakt was / en zeer ſchoone vertreklien hadde / dat men het Vogel-huys noemde; 't was niet om dat 'er meer dan in 't andere waren / maar alzoo ze grooter en zeldſaamer / als van een ander geſlagte zynde / geagt wierden; nademaal het Roof-vogels waren / en die niet / dan ter jagt / dienden. Die goene / die ze gaade ſloegen / waren mannen / bequaam ten deezen dienſt / en die ze met zoo veele naauw-keurigheyd / als ze konden / handelden. Motezuma quam dikmaals 'er in dit / dan in een ander huys / om deeze Vogelen te beſchouwen; en hy vertoefde aldaar dikmaals / om de Jagers / en die 'er het opzigt over hadden / t' ondervragen wegens veele dingen en gehepmen / waar na hy begeerig was die te weeten, raakende den aart van de Valken-jagt. Hy behlytigde zig de beſte Vogels der gantſche weereld te hebben. Dit huys had veele hooge

Een Huys met Roof-vogels.

Zaa-

Zaalen / waar in mannen / vrouwen / en kinderen van een gantsch blanke geboorte waren / en hayren en wink-braauwen hadden / als men in Castilien en elders heeft. En 't is een zaake / der verwonderinge waardig / dat in Nieuw-Galicien in een gehugte / Pocol genoemt / uyt eenen Vader en een Moeder van Negers-geslagte / een kind zoo blank als marmor gebooren wierd. En in Guinea, dat'er mede blanke kinderen waren / die zwarte kinderen als hunne Groot-vaders voortgebragt hebben; dat een wonder-werk der natuur schijnt te weezen / nademaal dit zelden gebeurt; want ze alle gemeenlijk van olijf-kleurige verwe zijn.

1519

Een gesl. van blan mensche door Mo zuma o derhoud

In een andere Zaal waren Dwergen / Geboghelden / Mismaakten / Lammen en Misstalligen in overvloed / die Motezuma voor sijn tijd-verdrijf onderhield. En zelfs waren 'er die zeyden / dat men hen van hunne kindsheyd af dus toestelde / als wanneer ze nog in een tedere ouderdom waren / zeggende / dat in het huys van een zoo grooten Koning / om sijn grootheyd te doen blijken / men 'er dingen hebben moest / die in geen huyzen van andere Vorsten gevonden wierden. Yeder soort van dit slag van volk was in afgezonderde vertrekken verdeelt / nevens persoonen die 'er zorge voor droegen. In de laage Zaalen waren kooyen van balken / of houte staaken gemaakt / zeer dik en sterk; in eenigen sloot men Leeuwen / en in andere Tijgers / op; nog andere Beyren / weder andere Beyrinnen / en in insgelijks andere Wolven. Eyndelijk / weynige woeste Beesten waren 'er / of vond men deeze plaats alleenlijk om de pragt en de Majesteyt van Motezuma te betuygen / en dat alle d' Indiaanen hem onderwerpelijk waren / tot zelfs d' aller-wildste en woeste beesten / die hy in Kevien opgeslooten hield. Hunne spijse was Indische Hoenders / Wild / Honden / en andere Jagt-beesten. Ook waren 'er andere dingen niet minder raar;

Als me mismaa en gebo chelde

Leeuwen, Tijges, en andee woeste Beesten opgevoed.

519 als mede groote aarde kommen / en andere diergelijke vaten met water en aarde opgevult / waar in men Slangen / dikker dan eens menschen heupe / onderhield / als mede Waters van buyten gewoone groote / Krokodillen / die zy Caymanes noemen / of Water-slangen / en Hagedissen / Serpenten te water en te lande / zoo fel en vergiftig / dat alleen der zelver gezigt / de geene / die niet gewoon waren diergelijke dieren te zien / zig verbaasen zouden. Zy handelden ze op een vreemde wijze ; want daar waren 'er van zoo eenen woesten en wreeden aart / dat geene / van die ze van jongs af gevoed hadden / ze naderen dorsten / en konden deeze ze nog naauwelijks temmen. De Roof-vogels / waar van wy gesprooken hebben / waren in een ander vertrek langs den doorgang / en in ronde-houte hoopen op stokken gezeeten ; te weeten / Havikken / Sperwers / Hoender-dieven / Gieren / Valken van 9 / of 10 soorten / en veele Arenden van verscheydene geslagten / onder welken 'er 50 waren / veel vraatiger en verslindender / dan die van Castilien ; want in een eenige maaltijd vraaten ze een Haas / of Hen op. Alle deeze Arenden waren van elkanderen afgescheyden / en men verstrekte voor de zelve dagelijks 500 Vogels. 300 Mannen waren 'er / die zorge voor alle deeze vogelen te draagen hadden / zonder de Jagers te rekenen / waar van 'er een goed getal waren. Men vond 'er onder den hoop Arenden / die zoo magtig geworden waren / en zoo groote klaauwen en snavel hadden / dat ze vreeslijk te beschouwen waren. Lange hier na was 'er eene van in de Tlatelulco van Mexico, die 'er zedert dien tijd nog overig was / van eene zoo buyten-gemeene groote / dat de Castiliaanen en Indiaanen, die uyt verwonderinge gingen zien, eetende op een-maal een gantsch Schaap. Nog waren 'er veele andere Vogels in dit vertrek / die de Castiliaanen niet en kenden ; maar d' Indiaanen zeyden ze zeer bequaam ter jagt te weezen / 't geen

...kodillen, ...gen en ...ler on- ...ierte.

Arenden van velerley sorten.

't geen ze door hunne klaauwen en nagels ook wel uytweezen. 1519

Zy gaven tot voedsel aan de Slangen / het bloed der menschen / die geofferd waren / dat ze zoogen en lekten ; eenige zeyden / dat men haar zelfs van 't vleesch deezer geofferden gaf / waar van de Land- en Water-Hagedissen insgelijks aten / en dit was / dat haar zoo verwonderlijk groot deede groeyen. De Castiliaanen zagen 'er niet van eeten ; maar vonden de plaats / waar men het neder-wierp / en zoodanig bemorst van 't geronnen bloed / dat 'er een stok in over-ende stond ; als men dien bras roerde / stonk het zoo geweldig / dat 'er onmoogelijk niet by te duuren was. 't Was een verwondering om te zien / zoo veel menschen als 'er in en uyt dit huys gingen om de Vogels / Dieren en Serpenten te beschouwen. De Castiliaanen waren zeer verwondert van een zoo groote verscheydentheyd van Vogelen / ende afschuuwelijkheyd van zoo veel woeste beesten / en de vergiftiginge van deeze verschrikkelijke gedrogten / en hadden eenen afschrik van de vervaarlijke sissingen / dien ze deeden ; d' afschrikkelijke brullingen der Leeuwen ; de huylingen der Wolven ; de brijssingen en blaffingen der Beyren en Tijgers / en het geschrey / dat d' andere dieren maakten / 't zy door den honger / of door den dwang van altoos opgeslooten te zijn / dat haar woestheyd belette uyt te voeren / als of hen zulks onverdraaglijk scheen. Wanneer de Castiliaanen by nagt een zoo groote verscheydentheyd van onder een vermengde stemmen deezer dieren hoorden / verbaasde hen dit in den aanvang niet weynig ; dog vervolgens ontnam hen de gewoonte deeze schrik / en dit deed dan door eenige zeggen / dat al dit afgrijselijk geschreeuw een waar afbeeldsel der helle verstrekken kon / en dat dit huys de wooninge des duyvels was ; en nademaal 'er een Zaal van 150 voeten langte / en meer dan 50 in breete was / waar in na 't zeggen der Indiannen, een

Slangen door het bloed der geofferde menschen gevoed.

1519 een Capel gevonden wierd / alom verciert met goude en zilvere plaaten / verrijkt met Paarlen / Agaten / Cornoliinen / Esmeraulden / Robijnen / Topaatzen / en ander Edele-gesteente ; alwaar Motezuma dikmaal des nagts in-ging / om sijne gebeeden te doen / alwaar / zoo men meende / hem den duyvel verscheen / gesprek met hem hield / en hem raade / na de vragen en verzoeken / dien hy hem deed. D' eerste overheerschers maaken geen gewag van deeze Capel gezien te hebben / nademaal Motezuma altoos na den Tempel ging / om sijne gebeeden te doen ; misschien / na dat d' Indiaanen zeyden / om de Castiliaanen geen kennisse van deeze schatten te geeven / upt vreeze / dat zy 'er bezittinge van zouden genomen hebben. En men agt / dat toen de Stad Mexico verovert wierd / d' Indiaanen deeze Capel verwoest / en alle deeze rijkdommen nevens veele andere in 't Meyr gewoxpen hebben. Nog was 'er een huys / om graanen in op te leggen / en waar in men mede de Pluymaadses opsloot / als ook de Captyten / die voor inkomsten en schattingen voldaan wierden / dat alle verwonderlijk om te zien was. Een wapen woerde men boven deeze poorten een Koninn. In dit huys hadden de Hof-meesters / Schat-bewaarders / Reken-meesters / Ontfangers / en alle die eenig Ampt der inkomsten van de kroon bezaten / hun verblijf. In alle deeze huyzen nu / die den Koning hadde / waren in peder een Capel / en gebeede-vertrekken voor den Demon, die zy eerden / en zulks wegens de dingen / als 'er in opgeslooten waren ; en om die reden waren deeze plaatzen zeer rupn / en egter van veel volks vervult : waar upt men d' overgeloovigheyd deezer arme bedroogene menschen vermoeden kan ; en in welker wijze den Demon van hen wil geeerd en aangebeeden zijn.

Een Capel alwaar men meende, dat Motezuma met den Duyvel raad-pleegde.

Huys om d' aangebragte schattingen op te leggen.

Motezuma was zoo naauw-keurig om sijne mogenheyd boven alle andere Vorsten der Nieuwe Weereld te doen blijken / dat hem niets ontbrak van

van alles / wat een grooten Koning bezitten kon / hebbende door de wapenen en de meenigte der sijnen alle andere als t' ondergebragt / en veele Koningrijken en Landschappen aan zig gewonnen; ten dien eynde hadde hy geen eenig hupys / maar veele om de wapenen te zuyveren en in de zelve op te leggen. Boven de poorten derzer hupzen stond voor wapen een boog en 2 pijl-kooters / nademaal zy zig van deeze het meeste bedienden. Veele wapenen waren 'er in deeze hupzen / en die / waar van zy zig bedienden / waren zeer nieuw. Deeze wapenen bestonden in Boogen / Slingers / Spiessen / zoo heele als halve Werp-spiessen / Knodsen / Swaarden / Schilden / alle beter uytgedost en verciert / dan sterk / Helmetten / Borst-harnassen / Arm-banden / en Scheen-plaaten / niet van Yser / maar van dzoog hout en met leer overtrokken; dog van deeze had men 'er zoo veel niet / dan van d' andere. Het hout / waar van deeze wapenen gemaakt waren / was zeer hard / en zy bzanden het / en maakten 't aan weder-zijde met zeer scherpe Key-steenen bequaam / of met Dis-beenen / die zy 'er in lepden en met pek vergiftigden / geevende dit hy-na ongeneesselijke wonden. De Swaarden waren ingelijks van hout / met zeer scherpe Key-steenen voorzien en langs de snijdende zijde ingelegt / wel ingelijmt en vast gehegt met zeeker vogel-lijm van een woztel / dien ze Cacorse noemen / en van Teuxale, dat een soozt van sijn en hard zand is / gelijk Diamant-poeder / dat ze mengen en kneeden met het bloed van Vleer-muysen en andere Vogelen. Dit soozt van deeg dzoog zijnde / gelijmt en aangepapt in dier-voegen het dooz-dzingt / wozd eenvoiglijk van duur / en welker slagen men met deeze Swaarden doet / blijven ze bestand; ze dooz-houwen alles wat zagt is; dog harde dingen / weerstaan ze niet / over zulks de snee uyt zeer dunne Key-steenen bestaat. Van deeze Key-steenen maaken ze mede pyemen / waar mede ze alle soozt van hout dooz-

1519

Wapen-huys, en van welker wapenen zig de Mexicaanen bedienen.

1519 doorbooren / en zelfs steen / alwaar het een Diamant geweest / zig bedienende van een zeeker water / dat ze in 't gat gieten / gelijk of men met Paarlen te booren bezig was. Deeze soorten van Swaarden doorhieuwen de Spiessen / en sneeden zelfs den hals der Paarden af. Eenigen zeyden / dat de snijding niet verschaarde / dat bezwaarlijk te gelooven is / want alzoo die van een Keysteen bestond / is 't niet te twijffelen / dat zoo men op yets dat weder-stand sloeg / dit alleenlijk een merkteeken gaf: en men moet noodzaakelijk gelooven / dat de Keysteen zig verschaaren moest.

Moogen geene wapenen door de Stad raagen.

Het was aan een yeder verbooden / gaande door de Stad Wapenen te draagen; dog alleenlijk ten Oorlog / op de Jagt / of onder de wagt / die men rondom den Koning hield / toegelaaten. De Feest-dagen / en Mark-tijden gekoomen zijnde / deed men de jonge Edellieden oeffenen / om hen t'onderwijzen in gevallen van nood; en om hen meerder aan te moedigen / stelde men'er prijzen op aan wien ze ook bemagtigen kon; hy zelfs liet'er zig dan vinden / en schoot mede met de boog / en scherinde met het Swaard / waar van hy zig zeer wel wist te bedienen / alhoewel zulks weynig gebeurde / dan alleen om sijn gezag te verdeedigen.

De Tuynen van Motezuma beschreeven.

Boven alle deeze Huyzen / waar van wy gesproken hebben / had de Koning nog veele andere van vermaak / waar by ook zeer groote Tuynen waren / met der zelver wandelingen en beddens / om te wandelen; deeze waren van Genees-kruyden / Bloemen / Roozen / en wel-riekende Boomen vervult / waar van 'er veele waren. Hy ordineerde aan sijne Genees-heeren / om Genees-kundige lessen over deeze Kruyden te doen / en dat ze dus dienen zouden ter geneesinge der Edelen van sijn huys / hebbende volmaakte kennisse / door die reeds werk-stellig gemaakt waren. Deeze Tuynen gaven een groote vergenoeginge aan die ze bezogten / van wegens de veranderinge der bloemen

men/ die men 'er vond/ en door de aangenaame reuk/ die ze van zig gaven/ byzonderlijk des morgens en 's avonds. Men zag 'er ook veele verbeeldingen/ door een verwonderlijke konst gewrogt/ en zeer teder van bladeren en bloemen/ nevens eenige vertrekken en prieelen/ die voornamentlijk dienden ter verciering der plaats. Motezuma wilde niet/ dat 'er Heyningen van vrugtboomen/ nog Moes-kruyden in waren/ zeggende/ dat zulks niet voegde/ dat de Koningen zig mengden met zaaken der huys-houdinge/ en die daar toe in hunne Lust-hoven was; maar dat zoodanige Tuynen bequaam voor Slaaven/ of Kooplieden waren; egter was hy mede van vrugtdraagende Boomgaarden voorzien; dog ze waren verre afgelegen/ en hy quam 'er zelden omtrent spanceeren. 1519

Hy hadde ook rondom Mexico huyzen in bosschen gebouwd/ als mede in dier-gaarden/ die van eenen grooten omtrek waren/ en van water omringt/ om te verhinderen/ dat 'er geen woeste beesten in quamen/ en dat men voor de jagt verzekert was. In deeze bosschaadjes waren Fonteynen/ Beeken en Vyvers/ waar in zig zeer veel vis onthield/ ook waren 'er Konijn-holen en andere Horzen/ waar zig de Harten/ wilde Geyten/ Haazen/ Wolven/ Vossen/ en diergelijke Beesten onthouden. De Mexicaanse Heeren verlustigden zig in deeze soorten van jagt/ en maakten een grooten omtrek/ wanneer ze een Koninglijke jagt aanstellen wilden/ zulks alle deeze beesten/ of ten minsten het meeren-deel der zelve/ voor-by den Koning passeeren moesten; dog buyten zijn tegenwoordigheyd dorst niemand deezen omtrek maaken. Anderzints/ wanneer Motezuma nevens alle de voornaamste van zijn Hof in het gebergte ter jagt wilde gaan/ 't was een zeer aanmerkelijke zaak te zien; gelijk men nog tegenwoordig met den Onder-Koning gewoon is te doen; 8/ of 10000 Indiaanen, en menigmaal meer/

Wijze van jagen onder de Mexicaanen.

1519 meer / hadden elkanderen by de hand / beſlaande dus een omtrek van 4 / of 5 mijlen lands / ſchreeuwende en makende gerugt om de jagt aan te vangen / en het wilt uyt de hoolen en gzoeven te doen koomen / na dat zy zig in een vlak veld uytgeſpreyd hadden / alwaar de Boog-ſchutters zig dan onthielden / en al die wapenen voerden. Motezuma bevond zig dan in 't midden van al dit volk / en gezeeten op een draag-zeetel rijkelijk geciert / wozdende op de ſchouders eeniger mannen gedzagen / van waar hy ze beſchouwde / die deeze wilde beeſten na-joegen / dat met gzoote gezwindheyd dooz hen geſchiede / en alduſ bingen ze als met de hand dit wild. Rontom den Koning waren veele Boog-ſchutters / die niet uyt hunne plaats weeken / en ſlooten ſig deun by een / om te verhinderen / dat eenig beeſt hem naderde; en alduſ zag hy de jagt / zonder eenig gevaar te loopen; want hy geen paard om t'ontvlugten hadde. Dit was dan de wijze van jaagen / waar in Motezuma vermaak ſchepte / dat weynige / of geene der Vorſten magtig waren / hem na te doen.

Hoe Motezuma zig ter jagt gedraage.

Behalven nu / dat de gzoote Koning Motezuma in alles / als wy verhaalt hebben / met zoo veel majeſteyt en gzootheyd uytblonk / zoo deed hy nog veel meer in de bewaakinge van ſijn perſoon blijken; nademaal 'er peder dag / 60 der vooznaamſte Heeren waren / die hunne dienaaren hadden / welke ten minſten 2 / of 3 waren; want 'er zommige 20 / en wederom andere 30 hielden / na eens peders ſtaat. Alle dzoegen ze wapenen / en 't gebeurde dikmaals / dat ze meer / dan 3000 / zoo wel Meeſters / als Dienaars ſterk waren. Ook aten ze alle / gelijk hier vooren gezegt is / in 's Konings Paleys. De dienaars quamen noopt boven / nog vertrokken niet / als des nagts / na dat de avond-maaltijd gehouden was. Middelwijl bleeven de Heeren boven in de Zaal / zonder in de kamer van Motezuma te koomen. Eenige waandelden / alhoewel zelden; andere op kleyne

Sijn Koninglijke wagt beſchreeven.

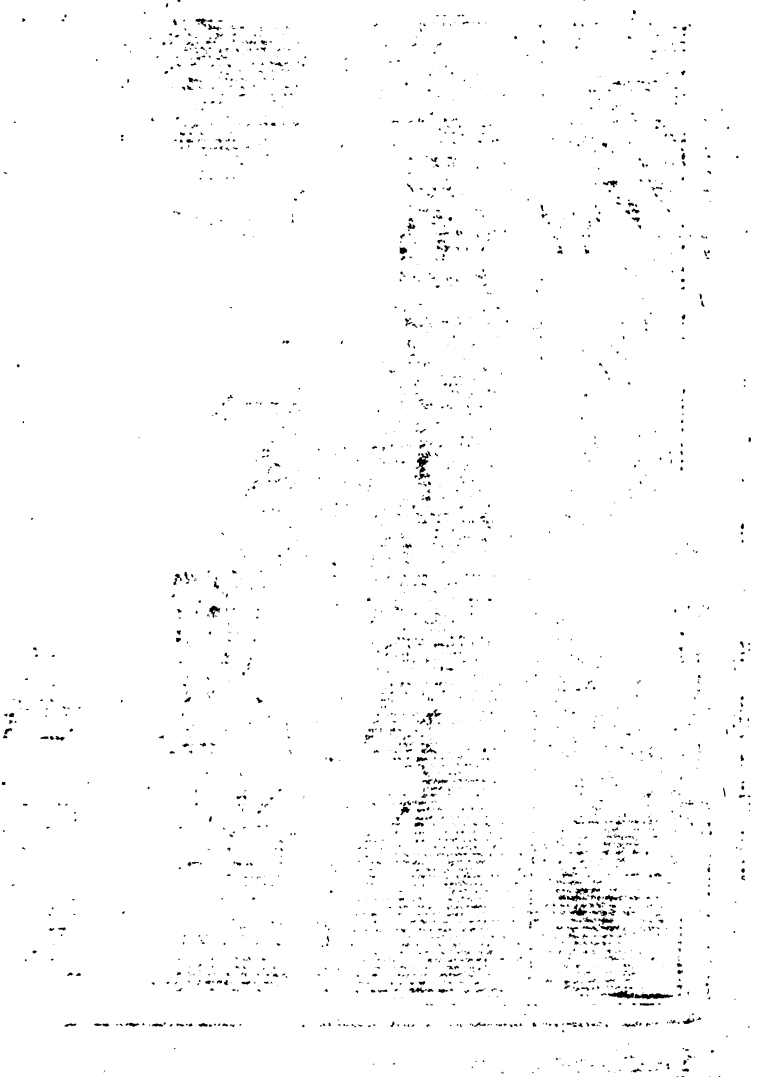

Digitized by Google

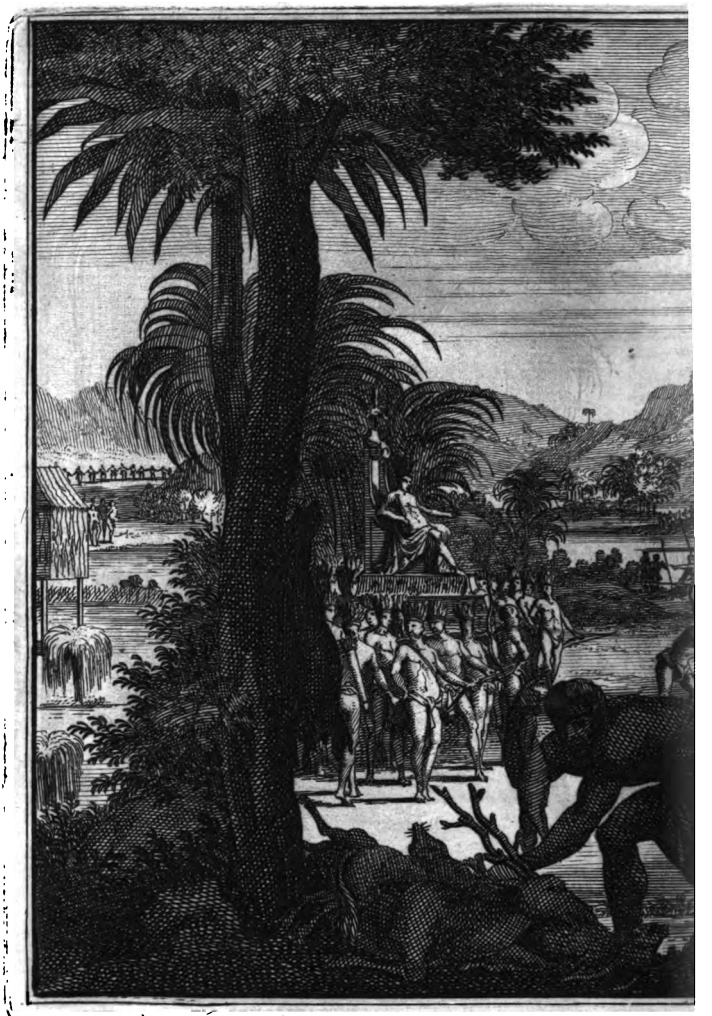

Digitized by Google

Digitized by Google

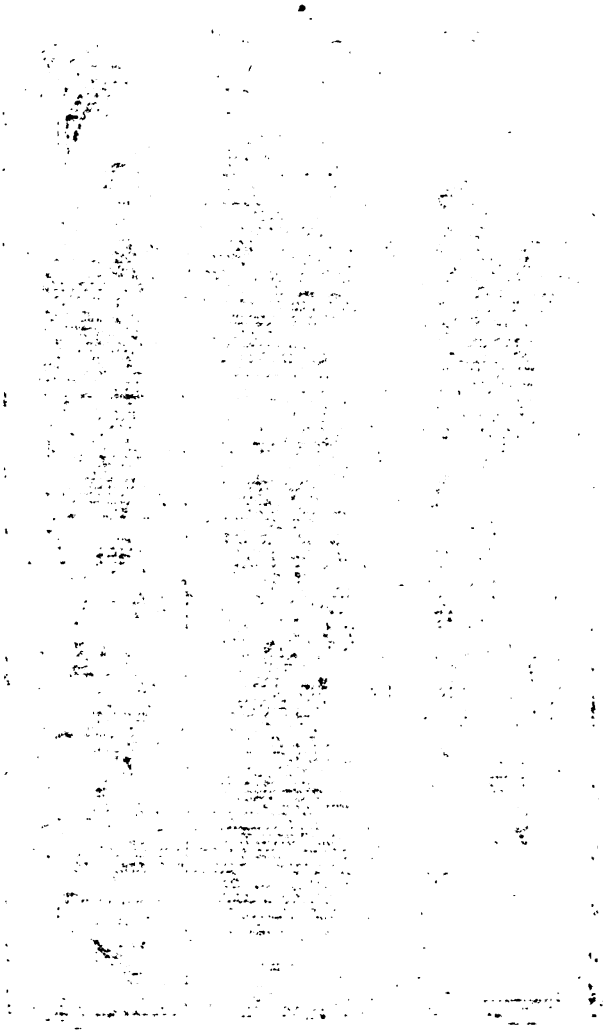

Digitized by Google

ne banken gezeeten/ vier by vier/of ses by ses/onder zig zeer zagtelyk reden-voerende / nademaal het een on-eerbiedigheyd was / hard in 's Konings Paleys te spreeken. Eyndelyk het getal der geene / die ter wagt waren / verdulde alle de Gangen/ Zaalen en Plaatsen. Daar waren 'er ook / die zig vermaaten te zeggen / dat Motezuma ter meerder verzeekeringe / wegens de Castiliaanen ; sijne wagt verdubbelt hadde. Dog het meeren-deel zeyde / dat het niet / dan een gemeene wagt was / nademaal de Heeren / die onder het Keyzer-ryk van Motezuma stonden / ten getale van 3000000 onderdaanen hadden / waar onder 3000 Heeren van gehugten waren / en veele andere onderdaanen / lieden van aanzien / en die Ampten hadden. 1519

Wat Heeren zig in Mexico onthouden moesten.

Zy hadden alle hun verblijf in Mexico, door verpligtinge en door erkentenisse voor hunnen grooten Heer / ten zeeketen tijde des jaars ; en alhoewel ze in zoo grooten getalle bestonden / en met zoo veele Onderdaanen / zoo dorst geene na sijne Heerlijkheyd weder-keeren / zonder verlof van den Koning te hebben ; en zoo 'er al pemand vertrok / moest hy in sijne plaatse een sijner Kinderen / of Broeders laaten / ter verzeekeringe van sijn Persoon / zulks men geenen opstand aanregte ; en ten dien eynde haddenze alle hunne Keyzen in Mexico. Waar uyt men het vermoogen van dit Keyzer-ryk af-neemen kan / en 't is ook ligt te kennen / dat hunnen Natuurlijken Koning / dusdanig onder de sijnen gevreest wierd / dat zonder dit Koninglijke gezag / het Volk verzeekert konde zijn / en zelfs zonder Wagt met opene Poorten slaapen. 't Was dan / dat zoodanig een Wagt / en van zoo veel groote Heeren / die gemeenlijk voor Motezuma in 't geweer was / meerder uyt vreeze / om hem te gehoorsaamen / gestelt moest worden / dan dat ze uyt Liefde gehouden wierd.

Schattingen zoo men hem opbrengen moest.

Hy hield sijne Onderdaanen zodanig in bedwang / en by onderlijk / die hem nieuwelijks onderwur-

1519 pen gewoyden warrn / dat'er geene gewoonden wierd / hoe grooten Heer hy ook zijn mogte / die hem geene Schattinge betaalde. De Heeren en Edelen voldeeden met hun Persoon / den meesten tijd des Jaars zig ten Hoof onthoudende / verspillende hunne goederen; dit bragt den Koning geen klepn vercierſel by. Wanneer hy een Oozlog te voeren hadde / waren ze d'eerſte / die'er zig verboegden / wegens de Perſoonlyke verpligtinge / dien ze hadden / waar omtrent zy veel meer / dan aan 't Hof wiſten te verrigten / nademaal ze zig bevlijtigden / om Volk tot hunnen dienſt te werven / en dikmaal nog meerder / dan ze verſchuldigt waren. d'Akker-lieden / die zy Maſcegoales noemden / waren in groot getal / nademaal hunnen voornaamſten handel was de Velden te bebouwen; die nu bragten / van wegen hunne Perſoonen en Goederen / de Schattingen op; en 't onderſcheyd / dat men tuſſen de Edelen en Onedelen hadde / was / dat de Cijns-lieden van 2 ſoorten waren; eenigen vercijnders hielden d'Erfgoederen van anderen in pagt / aan wien ze d'inkomſten hunner Landen betaalden; en boven dat / betaalden ze nog aan den Koning het meeren-deel / van 't geene hen overig was. Noch waren'er andere Cijns-lieden / die de Erf-ſchappen behoudden / en betaalden Jaarlijks het derden-deel van hunnen Oogſt / als mede van de Beeſten / dien ze voozt-teelden. Hunne zaapinge beſtond in Mais, Boonen en Peul-vrugten. Hun onderhoud hadden ze van hunne honden / gevogelte en konijnen. Anderen waren Konſtenaars / die in Gout / Silver en Geſteente wrogten / onder welke men zeer groote Meeſters hadde. De werktuygen / waar van zy zig bedienden / waren van Kepſteenen / dingen onder de Caſtiliaanen ongehoord. Anderen handelden in Zout / Honing / Bekens / Pluymaadjes / Katoen / Cacao en Camatli. Wegens de Vrugten / daar van hadden ze veele ſoorten / nadien zulks hun voornaamſte onderhoud was / neverns

Waar meede zig de Mexicaanen geneesen.

neveng de Kruyderpen / die de Cijns-lieden verſchaften / en Maandelijk of Jaarlijks opbragten / na dat ze verpligt waren; en dewijl men'er zeer veele had / noemden zy ze Slaaven, vermits ze dubbelde Schattinge betaalden. 1519

Deeze arme Menſchen aten niet / dan een eenig Ey / en geloofden aan den Koning veel verpligt te weezen. Elende ſommiger Cijnslieden.

Zy waren met oude verſcheurde kleederen gekleed / en hadden geen Huys-raad dan een Pot / om 'er Kruyden in te kooken / en 1, of 2 ſteenen om hunne Mais te maalen / en een Mat om op te ſlaapen. Behalven deeze Schattingen / die zy dubbeld betaalden / moeſten ze den Koning nog telkens dienen wanneer hy 't gebood / 't zy in den Oorlog / of op de jagt. Eyndelijk het beſtier / dat de Koningen van Mexico over deeze Volkeren hadden / was zoo groot / dat ze geen eenig woord weder-ſpreeken dorſten / of men ontvoerde hunne Zoonen en Dogters / om ze hen ten dienſt te zijn. Weshalven zy zeyden / dat van 3 Kinderen / die yeder Boer had / zy 'er een van gaven / om te offeren. Dog behalven dat dit een te groote wreedheyd was / zoo wierd egter de vermeerderinge niet verhindert / nadien dit een geordende zaak was / gelijk men zedert verſtond. Overmits nu de Edelen / nog Heeren geen Vleeſch aten / dat niet geoffert was geweeſt / namelijk van Slaaven in den Oorlog gevangen / zoo offerden zy zelden een Menſch / dien zy wiſten dat Edel was. Zy waren groote Slagters / doodende Jaarlijks veele Mannen / Vrouwen en Kinderen / dog niet zoo veel vrye Perſoonen als men zeyde / maar dat meeren-deel Kinderen der Slaaven waren / of van Volkeren wegens eenigen Mis-daad ter Dood verordeelt / of in een eeuwige Ballingſchap / of in eenige Slavernye verweezen. Hoe wreede Menſchen-Slagters, de Mexicaanen zijn.

Zy bragten alle d'Inkomſten en Schattingen op hunnen rug na Mexico, en die ze niet dragen konden / voerden ze in hunne Canoes, en bragten dus alles aan / wat voor het Hof van Morezuma noo-

1519 dig was. 't Overige verdeelden ze onder de Soldaaten / en wierd tegens Goud / Silver / Gesteentens en andere dingen van waarde vermangelt / en in 's Konings vertrek-kamers onder sijne Schatten gebragt.

Sie hier dan de wijze / waar van Motezuma zig bediende / om sijne Onderdaanen schattingen te doen opbrengen / en die boven alle deeze afpersſingen niet naliet / om'er meer anderen toe te noodzaalen; geevende voor redenen / dat zulks geschiede om hen in hunne pligt te houden / en het geregte te hand-haven; nademaal ze van Natuure tot quaad te doen geneegen waren. Dog nu ze onder de bestieringe der Kroon van Castilien zijn / zijn ze zodanig vry / en d'armsten zodanig hersteld / dat hunnen welvaart veel beter is geworden / dan deezen der Edelsten ten tijde van Motezuma was; nademaal de schattingen / die men hen op-legt / zoo gematigd zijn / en den handel / dien sy met de Castiliaanen doen / hen zodanig verrijkt / dat sy zig nu in goede katoene kleederen kleeden / en eerlijk leeven konnen; en zoo ze van geen slegt gedrag waren / nog ledig-gangers / nog dronkaards / maar Edelmoedig leefden / zouden ze groote Rijkdommen verkrijgen / en het Land zou veel beter bearbeyd worden: want vermits ze in grooten getalle zijn / en'er het Land zeer vrugtbaar is / zouden ze veel meer gewin komen doen / wanneer ze hunnen vlijt daar aan te koſten legden. Dog de tijd heeft doen kennen / waar in men dit verbeteren kan / alhoewel het van toen af bequamer zoude gevallen zijn. Maar de Castiliaansche Koningen hebben'er zoo streng niet willen in voorzien / om hen het onderschepd te doen erbaaren / van toen ze nog onder hunne Afgoderye / by die nu in sijne Genade leefden.

d'Order / die men ter ontfang der Koninglijke Regten hield / was; dat'er in Mexico Koozen-schuuren en Voorraads-huyzen waren / waar in men de Mais oplegde; en den Groot-Meester van 's Konings

nings huys / nevens anderen van minder aanzien ontfingen die / en deelden ze weder gezamentlijk 1519
door rekeninge uyt / waar van zy geschilderde Registers hielden / die zodanig van d' uytdeelingen / dien ze deeden / verbult waren / dat het verwonderlijk was. In peder gehugte was eenen Regter / die de Staf in d'eene hand droeg / en een waayer in d'anderen / om te doen blijken / dat hy een Amptenaar van den Koning was. Deeze nu als Ontfangers waren afschuuwelijk voor de Cijns-lieden en Schatting-betaalders / nademaal ze zeer hoogmoedig waren / want ze hen de regten afperften; en zig wreekten over die geenen / tegens wien zy eenigen haat hadden. Na dat ze d'inkomsten ontfingen / gaven ze rekeninge / en betaalden wat ze ontfangen hadden / waar op de Volkeren in hun Lanschap gestelt waren / en als Pagters / die zulks weder aan den Gzoot-meester en algemeenen Schat-bewaarder van Mexico over-brachten / maar indien hunne rekeninge niet goed was / of dat ze een mis-slag begaan hadden / zoo betaalden zy 't met hun leven / en hunne Bloedverwanten zelve / wierden als Verraders gestraft. Zy waren dan met d'invorderinge zoo naaukeurig en zoo blijtig / dat ze zig van de Cijns-lieden verzeekerden / tot dat ze betaalt waren; en zoo ze door Ziekte onvermogend wierden / vertoefden ze tot dat ze genezen waren / om hunne Schattinge als-dan te innen / maar zoo zulks door verspillinge / of door quade huys-houdinge agter bleef / oeffenden ze over hen alle soorten van dwang. En eyndelijk niet betaalende in den tijd / dien zy hen stielden / konden zy hen doen gevangen zetten / of wegens de Schuld en de Schatting voor Slaaven verkoopen / of ook wel doen offeren. Insgelijks hadde de Koning veele Landschappen / die veele dingen voor hunne Schatting opbragten / en sulks in maniere van huldiginge / hem erkennende voor hunnen volstrekten Heer; doch veel-eer om hem wegens aan-belang te eeren.

Groote ftrafheyd der Ontfangers van 's Konings Inkomsten.

Die naauwkeurig in d'inzamelinge der zelve zijn.

1519 Dit nu was den staat der Inkomsten en Schattingen / die Motezuma ontfing wegens d' onkosten van zijn hof / en ter onderhoudinge sijner Wapenen / en alhoewel hy zig pragtig kleede / liet hy egter niet na nog groote schatten op te leggen; want wegens de Gebouwen verspilde hy niets / nademaal hy 'er genoeg van versien was. En niet te min waren 'er veele geschikte gehugten na-by Mexico gelegen / die geenen onderstand opbragten; dog die gehouden waren de Huyzen te bouwen / te herstellen en altoos in goeden staat te houden / gebruykende hunnen arbeyd ten onkosten / en in 't betaalen der werk-lieden / doende torssen / of draagen op hunnen rug de benoodigde stoffen daar toe verepscht. Deeze waren mede verpligt om genoegzaam hout te verschaffen / en insgelijks wat ten brand in alle de keukens / kamers / en haart-steeden des Paleys noodig was / die in geen kleyn getal waren / zijnde dit mede geenen kleynen overlast voor deeze arme Menschen; want men hield / dat 'er 100 lasten van Tamemes moesten verschaft worden; dat een zwaarte van 25000 ponden maakt / en meer in den winter / alhoewel 'er de koude niet zeer scherp is. Voor de vuurpannen en 's Konings schoorsteenen / bragten ze eyke schorssen en van andere boomen / zeggende die beter vuur te maaken / en dat dit geschiede om de vuuren t' onderscheyden / zulks ze met anderen geene gelijkheyd hadden / waar mede zy zig bleyden; of gelijk andere zeyden / om nog meerder arbeyd aan die te verschaffen / die deezen brand bewaardigden.

Order op den aanbouw en herbouw der Huyzen.

Uytgestrektheyd, van Motezumas Rijk.

Motezuma hadde 100 groote hoofd-steeden en zoo veele Landschappen / waar van hy d'inkomsten / schattingen / huldigingen / en leen-regten ontfing; en alwaar hy krijgs-knegten en schat-bewaarders ter ontfang der regten hadde. De grenzen van sijn gebied strekten zig / van de Noord-ter Zuyd-Zee uyt / en meer dan 200 mijlen Lande-waards; behalven eenige Landschappen en Vlekken / dien

'er

'er in begreepen waren; als Tlaſkala, Mechoacan, Panuco, en Tecoantepec, dat hem Pyand was/ en waar van hy geene ſchattinge nog onderſtand trok/ alhoewel den handel/ die men'er onder den anderen deed/ hem veel voordeel aanbragt/ wanneer hy 't gedoogen wilde/ nademaal deeze plaatſen overvloed hadden van alles/ wat het ſchoonſte en beſte was tot den Koophandel: In ſyne Heerlykheyd waren'er na-by Mexico, eenige andere Heeren/ en zelfs Koningen/ als die geenen van Tezcuco en Tacuba, die hem niets dan de gehoorzaamheyd en huldiginge gaven. 1519

Deeze Heeren waren van ſyn bloed/ en ſyner na-beſtaanden/ de Koningen van Mexico trouwden ook geen andere Vrouwen/ dan van hunne dogters; dat ſyne Heerlykheyd nog meer vermeerderde; en 'er zoo veel te meer geagt en bemint wierd. Welkers Dogters Motezuma zig ten wyve neemt.

Deeze voortreffelyke en groote Stad Mexico Tenuchtitlan was ter zelver plaatſe/ toen'er de Caſtiliaanen quamen/ als nu/ en in 't Meyr gelegen; en men konde die niet genaaken dan langs eenen langen dyk/ of in Vaartuygen en Canoes, gelyk reeds hier voozen gezegt is. Ze begreep in zig/ 60000 Huyzen; dog nu zyn'er zoo veel niet/ alhoewel de gehugten om de zelve gelegen/ tot Voor-ſteeden dienen/ en ze by-na omringen; en worden nu door Caſtiliaanen bewoont/ gelyk hier na zal gezegt worden. De is uyt 2 Bleklien te zamen geſtelt/ waar van het eene St. Jago Tlatelulco, en 't andere Mexico genoemt is. Motezuma had'er veele Huyzen/ gelyk reeds getoont is/ die zeer groot waren/ vertoonende de grootheyd en het vermogen van deezen Koning. Die der Heeren en Edellieden waren inſgelyks groot/ hebbende peder Tuynen/ Baden en andere Luſtplaatſen/ die zy tot hun vermaak hielden. Die der Inwooners waren kleyn/ laag/ en ſlegt genoeg/ zonder deuren nog venſters/ nademaal de Koning Motezuma niet begeerde/ dat ze anders waren/ op dat ze van de grooten dus beſt De Magtige Stad Mexico beſchreeven.

1519 onderſcheyden wierden; maar die nu het meeſte vermogen hebben / doen het blijken. Ten dien tijde / ſchoon de Huyzen niet groot waren / wierden ze egter dooz 2 / 4 / en met 6 huys-houdingen bewoont; weshalven men 'er een groote meenigte Volks had; want alzoo ze niet belaaden met Huysraad waren / deede dit / dat 'er meer woonen konden. Wanneer zy te velde trokken / of dat ze tot eenige Offeringe / of Feeſt gingen / was 'er een zoo groote meenigte van Menſchen / dat men zig onmoogelijk verbeelden kon / van waar ze by een konden koomen. Deeze Stad had veele over-eenkomſt met die van Venetien, zoo wel wegens haare gelegentheyd als grond-ſtrekkinge / en was wel twee-maal zoo groot als de Stad Milaan; doch ze ſcheen ſchoonder dan deeze van Venetien, zoo wel wegens de ſterkte en haare Gebouwen / als hoogte en uptzigt. De gantſche uptgeſtrektheyd deezer Stad was op het water geſtigt. Dzie ſoozten van Straaten waren'er / breed en ruym; eene deezer beſtond upt water / die men over bzuggen en hout-blotten paſſeerde; d'andere was geheel van aarde / en de derde van aarde en water beyde / zulks men te voet den weg gebzuykte / als mede te water in Canoes. Zulks dat het meeren-deel der Straaten / zoo wel ter eene als ter andere zijde / eenen Land-weg hadden / waar het water midden dooz-ſtroomde. De water-grachten waren zeer zuyver / nademaal men geen vuyligheeden in de zelven wierp. En de ſtraaten wierden mede zeer dikmaals gezuyvert. Byna alle de Huyzen hadden 2 deuren / een op den dijk en d'andere aan 't water uptkoomende; en ſchoon deeze groote Stad op het water gegrond was / egter dzonken'er d'Inwooners niet van / om dat het te troubel was; weshalven zy 't een myl ver deeden over een dijk koomen / upt een Fonteyn Chapultepec genoemt / die haaren oozſprong aan den voet van eenen kleynen Berg heeft / al waar 2 geſneeden Stand-beelden in de Rotſe zijn / yeder

een

een Schild en Spiesse hebbende / verbeeldende Mo- 1519
tezuma en sijnen Vader / zoo als veele verzeeke-
ren. De Mexicaanen deeden dit water dooz 2 wel verziene aarde pijpen hoomen / die zoo hard als steen waren; dog het water quam noopt tes- sens als dooz een deezer pijpen / overmits zoo d'een zout-agtig / of bemoddert gewozden was / het we- der dooz de andere vloeide; zulks dat men dooz dit middel altoos zeer helder en zuyver water had. Deeze Fonteyn verschafte het water dooz de gantsche Stad / en vervulde alle de Vijvers en Fonteynen / welker veelen in der gzooten Huyzen waren / en in zeekere houte pijpen / waar mede zy 't in de gzagten leyden. Veele Indiaanen qua- men dit water in hunne Canoes laaden / dat ze dan weder aan anderen verkogten / dat hunne gemeene handelinge was / en betaalden deswegen zeekere Regten aan den Koning.

Hoe de Mexicaanen het zoet water door de Stad geleyden.

Regten wegens het water aan den Koning opgebragt.

Deeze Stad was in 2 deelen gedeelt / welker een Tlatelulco en 't ander Mexico geheeten wierd; in dit gedeelte onthield zig Motezuma / nademaal het zeer gzoot is / en dat'er de Koningen sijne Doozgaaten / van alle tijden af hun verblijf ge- nooмen hadden; zoo dat ze zedert deeze Naam altoos gehouden heeft / alhoewel zy van haare eerste Stigtinge af Tenuchtitlan genoemt was / dat Tuna, een Steen beteekent; en Nuchtli, dat Boom bedupden wil / zoo men het alduys noemen moet / of Caarden-distel, nademaal die zeer dooz- nig is / alhoewel de verwe verschilt. De dzaagt een Vzugt / die men in de taale van Cuba, Tuna heet / en onder de Mexicaanen, Nuchtli genoemt wozd / ten onderschepd van deeze / die Nopali ge- heeten is / die by-na niet dan in bladeren bestaat / gzoen van verwe / de bladeren spzupten upt el- kanderen / en verplant zijnde / wassen ze aan tot ze Boomen wozden / die niet alleenlijk de bladeren upt elkanderen voozt-bzengen; maar nog anderen ter zijde doen upt-spzupten. In het Land der Chichimecas, dat onbzugtbaar is / en gebzek aan

Mexico in 2 deelen.

1519 water heeft / dienen deeze Boomen voor ſpijze en dranck / nademaal ze de Tunas eeten / en het ſap der bladeren drinken. De Vrugt deezer Boom is gelijk Vygen / behalven der zelver verwe / nademaal de ſchil zeer dun is / en 't inwendige vol van kleyne grepitjes. De Tunas zijn langer / en gekruyneerd als miſpelen; eenigen zijn groen / en anderen rood / weder anderen violet-verwig / en noch anderen geel. De witten zijn beter dan d'anderen; zy zijn rupkende / en de Vrugt der zelve is zeer ſmaaklijk en friſch in den Zomer.

Mexico, waar af genoemd.

Daar zijn'er die agten / dat deeze groote Stad Mexico, haar naam van haar eerſte Stigter heeft / Tenuch genoemt / die de tweede Zoon van Yztomixcoalt was / welkers Kinderen / en der zelver Nakomelingen / vervolgens dit Land van Anavac, datze bevolkten / nu en altoos Nieuw-Spanje zal genoemt zijn. Anderen zeggen / dat ze Tenuchtitlan geheeten was / van wegens het gepn van deeze Tunas, of van de Conchenille, die in andere Tunales groeyen. Nuchtli is de verwe van dit gepn / dat zeer geagt is / en de Caſtiliaanen, Karmozijn noemen; het koſt veel / en de prijs des zelfs word dagelijks hooger. Dog wat'er van zy / 't is zeekerder dat de plaats en de gelegentheyd / waar deeze Stad eerſtelijk gebouwt wierd / Tenuchtitlan genoemt was / en de naaſt-leggende plaats / Tenuch geheeten wierd. Mexico was eygentlijk niet de Stad / gelijk wy reeds gezegt hebben / want ze niet dan de helft uytmaakt / nadien ze in 2 deelen gedeelt was / waar van dit een gedeelte maakte / alhoewel d'Indiaanen ze altoos genoemt hebben / en noch Mexico Tenuchtitlan noemen; gelijkerwijs men zoo mede in alle de Koninglijke Landſchappen ſchrijft. Het woord Mexico wil Oorſprong beteekenen / of ook wel Fonteyn, wegens de meenigte waters allerwegen aan 't vaſte Land te vinden; deeze zijn zoo goed / dat men'er geen beter in deezen gantſchen omtrek / om te drinken / vind / zoo men dat van Chapultepec niet en wil uyt-

uytzonderen. Noch anderen zijn'er / die zeggen / dat deeze Stad is Mexico geheeten / zedert haare eerste grond-legginge / welker grond-leggers ze Mexite noemden / en word dus noch heeden door de bewoonders van dit gebeelte Mexico genoemt. De grond-leggers van Mexico ontleenden deeze naam van hunnen Afgod / Mexitli geheeten / zijnde de zelfde als Vizitliputli. Door dat de wijk / die zy Mexico noemden / bevolkt wierd / was deeze van Tlatelulco reeds bevolkt / en om dat dit op eene hoogte begonnen was / na-by het Meyr gelegen / wierd ze dus genoemt / dat Eyland beteekenen wil. Deeze Stad Mexico Tenuchtitlan is gantsch van zoet water omringt / alhoewel troubel / nademaal dit het Meyr voor 't meeren-deel onder bevig is. Zy heeft niet dan 3 toegangen / waar men langs 3 dijken gaat; d'eene die zig ten Westen strekt / begrijpt omtrent een halve. d'Andere die ten Noorden gelegen is / beslaat een mijl naar 't Oosten strekkende; met deezen komt men niet dan na-by de Poort / en moet men zig met Canoes laten overzetten. De derde heeft eenen dijk / die 2 mijlen langte begrijpt / dat deeze is / waar over Cortes met sijne Castiliaanen trok. Alhoewel nu het water / waar op deeze Stad gebouwt is / niet dan een eenig Meyr vertoont / zoo is 't egter verdeelt / en zeer van den anderen verschillende; nademaal het eene zout / bitter en niet goed is / dat mede vercoorzaakt / dat 'er geene soorten van Vis in gevoed word; en 't andere zoet zijnde / bezingt alle soorten van Vis voort / dog kleyn. Het zoute water wast en neemt af / meer / of min / na het van de wind bewoogen word. Het zoete is hooger gelegen; weshalven het zig in 't zoute ontlast; maar 't andere niet / gelijk eenigen hebben willen zeggen / het vloeyt door 7 / of 8 zeer groote openingen / die langs den dijk zijn / en het in 't midden van een scheyd. Over deeze openingen leggen houte bruggen / die zeer sterk en breed zijn. Het zoute Meyr heeft een breete in zeekere plaatsen /

1519

Tlatelulco eerste naam van Mexico.

Het Meyr, waar op deeze Stad gebouwt, in 2 verscheydene Lakken verdeelt.

1519 sen 5 miſlen / en in langte 8 / en in den omtrek meer dan 15 miſlen. Het zoete Meyr begrijpt mede zoo veel ruymte / en in alles gezamentlijk beſlaan ze beyde meer dan 30 miſlen. Daar zijn op dit Meyr en aan deſ zelfs Oevers meer dan 50 gehugten / waar van het meeren-deel 5 / of 6000 Huyzen begrijpen / en eenigen zijn'er / die tot 10000 tellen komen. Dit van Tezcuco is niet min groot dan Mexico. De wateren / die zig in de laage plaatſen vergaderen / daar het Meyr gemaakt word / koomen van het gebergte afdaalen / die in 't gezigte der gantſche Stad gelegen zijn. Dit water nu tot het zoute koomende invallen / word brak als 't andere / en niet gelijk eenigen gedagt hebben. Het bereyd zig aan den Oever van dit Meyr veel zout / waar mede ze grooten handel drijven. Gemeenlijk zijn 'er op dit Meyr meer dan 100000 Canoes, of Vaartuygen alle uyt een ſtuk / op de wijze van wevers ſpoelen gemaakt; d'Indiaanen noemenze Acales, dat Water-wooningen beteekenen will. Maar de Caſtiliaanen, als boor 't meeren-deel van Cuba en St. Domingo koomende / noemden ze Canoes, na de taale deezes Eylands. Alleenlijk waren'er in Mexico van deeze zoorten van Canoes, of Vaartuygen / meer dan 500000 / om het Volk en de Leef-togt na de Huyzen over te voeren. De grachten door de Stad gaande / zijn altoos van deeze Canoes vervult / dat zeldzaam te beſchouwen is / wegens den grooten handel / die'er gedreven word.

Omtrek van dit Meyr.

Het getal der Acales, of Vaartuygen te Mexico.

Die van Mexico hielden / en houden nog / na hunne oude gewoonte / marcten in en buyten de Stad / met eenen zoo grooten toeloop van Volk / als 'er in geene andere Stad der wereld gezien word / zoodanig als deeze zy / na het gebruyk deezes Lands. In peder plaats hield men dagelijks Marcten / wegens benoodigde zaaken ten leeven: zoo dat ze om den boor-raad boor de Caſtiliaanen en Indiaanen te verſchaffen / niet verre te gaan hadden. Behalven deeze kleyne Marcten /

Dagelijkſe Marcten te Mexico gehouden.

ten waren'er nog 3 groote / die algemeen zijn / 1519
allwaar ten zeekeren dagen van de week een on-
eyndig getal van Indiaanen ter Markt quamen /
om te koopen en te verkoopen de zaaken / die hen
nodig waren. D' Indiaanen noemden deeze
Markt Tianguystli, en de Castiliaanen beeden ze
Tianguez-heeten / zonder eenige verandering van
letters. Een deezer Tianguez wierd in 't gehugte
Tlatelulco gehouden / dat een vier-hoekige plaats
is / omringt dooz 3 Galderyen met winkels ; en
in eene der hoeken staat het hups van den Stad-
hoogd / neevens het Gevangen-hups. De vierde
hoek is voorzien van een S. Jacobs Klooster /
waar in de Franciscaner Geestelijken woonen /
en hier na van zal gesprooken worden. In het
midden deezer plaats / (die de grootste der wereld
is /) was een Galg opgeregt / en stond mede een
zeer schoone fontein / die de Castiliaanen aldaar
gemaakt hadden. D' andere was in de Stad Mexi-
co, en word nu Tianguez van St. Juan geheeten /
en is insgelijks eene zeer groote plaats ; zulks dat
in yeder deezer 2 Markten / meer dan 10000 men-
schen met hunne waaren konden marktten ; der-
volgens waren'er dagelijks in deeze Tianguez veele
volkeren en koop-waaren. Maar ten tijde van den
Onder-koning Antony de Mendoza en den Onder-
zoeker Tello de Sandoval, wierd gelast / dat het
volk / die in deeze 2 Tianguez dagelijks ter week
quamen marktten / 's Woendags en Vrydags hun-
ne waaren zouden venten in een andere zeer groo-
te plaats / na by de bevolkinge der Castiliaanen
geleegen / en Tianguez van St. Hipolito genoemt /
zijnde na-by de Kerk van die naam geleegen.
Daar quam op deeze Tianguez veel volks van alle
gehugten omtrent het Meyr / zulks dat 'er mee-
nigmaal een zoo groote meenigte gevonden wierd /
dat men'er naauwelijks voor de Rupters / nog
zelfs voor het Voet-volk / konde door-togt vin-
den. Eyndelijk was 'er den aan-komst van een
zoo groot getal van Kooplieden / als 'er niet te

Drie voor-naame Markten op zeekere dagen van de week.

noe-

1519 noemen is / vermits het beuzelagtig te verhaalen zoude schijnen / aan die zulks niet gezien hebben. Het waren meeren-deels Vrouwen / die verkogten; ze bedekten haar met een Tent ter overschaduwing / waar onder ze hare waaren nederlepden; en peder nam sijn plaats in / zonder te zorgen / dat een andere zig'er van voorzien zoude. Wes halven op deeze Markt / (gelijk het meerendeel / die van over 't Meyr quamen / niet dan om te koopen / of verkoopen / overvoeren /) zoo waren'er zoo veele Vaartuygen in alle de Gragten / dat'er het water daar van bedekt was. Peder bevond zig in sijnen handel en met sijne waaren / die hy verkogt / altoos ter zelver plaatse / die hy lange bezeeten had / zonder dat pemand ze den anderen ontnam / nog af handig maakte / welke geschiktheyd zy alle zuyverlijk na-quamen.

In welker order geschikt.

De dingen / die den meesten omslag hadden / als Steen / Hout / Kalk / gebakken Steen / en andere diergelijken / lieten ze in de Canoes, of losten die aan den Oever des waters / op dat / die ze begeerden te koopen / de zelve aldaar bezigtigen konden. Sy bragten'er groobe en sijne Matten te Markt / dien ze Petates noemen; de sijne zijn beschildert / op de wijze als Tapijten van Turkyen, en zeer bequaam / om in Kamers van eenige Heeren te spreyden. Sy bragten'er ook alle soorten van aarde Vaten / geschildert / en van zeer schoon glas / als mede hout en andere stoffe / om'er Scheepen en Vaat-werk van verschepde soorten van te maaken. Men bragt'er ook Beesten-huyden / bereyd en on-bereyd / met en zonder hayr / met veele verwen beschildert / om'er Schilden / Laarsen en Schoenen van te maaken / en de houte wapenen mede te voeren. Sy hadden'er mede andere Beesten-vellen / als ook van Vogelen / met der zelver vederen bereyd / en met kruyden verciert; eenige groot en andere klein: alle zaaken de verwonderinge waardig / wegens

Wat voor waaren 'er te Markt koomen.

gens de fraayigheyd der verscheyde verwen. 1519

De kostelijkste waaren bestonden in Beddedekens / en Tapijten van katoen in verscheydene soorten / waar van 'er veele fijnder / dan d' andere waren / zoo wit / als zwart / en van alle verwen / ook kleyn en groot / ook eenige gebloemde Beddens / zeer kostelijk en aangenaam om te zien. Andere waren 'er om kamers te behangen; weder andere om Koussen / Hembden / Lakens / Mutsen / Tafel-lakens / Servetten / Neus-doeken / en andere diergelijke dingen van te maaken. Zy weefden 'er ook Dekens met verscheyde verwen / en zederd dat 'er de Castiliaanen gekoomen zijn / vermengden ze met Gouddraad en Zijde / veranderlijke schaduwingen en wolkingen. Andere waren 'er / die niet geweeven / maar gewerkt / en van Konijnen-hayr gemaakt / met seer fijne Vogel-vederen verciert / en zeer geagt zijn. Nog andere soorten waren 'er / die voor den winter dienden / die van Pluymaadje gemaakt / of met Pluym-vederen bewerkt zijn; eenige wit / andere zwart / en van verscheydene verwen; deeze waren zeer zagt / en warm / en zoo wel gemaakt / dat veele Heeren zig 'er van voor hunne Bedden bedienden. Zy verkogten 'er ook Gaaren van Konijns-hayr / katoene Lywaten / en desselfs wol / ook wit en geverft Gaaren. Wat nog raarder in deeze Tianguez was / waren de verscheyde soorten van Vogelen / die men 'er te verkoopen bragt; dog men bragt 'er nu zoo veel niet van / nademaal ze die zoo veelvuldig niet en vingen / wegens de te groote vryheyd / die ze tegenwoordig hebben; want behalven dat aten ze deeze vogelen / en kleeden zig met de vederen / en ze dienden 'er zig nog van / om anderen mede te jagen: 't geen veroorzaakte / dat ze nu in zoo grooten getal waren / en van zoo verscheyde verwen / als men zig niet verbeelden kan / en zulks van tamme / woeste / Roof-Water-en Land-vogels.

Waar in hunne kostelijke waaren bestonden.

Het

1519 Het dierbaarſte / dat men op deeze Markt bzagt / waren de goude en zilvere werken. Men had 'er mede van deeze ſtoffen in baaren / of plaaten geſmolten / en andere gewerkt met geſteentens ombat van een zoodanige konſt / dat veele deezer werken een verwonderinge aan de beſte Werk-meeſters van Caſtilien gaven; niet weetende / nog niet konnende begzijpen / hoe ze deeze werken dus hadden konnen maaken; nademaal zy 'er geenen hamer-ſlag aan gewaar wierden / nog eenig graveer-yſer / of ander werk-tuyg / waar van zig de Werk-meeſters bedienden / dat 'er van gebezigt was / want d' Indiaanen zig 'er nooyt van dienden. Men bzagt 't ook nog werken van geblomde Plupmaadjes / en Afbeeldſels van Bozſten en van hunne Af-goden / zoo ſchoon en wel gedaan / dat ze de beſte van Caſtilien verre te boven gingen. En tegenwoozdig in Mechuacan maaken zy 'er Beelden van Heyligen / Autaar-cieraden / Mis-gewaaden / Mijters en Poſtie-kaſſen / zoo koſtelijk en gewaardeert / dat ze veel meer geagt zijn / als van Goud. Men heeft van deeze werken aan den Paus gezonden / die zoo wel bearbeyd waren / dat 'er geene ſchilderinge die te boven ging. Zy wzogten van verſchepde Plupmaadjes / Boomen / Hooſen / Hotſen / Bergen / Vogels / en wat het ook zijn mogte / van eygentlijk verheeven werk / dat men het een booz 't natuurlijke der zaake / dan het verbeelde / neemen zou. Het gebeurt ook menigmaal / dat de Werk-meeſters / die in deeze ſoozt van werken arbeyden / zy 'er zoodanig oplettend in zijn / 't zy te vorgen / of af te neemen eenige Plupmen / van d. eene / of andere zijde / dat ze daar mede den gantſchen dag / zonder aan eeten nog drinken te denken / dooz-bzengen; beſchouwende dan d' eene / dan wederom d' andere zijde / in de Zon / of ſchaduwe / en ook in den valſchen dag / om te zien / of hun werk hen aangenaamer ſchijnt: Eyndelijk / zy leggen 't niet upt de hand / ten zy

Gewrogt Goud en Zilver dat te markt komt.

Wat 'er te Mechuacan tegenwoordig gemaakt word.

zy ze het in volmaaktheyd gebragt hebben; zulx dat het geduld / dat ze hebben / hen by de Castiliaanen doed prijzen / als die zig daar toe niet bestand vinden / maar veel te haastig zijn. Na dit werk / dat het eerste is / volgt deeze van 't Goud-smeeden. De Werk-meesters in deeze Konst brengen 8 hoekige Schotels te markt / een vierde Goud / 't andere Zilver niet gezoudeert / maar gesmolten / en in 't smelten aangehegt / dat zeer moeyelijk om doen is. Zy bragten'er ook een groote Ketel van Zilver / zeer konstiglijk gewrogt / en wel bewerkt / met der zelver Hand-vatsel / van een zelvig smeltsel / en wat te verwonderen was / is dit / dat het hand-vatsel los was. Zy gooten ook Vissen / wiens schubben / d'een van Goud / d'andere van Zilver waren / en zulks onder een gemengt / alhoewel'er veele waren. Zy zagen'er ook een Papegaay / welkers Tonge / het Hoofd / en de Vleugels beweeglijk waren / als of ze door 't leeven zig dus bewoog. Zy gooten'er een Aap / die met handen en voeten speelde / houdende in sijne handen een Spin-rokke / waar mede hy scheen te spinnen / of een appel / die hy na sijn mond bragt / als of hy ze had willen eeten. Zy vercierden dit Smee-werk / settende mede Esmerauden / Turkoyzen en anderen steenen van waarden in / gelijk ze ook Paarlen konden gaaten / dog niet zoo wel als in Europa. Zy werkten in Kristal verwonderlijk wel / en maakten groot en kleyn Vaatwerk / waar in zy Beeld-werk in 't hout sneeden / zoo kleyn / dat in de breete van een nagel / zy Christus aan 't Kruys, St. Jan, en de H. Maagd ter weder-zijde / en Magdalena aan de voeten vertoonden; en aan het zelvige hout vertoonden ze nog andere verbeeldingen / zulks dat in een zelfde vat / zig 2 verscheydene verbeeldingen lieten zien / en zoo wel bearbeyd / dat indien men 't daar niet dagelijks zag / het onmoogelijk te gelooven zoude zijn. Eyndelijk zy oeffenen zig in zoo veele dingen / dat het te veel tijd verspillen zou / om'er

1519

Groote Konstenaars in Goud en Zilver 'aldaar.

1579 uit'er ter deezer plaats bzeedelijk van op te haalen.

Wat verders op de Markten verkogt wierd.

Om dan t'agterbolgen wat ze al op deeze Markten kogten en verkogten; zoo beſtond zulks in Goud / Zilver / Koper / Tin / Loot / Paarlen / Edel-geſteente / en veele andere Steenen / die voor zeer heldere Spiegels dienden / en zeer bequaam waren / om Altaar-träppen van te maaken: zy maakten mede Scheer-meſſen / en Vlinnen van Steen / die ze uyt de Steen-kluften trokken / alwaar ze groeyde / met eene over groote behendigheyd. Men verkogt'er mede duyzenderley kräuterye voor de Kinderen. Zy bzagten'er mede Kruyden / Wortelen en andere Gzaan-gewaſſen / zoo wel om te eeten / als ten dienſt der Heel-meeſters ter Markt / en zulks in zoo veele ſoorten / dat het bezwaarlijk weezen zou die op te tellen / en een lang onderzoek noodig hadde om die te kennen / zoo men een goed Kruyd-kenner wilde weezen. Veele deezer Lieden egter den tijde van hun Heydendom, zoo wel Mannen / Vrouwen als Kinderen / kenden'er veele van / en wiſten der zelver kragten; waar aan zoo ze arme en behoeftige Menſchen waren / dat ze nu niet zijn / gingen zy die zoeken om te eeten / en om ter Geneezinge te ſtrekken / wanneer ze ziek waren; want alhoewel ze Geneeſ-Heeren hadden / zoo gingen ze egter niet lang over hen. Deeze Geneeſ-Heeren genazen niet dan voor enkele Kruyden / welker kragten zy verwonderlijk wel kenden / en met de zelven noch zeldzaame geneezingen onder de Caſtiliaanen doen. Men bzagt'er ook op deeze Pangues, Zalven / Syroopen / Wakeren / en andere dingen voor de Zieken / en genazen by-na alle hunne qualen met Kruyden; en hadden zelfs Kruyden om de Luyden te doen ſterven / zijnde die by allen genoeg bekent.

Eetbaare waaren op deeze Markten verkogt.

De dingen / die zy'er om te eeten verkogten / waren Slangen zonder hoofd noch ſtaart / Kleine Honden / die niet baften / Molten / Veld-muyzen / Ratten

Hatten en anderen / die hen ten lekkernye dienden. 1519
Zy hadden netten / welker maazen zeer dun waren / en gingen ten zeekeren tijde des Jaars / een zeer dun gewas op-leezen / dat op d'oppervlakte des waters van 't Meyr van Mexico groeyde: en nog kruyd nog Aarde was / maar een soozt van Lijm / of Modder / dat zig 't zamen-stremde / en'er eenen grooten overvloed van gevonden wierd. Zy visten'er veel van / en maakten 't tot vier-kantige stukken / als'er het Zout gedaan woyd; vervolgens doen ze het droogen en te zamen-stremmen / zulks het als gebakken steen woyd / dat ze dan niet alleen ter Markt te koop brengen; maar meer dan 100 mijlen Lande-waarts voeren. Zy eten dit als de Kaas in Europa; het hadde eene smaak na Zout / en Peper van Indiën, dat hen zeer smaakelijk was. Zy zeyden dat dit soozt van Lijm / dooz de Vogelen op deeze Meyren / als'er op veele plaatsen waren / veroozzaakt wierd / en'er in den Winter zeer veele gevonden woyd.

Insgelijks bragten ze mede / zoo doode als levende Beesten ter Markt / die zy ten besten ze konden vingen / zoo wel ter Jagt / of in 't Meyr / of met Pijlen schooten / 't zy wilde / of anderen / waar van'er zeer groote waren / die ze in vieren sneden; als Vee-bokken / Haazen / Konijnen / Honden en andere Beesten; behalven nog veele anderen / die ze onder hen opvoeden. Veele Tenten waaren 'er vol van potten met een soozt van derg / dat als een bry was / van Mairz gemaakt / of ander diergelijk graan. Zy verkogten niet alleen dit op de Markten; maar ook op veele hoeken der straaten; en 't was verwonderings waardig te zien / de meenigte van Leef-togt / dien men'er vertierde / 't zy Vleesch / gebraaden / of gezooden Vis / Brood / Deeg / Koeken / Eyeren van verscheydene soozten van Vogelen / gebakken Brood / van Mairz, Beschuyt / Boonen / Peul-vrugten en veele gewassen. Insgelijks verkogten zy'er Aard-

1519 vrugten / met die van Castilien gelijk / zoo wel groen als droog in grooten overvloed.

De voornaamste vrugt / dien men 'er verkogt / diende hen voor spijze / drank / en geld / van gedaante als amandelen / die zy Cacahuatl, en de Castiliaanen Cacao noemen / gelijk in d'Eylanden van Cuba en Hispaniola die geheeten word. 't Geen nog meer te verwonderen was / bestond in de meenigte en verscheydenheyd der verwen / dien zy'er verkogten / en uyt rooze-bladeren / vrugten / bloemen / wortelen / schorssen / steenen / hout en andere dingen / trokken. Zy hadden'er honing van Maguey en andere boomen; dog van deeze Maguey maakten ze ook wijn / azijn / suyker / en rozynen / gelijk reeds gezegt is. Men had'er ook Olie van Chianques, dat een soort van graan is / gelijkende na dat / waar van men mostert maakt / waar mede zy hunne voeten smeerden / uyt bezorginge dat hen het water niet beschaadigde; en maakten'er nog andere dingen van. Deeze Olie hadde zodanig eene kragt / dat daar mede eenig Beeld / of Schilderye bestreeken zijnde / het der selver stand tegens water en lugt behouden deed; zy brieden'er Vleesch mede / alhoewel de Boter veel bequamer was / als mede het vet en smeer. Voor zoo veel de Wijnen / die men'er verkogt / zeer verscheyden waren / zoude dit om'er van te spreeken te veel tijd verspillen. Nog had men op deeze Markt Volkeren / die Baden hielden / Baard-scheerders / Messen-maakers / en Wapen-smeeden / en Kramers / die Scharen / Spiegels en andere dingen verkogten; Last-draagers / en meer andere soorten van Volk / als men sig verbeelden zou konnen. Eyndelijk van alle dingen / en een on-eyndig getal anderen / als te lang om te verhaalen vallen zou / verkogten ze op deeze Markten / dat beter zoude konnen gezien worden / dan'er een vertellinge van te doen.

Cacoa een voorname vrugt, die d'Indiaanen ook voor geld diend.

Baard-scheerders en andere Handwerkslieden op deeze Markten te vinden.

Men betaalde een zeekere Schatting van alles / wat'er verkogt wierd / en zulks by wijze van een Tol /

Schatting op de Markten betaalt.

Tol / aan den Grooten Motezuma, om hen vooꝛ 1519
dieven te bevꝛijden; men had'er eenen Amptenaar deꝛ Geregts / die zig onder den Volke op de Marktten hield; doch nu heeft men'er eenen Caſtiliaan, die met een Staf over de Markt wandelt. Na-bꝛ de Markt had men een Kuꝛs / dat vooꝛ een Regtskamer verſtrekte / waar men gemeenlijk 12 Ouden hadde / die de Geſchillen hooꝛden en de Partyen vereffenden. Den verkoop / dien ze deeden / beſtond in 't vermangelen 't een vooꝛ 't andere / en deeze wijze van Handelinge geſchiede duꝛs vooꝛ 't gantſche Land. Zy hadden een zeekere maate vooꝛ alle dingen; en ſtraften zwaarlijk / die deeze maat verbalſchte / zeggende dat hy eenen Pand van een peder was / en eenen openbaaren Dief / en verbꝛaken de zelve maaten / als men in Europa doet. Men hadde zelfs zeer getrouwe uptboeꝛdeꝛs deezer beveelen. Eyndelyk men was'er in alles wat'er geſchiede zoo billijk / dat alhoewel men'er een on-eyndig getal Onderdaanen hadde / alles in eene goede oꝛder ſtond / zulks niemand zig vermat eenige onluſt toe te bꝛengen. Zwaare ſtraffe over valſche maat.

Zeer weynige / of geen'en Land-aard was'er / die niet een wijze van Gods-dienſt oeffende / 'tzy dat die Waar / of Valſch was; of ze eeꝛden ook veele Goden / dien ze hen vooꝛſtelden. Gelyklerwijs wy in de Schꝛiften en Jaar-boeken / vooꝛ d'Ouden ons nagelaaten / zien kunnen / dat hoe meer eenen Land-aard dapper was / en in eene wel geregelde Staat-kunde leefde / (gelijk de Grieken en Romeynen deeden /) dwaalden zy egter in 't geene hunnen Goden-dienſt raakte; zy hadden zeer gꝛoote zoꝛge in den op-bouw hunner Goden-dienſt gaade te ſlaan / en deeden zulks met zeer hooge Eerbied en Majeſteyt; onderneemende geene zaaken / 'tzy kleyn / of gꝛoot / of ze quamen eerſtelijk met hunne Gods-ſpꝛaken raad-pleegen; 't geene van geen kleyn gevolg was deꝛ geenen / die den waaren God dienden. Waar upt men nu vermoeden kan / dat zedert de Grieken en Romey- Geen Landaard die niet eene wijze van Godendienſt oeffende.

1519 nen, die zoo dapper waren / en ons zoo veele roem-waardige zaaken hebben nagelaaten; den staat waarlijk te beklaagen was / van een oneyndig getal Volkeren deezer Nieuwe Weereld / die zoo langen tijd van agter een volgende Jaaren / dus jammerlijk zijn misleyd geworden / plengende door eene meer dan Barbaarse Wreedheyd / het Bloed der onnoozelen / liggende onder 't juk van den Demon, dien ze voor hunnen Heere hielden; en met besprenginge en groote zorgvuldigheyd de valsche Goden eerden / dien men hen aanwees. En gelijk wy / hier niet wel van alles zullen konnen handelen / (nademaal zulks eene lange uytweydinge verepsschen zoude /) des zullen wy nu alleenlijk nog van hunne Tempels spreeken / en vervolgens van de reſt byzonderlijker in sijne plaatse handelen.

De Voornaamste Tempel van Mexico beschreeven.

Wat dan den voornaamsten Tempel van Mexico aanbelangt / dien zy Teucalli noemden / dat Gods-huys wil zeggen. Dit woord van Teutl, dat God beteekent / en Calli, dat Huys bedied / zou / wel t' zamen gestelt zijnde / eygentlijk geschikt zijn geweest / zoo het op den waaren God opzigt hadde. De Castiliaanen, die zig niet wel in deeze Taal uytdrukken / noemden de Tempels Zues; en deeze van Viziliputtli Vichilobos was de voornaamste en berugste. Veele waren 'er in Mexico, die geschikt waren na de Hoofd-tempels en Wijken / die in een groot getal bestonden. Yeder Tempel had sijnen Coozen / waar men by trappen op klom. Men had 'er hooge Kapellen en Autaaren / waar op zeekere Af-beeldsels hunner Goden stonden. De Kapellen dienden voor Heeren Gzaf-steeden / die 'er eygen bezitters van waren; want aangaande den gemeenen Volke / men begroef die rondom de Tempels / en in de Voorhoven des zelfs. Alle waren ze by-na op een zelfde wijze gebouwt / uytgezonderd dat eenigen hooger / grooter en beter verciert / dan d'anderen waren / en waar ze grooter Offerhanden deden.

Maar

Maar alzoo wy nu van den voornaamſten Tempel zullen ſpreeken / zal 't genoeg zijn om te konnen verſtaan / wat van de anderen zy / welker Gebouw zoo verſchillende met de Tempels van anderen Land-aard is / dat men agte noopt dierghelijke gezien te hebben / nog van de zelve hoozen verhaal doen. 1519

De ſtrekkinge van deezen Tempel was vierkant. Van hoek tot hoek had men een afſtand van een Roer-ſchoot ver. Den omgang was van ſteen / ter hoogte van omtrent 6 voeten. Hy had verders 4 zeer breede Poozten / die op 3 Dijken / waar van wy hier boozen geſproken hebben / uytquamen / en ten andere zijde der Stad / waar men geenen Dijk hadde ; maar een zeer breede ſtraat. In 't midden deezer ruimte / die zeer glooy was / en effen en zeer bezogt wierd / had men een vlak / 3 / of 4 trappen verheeven / waar op een Gebouw van ſteen en aarde / met kalk vermengt / ſtond / dat zeer hegt was. Dit Gebouw was mede als den omtrek des Tempels vier-kant. En hadde van hoek tot hoek 15 roeden / na-by d'aarde gemeeten zijnde / alwaar de ſteene voet ſijnen aanvang nam. Men had'er af-weegen / alwaar Pyramiden als deeze van Egypten geſtelt waren / en te meer het werk zig in de hoogte verhefte / te meer d'uytgeſtrekthepd minderde / als mede d'afweegen. De opperſte hoogte was niet ſpits / maar vlak en effen / en hadde in 't vier-kant 6 / of 7 roeden.

Ten Weſt-zijde had men geenen af-weg ; maar trappen om op den top te klimmen / die open waren : de trappen hadden omtrent 8 duymen hoogte / welker getal 130 / of 40 waren ; die voordom gingen. Sy waren van de ſchoonſte ſteen / en zeer konſtiglijk gewrogt / zoo ze ſcheenen / en van digte by en verre / buyten gemeen ſchoon. Het maakte een ſchoon gezigt / wanneer de Prieſters langs deeze trappen op en af-klommen / gekleed na hunne wijze met hun Prieſterlijk Gewaad / om eni-

1519 ge Plegtigheyd / of Offerhande te doen. Op de hoogte van deezen Tempel waren 2 groote Autaaren d'eene van den anderen afgeſcheyden / en zoo na aan de muur geplaatſt / dat'er geene ruymte meer was / dan dat'er een Menſch agter de zelve bequamelijk paſſeeren kon. Deeze Autaaren / 't eene ter regter en 't andere ter ſlinker zyde ſtaande / hadden niet meer dan 5 ſpannen hoogte. Yeder waren ze van een afgezonderde ſteene muur voorſien / beſchildert met verſcheydene gedrogtelijke af-beeldſels; met haare Kapellen van hout gemaakt / op de wijze van metſel-werk gewrogt. Yeder Kapel hadde 3 verdiepingen / d'een boven d'anderen / hoog genoeg en verwelfd; weshalven het Gebouw zeer hoog verheeven was / na de wijs van een Pyramide / vertoonende door dit middel een zeer hooge Toorzen / welkers hoogte men zeer verre als een wonderbaar konſt-ſtuk aanſchouwde. En van de hoogte der zelver plaats / zag men mede zeer bequaam / en met vermaak / de gantſche Stad / het Meyr / en al d'omleggende Gebugten / als een der ſchoonſte gezigten der Weereld.

Cortes begeeft ſig met eenige der ſijne op de hoogte van deezen Tempel.

Motezuma liet'er / om aan Cortes vergenoeginge te geeven / hem en de ſijnen / nevens de voornaamſten van ſijn Leger / na boven klimmen tot aan d'Autaaren / alwaar een plaats van genoegzaame breete was / en de Prieſters alle gereed om zig te kleeden waren / om hunne bedieninge te verrigten. Cortes om hoog geklommen zijnde / beſchouwde naar allerweegen dit ſchoon gezigt / en zig niet konnende onthouden van het te betragten / looſde hy God / en zeyde tot den ſijnen: Wat dunkt u, Heeren, van de genaade, die God ons beweezen heeft, na zoo veel arbeyds en ongemakken te hebben uytgeſtaan, ons zoo veele overwinninge gegeeven te hebben, en ons gebragt ter deezer plaatſe, van waar wy de 7 Steeden van dit Meyr beſchouwen konnen, nevens alle de Gebugten, die alom gelegen zijn? waarlijk het komt

En doet een aanſpraak aan hen.

my

my in gedagten, dat wy uyt deeze zelfde plaats, alle andere groote Koningrijken en Vorſtendommen zullen konnen bemagtigen; nademaal my deeze Stad de voornaamſte ſchijnt te zijn, waar den *Demon* ſijnen voornaamſten Zetel houd; en zoo wy die eens bemagtigen zullen, zal al het overige ons genoegzaam onderwerpelijk zijn. Dit gezegt hebbende / naderde hy zig tot Motezuma en zeyde hem: dat het voor zodanig een Heer van groot gezag, als hy, redelijk was, dat de Heeren der Landſchappen hem daar voor erkenden; dog dat hy'er dit als de grootſte miſlag vond, dat zoo eenen zoo grooten Vorſt, nevens zoo veele Onderdaanen bedroogen wierden, eerende den *Demon*, waar uyt niets anders te verwagten ſtond, dan de verdelginge van hun Leeven, en vervolgens het verlies hunner Zielen! deeze reden geëyndigt hebbende / daalden ze weder naar beneden. 1519

Spreekt verder tot Motezuma.

Wanneer men 'er offeringen deed (die zy Godlijke noemden/) lieten ze alle ſoorten van Muſijk hooren. Eerſtelijk kleeden zig de Prieſters met hunne Prieſterlijke kleederen; vervolgens wierookten ze rond-om d'Autaaren met veel kleuk-werk. Alle het Volk hield zig om laag / de Mannen ter eene / en Vrouwen ter andere zijde / en beeden hunne gebeeden / zig wendende na de Zonnen-opgang. Peder der 2 Autaaren / waar van wy geſproken hebben / hadde een zeer hoogen Afgod / vertoonende peder een verſchillende gedaante. Behalven de Toozen / die beyde de Kapellen / op de Pyramide, vertoonden / waren 'er meer / dan 40 andere Toozens / zoo kleyn / als groot / ſtaande op andere kleyne Tempels / die rond-om den grootſten Tempel gezien wierden; en alhoewel ze van de zelfde gedaante waren / zoo ſtonden ze egter niet na 't Ooſten gewend; maar na andere zijden geſtrekt / om den voornaamſten Tempel van d'andere t'onderſcheyden/ en deeze waren ook grooter d'eene / als den an-

Plegtigheeden by de offeringe.

1519 der / en verſchepde Goden toegewijd. Een onder andere was'er van een ronde geſtalte / de God des Lugts toegewijd / die men Quezalcoatl noemde; want nademaal de lugt zig in 't ronde aan den Hemel uptſtrekt / zoo hadden ze ten dien opzigte deeze Tempel rond gebouwt. De Poozt / waar dooz men in deeze Tempel ging / was als de mond van een Serpent gemaakt / die een gedzogt vertoonde; hebbende verheevene tanden met de kaaken opgeſpert. Dit was zoo afſchuuwelijk te zien / dat'er geen menſch was / hoe vermetel hy zijn mogt / of moeſt dooz vzeeze aangedaan zijn / als hy deeze wan-ſtallige gedaante beſchouwde / bpzonderlijk de Caſtiliaanen, die zig verbeelden een opening van de helle te zien. Maar dat nog afgzijſelijker was / beſtond in de duyſterniſſe / en den ſtank / die men ter ingang van deezen Tempel rook / van wegens het bloed der menſchen-offeren / die men'er deed, dat een verſchzikkelijke zaak was / die te gelijk onverdzaagelijk was. Nog waren'er andere Tempels in de Stad / die op 3 plaatſen trappen hadden / om op en af te klimmen; en andere kleynder / wiens trappen ter zijde waren. Alle hadden ze peder een bequaam huys / tot verblijf der Prieſters / en peder dooz humen bpzondere God. Aan peder der 4 Poozten van den gzootſten Tempel / had men een gzoote Zaal / en hooge en lage Kamers rond-om de zelve / die verbult waren met wapenen / nademaal ze dooz den gemeene dooz-raad verſtrekten: want / behalven dat de Tempels dooz Gebeeden-huyzen dienden / waren ze ook nog zoo veel als ſterktens / dooz welkers middel zp zig in Oozlogs-tijden verdeedigden / en bzagten'er ook levens-middelen heen in tijden van nood. Nog waren'er 3 andere Zaalen / hoog en gzoot / waar van de muuren van ſteen en beſchildert waren; de zolderinge was met het hout bekleed / en met verbeeldingen verbult. In de zelve waren kleyne Verrek-kamers op de wijze van Kapellen /

Andere Tempels aan bpzondere Goden toegewijd.

Een Tempel, wiens ingang een Serpent verbeelde.

Tempels, die mede voor ſterktens dienden.

len / welkers deuren zeer klepn / en d'ingangen zeer donker waren / waar in een on-eyndig getal klepne en groote Af-goden / van verschepde soorten van Metaal en andere stoffen stonden. Deeze Vertreck-kamers gantsch met bloed besprengt / besmeerden ze en besprengden ze dus / wanneer ze eenig mensch offerden ; en ze maakten rond-om de muuren een zwart smeersel / zijnde ter dikte van 2 vingeren / en zulks 6 duymen neder-waarts / dat als een Aas stonk. Egter quamen 'er na hunne gewoonte de Priesters dagelijks in / zonder eenigen afschrik van deeze plaats te hebben / en zelfs niet meer / dan of ze in een rijk opgecierde kamer gingen. Niemand / dan Lieden van aanzien / lieten zy 'er in koomen / en die eenig mensch ter offeringe had aan te bieden. Deeze schandelijke Paapen waren 'er af wagtende / dat men 'er hen de ommoozelen t'offeren bzagt / om hunne handen in 't bloed der geene te wasschen / die / om dat ze niets hadden / waar mede hen anderzints te vergenoegen / hen ter deezer offeringe aanbooden. Zy deeden deeze plegtigheyd met zoo veel yver / lust en begeerte / dat / zoo ze geen menschen / hun gelijk zijnde / gedood hadden / (schoon ze nog onlangs van hen eenige dienst genooten hadden / meenden ze hunne pligt niet volbzagt te hebben ; dus valschelijk lieten zy zig misleyden. Zy bemozsten deeze Vertreck-kamers / of Kapellen dan met bloed / en wierpen 't zelfs de Honders tot spijze vooz. Zy hadden een Vijver / welker water van Chapultepec quam / waar in zy zig gingen wasschen. Al het overige was binnen de muuren des Tempels beslooten / ledig en open zijnde / als voeder vooz 't gevogelte / en Tuynen vol van Krupden / riekende Boomen / Hoozen en andere Bloemen / om d' Autaaren op te cieren. Om den grooten Tempel te bedienen / waren 'er gemeenlijk 5000 Persoonen / die 'er sliepen / en alle van de bezittende inkomsten leefden ; deeze waren zeer rijk ; want veel geheugten

1519

Kamers met geofferd menschenbloed besprengt.

Greetigheyd der Paapen naar deeze offer-plegginge.

1519 hugten waren 'er / die 'er van af hingen / zoo wel wegens d'onkoſten / als d' aanbouwinge en verbeeteringe / die zy genoodzaakt waren / om 'er aan te doen. Deeze gehugten nu in een gemeen verdzag ſtaande / bezaapden hunne Landen / en verzamelden zeer veele Gdaanen voor hen / die ten dienſt des Tempels waren / en moeſten mede hun Bdood verſchaffen / als ook Vleeſch / Vis / Vzugten / en Hout / wanneer zy 't noodig hadden; dat alzoo naauw-keurig waar-genoomen wierd / als voor 's Konings Paleys geſchiede; nademaal van alle tijden af den Goden-dienſt / alhoewel valſch / voor-getrokken wierd / en booven dat deeze volkeren / om ten dienſt hunner Goden geſchikt te zijn / leefden met veel meer bzyheyd en ruſt / dan d' anderen. Zie daar wat men van deezen grooten Tempel en der zelver pzagt kan zeggen.

Veele Géhugten, die ten dienſt van den grooten Tempel en Offer-Paapen ſtaan.

De verblindheyd / waar in de Mexicaanen leefden / was zoo groot / en ze waren zoo wepnig van het natuurlijk ligt beſtraalt / dat ze zelfs geen redelijke menſchen ſcheenen. En alhoewel alles / wat geſchapen is / een werk geweeſt heeft en een daad van een onmeetelijken en on-eyndigen zaak / waar van den eenigen God het ware begin is / heeft hy egter gedoogt / dat zy dus in onweetenheyd ſtaken / vervallende in zoodanige afſchuuwelijkheeden / daar ze als in verzoopen lagen. In Mexico hielden ze / na de gemeenſte gedagten / 2000 Goden / welker voornaamſten Vizilipuztli en Tezcatlipucatl waren / die als Opperſten hunne vaſte ſtand-plaats op de 2 Nutaaren van den Opper-tempel hadden / waar van wy zoo even geſpzooken hebben. Deeze Goden beſtonden uyt ſteen / en waren wel gezdent / alhoewel hunne aanzigten 'er zeer afſchuuwelijk en verſchzikkelijk uyt-zagen. Hunne gzoote was als Reuzen / en ze waren met Paarle-moer overtoogen. Het hemel-geſpanſel / waar mede ze overdekt waren / was met fijne Paarlen bezet / nevens

Onder de Mexicaanen eertijds 2000 Goden geëert.

Goude

Goude plaaten ingevat / en met Lijm aangehegt / datze Tzacotli noemden; ook waren'er Vogelen / Slangen en andere Dieren / Vissen / Bloemen en Hoozen cierlijk gewzogt; Turkopzen / Esmeranden / Chalcidoonen / Ametysten en andere fijne steenen / die eenen wonderlijken glans in dit werk gaven. Yeder deezer 2 Afgoden was omgozd met eene dikke Goude Keten / op de wijze van een Slang gemaakt. Zy hadden mede om den hals een dikke goude Hals-band / die zig tot op hunne schouders strekte. Deeze Hals-band was met 10 Menschen Harten verciert / die dus aan 't Goud aangehegt waren. Nog haddenze yeder een zeer ongeschikt Mom-gezigt / die spiegels vooz Oogen hadden / die buyten gemeen glinsterden / zoo wel by dag als by nagt; en veroozzaakte by nagt gzoote verbaasthevd. Zy hadden in de nek een aanzien van de Dood / dat niet min verschrikkelijk dan 't overige was. Alle deeze dingen wierden onder de Priesters en Geleerden hunner Goden-dienst uytgelegt / na hunne meening en hunne redeneering / dien ze na hunne wijze verklaarden. Deeze Afgoden / na de meening des gemeenen Volks / waren Bzoeders / alhoewel in hunne Ampten en verzozgingen verschillig; nademaal Tlascatlipucatl de God der voozzienigheyd was; en Vizilipuztli die van den Oozlog; en deeze was meer geagt / en wierd in gzooter Eere dan alle anderen gehouden. Eenen anderen Afgod was'er veel magtiger dan deeze 2; en der zelver Kapel was gzooter / beter / en rijker dan alle anderen / die onder het gebied van Motezuma stonden / nademaal alle de Rijkdommen des Lands te Mexico waren overgebzagt / want alle sijne Onderdaanen hadden een gzoote Eerbied vooz deeze Afgoden. Deezen Afgod was zeer gzoot / en gemaakt van alle de Zaaden / die in dit Land gevonden wozden / bequaam om te eeten / en die tot pets dienen konden; deeze zaaden waren gemaalen / en te zamen gekneed met het Bloed van jonge Kinderen / 1519

Een ander ren Afgod der Mexicaanen en waar uyt die bestond.

1519 deren / Weduwen en Maagden / die geoffert wierden / en waren de borst geopent gewozden / om'er de Harten uyt te rukken / en ze aan deezen Afgod aan te bieden / die / alhoewel zeer groot / niet zwaar was / maar zeer ligt / en niet meer gewigt als van vuuren hout had. De Paapen heyligden deezen Afgod (dzoog gewozden zijnde) met groote pzagt en plegtigheeden / doende groote kosten daar aan / die zeer hoog liepen / nademaal allen die van de Stad en de nabuurige Landschappen / zig met eenen ongeloofelijken Eerbied en aandagt by deze Inwijinge lieten vinden.

De aandagtige Persoonen met eene groote agtinge daar voor aangedaan / na dat ze ingewijd was / naderden ze / en raakten ze met de hand aan / en drukten in dit Beeg de kostelijkste Gesteentens / die ze hadden / als mede goude plaaten en andere Juweelen van groote waarde / rondom den Afgod. Deeze plegtigheyd verrigt zijnde / en den Afgod op sijne plaats gestelt / en met de grootste pzagt / onder een groot gerugt van speeltuygen / dus in sijne Kapel gebzagt zijnde / genaakten hem geen wereldlijken meer / en raakten ze nog minder aan / nog zelfs geene der geestelijken; niemand quam 'er dan in / als de Priesters / die zy in hunne taal Tlamacatzli noemen. Deezen Af-god wierd zeer zwart / weshalven zy die van tijd tot tijd vernieuwden; zy berbzaken dan de oude / en bewaarden de stukken / gelijk als Heyligdommen / die ze onder Persoonen van aanzien verdeelden / en voornamentlijk onder het volk van Oozlog / die ze by zig dzoegen / ter bewaaringe hunner Persoonen. Zy wijden ook met deezen Af-god een bekken met water / onder groote plegtigheyd / en mompelinge van woozden / en bewaarden 't aan den voet van 't Autaar zeer eerbiedigljk; en wanneer men een Koning kzoonde / zoo wierd hy met dit water ingewijd. Het diende mede om den algemeenen Bevel-hebber te

Met kostelijke Juweelen gecierd.

wyden /

wijsen / wanneer men hem verkoos / om een merk-waardigen daad in den Oorlog te gaan verrigten / en men gaf hem 'er mede van te dzinken. Zy maakten nog ten zeekere tijden / een andere diergelijksken Af-god als deezen / die vervolgens door de Priesters verbrooken zijnde / gaven ze daar van op de wijze van een Communie aan Mannen en Vrouwen te eeten. Deeze volkeren / om zig tot een Feest te bereyden / zoo wyeren ze dat met groote eerbiedigheyd / zulks ze zig den voorgaanden nagt baden / en zig het hoofd en de handen waschten; zy zuiverden ook bequaamelijk hun have / en sliepen by-na den gantschen nagt niet. Alle / in den Tempel zijnde / deeden ze hunne gebeeden / en d'uure der Communie gekoomen / hielden zy zig zeer stil / en in een zodanige aandagt / dat schoon 'er veel volks was / het scheen / dat zig niemand roerde. Zoo wets van deeze Spijs-afgod na de Communie overbleef / aten 't de Priesters. Motezuma vervoegde zig mede met veele Edelen by deeze plegtigheyd heel prachtig gekleed. Deeze plegtigheyd dus geëyndigt / doet de Koning ter gedagtenisse der zelve groote Gast-maalen aanregten / en laat veele Vreugde-Feesten wyeren.

1519

Anderen Af-god, die verbrooken zijnde de Mexicaanen by wijze van een Communie dient.

Op welk Feest der Communie de Koning groote Gast-maalen aanrecht.

Wat nu andere Goden aanbelangt / alhoewel 'er een groot getal waren / die waren voorspraaken wegens bysondere zaaken / als in ziekens / waar van 'er veele waren / en een yeder naam en verkoor deeze / die hem voor sijne ziekte goed dagt / en alduis tot alle andere benoodigheeden / die ze hadden; maar bysonderlijk voor de zaayinge van hunne Maiz; nademaal / wanneer de ayren nog dun waren / zoo offerden ze nieuwgeboozen Kinderen / en alles ze meer en meer in dikte wiessen / offerden zy die ouder waren / tot de Maiz haar volkoomen wasdom hadde / en alsdan deeden ze Geitzaards offeren. Deeze Offerhanden deeden ze dan voor de Goden der zaaden / op dat ze die bewaarden.

Gelijk

1519 Gelijk nu de Mexicaanen zeer naauw-keurige waar-neemers der zaaken waren / die den Godendienst raakten / en zulks meer / dan d' overige deezer Nieuwe Weereld, wegens de veelvuldige Offerhanden / die ze hunne Goden deeden / of om de gedagteniſſe van den dood te hernieuwen / wien alle menſchen onderworpen zijn / geevende en verſtrekkende dit als een beteugeling voor hen / die voorſpoed / of het tegen-deel bezitten; zy hadden een begraaf-plaats / vol van menſchen-hoofden / die in den Oorlog gevangen / en met het keelmes geoffert waren. Deeze Offerhande geſchiede buyten den Tempel / zeer na-by de voornaamſte Poort / of omtrent een ſteen-worp afgeleegen. De plaats / waar men deeze uytvoering verrigte / was op de wijze van een Schouw-plaats toegerigt / van een lange geſtalte / van ſteen in kalk en ſement gebouwt. De trappen waren inſgelijks van ſteen / en met doods-hoofden ondermengt / welkers tanden na buyten gekeert ſtonden. Boven en beneeden van deeze Schouwplaats waren 2 Toorens / die niet / dan van Hoofden en kalk gebouwt waren / zulks men 'er geen ſteen noch andere ſtoffe aan verbeezigt had / om de hoofden te meer te doen vertoonen. De Muuren waren zeer vreemd opgebouwt; want ter eene zijde vragten ze een verbaaſtheyd aan / en ter andere zijde troffen ze het gemoed; nademaal / na welker zijde den menſch zig wende / hy niet dan een voorbeeld des doods zag. Op de hoogte van deeze Schouw-plaats / die veel cieraad aan deeze Graf-ſteede by-zette / waren meer als 60 zeer hooge maſten / d' eene van d' andere 4 / of 5 ſpannen afſtaande / en met ſtokken aan elkanderen gevoegt / en zulks van beneden tot na boven toe / een afſtand van eenige ruymte hebbende. Aan peder ſtok waren 'er 5 hoofden gereegen / d' een by den andere; en men vond 'er 300 een groot getal / na 't zeggen van Gomaro, door berigt van Andries de Tapia, en Gonzalo d'Umbria,

Een begraaf-plaatſe der menſchen Hoofden, die geoffert zijn.

De plaats der offeringe beſchreeven.

bria, die ze zeer naauw-keurigljjk optellen / dat ze het getal van 130000 te booven gaan / zonder deeze te tellen / die in de Cooreng waren / die zy niet tellen konden. Gomaro bevestigt deeze gewoonte zoo / dat deeze hoofden van geofferde menschen waren / als een daad / die de wreedheyd uytdzukte / dan dat d'onschuldigen op dusdanigen wijs gedood wierden. En 't is niet zonder reden / nademaal zoo deeze hoofden van verstozvene menschen / wegens hunnen natuurlijken dood waren / was het eene God-vzugtige zaak geweest / van ze dus ten toon te stellen / op dat ze / dikmaals gezien zijnde / die het gemoet ter betragtinge van den dood hadden opgewekt. Maar zy hadden in tegen-deel deeze pdele waarheyd / van ze dus ten Triomf te vertoonen; en om ze gedurig in ozdze te houden / waren 'er Persoonen toe geschikt / om / wat 'er aan t' ontbzeeken quam / weder andere in des zelfs plaatse te stellen / op dat het getal deezer hoofden altoos vervult bleef / en in ozdze / want na hun by-geloof / hielden ze dit vooz een Godlijk en hemelse gewoonte. 1519

130000 Doodshoofden van geofferde menschen ten toon gestelt.

Om nu den afgebzooken dzaad onser reden weder aan te hegten / diend gesegd / hoedanig Ferdinand Cortes, (na dat hy eenige dagen met gzoote oplettendheyd / de gelegendheyd der Stad en sterkte des zelfs betragt hadde /) aan de eene zijde den tijd / dien hy daar toe beezigde / en aan de andere zijde de zwaarigheeden / die zig in sijnen Geest op-deeden / om sijne onderneeminge werk-stellig te maaken / begon in overleg te neemen; want daar ontbzaaken geene berigt-geevers / die hem alle verbeeldelijke zwaarigheeden vooz-stelden / om hem af te schzikken / op dat hy 'er van afgetrokken wierd; en alhoewel ze vooz het meeren-deel waaragtig waren / verschafte hem egter sijn gzoot-moedig harte moeds genoeg / om 'er niet van af te wijken. Men vertoonde hem / hoe alle de Edelen heymelijk met Motezuma handelden / en dat men mompelde / om de Castiliaanen van kant

Zwarigheeden aan Cortes onderneeminge voorgestelt.

1519 te helpen; waar in hy mede niet en slep. Want men
voor zeker hield / dat Motezuma hen dikmaals en
op een ongewoone wijze bezogt / om hem raad te vra-
gen / hoe hy in deeze ontmoetinge zig te draagen had-
de; en dat men ten antwoord gaf / dat hy een zeer goe-
de gelegentheyd hadde; dat hy niet meer vertoeven
wilde / om zig van zoo weynig manschap t' ontbee-
ren / en hen t' offeren / en met hun bloed hunne
Goden te vereeren: en Motezuma had niet lange
gebeyd deeze raad-slag werk-stellig te maaken /
zoo hy niet van geneygtheyd had vroom geweest;
waar by quam / dat hy vreesde de Castiliaanen
te vertoornen / en over zulks stond hy van dit
voorneemen af. Boven dat betragte hy d' over-
winninge / dien ze in Tlaskala behaalt hadden / als
mede de zaaken van Chulula, die voor Cortes zoo
veel roems door 't gantsche land bewerkt had /
en een haastige verbaasdheyd in alle de volken had
verwekt. Cortes dan / in 't midden van alle der-
ze verschillende gedagten / oefende voorzigtigheyd /
en bewerkte eyndelijk by 's Konings Amptenaa-
ren / en deed alles wat hy konde / om zig door
sijne vriendelykheyd geagt te maaken; gelasten-
de aan sijn Volk insgelijks met hen te handelen /
en om hem in geenerley wijze eenig verdriet / of
ongenoegen aan te doen. Hy verzogt mede ver-
Cortes gaat de Markten bezigtigen. loof om de Stad en Markt te mogen zien; wor-
dende van een meenigte Volks verzelt. Ingevol-
Als mede den grooten Tempel, waar in Motezuma was. ge ging hy mede in den voornaamsten Tempel van
den God Viziliputzli, alwaar de Koning toen
was; hy bewees hem sijne Eerbiedenisse / en
verzogt hem te gelaaten / dat de Goden hem ver-
toont wierden / en wat Pligt-plegtigen men hen
deede. De Koning spraak des met de Priesters /
en geoordeelt hebbende / dat zulks niet schaaden
kon / vertoonde men hem alles / wat'er in den Tem-
pel te zien was. Na dat Cortes dit alles be-
schouwt hadde / zeyde hy tot Motezuma: dat hy
zig over eenen zoo grooten Vorst verwonderde / en
zoo wijs als hy was / dat die niet bemerkte de Be-
drie-

dziegerye deezer Afgoden; en dat zoo men hem wilde gedoogen / om'er een kruys op te regten / nebens het Beeld van de waare Moeder des Allermagtigsten Gods / hy des een zodanig vertrouwen had / dat hy eerlang deeze dwaaling afstand zoude doen. Hy hierom zig tot Pieter d'Alvarado wendende / die na-by hem was / zeyde hy: dat hy niet bedugt was, dat het geluk den geenen, die man-moedige zaaken van hooge aangelegentheyd ondernamen, obyt ontbeeren zoude. Motezuma gaf ten antwoord: dat zoo hy gedagte de Goden te willen onteeren, hy niet willigen zou, om in den Tempel te koomen; en de Priesters betuygden insgelijks van dit verstand te weezen. Hy zeyde dan daar op: dat hy in den Tempel blijven wilde, en dat hy zig weder na sijn verblijf plaatse begaf. 1519

Aanmaaninge aan Motezuma om de afgoderye af te schaffen.

Cortes keerde dan weder / en verzogt de voornaamste Amptenaaren van Motezuma, hem te bewilligen / dat hy eene Kapel in sijne verblijf-plaatse opregten mogt / alwaar hy zonder eenige ontroeremisse konde laaten Misse doen; het voorneemen van Cortes was nu / om een plaats te hebben / waar de Castiliaanen alle uren konden gebeden doen / en zig aan Gode bevelen / en waar d'Indiaanen mede een wyden toegang vinden konden / om eeniger maaten te zien / hoe de Christenen hunnen Gods-dienst wierden / en hoe zy zig in den zelven gedroegen. d'Amptenaaren van Motezuma dorsten in dit verzoek van Cortes niet bewilligen / des zond hy Hieronymus d'Aguilar, Marina en een sijner Lijf-knegten / die reeds in deeze taale erbaaren was / om de Koning sijnent wegen te bidden / om hem deeze wyheyd te verleenen / en die hem ook de reden betoonden wegens de begeerte om dit verzoek te doen. Eyndelijk bewilligde de Koning dit / en gelaste / dat'er veele Indiaanen aan Arbeyden moesten / en alle de benoodigde stoffen daar toe aanbragten. Cortes beval aan 2 Castiliaanen, die de bouw-kunst verstonden /

Cortes verzoekt eene Kapel op te regten.

Dat hem de Koning bewilligt.

1519 te helpen; waar in hy mede niet en slep. Want men
wooz zeeker hield / dat Motezuma hen dikmaals en
op een ongewoone wijze bezogt / om hem raad te vzagen / hoe hy in deeze ontmoetinge zig te dzaagen hadde; en dat men ten antwoozd gaf / dat hy een zeer goede geleegenheyd hadde; dat hy niet meer vertoeven wilde / om zig van zoo weynig manschap t' ontdoen / en hen t' offeren / en met hun bloed hunne Goden te vereeren: en Motezuma had niet lange gebeyd deeze raad-slag werk-stellig te maaken / zoo hy niet van genepgthepd had vzoom geweest; waar by quam / dat hy vzeesde de Castiliaanen te vertoornen / en over zulks stond hy van dit voorneemen af. Boven dat betragte hy d' overwinninge / dien ze in Tlaskala behaalt hadden / als mede de zaaken van Chulula, die wooz Cortes zoo veel roems dooz 't gantsche land bewerkt had / en een haastige verbaasdheyd in alle de volken had verwekt. Cortes dan / in 't midden van alle deeze verschillende gedagten / oeffende voorzigtigheyd / en bewerkte eyndelyk by 's Konings Amptenaaren / en deed alles wat hy konde / om zig dooz sijne vziendelykheyd geagt te maaken; gelastende aan sijn Volk insgelyks met hen te handelen / en om hem in geenerley wijze eenig verdziet / of ongenoegen aan te doen. Hy verzogt mede verlof om de Stad en Markt te mogen zien; wozdende van een meenigte Volks verzelt. Ingevolge ging hy mede in den voornaamsten Tempel van den God Viziliputzli, alwaar de Koning toen was; hy beweeg hem sijne Eerbiedenisse / en verzogt hem te gelasten / dat de Goden hem vertoont wierden / en wat Pligt-plegingen men hen deede. De Koning spzak des met de Pzieesters / en geoordeelt hebbende / dat zulks niet schaaden kon / vertoonde hnen hem alles / wat'er in den Tempel te zien was. Na dat Cortes dit alles beschouwt hadde / zepde hy tot Motezuma: dat hy zig over eenen zoo gzooten Vorst verwonderde / en zoo wijs als hy was / dat die niet bemerkte de Ve-

Cortes gaat de Markten bezigtigen. Als mede den grooten Tempel, waar in Motezuma was.

dzie-

1519

Aanmaaninge aan Motezuma om de afgoderye af te schaffen.

vriegerye deezer Afgoden; en dat zoo men hem wilde gedoogen / om'er een Kruys op te regten / nevens het Beeld van de waare Moeder des Allermagtigsten Gods / hy des een zodanig vertrouwen had / dat hy eerlang deeze dwaaling afstand zoude doen. Hy hierom zig tot Pieter d'Alvarado wendende / die na-by hem was / zeyde hy: dat hy niet bedugt was, dat het geluk den geenen, die man-moedige zaaken van hooge aangelegentheyd ondernamen, ooyt ontbeeren zoude. Motezuma gaf ten antwoord: dat zoo hy gedagte de Goden te willen onteeren, hy niet bewilligen zou, om in den Tempel te koomen; en de Priesters betuygden insgelijks van dit verstand te weezen. Hy zeyde dan daar op: dat hy in den Tempel blijven wilde, en dat hy zig weder na sijn verblijf plaatse begaf.

Cortes verzoekt eene Kapel op te regten.

Cortes keerde dan weder / en verzogt de voornaamste Amptenaaren van Motezuma, hem te bewilligen / dat hy eene Kapel in sijne verblijf-plaatse opregten mogt / alwaar hy zonder eenige ontroerenisse konde laaten Misse doen; het voorneemen van Cortes was nu / om een plaats te hebben / waar de Castiliaanen alle uuren konden gebeden doen / en zig aan Gode beveelen / en waar d'Indiaanen mede een vryen toegang vinden konden / om eeniger maaten te zien / hoe de Christenen hunnen Gods-dienst vyerden / en hoe zy zig in den zelven gedroegen. d'Amptenaaren van Motezuma dorsten in dit verzoek van Cortes niet bewilligen / des zond hy Hieronymus d'Aguilar, Marina en een sijner Lijf-knegten / die reeds in deeze taale ervaaren was / om de Koning sijnent weegen te bidden / om hem deeze vryheyd te verleenen / en die hem ook de reden vertoonden wegens de begeerte om dit verzoek te doen. Eyndelijk bewilligde de Koning dit / en gelaste / dat'er veele Indiaanen aan Arbeyden moesten / en alle de benoodigde stoffen daar toe aanbragten. Cortes beval aan 2 Castiliaanen, die de bouw-kunst ver-

Dat hem de Koning bewilligt.

1519 ſtonden / om'er opzigt over te hebben; en men bzagt zoo veele naarſtighepd te weeg / dat de Kapel in 2 daagen verbaardigt wierd. Men regte ook eerlang Beelden op; men cierde het Autaar / en deed alles na de bequaamſte wijze / met de benoodigde dingen / als men toen hebben kon. Cortes deed inſgelijks een houte Krups opzegten / na-bp de deur van ſijn verblijf / op dat d' Indiaanen van buyten koomen-mende konden zien / in welker wijze de Chriſtenen hunne Eerbied deeden. Eerlang daar na zepde men'er de Miſs / zoo wel de hooge als de laage / waar van den Vader Juan Diaz de Bedienaar was / nevens eenige anderen / die hem behulpzaam waren. Zoo lang den Wijn duurde / zepde men dagelijks de Miſs / en Cortes gedzoeg zig zeer bziendelijk omtrent ſijne Soldaaten / hen een voozbeeldelijk leven voozſtellende / zulks ze den Indiaanen deeden zien / welker wijze de Chriſtenen leefden. Bp bermaande hen dooz al / om ga te ſlaan / datze zig tot goede voozbeelden ſtelden / nadien zp d'eerſte waren / na wien zig d'Afgoden-dienaars moeſten rigten / om het Catholijke Geloove t'omhelzen / als het vooznaamſte doel-wit / waar op ze zig hadden toe te leggen; dat ze een goede Krijgs-tugt onderhielden / en daar in bzeselijk bewilligden zonder eenige weder-ſtreevinge; dat ze hem in d'aanbeevelingen gehoozzaamden / en in alles onderdaanig waren / wat hp hen gebood / gelijk ze pligts-halven verſchuldigt waren; dat hp dooz dit middel hen verzeekerde / dat hen geen ongeval overkoomen kon. Dog datze anders doende / hp niet verantwoozden wilde / d'ongeluk-ken / die hen deſs konden gebeuren.

Waar in hy de Miſſe laat doen.

Vermaant ſijn Volk een goed voorbeeld te verſtrekken.

Cortes bè-rigt van de Dood van d' Eſcalante gebragt.

In deezen tijd nu / quamen'er 2 Mannen gehemelijk van Tlaſkala, die bzieven van Villa Rica bzagten / dooz welke men aan Cortes van de Dood van Juan d'Eſcalante berigt gaf / aan wien hp het Ampt van Stee-boogd verleent hadde / als mede van 6 Soldaten / die in eenen Slag tegens

tegens de Mexicaanse Grens-volkeren / gesneuvelt waren; dat'er mede in deezen Slag veele Totonaques gedood waren / die hy onder zig gehad hadde / en dat alle de Gehugten van het Gebergte Zempalana, en d'Inwoonders deezes Lands reeds in de Wapenen stonden; dat ze geenen Leeftogt meer verschaffen wilden / en dat de Totonaques mede begonden opstand in 't hooft te krijgen. Dat zedert de Dood van d'Escalante de zaaken in deezen staat vervallen waren; dat de Totonaques nagelaaten hebbende de Schattinge / dien ze aan Motezuma verschuldigt waren te betaalen / ingevolge van het verdrag / dat ze met Cortes geslooten hadden. En alhoewel ze antwoorden / dat Cortes hen verbooden had deeze betaalinge te doen / en dat de Koning 't dus mede verstond; deeden ze weder antwoorden / dat niet lange geleden hen deezen last gegeeven was / en dat / indien ze weygerden te betaalen / zy hen verdelgden zouden. Zy vervoegden zig dan aan Juan d'Escalante, die Boodens aan de Mexicaanse Bevelhebbers zond / om hen van sijnent weegen te verzoeken / aan deeze Volkeren geen ongelijk te doen / nademaal ze alle vrienden waren. De Bevel-hebbers deeden antwoorden / dat ze hen niet uytzonderen konden. d'Escalante liet dan nogmaals verzoeken / om zulks af te staan / en zeyde / dat Motezuma dit mede zoo verstond / en dat zoo ze wilden in hun voorneemen volharden / dat hy hen beschermen zoude. Eyndelijk bleeven de Bevelhebbers by hun besluyt; en gaven tot antwoord / dat hy hem in 't Veld vinden kon / om hem t'antwoorden / waar hy op wilde. Juan d'Escalante dit ziende / vervaardigde zig eerlang / en trok met 40 Castiliaanen uyt / die niet dan 5 Vuurroers nevens 2 kleyne Veld-stukken tot Wapenen hadden / nevens 2000 Indiaanen ter hulpe hunner Vrienden. Hy vond de Mexicaanen in 't Veld zijnde in 2 Slag ordens gescheyden. Zy geraakten dan hand-gemeen: in den eersten aanval / na-

1519

1519 men d'Indiaanen hunne Vrienden de vlugt / na dat ze eenigen van hen zagen sneuvelen: de Castiliaanen dus van de Totonaques verlaaten zijnde / lieten niet af van dapperlijk te strijden / en overmonnen eerlang de Mexicaanen; maar alzoo deeze Volkeren der Castiliaanen scherp wijdende Wapenen nog niet gesmaakt hadden / zoo herhaalde hen dit zodanig / dat ze zig flux door de vlugt zogten te redden.

Gevegt tussen de Castiliaanen en Mexicaanen.

Zy wierden tot aan een Gehugte vervolgt / dat zedert Almeria genaemt wierd / en ze in brand staaken. Ondertussen was Juan d'Escalante in den Slag seer gewond geworden; sijn Paard onder hem gedood / en insgelijks 6 Soldaaten / die zwaar gequetst waren. d'Escalante in de Stad Villa Rica weder gekoomen / sturf van sijne wonden. Ook quamen de Mexicaanen een Castiliaans Soldaat / Arguello geheeten / geboortig van Leon, en een Dapper Man. Zy wilden hem na Motezuma voeren / nademaal dit geschied was / voor dat Cortes sijne intrede te Mexico gedaan had; doch onderwegen van sijne Wonden gesturven zijnde / begon het Lijk zodanig te stinken / dat ze zig vergenoegden met alleen het Hoofd mede te voeren.

Eenen Castiliaan ontvoert, wiens hoofd tot Motezuma gebragt word.

Als Motezuma dit beschouwt hadde / en dat het een deezer sterke Mannen scheen te zijn; want zoo moendere zy de Castiliaanen, wierd hy gantsch ontrust. Hy wilde dan niet gedoogen / dat het in eenigen Tempel van Mexico ten toon gestelt wierd / maar gelastte het na eenen anderen Tempel buyten de Stad te brengen / en zeyde / dat hy zig verwonderde / nademaal de sijnen in zoo grooten getalle waren / zy de Castiliaanen niet overmonnen hadden / daar ze zoo weynig gewerkt waren; en dat hy nu beter onderwijst was / van te gelooven / dat deeze Mannen onsterffelijk waren; alhoewel ze zig gedraagen hadden als dappere lieden. Hoog d'ontroostelig / die hy op het gezigt van Arguellos groot hoofd en swarte baard gevoelde / ontstond wegens sijne voorzeggingen / die hemlin gedagten quamen /

dat

dat dit die geenen zyn moesten / die sijn Keyzerrijk besitten / en zy'er eenen anderen Godts-dienst souden inveeren. 1519

Cortes nu alles verstaan hebbende / wat'er te Villa Rica was voorgevallen / en noodig vindende om'er in te voorzien / zond hy'er Alonso de Grado, een Man van eene goede hoedanigheyd / uytgezondert dat hy niet zeer dapper was; aan wien hy het Ampt van Stad-voogd gaf. Als mede aan Gonçale de Sandoval het Majoorschap / onder beding egter / dat hy voor het tegenwoordige in Mexico bleef. Hy gelaste aan de Grado, dat hy d'Inwooners onderzogt / dat hy hen in agt nam / en dat hy voorzal verhinderde / dat de Castiliaanen den Indiaanen geen onregt deeden / nog hen niets geweldaadig ontnamen; en dat hy met alle blijt de Vesting verbaardigde. Alonso de Grado te Villa Rica gekoomen zijnde / gedroeg zig ontzaggelijk onder de Soldaaten / en verzogt de nagebuurige Gehugten om Goud; maar bekommerde zig weynig de Vesting: boven dit alles vernam men nog / dat hy Diego Velasquez zeer geneegen was / en dat hy aan eenige sijner Vrienden voorgestelt hadde; dat zoo hy aldaar quam aan te landen / hy hem ontfangen zou. Cortes van deeze quaade poogingen van de Grado verstendigt zijnde / zond Gonçale de Sandoval na Villa Rica, met last om zig van sijn Persoon te verzeekeren / en hem gebangen na Mexico te zenden / en dat hy'er ondertussen blijven zou. Hy zond'er mede om hem voor ditmaal te verzellen / Pieter d'Yrcio, sijnen Vriend / een Man van goeden omgang en braaf Hoveling / nademaal hy in 't huys van den Graave d' Urenoo was opgevoed. Alonso de Grado eenigen tijd gebangen geweest zijnde / verkreeg genaade by Cortes, die de Brief van Villa Rica ontfangen hebbende / en Sandoval afgevaardigd / zig wegens de zaake met eenige Heeren van Chulula en Tlaskala raad-pleegde / om te weeten / waar uyt d'Onoorde / die Couatlpopoca,

Alonso de Grado na Villa Rica gezonden.

En eerlang van Cortes verschooven en Gonzale de Sandoval in sijne plaats gestelt, die de Grado gevangen neemt.

1519 men d'Indiaanen hunne Vrienden de vlugt / na dat ze eenigen van hen zagen sneuvelen: de Castiliaanen dus van de Totonaques verlaaten zijnde / lieten niet af van dapperlijk te strijden / en overwonnen eerlang de Mexicaanen; want alzoo deeze Volkeren der Castiliaanen scherp snijdende Wapenen nog niet gesmaakt hadden / zoo verbaasde hen dit zodanig / dat ze zig flur door de vlugt zogten te redden. Zy wierden tot aan een Gehugte vervolgt / dat zedert Almeria genaemt wierd / en ze in brand staken. Ondertussen was Juan d'Escalante in den Slag seer gewond geworden; sijn Paard onder hem gedood / en insgelijks 6 Soldaaten / die zwaar gequetst waren. d'Escalante in de Stad Villa Rica weder gekoomen / sturf van sijne wonden. Ook ontvoerden de Mexicaanen een Castiliaans Soldaat / Arguello geheeten / gebooren van Leon, en een Dapper Man. Zy wilden hem na Motezuma voeren / nademaal dit geschied was / voor dat Cortes sijne intree te Mexico gedaan had; dog onderweegen van sijne Wonden gesturven zijnde / begon het Lijk zodanig te stinken / dat ze zig vergenoegden met alleen het Hoofd mede te voeren. Als Motezuma dit beschouwt hadde / en dat het een deezer sterke Mannen scheen te zijn; want zoo noemden zy de Castiliaanen, wierd hy gantsch ontrust. Hy wilde dan niet gedoogen / dat het in eenigen Tempel van Mexico ten toon gestelt wierd / maar gelaste het na eenen anderen Tempel buyten de Stad te brengen / en zeyde / dat hy zig verwonderde / nademaal de sijnen in zoo grooten getalle waren / zy de Castiliaanen niet overwonnen hadden / daar ze zoo weynig geweest waren; en dat hy nu beter onderrigt was / van te gelooven / dat deeze Mannen onsterffelijk waren; alhoewel ze zig gedraagen hadden als dappere lieden. Dog d'ontrusting / die hy op het gezigt van Arguellos groot hoofd en swarte baard gevoelde / ontstond wegens sijne voorzeggingen / die hemin gedagten quamen / dat

Gevegt tussen de Castiliaanen en Mexicaanen.

Eenen Castiliaan ontvoert, wiens hoofd tot Motezuma gebragt word.

dat dit die geenen zijn moesten / die sijn Keyzerrijk bezitten / en zy'er eenen anderen Gods-dienst souden inwoeren. 1519

Cortes nu alles verstaan hebbende / wat'er te Villa Rica was voorgevallen / en noodig vinde de om'er in te voorzien / zond hy'er Alonso de Grado, een Man van eene goede hoedanigheyd / uytgezondert dat hy niet zeer dapper was; aan wien hy het Ampt van Stad-voogd gaf. Als mede aan Gonçale de Sandoval het Majoorschap / onder beding egter / dat hy voor het tegenwoordige in Mexico bleef. Hy gelaste aan de Grado, dat hy d'Inwoonders onderzogt / dat hy hen in agt nam / en dat hy voorzal verhinderde / dat de Castiliaanen den Indiaanen geen onregt deeden / nog hen niets geweldaadig ontnamen; en dat hy met alle vlijt de Vesting verwaardigde. Alonso de Grado te Villa Rica gekoomen zijnde / gedroeg zig ontzaggelijk onder de Soldaaten / en verzogt de nagebuurige Gebugten om Goud; maar bekommerde zig weynig de Vesting: boven dit alles vernam men nog / dat hy Diego Velasquez zeer geneegen was / en dat hy aan eenige sijner Vrienden voorgesteld hadde; dat zoo hy aldaar quam aan te landen / hy hem ontfangen zou. Cortes van deeze quaade poogingen van de Grado verstendigt zijnde / zond Gonçale de Sandoval na Villa Rica, met last om zig van sijn Persoon te verzeekeren / en hem gevangen na Mexico te zenden / en dat hy'er ondertussen blijven zou. Hy zond'er mede om hem voor ditmaal te verzellen / Pieter d'Yrcio, sijnen Vriend / een Man van goeden omgang en braaf Hoveling / nademaal hy in 't huys van den Graave d' Urenoo was opgevoed. Alonso de Grado eenigen tijd gevangen geweest zijnde / verkreeg genaade by Cortes, die de Brief van Villa Rica ontfangen hebbende / en Sandoval afgevaardigd / zig wegens de zaake met eenige Heeren van Chulula en Tlaskala raad-pleegde / om te weeten / waar uyt d'Onyde / die Couatlpopoca,

Alonso de Grado na Villa Rica gezonden.

En eerlang van Cortes verschooven en Gonzale de Sandoval in sijne plaats gestelt, die de Grado gevangen neeme.

1519. (zynde dit de Naam van de Mexicaanſe Gezaghebber) begaan hadde / ontſtaan was. Zy verzeekerden hem / dat hy noopt zoude ondernoomen hebben / tegens d'Eſcalante te ſtrijden / zoo hy daar toe geene order van den Koning hadde gehad.

Cortés beſlayt zig van Moteſuma te verzeekeren.

Cortes dan betragtende het gevaar / waar in hy zig vond / en dat indien hy van Mexico vertrok / zig in noch grooter gevaar van verderf vinden zou; behalven dat ook de grootſte agting / dien hy verkreegen had / veel vermindert was; deſ beſloot hy dan goede moed te houden / om d'uytvoeringe van ſijn voorneemen t'ondergaan / en wel voornamelijk / dat hy zig van den Perſoon des Konings Motezuma verzeekerde. Deeze onderneeminge was waarlijk zeer hagheliyk en bezwaarlijk t'ondergaan / gemerkt den ſtaat der zaaken / en de Majeſteyt van een zoo grooten Vorſt. En ſchoon hy dit niet dan aan zeer weynig Perſoonen gemeen maakte / lieten ze niet na / om aan hem de weder-waardigheeden te vertoonen / die'er voorvallen konden / ten koſte van ſijne Eere / in eene zoo bezwaarlijke zaak; dog eenige anderen keurden ſijne wille voor goed: egter konden alle deeze vermaaningen hem van ſijn voorneemen niet aflepden; hy verbeelde zig / dat zoo hy dit pand / voor ſijne zeekerheyd niet bezat / de dood aller Caſtiliaanen on-twijfelbaar volgen moeſt. In dit beſluyt zynde quamen veele der Tlaſkalaanen tot hem / die verzeekerden / dat de Mexicaanen openlijk handelden / om de vrugten der Stad af te breeken; dat ze reeds veele werktuygen van Oorlog verzamelden / die alle gereed ſtonden; en dat hy'er agt op te geven hadde / om'er in te voorzien / voor dat het quaad verder doordzong.

Cortes gaf hen ten antwoord / dat hy wel wiſt alles wat 'er omging / dat het gevaar zoo groot niet was / als zy zig verbeelden / en dat hy niet en vreesde / nademaal ze God voor hunnen beſchermer hadden. Vervolgens / die by hem waren verlaatende / vertrok hy in een groote zaal / en

en bleef 'er deeze nagt / waar in hy een tyd lang alleen ging wandelen / geduurig overdenkende / welker ordre hy te houden hadde / om syn voornemen uyt te voeren. Daar op kreeg hy door Alonzo Yanez, Meester Metselaar / bericht / dat 'er een deur was / nieuwelyks geslooten zynde / en met kalk bewit. Cortes liet ze eerlang openen / om t' ontdekken / ten welken eynde die gemaakt was. Eenige Soldaaten begaven zig 'er in / en zagen 'er veele Kamers / waar in men veele Pluymaadjes / Juweelen / katoene Dekens / Af-goden / en andere diergelyke schatten vond. Cortes deed eerlang deeze deur weder slupten / zonder dat men aan pets geraakt had; nademaal alle deeze dingen Acaxaya, Vader van Motezuma, toegehoord hadden / en zond eerlang om alle de Gevangens / met wien hy de gewoonte hadde / om over zaaken te handelen / en zepde hen: dat ze reeds wel wisten, in welk gevaar zy waren, voor zoo veel zy den inborst van *Motezuma* hadden konnen vatten, raakende de daad van *Couatlpopoca*, dat men berigten ontfangen had van *Vera Cruz*, door het verhaal, dat 'er de *Tlaskalaanen* van deeden, en andere zaaken, schoon die nog niet tot hunne kennisse gekoomen waren; dat na dit alles rijpelijk overwoogen hebbende, hy beslooten hâd *Motezuma* te vervoeren, en na syn verblijf-plaatse te leyden, en hem onder een goede wagt te stellen; dat hy hem in syne magt hebbende, de *Mexicaanen* niet bestaan zouden te onderneemen, wat ze hem beschooren hadden; en dat ingevalle zy het ter uytvoeringe wilden brengen, hunnen Heere gesneuvelt ziende, zy onder hen zoo veele tegen-stribbelingen ter verkiezinge van eenen nieuwen Koning hebben zouden; dat zulks wel gebeuren kon, dat dan eenige der twistenden; als onzijdig houdende, zig by de *Castiliaanen* voegden, om hunne kragten by-een te te voegen tegens hunne weder-party, die veel magtiger door dit middel zouden zijn; dat om 1519

En houd der weegen raad.

1519 uyt de Stad te vertrekken, men dit niet doen konde, of het zou ſchijnen, dat men vlugtig was, en dat men dus doende veragt zou worden, en miſſchien omgebragt, zulks ze zeer bezwaarlijk de weg na *Tlaſkala* herneemen konden. En betragtende ter welker zijde men zig wende, zoo konde men egter 't gevaar niet ontgaan; des vond hy bequaamelijker een goed beſluyt te neemen, 't geene hy in bedenken gaf.

Na dat hy hen aldus hadde aangeſproken, verzogt hy hen alle hun oordeel des te geven. Dus zeyden eenige, dat het noodig was, met *Montezuma* een verdrag te maaken, om uyt *Mexico* te vertrekken; en dat, nademaal hy hen zoo veele goederen aangebooden hadde, toen men den intogt ontraade, hy hen nu de zelfde aanbiedinge deed om te vertrekken, vermits dit beſluyt, om zig van ſijn Perſoon te verzeekeren, zeer vermeerel was. Andere zeyden; dat, na dat men geen verzeekeringe had, (als willende uyt de Stad vertrekken,) en *Montezuma* des door middel van vleyinge berigt zijnde, hy na geene voorſlaagen zoude willen luyſteren, nog geene vereeringen uyt ſijne ſchatten willen doen; zulks dan beter was, wat *Cortes* beſlooten had, uyt te voeren. Waar gelijk ze door Brieven van *Villa Rica* vernoomen hadden, zoo hadden ze wel konnen vermoeden, dat *Montezuma* gelaſt hadde, dat men zig van de *Caſtiliaanen*, daar zijnde, ontſlaan zoude, en dan ingevolge ſijnen inborſt zeer quaad was; dat het een ſchandelijke en gevaarlijke zaak zoude zijn, van uyt de Stad met, of zonder verdrag-maakinge te willen vertrekken, en dat, nu zy 'er in waren, het niet redelijk was, hun leeven te vertrouwen, op onzeekere hoopingen, en van eenen zoo grooten miſſlag voor God en den Koning te begaan, eer dat men onderſtaan had; om zig meeſter van *Mexico* te maaken. Nademaal zoo deeze onderneeminge gelukken kon, het zoude vervolgens zeer ligt vallen, om alle het overige des

Key-

Keyzerrijks onderwerpelijk te maaken. 1519

Deeze raad wierd door 't meeren-deel aangenoomen / en men verdroeg zig / dat Cortes zijn oogmerk werk-stellig maaken zou; die na de wijze / hoe dit uyt te voeren / verklaart te hebben / zy zig alle ter ruſt begaven. Den volgenden dag verhoor Cortes het uur / als hy gewoon was te neemen / om Motezuma te gaan bezoeken. Hem verzelden 30 Bevel-hebbers / en andere der voornaamſte van ſijn Leger / en liet alle d'overige in ſtilte / en in ſlag-ordre ſtaan / en verdeelden ze door veele kleyne Benden in de bequaamſte Poſten / en die geene / die hy om hem te verzellen / met zig nam / gelaſte hy / dat ze twee aan twee / of drie by drie gaande / niets deeden blyken / en dus / als wandelende / het Paleys naderen zouden. Motezuma trok Cortes, om hem t' ontfangen / te gemoet / en voerde hem in een Zaal / waar hy ſijnen Zetel had. De 30 Bevel-hebbers volgden hem; en Motezuma ſcheen van ſijn bezoek zeer verheugt / hem geevende veele goude Juweelen / een ſijner Dogters / nevens andere Dogters van Heeren / de ſijne om ſijne Vrouw te zijn / en d' anderen / om 'er zig van te dienen / of om ze aan ſijne Bevel-hebbers te ſchenken. Hy ontfing ze dan / om hem niet te mishaagen / zeggende: dat, voor zoo veel hy een groot Heer was, hy hem zeer veele verpligtinge aandeede; dog dat hy hem verzogt te willen verontſchuldigen, als niet konnende zig met ſijne Dogter huuwelijken; nademaal de wet der *Chriſtenen* hem zulks verbood, zoo, om dat ze niet gedoopt was, als om dat hy reeds gehuuwelijkt hadde, en dat hy niet dan een eenige Vrouwe hebben mogt. Dog niet-tegenſtaande dit alles / wilde Motezuma dat hy ze met zig nam / nademaal hy uyt deeze ſtam een zoo dapper Man wenſchte te verkrygen.

Cortes gaat Motezuma bezoeken.

Spreekt hem wegens eenige ongenoegen.

Ingevolge van deeze pligt-pleegingen / zende Cortes tot Hem: dat hy weeren moeſt, dat in de Stad

1519 Stad *Naubtlan* de Heere der plaats, *Cuaclpopoca* genoemt, ſijnen Onderdaan, en algemeen Bevelhebber van dit Landſchap, hadde onder ſchijn van vriendſchap zeekere *Caſtiliaanen* by hem verzogt; dat hy 3 van hen gedood, en alle d'overige zoude omgebragt hebben, zoo God hem niet bewaard hadde; dat den Bevel-hebber van *Vera Cruz* kenniſſe wegens deeze zaak hebbende willen neemen, hy des met hem hand-gemeen geworden zijnde, nog 8 *Caſtiliaanen* gedood hadde; dat, alzoo hy verpligt was, rekeninge wegens deeze Mannen te doen, hy zig des wegens deeze zaak had doen berigt geeven; en dat hy vernoomen hebbende, dat yeder hem veragte, alhoewel hy 't niet geloofde, als een goed Vriend van den Koning ſijnen Heere zijnde; gelijk hy des verzeekert was, zulks hy 't noodig geoordeelt had, (opdat die geenen, die dit miſdrijf begaan hadden, en hen die verzeekerde, dat dit door uwen laſt gedaan was, geſtraft wierden, en niet meer zoo vermeetel waren, om zaaken van dit gevolg tegens de wille van hunnen Heer t'onderneemen;) dat hy des wegen by hem, waar hy ſijn verblijf hield, quam; dat hy 'er al zoo wel, als in ſijn Paleys gedient zou worden, zoo niet beter, en dat den dienſt, die de *Caſtiliaanen* hem beweezen, zoude hem veel aangenaamer, dan deeze der ſijne, ſchijnen; dat hy meerder vergenoeginge in hunne omgang vinden zou, en dat hy 'er niet langer blijven zoude, dan hy de miſdaaders had doen koomen, om onder hen beyde te beſluyten, wat men over deeze daad te doen hadde. Hy bad hem van zig des weegen niet te bekommeren / nog het zig te laten verdrietig vallen / nademaal hy wel wiſt / dat / zedert hy met de Caſtiliaanen omgang gehad hadde / hy 'er zig naauwelijks van af-ſcheyden kon.

Doet hem in ſijn verwek koomen.

Motezuma zeer oplettend zijnde in alles / wat Cortes hem quam te zeggen / en zeer verwondert / antwoorde hem: dat hy van 't geene hy zey-

zeyde, niet hadde hooren ſpreeken, als in de Stad, waar van *Couatlpopoca* ſijnen Onderdaan was, was voorgevallen, en dat die geene, die zeyden, dat hy 'er yets van wiſt, niet dan eenige *Tlaſklaauen* konden zijn, waar over hy zig niet zeer verwonderde, nademaal zy ſijne Vyanden waren, en dat ze wel zouden ſijn verderf beſchooren zien; dat hy hem dan verzeekerde, dat deeze daad niet door ſijnen laſt verrigt was. Ondertuſſen om Cortes deeze twijffelinge t' onttrekken / gelaſte Motezuma aan 2 Heeren der geene / die by hem waren / om na Nauhtlan te gaan / en aan Couatlpopoca, en alle die geene / die deel aan de dood der Caſtiliaanen hadden gehad / te bevreelen / dat ze booz hem hadden te verſchijnen / en gaf hen tot teeken van dit volſtrekt bevel / een kleyn geſteente / als hy van ſijnen arm afbond om 't hen te toonen; en ingevalle dat ze weygerig waren en niet wilden gehoozzaamen; dat ze zig dan by andere Heeren der Gzens-volkeren voegden / en hen den Oozlog aandeeden / tot dat ze hunne gevangene waren. Dervolgens wende hy zig na Cortes, en zepde: dat hy nu wel zag, hoe hy om de miſdaaders uytzond; en bad hem voor aangenaam te willen houden, dat hy in ſijn Hof bleef, en dat het hem immers geenen ſchijn hadde, dat hy ſijn Huys verliet, nog na het gebergte ging dwaalen; en dat het hem mede zeer aangenaam zijn zoude, zoo hy 'er met ſijn gevolg wilde blijven. Over dit verſchil wiſſelden ze onderling veele redenen / die tot 3 uuren in den mozgen duurden; dog eyndelijk bzagt Cortes zoo veel te weeg / dat hy Motezuma noodzaakte met hem te gaan. Hy gelaſte ook eerlang / dat men 'er de Kamers vervaardigde / en dat men 'er een Ruſt-bedde bzagt; wozdende op de ſchouders der daar zijnde Heeren gedzaagen. Men bemerkte eenige ſchijn van onluſt onder het volk geduurende den weg / dog Motezuma ſtilde dit / en verbood zig niet te bekommeren. Veele Heeren quamen by Motezuma in ſijne

1519

Antwoord van Motezuma aan Cortes.

Geeft laſt om Couatlpopoca gevangen te neemen.

1519 ſijne Kamer / zeer bedroefd over een zoo groote verandering te zien / zig aanbiedende hem te dienen in alles / waar hem 't behaagen mogte hen te gelaaten.

Middertijd Ferdinand Cortes ſijne te groote ongemoedigheyd overdenkende / en het gevaar / waar in hy zig zag / (voorziende de zaaken / die geberen konden /) deed des met allen vlijt 2 Brigantijns bouwen / die 200 Mannen konden boeren / om met de zelve in en uyt de Stad te vaaken / en daar mede te vertrekken / als 't hem goed dagt. Deeze 2 Scheepen in weeping tijds bereidig zijnde / liet ze in goede bewaaringe na-by het verblijf der Caſtiliaanen leggen / tot groote verwondering der Indiaanen.

Cortes laat 2 Brigantijns maaken.

Motezuma dugtende / dat alle het quaad / dat de Mexicaanen de Caſtiliaanen toebrengen mogten / op hem verhaalt mogt worden / beminde met een blij gelaat het verdrag / dat hy leed; en zeyde tot de Heeren / die hem volgden / en die hem quamen bezoeken: dat men wegens ſijne gevangeniſſe zoo zeer niet moeſt bekommert zijn; nademaal hy nog wel voer, leefde en zeer vergenoegt in ſijne Kamer was; dat men hem geen geweld deed, dat men hem ook nergens toe dwong, nog beleedigde; dat hy 'er vrywillig gegaan was, om de *Caſtiliaanen* te verzeekeren, wegens 't geene men van hem gezegt hadde, raakende de zaak van *Couatlpopoca*; dat hy begeerde en verſtond, dat men des regt deed, zulks niemand yets diergelijks zig meer vermat; dat hy zig hier onthouden wilde, tot dat *Cortes* verſtond, wat men van hem gezegt had, valſch was, en dat hy vervolgens weder vertrekken zoude, wanneer 't hem goed dagt; dat zy zig derhalven gerust ſtelden, en dat vermits zy hem altoos bemind hadden, dat ze zulks nog in der daad lieten blijken. Cortes hem in ſijne Kamer gelaad hebbende / ſtelde hy 'er wagten / en beval het opzigt aan Juan Velasquez de Leon; en had men des niet bezorgt geweeſt /

Motezuma vermaant ſijn volk ſig over ſijne gevangeniſſe niet te bekommeren.

zou =

zouden d' Indiaanen hem geligt hebben / want verre naderden om de muuren te doorbreeken / en zogten alle moogelijke middelen om hem te verloffen. Een dag onder andere / wilde hy zig van eene hoogte van meer dan 3 Spiessen uyt een Venster / of uytstek werpen / midlerwijl de sijnen hem om laag ontfangen zouden / zoo hem niet eenen Castiliaan, die de wagt hield / en na-by hem was / wederhouden hadde. Cortes bezogt hem dagelijks / en deed alles / wat hy konde / om hem vergenoeginge te geeven; en om hem eenig vermaak aan te doen / gelaste hy de Soldaten voor hem te speelen / in de Wapen-handel te oeffenen / nevens andere bedrijven / die hy zeer geneegen was te zien; en om hen 'er meer toe aan te moedigen / oeffende hy dagelijks mildaadigheden onder hen. Hy wierd zelfs door sijne Dienaars / als of hy in sijn Paleys was / gedient / als mede door Castiliaanen, die door last van Cortes hem bleeven en als eenen Koning dienden. Hy bestierde 'er de Regts-gedingen / deed af baardigingen / en gaf over zaaken des Koningrijks gehoor / spreekende in 't openbaar en geheym / als hem goed dagt / en met zoo veel volks / als hy wilde. Dog niet-tegenstaande dit alles / waren de Mexicaanen geduurig ontrust. Sy deeden / wat ze konden / om hem / ware het moogelijk / te verloffen; zy doorbraken geduurig de muuren / en wierpen vuur op de Daaken; weshalven Cortes aan Rodrigo Alvarez Chico beval / om 60 Soldaaten te neemen / en met hem ter zijde het huys wagt te houden / verdeelende zig van 20 tot 20 in Troupen. Hy gelaste mede aan Andries de Monjarraz insgelijks door de Poort van 't Paleys / met nog zoo veel volks te doen. Men bediende Motezuma waarlijk als een groote Heer ter tafel; nademaal de spijze / zoo 'er in schootels gebragt wierd / door mannen 4 aan 4 opgedist wierden / brengende de schootels met groote plegtigheyd en zeer veel eerbied ter dis. Na dat Motezuma

1519

wil zig eigter vervolgens uyt een venster werpen.

De Mexicaanen tragten hunnen Koning te verloffen.

Motezuma word in sijn kamer als een magtig Koning gedient.

Digitized by Google

1519 zuma gegeeten had / al het overige der ſpijze wierd onder hen / die hem bediend hadden / verdeelt / als mede onder de Caſtiliaanen, die de wagt hadden. Het bedde van Motezuma was van veele koſtelijke katoene Dekens t'zamen geſtelt / eenige zeer fijn / andere als geſtikt / met andere overtrokken van de koſtelijkſte Plumaadje / met Konijns-hayr doorwogt / die zeer zagt en warm waren / en alzoo ze van verſchepdene natuurlijke verwen waren / vertoonden ze zig buyten gemeen ſchoon. Deeze ſoort van beddens / lepde men op fijne matten / over een houte voet-bank op de wijze van een Spaan-bed / dat ze Tarima noemden / alles na de warmte / of koude geſchikt.

Cortes, die zeer byzonderlijk voor Motezuma zorge droeg / gelaſte ſijn volk om hem met alle eerbied te handelen / zulker wijs men een zoo grooten Vorſt ſchuldig was; waar in hy hen met een groot voorbeeld voorging. Nademaal / wanneer hy gemeenlijk in ſijne Kamer quam / om hem te koomen bezoeken / hy hem veele eer-bewijzingen betoonde; en 't ſcheen grootelijks / dat deeze agting en beweeze onderdanigheyd / dit groot-moedig harte verzagte en blepde. Hy verzogt hem veel-maals / zoo hy wilde / zig in vryheyd te ſtellen / zeggende: dat hy weder na ſijn Paleys keeren konde, wanneer het hem goed ſcheen; zulks hy hem niet wederhield. Dog Motezuma deed hem antwoorde: dat hy zig, waar hy was, wel bevond, en dat hy hem wegens ſijne beleefdheyd bedankte; dat hy 'er alzoo wel, als elders, de geſcheften van ſijn Koningrijk verrigten kon, en dat hy hier te zijn zeer veel genoegen nam, zulks gelegentheyd te hebben geruſtelijker met de *Caſtiliaanen* om te gaan, welkers genegentheyd zig meer en meer in ſijnen Geeſt indrukſel gaf; en dat hunne wijze van leven nevens hunne gewoontens hem zeer behaagden. Ook konde gebeuren, dat hy in ſijn Paleys weder keerende, ſijn Volk, om hem te ſpreeken, meerder vryheyd vindende, hem

Cortes ſtelt Motezuma in vryheyd om na ſijn Paleys te moogen gaan,

Dat Motezuma heuſchelijk afſlaat.

buy-

buyten twijffel laſtig vallen zouden, om yets te- 1519
gens ſijnen wille te doen, dat de *Caſtiliaanen* eenig nadeel konde toebrengen.

Hy ging meenig-maal uyt ſijne Kamer / van eenige Soldaten verſelt / om de Tempels te bezoecken / waar de Heeren en Lieden van aanzien uyt de Stad hem diepe eerbied bewezen / gaande zig met hen in de Luſt-huyſen / rond-om de Stad gelegen / vermaaken / en zulks tot 1 / of 2 mijlen verre / waar na hy zig dagelijks weder in ſijn Kamer te ſlaapen begaf. Inſgelijks vervoegde hy zig in groote Canoes, die 60 mannen voeren konden; hadde mede een Galeye / die voor de ſijne voer / waar in niet meer dan 1 / of 2 Roeyers waren / en een Mexicaan, rijkelijk gekleed / die over-eynd ſtond / draagende 3 by-een gebondene goude ſtaven / in de hand opgeheeven / op de wijze van een Koninglijke Standaard. Dog gaat zig egter onder geleyde eeniger Caſtiliaanen elders wat vermaaken.

De Brigantijns als d'eerſte waren / die Martin Lopez maakte / en de Mexicaanen zedert verbrand hebben / toen Cortes tegens Narvaez trok / geleyden de Canoes van den Koning / waar in eenige wel gewapende Caſtiliaanen waren / nademaal zy zig toen in ſtaat bevonden / van te konnen aangevallen en qualijk gehandelt worden. De Jagt / die Motezuma meeſt op het Meyr oeffende / beſtond om op het Gevogelte te ſchieten / waar in hy zeer behendig was. Meenig-maal begaf hy zig ter wilde Beeſten-jagt / en zulks met Netten / Boog en Pijlen / en anderzints met Valken op 't gevogelte; dog bemoeyde zig wepnig met deeze wijze van jaagen / alhoewel hy een getal van Koninglijke Arenden hadde / nevens andere Hoof-vogels / alleen om ſijne grootheyd en verheventheyd te toonen. Wanneer hy in de Boſſen en Bergen ter jagt ging / wierd hy in eene Draag-zeetel door Mannen op de ſchouders gedraagen / gelijk wy reeds hier vooren gezegt hebben / omringt van Caſtiliaanen voor ſijne wagt / en van 3000 Tlaſkalaanen, dat wegens ſijn oude Wijze van jaagen door Motezuma op het Meyr geoeffend.

1519 vyandschap tegens hen/ niet moogelijk was/ zonder weer-zin te beschouwen. Nog was hy van veele Heeren sijne onderdaanen verzelt; en hy was aan een yeder zeer vry-geevig/ doende geschenken aan d'een en andere/ en bewijzende hen veele gunst. Hy was zoodanig gewoon vereeringen te doen/ en zoo mild ontrent hen/ dien hy geneegen was/ dat Cortes hem eens zeyde/ dat de Castiliaanen zoo listig waren/ en begeerig/ dat ze nooyt konden rusten/ of zy hadden sijn Hof door-zogt/ en eenig Goud genoomen/ en andere dingen/ dien ze in zeekere Kamers vonden/ en dat hy zig des bedagt/ wat hy wilde/ dat men deed/ (hoorende dus spreeken van 't geen men 'er ontdekt had/ waar van wy reeds hier vooren gezegt hebben) antwoorde Motezuma hem: dat dit de Goden der Stad gehoorde, dat wegens de werken van Pluymaadjes en andere dingen, die niet van Goud waren, dat ze die hem lieten; dog wegens 't overigé, dat hy 't voor hem en hen neemen kon, en dat, zoo hy des meer begeerde, hy 'er hem van verschaffen zou. Deeze rijkdom was zoo groot/ volgens dat Alonso d' Ojeda in sijne Gedenk-schriften zegt/ dat ze niet te schatten was/ alhoewel hy betuygde zulks met eygen oogen gezien te hebben.

Mildadigheyd aan Motezuma eygen.

De Castiliaanen noemden de Kamers/ waar in alle deeze Schatten waren/ La Joyerico, als of ze zeyden/ een Huys vol van Juweelen, en onschatbaare rijkdommen. De kisten/ waar in de kleederen waren/ waren zoo groot en hoog/ dat ze by-na tot aan de balken raakten/ en zoo breed/ dat/ wanneer ze geleegt wierden/ 2 Castiliaanen zig in een der zelve onthouden konden. Zy vonden meer dan 1000 vragten Pakkaadjes in dit Hof/ die Cortes aan Motezuma weder wilde geeven; dog hy wilde zulks niet gedoogen/ zeggende: dat, wanneer hy yets gegeeven hadde, hy het nooyt weder nam. Cortes dan verdeelde ze alle onder de Soldaaten/ gelijk hem goed dagt.

Na

1519

Na dat wy nu van de merk-waardigste zaaken der Stad Mexico gehandelt hebben / zal het niet onvoegelijk zijn / om yets in 't voor-by gaan de Staat-kunde te verhaalen / die Motezuma aldaar in agt nam / zijnde mede in de bezorginge over de zuyveringe der Straaten geleegen. Men agte / dat hy ten minsten 1000 mannen in yeder Straat had / om se te veegen en schoon te houden. Zy stookten er des nagts en andere on-tijden groote vuuren aan; en midlerwijl d'eene sliep / waakten d'andere; zulks dat 'er altoos zoo wel by dag als by nagt volk was / die berigt gaven van alles / wat 'er in de Stad omging.

Zuyveringe der Straaten in Mexico waargenoomen.

Cortes, die op alles agt gaf / ziende dat de Naborias, dat Indiaanen zijn / die de Tafels ten dienst waren / voor Motezuma veel te koste leyden / gelaste / dat ze vertrekken zouden / en dat 'er niet dan een Indiaans wijf voor yeder Castiliaan, om hem de spijze te vervaardigen / overig bleef / zulks d'andere elders verrigtinge zogten / waar in ze niet meer ten last van Motezuma waren / en dat dit eeniger maaten buyten de Stad geschiede / op dat dit geen reden van ongenoegen voor Motezuma nog de sijnen gaf. Maar Cortes kon dit zoo heymelijk niet verrigten / dat 'er de Koning niet van ter ooren quam. Hy zond dan om hem te spreeken / en met een deftigheyd en lieftalligheyd zeyde hy hem: dat hy zig zeer verwonderde de kleynagtinge, die men van hem hadde; dat hy wegens de spaarzaamheyd der onlusten van sijn huys, gelast had, dat men de *Naborias* buyten de Stad plaatste, en dat hy overwoog, wat die geene zeyden, die sijn groot vermoogen kenden. Naauwelijks had hy dit zeggen geeyndigt / of / eer dat Cortes hem kon antwoorden / gelaste hy aan eenige der voornaamste / die by hem waren / dat ze der Castiliaanen Naborias eerlang in de beste Kamers overbragten / en dat men hen dagelijks dubbelde uytdeelinge / van 't geene ze gewoon waren / verschafte. Cortes bedankte hem dies / en verzogt

Cortes tragt de Naborias af te schaffen, om 's Konings onkosten te spaaren.

Waar op Motezuma zig gebelgt toond.

1519 vergeevinge/ zoo hy gemist hadde / nadien het sijn meening niet was / hem te beleedigen. Eyndelijk was Motezuma zoo zorgvuldig / om de benoodigtheeden voor de Castiliaanen te doen verzorgen/ dat hy zelfs voor de geringste zaaken zorg droeg; gelastende hen de Hupzen / die ten dien eynde Maxixato genoemt waren / dat natuurlijke voorzienigheyd beteekent / daar toe te gebruyken / alwaar Indiaanen waren / die groote zorge droegen / om ze te zuyveren / en met Beuk-werk te berooken.

Draagt groote zorge voor 't onderhoud der Castiliaanen.

Alzoo nu het Huys van hun verblijf zeer groot was / en Alonso d'Ojeda in zeekere Kamers koomende / vond in een deezer / veele zakken en knapzakken / die vol en wel toegebonden waren. Hy nam een der zelve / draagt ze buyten / en die voor eenige sijner mede-gezellen geopent hebbende / bevond hy die met Luysen opgevult. Zoo dra hy dit gezien had / bonden ze spoedig deeze knap-zak weder toe / zeer verwondert over een zoo vreemde zaak gezien te hebben. Zy verhaalden dit aan Cortes, die aan d'Aguilar en Marina droeg / wat dit bediede. Zy gaven ten antwoord / dat de gehoorzaamheyd aller onderdaanen van Motezuma zoo groot was / dat zelfs d'armen en zieken / die geene schattinge betaalen konden / verpligt waren zig dagelijks te luysen / en d'opgevangenen te bewaren / om voor-schattinge by wijze van Leenregt te betalen; en vermits 'er een groot getal volks van geringe hoedanigheyd was / alzoo had men 'er vervolgens een groot getal deezer knapzakken vol Luysen. Waar by men wel bevroeden kan de groote inteugelinge / waar in Motezuma alle sijne onderdaanen wist te houden / na d'uytwijzinge van een zoo vreemde en ongehoorde zaak. Daar waren 'er die zeyden / dat het geen Luysen / maar kleyne Wurmpjes waren; doch Alonso d'Ojeda verzeekert in sijne gedenk-schriften / dat het waarlijk Luysen waren / en zelf oog-getuyge daar van te weezen; dat insgelijks Alonso de Mata betuygt. De Koning was zoo

Schattinge van Luysen door d'armen aan Motezuma gebragt.

gemeen-

gemeenzaam en zoo vriendelijk tegens de Caſtili- 1519
aanen, dat 'er geen dag voor-by ging / dat hy niet
aan pemand mildaadigheyd betoonde. Hy begun-
ſtigde byzonderlijk eenen Pena genoemt / met wien
hy ſijn vermaak dikmaal nam. Hy ontnam hem
ſijn Bonnet van 't hoofd / en wierp ze upt een
venſter om laag / en had vermaak van hem te
zien na beneeden loopen / om ze weder op te raa-
pen; waar op hem dan de Koning een geſchenk
gaf. Hy was hem zeer geneegen; en indien de
dood deezen magtigen Vorſt niet weg-gerukt had-
de / zonder twyffel hadde hy hem met ſchatten
opgevult; want hy hadde zoodanig een drift / om
hem te zien / dat zelfs / wanneer hy by Cortes
was / in hem alleenlijk te beſchouwen / hy lagte
en zig verheugen moeſt. Hy at niet / nog ging
niet wandelen / zonder hem by zig te hebben; en
zulks niet zonder reden / want deezen Pena was
aangenaam / vermaakelijk / van goede gebaar-
den en zeer afgevaardigt in alles / wat hy deed / of
zepde; gelijk nu Morezuma gemeenzaam en zeer
mild over hem was / zogt hy geduurig nieuwe
onderwerpen / om mildaadigheeden te betoonen; en
ziende / dat Alonſo d'Ojeda een nieuw gefronſte
Beurs droeg / die eenige kleyne Beursjes daar
aan had / met Zijde geciert / die men Burjaca
noemt / verzogt hy ze van hem. De Koning /
die ziende / was zeer begeerig / die te hebben /
verwondert zijnde van zoo vele Beursjes in een
te vinden / en waar in men veelerley dingen ber-
gen konde. Als hy nu deeze Beurs meeſter was /
ſtupte hy eens zagtelijk; want aldus riep hy de
Heeren van ſijn gevolg. Hier verſcheenen dan
eerlang zeekere Edellieden / en belaſte hen ſtille in 't
oor / dat ze hem pets bragten. Naauwelijks was
zulks verrigt / of ze gaven aan d'Ojeda 2 zeer ſchoo-
ne Indiaanſche Vrouw-lieden met vele zeer koſte-
lijke kleederen nevens een Hanega / of 6 Scheepels
Cacao met eenige Juweelen / zulks dat hy hem
ſijne Beurs rijkelijk betaalde / al had ze gantſch

Moezu-
ma 's by-
zondere
genegen-
heyd aan
eenen Pena
betuygt.

's Konings
mildaadig-
heeden in
alle voor-
vallen ge-
toont.

1519 van Goud geweeſt. d'Ojeda bedankte hem gzootelijks met alle beleefdheyd; want/ſchoon hy 'er niets verkreegen hadde/ verwurf hy egter zoo veel Vzienden door ſijne zagtigheyd/ gemeenzaamheyd en mildaadigheyd/ behalven dat hy een zoo gzooten Vorſt was/ dat de Caſtiliaanen hem eerden en beliefden/ als of hy hunnen Vader/ of Vzoeder was geweeſt. Hy ſpeelde dikmaals met Cortes en Pieter d'Alvarado, el Bodoque, dat een Kloot-ſpel is/ alhoewel ze de pzijs verſchillende bedongen; nademaal als d'Alvarado verlooz/ hy niet/ dan een Chalchibite gaf/ dat een ſteen onder d'Indiaanen is/ die zeer geagt wozd/ doch niet onder de Caſtiliaanen; maar als Motezuma verlooz/ betaalde hy met een goude plaat/ die ten minſten 50 Ducaaten waardig was/ verbolgens is 't gebeurt/ dat hy op een-maal tot 50 dusdanige plaaten goulds verlooz; en hy verheugde zig egter meeſt in 't verliezen/ om reden te hebben/ van pets te geeven.

Motezuma doet andermaal een ſijner Dogters, Cortes aanbieden.

Motezuma liet geduurig ſijne goede genegentheyd booz de Caſtiliaanen blijken/ en om hen in alles/ wat hy konde/ te verpligten. Hy bood Cortes een andere ſijner ſchoonſte Dogters aan/ zig verbeeldende/ dat/ gelijk hy veele Vzouwen hadde/ Cortes inſgelijks veele Vziendinnen hebben mogt/ alhoewel ze Zuſters waren. Men handelde van een huuwelijk met Chriſtoffel d'Olid aan te gaan; welk huuwelijk geſlooten wierd/ nademaal ze ſchoon en een Dogter van een zoo mogende Vorſt was. De Koning verheugde zig deſs/ en zond aan d'Olid zeer rijke geſchenken/ en handelde hem ingevolge als een Bloed-verwant. Deeze 2 Vorſtinnen nu wierden gedoopt; en men handelde geduurigliks met Motezuma wegens de gzonden der Gods-dienſt; over zulks Cortes hem eens-maals zepde/ dat na zoo veel gegeevene pzeuven/ hy wel de bedzieglerij ſijner Goden bemerkte/ dat hy zig Chriſten liet maaken/ nademaal 'er niet/ dan een eenigen God was/ die

Cortes houd met hem geſprek over de Gods dienſt

die alles geschapen hadde / en dat deeze God gaf 1519
en ontnam de Rijken en Vorstendommen der weereld / en ze aan andere met groote goederen overbragt. Na men toen hadde konnen verstaan / verwierp de Koning niet wat Cortes zeyde / want hy gaf te kennen / dat hy 'er sijne gedagten na schikken zou. Die nu de meeste toegang by hem hebbende / en dien hy het meest geneegen was / dat sijne eerste Edelen waren / geloofden / en wilden verzeekeren / dat / indien de dood hem zoo dra niet uyt de weereld weg gerukt hadde / (alhoewel den Demon hem zogt af te leyden /) hy zig in den geloove bekeert zoude hebben. Midlerwyl gebeurden 't / dat een Castiliaan van 's Konings wagt 2 sijner Indiaansche spijs-bezorgsters verlooren had / en die zig agter hielden. Hy bad dan de Koning van te gelasten / dat men ze zogt; en kreeg ten antwoord / dat hy 't doen zoude; maar als 2 dagen verscheenen waren / zonder dat hy 'er van hoorde spreeken / een der Soldaaten door een te groote vermetelheyd / sprak de Koning daar over weder aan / die hem scherpelijk beantwoorde; en de Soldaat door een zeer groote hoog-moedigheyd / antwoorde weder met eenige onbetamelijke woorden; maar alzoo de Koning zig onder een zoo trots volk bevond / beantwoorde hy dit verder niet. Dog deeze daad voor Cortes gekoomen zijnde / gelaste hy om deezen Soldaat te doen hangen. Eyndelijk wierd het Dood-vonnis door veele voorbeeden verzagt / en hy veroordeelt om alleen gegeesselt te worden. De Castiliaansche Soldaaten baden de Koning om by Cortes te bewerken / dat hy deeze straffe niet werk-stellig mogt maaken / nademaal dit onder de Castiliaanen een grooter smaad / dan de dood / was. Maar de Koning antwoorde hen / dat Cortes gedaan had / wat een goed Bevel-hebber te doen stond / en dat hunne voor-beeden des onnut waren / nademaal hy zoo veel goedheyd gehad hadde / van hem het leven te schenken / dat hy anders hadde moeten verliezen;

Strengheyd van Motezuma over beledigingen gecont.

1519 en dat hem aangaande / hy eenige Heer van ſijn Hof / 't zy wien het ook was / die minder daad / dan deeze gedaan had / met de doodt ſtraffen zou. Den volgenden dag toen dit gebeurde / de wagt afgeloſt zijnde / vertrokken 3 Soldaaten zonder te vertoeven / dat die in hunne plaatſe moeſten koomen / daar van bezit genoomen hadden; weſhalven wilde Cortes hen doen geeſſelen / zulks Motezuma vernam / hoe men hen ſtrafte / die zig niet wel in hunnen plight queeten. Zulks dan / dat Cortes by alle gelegentheeden blijken gaf / dat hy ſtrenghepd met voorzigtighepd oeffende.

De volgende nagt ten 2 uuren / zag men veele Indiaanen, Naborias, met Brood en Kaazijnen / die hen eenige Caſtiliaanen ontroofden / welke Cortes liet gevangen neemen; dog Motezuma vernoomen hebbende / dat eene deezer ſijnen gunſteling Pena was / liet hy vraagen / waarom men ſijnen vriend met des zelfs mede-gezellen gevangen hield. Cortes gaf ten antwoord / dat ze misdaan hadden / en Kaazijnen genoomen hadden: Motezuma antwoorde / dat dit een geringe zaak was / en dat hy hen wilde ontſlaan; nadien de Caſtiliaanen niet / dan wegens geweldenarpen en ongehoorzaamhepd behoorden geſtraft te worden. Motezuma was vervolgens zeer genoegt ſijnen Bouſon / Pena, weder in vryhepd te zien; hy betoonde hem groote blyding / een bad zig niet weder van hem te ſcheyden.

Cortes ziende / dat Motezuma, en de Heeren / die / om te dienen / hem quamen bezoeken / zeer vreedzaam gedroegen waren / en zig zoo gemeenzaam met de Caſtiliaanen maakten / dat ze zelf na den Tempel gingen / ten dage als ze zeyden / dat hun voornaamſte Feeſt-dag was / alwaar ze dan veele menſchen offerden; en alzoo Cortes van deeze Barbaarſche wreedhepd een afſchrik hadde / en vertrouwde / dat Motezuma van een zagter en vriendelijker aart was / zepde hy hem: dat nademaal hy door den Godlijke wille op den Koninglijken Throon gezeeten was, deeze zelfde Godheyd wel ee-

Cortes doed een aanſpraak wegens den Gods-dienſt tot Motezuma.

eenig ander ſijner mindere onderdaanen daar toe had konnen beroepen; en dat vermits hy agte, dat deeze Godlijkheyd in een eenigen God beſtond, de Koningrijken, aan wien hy wilde, gaf, dat deeze zelfde Godt geen veel Godendom dulden, nademaal hy alleen wilde zijn, en geene andere nevens hem hebben kon; en dat, wanneer 'er veele waren, zy alle geene zelfde magt nog wille hadden; dat het dies weegen billijk was, dat hy zig uyt deeze verblindheyd, waar in hy dus verre geleeft hadde, liet trekken, en dat hy deeze valſche Goden, dien hy eerde, verliet, als die zoo wreed waren, dat ze zig niet dan van 't bloed der onnoozelen bedienden; dat hy voor zig het beeld van *Chriſtus* den waaragtigen God eerde, op dat daar uyt voor ſijne onderdaanen erkend wierde, deeze die hem geſchapen en verloſt hadde; dat hy vervolgens ſijne goed-gunſtigheyd ontrent de *Chriſtenen* liet blijken, en dat hy hunne gewoontens geneegen ſcheen, zulks ſijne onderdaanen hem zoo veele agting toe-droegen, des bad hy hem d'eerſte te willen zijn, om hen een goed voorbeeld te verſtrekken; en dat, zoo het gebeurde, dat 'er eenige onluſt onder ſijne onderdaanen ontſtond, hy zig aanbood, om hen te ſtraffen, die zulks weder-ſpreeken wilde. Motezuma hoorde dit met groote opletentheyd aan / en antwoorde hem in deezer voegen: dat ſijne onderdaanen in grooten getale waren; en alle gebooren, opgevoed en in 't eeren deezer Goden onderweezen; en dat, ſchoon hy ſijn Oogmerk wilde volgen, zy nalaaten zouden hem te volgen, dat hunne Goden meer by haar, dan by hem, geagt waren, en alzoo hy wilde, dat men ſijnen wille in deeze volgde, nademaal hunne Goden hen gezondheyd, tijdelijke goederen, en overwinningen in d'oorlogen gegeeven hadden; zulks wanneer ze nu hen verlieten, zy hen onvrugtbaarheyd en andere ſtraffinge toe-zenden zouden. Cortes antwoorde hem verder: dat dit niet dan een valſche waan was, nademaal de *Demons*, dien zy door

1519

Waar op Motezuma hem antwoord.

1519. door deeze Afgoden eerden, geene Goden waren, maar ſchepzelen, die in hunne miſdaaden volhardden, en voor eeuwig ter helle veroordeelt; dat ze geen quaad, dan door toelatinge van den waren Godt, doen konden, alhoewel deeze *Demons* hen het tegen-deel te verſtaan gaven; dat hy des dan geene verſchooninge by-brengen moeſt, waar over hy hem verzogt, vermits het niet dan een bedriegery van den *Demon* was, die hem dus verblinde. De Koning vervolgde daar op: dat ſijne onderdaanen tegens hem de wapenen opneemen zouden, en dat zoo hy hen dwingen wilde, zy zig na andere Koningrijken begeeven zouden, en de Stad onbevolkt laaten, Cortes vervolgde: dat indien zy wederſpannig wierden, hy hen onderwerpelijk maaken zoude, en zoo ze hem verlieten, hy hen door geweld zou doen weder-koomen. Motezuma zeyde hier op al zugtende; dat hy des aangaande met de Prieſters ſpreeken moeſt; en dat hy ondertuſſen deed, wat hem goed dagt: maar ingevalle hem des eenig ongeval t' ontmoeten quam, dat hy zulks op hem niet nam; hem berigtende, dat hy en alle de *Caſtiliaanen* eerlang daar na zouden ſneuvelen, nademaal d'*Indiaanen* hen de leeftogt ontrekken, en den Oorlog zouden aandoen, zonder dat hy 'er ſijnent wegen konde in voorzien. Cortes beantwoorde dit: dat hy niets vreeſde, nademaal hy God ter ſijner zijde had, voor wien hy deszelfs beeld in den voornaamſte Tempel wilde oprigten, en dat hy door dat middel goed gezaay en Oegſt, neveus andere Goederen, dien hy aan ſijne valſche Goden toeſchreef, van hem erlangen zou.

Men vervaardigt een Autaar in de voornaamſte Tempel van Mexico.

Cortes verſpilde dan geenen tijd / om ſijn beſlupt werk-ſtellig te maaken; hy liet een Autaar in eene der aanzienlijkſte plaatſen van den Tempel vervaardigen / en zulks niet een plegtigheyd door een omgang van gewaapende Soldaten. Zy ſtelden 'er de Beelden van 't Kruys neveng die der H. Maagd, zingende met groote aandagt het Te Deum Laudamus, en zulks in 't aanſchouwen der Mexicaa-

Mexicaanen, in een zoodanige ruſt / dat het ſcheen 1519
God hen de handen / als gebonden hield / en hen verſtomde. Cortes zig op een Feeſt-dag gekleed hebbende / en wegens ſijn aandagt tranen ſtortende / was hy d' eerſte / die zig ter aarde wierp / en dit Kruys eerde ; zeggende : groote en oneyndige lof zy u allermagtigſte en waare God, van nu af tot in alle eeuwigheeden, dat gy hebt gelieven na zoo veele jaaren, zoo veele volkeren, als door den *Demon* wegens ſijne gepleegde valſheeden misleyd waren, en zig hier ſijnen Throon geveſtigt hadde, door onze zwakke en onwaardige kragten te verbrijzelen ; en te verbannen, om andermaal hem in den helſchen afgrond op te ſluyten. Ik ſmeeke u dan, dat nademaal gy ons zoo veele genade beweezen hebt ; het u behaagen mogte, van ons des nog verder te begunſtigen, op dat wy dus in zoo een goeden aanvang zijnde, daar in ten eynde tot uwer eere en heerlijkheyd volharden moogen. Na dat ze de Beelden opgeregt hadden / en de gebeeden ge-eyndigt waren / vond men in den Tempel veele goude Schellen / waar van eenige 100 Caſtellanos waardig geagt wierden / die aan zeekere hoog-hangſels hingen / die als hoog d' Af-goden geſpannen waren / zulks men niet bekennen konde / waar ze waren / of deeze behangſels moeſten verſchooven worden / maakende deeze Schellen een over-een-ſtemminge / gelijk kleyne klokjes. Vervolgens keerde zig Cortes weder tot Motezuma ter plaatſe / waar hy zig onthield / die hem met een vroolijk gezigte ontfing / of ten minſte zig dus veynsde / alhoewel hy een weerzin wegens deeze verandering in ſijn harte voede. Motezuma gelaſte / dat men een zeeker openlijk Hoer-huys uptroepde / waar in meer / dan 400 Hoeren leefden / die in Tlatelulco waren / en haar onderhoud in dit ſchandelijk bedrijf zogten / zeggende / dat ter ſtraffinge deezer miſdaaden / de Goden gedoogt hadden / dat de Caſtiliaanen in ſijn Stad en in ſijn Koningrijk gekoomen waren / waar

Veele goude Schellen in den Tempel gevonden.

Motezuma gelaſt de Hoer-huyzen te verwoeſten.

Digitized by Google

1519 waar sy gebeeden hadden / en meer / dan hy / gebreest waren. Ook gedoogde hy het misdrijf der Sodomie niet / als nog schandelijker zijnde / en de offeringe der zoo veele onnoozelen / het eeten van menschen-vleesch / en het onderdrukken der armen en 't ontneemen van hunne bezittingen en goederen / zonder daar af eenige reden te geeven.

Weynige dagen / na dat Cortes dit boven-verhaalde verrigt hadde / quamen veele Indiaanen tot hem / om hem hunne klagten te doen wegens het ongelijk, dat hy hen deed. Brengende hem Vieten en Gewassen van Maiz, die by-na verdort waren / en zeyden: Wy brengen u dit, op dat gy zien zoud, wat gy gedaan hebt; en daar uyt bemerken, dat onze Goden geen valsche Goden zijn; als mede hoe weynig gy hen agt. Neem nu in agt, dat, zedert gy onze Goden veragt hebt, geen water van den Hemel gevallen is, waar door al ons gezaay zoodanig verdort, dat ons door hongersnood eerlang de dood te dugten staat. Cortes hunne klagten gehoort hebbende / en zig op Christus vertrouwende / antwoorde hen / als zeer verzeekert in deeze zaak: Wat men gedaan hadde, zeer wel gedaan was; en op dat gy zien zult, dat uwe Goden valsch zijn; dat ze u niet konnen ontneemen, nog tijdelijke goederen verschaffen, (dat alleen het werk van den eenigen God is, in wien wy gelooven;) zy derhalven verzeekert moogen zijn, dat het morgen regenen zal, en dat gy het beste Jaar, als ooyt, hebben zult: en ten dien eynde zullen wy onzen God en die mijner mede-genooten bidden. D' Indiaanen lagten / om 't geene Cortes hen zeyde / en dreeven 't de spot mede; doch hy eerlang sijne mede-genooten roepende / zeyde hen wat 't er voorgevallen was / en bad hen: dat ze wegens hunne zonden een vast berouw wilden hebben, en dat ze in een bestendig voorneemen waren van sig te beteren, en te verzoenen, ingevalle zy onderling een vyandschap hadden; dat zy den volgenden dag ter Misse quamen, om God

Klagten wegens 't ongelijk, dat Cortes de Goden aandoet.

Waar op Cortes hen vertroost.

God gezamentlijk den regen af te bidden; op dat deeze ongeloovige door de gunſt, die hen beweezen wierd, als dan bemerkten, dat hunne Goden valſch waren. Den volgenden dag miſten ze niet van zig in die ſtaat te ſtellen / en hoorden de Miſs met een groote aandagt / die door Pader Bartholomeus d' Olmedo verrigt wierd; en van Pader Juan Diaz nevens eenige andere / die hem in deeze bedieninge behulpzaam waren; waar in Cortes en eenige andere ter Communie quamen. Toen dza deeze Miſs ge-eyndigt was / begon / door dat de Caſtiliaanen uyt de Tempel quamen / het weder / dat noch zeer helder was / in het gezigt van al het volk van Mexico te veranderen / en de lugt van over een gebergte / met een zeer dikke wolk te bedekken / die de Caſtiliaanen tegenwoordig Tepeaquilla noemen; en het begon eerlang zoodanig te regenen / dat / niet-tegenſtaande de Tempel na-by het verblijf der Caſtiliaanen was / zy 'er niet konden inkoomen / zonder zeer nat te worden. Het regende dan deeze gantſche dag en noch volgende dagen / zulks dat dit jaar het vrugtbaarſte / als oopt / wierd. De Caſtiliaanen dankten God wegens deeze zoo groote gunſt hen beweezen / en d' Afgoden-dienaars des weegen verbaaſt / alhoewel vertrooſt / alzoo ze een zoo goeden Oegſt te gemoet zagen. Motezuma hier over als verſtoomt zijnde / verheugde zig niet te min met Cortes, die nu een zoo ſchoone gelegentheyd zag / om ſijne meening aan het volk te betuygen / des bad hy de Koning / om ſijne Prieſters en d' Edelen der Stad te doen vergaderen / op dat in hun by-zijn met hen / van den Gods-dienſt mogte ſpreeken / nademaal het gebeuren konde / dat hen dit aanmoedigde / om in den waaragtigen God te gelooven / en tot afſchrik van hunne Afgoden / en wreede offeringe der onſchuldigen haagt. Motezuma verheugde zig des aangaande; en hen alle in ſijne tegenwoordigheyd vergaderd hebbende / deed hen Cortes deeze volgende aanſpraak / na dat hy eerſtelijk

1519

Laat in de voornaamſte Tempel Miſſe doen.

Waar op 't eerlang begint te regenen, en de Landen vrugtbaar worden.

Cortes verzoekt den Koning, de Prieſters en Edelen te doen vergaderen.

ſijne

1719 ſijne Soldaaten gewapent en in goede ordre geſtelt hadde / om d'onordre / die'er voorvallen mogt / te komen ſtillen / en ving daar op aldus aan.

Aan welke Coret een Aanſpraak doed.

Zeer Magtige Koning en Hoog-Edele Heeren; dikmaals hebbe ik een voorneemen gehad om met u te handelen, wegens uwe plegtigheeden en gewoontens, ontſlaat u midlerwijl van alle Eenzijdigheyd, en wilt met oplettendheyd aan-hooren, wat ik u reeds meer-maalen, aangaande de waare Gods-dienſt der *Chriſtenen*, gezegt hebbe, en u de bedriegerye doen zien, waar in gy zoo veele Jaaren, ten nadeele van u Ziel en Lighaam, geleeft hebt. En nademaal ik meenig-maal met ſijne Majeſteyt, ander-maal met eenige Heeren, en weder ander-maal met de Prieſters, als hier nu tegenwoordig zijn, in 't byzonder en als deels-gewijze van deeze Stoffe gehandelt hebbe, en dat my niemand des geantwoord heeft; zoo ſcheen het my noodig en redelijk te weezen, om ſijne Majeſteyt te verzoeken, u allen te doen vergaderen, zulks God u verligte, om te verſtaan, wat ik u zeggen zal. Houd dan voor al zeeker, dat aangaande het Beeld, van *Jeſus Chriſtus* onzen Verlooſer en Zaligmaker, en van de *H. Maagd*, ſijne Allerheyligſte Moeder in uwen Tempel geſtelt, door welkers voorbeeden ons dagelijks gunſten wedervaaren, en allen, die hen daar voor erkennen; weshalven, zegge ik, moet gy weeten, dat'er geenen Landaard in de gantſche Weereld is, of vind zig eeniger-maaten in de Natuurlijke Wet kundig, ſchoon ze in miſdrijven en affchuuwelijkheeden leefden, egter in deeze dikke duyſterniſſe van hun onweetenheyd, genooten ze nog het ligt, dat God hen gaf, en zedert de Scheppinge hadde mede-gedeelt; zy erkenden ook, dat'er niet dan een eenig volſtrekt beginſel was, zijnde dit eene volſtrektheyd aller zaaken; nademaal, wie Opper-magtig is, geene mede-vermogende duld. Over-zulks dan gelijk geenen Opper-magt, een vermogender nog gelijk-geſtelden lijd, gelijkerwijs gy zelfs onder

uw

uw beſtier beſchouwen kund; in hoe veel te meer redelijkheyd beſtaat het dan in deezen, die u als Opper-Heer gebied. 't Is dan redelijk, noodig en hoogdringend, om hier van na uytdrukſelen der reden te ſpreeken, als betrekkelijk van een ter anderen reden-voering zijnde, van een Mogendheyd ter anderen, en van d'eene goed-daad ter anderen te koomen, om te gelooven, dat'er niets is, 't zy eyndig, of oneyndig, dat niet van eenen Opper-magt afhangd. In een zoo groote Mogendheyd; een zoo groote mede-wuſtheyd; een zoo groote goedheyd, als dit, door welkers middel alles uyt niet gemaakt is, nademaal zulks in den aanvang geſchiede; zijnde dan deeze dingen niet eeuwig, dan in 't oordeel der geenen, om wien ze zijn, en zonder twijffel geduuriglijk beſtiert worden; deeze Godheyd is nu zonder eenig gebrek, en deelt haar weezen aan den Menſche mede, gelijk zulks van den vermogende genooten word. Komende dan niet 2 oneyndige vermoogens, nog 2 bewuſtheeden, nog gelijke goedheeden zijn, zoo moeten wy nood-wendig belijden, dat'er niet dan een eenigen God zy, die oneyndig magtig, oneyndig goed, en oneyndig wijs is. Indien 'er dan geen 2 Goden konnen zijn, nog minder konnen'er veele weezen, gelijk gy nogtans doet belijden. En om u te beter te doen in agt neemen de dwalinge, waar in gy leeft, waar uyt veele ongerijmdheeden ontſtaan, als een God des Waters, een anderen des Vuurs, een anderen des Oorlogs, en veele anderen, aan wien gy de Magt, volgens uwe verzoeken, als gy hen doet, begeert voor te ſtellen; en waant door hen geholpen te worden; als of den waren God geen volkoomen vermoogen hadde, om u alle deeze dingen te verſchaffen. Zulks dan, dat indien 'er een God is, wien alle de volke belijden, zoo is ook ſijne betrekkelijkheyd van zoodanig een vermoogen, dat geen menſchelijk verſtand dit gelijkzaam bevatten kan; en om eygentlijker te ſpreeken, 't is een overtol-

1519

lige

1519 lige zaake van te willen, dat een doen kan, door veele zoude bewerkt worden, nademaal in eenen meerder eenigheyd is en minder twee-spalt gevonden word, dan in veele; en deeze is sterker en magtiger, die eenen Veld-slag tegens veele wint, dan deeze, die van veele geholpen word.

En, om nog meer te beproeven, dat 'er niet, dan een eenigen God zy, zoo kont gy in agt neemen een zaak, die ligt by u te bevatten is; als zijnde in uwe beheerschinge geene, dan een eenig mensche, dat den magtigen Koning *Motezuma* is, die over alle zoo veele, als gy zijt, te gebieden heeft, en die alleen u regeert en bestiert. Indien 'er dan 2, of 3, alzoo magtig, als hy, waren, hadde hy niet zoo veel vermoogen over u; nademaal 'er verschillende meeningen en gedagten onder hen ontstaan zouden, zulks het bestier niet konde zoo eenig zijn. Gelijk nu alles, wat zig in eenigheyd houd, vermoogender is, dan dat de verdeeltheyd onderheevig zy; zoo is 't ook, dat wijsselijk gezegt word, dat een vereenigde kragt vermoogender gehouden zy, dan die in veele verdeelt zijnde; dat nu zelfs door natuurlijke vergelijkinge onder u kan geoordeelt worden; als wanneer de Wijn, dien gy drinkt, uyt uwen Oegst vergadert zijnde, en dat gy die in 't vat beslooten houd; zulks de daar in zijnde drank kragtiger blijft, dan dat ze uytgegooten en aller weegen heenen vloeyt, waar door ze dan hare kragt en geur verliezen moet. En dit blijkt ook klaarlijk, nademaal ik gezegt hebbe, dat wy belijden moeten, dat 'er een mogentheyd is zoo groot als ze zijn kan, en dat geen andere met die konnen evennaaren, die eenig alleen en ongedeelt is. Gy moet dan nu bekennen, dat wy deeze eenige en onmeetelijke magt niet, dan aan een eenigen God, toeschrijven konnen, en niet aan veele andere Goden; nademaal dit zigtbaarlijk door sijne werken blijkt, na dat ze alle gezamentlijk, en yeder in 't byzonder, als daaden van den veroorzaaker zijn.

zijn, en een eenigheyd; en niet een veelheyd laaten 1519
blijken. Deeze zelfde God ſchiep niet veele Weereldeu, maar een eenige, die uyt veele eenigheeden beſtaat. Hy ſchiep niet veele Aardbodems, maar een eenige; wel veele Zëen, maar tot een eenige; veele Vuuren, maar een eenig Vuur. Hy heeft mede 4 Hoofd-ſtoffen geſchapen, en van yeder niet, dan een eenige, als mede een Man en een Vrouwe, van wien wy afkomſtig zijn; hebbende yeder een Ziele; inſgelijks is niet, dan een Zon, een Maan, en een Hemel geſchapen; en heeft men niet, dan een Wet, een Geloove, en een Doop; en om te willen betuygen, dat gelijk deezen Schepper eenig is, en gewilt heeft, dat alles, wat hy geſchapen heeft, door een eenigheyd daar van blijk geeven zoude, dat hy 'er den Maker af was.

En nademaal ik zeer wel bewuſt ben, dat gy nog onkundig zijt, waar uyt uwe dwalinge ontſtaat, en dat gy u dus wederſtreevig tegens de reden houd, om het tegen-deel te doen; zoo zult gy weeten, dat wanneer God Hemel en Aarde ſchiep, hy mede 2 verheevender Schepſelen, boven alle andere geſteld zijnde, geſchapen heeft; welker eene Geeſtelijken waren, zonder met eenig lighaam aangedaan zijnde, gelijk wy de Engelen, of Hemelſche Geeſten noemen, en d' andere een Man en een Vrouw, uyt een geeſtelijke ziele en lighaam beſtaande, gelijkerwijs genoeg kundig is. Onder deeze Engelen was 'er een zeer aanmerkelijk, die niet erkennen wilde van God zijn uytſtekend weezen ontfangen te hebben; maar tegen zijnen Schepper wederſpannig wierd. Deeze ontwierd door het derden deel der Engelen gevolgt, die alle uyt den Hemel wegens deeze trouwloosheyd verſtooten wierden; en gelijk ze nooyt van hun mis-drijf berouw hebben willen nemen, zoo zijn ze van toen af, tot aan 't eyndigen der weereld, verſtooten gebleeven, bemerkende nu tweederleye zaaken, als een om in hun quaad-doen

1519 voort te vaaren, zijnde de Schepselen te verdoemen, hebbende gewilt, dat ze als verkoorene Goden zouden geeert worden, invoerende wat de natuurlijke reden weder-waardig was, als dat 'er veele beginzelen van eeuwige zaaken waaren, den Geloove wederstreevende. Door deeze verblinde hebben ze bewerkt en bewerken nog een tweede zaak, die bestaat, in hen het geloove te geeven, dat de menschen niet erkennen, nog geenen eenigen God hunnen Schepper dienen zouden, zulks zy na den tijdelijken dood geen verhevender plaatse deelagtig wierden, gelijk zy door hun mis-drijf verlooren hebben; en dat nademaal God zoo veel als volstrekte goedheyd en volstrekte zagtmoedigheyd betekenen wil, zoo d'uwen waaragtige Goden waren, zouden ze waarlijk goed moeten zijn: maar nademaal ze u zo t'elkens misleyden, en dat ze zig onder zoo afschuuwelijke gedaantens doen eeren, 't zy van menschen, of van wilde Dieren, en dat ze mede de Sodomie, Dieveryen, Dwingelandyen en de dood veeler onschuldigen gedoogen, nevens andere diergelijke onmenschelijkheeden, zoo onder u gepleegt worden; wat kunt gy dan voor gedagten hebben, wie ze zijn, indien 't geen *Demont* en uwe eygene Vyanden zijn? want wanneer gy tot hen spreekt, antwoorden ze immers niet, dan door twijffelagtige en dubbel-zinnige redenen, zulks het eene door het tegen-deel slaagde, dan wederom het andere geloove verdiende; en alzoo ze zoo oud zijn, en God ze ter zwaarder doeminge gedoogd, wanneer ze buyten-gewoone zaaken bewerken, als het doen donderen, hagelen en andere diergelijke bedrijven, zoo denkt gy dat ze Goden zijn. Niet in agt neemende, gelijk ik reeds gezegt hebbe, dat God geen quaad doen wil; nog dat hy niet gedient is met yemand om wonderen te bewerken, gelijk gy met het voorledene gezaay gezien hebt, want niet-tegenstaande de lucht zeer helder was, zoo gaf hy u op on-

ze

ze ſmeekinge eerlang zoo veel waters, waar op een zoo vrugtbaar Jaar volgde, als nooyt by u in gebeugen ſtond. En nademaal dan, dat gy ziet, wat ik u gezegt hebbe, zoo gy niet met voor-oordeel aangedaan zijt, moet dit uw verſtand gevangen neemen, met de voorledene wonder-daad aan te merken, dat u klaarlijk moet doen zien, dat, wat ik u zegge, waaragtig zy. Aldus ſmeeke ik u, ô! zeer magtigen Koning, Edel-lieden en Prieſters, als hier nu vergadert zijt, en die my hoort, dat gy uwe oogen openen wilt; en na dat gy my gelooft, of niet gelooven zoud willen, u is 'er den dood, of het leeven in alle eeuwigheyd aangeleegen, dat immers zaaken van groote gevolgen zijn; herdenkt in uwe gedagten, wat ik u gezegt hebbe; en ik hoope in God, dat hy u verligten zal, en u de waarheyd doen erkennen, dien ik u dus voorgehouden hebbe. Deeze reeden geeyndigt zynde, waren ze allen eenen geruymen tijd als verſtomt, tegens elkanderen zagt ſpreekende en mompelende; waar van het meeren-deel door kzagt der Eeuwige waarheyd overwonnen waren, alhoewel ze toen te meer door den drift des Demons aangezogt wierden, die hen des af-ried, en zulks door het belang, dat hy om deeze zaak had, als mede wegens dat ze dus langen tijd in deeze oude gewoonten geleeft, en dat ze hem telkens gevolgt en ge-eert hadden. 1519

Antwoord van Motezuma daar op.

Na dat Cortes deeze aanſpraak ge-eyndigt hadde, waren de Mexicaanen begeerig te hooren, wat Motezuma hem des antwoorden zoude; die dan met weynig woorden zeyde: dat *Cortes* zeer wel geredeneert hadde, alhoewel de zaaken, waar van hy ſprak, zeer hoog waren, dog dat hy begeerde, dat hy ze hem in 't byzonder herhaalde; en dat hy middelwijl gebood, dat men der Menſchen offeringe ſtaaken zou. Den volgenden dag liet hy ſijnen voornaamſten Prieſter tot zig koomen, en gelaſte hem, dat hy, ſtaakende d'offeringe der

1519 Menschen/ zig wegens de Castiliaanen wat vermzen zoude/ en dat niemand hen wegens d'eeringe hunner God lastig viel; nademaal hy met Cortes, betreffende deeze zaak/ een verdzag gemaakt hadde/ om sijnen staat niet te benadeelen/ en om geenen onlust te verwekken/ hen die kon hinderen/ zulx hy nevens hen der Christenen God eeren zoude/ dog dat ze hen aangaande doen konden wat hen goed dagt. Motezuma nu was zeer zagtmoedig en verstandig/ wesshalven men geloofde/ dat hy/ om geene beweeginge in sijne Koningrikken te verwekken/ zig met de Castiliaanen en Mexicaanen matigde; en om dies willen oordeelden eenigen/ dat hy zig niet verstouten dorst/ om zig Christen te doen maaken. Wijders konden mede de Priesters wegens hun gezag/ en het tijdelijke aanbelang/ dat ze daar dooz verloozen/ den haat/ dien ze tegens de Castiliaanen hadden/ niet genoegzaam ontvermzen/ byzonderlijk wanneer ze hen de Mis en hunne gebeden in deezen verrugten Tempel zagen doen; niet na-laatende van te mozren/ om de Heeren en Edellieden/ van zulks niet te dulden/ aan te moedigen. Zy spraken daar over met de gunstelingen en de meest vermogenste op Motezuma, hen bzeed uyt-meetende het ongelijk/ dat men hen aan-deed/ en de weder-waardigheyd/ dien'er hunne Goden van geboelden/ die gedurende zoo veele Jaaren hen van alle benoodigdheden ten leven verzogt hadden. Eyndelijk zy bedagten dagelijks nieuwe redenen/ en zeyden/ dat men van voornemen was/ hunnen Godendienst/ dien men zoo veele agter een volgende Jaaren gevolgt hadde/ wilde verlaaten/ om eenen nieuwen aan te neemen/ die men niet wist/ waar ze op gegzond was. Ondertussen nu dat men dus in 't geheym handelde/ quam'er Couatlpopoca met sijnen Zoon aan/ nevens 15 Edellieden/ die hem in het dooden der Castiliaanen behulpzaam geweest waren.

De Priesters toonen zig over het bedrijf der Castiliaanen gantsch onvergenoegt.

20 Dagen na de gevangenisse van Motezuma, quamen

quamen ſijne dienaaren / die hy met ſijn Koninglijk bevel upt-gezonden hadde / om zig van den Perſoon van Couatlpopoca te verzeekeren / met ſijnen Zoon en d' andere Heeren aan / die inſgelijks aan den daad ſchuldig ſcheenen te weezen. 1519

Hy quam in Mexico met veele Heeren verzelt / die uptgetrokken waren / om hem t' ontfangen. Hy was op een draag-zeetel gezeeten / door ſijne dienaars op de ſchouders gedraagen. Door het Paleys gekoomen zijnde / ging hy te voet / en verkleede zig met kleederen van minder waarde / dan hy gedragen hadde; als mede trok hy ſijne ſchoenen upt / nademaal niemand voor den grooten Heer / dan in deeze geſtalte / dorſt verſchijnen. Hy vertoefde eenen gerupmen tijd aan de Poorte des Hofs / tot dat Motezuma hem deed roepen. Hy vertoonde zig alleen / want allen / die met hem gekoomen waren / hielden zig agterwaarts; na dat alle de vereyſchte plegtigheeden waren afgelegt / die in zulken gevallen gebruykelijk zijn / boog hy ſijn Hoofd / zonder ſijne Oogen van d'aarde op te ſlaan / en zeyde: zeer Groot en Magtig Heer, zie hier uwen Slaaf *Couatlpopoca*, wien gy gelaſt hebt van u te koomen bezoeken; beveel wat u behaagen zal, nademaal ik uwen Slaaf ben, en niets anders doen kan, dan in uwe beveelen te gehoorzaamen. Motezuma antwoorde hem met veele verontwaardiginge en ernſthaftigheyd; dat hy zeer quaalijk gedaan hadde, van de *Caſtiliaanen* onder een valſch voorgeeven gedood te hebben, en voorwendende, dat hy zulks hem bevoolen hadde, des hy om deeze reden begeerde, als eenen Verrader tegens Vreemdelingen en van ſijnen Koning geſtraft te worden. Couatlpopoca zig hier over willende verontſchuldigen / weygerde Motezuma hem te hooren. Hy gelaſte / dat hy eerlang in handen van Cortes geſtelt wierd / hevens ſijnen Zoon en d'anderen / die ſchuldig waren / dien hy / na datze hen de voeten in Boeyens geſlooten hadden / alle zoodanig van een ſchepden / dat ze geen onderling gemeen-

Komſte van Couatlpopoca te Mexico.

Die ten Hoof verſchijnt;

Sijne aanſpraak voor den Koning.

Waar op Motezuma hem in handen van Cortes ſtelt.

1519 meenſchap konden hebben / waar na hy hen liet onderzoeken ; en zy beleeden hand-daadelyk van den dood der Caſtiliaanen te weezen. Als Couatlpopoca gevraagt wierd / of hy eenen onderdaan van Motezuma was / antwoordde hy : is 'er nog eenen anderen Heer in de Weereld, van wien ik 't zijn kan ? hy wierd dan ander-maal met meerder ſtrenghepd ondervraagt / met bedreyginge van hem te zullen pijningen ; doch ze beleeden alle zonder eenig weder-ſpreeken / dat ze de 2 Caſtiliaanen, zoo wel door order van Motezuma, als door ſijnen Raad gedood hadden / en dat d'anderen in den Slag geſneuvelt waren. Na dat ze deeze belijdeniſſe gedaan hadden en ze behagtigd was / verweerd Cortes, Couatlpopoca en d'anderen / om verbrand te worden. Als men dan hun vonniſſe voor-las ; antwoordde Couatlpopoca, dat hy den dood ondergaan wilde / als een die de 2 Caſtiliaanen gedood hadde ; maar dat ſijnen Heer Motezuma het hem gebooden hadde / en dat hy zig des wel gewagt zoude hebben / zoo hy niet gelooft hadde / hem daar mede dienſt te zullen doen. Men deed hem dan nevens ſijnen Zoon en alle d'anderen na een groote plaats voeren / onder een goede wagt van Caſtiliaanen, en dragt ze op een hout-hoop van gedroogde Pylen en Boogen / die zeer droog waren / zijnde aan handen en voeten gebonden ; als 'er het vuur reeds in aangeſtooken wierd / beleed Couatlpopoca als van nieuws / dat Motezuma hen hadde doen doen / wat hy gedaan had. Ondertuſſen beeden dan hy en ſijne mede-ſtanders hunne Goden / dien ſy gewoon waren voor hunne Goden te doen / en eerlang het vuur hen allerwegen omringt hebbende / wierden ze in zeer weynig tijd verbrand / zonder dat 'er eenigen onluſt uyt ontſtond. De Mexicaanen, die van deeze daad aanſchouwers waren / waren niet min verwondert van een zoodanige geregts-handelinge deezer vreemdelingen te zien offenen / die in zoo kleynen getalle zulks in 't midden van een groot

Die hem eerlang vonnift om verbrand te worden.

Dat aan hem en ſijne mede-genooten verrigt word.

groot Koningrijk / in een soo geweldige Stad / en in tegenwoordigheyd van hunnen Koning deeden. Voor en na deeze straffinge liet Cortes, (op dat de Castiliaanen altoos vaardig mogten zijn /) een bevel uyt-gaan / waar door hy alle Castiliaanen verbood / zig des nagts niet ongekleed te slaapen te begeeven / en dat ze hunne Paarden altoos gezadelt en getoomt hielden; op dat hem d'Indiaanen by nagt niet onverhoeds quamen overvallen / daar hy over bekommerd was; en men verstond zedert / dat de goede oyder / die men hield / d'Indiaanen van hunnen toeleg versteeken had. d'Eerste Soldaat / die men ontkleed te slaapen gebonden hadde / wierd 2 dagen agter een op de Raak gestelt / en gebonden met beenen in d'open lugt / en in 't heetste der Zonne / d'eene voet met een Boeyen aan de post gehegt / zonder dat hy zig ergens beweegen konde; en op deeze wijs wilde Cortes, dat men in diergelijke gelegentheeden voortaan sou straffe offenen. 1519

Cortes beveelt sijne Soldaaten niet ongekleed te slaapen.

Straft een Soldaat daar over.

Na dat men de belijdenisse van deeze Elendige hadde opgenoomen / en midlerwijl men ze verbrande / ging Cortes, nevens de voornaamste van sijn Leger verzelt / Motezuma bezoeken / tot wien hy sepde: gy weet zeer wel, dat gy my voor deezen ontkent hebt, dat gy aan *Couatlpopoca* bevoolen had, dat hy mijne mede-genooten dooden zou; gy hebt zulks niet gedaan wegens uw hooge waardigheyd, die gy bezit; maar zijt d'oorzaak geweest, dat mijn Volk is gedood geworden, gelijk nu *Couatlpopoca*, sijnen Zoone, en veele der sijnen mede bezuuren moeten. Zoo het niet was om d'agtinge, dien ik voor u hebbe, als dat gy voor mijnen Koning en aan my in sijnen naame eenen Vriend zoud zijn, gelijk gy zulks betuygt hebt, en des wegen ik gekoomen ben, om u zijnent wegen te bezoeken, gy verdiende wel voor hen het leven te verliezen, nademaal de Godlijke en Menschelijke Wet wil, dat eenen Dood-slager, als gy zijt, storve. Maar op dat gy niet agten zoud

Straffe redenen van Cortes tegens Motezuma.

1519

Doet Motezuma in boeyen sluyten.

ongestraft te blijven, en gy het aanbelang weeten moogt, dat'er in steekt, wanneer men geen waarheyd spreekt, zal ik beveelen, dat men u de beenen in Boeyens sluyte. Deeze bestraffinge verbaasde Motezuma zodanig / dat het hem het gebruyk der reden benam; dog eyndelijk zeyde hy: dat hy zig niets aan deeze verwijtinge schuldig vond, en dat hy met hem doen konde, wat hy wilde. Cortes verliet hem eerlang zeer onwaardig / ten minsten naar hy liet blijken / en men sloot hem ter zelver tijd de boeyens aan de voeten. Men geloofde nu / dat Cortes dit deed / om hem van het regtmatig gevoelen / dat hy over deeze straffe oefening kon hebben / af te wenden / gelijkerwijs hy in sijne tegenwoordigheyd aan den Persoon Couatlpopoca en sijne mede-gezellen hadde doen geschieden. Ondertussen dat Motezuma dus droevig was / van zig in boeyens geslooten te zien / volharde hy dagelijks in d'ontkenning / zeggende / dat hy onschuldig was / en liet een zeer droevig gelaat blyken / zig in deezen Staad te zien. Wijders de Heeren en Bloed-verwanten van Motezuma over een zoo groote veranderinge verbaast / konden zig niet van weenen onthouden. Ey vielen voor hem op hunne knien ter aarde / om met hunne handen de boeyens / dien hy droeg / t' ondersteunen / en deeden tussen sijne beenen en d'yzers eenige stukken fijn laken steeken / door bedugtheyd dat ze sijne beenen niet beschadigden. Maar wisten egter op dit alles niets verders te besluyten; want de wapenen aan te vaarden / zorgden ze / dat daar op de dood van hunnen Koning volgen zou; zulks dat ze door een zoo vreemde veranderinge / nog voor een grooter quaad bedugt waren. Midlerwijl Cortes ten eynde van sijn voorneemen gekoomen was / vervoegde hy zig tegens den avond by Motezuma, en hem met een bly gelaat gegroet hebbende / gelaste hy / dat hem de boeyens afgedaan wierden / en zeyde: dat schoon hy door de belijdenisse der geenen, die verbrand waren, een groo-

Medelijden der Mexicaanse Heeren over hunnen Koning.

Cortes doet Motezuma uyt sijne boeyens ontsluyten.

grooter straffe hadde verdient; dat niet te min d'agtinge, dien hy hem toedroeg, hy niet gelooven konde, dat een Vorst van zodanig een hoog gezag, dus eene euveldaad zoude begaan hebben, en derhalven bevoolen had, hem van de boeyens weder t' ontslaan. Motezuma zoo veel te meer verheugt zijnde / deeze woorden verstaan hebbenbende / als hy bedrukt was / toen men hem aanzeyde / van in Gevangenisse te gaan; om-armde Cortes dikmaals en bedankte hem / en deed op deezen dag groote mildaadigheeden aan veele Castiliaanen en veele der sijnen / altoos volhardende / dat hy aan de dood der Castiliaanen niet schuldig was. Cortes betuygde hem / dat hy 't geloofde / en deed hem veele onthaalingen aan. Hy verzogt hem en drong daar op / om alle wijze van vryheyd te gebruyken / en om weder als vooren na sijn Paleys te keeren / zulks men geen ander voorneemen hadde / dan hem dienst te doen / en hem in alles vergenoeginge te geeven. Motezuma, die den aart sijner Onderdaanen zeer wel kundig was / als die niet dan gelegentheyd zogten van zig tegens de Castiliaanen te wreeken / en willende voorkoomen d'ongelegentheeden / die 'er uyt zouden konnen spruyten / zeyde tot Cortes: dat hy d'aanbiedinge, dien hy hem deed, niet van de hand wees; dog voor het tegenwoordige was 't noodig, dat hy by hem bleef, zulks hy zeer genoegt in sijn gezelschap was, en meer dan in sijn Oude Paleys te weezen. Na dit antwoord van Motezuma, nam Cortes sijn afscheyd van hem / en vertrok na sijne kamer; Motezuma met veele Mexicaanen aldaar laatende / waren zoodanig voldaan en vergenoegt / dat ze buyten den aan-drang der Priesters / altoos in goed verstand en in rust met de Castiliaanen geleeft zouden hebben.

Voor dat het Vonnis over Couatlpopoca was uytgevoerd / gelijk Cortes met alle moogelijke vlijt op alles lette / kreeg hy berigt / dat men in een der Koninglijke Huyzen / Tlacochalco ge-

1519 noemt / veele Schilden / Pylen / Boogen / Zwaarden en Spiessen hadde; waar over hy bedugt was / dat deeze wapenen verbaardigt waren / om de Castiliaanen te bestryden / derhalven spraak hy daar over met Motezúma, die hem dus antwoordde: dat hy gewoon was, van zig dus met wapenen verzien te hebben, wegens de veelheyd der Vyanden, die hy hadde, en dat hy dus vaardig te verdeedigen zijnde, zig t'elkens uyt groote gevaaren gered zag, die hem byzonderlijk door de *Tlaskalaanen* en *Mechuacaanen* beschooren wierden; en dat hy ze ten dien eynde in dit huys deed opleggen, om niet dan ten dien onderwerp te dienen. Dog niet-tegenstaande alle d'afweeringe van Motezúma, oordeelde Cortes het noodig te weezen / en voor de zeekerheyd der Castiliaanen dienstig / om den bpand deeze wapenen t'ontneemen / nademaal het een gelegentheyd was / die zig in zulk geval het gereedste aanbood; des gelaste hy / alle deeze wapenen van daar te vervoeren / om ten bzand-stoffe van Coatlpopoca en d'andere te dienen; zulks dat dit dan de wapenen waren / waar van wy gesprooken hebben / die tot de houtstapels dienden / daar ze mede verbrand wierden.

Voorraad van Mexicaansche Wapenen door Cortes verbrand.

Midlerwijl dat Cortes in Mexico sijn verblijf nam / had hy de naauw-keurigheyd om te weeten / tot hoe verre zig het Keyzerrijk van Motezúma uytstrekte / en of hy al-om zoo geagt / als in deeze Stad was; ook was hy zeer begeerig de geheymste zaaken deezes Lands te weeten / en om eenig Gout en Silver na Castilien te zenden / op dat aan het Koninklijk blijken mogt / wat uytwerkzelen sijne ontdekkingen deden. Ten dien eynde besloot hy dan met Motezúma te spreeken / en op eenen dag met hem in onderhandelinge zynde / bzoeg hy hem / waar de Mijnen te vinden waren / in welker Rivieren / hoe / en op welker wijze men het Gout verzamelde / nademaal hy voorgenomen hadde / om 'er 2 Castiliaanen te zenden / die zig op deeze handel verstonden. Motezúma gaf

Cortes vraagd na de Goud-mijnen.

ten

den antwoord / dat men 't Goud op 3 byzondere plaatzen verzamelde / en dat de plaats / van waar men het meeste trok / een Landschap was / Zacatula geheeten / na 't Zuyden / 10 / of 12 dagreyzens van Mexico geleegen / en dat zy 't mede in andere Rivieren vonden; dat 'er na-by een ander Landschap geleegen was / Chivanthla genoemt / dat niet van sijn Koningryk af hing / waar men insgelijks mede deeze stoffe vond; en dat zoo hy na de Zapotecas zenden wilde / hy 'er van vinden zou / en dat hy des aangaande permandt zenden kon / om zig deeze plaatsen te doen verstendigen. Cortes dan / zonder meer te vertoeven / waardigde Gonzales d' Umbria, te vooren Stuurman geweest zynde / na 't Zuyden af / nevens 12 Soldaaten / om hem te verzellen / en hy gaf hem 40 dagen tyds om 't werk-stellig te maaken / en ten eynde van dien weder te keeren. Na de Mixteen ten Noorden geleegen / zond hy den Bevelhebber Pizarrus, een Jongman van 25 jaaren / wien hy als van sijn maagschap handelde / nevens 6 Soldaaten / en gaf hem insgelijks zoo veel tyd / als hy aan d' andere gegeeven hadde / hoerende alle Indiaanen met hen / om voor Lyfdienaaren te dienen. Cortes verzogt mede Motezuma hem te zeggen / of 'er eenige Haven in d' uytgestrektheyd van sijn Koningryk aan de Noord-zee geleegen was / daar de Scheepen / die van Castilien quamen / konden verzeekert zyn. Motezuma gaf hem daar op een beschryvinge van de gantsche Kust / op katoene Lywaat geschildert / vertoonende de Rivieren en Steen-klippen van Panuco af tot Tabasco toe / alles natuurlyk afgetekend; komende een uytgestrektheyd van 140 mylen uytmaaken. Insgelijks gaf hy hem kennisse van de groote Rivier van Guazacoalco, en van het verhaal / dat men van des zelfs rykdommen deed. Cortes besloot om 'er op kundschap na toe te zenden / om wegens den Land-aard kennisse te hebben / en van alles / wat 'er van dit geweest vernoomen

1519

Zend om de zelve t' ontdekken.

1519 noomen kon worden. De Bevel-hebber Diego d'Ordas bood zig aan / om dit onderzoek te doen / met zig voerende eenige Indiaanen, die Motezuma gelaste hem te verzellen / met berigt / dat Tabasco en Guazacoalco niet onder sijne beheerschinge stonden / en dat die deeze plaatsen bewoonden / een fieren en oorlog-zugtigen Land-aard was; en hy gelaste aan sijne Krijgs-lieden / die deeze Gezens plaatsen bewaakten / dat ze Diego d'Ordas begunstigen / en de noodige bystand verleenen zouden.

Diego d'Ordas ter ontdekkinge afgezonden.

D'eerste / die met sijne manschap wederkeerde / was Gonzales d'Umbria, mede-brengende 300 Pesos aan Goud / en berigte / dat d'Indiaanen van Zacatula het in hun by-zijn uyt de Rivieren getrokken hadden / en zeyden / dat 'er de Mijnen zeer goed en veelvuldig waren. Mog brogt hy zeekere Juweelen / die mede wel 200 Pesos waardig waren / die de Heeren deezes Lands aan Cortes vooz een geschenk zouden / nevens eenige hunner Dienaaren / om hem hunnent wegen te bezoeken / en zig vooz onderdaanen van den Koning aan te bieden; onder voozwaarde / dat die van Culula niet in hun Land quamen / en dat hy hen tegens hunne dwingelandy beschermen zoude. Cortes, die zeer gemeenzaam was / bedankte hen / hen mede verzeekerende / dat ze vooz Motezuma niets te vreezen hadden / en verzond hen wederom met een geschenk / om aan hunne Heeren over te leveren / en een ander vooz hen / waar mede ze zeer genoegt waren; en wat Motezuma aanging / dat hy hem tot hunnen Vriend maaken wilde. d'Umbria verhaalde nog / dat 'er niet verre van Mexico groote gebugten waren / wiens Inwoonders heel staat-kundig leefden.

Gonzale d'Umbria komt van Zacatula, en geeft van sijn doen berigt.

Gelijk mede Diego d'Ordas doet.

Diego d'Ordas insgelijks weder-keerende / berigte / dat hy vooz zeer bevolkte plaatsen gepasseert was / alwaar men hem veele eere bewezen hadde / en daar hy zeer wel gehandelt was; dat hy eenige bezettelingen van Motezuma ontmoet had /

had / en dat hy hen noodzaakte van geen beroo- 1519
vinge nog quade handelinge aan d' Inwoonders
te doen / dreygende hen te straffen / ingevalle zy
het tegen-deel deeden; dat den Heer van Guazaco-
alco vernoomen hebbende / dat hy door sijne lan-
den trok / hem te gemoet getrokken was / om
hem t' ontfangen / en zig wegens sijnen komst ver-
heugde / nademaal hy van de Castiliaanen hadde
hooren verhaalen / toen Gryalva aldaar gepasseert
was; dat hy de mond der Rivier bezogt / en ze
op dzie groote vademen diepte bevonden had; dat
men deeze diepte ervaaren hebbende / en by der zel-
ver breedte gevoegt / de Stuur-luyden / die by hem
waren / zeyden / dat het een straat konde zijn /
om van d' eene ter andere Zee te passeeren. Na
dat deezen Heer d' Ordas onthaalt hadde / had hy
hem eenig Goud geschonken / en vervolgens groo-
te klagten wegens de Gzens-volkeren van Mexico
gedaan / en d' Gozlogen / dien ze tegens hen moe-
sten woeren; d' Ordas vereerde hem weder eenige
Castiliaanse beuselingen / die hy by zig hadde / en
scheyde vervolgens van hem / na dat hy eerstelijk
de goede gesteldheyd des Lands wegens de Vee-
teelt en Veld-gewassen had aangemerkt / en dat
de haven zeer bequaam was / om van daar na de
Eylanden Hispaniola, Cuba, St. Juan, en Ja-
maica over te steeken / schoon het meer dan 150
mijlen van Mexico was.

Van gelijken keerde den Bevel-hebber Pizarrus weder / nevens 2 sijner mede-gesellen / en bragt 1000 Pesos in Goud mede / zoo men uyt de Mij-nen van Chinantecas en andere getrokken hadde; en zeyde: dat als hy in 't regts-gebied van Chi-nantla gekoomen was / hem veele Indiaanen te ge-moet trokken / gewapent zijnde als d' andere; doch dat ze langer Spiessen voerden / en zeyden / dat de Teules (dus noemden ze de Castiliaanen) ter goeder uure in hun Land gekoomen waren; maar dat ze niet gedoogden / zulks door een Mexi-caan te geschieden / nademaal ze hunne vyanden waren;

Pizarrus weder-gekeert laat eenige Castiliaanen te Chinantla.

1519 waren; en berigt gekreegen hebbende / wat ze zogten / toonden ze hen alle de Rivieren / waar in ze zeer veel Gouds vonden; en vermits dit Land zeer goed was / d' Inwoonders vreedzaam / en rijk in Mijnen / hadde hy gelast / dat Barientos, Heredia den ouden / Escalona; en Cervantes 'er blijven zouden / en dat ze met hulp der Indiaanen een groote erneering bewerken bekonden / en 'er genoegzaame Erf-goederen bezitten / en t' elkens de Rivieren na-speuren / om 'er de Mijnen op te zoeken.

Cortes daar over misnoegt.

Cortes was hier over niet wel genoegt / nademaal hy nog zoo spoedig sijne manschap in verscheydene plaatsen niet verspreyden wilden / nog voor het tegenwoordige niet meer doen / dan de geheymen des lands kundig te worden. Den Heere der Chinantecas liet insgelijks Cortes door 2 Edel-lieden bezoeken / met een geschenk / en aanbiedinge van 's Konings onderdaan te willen zijn; dog ze klaagden zeer over de Mexicaanen, en zeyden / dat ze een gruuwel voor deeze gewesten waren. Cortes ontfing het geschenk / en gaf hen spoediglijk hunne afscheyd / waar over ze zeer voldaan waren; nademaal d' onderwerpinge / dien ze hem deeden / de Mexicaanen niet wel te verkroppen viel / en hy dugte / dat ze des wegen veel ongenoegen zouden scheppen. Motezuma zelfs wist zig zoo wel te gedraagen / dat hy niets wegens de komst deezer Afgezanten liet bemerken / maar 't alles ontveynsde; nademaal de Chinantecas byzonderlijk oorlog-zugtige lieden waren; waar by quam / dat hun land zeer berg-agtig was.

De Chinantecas zijn over Motezuma aan Cortes klagtig.

Onder alles / wat Cortes 't meest wenschte / was om een meenigte Gouds aan den Koning te zenden / door welks middel hy eeniger-maaten de klagten / dien hy wel wist / dat Diego Velasquez over hem zoude doen / verzagten kon; en alhoewel hy niet onkundig was / dat Cacamazin, Heere van Texouco, niet veel goeds met hem in den zin hadde / zeyde hy egter / dat hy hem alles

ten

ten gevalle weezen zoude. Hy deed hem dan antwoorden / zulks gewilliglijk te zullen doen / en gelaste aan een sijner Dienaaren / dat hy met Juan Velasquez de Leon, Rodrigo Alvarez Chico, Franciscus de Morla, Alonso d'Ojeda, Ferdinand Burgueno en Melchior Alanez, alle vertrouwelingen / gaan zoude / dat Cortes gezonden hadde / om voor hem Goud te verzoeken / dat hy in sijn huys hield / met verbod van niet aan hunne Calchibites en Veder-bossen te raaken / waar van ze zig op hunne Feesten en in den Oorlog bedienden. Als ze over den dijk van Tepeaquilla gekoomen waren / en te Tlatelulco aangeland / dat de groote plaats van Mexico was / ontweek hen de Indiaan / die hen begeleyde. Zy zig weder tot Cortes begeeven hebbende / klaagden ze over de beledinge / die Cacamazin hen aangedaan hadde; die den Indiaan in sijne tegenwoordigheyd liet hangen. Eerlang gaf hy hen een andere / met wien ze zig op den weg begaven / en voor dat ze in de Stad quamen / trokken die van binnen hen te gemoet / om ze met groot gejuyg t' ontfangen / en onthaalden en handelden ze zeer wel; dog ze hielden deeze Magt over wagt in de wijkende Stad. Zy booden hen ook yeder een schoone Indiaansche Vrouwe aan / maar weygerden haar aan te neemen. Den volgende dag begaven ze zig om goud te zoeken; en als Alonso d'Ojeda bezig was / om in eene duystere Taal wat om te snuffelen / vond hy 'er eenige kruyken / waar aan hy 'er een in 't ligt bragt / en bevond ze vol Honing te zijn / blanker en zoeter / dan die van Alcarria, ook vonden zy 'er veel Goud / Paarlen / en Kleederen / dog zy wilden zig 'er niet van bedienen / zonder eerstelijk daar toe verlof van Cortes te hebben; die hen dan gelaste / dat / zoo men 't hem gewilliglijk gaf / zy het aanneemen zouden. Zy verkreegen 'er dan een last voor 80 mannen van / dat Cortes onder sijn volk verdeelde / en bewaarde het goud. Ook voerden ze de Indiaansche Vrouwen met zig / want

Cacamazin zend na Tlatelulco om Goud voor Cortes te bekoomen.

het

1519 het een beleedigingh zoude geagt worden / dat men ze agter gelaaten hadde.

Cacamazin handelt om de Castiliaanen van kant te helpen.

Ondertuſſen was den haat / die Cacamazin tegens de Caſtiliaanen hadde / zeer groot / want zig na Tezcuco begeeven hebbende / handelde hy met ſijne hooznaamſte Heeren / vertoonende hen de lief de / dien hy voor hen had / en zepde : dat ze wel agt gaven op d' onderwerpinge, waar toe zoo weynig vreemdelingen hem verpligten wilden; dus verre hadden ze *Motezuma* ſijnen Oom gevangen gehouden, aan wien ze naaſt de Goden, de grootſte agtinge en onderdanigheyd ſchuldig waren; dat men niet dulden moeſt, dat zoo weynig volks, en van Gods-dienſt zeer weder-ſtreevende met de hunnen zijnde, hen dus ſchandelijk uyt hunne Huyzen dreef; en wat nog 't ergſte was, beſtond in den hoon, en de veragtinge hunner Goden, nademaal ze hunnen Tempel misbruykten; dat het derhalven dan tijd was, van zig om hunnen Goden-dienſt, om hunne vryheyd, om hunne eere, om hun Vaderland, en voor hunnen Koning, tegens hen aan te kanten, voor dat hen hulpe van *Tlaſkala*, of van hun Land, of van elders anders wierd toegevoegt; dat hy des hun volk vervaardigen wilde, en hen de wapenen doen aanvaarden, nademaal hy beſlooten hadde, deeze nieuwe aankoomelingen te beſtrijden; en dat, by aldien ze yets hier op te zeggen hadden, dat zy 't voortbragten, alzoo hy bereyd was hunnen raad te volgen. Alle prezen ze ſijn voorneemen / en zepden deeze onderneminge van grooten gepolge te zijn / egter booden zy zig aan / om 'er in Perſoon behulpzaam toe te zullen weezen. Doch eenige Grijſaards / die hem niet vleyen wilden / zepden: dat hy wel toe te zien hadde, wat hy deed; dat *Cortes* zeer dapper, en dat hy in zeer groote Veldſlagen altoos overwinnaar gebleeven was; dat de vriendſchap, die *Motezuma* met hem hield, zeer groot was, en dat, indien hy hem uyt *Mexico* hadde willen verdrijven; hy 'er toe geſtrekt was geweeſt

ſterkt was geweeſt; dat hy wel agt gaf ſijne jonk- 1520
heyd niet te veel te vermeeten, en dat hy niet dan
t'eergierig om te gebieden was; nadien 'er by de
neder-laag van *Motezuma* nog andere erven waa-
ren, alzoo geregtelijk als hy. Doch, gelijk dik-
maals ten nadeel der reden, het meeren-deel boos
ben haalt, zoo wierd dan den Oorlog beſlooten:
en men begon geheymelijk te handelen, uyt vree-
ze, dat dit Motezuma te weeten mogt koomen:
nog Cortes des bewuſt wierde; maar dit gedrag
bleef zoo geheym niet, of het wierd wel haaſt ver-
breyd.

Cortes dan aanmerkende, dat Cacamazin een
eer-zugtig Jongman was, en dat de wepnige moed
van Motezuma, of de te groote genegenheyd, dien
hy voor de Caſtiliaanen hadde, hem reden gaven,
van te willen een zoodanig quaad voorneemen on-
dergaan, zoo liet hy aan Motezuma zeggen: dat Klagten van Cortes wegens Cacamazin aan Motezuma.
hy hem veel agterdogt van yets quaads tegens hem
t'onderneemen gaf, wel weetende, wat zig in de
zaak van *Couatlpopoca* toegedraagen hadde; en
dat ſijnen Neef, *Cacamazin*, beſtond yets tegens
hem t'onderneemen, ſchoon hy ſijnen Dienaar
was; en dat hy over-zulks hem verzogt van 'er in
te willen voorzien, of dat anderzints al het on-
geval ſtond op hem te vallen. Hy gelaſte ook,
dat men te gelijk hem zeekere redenen verhaalen
zoude, die Cacamazin hem doen weeten hadde:
dat hy zig uyt de gevangeniſſe der *Caſtiliaanen* te
ontrekken had, en zulks wegens ſijne en der Go-
den eere, en dat hy 't niet meer uytſtellen moeſt;
of zoo hy 't niet deed, hy 't niet quaad opneemen
moeſt, dat hy hem verliet. Deeze klagten van
Cortes voor Motezuma gedaan zijnde, verooyaak-
ten hem veel onluſt: en hy verzeekerde: dat hy niet
wiſt van alles, wat ſijn Neef bedreef; dat hy zeer
genoegt was van te zijn, waar hy zig bevond, we-
gens het genoegen, dat hy hadde, van by de *Caſ-
tiliaanen* te zijn; dat hy eerlang ſijnen Neef *Caca-
mazin* ontbieden zou; en dat, zoo hy niet volgens

1520 ſijn bevel quam, hy hem zoude doen gevangen neemen, en in handen van *Cortes* ſtellen, op dat ſijnen miſdaad bewaarheyd zijnde, hy hem alsdan deed ſtraffen. Ondertuſſen verwaardigde zig Cacamazin ten Oorlog; en voor zoo veel hy die onder voorwendſel ondernam den Koning in byzijn te ſtellen / quam een peder zig ter deezer gelegenheyd aanbieden / om hem ter hulp te zijn. Dit nu verooraakte voor de Caſtiliaanen veel onluſt; maar Cortes, die niet gaarn yets van ſijne gewoone dapperheyd afſiepde / (zoo wel voor de vermeerderinge van ſijn gezag / als om ten voorbeeld te ſtrekken /) wilde na Tezcuco gaan / om Cacamazin tot in ſijn Hof te bevegten. Hoog Motezuma ried hem zulks af / hem vertoonende: dat deeze Stad zeer ſterk en in 't water geleegen was, en dat inſgelijks de volkeren van *Culua* in het belang van ſijnen Neef waren, en dat het gevoegelijker was, om hem door eenig ander middel van daar te lokken.

Cortes ſchrijft aan Cacamazin.

Cortes dan volgde deezen raad / en liet aan Cacamazin weeten / dat hy zig ſijne vriendſchap erinnerde / en dat hy in agt nam / dat den Oorlog wel ligt aan te vangen was / maar die ten goed eynde te brengen / veel-maals zeer bezwaarlijk viel; en dat het van aangelegenheyd genoeg was / dat hy van ſijnen Heer en Mond-genoot de Koning van Caſtilien, en ſijne Onderdaanen tot Vrienden hadde.

Die hem Antwoord.

Cacamazin deed antwoorden: dat hy geen vriendſchap zogt met volkeren, die d'eere des Koningrijks roofden; die hen weder onderdanig maken, hun Vaderland overheeren, en hunnen Godsdienſt vernietigen, dat hy niet wiſt, wie den Koning van *Caſtilien* was; dat hy na geen vermaninge van *Cortes* hooren wilde, en dat zoo hy niet wilde, dat hy hem den Oorlog aandeed, dat hy dan eerlang uyt *Mexico* vertrok. Cortes ſchreef hem wederom met beleefdigheyd / hem vermanende / dat hy van deeze onderneminge afſtond. Hoog zeide / dat dit geen dienſt deed / verzogt hy

Mo-

Motezuma van hem te beveelen / dat hy hem quam bezoeken. Motezuma liet hem dan weeten / dat hy hem spreeken wilde / en dat hy een middel vond / om in sijne dryften te voorzien. Dog Cacamazin maakte alzoo min staat op de woorden van Motezuma / dan op deeze van Cortes; en hy verzogt hem: dat zoo hy een mensche was, gelijk hy zijn moest, hy niet dulden zoude door zoo weynig manschap, als de nieuwe aankomelingen waren, gevangen te blijven, by die in voorneemen waren sijne Rijken te bemagtigen. Dog vermits hy nu des aangaande onmagtig was, zoo begeerde hy niet van sijn besluyt af te staan, nademaal hy den staat in haaren eersten luyster herstellen wilde. voor zoo veel hy die door sijne laf hartigheyd bezwalkt hadde. Als zig dit alles zoo toedroeg / besloot Cortes, Cacamazin te gemoet te trekken / met voorneemen / om met hem een gevegt t'ondergaan / alhoewel met groot gevaar / wegens het groot getal der vyanden / zoo wel van binnen als buyten. Dog Motezuma wederhield hem / en handelde met zeekere Bevelhebbers / die by sijnen Neef waren / om zig geheymelijk van sijn Persoon te verzeekeren / en hem alsdan toe te voeren. Deeze Bevel-hebbers door middel van eenige geschenken hier in bewilligende / behalven de vergeldinge / dien ze des verhoopten / en by Cacamazin zijnde om over Oorlogs-zaaken te handelen / namen ze hem / onder veel tegenstant / gevangen / en wierd / eer deeze daad rugtbaar wierd / over 't Meyr vervoert / en na Mexico op een Draag-zeetel gedraagen / heel Koninglijk gekleed / en bragten hem in 's Konings Kamer. Motezuma wilde hem niet zien; maar zond hem na Cortes, die verheugt over deeze gevangeniſſe / (gemerkt het gevaar / waar hy zig buyten dat ingewikkelt zag /) stelde hem onder bewaaringe van zeekere wagt. Den volgenden dag benoemde Motezuma voor Heere van Culvacan, met toestemminge van Cortes, Quizquiscatl, jonger Broeder van Caca-

1520

Cacamazin gevankelijk na Mexico gevoert en in handen van Cortes gestelt.

1520 mazin, die zig by sijnen Oom te Mexico onthield/ om de wreedheyd van sijnen Broeder t' ontwijken; aan wien dan Motezuma den Tytel en Koninglijke Agtbaarheyd gaf / en zulks met alle de verepschte plegtigheeden gebruykelijk. Hy zeyde hem: dat hy in acht nam, dat hy voortaan wilde, dat hy hem in sijn Zoons plaatse aannam, nademaal hy door de beleediginge, die sijnen Broeder hem gedaan hadde, zeer verontwaardigt was, zijnde tot in sijn Paleys gekoomen, zonder op sijnen voorigen staat gedagtig te weezen, maar verwaand zijnde, meende hy zig boven hem te stellen, tegens alle wijze van regten, dog dat hy hem te vooren gekoomen was, nog in versche geheugen zijnde, dat dit voorbeeld hem ter berigtinge diende, om mede niet van sijnen pligt af te wijken, nademaal 'er geen andere hoope was, dit sijn Koningrijk zoude weder vernietigt worden, wegens quaad bestier, waar toe hy zig door vleyers de Geest liet verheffen, die dikmaals de Vorsten in zoodanig een uytterste stellen, dat hen na-maals berouwt, wanneer 'er geen voorzorge meer overig is. Quizquiscatl kuste hem hier op de hand / en beloofde hem gehoorzaamheyd; vervolgens zig na Cortes wendende / bedankte hy hem / en bood hem aan sijn vriend en dienaar te zijn.

Quizquiscatl voor Koning in sijn plaats verkooren.

Cacamazin viel 't nu smertelijk / wanneer hy verstond / dat sijnen Broeder tot Heere van sijn staat verkooren was. Wijders deed hem Cortes nog naauwer bewaaken / nadien alreede veele toeleyden / om hem na Tezcuco te willen vervoeren. Motezuma zond 2 Afgezanten na deeze Stad / om hen wegens de nieuwe verkiezinge van hunnen Heer berigt te geeven / die dan door veele Heeren van sijn Hof begeleyd wierden. Cortes zond 'er ingelijks eenige der voornaamste uyt sijn Leger; en Motezuma nevens Cortes verzelden hen tot buyten de Poorten van Mexico. Deezen jongen Heer wierd te Tezcuco met het opregten van Eere-poorten / het bedrijf van dansen / 't gespel der speel-

Word te Tezcuco als nieuwen Koning ingehaalt.

tuy-

tuygen / en andere toejuyghinge ontfangen. Hy 1520
door Mannen op een Draag-zeetel gedragen / en in de Stad gekoomen / namen / die 'er het bestier hadden / hem op hunne schouders. Vervolgens aan 't Paleys gekoomen zynde / zette hem den oudsten Heer een Bloem-krans op 't hoofd / en deed daar op een aanspraak / zoo dra alles zig tot stilte geschikt had / zeggende; dat hy niet onkundig was, in den dienst van *Motezuma*, wiens eedele Knaape hy was, vlugtende voor sijnen Broeder; dat de Goden hem nu tot deeze hooge waardigheyd beroepen hadden, waar toe hy sijn eedele hoedanigheyd niet veranderen moest; nademaal het de voornaamste pligt der Koningen was, liefde tegens hunne onderdaanen te oeffenen, en dat alle, die hier tegenwoordig waren, hem met oogen vol vergenoeginge beschouwden, ziende zig van 't onverdraagelijk jok van sijnen Broeder ontslagen. Dat hy zig dan te verheugen hadde, voor zoo veel hy met yeders vergenoegen het bestier aanvaarde; dat hy zig als een Koning gedroeg, en veele Jaaren leefde; dat den gantschen staat hem voor Heere erkende, hem eeren als een God, en gezag als een Vader geeven zoude; en dat hy hem als sijnen Zoon liefde, hem alle heyl wenschte, in het begroeten van sijnen komst. De Koning / die deeze onderwerpinge zeer aangenaam was / dankte de Goden van hem uyt de dwinglandy van sijnen Broeder verlost / en hem in sijn plaats gestelt te hebben; en bedankte hen mede voor hunne genegentheeden / hen beloovende te beminnen / en als sijne eygene Kinderen te handelen / verschaffende hen alle soorten van weldaaden / en voor zoo veel deeze verkiezinge door tussen-komst van Cortes was geschied / vermaande hy en bad hen / hem te eeren en in agtinge te houden / nademaal hy beleed / hem zeer verpligt te weezen. Na alle deeze plegtigheeden / vertrok het volk weder; en aldus wierd Cortes uyt het onvermijdelijk gevaar gered / waar in hy anders na allen schijn stond te vervallen.

Aanspraak door een ouden Heer aan hem gedaan.

1520 Alzoo nu ter zelver tijd Alonſo de Grado eenige reeden van ongenoegen op Cortes hadde / wegens dat hy hem het Ampt van Stad-voogd van Vera Cruz ontnoomen hadde / zoo wilde hy zig deſ eeniger maaten wreeken ; en ten dien eynde hadde hy pemand aan ſijne zijde getrokken/om hem berigt te geeven / wanneer 'er eenige Scheepen van Diego Velaſquez quamen aan te landen / om zig dan t' ontwyken. Cortes hier van berigt hebbende / liet deezen man tot zig voeren / en deed hem met gebondene handen / en de ſtrop om den hals in een geſlage kring ſtellen / en wanneer hy in deeze kring quam / roerde men de trom / en maakte een groot geſchreeuw / 't geen alzoo beſteld was / om hem te meer ſmaad aan te doen. Cortes dan bejegende hem met harde woorden / en zeyde / dat zoo hy over hem geen mede-lyden hadde / hy hem zoude doen hangen. Hy liet hem verders gevangen zetten ; doch eenige dagen daar na / wierd hy door voorbeede van Pieter d' Alvarado en eenige andere ontſlagen. Na dat dit voorbeeld van ſtraf verrigt was / (dat als een gantſch nieuwe zaak ſcheen voor veele Indiaanen van aanzien / die het beſchouwden /) beſchroobde Cortes mede Alonſo de Grado niet weynig. Het gebeurde ook ter zelver tijd / dat 300 / zoo wel Indiaanſe Mannen / als Vrouwen / die ten dienſte van Cortes waren / heymelyk en ſteels-wijze in een der Huyzen van Motezuma quamen / alwaar de voor-raad van de Cacao was / en waar meer / dan 40000 laſten opgelegt waren / (dit was voorzeeker een grooten rykdom / en tegenwoordig van nog veel meerder waarde gewoorden / welker laſt de waarde van 40 Caſtellanos hadde /) en zy voerden 'er van langs den Oever der Zee in deeze Gewesten. Dit ter kennisſe van d' Alvarado gekoomen zijnde / zeyde het aan Alonſo d' Ojeda , die deeze nagt by Motezuma de wagt hadde ; dien ge-eyndigt zijnde / gaf hy hem 'er berigt af ; nademaal hy inſgelyks zijn deel van de Cacao vermeende te bekoo-

Vreemde ſtraf wegens ontrouw aan een der Caſtiliaanen.

Dievery aan Cacao gepleegt.

men.

men. Hy deed dan wat hy hem gezegt had / en begaf 'er zig met 50 mannen / die 'er van eenige laſten op zig namen. Deeze Cacao was in teene Kozven gedaan / of groote Tobbens / zoo veel 6 mannen ombatten konden; van binnen en buiten beſtreeken / en alles in ordre geſchikt; dus dánige behuipzinge dienden dooz Koozn-ſchuuren / als mede om 'er Maiz en andere Graanen in op te leggen / zulks het 'er zeer wel in bewaart wierd. Hy verboorden 'er deeze nagt 600 laſten van / waar mede niet meer dan 6 Kozven geleedigt wierden. Den volgenden dag als de plaats / waar uit den roof gehaalt was / ledig gevonden wierd / gaf Cortes laſt om navoorſſinge te doen en hadde Pieter d' Alvarado zig hier niet mede vermengt gehad / zoude hy 'er een ſtrenge ſtraf over geoeffent hebben; dog egter zeyde hy 'er ſijn meening van / en verſoepde deeze daad. 1520

Alles in diepe ruſt te Mexico zijnde / liet Motezuma, ('t zy zulks dooz aanperſſinge van Cortes, of dooz ſijn eygen begeerte / om hem vergenoeginge te geeven / geſchiede / of dat het zeekerder dooz liſt van Cortes bewerkt wierd /) alle de Voorſten en Heeren van ſijn Keyzerrijk beroepen / die dan op een zeekeren dag beſchreeven wierden / om zig wegens zaaken / die hen betreften / te Mexico te laten vinden. Als ze nu alle ten beſten na peders ſtaat uitgedoſt waren aangekoomen / en dat de plegtigheeden / die men in diergelijke gevallen oeffende / voltrokken waren / (zijnde alle nevens de Heeren der Stad in 't Koninglijk Paleys gezeeten /) zoo ſtelde de Koning zig met ſijn Koninglijk gewaad gekleed / en Cortes nevens de voornaamſte van ſijn Leger / ten beſten zy konden / zig onder een Gehemelte / dat Koninglijk was opgeciert / alwaar hy nevens Cortes onder ging zitten / zonder dat yemand wiſt / wat men voorſtellen wilde. Na dat hy met de hand het teken van ſtilte gegeeven hadde / zeyde Motuzuma met een deftige Majeſteyt: dat in 18 Jaaren, als hy hun-

Vergadering der voornaamſte Heeren van Mexico door Motezuma by een geroepen.

Waar in Cortes verſchijnt.

En Motezuma eene aanſpraak doet.

1580. pen Koning geweest hadde, hy groote ervarentisse van hunne vriendschap beproeft hadt in zaaken, die hy hen had aan-vertrouwt; dat in sijn gevolge genoeg ervaren hadden, hoe hy hen altoos getrouwlijk handhaafde, en hen in hun gedrag en getrouwheyd gekend hadde; dat ze uyt alles, wat er volgen zoude, gelooven moesten, dat hy hen niet geroepen hadde, dan om hen te berigten van 't geene hen gevoeglijk was; dat ze zig dan in hunne gedagten erinnerden, wat ze van hunne Voor-ouders hadden gehoort; en wat de Waar-zeggers en Priesters bevestigden; dat ze geen Inwooners deezes Lands waren, noch dat sijn Koningrijk niet lange bestand zou zijn; nademaal hunne Voor-vaders uyt vreemde Landen gekoomen waren, dat hunne Bevel-hebber eerlang wederkoomen zoude, en zeggen, dat hy hen eenen anderen Bevel-hebber zenden zou, die hen bestierde, en dat ze dus verre alreede dit nieuw bestier verwagt hadden; dat dit nu reeds gekoomen was, en dat het den grooten Koning van *Castilien* was, die sijnen Bevel-hebber *Ferdinand Cortes* gezonden hadde, nevens hun, die hem verzelden, en zeyden uyt een zelvige stam te zijn, en dat ze de Goden dank verscheidigt waren, dat ze in hunnen tijd quamen, vermits ze ook de voorzienigheyd niet weeren konden, noch afwenden, wat de Goden voorschikt hadden. Dat hy hen derhalven bad, dat ze alle gezamentlijk nevens hem de huldiginge aan *Ferdinand Cortes* in den naam van den *Castiliaanse* Koning sijn Heere gaven, na dat hy reeds bewilligt hadde sijn dienaar en vriend te zijn; en dat ze voortaan, schoon hy afweezig wierd, hem dienden, gehoorzaamden en schattingen betaalden, gelijk ze hem eertijds gedaan hadden, waar uyt hy erkennen zoude, of ze hem als voormaals bemindden, en of ze in deeze vriendschap volharden wilden. Deeze laatstgemelden ge-uyt hebbende, konde hy zig niet van weenen onthouden; en door zugtingen overkropt wordende, konde hy

geen

geen redenen meer voort-brengen; dat alle de heren der geene / die by-weezig waren / zoo zeer beklemde / dat hy des wegens uyt innerlijke weemoedigheyd over hen opstond; en alhoewel de zaak de Castiliaanen aanging / konden egter ook die niet min / dan d'andere hunne traanen weederhouden. Deeze ontroereniſſe duurde nu wel een vierde van een uur / zonder dat yemand tot Motezuma konde spreeken; die in deeze tuſſchen-tijd Cortes by de hand vatte / en hem eenige redenen van vertroostinge toesprak. 1520

Deeze neerslagtigheyd wat bedaart zijnde / nam een deezer Heeren het woord op / en zeyde: dat alle sijne Bloed-verwanten, Vrienden, Dienaars en Onderdaanen, hem met groote aandagt en eerbied gehoort hadden; maar dat ze, zoo ze gedagt hadden, dat hy hen wegens een diergelijke zaak, ontboden had, zy zig niet zouden vergadert hebben, om een Persoon van een zoo groote Mogendheyd van zulken gevoelen niet aangezogt te zien, en dat hen zoodanig een verandering niet te dulden stont, waar in het verlies van hunnen Goden-dienst, hunne wetten en gewoontens beschooren wierd. Dog nademaal het de wille der Goden was; en hy zoo veele voorzeggingen hadde, want dat het *Mexicaanſe* Keyzerrijk in sijn Persoon eyndigen moest, dat zy zig dan zonder bedenken in de wille der Goden schikken moesten, en hy 'er in bewilligde, zoo wilden ze alles, wat hy wilde, en booden zig dan aan, onderdaanen van den Koning van *Castilien* te zijn, volgens de begeerte der voorzeggingen. Deezen Heer wegens verzugtinge niet meer konnende spreeken / vertoonden zig na eenige plegtigheeden / die 'er verrigt wierden / 2 Castiliaanse Beampt-schrijvers / die 'er tegenwoordig waren / door Cortes daar toe afgevaardigt / en bettingden hier af bestand te doen; waar op Cortes de Mexicaanse Heeren aldus aanspraak: Vorsten en Heeren, mijn zeer waarde Vrienden! ik ben grootelijks verheugt, dat

Door een der Heeren beantwoord.

Cortes doet mede een aanspraak.

1520. dat gy zoo veel goetheyd gehad hebt, het oordeel van den grooten Heer *Motezuma* te willen volgen, en dat gy u na den wille van den waaragtigen God rigten wilt, die beſt het wel-zijn van u allen bekent zy. En alhoewel het nu niet wel anders zijn kan, of gy moet eenig gevoelen van zoo een groote verandering hebben, zoo zult gy egter eerlang ervaaren, hoe nuttelijk ze u weezen zal. Want de Heer *Motezuma* zal niet min een groot Koning zijn, dan hy tot dus verre geweeſt is, en gy Heeren alle ingelijks. Alles, wat men eyſcht, is, om u uyt den verblinden ſtaat te trekken, waar in gy dus lange geleeft hebt; en om u te beſchermen in d' Oorlogen, die gy voert, en om u in alles wel te doen, dat gy in der tijd ervaaren zult.

Cortes ſijn reeden ge-eyndigt hebbende / week peder weder na ſijn huys / midlerwijl hy by Motezuma bleef / wien hy zeer beleefdelijk bedankte / wegens de dienſt / die hy hem quam te doen. Als ondertuſſen de vergadering geſcheyden / en de gemeente de weet kreeg / wat 'er voorgevallen was / ontſtond 'er een groote beweging in de Stad / zoo wel wegens deeze nieuwigheyd / als dat de ſtam van Culua met Motezuma moeſt eyndigen / en ingevolge ſijne beheerſchinge ſtaaken. Tyzeyden / dat ze in hem niet eyndigen zoude / zoo hy deezen naam niet gevoert hadde / die de Plaag beteekende / dan tot ſijn ongeluk; en dat de Goden hem verzeekert hadden / dat hy niet meer / dan 8 jaaren regeeren zoude; dat hy geen kind hadde / die hem volgen konde / nog eenige andere Erfgenaam; en dat hy dieſhalven met de Caſtiliaanen geen Oorlog wilde ondergaan / als wel weetende / dat ze hem in het beſtier volgen moeſten / alhoewel hy des niet gantſch verzeekert was / vermits hy reeds meer / dan 17 jaaren geregeert hadde; doch zy hadden zig konnen in hunne Jaar-reekeningen vergiſt hebben.

Weynig dagen daar na / betuygde Cortes aan Motezuma de begeerte / dien hy hadde / dat men een

1520

een geschenk na den Koning van Castilien zond / in erkentenisse van de huldiginge / zoo men hem gedaan hadde; en dat om'er eenen ophef van te doen / het noodig zoude zijn / dat men 't door alle de Landschappen ging inzamelen. Alhoewel dit nu een zeer vreemde zaak voor Motezuma was / antwoorde hy hem egter zeer gunstiglijk / dat hem dit niet wel voegen zoude; dog om dit t'ontgaan / zond hy eenige sijner dienaaren / van zeekere Castiliaanen verzelt / na sijn Huys der Vogelen; en in een Zaal gekoomen zijnde / zagen ze veele brokken Gouds / als mede in plaaten / en andere stukken gegooten; en Cortes dit berigtende / zeyden ze hem / dat hy alle dit Goud met zig voeren konde / des wegen Motezuma betuygde zeer genoegt te zijn; dog sijne dienaaren lieten het tegen-deel blijken. Hy schonk hem daarenboven veele katoene dekens / en fijne Pluymaadjes van veelerly soorten en natuurlijke verwe / en van de kostelijksten / als nog ooyt Castiliaanen gezien hadden; insgelijks 12 zeer rijke Zebratanas van Zilver / van een buyten gewoone arbeyd / en op verscheydene wijze gewrogt zijnde hol en doorsneeden; nevens Goude Raketten / om'er de ballen mede te slaan / of om klooten langs d'aarde te schuyven. Nog zond hy veele dienaars nevens eenen Castiliaan, na alle de Landschappen / die hem onderworpen waren / om geschenken ter huldiginge voor den Koning van Castilien te verzamelen. En schoon zy wel zagen / dat zulks voor eenen vreemden Koning was / wierd hy egter zoodanig gehoorzaamt / dat d'Afgezondenen in weynig tijds met veele Rijkdommen van Goud / Zilver en andere kunst-werken / weder-keerden. Motezuma deed dit alles aan Cortes beschikken / zonder het eens te bezien / die dit nu alles ontfing in 't by-zijn der Koninglijke Amptenaaren / dat Gonzale Mexia, den Schat-bewaarder / en Alonso Davila als Reken-meester waren / die hy met deeze Ampten belaste / tot dat de Koning des anders voor-

Cortes eyst Motezuma een geschenk aan den Castiliaanschen Koning te doen.

Die hem zeer groote Rijkdommen verschaft.

Als mede d'Indiaanen.

zag.

1520. dat gy zoo veel goedheyd gehad hebt, het oordeel van den grooten Heer *Motezuma* te willen volgen, en dat gy u na den wille van den waaragtigen God rigten wilt, die best het wel-zijn van u allen bekent zy. En alhoewel het nu niet wel anders zijn kan, of gy moet eenig gevoelen van zoo een groote verandering hebben, zoo zult gy egter eerlang ervaaren, hoe nuttelijk ze u woezen zal. Want de Heer *Motezuma* zal niet min een groot Koning zijn, dan hy tot dus verre geweest is, en gy Heeren alle insgelijks. Alles, wat men eyscht, is, om u uyt den verblinden staat te trekken, waar in gy dus lange geleeft hebt; en om u te beschermen in d' Oorlogen, die gy voert, en om u in alles wel te doen, dat gy in der tijd ervaaren zult.

Cortes sijn reeden ge-eyndigt hebbende / week yeder weder na sijn huys / midlerwijl hy by Motezuma bleef / wien hy zeer beleefdelijk bedankte / wegens de dienst / die hy hem quam te doen. Als ondertussen de vergadering gescheyden / en de gemeente de weet kreeg / wat 'er voorgevallen was / ontstond 'er een groote beweeging in de Stad / zoo wel wegens deeze nieuwigheyd / als dat de stam van Culua met Motezuma moest eyndigen / en ingevolge sijne beheerschinge staaken. Zy zeyden / dat ze in hem niet eyndigen zoude / zoo hy deezen naam niet gevoert hadde / die de Plaag beteekende / dan tot sijn ongeluk; en dat de Goden hem verzeekert hadden / dat hy niet meer / dan 8 jaaren regeeren zoude; dat hy geen Kind hadde / die hem volgen konde / nog eenige andere Erfgenaam; en dat hy dieshalven met de Castiliaanen geen Oo[illegible]de ondergaan / als wel weetende / da[illegible] bestier volgen [illegible] sten / alho[illegible] was / [illegible] gere[illegible] hu[illegible]

1520

een geschenk na den Koning van Castilien zond / in erkentenisse van de huldiginge / zoo men hem gedaan hadde; en dat om'er eenen ophef van te doen / het noodig zoude zijn / dat men 't door alle de Landschappen ging inzamelen. Alhoewel dit nu een zeer vreemde zaak voor Motezuma was / antwoorde hy hem egter zeer gunstiglyk / dat hem dit niet wel voegen zoude; dog om dit t'ontgaan / zond hy eenige sijner dienaaren / van zeekere Castiliaanen verzelt / na sijn Huys der Vogelen; en in een Zaal gekoomen zijnde / zagen ze veele brokken Gouds / als mede in plaaten / en andere stukken gegooten; en Cortes dit berigtende / zeyden ze hem / dat hy alle dit Goud met zig voeren konde / des wegen Motezuma betuygde zeer genoegt te zijn; dog sijne dienaaren lieten het tegen-deel blijken. Hy schonk hem daarenboven veele katoene dekens / en fijne Pluymaadjes van veelerly soorten en natuurlijke verwe / en van de kostelijksten / als nog ooyt Castiliaanen gezien hadden; insgelijks 12 zeer rijke Zebratanas van Zilver / van een buyten gewoone arbeyd / en op verscheydene wijze gewrogt zijnde hol en doorsneeden; nevens Goude Raketten / om'er de ballen mede te slaan / of om klooten langs d'aarde te schuyven. Nog zond hy veele dienaars nevens eenen Castiliaan, na alle de Landschappen / die hem onderworpen waren / om geschenken ter huldiginge voor den Koning van Castilien te verzamelen. En schoon zy wel zagen / dat zulks voor eenen vreemden Koning was / wierd hy egter [illegible] gehoorzaamt / dat d'Afgezondenen in [illegible] met veele Rijkdommen van Goud / [illegible] kunst-werken / weder-keer [illegible]

Cortes eyst Motezuma een geschenk aan den Castiliaanschen Koning en doen.

Die hem zeer groote Rijkdommen verschaft.

Als [illegible]

1520 zag. Na dat men al dit Goud / en d'andere dingen / door de Goud-smeeden / die Motezuma te Escapuzalco hield / doen smelten hadde / behalven eenige kunst-werken / die beter in haaren natuurlijken stand scheenen gelaaten; zeyden de Koninglijke Amptenaaren / dat ze een waarde / van meer dan 600000 Pesos hadden / behalven nog 500 Pesos aan Zilver / waar van men maar weynig hadde. Als men'er nu geen gewigt had / om te weegen / op dat dit Goud gedeelt wierd / maakte men die van yzer / als van 25 ponden / 12 en een half ponden / en een van anderhalf pond / ten beste men konde. Na dat ze alles gewoogen hadden / ging men met de verdeelinge te werk; en op dat 'er geen onderling verschil mogte rijzen / wilde het Cortes nog eenigen tijd verschuyven / zeggende / dat hy vertoeven wilde / tot dat men nog meer Goud bekoomen had / ten eynde het dan beter met de gewigten uytkoomen zou; doch alle verzogten ze eenpaarigelijk / dat de verdeelinge sijnen voortgang hadde; nademaal ze hem niet min / dat die geenen / die by de smelting waren / wantrouwden / in aanmerkinge / dat ze eene verminderinge bespeurden / voor zoo veel als ze allen van gevoelen waren / dat men'er veel meer voor / dan na de smelting vonden / en dat in 't verlies der smelting zoo veel niet scheelen kon / en over zulks al vry wat, (als menzeyd) aan de maat en strijk-stok was blyven hangen, zulks dat'er beslooten wierd / dat de verdeeling op de volgende wijze geschieden zou:

Hoe veel 't Goud in waarde quam op te leveren.

De verdeelinge van 't Goud door Cortes onder de Castiliaanen gedaan.

Eerstelijk trok men des Konings vijfde-deel van 't geheel; waar na Cortes gebood / men een ander vijfde voor hem aftrekken zou / vermits zy des daar in verdraagen waren / alze in dit Land koomende / hem voor hunnen algemeenen Bevel-hebber en volstrekte Regter verkoozen. Hy verzogt mede / dat hem yets voor d'onkosten / die hy ten behoeven van de Vloot in Cuba gedaan hadde / verstrekt wierde / en voor deezen die Diego Velas-

quez

quez gedaan hadde / nevens de waarde voor de Schepen / die vergaan waren; insgelijks de kosten aan de Bezendelingen na Castilien af-gevaardigt / en de waarde van het Paard / dat hem afgestuurden was / als mede dat / zoo die van Tlaskala gedood hadden; als ook het deel dan Vader De la Meroëd, van den Priester Juan Diaz, en deeze der Bevelhebbers; van gelijken dat / die geene Paarden hadden / en die met schiet-geweer gewapent waren / een dubbel aandeel hadden / en andere diergelijken meer; zulker-wijze na zodanig eenen aftrek gedaan te hebben / wierd het overschot zeer weynig voor d'andere Soldaaten bevonden / onder welke veele waren / die op dusdanige wijs geen aandeel neemen wilden; zeggende / dat Cortes alles tot zig nam / waar over dan geene klagten ontbraken; dog Cortes bevreedigde hen met een weynig Goud van 't sijne te geeven / nevens schoone woorden ten besten hy konde. Ook trok men eenige deelen af voor hen / die te Vera Cruz waren / dat Cortes na Tlaskala, om'er bewaart te zijn / liet brengen. Eerlang daar na was Cortes d' eerste / die beval eenige raritepten van Goud te doen maaken / als mede ander baat-werk; en de Soldaaten / na dat zy'er een aandeel van hadden / lieten zommigen'er kleenen van maaken / en andere verscheydene werken door de Goud-smeeden van Escapuzalco, dat een halve mijl van Mexico gelegen was. Anderen speelden met hun Goud / met zeekere Kaarten / die eenen Pieter Valenciano van Trommel-leer gemaakt hadde / die alzo goed / als die van Castilien waren; zulks dat men in 't spel niet dan kleyne stukjens gemerkt en ongemerkt Goud zag; waar door men beschouwde en ervoer / hoe veel men reeds ontreemd / en verburgen gehouden hadde / des wegen'er eenen Soldaat van Triana was / die in zodanig eene droef-geestigheyd viel / na dat'er Juan de Cardenas van zeyde / wegens dat hy niet meer dan 100 Duikaaten tot sijn aandeel hadde / zijnde veel minder dan

1524

Een Kaart-spel dat Castilianen van trommel-leer gemaakt.

hy

1526 hy verhoopt hadde / zulks hy zig niet konde van klaagen enthouden; waar op eene sijner mede-gezellen hem gevraagt hebbende / wat hy hadde / zegde hy: hebbe ik geene reden van my te beklaagen, na zoo veele gevaaren uytgestaan te hebben, neemt *Cortes* nu een vijfde als den Koning heeft; hy doet zig voor sijne Paarden, als hy verlooren heeft, betaalen, voor de Scheepen, en zoo veele andere kosten, als hy in rekeninge brengt; en het middel, dat ik verhoopen konde, om mijne Vrouw en mijne Kinderen, die honger lijden, onderstand te doen, wanneer de Bezendelingen na *Castilien* vertrekken zullen, is nu helaas verydelt; dat hy ons dan van onz' deel doe afstand doen, en dat hy 't alles neeme, om aan den Koning en sijnen Vader te zenden. En besluyte, dat het geenzints redelijk zy, dat men na zoo veele gevaaren en ongemakken te *Tabasco* en te *Tlaskala* uyt-gestaan te hebben, eene zoo kleyne vergeldinge erlange; dat hy niet regt deed, in zoo veel meer zig aan te maatigen, als zelfs de Koning hadde. Deeze reden van d'eene ter anderen overgaande / en dat beelen niet wel genoegt waren / quam eerlang ter kennisse van Cortes; en gelijk hy in alle voorvallen niet nalaatig was / deed hy dan daar op alle de Soldaaten by-een koomen / en vertoonde hen: de byzondere zorge, dien hy voor den Dienst van God gehad hadde, en het voorbeeld, dat hy in sijnen Persoon gaf; dat hy den Geregte in goede orde handhaafde, zonder agting op verwantschap nog bevrienden te slaan, en zonder dat zig des yemand beklaagen kon; dat hy on-ophoudelijk voor hun aller wel-weezen waakte, en geduurig met oneyndige zorge belaaden was, op datze uyt deeze bekommernissen, ongemakken, en de Gevaaren, die zy leeden, behouden wierden; waar in hy nooyt de laatste was, gelijkerwijs zy des betuygen konden, bevorderende den dienst des Konings, en d'Eere der *Castiliaansche* Land-aard, en byzonderlijk die van hen; en ook de Rijkdommen, om 'er in

Klagten van een, die weynig Goud tot sijnen aandeel bekoomen had.

Redenen derwegen van Cortes aan sijne Soldaaten.

in 't toekoomende gerustelijk van te moogen leeven; dat hy zoo min belang hadde, om zig Schatten te vergaderen, als yemand, want al wat hy versamelde en bespaarde en bezat, was niet, dan tot gebruyk gelijk eene goede Huys-vader toestond, om ze ten kosten te leggen in de grootste benoodigheeden, voor het gemeene wel-weezen van hun allen, om zig t' onderhouden, en om hunne onderneeminge, dien ze begonnen hadden, t' agtervolgen. En ter betuyginge hier van, herstelde hy weder het vijfde, dat hy genooten had, alhoewel zulks hem belooft was, en wilde des niets aanneemen, als wat hem na regtmaatigheyd gelijk eenen algemeenen Bevelhebber gehoorig stond; en dat dan al wie Goud begeerde, by hem quam, en dat hy 't goedhartig met hem deelen zoude; dat al, wat ze gehad hadden, niet dan eene preuve was, van 't geene ze nog magtig konden worden; en dat zoo ze wel in agt namen de rijke Mijnen, die ze ontdekt hadden, en de veelheyd der Steeden en Gehugten, die men in deeze Landen vond, zy zig dus niet bekommeren zouden, gelijkerwijs ze deeden, nog zig niet qualijk genoegt toonen als ze nu betuygende, om dat ze niet dan 100 Dukaaten, of wel 200, meer of min, ontfangen hadden; dat zy zig dan vergenoegt en voldaan hielden, en dat ze dit vertrouwen hadden, dat ze in weynig tijds met de hulpe van God, door hem een ander uytwerksel zien zouden, in zodaniger wijze, datze de gelukkigste Menschen der Weereld zouden zijn. Na dat Cortes hen aldus vermaant hadde / en in 't geheym doen geeven / het geene hy noodig oordeelde aan hen / die zig beklaagden / wierd den onlust gestilt en bevreedigt; en hy zeyde tot den Soldaat Juan de Cardenas, dat hy hem met d'eerste Scheepen na Castilien zenden zoude / om sijne Vrouw en sijne Kinderen te gaan bezoeken / en hem ter zelver tijd / 300 Goude Pesos zou verschaffen.

1520.

Waar door alles bevreedigt word.

Ter zelver tijd ontdekte den Schat-bewaarder Gon-

1529. Gonzale Mexia, dat de Bevelhebber Juan Velaſquez de Leon eenige ſtukken Gouds hadde/ die hem niet aangedeelt waren/ en hy voorderde ze hem in 't geheym af/ nademaal de klaagers hem baden/ dat hy dit van hem en van anderen voorderen zoude. Juan Velaſquez antwoordde zulks niet te willen doen/ vermits Cortes ze hem gegeeven hadde/ voor dat men de ſmelting gedaan had. Mexia zeyde/ dat dit egter niet genoegzaam was/ nademaal ze Cortes dan gerooft hadde/ en zeyde dit als by wijze van bedzeyginge. Hier op geraakten ze in woorden/ tot zoo verre ze de hand aan den deegen ſloegen/ en elkanderen quetſten; en alzoo ze beyde dapper waren/ zouden ze mogelyk elkander doen ſneuvelen hebben/ zoo dit niet door tuſſen-koomen belet was/ die hen van een ſcheyden. Cortes deed ze beyde gevangen neemen; vervolgens hen gezamentlyk hebbende doen verzoenen/ ontſloeg hy eerlang Gonzale Mexia, en hield nog lang Juan Velaſquez gevangen, alhoewel hy ſynen Vriend en Vertrouweling was. Als hy nu aan een lange keeten geſlooten was/ die men van Vera Cruz gebragt hadde; en in een Zaal wandelende/ de keeten gerugt maakte; en van Motezuma gehoord was/ voeg hy aan een Lyf-knegt Orteguilla genoemt/ wie die was/ die men gevangen hield? die hem antwoordende/ dat het Juan Velaſquez, Bevelhebber van ſyne Wagt was/ in wiens plaatſe men Chriſtoffel d'Olid geſtelt hadde. Eerlang daar na/ als Cortes Motezuma quam bezoeken/ bad hy hem ſynen Bevelhebber te willen ontſlaan/ alzoo het een eerlyk Man was/ van eenen goeden omgang/ en over hem me-waarig was. Dog eyndelyk na dat Cortes daar op aangedrongen wierd/ en zulks voor een gedeelte om ſyne Ernſthaftigheyd te doen blyken/ vergenoegde hy zig in de voorbeede van Motezuma, en Velaſquez en Mexia wierden zeer goede vrienden.

Twiſt tuſſen Juan Velaſquez en Gonzale Mexia.

Die met elkander in gevegt geraaken.

En weder vrienden worden.

Als Cortes nu dagt tot den top van ſyn geluk ge-

gekoomen te zijn / en dat hy gereed stond / om een geschenk aan den Koning te zenden / en eenig Silver na Hispaniola en andere Eylanden over te laten voeren / om voor 't zelve Wapenen en Paarden te bekoomen; en mede de tijdinge van sijnen Voorspoed te doen verstaan / verzogt hy sijne Vrienden en anderen / hem in deeze gelegenthepd te willen dienste doen / want hy verbeelde sig / dat / nu hy de Koning in sijne Magt hadde / hy wel haast over den Mexicaanschen staat konde heerschen / zoo hy slegs van Volk verzien was / en met begunstiginge en hulpe der Tlaskalaanen, en anderen / die zig daar toe aanbooden; behalven die geenen / dien hy voor Vrienden hield; dog het geluk begon hem toen de rug te wenden / en zulks door de geheyme Oordeelen Godts; alhoewel Cortes zig altoos als een goed Christen hield / en by alle gelegentheeden sijnen toevlugt tot God nam. Want hy hoorde dagelijks de Misse / en bewerkte / dat sijn Volk insgelijks deed / zulks ze een goed Voorbeeld gaven. Hy leefde zeer regel-maatig / en arbeyde on-ophoudelijk ter bekeeringe der ongeloovigen / en dat door voorzigtigheyd / na tijden en gelegentheeden; nademaal het tegenwoordige niet toeliet / dat hy openlijk van deeze stoffe handelen kon. Dog niet tegenstaande alle deeze wederwaardigheeden / nam hy des aangaande / nog zodanig een opzigt / dat der Menschen-offeringen zoo veelvuldig niet dan te voozen waren; en de Vader Joan Diaz, nevens Vroeder Bartholomeus d'Olmedo hielpen 'er veel toe / en doopten veele van deeze Volkeren / die tot de Christelijke bekeeringe geneegen waren / en die dit verzogten / alhoewel ze nog in geen groot getal bestonden; want ze zeer beschroomt waren hunnen Goden-dienst te verlaaten / vreezende door andere ten verderve nagesteurt te zullen worden. 1520

Cortes bewerkt een goed voorbeeld.

De verandering dan / die zig nu aanbood / was / dat alzoo ze allen in eenen Vreedigen Staat en verenoeginge waren / Motezuma door Orteguilla, Motezuma onbied Cortes tot hem-

1520 Cortes deed tot zig roepen; want gelijk hy reeds eene groote bequaamheyd in 't ſpreeken der Mexicaanſche taal hadde / had hy ſijne genegentheyd op hem geſtelt / en in ſijnen dienſt gehouden. Hy nu zeyde tot Cortes, dat de Koning hem ontbood / en hem deed weeten / dat'er in deeze nagt en een gedeelte van den voorigen dag / veele Prieſters en Heeren / geheymelijk met hem gehandelt hadden. Cortes wel bevroedende / dat deeze booden hem niet aangenaam weezen zouden / nam dan by zig 12 der dapperſte en ſtout-moedigſte Caſtiliaanen, dien hy vinden kon / en ging derwaarts / ontheymzende d'onruſt / dien hy in ſijnen Geeſt gevoelde. Voor Motezuma gekoomen / groete hy hem zeer beleefdelijk / en vroeg wat ſijn begeeren was? de Koning ontfing hem met een zeer ernſthaftig gezigte / verſchillende in 't geene hy zig te voozen betoont hadde; en hy nam hem by de hand / om hem in een Zaal te geleyden; en gelijk hy reeds in de heugshevd der Caſtiliaanen ervaaren was / deed hy'er ſtoelen aanbrengen / om met hem te zitten / alle d'anderen over-eynd ſtaande / en voegde 2 taalslieden aan weder-zijde; vervolgens zeyde hy hem:

Geſprek tegens hem gevoert.

Heer Bevelhebber *Cortes*, mijne Goden zijn tegens my vertoornt, over dat ik zoo lange geduld hebbe u verblijf in mijne Stad te vergunnen, ten nadeele van onzen Goden-dienſt, dien gy verſtoord. Zy bedreygen my alle de wateren te willen ontrekken, en het Gezaay te verwoeſten, dat ze de Peſt zenden zullen, en mijne Vyanden Bezitters van mijnen Staat doen worden. Ik bidde u dan, dat gy op deeze zaaken agt geeft, en gy uyt mijne Landen vertrekken wilt. Verzoek wat gy begeert, ik zal het u verſchaffen, want ik u zeer beminne; en indien dit zoo niet was, zoude ik u des niet ſmeeken, nademaal ik vermogende genoeg ben, om u quaad te doen, alhoewel ik 't u niet eender zeyde. Neem van mijne Schatten, zoo veele gy wilt, en vertrek dan vergenoegt, vermits mijne Goden niet meer dulden willen, dat zig tot dus verre toegedraa-

Begeert dat Cortes weder vertrekke.

draagen heeft. En nademaal gy ziet, dat ik niets anders voor uwe en mijne Eere doen kan, verwagt dan niet, dat u eenig ongeval weder-vaare. Motezuma sijne reden ge-eyndigt hebbende/ voor dat den Vertaalder begon te spreeken/ wende zig Cortes tot eenen Castiliaan, en zeyde hem: ga spoediglijk onze mede-genooten berigten, dat ze zig in de Wapenen begeeven. 1520

Na dat den Vertolker herhaalt hadde / wat Motezuma gezegt had; bevlijtigde Cortes zig sijn groot-moedig harte te bedwingen / en antwoorde de Koning: dat hy door ervaarentheyd bemerkt hadde de genegentheyd, dien hy voor hem droeg, en voor de sijnen had, zoo dat het hem verdroot, van niet altoos in sijn gezelschap te konnen zijn; dog vermits sijne Goden en sijne Onderdaanen hem niet dulden wilden, dat hy zig dan uytdrukte, in welker tijd hy wilde, dat hy vertrekken zou. De Koning zodanig door dit antwoord voldaan zijnde / gaf hem ten weder-antwoord: dat hy niet begeerde, dat hy vertrok, dan na dat het hem goed dagt, en dat hy hem derhalven 4 lasten Gouds schenken zoude, als mede aan yeder Ruyter 2 en yeder Soldaat 1. Cortes vervolgde: dat hy zonder Schip niet weder na sijn Land keeren kon, nademaal hy die hadde doen stranden, waar mede ze gekoomen waren; zulks hy hem verzogt, om voor hem te *Vera Cruz* hout te doen hakken, dat d'*Indiaanen* van de Kust van *Chalchicocca* noemden, om'er Scheepen mede te bouwen, en dat hy hem Volks daar toe verschafte. Motezuma bewilligde hem sijn verzoek / en gelaste / dat men ging om hout te hakken. Cortes benoemde dan Scheeps-timmer-meesters en werk-lieden / om te verrigten / wat Martin Lopez hem ten dien eynde aanbeval; en Motezuma, die geen erg dagt / geloofde dit. Als zy vertrokken waren / verhaalde Cortes sijne mede-genooten den wille van Motezuma, en moedigde hen aan / zeggende; dat God / (aan [illegible] zig hielden /) middelerwijl dat

Antwoord van Cortes aan Motezuma daar op.

1520 de Scheepen gebouwt wierden / 'er in voorzien zoude / en dat hy niet gedoogen zou / dat men dit Land verliet; hy berigte mede Martin Lopez, dat schoon in schyn men allen mogelijken vlijt ter aanbouw der Scheepen liet blijken / om ze spoediglijk te vervaardigen / dat hy 't egter door veynzinge deed vertraagen / en dat hy verders van tijd tot tijd berigt gaf / wat'er zig toedzaagen mogte.

Redenen van Motezuma om de Castiliaanen uyt sijne Landen te doen vertrekken.

Midlerwijl nu wierd de Geest van Motezuma met veele en verschepde gedagten gemoeyt / wegens de veranderinge van sijne gedagten tot dus verre gevoed; en onder anderen / noodzaakten hem mede de sijnen / die hem vertoonden / dat het een groote lafhartigheyd in hem was / dat / die den Groote Heer der Weereld was / zig dus door zoo weynig vreemdelingen liet overheeren / en dat het voor sijne Eere noodig was / en voor die van alle de Edelen sijns Rijks / dat hy ze spoediglijk van hem afvaardigde; dat ze zig ten dien eynde quamen aanbieden / en dat / zoo hy 't niet deede / zy hem niet meer voor hunnen Heere erkennen wilden; nademaal ze geen beter eynde met hem te gemoet zagen / dan Couatlpopoca en Cacamazin sijnen Neef wedervaaren was / en dat ze eenen anderen Koning verkiezen moesten. Wijders quam hem in gedagten: dat den *Demon*, die hem dikmaals sprak, hem bedreygde, zoo hy deeze gierige *Castiliaanen* niet deed sterven, of ten minsten uyt sijn Koningrijk verdreef; dat sijne Onderdaanen nooyt gezondheyd hebben zouden, dat hy het Gezaay verwoesten wilde, en vervolgens vertrekken moest; nademaal de Mis, de Kruyssen, en de Doopinge der *Christenen* hem wreedelijk plaagden. Motezuma antwoorde: dat ze sijne Vrienden en eerlijke Lieden waren, des hy hen niet verdelgen kon; dog dat hy hen verzogt te willen vertrekken, en dat zoo ze dit niet doen wilden, hy hen dan deed sterven; waar op den Demon weder-antwoord gaf: dat hy, wat gezegt was, te doen hadde, of dat eyndelijk hy vertrok,

of

of de *Caſtiliaanen* het Land verlaaten moeſten; na- 1520
demaal 2 tegens een ſtrijdende hoedanigheeden in eene zelvige wooning niet leeven konden. Gelijk nu Motezuma van een veranderlijke hoedanigheyd was / zoo beroumde hem te midden deeſer wiſſelvalligheeden / wat hy gedaan hadde; en de Gevangeniſſe van Cacamazin, (dien hy zeer bemint had / en die hem by gebzek van Kinderen in 't Keyzerrijk volgen moeſt /) verooꝛzaakte hem veel onluſt in ſinnen Geeſt. En alzoo hy wel erwoer / dat de Caſtiliaanen zig allenks van ſijne Landen Meeſter maakten / en zelfs van ſijn Perſoon; en dat den Demon hem verzeekert hadde; dat zoo hy deeze Volkeren deed vertrekken, het Keyzerrijk van *Culua* als-dan in hem niet eyndigen zoude; maar dat hy in tegen-deel ſijne Grenzen, meer en meer, en met veel meerder glorie en voorſpoed zou uytbreyden, en ſijne Kinderen by hem verwekt, regeeren zouden; dat hy zig niet op de voorzeggingen vertrouwen moeſt, vermits hy reeds in 't agtiende Jaar van ſijne Regeeringe getreeden was; waar upt men oꝛdeelen kan / dat het zeeker was / dat / booꝛ dat Motezuma met Cortes, om hem te laaten vertrekken / ſpzak / hy meer dan 100000 Mannen op de been hadde / om hem te verdzyven / ingevalle hy niet gewilligljk vertrekken wilde. Wat nu verder op de booꝛſpoed van Cortes volgde / zullen wy van wegen veel tuſſen-gevalle zaken / om dit Zaapzoen aan de gang geraakt / in de Vieys-togt van Pamfilio de Narvaez, agter die van Alonzo d'Ojeda en Gonzale d'Ocampo verhaalen; en nu booꝛ af nog aanteekenen / hoe het zig met d'afgeſondene van Nieuw-Spanje, aan 't Hof des Konings van Caſtilien toegedzagen heeft / aangaande 't berigt deezer gelukkige ontdekkinge / en d'uptvoerige onderneming van Ferdinand Cortes na Mexico, om 't Rijk van Motezuma te bemagtigen; waar toe hy zig d'onderdanigheyd / aan Diego Velaſquez, ontſlagen had: daar booꝛ die tijd wepnig over te doen viel.

1520

d'Afgezondenen van Nieuw-Spanje spreeken met den Koning te Tordesillas, en behandigen hem het geschenk door hen mede gebragt.

Midlerwijl dan dat de zaaken / waar van wy gesprooken hebben / dus in Nieuw-Spanje voorvielen / gingen de afgesondene na Castilien; te weeten / Alonso Fernandes Puerto-Carrero, Franciscus de Montejo, en Martin Cortes, Broeder van Ferdinand Cortes, met den Stuurman Alaminos, om den Koning aan 't Hof op te wagten: maar als hy reeds van Sevilje vertrokken was / om na Burgos te gaan / en het Feest van St. Mattheus te vyeren / dat sijn Geboorten-dag was / (van waar hy de Koninginne Jeanna, sijn Moeder / wilde bezoeken /) zoo beslooten ze om weder te keeren / en hem te Tordesillas te verwagten / alwaar ze hem ook spraaken / en hem Brieven gaven van alles / wat 'er voorgevallen was / en de hoedanigheyd des Lands / dat men ontdekt hadde. Zy verontschuldigden Ferdinand Cortes, zoo veel zy konden / seggende dat hy regtmatige redenen gehad hadde / van zig het jok van onderdanigheyd t'ontrekken / dat hy aan Diego Velasquez onderhevig was. Zy verklaarden / dat hy anderzints nooyt d'ontdekkinge / dien hy begonnen hadde / zoude konnen ten eynde gebragt hebben / nog het land konnen bevreedigen; en smeekten sijn Majesteyt in de naam van alle sijne Soldaaten / die hem verzelden / om hem tot algemeene Bevel-hebber te verheffen. Zy vertoonden hem alles / wat ze mede gebragt hadden / en d'Indiaanen, zoo wel Mannen als Vrouwen; nevens het geschenk zeldzaamer en kostelijker / dan yemand ooyt gebragt had / het geen het geloove zeer begunstigde; dat men van de grootheyd en rijkdom deezes Lands had. Zulks de Koning in 't byzonder God dankte / dat men onder sijne regeeringe zoodanige Landschappen hadde ontdekt / waar door sijnen naam in groot aanzien gebragt wierd. Hy gelaste / dat de Indiaanen na Sevilje gevoert wierden / en dat men hen zeer zorgvuldiglijk onthaalen zou; nademaal ze een land passeeren moesten / alwaar het veel kouder / dan in hun land / was / op dat ze geen

gevaar

1520

gedaar in hunne Persoonen liepen. Wat onder-
tussen de handelinge der Indische zaaken aanging/
daar quam men toen-maals niets van te verrig-
ten; alzoo de party van Diego Velasquez hoo-
gelijk klaagde / 'er on-aflatelijk veel wegens de
opstand van Ferdinand Cortes te zeggen hadde;
dat hy veel geloof aan 't Hof had / en groote
vrienden / die hem begunstigden / dat de Koning
genoodzaakt was / van daar weder te keeren van
wegens dat de Keurvorsten des Keyzerryks hem
verzogten / de Kroon t' aanvaarden; en dat de Bis-
schop van Burgos, die een volmaakte kennisse
van deeze gescheften hadde / in de Corunna was /
die ordre stelde ter toerustinge / om den Koning na
Nederland over te voeren; het besluyt van alle
deeze zaaken / wierd dan na deeze Stad verschoo-
ven / om 'er ontheeven te worden.

Hun aanbrengen in de Corunna af te handelen verschooven.

De Koning / in de Corunna gekoomen zijnde /
geraakte hy 'er met veele gescheften van allerwee-
gen des Koningryks bezig; en alzoo hy 'er ver-
toefde met voorneemen / om te doen ordre stellen
wegens den opstand eeniger Steden / die zig des
aangaande daar toe ingewikkelt hadden; 't zy
daarom / of nademaal het weder niet bequaam
was / om den Scheeps-togt te doen / de Koning
hield 'er zig 2 Maanden op. Men herhaalde dan/
om van d' Indische zaaken te handelen / door den
aandrang der Behandelaars / in 7 agter-een-vol-
gende dagen / die voor het vertrek van den Ko-
ning 'er aan besteed wierden. Deeze / die het eer-
ste afgevaardigt wierd / was d' Admiraal Diego
Columbus, in agtinge der groote diensten / die den
Admiraal sijnen Vader aan de Kroon beweezen
hadde; en de bezwaarenissen / waar mede men
hem beschuldigde / scheenen veel minder / dan de haat
sijner Yveraars breed hadden uyt-gemeeten / ge-
stijfd zijnde door het quaad bestier / dat den Licen-
tiaat Figuera handhaafde / en als wijders Michiel
de Passamonte schreef / en die van sijn Party wa-
ren / (merk-waardige lasteraars van den Admi-

Des Admiraals zaaken eerstelijk by de hand gevat.

1520 raal/) schoon dat het geding tegens de Plegt-bezorger van 's Lands-heeren regten nog niet ge-eyndigt was. De Koning gelaste hem weder sijn Ampt t' aanvaarden/ en dat men aan Passamonte schreef: dat hy vergeetende alle voorledene driften, een goed verstand met hem moest houden, en dat men hem derhalven de zaak bevoolen liet, alhoewel hy des niets verrigte; nademaal hy bezwaarlijk hem tot een mede-genoot kon dulden, en nog minder hem eenige agtinge bewijzen. Men beval aan *Figuera*, dat hy de staf in handen van den Admiraal herstelt hebbende, hy sig ter gehoor schikte, en dat hy 'er met d'Opper-regter der *Indianen* bleef, tot dat men naar sijn goed bestier beslooten had, wat men 'er verders doen zoude. Men gaf aan den Admiraal bevel, zig aan d'uytdeelinge der Ampten te moeten houden, en wat onderscheydinge hy by die van den Koning en de sijnen maaken moest. Men verklaarde, welker zaaken ter kennisse van de Regters der Gehugten komen moesten, en voor wien men zig beroepen mogt, 't zy voor den geregte van den Admiraal, of voor het Koninglijke gezag, of voor den opperste Raad. Ook gelaste men den Admiraal, dat hy de Last-brieven in 's Konings naam afvaardigde; en ten dien eynde gaf men hem ordre, waar na zig te rigten. Men verklaarde hem het regt van Onder-Koning en Bevelhebber van 't Eyland *Hispaniola* te genieten, en allerweegen, waar sijn Vader aan deeze Zeën ontdekkingen hadde gedaan, na het verdrag, dat met hem was gemaakt. Dat de Koning een *Onderzoeker* tegens den Admiraal benoemen konde, door middel van *Inquisitie*, en dat, de gedingen verrigt zijnde, men hem herstelde voor den Koning en sijnen Raad, die de byzondere Regters benoemen zouden, om sijn Amptenaaren te hervormen, met het vereyschte gezag in diergelijken gevalle noodig; dat men den Admiraal niet, dan in de voorzeyde wijze, ontsing; dat hy een Persoon benoe-

Die weder gelast word na Hispaniola te keeren.

Met deeze Orders.

men

men zoude, die een mede-lid van d'Amptenaaren van 't Huys des Voorraads van *Sevilje* zou weezen, op dat hy de regten genoot, die hem gehooren konden, wegens wat ſijn Admiraalſchap raakte; dat men hem geen regten ſchuldig zoude zijn, van zaaken, die den Koning in d'*Indiën* door het regt van Opper-magt ontfing; dat ter plaatſe, waar ſijn Admiraalſchap het gezag hadde, men geen vergadering, dan in ſijn by-zijn, beleggen kon, of van ſijnen Bevel-hebber in ſijn plaatſe, of van yemand van 't Koninglijke gezag; dat hy hem zeekere zaaken betaalen zoude, die door de berigt-geevingen van ſijne benijders waren hervormt geweeſt; dat men de *Onderzoekers* der *Indiaanen* het regts-gebied beſnoeyde, dat ze over hen hadden, en dat ze niet, dan eenvoudige navorſſchinge te doen hadden, of ze yets tegens 't geloof deeden, en dat ze zulks den wettigen Regter aandienden. Nog gelaſte men, dat d' Admiraal verzorgde, dat in alle de plaatſen van ſijn beſtier, men yets gewilliglijk aan den Koning toe-ſond. Dog berigt gekreegen hebbende / dat d' Indiaanen wegens de peſt-agtige ſterfte der Volken / groote-lijks gemindert waren / werd deeze order wederroepen / en men beval / dat / gelijk men hier vooren het vijfde van 't Goud betaalt hadde / dat men nu voortaan niet / dan het tiende in dit Eyland zoude opbrengen; en / ſchoon men verzogt / dat men gedoogen wilde / van eenige andere Landaard / wien het ook was / door een gedeelte deezes Eylands te laten paſſeeren / weshalven de ingeboorene Land-aard zeer gemindert was / men kreeg 'er geen antwoord op; nademaal men wel wiſt / dat 'er een zeer groot getal Negers gepaſſeert was / weshalven zy de gantſchen Ruyker-handel beſtierden / zulks die groote lijks toenam / en waar van men groot voordeel trok / egter vreesde men / dat ze nog eenige onluſt in Hiſpaniola en St. Juan verwekken mogten.

1520

Door zoo veel men nu ook berigt had / dat de

1520 2 Kloosters der Broeders Dominicaanen en Franciscaanen, die aan de kust van Cumana gestigt waren / groote vrugt deeden / wierd'er gelast; dat men hen verzorgde van alles, wat tot onderhoud noodig was; dat men den over-togt aan 20 andere Geestelijken van *St. Franciscus* verleende, en dat men zig bevlijtigde, van'er nog andere derwaarts te zenden, op dat dit heylig werk aan geene bewerkers mangel hadde. Om nu den Admiraal te verpligten van spoedig weder over te steeken / (nademaal men hem bevoolen hadde / ordre op alles / aangaande de opstand van den Cacique Henrique, te stellen) wierd aan d'Amptenaaren van het Huys van Sevilje bevoolen / dat men alles ten spoedigste verbaardigde. Hy vertrok dan in den beginne van September, en quam niet voor in aanvang van November in Hispaniola te landen / na dat hy zig eenige dagen in 't Eyland St. Juan opgehouden hadde / om zig van eenige zaaken te voorzien; en voornamentlijk wegens eenige verschillen / die men 'er onder de Koninglijke Amptenaaren had / waar van Antony Sedeno, Ontfanger van 't Eyland / Roerbink af was / dat dit Eyland veel van sijn eerste luyster ontzet hadde. Hy wierd aldaar / en in Hispaniola met groote vergenoeginge ontfangen / by die nog sijn Vader gedagtig waren / en ook van hen / die zig verheugden / van door een Persoon van aanzien te zullen bestiert worden; dog het tegen-deel bewezen andere / die hem reeds uyt hunne gedagten verbannen hadden / en in sijn by-weezen betuygden / dat hen sijne komst niet zeer aangenaam was. Hy nam dan bezittinge van sijn Ampt. Hy zond allerwegen volk af / om zig te verkundigen van de danden der geregt-oeffenaars. Alonso de Zuazo wierd na Cuba gezonden / om Diego Velasquez rekeninge van het bestier van sijn Ampt te doen geeven. Nevens den Admiraal / stak Antony Serrano, van St. Domingo geboortig / over / met last / om 't Eyland Gua-

d' Admiraal vertrekt van Sevilje.

En komt weder in Hispaniola.

Antony Serrano ter bevolkinge van Guadaloupe en andere Eylanden gezonden.

Guadaloupe te bevolken / met verlof / van d' Eylanden Monserrate, Barbada, Antigua, Desseada, Dominica en Martinique te bestieren / alle om Guadaloupe geleegen / verwagtende / dat men 'er Bevelhebbers over verkooren hadde / vermits deeze volkeren Caribaanen waren; ten dien eynde verschafte men hem alles / wat hy begeerde / tot zelfs de vercierselen en alle benoodigde dingen ter Kerk-gebruyk / insgelijks klokken en al het overige; dog sijne onderneemilige en slaagde niet wel. 1520

Om nu weder tot de geschiften van de Corunna te koomen; men antwoorde niets / raakende de zaaken van Ferdinand Cortes; behalven dat men aan de Bezendelingen van Nieuw-Spanje zou geeven / wat ze wegens hunne kosten noodig hadden / stellende borge voor alles / wat men hen voor hunne inscheepinge in Sevilje verschafte. En voor zoo veel Pedrarias een geschil opvatte / over d'afvaardiginge van het Ampt van Onderzoeker, (als Juan Rodriguez d' Alarconcillo tegens hem verkreegen hadde /) als mede tegens de Koninglijke Amptenaaren aldaar; zoo verzogt hy / dat de Vloot van Gil Gonzales geenen toeleg nam op de Landen / die hy ontdekt had / en dat hy verder voornam den Oosten ontdekkingen te doen / als wanneer Gil Gonzales gelast wierd / die ten Westen af te leggen. Daar wierd dan bevoolen / dat men een last-brief afvaardigde / die behelfde / dat in overweeginge / dat de tijd van sijn verstrekt Ampt vervult was / en het goed vertrouwen / dat men van sijnen dienst had / (gelijk hy verder dan God en den Koning bewijzen wilde / wegens het wel-zijn deezer Landen / en der zelver bewoonders / en wegens de groote hoope / die men van sijne voorzigtigheyd en edel-moedigheyd te gemoet zag /) zoo zoude hy dan sijn bestierblijven agtervolgen / tot dat daar in anders voorzien wierd; niet-tegenstaande de memorien en berigten / die den Bisschop van Darien en de Vader de las Casas tegens hem hadde over-gezonden; en dat hy mede sijne ont-

Last-brieven in de Corunna voor 's Konings vertrek verleent.

1520 ontdekkinge ten Oosten t' agterbolgen hadde; met verbod aan Gil Gonzales, van niet ter plaatse aan te landen / die door Pedrarias ontdekt waren / maar dat hy sijnen koers verbolgde / na de oyde / die hem met Andries Nino gegeeven was. Men gaf het Ampt van Stuurman Major aan Sebastiaan Gaboto, Engelsman / met verbod / dat niemand na Indiën vertrekken mogt / zonder eerstelijk door hem onderzaagt en onderzogt te zijn. Men gelaste ook / dat d' Amptenaaren van het Huys te Sevilje, geregte oeffende omtrent de zaak van den Bevel-hebber Juan Zurita, die sijne klagten hadden ingebragt tegens Juan d' Ajora, in Dariën opgestaan / en die het Gout / aan sijne mede-genooten gehoorende / na zig genoomen hadde / dat zy in de stroperpen / die ze door oyde van Pedrarias aan 't vaste land gedaan hadden / waren magtig gewoyden / dat hy daar-en-boven sonder eenig verlof na Castilien weder vertrokken was / en zelfs des Konings vijfde aandeel onder zig geslagen hadde. Ter deezer gelegentheyd gaf de jonge Koning de magt / om alle d' openzijnde Ampten in d' Indiën te begeeven / zoo wel van d' ontdekte / als nog t' ontdekkende Landen / aan den Heer de Villa, die Groot-Kamerling van Koning Philips, sijn Vader / was geweest / waar in hy als nog by hem volharde / op dat hy zorge droeg / en in de noodige zaaken voorzag / zoo wel wegens de Ampten / die toen begeeven waren / als wegens die geene / die in 't tockomende zouden begeeven worden.

Klagten tegens Juan d' Ajora ingebragt.

Vermogen aan den Heer de Villa, om alle Ampten in Indien te vergeeven.

Nu is nog overig te verhaalen het beslupt / dat genoomen wierd / door dat de Koning self uyt de Corunna vertrok / na d'epssingen van Vader de las Casas, die de Koning / en de Staats-Heeren zeer lastig viel / als byzonderlijk de Nederlanders, met wien hy nevens den Kancelier / zeer gemeenzaam was; hy beklaagde zig over den Bisschop van Burgos, wegens den Last / dien hy aan Berrio gegeeven hadde / om boeren / of akker-luyden

na d' Indiën te voeren: daar men'er reeds 200 van verzonden had / die Antequera na Hiſpaniola voerde / en onfeylbaar van den honger moeſten geſturven zijn / gelijkerwijs hy verzeekerde / wegens dat de Koning ze het eerſte Jaar onderhouden moeſt / in verwaginge / dat ze pets verzamelen konden / om zig d'andere volgende Jaaren te generen. Daar wierd dan bevoolen / dat men na Hiſpaniola 3000 Arrobas Meel zoude zenden / nevens 1500 in wyn. En alhoewel men nu zig bevlytigde / om deezen Teeſtogt te verzenden / en dat men'er mede in eene goede Haven aanlande / zoo vond men'er geenen / aan wien men 't upt-deelen zoude; nademaal eenigen geſturven waren / anderen afweezig bevonden wierden / en weder anderen / die eene andere wijze van leven aangebaart hadden; zulks dat deezen opbod van Akker-lieden onnutteliyk was. En alzoo men onder hen van den Raad te handelen quam / over de bewilliginge / of d'ontzeggінge van 't geene men met Vader de las Caſas verdzaagen had / gelijk hier voozen gezegt is / zoo waren'er veele tegen-ſtribbelingen; en voornaamentlijk over de wijze van de beheeringe der Indiaanen. Den Raad beſloot / dat dit vreedzamelijk en lieftallig geſchieden moeſt / dooz middel van 't Euangelium, en niet dooz beoozloginge / dienſtbaarheyd / of ſlaavernye. Men beſloot mede aan Vader de las Caſas, het Ampt van beheeringe van dit gedeelte des vaſten Lands te geeven / waar van men reeds met hem gehandelt hadde / grenzende van het Land-ſchap Paria tot deeze van St. Marta, dat een Zee-kuſt is / zig tot 260 mylen Ooſtelijk en Weſtelijk uptſtrekkende / of een weynig meer / of min. De Koning tekende dit verdzag / en vaardigde hem den 19. van Mey af. Men beſloot nog veele andere zaaken / dog ze wierden niet geteekent / dan na dat de Koning vertrokken was / dooz den Kardinaal Adriaan, die middertwijl het beſtier in deeze Koningryken waarnam. Ingevolge dan begaf zig Vader de las

1520

Verdrag met de las Caſas om weder na d'Indien te keeren.

Fulks hy zig ter Inſcheepinge na Sivilien begeeft.

Digitized by Google

1520 las Casas na Sevilje, om ordre op sijne inscheepinge te stellen / en om eenige Boeren te verkiezen / dien hy met zig voerde. Men presten'er eenig Volk door Geld / met wien hy nevens / die de Koning hem gaf / beschikte de benoodigde zaaken ten sijnen Togt / en'er mede op Reys ging. Gelijk wy hier na / onder andere Reys-togten / verhalen zullen.

EYNDE.

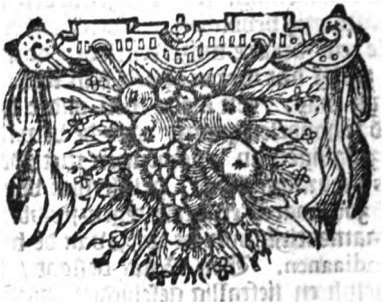

RE-

REGISTER

Der voornaamſte Saaken, vervat in de Land-Reyſen van *Ferdinand Cortes*.

A.

Aanbiedingen van *Motezuma* aan *Cortes* door een *Indiaans* Heer. 24
Aanſpraak door *Cortes* aan de *Cholulecas* gedaan. 13. 14
- verſchayde Reden-wiſſelingen hier over gedaan. 14
- van *Cortes* aan de *Caſtiliaanen* en aan *Motezuma*. 88. 89
- van *Cortes* aan *Motezuma*, wegens het gevangen neemen van ſijn Perſoon. 108
- Antwoord door *Motezuma* hier op gedaan. 109
- van *Cortes* aan *Motezuma*, over des ſelfs Gods-dienſt. 120. 121
- Antwoord door *Motezuma* hier op gedaan. 121
- ſeer deftig door *Cortes* gedaan aan de Prieſters en Edelen van *Mexico*. 126. 127. 128. 129. 130
- waar over de *Mexicaanen* ſeer verbaaſt ſtonden. 131
- Antwoord van *Motezuma* hier op. 131
- van *Couatlpopoca* aan *Motezuma* gedaan. 133
- van de oudſte Heer van *Tezcuco* aan *Quizquiſquatl*. 149
- ſeer deftig door *Motezuma* gedaan aan ſijne voornaamſte Heeren. 151. 152
- word door een deeſer Heeren beantwoord. 153
- waar op *Cortes* een antwoord doed. 153

Aanval door *Cortes* op de *Cholulcas* gedaan. 14. 15
Aap ſeer konſtig door die van *Mechoacan* gegooten. 81
Aarde-werk binnen *Cholulca* ſeer konſtig. 19
Afbeeldſel der *Mexicaanſe* Landen door *Motezuma* aan *Cortes* getoont. 139
Afgeſonden van *Nieuw-Spanje* koomen by den Koning van *Caſtilien*. 166
Afgod van zaaden en bloed van jonge kinderen, weduwen en maagden te *Mexico* gemaakt. 93. 94
- word van de *Mexicaanſe* Paapen groote eer aangedaan. 94
- op wat wijſe de ſelve word ingewijd. ibid.
- des ſelfs brokken met groote eerbied bewaard. ibid.
Afgoden van een oneyndig getal in de Tempels te *Mexico*. 92
- voor alle dingen by de *Mexicaanen* ge-eerd. 95
- op wat wijſe de menſchen voor het koorn ge-offerd wierden. ibid.
A la Vela, het gegeeven Krijgs-woord behoed *Cortes* van de dood. 43
Alonſo de Grada tot Stad-voogd van *Villa Rica* aangeſteld. 103
- wat hem van *Cortes* belaſt wierd. 103
- wierd

Digitized by Google

- - wierd door *Cortes* gevangen genoomen. ibid.
- - met een ſtrop om den hals ten toon geſteld. 150
Alonſo d' Ojeda vind veele ſchatten in een duyſtere Zaal. 143
AlonſoYanes wijſt *Cortes* een deur, alwaar de *Mexicaanen* veele ſchatten hadden verborgen. 105
Andries de Monjarras werd gelaſt met 60 man den gevangenen *Motezuma* te bewaaren. 111
Antony Serrano geſonden, om het Eyland *Guadaloupe* te bevolken. 170. 171
Antwoord van den *Demon* aan *Motezuma* wegens de *Chriſtenen*. 21
- - van *Cortes* op de Reden-voering van *Motezuma*. 39. 40. 41
- - van *Motezuma* gedaan, op de aan ſpraak van *Cortes* wegens de Gods-dienſt. 121. 122
- - (harde) van *Cacamazin* aan *Cortes* geſonden. 146
Arend eet op een-maal een geheel ſchaap op. 58
Arenden van allerhande ſoort te *Mexico* bewaard en onderhouden. 58
Arguello, een *Spaans* Soldaat, des ſelfs hooſd aan *Motezuma* gebragt. 102
- - *Motezuma* door des ſelfs geſigt ontroert. 102
Autaar door *Cortes* in de voornaamſte Tempel der *Mexicaanen* geplaatſt. 122
Autaaren (2) van de voornaamſte Tempel van *Mexico* beſchreeven. 88
Axayacazin, Vader van *Motezuma*. 35

B.

Ballen om te ſpeelen van ſeeker gom gemaakt. 46
Bal-huys der *Mexicaanen* beſchreeven. 47. 48
- - op wat wijſe het ſelve werd ingewijd. 48
Bal-ſpel, by de *Mexicaanen* gebruykelijk. 46
Bartholomeus d' Olmedo doed de Miſſe in een Tempel te *Mexico*. 125
Bedde van *Motezuma* beſchreeven. 112
Beddens van *Motezuma* beſchreeven. 53
Bedelaars het meeſt van *Nieuw-Spanje* binnen *Choluleca* gevonden. 18
Beelden ſeer konſting te *Mechuacan* gemaakt. 80
Beeld-werk ſeer konſtig door die van *Mechuacan* gemaakt. 81
Begraaf-plaatſen der *Mexicaanen* beſchreeven. 86
Belijdenis en ſtandvaſtigheyd van *Conatlpopoca* tegen *Cortes*. 134
Berg, van wiens top men een ſchoon geſigt heeft op de Stad *Mexico*. 22
Beſluyt van *Cortes* om *Motezuma* gevangen te neemen. 104
Bevel van *Cortes* over ſijne Soldaaten te *Mexico*. 135
Bevel-hebbers der *Tlaſkalaanen* door *Cortes* benoemt. 3
Beurs van *d' Ojeda*, door *Motezuma* betaald. 117
Blank kind uyt een *Neger* en *Negerinne* gebooren. 57
Bloed der geoffer de menſchen tot
- - der

Digitized by Google

onderhoud der Slangen gegeeven: 59
- - der geofferde menschen om de muuren der Tempels te *Mexico* gesmeert. 91
el Bodoque, een Kloot-spel, doot *Motezuma* en *Cortes* gespeeld. 118
Boog-schutters, hoe sig op de jagt omtrent *Motezuma* dragen. 64
Bootse-maakers tot vermaak gehouden, als *Motezuma* sijn maaltijd doed. 42. 43
Bord-spel, by de *Mexicaanen* gebruykelijk. 46
Bosschaadjes seer vermaakelijk buyten *Mexico*: 63
Brand-hout; op wat wijse de *Mexicaanen* aan den Koning moeten verschaffen. 70
Brigantijnen (2) door *Cortes* gebooden, om te maaken. 110
Bruggen over de openingen van het Meyr van *Mexico* geleegen. 75

C.

Cacamazin, Neeve van *Motezuma*, komt met veele Edelen *Cortes* besoeken. 26
- - doed een versoek aan *Cortes*. ibid
- - heeft een groote haat tegen de *Castiliaanen*. 144
- - doed daar over een Aanspraak aan de sijne. 144
- - word daar over seer van sijne Grooten gepreesen. ibid.
- - dog word van eenige Grijsaards het tegen-deel geraaden. 144. 145
- - rust sig ten oorlog uyt tegen de *Castiliaanen*. 146
- - wat antwoord hy op het versoek van *Cortes* doed. 146
- - sijn versoek aan *Motezuma*. 147
- - word gevangen in handen van *Cortes* gestelt. 147
Cacao, een vrugt, dienende den *Indiaanen* voor geld. 84
Calli, des selfs beduydenis. 86
Canoes der *Mexicaanen* beschreeven. 76
- - werden meer dan 50000 te *Mexico* gevonden. ibid.
Capel, alwaar gesegt wierd, dat *Motezuma* met de Duyvel raad-pleegde. 60
de las Casas scheept sig in, om wederom naar *Indien* te gaan. 173
Castiliaanen, worden van de *Mexicaanen*, *sterke mannen* genoemt. 102
Chalchibite, een steen van groote waarde by de *Indiaanen*. 118
Chapultepec, een Fonteyn, waar uyt de *Mexicaanen* drinken. 72
Chianques, een soort van graan, waar uyt een schoone olie gemaakt word. 84
Chichimecas, eerste bewoonders van *Tlaskala*. 2
Chinantecas doen geschenken aan *Cortes* met onderwerping. 142
- - zijn oorlog-sugtige menschen. ibid.
Chinantlaanen onthaalen *Pizarrus* seer beleeft. 141. 142
Cholula, een Stad, by *Valladolid* vergeleeken. 9
- - schrikkelijk door de *Castiliaanen* verbrand en verwoest. 15
- - word door de *Castiliaanen* en *Tlaskalaanen* berooft. 15

Digitized by Google

- - word van de doode lijken gesuyvert. 17
- - in sijn heerelijkheyd beschreeven. ibid.
- - heeft veele Tempels en Toorens. 18
- - door wie bestierd. ibid.
- - *het Heyligdom aller Goden* genoemt. ibid.
- - heeft schoon gemaakt aardewerk. 19
Cholulecas bedreygen de *Tlaskalaanen*. 2
- - mishandelen *Patlahuatzin*. 4
- - senden eenige Gesanten aan *Cortes*. 7
- - verklaaren hen voor de Kroon van *Castilje* en *Leon*. 8
- - halen *Cortes* met veel eere in. 9
- - wat sy van *Motezuma* verspreyden. 10
- - onderneemen met de *Mexicaanen* de *Castiliaanen* om te brengen. 10. 11
- - (2) door *Cortes* gevangen genoomen. 11
- - die door pijniging het verraad tegen *Cortes* ontdekken. 12
- - (6000) door de *Castiliaanen* gedood. 15
- - der selver kleeding beschreeven. 18
Christoffel d'Olid trouwt aan een dogter van *Motezuma*. 118
Cijns-lieden van *Mexico* in haar elendige staat beschreeven. 67
Communie, op wat wijse door de *Mexicaanen* verrigt word. 95
Conchenilje seer veel te *Choluleca* gevonden. 18
Cortes, sie *Ferdinand Cortes*.
Couatlpopoca komt met sijn Soon by *Motezuma* te *Mexico*. 133
. . voor wien hy een Aanspraak doed. ibid.
. . word met sijn Soon en andere in boeyens geslooten. ibid.
. . en door order van *Cortes* met de sijne verbrand. 134
Culua, een Landschap vrugtbaar en van soet water voorsien. 25
Culuas, een seer veranderlijk volk. 1

D.

Dansſers van *Mexico* in hun kleeding en opschik beschreeven. 50
. . op wat wijse hun dansſen uytvoeren. 51
Dansſeryen zijn seer in gebruyk onder de *Mexicaanen*. 49
. . op wat wijse de selve geschieden. 51
Dekens seer kostelijk te *Mexico* geweeven. 79
Demon geeft antwoord aan *Motezuma* wegens de *Castiliaanen*. 21
. . raad de beswangerde vrouwen haare vrugt afte drijven. 53
. . werd gesegt sig in een *Grisioen* te herscheppen. 55
. . soekt de *Mexicaanen* den Gods-dienst der *Castiliaanen* afte raden. 131
. . bedreygt *Motezuma*. 164
. . doed hem groote beloften. 165
Diego Columbus gelast als Admiraal naar *Nieuw-Spanje* te gaan. 167
. . komt te *Hispaniola*. 170
Diego d'Ordas onderneemt den Berg

Digitized by Google

Berg *Popocatepec* te ſien. 4. 5
. . wat hem in 't klimmen en het beſien van deſſelfs mond ontmoete. 5
. . groote eer over dit werk in 't af koomen hem van de *Indiaanen* beweeſen. 6
. . afgeſonden, om Goud-mijnen te ontdekken. 140
. . komt weder en doed berigt aan *Cortes*. 140. 141
. . word ſeer beleeft van de Heer van *Guaxacoalco* onthaalt. 141
Diergaarden buyten *Mexico* met water omringd. 63
Dievery aan een meenigte *Cacao* gepleegt. 150. 151
Dyk van *Yzſtacpalapa* naar *Mexico* beſchreeven. 30
Dogter van *Motezuma* aan *Cortes* ter vrouwe aangebooden. 107
Dogters (2) van *Motezuma* werden gedoopt. 118
Dreygementen van den *Demon* aan *Motezuma*. 164
Dwergen van *Motezuma* om vermaak gehouden. 57

E.

Edellieden (1000) trekken uyt *Mexico*, om *Cortes* te ontfangen. 31
- - op wat wijſe hunne pligtpleegingen afleggen. ibid.
Eer-bied der *Mexicaanen* ſeer groot voor hun Koning. 33
Eet-waaren van allerley onreyne dieren op de Markten van *Mexico* verkogt. 82. 83
End-Vogels ſeer veel te *Yztacpalapa*. 29

F.

Feeſten der Afgoden, hoe by de *Mexicaanen* in gebruyk. 95
Ferdinand Cortes ſtelt de *Tlaſkalaanen* de belegering van *Mexico* voor. 1
- - doed ſware bedreygingen over de beſtierders van *Cholula*. 3
- - krijgt onderrigting van de Stad *Mexico*. 6
- - vertrekt met meer als 100000 mannen van *Tlaſkala*. 7
- - geetr Geſchenken aan de Geſanten van *Cholula*. 8
- - monſterd eenig volk uyt, die hy van ſig laat gaan. ibid.
- - word met veele eer-teekenen in *Cholula* gehaald. 8. 9
- - hoe aldaar binnen de Stad onthaald word. 9
- - word met geduurige Afgeſanten en Geſchenken van *Motezuma* beſogt. 10
- - krijgt kennis van een verraad, tegen hem gebrouwen. 11
- - hoe hy ſig hier omtrent gedraagt. 12
- - doed een Aanſpraak aan 40 van de voornaamſte der *Cholulecas*. 13. 14
- - doed een aanval op de Inwoonders van *Cholula*. 14. 15
- - verwoeſt de Stad *Cholula*. 15
- - ontſlaat eenige gevangene Heeren. 17
- - ontfangt geſchenken van die van *Tepeaca* en *Guaxocingo*. 90.
- - verwijt aan de Geſanten van *Motezuma* de booſheyd van hun Heer. 20
- - ontfangt geſchenken van *Motezuma*. ibid.
- - begint ſijn optogt naar *Mexico*. 21

Digitized by Google

- - moedigt ſijn volk aan, naar *Mexico* te trekken. 22
- - is in gevaar van dood-geſchooten te worden. 23
- - word van een *Indiaans* Heer verſogt, van *Mexico* te rug te keeren. 24
- - waar op hy een vriendelijke antwoord doed. 24. 25
- - voor wat ongemakken hy de *Mexicaanen* waarſchouwt. 25
- - word ſeer deftig van een Heer van *Chalco* onthaald. 25
- - ontfangt *Cacamazin* ſeer beleefdelijk in ſijn tent. 26
- - vervolgt ſijn togt naar *Mexico*. 28
- - gebied alle de *Mexicaanen*, voor hem den weg op te ruymen. 30
- - word van *Motezuma* binnen *Mexico* ontfangen. 32
- - begeeft ſig van ſijn Paard en ontfangt *Motezuma* heel bekeefd. 33
- - word van veele Edellieden verwelkomt. ibid.
- - ontfangt groote geſchenken van *Motezuma*. 36
- - geeft antwoord op de Redenvoering, door *Motezuma* gedaan. 39. 40. 41
- - klimt boven in de voornaamſte Tempel van *Mexico*, en doed aldaar een aanſpraak aan de ſijne en aan *Motezuma*. 88. 89
- - ſiet alles, wat in de Tempels te ſien was. 98
- - ſoekt *Motezuma* van ſijne Afgodery af te trekken. 99
- - verkrijgt van *Motezuma*, om een Kapel te moogen bouwen. ibid.
- - beſluyt om *Motezuma* gevangen te neemen. 104
- - houd daar over raad. 105. 106
- - gaat daar op *Motezuma* beſoeken, en geeft order aan ſijn volk. 107
- - doed een aanſpraak ten dien eynde aan *Motezuma*. 108
- - neemt *Motezuma* gevangen. 109
- - ſoekt *Motezuma* op alle manier vermaak aan te doen. 111
- - ſtelt *Motezuma* weder in vryheyd. 112
- - doed een Aanſpraak aan *Motezuma* over de Godsdienſt. 120. 121
- - doet een *Autaar* en *Kruys* te *Mexico* in een Tempel oprigten. 122
- - daar hy groote eer aan bewijſt. 123
- - vermaant ſijn volk, om regen te bidden. 124. 129
- - verſoekt *Motezuma*, ſijne Prieſters en Edelen te vergaderen. 125
- . doed een deftige Aanſpraak aan de Prieſters en Edelen van *Mexico*. 126. 127. 128. 129. 130
- . doed *Couatlpopoca* met ſijn Soon en andere verbranden. 134
- . ſpreekt *Motezuma* heel ſtraf aan. 135
- . doed hem in boeyens ſluyten. 136
- . ondervraagt *Motezuma*, wegens ſijn Land en Goud-mijnen. 138
- . vaardigt eenige *Caſtiliaanen* af, om Goud-mijnen te ontdekken. 139

. . doed

Digitized by Google

. . doed eenige klagten aan *Motezuma* over *Cacamazin*. 145
. . verſoekt een geſchenk van *Motezuma* voor den Koning van *Caſtilien*. 155
. . vertoont ſig een goed voorbeeld van andere. 161
. . word van *Motezuma* ontbooden. 162
. . doed een antwoord op het verſoek van *Motezuma*. 165
Fluyten, een teeken van *Motezuma*, om ſijn volk te roepen. 117
Fonteyn ſeer vermaakelijk op de weg van *Mexico*. 29
. . ſeer ſchoon in het Hof van *Motezuma*. 52

G.

Galeryen van het Hof van *Motezuma* beſchreeven. 55
Galg, op wat plaats binnen *Mexico* opgerigt. 77
Gaſt-maalen door de *Mexicaanſe* Koningen aangeregt op de Feeſten der *Communie*. 95
Gebed, door *Cortes* aan een Kruys te *Mexico* gedaan. 123
Gebeeden door *Couatlpopoca* en de ſijne voor hun verbranding gedaan. 134
Geboor-geeving, op wat wijſe door *Motezuma* geſchied. 44
Geluyt der wilde Gediertens van *Motezuma* te *Mexico* ſeer afſchuuwelijk. 59
. . werd een af beeldſel van de helle genoemt. ibid.
Genees-beeren doen leſſen over de kruyden te *Mexico*. 62
Genees-middelen op de Markten van *Mexico* verkogt. 82
Geſchenken van die van *Tepeaca* en *Guaxocingo* aan *Cortes* geſonden. 19
. . door *Motezuma* aan *Cortes* geſonden. 20
. . van een Heer van *Chalco* aan *Cortes* gedaan. 25
. . tuſſen *Cortes* en de *Zacatulaanen* gedaan. 140
. . tuſſen *Diego d'Ordas* en den Heer van *Guazacoalco* gedaan. 141
Gevegt tuſſen de *Caſtiliaanen* en *Mexicaanen*. 182
. . tuſſen *Gonzale Mexia* en *Juan Velaſquez* over eenig Goud. 169
Gewas van ſeeker lijm, of modder, tot Kaas gemaakt. 83
Geſangen der *Mexicaanen*, waar in die beſtaan. 50
Goden (2000) by de *Mexicaanen* ge-eerd. 92
Goden-dienſt by alle Land-aarden gebruykelijk. 85
Gonzales d'Umbria door *Cortes* geſonden, om Goud-mijnen te ontdekken. 139
. . komt weder en brengt eenig Goud mede. 140
Goud, ſeer veel te *Zacatula* gevonden. 139
. . uyt de Rivieren gehaalt. 140
. . van 600000 *Peſos* door de *Caſtiliaanen* van de *Indiaanen* verovert. 156
. . op wat wijſe dit verdeelt wierd. ibid. 157
. . waar over eenige klagten ontſtonden. 157. 158
. . die met een Reden-voering door *Cortes* beantwoord wierden. 158. 159
Goud-werk ſeer koſtelijk op de

Digitized by Google

Markten van *Mexico* verkogt. 80
Griffioen, een Dier, hoe daar over van de *Mexicaanen* geredeneert word. 54
. . gevoelen van *Plinius* hier over aangehaalt. ibid.
Guaxocingo, een Gehugte by den Berg *Popocatepec* geleegen. 6

H.

Hals-banden der Afgoden van *Mexico* met menschenharten vercierd. 93
Handel der *Mexicaanen* beschreeven. 66
Hand-werken der *Mexicaanen* beschreeven. ibid.
Hand-werks-lieden van allerhande soorten op de markten van *Mexico* gevonden. 84
Heyligdom aller Goden, wat Stad dus genoemt. 18
Hoeren (400) uyt een Huys uytgeroeyt te *Tlatelulco*. 123
Hoer-huys door *Motezuma* gelast uyt te roeyen. 123
Hof van *Motezuma* binnen *Mexico*, daar *Cortes* sijn verblijf had, beschreeven. 35
Hof van *Motezuma* beschreeven. 52
Hof-narren van *Motezuma* in hun doen beschreeven. 45
Hoofden (130000) van geofferde menschen ten toon gestelt. 97
Hout-hoop ter verbranding van *Couatlpopoca* van Bogen en Pijlen gemaakt. 134
Huysen, hoe door *Motezuma* belast te bouwen en te onderhouden. 70
. . van *Mexico* beschreeven. 71

I.

Jagt, op wat wijse by die van *Mexico* word aangestelt. 63
. . op wat wijse door *Motezuma* geoeffent wierd. 113
Indiaan opgehangen. 143
Indiaanen verwijten *Cortes*, de oorsaak van onvrugtbaarheyd te zijn. 124
Inhaling van *Cortes* binnen *Cholula* heel pragtig. 89
Inwooners van *Tabasco* en *Guazacoalco* een Oorlog-sugtig volk. 140
Juan Diaz doed de eerste *Mis* in een Kapel te *Mexico*. 100
Juan d'Ajora over veele dingen beschuldigt. 172
Juan d'Escalante trekt met 40 *Castiliaanen* tegen de *Mexicaanen* te veld. 101
. . word gewont, waar aan hy sterft. 102
Juan de Velasquez de Leon gelast, om *Motezuma* wel te bewaaren. 110
. . op voorbeede van *Motezuma* los gelaaten. K. 160
Kaats-baan der *Mexicaanen* beschreeven. 47
Kaatsen, op wat wijse by de *Mexicaanen* geoeffend. 47
Kapel door *Cortes* te *Mexico* gebouwt. 100
. . waar in de *Mis* gedaan wierd. ibid.
Kapellen van *Mexico* beschreeven. 88
Ketel, seer konstig van Silver door die van *Mechuacan* gemaakt. 81
Keysteenen by de *Mexicaanen* tot swaar-

Digitized by Google

swaarden en priemen gebruykt. 61. 62
Kinderen (10) door de *Cholulecas* ge-offerd. 12
. . der Boeren ge-offerd. 67
Klagten der *Indiaanen* aan *Cortes* gedaan over de onvrugtbaarheyd. 124
. . Antwoord door *Cortes* hier op gegeeven. 124
. . tegens *Juan d'Ajora* ingebragt. 172
. . van *Cortes* aan *Motezuma* over *Cacamazin*. 145
. . waar over sig *Motezuma* verantwoord. ibid.
Kleeding der *Cholulecas* beschreeven. 18
. . en Opschik der *Mexicaanse* Dansers beschreeven. 50
Koning van *Castilien* komt in de *Corunna*. 167
Konstenaars in goud en silver seer vernuftig binnen *Mechuacan* gevonden. 81
Kooplieden koomen in groote meenigte op de markten van *Mexico*. 77. 78
Koopmanschappen van allerhande soort op de markten van *Mexico* verkogt. 78. 79
. . die op de markten van *Mexico* verkogt worden. 81
Koorn-schuuren binnen *Mexico* voor de *Maiz*. 68
Koude tussen 2 Bergen plaagt de *Castiliaanen*. 22
Kranssen van biesen en brem, tot veld-tekens gebruykt by de *Indiaanen*. 24
Krokodillen te *Mexico* door *Motezuma* bewaard. 58
Kruyden ter geneesinge in de tuynen van *Motezuma* gevonden. 29
Kruyd-kenners (veele) onder de *Mexicaanen* gevonden. 82
Kruys van hout door *Cortes* te *Mexico* opgerigt. 100

L.

Laarsen van *Motezuma* beschreeven. 32
Leef-togt, door Dienaars van *Motezuma* aan het leger van *Cortes* aangebragt. 26
Leeuwen in kooyen door *Motezuma* onderhouden. 57
Levens-middelen van allerhande dieren en vrugten op de markten van *Mexico* verkogt. 83
Lijm op het Meyr van *Mexico* gegroeyt, werd in plaats van Kaas gebruykt. 83
Lugt-sprongen seer aardig door de *Mexicaanen* gedaan. 45
Luysen voor schatting door de *Indiaanen* aan *Motezuma* gebragt. 116

M.

Maaltijd, op wat wijse door *Motezuma* gehouden. 41. 42
Maiz, door wie opgelegt en uytgedeeld binnen *Mexico*. 68. 69
Mannen (300) dragen sorge voor de Roof-vogels te *Mexico* te onderhouden. 58
Marina ontdekt aan *Cortes* het verraad der *Cholulecas*. 11
Markten, op wat wijse te *Mexico* gehouden worden. 76. 77
Martin Lopez op de brand-wagt gesteld. 23
Mascegoales, de Akker-lieden van *Mexico* genoemt. 66
Mede-lijden der *Mexicaanse* Heeren

Digitized by Google

ren over *Motezuma*. 136
Menſchen meer dan 16000 binnen de Tempels van *Cholula* geofferd. 18
. . (300) te *Mexico*, om de Vogels van *Motezuma* op te paſſen. 56
Menſchen-harten aan de hals-banden der Afgoden van *Mexico* geſien. 93
Menſchen-vlees word veeltijds door *Motezuma* gegeeten. 13
Mexicaanen handelen met de *Cholulecas*, om de *Caſtiliaanen* van kant te helpen. 10
. . (15) in de nagt van de *Caſtiliaanen* gedood. 23
. . zijn ſeer verwonderd over de gedaante en kleeding der *Caſtiliaanen*. 27. 34
. . hebben een groote eer-bied voor den Koning. 33
. . wat gevoelen van de *Caſtiliaanen* hadden. 35
. . zijn heer op het ſpeelen. 46
. . zijn ſeer droef-geeſtig- 49
. . waar mede ſig erneeren. 66
. . zijn wreede menſchen-eeters. 67
. . werden beter van de *Caſtiliaanen*, als van *Motezuma* gehandeld. ibid.
. . leggen verſoopen in hunne Afgodiſe onweerenheyd. 92
. . neemen de vlugt voor de *Mexicaanen*. 102
. . neemen voor, de *Caſtiliaanen* te verdelgen. 104
. . ſoeken hunnen Koning *Motezuma* uyt de gevangeniſſe te verloſſen. 111
. . zijn ſeer verbaaſt over een Aanſpraak van *Cortes* gedaan. 131
. . ſeer ontſteld over de ſtraf-oeffening van *Cortes*. 134
. . eenige der ſelve door Vader *Juan Diaz* gedoopt. 161
Mexico, een Stad, beſchreeven. 71
. . is van een meenigte Inwoonders voorſien. 72
. . werd by *Venetien* vergeleeken. ibid.
. . is in 3 deelen verdeelt. 73
. . oorſprong van deſſelfs naam onderſogt. 74.75
. . werd van de *Indiaanen*, *Mexico Tenuchtitlan* genoemt. 74
. . wierd eerſt *Tlatelulco* geheeten. 75
. . is midden in ſoet water geleegen en heeft maar 3 toegangen. ibid.
. . des ſelfs voornaamſte Tempel beſchreeven. 86.87
Mexite, voor de eerſte grond-legger van *Mexico* gehouden. 75
Mexitli, een Af-god. ibid.
Meyr van *Mexico* in verſcheyde deelen verdeelt. ibid.
. . waar van eenige ſoet en andere zout en bitter zijn. ibid.
. . heeft meer dan 50 gehugten aan ſijne oevers. 76
Meyren (2) by *Mexico*, 't eene ſoet en 't andere zout. 31
Mildaadigheyd van *Motezuma* beſchreeven. 114
Mis door *Juan Diaz* alder-eerſt te *Mexico*, in een nieuwe Kapel gedaan. 100
. . door *Cortes* in een Tempel te *Mexico* gedaan. 125
Misnoegen der Prieſters van *Mexico* getoont over de Gods-dienſt der

Digitized by Google

der *Castiliaanen.* 132
Mommeryen seer vermaakelijk door de *Mexicaanen* gedaan. 45
Motezuma steld alles in 't werk, om *Cortes* den oprogt na *Mexico* te beletten. 2. 19
. . send geschenken aan *Cortes.* 20
. . laat eenige ontschuldigingen aan *Cortes* door sijn Gesant doen. ibid. 21
. . beraad sig met den *Demon* en doed veele menschen offeren. 21
. . raad *Cortes* door sijne Gesanten de komst naar *Mexico* te staaken. 29
. . ontfangt *Cortes* binnen *Mexico.* 32
. . mogt van niemant aangeraakt worden. 33
. . geeft een vereering aan *Cortes.* 34
. . geleyd *Cortes* in een heerelijke zaal. 35
. . doed groote geschenken aan *Cortes.* 36
. . doed een Reden-voering tegen *Cortes.* 36. 37. 38
. . om-armd *Cortes*, en doed geschenken aan de *Castiliaansche* Bevel-hebbers. 41
. . op wat wijse sijn maaltijd doed. 41. 42
. . eet veelrijds menschen-vlees. 43
. . op wat wijse gehoor aan sijne onderdaanen geefr. 44
. . wierd gesegt met den Duyvel raad te pleegen. 60
. . op wat wijse ter jagt gaat. 64
. . voerd een groot gesag over sijne onderdaanen. 67
. . werd geraaden de *Castiliaanen* te verdelgen en te offeren. 98
. . staat aan *Cortes* toe, een Kapel te moogen bouwen. 99
. . aanbied sijn dogter ter vrouwe aan *Cortes.* 107
. . geeft ordre om *Conatlpopoca* gevangen te neemen, en doed een versoek aan *Cortes.* 109
. . word van *Cortes* gevangen genoomen. ibid.
. . troost sijn volk, sig over hent niet te bekommeren. 110
. . soekt sig selfs uyt een venster te werpen. 111
. . word van *Cortes* in vryheyd hersteld, dat hy weygerd. 112
. . hoe hy sig, geduurende sijne gevangenisse, droeg. 115
. . is seer behendig in het jaagen. 113
. . op wat wijse hy ter jagt ging. ibid.
. . is seer mildaadig in vereeringen te geeven. 114
. . herstelt de *Naborias* weder in hun dienst. 115
. . heeft groote genegendheyd voor de *Castiliaanen.* 117
. . word seer bemind van de *Castiliaanen.* 118
. . bied een ander dogter aan *Cortes* aan. ibid.
. . geeft een sijner dogters met rijke geschenken aan *Christoffel d'Olid.* ibid.
. . des selfs strengheyd over een *Castiliaans* Soldaat. 119
. . spreekt by *Cortes* voor 3 gevangene *Castiliaanen.* 120
. . doed een antwoord op de aanspraak van *Cortes* wegens de

Digitized by Google

Gods-dienſt. 121. 122
. . doed een Huys van 400 Hoeren uytroeyen. 123
. . verbied ſijnen Prieſter het menſchen-offeren te ſtaaken. 131. 132
. . des ſelfs aart en ſtaat-kunde. 132
. . heel ſtraf van *Cortes* aangeſprooken. 135
. . word door *Cortes* in boeyens geſlooten. 136
. . dog word weder ontſlaagen. ibid.
. . doed daar over groote milddaadigheeden aan de *Caſtilianen*. 137
. . geeft een Afbeeldſel van ſijne Landen aan *Cortes*. 139
. . doed een vergadering van de voornaamſte Heeren van *Mexico* by-een roepen. 151
. . doed voor de ſelve een deftige aanſpraak. ibid. 152
. . beteekenis van des ſelfs naam. 154
. . doed een geſprek en verſoek aan *Cortes*. 162. 163
Murmurees ingen der *Caſtilianen* over den optogt naar *Mexico*. 22. 23
Muuren van het Hof van *Motezuma* van allerhande koſtelijke ſteenen.
Muzijk is ſeer gemeen by de Inwoonders van *Nieuw-Spanje*. 49
. . gehouden ten tijde, als *Motezuma* ſijn maaltijd houd. 43

N.

Naborias, een ſoort van *Indianen* beſchreeven. 115
. . werden van *Cortes* van hun dienſt geſet. 115
. . ongenoegen van *Motezuma* hier over getoont. ibid.
Nagt-wagt binnen *Mexico* gehouden. ibid.
Nopali, een Boom beſchreeven. 73
Nuchtli, des ſelfs beteekenis. ibid.
. . een ſoort van verwe beſchreeven. 74

O.

Offerhande der kinderen, waarom by de *Cholulecas* gepleegt. 13
Offerhanden aan den Afgod van het Bal-huys door de *Mexicaanen* gedaan. 48
Offer-plaats buyten *Mexico* van de gevangene menſchen beſchreeven. 96
. . is met veele hoofden van geofferde menſchen verciert. ibid. 97
Olié van *Chianques* voor veele dingen dienſtig. 84
Omgang door *Cortes* met gewapende Soldaaten gedaan. 122
Onderdaanen (3000000) onder het Keyſer-rijk van *Motezuma* gevonden. 65
Ontfangers der *Mexicaanen* zijn ſtraffe menſchen. 69
. . hebben groote magt over de Cijns-lieden. 69
Ongediertens van allerhande ſoort te *Mexico* onderhouden. 58
Ontſchuldigingen van *Motezuma* door ſijnen Geſant aan *Cortes* gedaan. 20. 21
Oproer, hoe door *Motezuma* werd voorgekoomen. 65
. . der *Totonaques* en *Zempoalaanen*

Digitized by Google

nen tegen de *Caſtiliaanen*. 101
Order des Konings van *Caſtilje* aan den Admiraal *Diego Columbus* gegeeven. , 168. 169
Overſchot van de maaltijd van *Motezuma* aan wie gegeeven. 43

P.

Paapen van *Mexico* ſeer begeerig, om menſchen te offeren. 91
Papegaay, ſeer konſtig gemaakt door die van *Mechuacan*. 81
Patlahuatzin de handen ter ellebooge van de *Cholulecas* afgekapt. 4
. . waar over ter ſijner eere in de geſangen der *Tlaſkalaanen* gedagt werd. ibid.
Patoli, een Spel, by de *Mexicaanen* gebruykelijk. 45. 46
Pena, een *Caſtiliaan*, in grootagting by *Motezuma*. 117
. . was een ſeer aardig en vroolijk man. ibid.
Pizarrus ſeer wel onthaalt van de Inwoonders van *Chinantla*. 141
Plaatſen op de markt van *Mexico*, hoe geſchikt. 78
Plegtigheyd der *Mexicaanen* omtrent haare offerhanden gebruykelijk. 89
Pligt-pleeging door *Couatlpopoca* aan *Cortes* gedaan. 133
Pligt-pleegingen, op wat wijſe door de Edelen van *Mexico* geſchieden. 31
. . waar te neemen van de onderdaanen van *Motezuma*. 44
Poort van een Tempel binnen *Mexico* de mond van een Serpent verbeeldende. 90
Popocatepec, een Berg, die vuur uytwerpt. 4
. . die van *Diego d'Ordas* ondernoomen word om te ſien. 4. 5
. . wat de *Indiaanen* hier van gevoelden. 5
. . in des ſelfs hol kookend yſer geſien. 5
. . door de *Caſtiliaanen*, *Vulcanus* genoemd. 6
. . is nooyt ontbloot van Sneeuw. ibid.
Pragt, met de welke *Motezuma* *Cortes* ontfangt. 32. 33
Prieſter der *Mexicaanen*, op wat wijſe het *Bal-huys* inwijd. 48
Prieſters van die van *Cholula*, op wat wijſe de *Caſtiliaanen* te gemoet quamen. 9
. . van *Mexico*, zijn ſeer miſnoegt op *Cortes* wegens den Gods-dienſt. 132

Q.

Quetzalcoate, den Afgod der *Cholulecas*. 2
. . de grootſte Afgod van de *Cholulecas*. 18
. . des ſelfs beduydenis. ibid.
Quitlavaca, een Gehugte midden in een Meyr geleegen. 27
. . des ſelfs Heer bied ſijn dienſt aan *Cortes* aan. ibid.
Quixquiſcatl, in ſijn 's broeders *Cacamazin* 's plaats geſtelt. 147
. . plegtigheeden van *Motezuma* hier omtrent gepleegt. 148
. . werd te *Texcuco* met veel eer ingehaalt. ibid. 149

Digitized by Google

R.

Raad van *Cortes* gehouden, om *Motezuma* gevangen te neemen. 105. 106
Raketten van goud aan *Cortes* door *Motezuma* gegeeven. 55
Reden-voering van *Motezuma* aan *Cortes*. 36. 37. 38. 39
. . Antwoord van *Cortes* hier op gedaan. 39. 40
. . van *Cortes* over de klagten der *Caſtiliaanen* wegens de verdeeling van Goud 158. 159
Regter van een Gehugte onder de *Mexicaanen* beſchreeven. 69
Regt-kamer binnen *Mexico* gehouden. 85
Rijkdom van *Motezuma* ſeer groot, 114
Rijkdommen (groote) van *Motezuma* aan *Cortes* gegeeven. 155
Rodrigo Alvarez Chico word met 60 man gelaſt, den gevangenen *Motezuma* te bewaaren. 111
Roof-Vogels in een Huys te *Mexico* onderhouden. 56
. . van allerhande ſoort beſchreeven. 58

S.

Salpeter-brooden omtrent *Mexico* van de grond gemaakt. 30. 31
Schatten door d' *Ojeda* in een duyſtere Zaal gevonden. 143
Schatting op de markten van *Mexico* aan *Motezuma* betaalt. 84. 85
. . met Luyſen betaalt. 116
Schattingen, op wat wijſe aan *Motezuma* voldaan werden. 66
. . op wat wijſe de Cijns-lieden de ſelve naar *Mexico* brengen. 67
. . waarom de ſelve grootelijks van *Motezuma* wierden afgeperſt. 68
Schatting-huys te *Mexico* beſchreeven. 60
Schellen (goude) te *Mexico* in een Tempel gevonden. 123
Schoenen uytgetrokken van die geene, die voor *Motezuma* verſchijnt. 133
Schootels (3000) met ſpijſe op de tafel van *Motezuma* gebragt. 43
Slangen en andere Ongedierten door *Motezuma* bewaard. 58
Soldaat geſtraft over het qualijk bejeegenen aan *Motezuma*. 119
. . veroordeelt, om in de heete Son op de *Kaak* te ſtaan. 135
Soldaaten (50000) aan *Cortes* door de *Tlaſkalaanen* beſorgt. 2
Spijſe der wilde beeſten, in kooyen bewaart, waar in beſtond. 57
Stand-beelden van *Motezuma* en ſijn Vader in een rotſe gehouwen. 72. 73
Stank door ge-offerd menſchenbloed in de Tempels binnen *Mexico* veroorſaakt. 90
Staven (3) van een *Mexicaan* ter eeren van *Motezuma* gedraagen. 113
Steenen door die van *Cholula* vergaderd, om op *Cortes* te werpen. 9
Stil-ſwijgendheyd, waargenoomen omtrent de maaltijd van *Mo-*

Motezuma. 42
Stok-spel der *Mexicaanen* beschreeven. 45
Straaten van *Mexico* in driederley soorten verdeeld. 72
. . worden seer schoon gehouden. ibid.
Straf over de Ontfangers van 's Konings Inkomsten te *Mexico*. 69
. . aan een *Castiliaans* Soldaat geoeffend. 119
Straf-oeffening over *Alonso de Grado* gedaan. 150
Swaarden der *Mexicaanen* van hout en key-steenen gemaakt. 61

T.

Tafel van *Motezuma* beschreeven. 41. 42
Tafel-gereedschap van *Motezuma* beschreeven. 43
Tapijten seer kostelijk te *Mexico* verkogt. 79
Tarima des selfs beteekenis. 112
Te Deum Laudamus door de *Castiliaanen* in een *Omgang* te *Mexico* gesongen. 122
Tempel (voornaamste) van *Mexico* beschreeven. 87
Tempel-dienaars (5000) leven van de groote Tempel van *Mexico*. 91
Tempels binnen *Cholula* meer als 'er dagen in 't jaar zijn. 18
. . binnen *Mexico* dienen tot verweer-plaatsen. 90
Tenuch, van eenige voor de eerste stigter van *Mexico* gehouden. 74
Tenuchtitlan, de Stad *Mexico* genoemt. 71
Tepac des selfs beteekenis. 52
Tencalli, de voornaamste Tempel van *Mexico*. 86
Teuch bied sig aan, om *Cortes* binnen *Mexico* te geleyden. 29. 30
Teules, van wie de *Castiliaanen* dus genoemt. 141
Teutl, des selfs beduydenis. 86
Tezcatlipucatl, een der voornaamste Afgoden van *Mexico*. 92
. . des selfs gedaante en opschik beschreeven. ibid. 93
Tezcuco, een Stad beschreeven. 27
Tianguez, een markt te *Mexico* gehouden. 77
Timmer-werk van het Hof van *Motezuma* seer konstig. 52
Tlaskalaanen belooven, om met *Cortes* de Stad *Mexico* te belegeren. 1
. . versorgen aan *Cortes* 50000 Soldaaten. 2
. . van wie hun eerste afkomst hebben. 2
. . der selver Bevel-hebbers benoemt uyt alle wijken. 3
zijn seer voldaan over de verwoesting van *Cholula*. 16
Tlatelulco, een gedeelte van de Stad *Mexico*. 73
. . eerste naam van de Stad *Mexico*. 75
Toegangen (3) om in *Mexico* te koomen. ibid.
Toorens van de voornaamste Tempel van *Mexico* beschreeven. 89
Trappen van de voornaamste Tempel van Mexico van konstige steen gewerkt. 87
Trommelen der *Mexicaanen* beschreeven. 49. 50

Tuna,

Digitized by Google

Tina, des selfs beteekenis. 73
. . des selfs vrugten beschreeven. 74
Tuyn seer schoon aan een Huys van de Heer van *Yztacpalapa*. 29
Tuynen van het Hof van *Motezuma* beschreeven. 55. 62. 63
Twist over eenig Goud tussen *Juan Velasquez* en *Gonzale Mexia*. 160

V.

Veld-teekens der *Tlaskalaanen* beschreeven. 3
Verdrag tussen die van *Cholula* en *Tlaskala* gemaakt. 21
Vergadering der voornaamste Heeren van *Mexico* door *Motezuma* aangestelt. 151
. . waar over een groote beweeging in de Stad ontstond. 154
Verraad binnen *Cholula* tegen *Cortes* gesmeed. 9
. . dat aan hem door *Marina* ontdekt word. 11
Versoek door een *Indiaans* Heer aan *Cortes* uyt de naam van *Motezuma*. 24
. . van *Motezuma* aan *Cortes*. 162. 163
. . daar *Cortes* op antwoord. 163
Verspieders der *Castiliaanen* en *Mexicaanen* uytgeset. 25
Vis voor de Vogels in het Meyr van *Mexico* gevischt. 55
Vissen, seer konstig van Goud en Silver gemaakt. 81
Vizilipuztli de voornaamste Afgod van *Mexico*. 92
. . des selfs gedaante en opschik beschreeven. 92. 93
Voedsel der Slangen van *Motezuma* bestond uyt menschenbloed. 59
Vogel-huys van *Mexico* beschreeven. 56
Vogels van allerhande schoonheyd in de vijvers te *Mexico* gevonden. 55
Volk in groote meenigte op de markten van *Tianguez* binnen *Mexico* gevonden. 77
Vonnis over *Couatlpopoca* en sijn Soon uytgevoerd. 134
Vreede tussen die van *Guaxocingo* en *Tlaskala* geslooten. 7
Vrouwen van *Motezuma* beschreeven. 52
. . maaken een getal van 1000 uyt. 53
. . van *Motezuma*, hoe gedient en opgepast. 53. 54
. . van wat soort van Dogters de Koningen van *Mexico* trouwen. 71
. . (*Indiaansche*) den *Castiliaanen* aangebooden. 143
Vrugt den swangere vrouwen afgedreeven. 53
Uytgestrektheyd van het Rijk van *Motezuma*. 70. 71

W.

Waaren op de markten van *Mexico* te koop gebragt, waar in bestonden 78. 79
Waarschouwing van *Cortes* aan de *Mexicaanen*. 25
Wagt van *Motezuma*, hoe door de Edelen waargenoomen. 64
. . voor de gevangenisse van *Motezuma* gestelt. 110
Wapen van *Motezuma* beschreeven. 54
. . der *Mexicaanen* beschreeven. 61

Digitized by Google

, . der *Indiaanen* met eenige menſchen verbrand. 134
. . door wat redenen dit geſchiede. 138
Wapen-oeffening door de Edellieden van *Mexico* wanneer gedaan. 62
Water, hoe van de *Mexicaanen* gehaalt om te drinken. 72. 73
. . regten hier van aan den Koning betaalt. 73
Water-graften te *Mexico* ſeer ſchoon. 72
Weg naar *Mexico* voor *Cortes* onbruykbaar gemaakt. 23
Werk-meeſters te *Mechuacan* zijn heel vernuftige konſtenaars. 80. 81
Wild van allerhande ſoort buyten *Mexico* in Boſſchaadjes gevonden. 63
Wild-gedierte in kooyen door *Motezuma* onderhouden. 57
. . van allerhande ſoort door de *Mexicaanen* op de markten verkogt. 83
Wooning des Duyvels, wat huys daar voor genoomen werd. 59
Woorden-wiſſeling tuſſen *Motezuma* en den *Demon*. 164. 165
Wy-water der *Mexicaanen*, om hun Koning te kroonen, waar van bereyd. 94

X.

Xicotencatle bied ſijn dienſt met 20000 *Indiaanen* aan *Cortes* aan. 15

Y.

Yztacpalapa, een Stad door een neeve van *Motezuma* beſtierd. 28
. . des ſelfs Heer onthaald *Cortes* heel beleeft. 28
. . heeft over de 100000 huyſen. 29

Z.

Zaalen in het Hof van *Motezuma* binnen *Mexico* ſeer groot. 35
. . ſeer veel in het Hof van *Motezuma*. 52
Zacatula, een Landſchap vol Goud. 139
Zacatulaanen ſenden Goud aan *Cortes* en onderwerpen hen den Koning van *Caſtilien*. 140
Zege-wenſchen over de *Caſtiliaanen* door de *Tlaſkalaanen* uytgeſprocken. 7
Zieken betaalen hunne ſchatting met Luyſen. 116
Zilver-werk ſeer koſtelijk op de markten van *Mexico* verkogt. 80
Zout in groot-agting by de *Tlaſkalaanen*. 15
. . ſeer veel aan den oever van het Meyr van *Mexico* gemaakt. 76
Zout-handel omtrent *Mexico*. 30
Zues, de Tempels der *Mexicaanen* door de *Caſtiliaanen* genoemt. 86
Zwaarigheeden aan *Cortes* binnen *Mexico* voorgeſtelt. 97

EYNDE.

Digitized by Google

Berigt voor den Boek-binder, waar de Figuuren moet ſtellen.

B 1	tegen pagina	8
B 2	—— ——	31
B 3	—— ——	43
B 4	—— ——	45
B 5	—— ——	47
B 6	—— ——	51
B 7	—— ——	64
B 8	—— ——	96
B 9	—— ——	134

Digitized by Google

VIER VERSCHEYDE
REYS-TOGTEN
te Water ende te Land gedaan na de Vaſte Kuſt van
CHIRIBICHI, CUBAGUA, CHICORA en NIEUW-SPAANJE.
In 't Jaar 1520.

d'Eerſte door ALONSO d'OJEDA van CUBAGUA.
II. Door GONZALE d'OCAMPO, gedaan van HISPANIOLA.
III. Door PANFILIO DE NARVAEZ, vertrekkende van CUBA.
IV. Door LUCAS VASQUEZ d'AYLLON, en andere, afgevaren van HISPANIOLA.

Uyt d'eyge Berigten en Koninglijk Bevel, eertijds in 't *Spaanſch* beſchreven door

ANTHONY DE HERRERA.

Nu aldereerſt in 't Nederduytſch vertaald.

En met Print-verbeeldingen, en Regiſter voorſien.

TE LEYDEN,
By PIETER VANDER Aa, Boekverkoper, 1706.
Met Privilegie.

2)

Digitized by Google

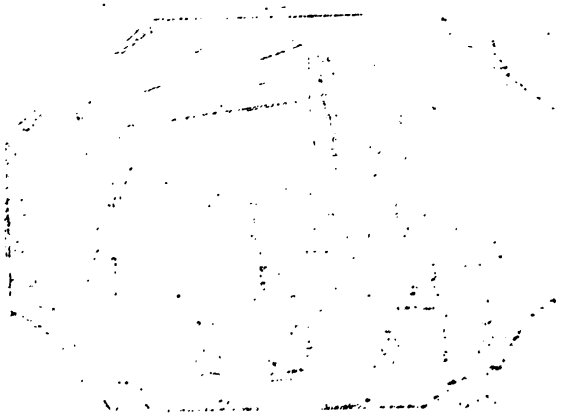

Digitized by Google

SCHEEPS-TOGT

door

ALONSO D'OJEDA,

van *Cubagua* gedaan in de vaste Kust van

CHIRIBICHI.

In 't Jaar 1520.

IN dit loopende jaar 1520 / ruste seker Alonso d'Ojeda, geboortig van 't Eyland Cubagua, een Schip uyt / daar hy seven mijlen mede van daar langs de Kust varende / in eene Haven aanlande / Chiribichi genoemd; alwaar de Dominikaner Geestelijke een Klooster gestigt hadden / datse S. Fé noemden. Toen'er dit Schip aanquam / vonden sy'er niet dan twee Geestelijken / welken eene een Priester, en d'andere een Leek was / vermits d'andere om te Predicken en de Biecht te hooren / na Cubagua gegaan waren. Dese van 't Schip begaven sig in alle sekerheyd te Lande / nademaal de Geestelijken gedurende den tijd dat sy'er hun verblijf gehad hadden / d'Inwonders der Plaats in soodanigen Onderdanigheyd en agting omtrent hen hielden / dat eenen eenigen Castiliaan met Koop-waren beladen / wyeslijk vier mijlen Landwaarts in kon gaan / en ingelijks met het geene hy vermangeld hadde / ongemoeyd weder komen. Sy gingen dan na 't Klooster, alwaarse met groot genoegen van de Geestelijke ontfangen wierden / en hen een goed onthaal gaven. Sy seyden datse met den Heere der Plaats wilden spreeken / Maraguey genoemd / eenen Man die van Natuure fier en hoogmoedig / doch wijs en voorsigtig was / maar gantschelijk over de doeninge der Castilianen niet vernoegd was; echter ontboodse hy 't naar gevalliger gelegentheden /

1520.

Alonso d'Ojeda op eenen Togt na Chiribichi uyt, gevaren.

Wat hy aldaar verrigt.

Digitized by Google

1520. den / en hield deese Geestelijken als Gepselaars der Kastilianen. Sy lieten hem halen. Gekomen sijnde / begaf hy sig ter zijde met d'Ojeda en twee Castilianen, welker eene / Ondersoeker en d'andere Schrijver van 't Schip waren: in 't sy sijn van den Cacique, versogt Alonso d'Ojeda van den Geestelijke een Vel Papier / nevens eene Inktkoker / deese die Klooster-voogd was / versogde sie hem sonder eenig quaad te denken. D'Ojeda Papier en Inct hebbende / en van sijn volk verseld / ging den Cacique afvragen / of hy niet en wist wat voor volk van dit Gewest / (en waar van hy Heer was) / Menschen-vleesch aten? Soo dra de Cacique verstond / dat de vraag was / of 'er geene Menschen-eeters waren! en niet dat de Castilianen hen met alle versmading den Oorlog aandeden / en datse hen voor Slaven vervoerden; sweeg hy / en scheen toornig te worden / seggende in sijne Taal; Neen, Neen, geen Menschen-vleesch! en vertrok sonder met hen te willen spreeken; en alhoewelse deeden waarse konden om hem te bevreedigen / vertrok hy echter seer gestoord uyt hun geselschap / vermoedende datse gelegenthepd sogten om aan hem of sijn volk eenen quaden treh te speelen. D'Ojeda dit siende / nam afscheyd van de Geestelijken / met de sijnen ingescheept sijnde / hielden sy 't langs de Kust tot vier mijlen van daar / en quamen aan een Gehuchte Maracapana genoemd / gehoorende onder eenen Heer / dien de Castilianen Gil Gonzales noemden; nademaal hy in Hispaniola geweest hebbende / De Ridder-meester Gil Gonzales heem seer waard hield / en sijnen grooten vriend geworden was.

Eenen Cacique vertoont sig op-haun.

Desen Heer was niet min voorsigtig dan Maraguey, en leefde na den selven aart; egter ontfing hy de Castilianen dagelijks / die na sijn Gehuchte gingen / seer goedgunstiglijk. D'Ojeda te Maracapana gekomen sijnde / quam Gil Gonzales hem te gemoet om t'ontfangen; en handelde hem en sijn volk / seer heusselijk.

Alonso d'Ojeda deê aan desen Cacique verstaan / dat hy wilde gaan om Maiz bant de Tagares te koopen /

pen / dat eenen ſeekeren Landaard was / dat drie mijlen van daar in het Gebergte leef de. Sig wat ververſcht hebbende / begaven ſe ſig met vijfthien of twintig Man na 't Gebergte / d'overige bleeven'er om Wagt op de Karavel te houden. Deſe Bergliedeu ontfingen hen ſeer wel. Sy verſogten aan hen vijftig Laſten Maiz te verkopen / en datſe hen inſgelijks vijftig Mannen verſorgden om het ſelve na Maracapana te voeren / en datſe hen voor de Maiz en voor het overvaren voldoen ſouden. Dit alles wierd na hun verſoek verrigt / en met deſe Laſt in 't Gebuchte gekomen ſijnde / ontlade men hen / en deſe Laſtdragers gingen ſig wat ter aarde neder legen om ſig te ververſchen en uyt te ruſten. Als ſy dus onagtſaamlijk lagen en ſliepen / ontringden hen de Caſtilianen ſonder yets te doen blijken; vervolgens de hand aan den Degen ſlaande / begonnenſe hen te binden; Maar als d'Indianen wakker wierden en hier over ſeer verbaaſt waren / begavenſe ſig op de vlugt. Eenige gewond ſijnde / ontquamen 't; doch ſes-en-dertig wierden genoodſaakt te blijven / die de Caſtilianen te Scheep bragten / en begaven ſig eerlang onder zeyl. Gil Gonzales ſig van deſe ontrouw beledigd voelende / ſond Boodens door ſijn geheele Landſchap / die verhaalden wat'er voorgevallen was. Men oordeelde dan / dat / om den Caſtilianen alle reden t'ontnemen van hen te ontruſten / men de Geeſtelijken ſou dooden / hen beſchuldigende over dit verraad / gepleegd ſedert datſe hen het Papier en den Juct aan d'Ojeda gegeven hadden. En derwijls / de Caſtilianen alsſe langs deſe kuſt paſſeerden / altoos ter deſer Plaatſe quamen aan te landen / om ſig in dit Klooſter te ververſchen / ſoo beſlootenſe / op den volgenden Sondag, als de Caſtilianen uyt hun Schip gedagten te Land te komen / om wat te wandelen / ſy d'Ojeda en de ſijnen ſouden dooden / terwijl hy'er ſig nog met ſijn Schip bevond; en dat inſgelijks den ſelfden dag Maraguey de Geeſtelijken van haar helpen ſou. Datſe ſig ingevolge dan altoos gereed tot ſtrijden hielden / om ſoo veel Caſtilianen om te brengen / als'er ſig op-

1520.

Ojeda van de Tagares wel ontfangen;

dien hy eenen quaden trek ſpeeld.

Eenen Cacique ſig beledigd vindende.

1520. opdeden / om in hun Land te komen. Alonſo d'Ojeda dan des Sondags te Land komende / trok hem Gil Gonzales te gemoed om hem t'ontfangen / met een lagchend geſigte / ſijn voornemen ontdepnſende. Aan d'eerſte Hupſen van ſijn Gehucht gekomen ſijnde / die nabp het water ſtonden / vielen veele gewapende Indianen op de Caſtilianen aan / en dooden d'Ojeda, en betaalden al dus in ſijn perſoon de miſdaad die hp begaan hadde / nevens ſes ſijner Meedegenoten / die'er hun leven lieten. D'anderen ontquamen 't met ſwemmen tot in hun Schip; D'Indianen vervolgdenſe met veele Canoës om hen te bevegten / maar ſp wierden afgeweeſen / nademaal men te Scheep ſig verweerde / en ſtuks onder zepl ging.

Overvald d'Ojeda die 'er ſneuvelen.

De Cacique Maraguey ſig van de Caſtilianen dus ontſlagen hebbende / hield ſig niet ſoo vaſt in het beſluyt dat hp genomen had / om de Geeſtelijken te doen vermoorden; nademaal alſoo ſp hen als Lammeren in de Schaapskoop hielden; hp vertoefde dan tot den volgenden / dat Sondag was / gelijk men beſtemd hadde. Den dag gekomen ſijnde / en de Prieſter ſig kleede / om de Mis te doen / en de Leek ſig gebiegt hebbende om het Nagtmaal t'ontfangen / was Maraguey aan de Klooſterdeur / en hp belde aan. De Leek opende eerlang de Deur / en wierd aanſtondts gedood / ſonder dat de Prieſter, die reeds voor het Autaar ſtond / ſulks gewaar wierd. Vervolgens hun quaad voornemen agtervolgende / quamenſe bp hem / en gaven hem van agteren eenen ſlag met eene Bijl op het hoofd / ſoo datſe beyde in het doen van hunnen hepligen Dienſt ſneuvelden. D'Indianen verbranden dit Klooſter, en alles wat'er in was / en dooden mede een Paard / dat voor de Geeſtelijken voor Laſtdraager gedient hadde.

Twee Geeſtelijke Dominikanen omgebragt.

Dit ongeval wierd dan eerlang in 't Eyland Cubagua kundig gemaakt / door middel van eenige Indianen; van waar twee of drie veel gewapende Barken vertrokken / die ter deſer Plaatſe ſig te Land begaven; maar alsſe d'Inwoonders in de Wape-

nen

nen ſagen / doꝛſtenſe niets ondernemen / en wenden 't weder te rugge. Deeſe tijding te Hiſpaniola komende / alwaar den Admiraal reeds was aangeland; wierd'er in den Koninglijken Raad beſlooten / dat men deſe Daad ſtraffen ſoude. Men trok dan upt alle de Beſettingen des Eylands eenig volk by een / om een Leger upt te maken / dat in vijf Scheepen ingeſcheept wierd / in een getal van drie honderd Mannen beſtaande / die vooꝛ Bevelhebber eenen Edelman Gonzale d'Ocampo hadden. 1520.

Gonzale d'Ocampo gelaſt ter beſtraffinge deſer Daad, eenen Togt te doen.

Ter ſelver tijd nu vervaardigde de Vader de Las Caſas ſig / om van Sevilje te vertrekken / twee honderd Akkerlieden by ſig hebbende. Sy ſcheepten ſig in drie Scheepen in / die dooꝛ d'Amptenaren van 't Hups des Vooꝛraads toegeruſt wierden / en van veele Waaren vooꝛſien / upt Kraniepe beſtaande / om te vermangelen. Nademaal de Biſchop van Burgos, om geene reden aan den Cardinaal Adriaan te geven / en aan de Nederlandſche Staad-dienaren / van te ſeggen dat hy dooꝛ waanluſt / aan Vader de Las Caſas, geene vergenoeginge gaf / deê hy hem alle mogelijke voldoeninge toe bꝛengen / dien hy genood / ſedeꝛd hy van 't Hof vertrokken was. Hy begaf ſig dan onder zeyl / en quam in gewenſchte Haven van S. Juan de Puerto Rico aan te landen / alwaar hy vernam wat 'er in 't Klooſter van S. Fé vooꝛgevallen was / en dat'er de Geeſtelijken omgebꝛagt waren; als mede hoe deſe Indianen met hulpe van die van Cumana, Cariati, Neveri, en Vauari gevoegd by de Tagares, en die van Chiribichi en Maracapana, tagtig Caſtilianen hadden doen ſneuvelen / dienſe in veele Plaatſen van hun Land gevonden hadden; Watſe ſelfs vooꝛ het verbꝛanden van 't Klooſter, de Klokken gebꝛooken / en de Kruyſſen en Beelden verbꝛeyſeld hadden; inſgelijks d'Oranje-bomen en andere upt Caſtilje obergebꝛagt / die men'er geplant hadde / omgehouwen. En dat eyndelijk de geſchikſten / en in het Geloove onderweeſene Indianen, de wꝛeedſten en ondankbaarſten waren / en datſe ſig verbaardigden om de Caſtilianen van

De Las Caſas vertrekt van Sevilje, en komt aan S. Juan.

Digitized by Google

1529. Cubagua te gaan bevegten / die deswegen hulpe verſogten / op dat den Admiraal en de Koninglijke Raden oorders mogten geven om met allen vlijt een Leeger te verſamelen.

Is seer ontruſt over de voornoemde Daad.

Deſe tijding veroorſaakte niet weynig onruſt in 't gemoed van Vader de Las Caſas, nademaal al ſijn vertrouwen op dit Klooſter gebeſt ſtond / wegens de Geeſtelijken / door welkers middel hy ſig verbeelde grooten voortgang in de bekeeringe der Indianen te gewinnen / gelijkerwijs hy beloofd hadde. Sulks hy ſeer onruſtig was niet weetende wat te doen! dog eyndelijk / vernomen hebbende dat de Vloot vertrokken was / beſloot hyſe in 't Eyland S. Juan te verwagten / om te ſien of men eenig middel uytvinden kon / om tot ſijn voornemen te geraken. De Vloot vertoefde niet lange of quam aan 't Eyland S. Juan te landen / waar van Gonzale d'Ocampo Bevelhebber was. Vader de Las Caſas vertoonde hem eerlangh ſijne Koninglijke Bevel-brieven / en bad hem dog niet van daar na 't Vaſte Land te vertrekken / nademaal de Koning hem dien Landaard aanbevolen hadde / waar tegen hy wilde Oorlog voeren; en dat hy / ſoo deſe Volkeren opgeſtaan waren / laſt hadde hen door ſagtigheyd te bevreedigen / en hen weder tot hun pligt te brengen. Gonzale d'Ocampo die ſeer ſyraakſaam was / gebruykte om Vader de Las Caſas eenige ſcherſſende woorden toe te voegen / met niet minder heuſchheyd / en ſeer bevalligheyd / over den laſt dien hy had / nademaal ſy vrienden waren / en ſeyde hem / dat hy veele agtinge voor ſijne Laſt-brieven hadde / waar voor hy bereyd was te gehoorſamen: maar wat de volvoeringe dien hem aanbevoolen was / aanbelangde / deſe houde hy niet verſchuylen om uyt te voeren / 't geene hem door den Admiraal, en den Koninglijken Raad gelaſt was / en vervolgens dat men hem beraden liet wat hy te doen hadde / en vervolgde dus ſijnen Coers. Vader de Las Caſas hoogt dan voor vijf-honderd Peſos, op geloove / een Schip / en beſloot na Hiſpaniola over te ſteken / om aan den Admiraal, en de Ko-

Beſluyt ſig na Hiſpaniola te begeven.

ning-

ninglijke Raden sijne Last-brieven te doen sien; en sijne Boeren bleeven te S. Juan, verdeelende sig vier aan vier / en vijf aan vijf / in der Castilianen Plantaadjes / die sig goedhartig omse t'onderhouden aanbooden. Hy in Hispaniola gekomen sijnde / waren hem veele wederwaardig / en anderen booden hem hunne Middelen aan / om sijne onderneminge ten eynde te brengen. 1520.

D'Ondernomene

SCHEEPS-TOGT

van

FERDINAND MAGELLANES,

door desselfs ontdekte

STRAAT,

Onder veel rampspoed tot in de *Zuyd-zee* agtervolgd.

In 't Jaar 1520.

DE Vloot van Ferdinand de Magellanes ten eynde van 't voorleedene jaar 1519 vertrokken sijnde / vervolgde men de Coers tot den sevenden van January deses jaars 1520, en Magellanes siende dat dese Zee geene overeenkomst van eene Golf hadde / na het oordeel dat'er Andries de S. Martin van had; gelastte men het Loot uyt te werpen / en men vond vijf-en-tagtig vademen diepte / van seer sijne Sandgrond. Den thienden deser Maand / een uyr voor Sonnen-ondergang deed den Admiraal Zeyn; en aan den Stuurman Stephan Gomez, de hoogte gevraagt hebbende / seyde hen op 34 Graden te wesen / en datse het Loot geworpen hebbende / de diepte van vijfthien tot agtthien vademen gevonden hadden; dat de grond wit

Verder Scheeps-togt van Ferdinand de Magellanes beschreeven.

1520. was / en vol van seer grof en wit Sand / vermengd met Schelpgruys. Na Sonnen-ondergang / zeylde men met dan met de Besaans, Oost-zuyd-oost aan / tot de Son opquam vijfthien mijlen / en dien selfden dag tot Sonnen-ondergang / zeylde men met Klein-zeyl aan de groote Mast / en met de Besaans, en hielden't Oost-noord-oost / loopende verders Zuyd-oost / Noord-oost ten Noorden; vervolgens wendende Noord-oost / Zuyd-oost ten Oosten / tot des middags ses mijlen vervolgende de Kust / en van daar tot een uyr na de middag Noord-oost ten Oosten / anderhalf mijl; Dus voort stevenende / haddense bupig weder tot des avonds ten vijf uyren / volgende gedurig de Kust / die seer laag was; sonder eenige andere teekenen te bemerken / dan drie Bergen / dat Eylanden scheenen te sijn / en de Caap S. Maria maakten / gelijkmen vernomen hadde / door het berigt van Juan de Lisboa, Portugeezsch Stuurman / die'er geweest was. Den twaalfden zeyldense Noordelijk aan / om eene door van een Baap te soeken / waar sy na toe liepen / wegens eenen opkomenden Stozm. En vermits de Lugt uyt den Oosten betrok / stak den Stozm soo heevig op / dat schoon de grond seer modderig was / men begon de Zeylen in te halen / en genoodsaakt wierd d'Ankers te laten vallen. Toen nu de Stozm meer toe / dan af nam / wierd de Schat-bewaarder Louis de Mendoza, (Bevelhebber van het Schip / Victoria genoemd /) van gedaghten om met de Stuurlieden en het Scheepsvolk raad te pleegen. Andries de S. Martin was van berigt / om ondertusschen / dat men voor Anker lag / geene veranderinge te maken / wegens dat de nagt seer duyster was / en by gevolge te vervaarlijker; gevoegd by een soo groot Onweeder / men niet weeten kon hoe d'Admiraal sulks verstaan sou / of men langer ankeren / dan of men onder zeyl gaan soude / of de Kabels vieren / om by elkanderen te naderen; dit nu was het oogmerk / waar op Louis de Mendoza raad versogt; en alsoo de Ankers te verlaten / eene saak was / waar aan hy

Ontdekt de Caap S. Maria.

Krijgt eenen Storm.

En raad gepleegd, wat te doen.

hy niet eens wilde denken / nademaal hum leven daar van afhing / en'er hunne behoudenisse in vonden. Ter middernagt had men Quartier-maans ; en een wepnig tijds voor datse dit upt verwagten / die door Natuurlijke redenen / en den loop des Hemels / na de wijse van spreeken als gebruykelijk is / passeeren moest het vierde Aspect der Soune / om den Drieling met Venus upt te maken / deed sulks eene versagtinge van we'er verhoopen / en dat men derhalven best het einde van den Stozm af wagte : en het behaaagde God ook / dat anderhalf uyr daar na / het we'er begon te bedaren / en tijd gaf dat men een Anker t'huys haalde / wiens kabel reeds begon door te schuuren. Onderwijl nu / dat de Stozm een wepnig versagte / versleetense den tijd met Donder en Weerligt dat hun in d'ogen scheemerde / vermengd met soodanig eene heevige Waterstortinge / dat het verschrikkelijk te sien was ; sulkse genoodsaakt waren om noch tot vrijdag 's morgens / den derthienden door Anker te leggen / en namen toen vervolgens hunne Coers Oost ten Noord-Oosten / en bevonden sig op eene plaats / waarse niet dan vier vademen waters hadden. De Gesaghebber siende dat men soo wepnig diepte had / gelaste dat het Schip Victoria, en dat van S. Jago sou voor upt zepten / door dienste ligter waren / en datse al pijlende voort voeren om meerder diepte te soeken. Sy zepden dan gedurig met het Diep-loot in de hand / en bonden van ses tot vier vademen water / houdende Noord-oost ten Oosten aan ; waarnemende waar men meerder diepte vond ; dus liepense tot Sonnen-ondergang / omtrent seven en een halve mijl / en bevonden sig op vijf vademen waters / welker grond seer vast Sand had. 1520.

Den self den dag / tegens den avond / quamense in de Rivier de Solis, die sy de la Plata noemden / en voeren twee dagen op de selve. Dog alsoose ondiep was / en dat de Stuurlieden met elkanderen in twist waren / soo wilde de Gesaghebber het niet hooger gehouden hebben / nademaal hare grootste

Komste van Magellanes Vloot in Rio de la Plata.

Digitized by Google

1520. van dese Wolven en Ganſen / dienſe in laden: deden de gantſche Vloot had ſig'er genoegſaam t kommen voorſien / ſoo men Sloepen genoeg Land gefonden hadde. De Ganſen / ſulkſſe ge

Jagt op Zee-wolven en Ganſen gemaakt.

lange Vleugels hadden / konden ſig in 't vlie niet hoog opheffen / maar namen de aarde te bi Ondertuſſchen als het Vaartuyg gereed was / weder van 't Eyland na hooft te vertrekken / t hief ſig eenen ſoo grooten Stoorm / datſe geno ſaakt waren / de nagt over aan 't Eyland te t toeven; doch ſy dagten'er van de Wolven te ſ len gegreeten worden / en te ſterven van hon Den volgenden dag / met het aanbreeken v den dag / ſond de Geſaghebber dertig Mannen eene Sloep / om de ſes anderen op te ſoeken / 1 het Vaartuyg tuſſchen de Rotſen vonden / ma leedig / en bedugt dat de Wolven hen mogten v ſlonden hebben / riepenſe hen met luyder ſtemm Op dit geſtchrey quamen uyt de ſpleeten der Ro ſen / meer dan twee honderd Wolven te voorſchy De Soldaten maahten'er jagt op / en ſloegen thyftig dood / d'anderen wierpen ſig in Zee. Al de Plaats / van waar deſe Wolven quamen t merkt hadden / begavenſe ſig derwaarts / en v ren niet weynig verwonderd van'er de ſes Ma nen te vinden / die als dooy deſe Dieren beleg waren / meer na Dooden dan Levenden gelijk de / wegens de houde dienſe geleeden hadden / van 't water dat hen byna overſtroomd had. K keerden dan geſamentlijk / met de Wolven die gedood hadden / weder na de Scheepen. Eerlan daar na ſond den Geſaghebber dzie Sloepen o van deſe Weeſten te laden / dog ſy vonden'er gee Ganſen meer / maar hadden ſig alle na Zee t geven.

Het Admiraals Schip door Storm in groot gevaar.

Ter ſelver tijd / overwint hen weder eenen ſeer h tigen Stoorm / ſoo dat de Kabels van den Admi raal dooy kerſten / en het Schip ſoo na aan de Ro ſen dreef / dat ſonder een eenige Kabel / dien ſ nog overig hadde / ſou ſijn Schip ſekerlijk verlo ren ſijn geweeſt. In deſen nood biegtenſe elkand

ren

ren / en bevoolen ſig alle God / beloovende Almoeſen te doen. Sy deeden geloften van eene Beevaard na onſe Vrouw de la Victoria af te leggen / en beloofden alle Kloofter-broeders te ſullen ſijn. Eyndelijk geheugde God door ſijne barmhertigheyd / dat het Ontweer bedaarde / en als 't dag geworden was / kondenſe alle / die in de Scheepen waren / God niet genoeg danken / van ſig buyten gevaar te ſien ; en gelijk de Zee t'hans ſeer ſtil wierd / kondenſe ook niet van daar vertrekken. Doch alſoofe weeſden van nog eenen anderen Stormm / op nieuws overvallen te worden / ankerdenſe ten beſten ſy konden / en wierden ter middernagt wederom van een hevigh Ontweer beſtoken / dat drie dagen duurde / ſoo dat de Scheepen ſeer reddeloos wierden ; en men weder veele Geloofften na S. Jago, in Galicie, en aan onſe Vrouw van Guadalupe en Monſerrat, deed. Dog God wilde hen door ſijne genade redden / en hielpſe uyt deeſe Baay / dien ſy de los Patos noemden / dat Ganſen betekenen wil / wegens de meenigte dien ſy'er vonden. 1520.

Geloſte tes Bevaard door de Vlooteling gedaan.

Sy vervolgden hunnen Togt / tot datſe eene andere ſeer ſchoone en aangenaame Baay vonden / wiens Ingang ſeer eng was / en inwendig ſeer groot ſcheen / en ſeer bequaam om'er t'overwinteren / overmitsſe hen in deſe Landen daſt begon te naderen / alhoewel men ſig in May vond. In de ſes dagen dat ſy'er waren / hadmen nog ſwaarder Stormen dan de voorgaande / en die nog gevaarlijker waren. Eenige Maats waren'er / die ſig in een Vaartuyg te lande begaven / om water te ſoeken / die niet / dien gantſchen tijd durende / weder aan boord konden komen / en aten'er niet dan Moſſelen. Sy maakten des nagts vyeren / op dat / indien eenig Schip het Land naderde / men vernam waar ſy waren. Eyndelijk behaagde het God datſe wederom uyt deſe Baay quamen / dieſe los Trabajos noemden / wegens den arbeyd en het ongemak datſe aldaar hadden moeten uytſtaan. Vervolgens zeyldenſe langs de Kuſt / en quamen in

1520. in de Rivier S. Julian, 's daags voor Palm-Sondag; en op den dag van dit Feest, gelastte de Gesaghebber / datse alle te Land quamen /: om de Mis te hooren. Sy begaven sig dan te Lande / behalven den Bevelhebber van 't Schip Victoria, dat Louis de Mendoza was / en Gaspar de Quesada, Bevelhebber van 't Schip Conception, die gevangen was / en insgelijks Juan de Cartagena, wegens eenige ongehoorsaamheyd tegens den algemeenen Bevelhebber geoeffend; die des seer verdrood / dat dese Bevelhebbers niet mede konden vertrekken om de Mis te hooren / en nam dit voor een quaad voorteken op.

Komen in de Rivier S. Julian te landen.

De Vloot in dese Baay van S. Julian gekomen / vond de Gesaghebber gevoeggelijk / dat men ter deser Plaatse overwinterde / en deê ten dien eynde den Leeftogt regelen. Maar gemerkt d'ondrugtbaarheyd des Lands / en de strenge koude die men'er reeds gevoelde / begon het volk klagtig te vallen / en te seggen: Dat, vermits men baarblijkelijk sag, dat dese Landstreek sig tot aan de *Zuyd-Pool* uytstrekte, men geene hoope hadde, een eynde van dit Land te vinden, nog ook geene *Straat*; Dat de Winter reeds sijnen aanvang nam, en dat eenigen van hen, wegens d'ongemakken en ellende gestorven waren; Des moest men, of den dagelijkschen Mondkost vermeerderen, of wederkeeren, na dien des Konings meening niet was, na onmoogelijke dingen te tragten, en dat men reeds voldoen konde, soo verre gekomen te sijn, waar nog niemand geweest hadde; behalven, dat, soose nader aan de *Pool* vervielen, hen hevige Winden beloopen mogten, die hen ter plaatse konden doen vervallen, van waarse nooyt souden konnen weder keren, maar'er alle vergaan moeten.

Magellanes vind goed in dese Rivier te overwinteren;

waar over de Manschap klagtig valt.

Ferdinand de Magellanes, die een vaardig Man was / en dit gemurkel / soo veel hy konde / in de geboorte sogt te smooren / ('t sy van welker nature die was); antwoorde hen: Dat hy bereyd was te sterven, of te volvoeren wat hy belooft hadde; Dat de Koning hen desen Togt diense deden,

Daar Magellanes op antwoord.

den, had voorgeſchreeven, en dat hy in dat geval, het eynde deeſes Lands, of eenigen *Straat* ontdekken wilde, en ſulks hem niet miſſen ſoude; dat ſchoon de Winter hen een weynig ſtreng ſcheen, de Somer gekomen ſijnde, ſy geene ſwarigheyd vinden ſouden, van hooger te paſſeeren, ontdekkende gedurig langs de Kuſten van 't Vaſte Land, veele nieuwe Landen tot onder de *Zuyd-Pool* toe; en dat hy hen verſekerde ter plaatſe te ſullen komen, waar drie maanden niet dan eenen gedurigen dag ſouden weſen; dog dat hy ſig ten hoogſten verwonderde, hoe Mannen, die de Naam van *Caſtilianen* droegen, ſoo veel verſaagdheyd blijken lieten; en wat den Leeftogt aanging, ſy geene reden van klagen hadden, nademaalſe in de Baay, daarſe lagen, overvloed van Hout, goede Viſch, veel Gevogelte, en ſeer goed Water vonden; en dat vermits hen het Brood en den Wijn nog niet ontbrooken hadde, ſoude 't ſelve hen meede niet ontbeeren, ſoo ſy ſig wilden de gegeevene Order onderwerpen; datſe in agt namen, hoe de *Portugeezen* ſig gedroegen, die jaarlijks na 't Ooſten voeren, en ſeer bequamelijk de *Zuyder-Keer-kring* paſſeerden, en ſelfs nog twaalf Graden boven de ſelve; en dat waar ſy ſig bevonden, niemand nog verder dan twee gevorderd was. Dat hy dan aldus beſlooten had, eerder te willen ſterven, dan met ſchanden weder rugwaarts te keeren; en dat hy ſig verſekerde, dat het meerendeel der geenen, die hem verſelden, in hunne pligt niet ſuynig ſouden weſen, gelijk den *Caſtilianſchen* Landaard eygen is, alſe by veele gelegentheden betuygd hadden, en ſooſe hem nog dagelijks lieten blijken. 't Is derhalven, dat ik u verſoeke, wat geduld te willen hebben, en een weynig koude te willen lijden, die voorby ſijnde, gy te meerder agtinge by den Koning verkrijgen ſult; ſchoon d'ongemakken groot waren; en ſulks onder vertrouwen, datſe eene Weereld ontdekken ſouden, waar van de Menſchen nog geene kenniſſe hebben gehad, die overvloed van Goud en Specerijen verſchaft, dat hen allen ſou rijk maken. 1520.

Be-

1520. Gelijk het gemeene volk / altoos eerder in 't dwaalen van quade Indzukſelen dan goeden geſet is; bewzeedigden niet te min deſe woozden eenigermaten de Muptelingen / alhoewelſe niet heel van mozen afſieten. Weshalven Magellanes eenigen van hen een wepnig deê ſtraffen; dog eerlang daar na / alsſe ſig genoodſaakt vonden een dus dzoevig leven te lijden / ſteenden veele met elkanderen / en ondernamen alle geſamentlijk een opſtand t'ondergaan. Ter ſelver tijd dat Magellanes bevooleu had / dat ſijne Sloep na het Schip S. Antoni ſou varen / om'er vier Mannen in te nemen / en water te gaan laden; was'er een Man / booz dat dit Baartupg het Schip genaderd was / in 't ſelve / die tot die van de Sloep ſepde / datſe niet naderen ſouden / en dat'er den Bevelhebber Gaſpar de Queſada was / die Alvaro de la Mezquita, Neeve van Magellanes, gevangen hield / die hp op het Schip S. Antoni booz Bevelhebber geſteld hadde / en dat Juan de Cartagena, en den Struurman Juan Rodriguez Mafra onder het Verdek ſaten / en den Schipper booz eene Pook gedood was. Magellanes hier af berigt hebbende / gelaſtte de Sloep na 't ſelve Schip weder te keeren / alsſ mede aan anderen; en dat men aan dat van S. Antoni vzagen ſoude / booz wien men ſig hield; Gaſpar de Queſada gaf ten antwoozd / dat hp ſig booz den Koning en ſig ſelven hield. Louis de Mendoza, in de Victoria ſijnde / antwoozdde inſgelijks; en Juan de Cartagena, die over dat van Conception geſteld was / antwoozdde mede dus / overſulksſe hem weder in vpphepd geſteld hadden. Maar den Bevelhebber Juan Rodriguez Serrano, die in de S. Jago was / antwoozdde booz den Koning / en booz den Geſagthebber Magellanes te weſen / nademaal men hem niet verwittigd had / wat den verledene nagt / in d'andere Scheepen voorgevallen was. Magellanes dit alles vernomen hebbende / en overwegende / dat deſen opſtand ſtrenger handhavinge van ſtraffe verdiende / dan dat hp deſe beleedigingе duiden ſoude / wa-

Magellaans Soldaten tragten na opſtand.

Drie Scheepen der Vloot willen ſig het geſag van Magellanes ontrekken.

pende

pende hy met allen vlijt alle de Soldaten van den Admiraal, en verſag hen van beete Spieſſen / Steenen / en andere Oorlogs-ruſting in 't Schip / en vulden de Vaten / en verbaardigde het Geſchut. Hy deê dertig verkoorne Mannen en ſijne Vertrouwelingen / in eene Sloep gaan / en vijf in de Boot. Hy gelaſte hen na de Victoria te varen / om eenen brief aan den Bevelhebber de Mendoza aan te bieden / en dat ondertuſſchen hy die laas / ſy niet verſuymen moeſten hem om te brengen / waar op dan de dertig anderen / in de Sloep ſijnde / hen ſouden onderſteunen. Magellanes liet dit Schip voor alle d'anderen dus aantaſten / nademaal hy wel wiſt / dat'er veel volks van ſijn party binnen was; en dit volgens ſijnen laſt verrigt ſijnde / hield hy het Schip onder ſijne gehoorſaamheyd / ſonder dat pemand wederſtand bood. 1520.

Dat Louis de Mendoza, als Hoofd der Muytelingen 't leven koſt.

Magellanes dan de dood van Louis de Mendoza verſtaan hebbende / gelaſte de Soldaten wel gemoed te ſijn / en dat men verder goede wagt hield; nademaal / alſoo men reeds ter helfte van de nagt bereykt hadde / hy ſorgde dat d'anderen uyt de Rivier lopen mogten. Eerlang daar na / ſagenſe het Schip S. Antoni de Rivier afkomen / in gedagten om den Admiraal en het Schip Victoria te bevegten; ten dien eynde / verbaardigden ſy ſig / denkende datſe afquamen om hen aan te taſten; doch de Stroom was ſoo heevig / dat d'Ankers het Schip deden ſlippen. Midlerwijl was Magellanes in groote ſorge / en niet min nauwkeurig om den uytſlag van dit Schip te ſien / en wat die'er binnen waren / voor hadden te doen. Niemand nu verſcheen op den overloop / dan den Bevelhebber Gaſpar de Queſada, die met een Schild en Spieg ginds en herwaarts wandelde / en de Soldaten toe-riep / doch geene agtinge op ſijn ſegge ſloegen / vermits het Geſchut van den Admiraal op de S. Antoni ſpeelde / en eene Kogel quam'er / die door de Kamer vloog / waar Juan Rodriguez Maſra gebangen lag / en tuſſchen ſijne beenen doorging / ſonder hem te beſchadigen. Magellanes die

Gaſpar de Queſada, en Juan de Cartagena gevangen genomen.

1520. op des Admiraals Schip was / en boven wind / klampte hem met de Victoria aan boord. De Soldaten dan over komende / verseherden sig van Gaspar de Quesada en de rest der schuldigen / en voerden-se na den Admiraal. Vervolgens de Bevelhebber Alvaro de la Merquita, en Juan Rodriguez Mafra in vryheyd herstelt hebbende / sond men een Sloep met veertig Mannen na het Schip Conception, om te weeten voor wie sy sig verklaarden; en gaven ter antwoord / datse sig aan Magellanes hielden. Deese Afgesondene versogten hen offe op 't Schip / in sekerheyd mogten over komen; waar op sy seyden / welkom te sullen wesen. In 't selve dan gekomen sijnde / verseherden sy sig van Juan Cartagena, en voerden hem na den Admiraal.

Den volgenden dag belaste Ferdinand de Magellanes, het Lijk van Louis de Mendoza op het Schip Victoria gedood / gevierendeeld te worden. Vervolgens liet hy geduerende eenige dagen over de Misdaad deser Muyterye ondersoek doen; Dog schoon 'er meer dan veertig waren die schuldig bevonden wierden / en de dood verdiend hadden / vergaf hy 't hen egter / overmidsse een goed gedeelte van sijne Vloot uytmaakten / en dat hy 't onvoeglijk oordeelde sig dus streng te toonen / en door te swaare straffinge gehaat te maken. Hy verweeg dan Gaspar de Quesada gevierendeelt te worden / en een sijner Dienaren te hangen; als wanneer Juan de Cartagena aan Land wierd uyt geset. Als 'er nu geen Beul was om het Doodvonnis ter uytvoeringe te stellen / bood sig deesen verwesene Dienaar aan / om sijn leven te redden door middel van dit te verrigten / en verwurgde sijnen Meester met eygene handen / en hieuw hem in vier stukken. Nogtans was deesen opstand met deese straf niet gestilt; nademaal 'er eenen Franschen Priester in 't Schip Antoni was / die alles wat hy konde / bewerkte / om die van binnen tot opstand te brengen; Dog niemand vindende die hem bybiel / wierd hy beschuldigt / gevangen geset / en insgelijks met Jean de Cartagena na Land verjaagt. Alle deese Onroerens gestilt sijnde / en de Winter

De Quesada gehangen, en gevierendeeld door eene sijner Dienaren.

En Juan de Cartagena nevens eenen Priester verweesen aan Land uyt te setten.

Winter beginnende te minderen / belaste Magellanes aan den Bevelhebber Juan Serrano, om langs de Kust te loopen / en te sien of men'er geene Strant ontdekken kon / en dat / soo by aldien hy'er in sekere gestelde mijlen geene ontdekte / als dan wederkeeren soude. Hy vond twintig mijlen van daar / eene seer schoone Rivier / die eene mijl in de breedte hadde; en vermits het den H. Kruysdag was / die in May quam / gaf hyse de naam van S. Cruz, en vertoefde aldaar ses dagen / sig met visschen / en het dooden van Zee-wolven besig houdende / onder welke Wolven men eene van soo een uytnemende grootte vond / datse sonder Hoofd en Ingewand / vier honderd vijf-en-seventig ponden woeg. Juan Serrano verder willende voort zeylen / overviel hem drie mijlen van daar / eenen soo heevigen Storm / dat alle Zeylen uyt de Lijken scheurden; en alsoo het Schip daar by nog vast geraakte / deê hen de hevigheyd der Winden / den moed verliesen / niet wetende sig te redden; dog God gaf dat de Golven sig na de Voor-steven van 't Schip wenden / en seer na by Land sijnde / sy sig' allenxkens / sonder yemand te verliesen / behouden sagen / alhoewel het Schip verbreyseld wierd / en alles wat'er in was / verlooren ging. Sy onthielden sig agt dagen in de Rotsen / eetende niet dan Boom-knoppen / die sy afplukten; en alsse overleyden om weder na de Vloot te keeren / vondense groote swarigheyd hoe de Rivier te passeeren? Hier nu aan den Oever eenige Berders gevonden hebbende / droegense die op hunnen rug; maar gelijkse seer verswakt waren / vermitsse niet dan Kruyden aten / bragtense vier dagen over den weg toe / niet tegenstaande sy maar ses mijlen af te leggen hadden. Seven-en-dertig warense sterk / en egter konden de Berders die sy gedragen hadden / hen niet dan by wijse van eene Canoë dienen / en slegs twee Persoonen voeren / terwijlse de rest door vermoeydheyd / onderweege gelaten hadden.

1520.

Het Schip van Juan Serrano lijd Schipbreuk; dog de Manschap geborgen.

Na dat deese twee Mannen de Rivier gepasseert waren / gingense twee dagen te Lande / sonder ee-

1520. nige kruyden te vinden / die bequaam om te eeten waren / boven dat verdroegense groote koude / wegens de Sneuw. Sy beslooten dan sig na den Oever der Zee te begeven / om pets voor Spijse te soeken; eenige Visch gevangen hebbende / hernamense den weg weder te Lande / nademaal den weg van twee mijlen diese van deese Rivier tot S. Cruz, (alwaar de Scheepen lagen) / veel beeter binnen 's Lands was / dan langs de Zee-strand; En alse elf dagen dus gesworven hadden / quamen sij'er aan / doch soodanig veranderd datmense niet meer kende. Magellanes was over het verlies van dit Schip seer gevoelig / en wijders wederom verheugt / dat'er niemand gebleven was. Doch echter moeyde het hem seer / wegens de Leestogt die men verlooren hadde / van wegen het gebrek dat men'er van te lijden hadde. Hy sond dan twintig Mannen geladen met Wijn / Brood / en andere dingen / op dat het Volk dat'er nog overig was / te Lande overquam / nademaal de Zee soodanig ontroert was / datse onmogelijk niet kon bevaren worden. Door 't overige / deese Menschen leeden grooten noodsruft / en sy waren genoodsaakt Hys door Vuur te smelten om te drinken. Van het Brood dat hen van 't verlooren Schip gebragt wierd / seydense / datse in vijf-en-dertig dagen geene soo goede Spijs gegeeten hadden; en alsoo het beswaarlijk was de Rivier te passeeren / moesten sij'er twee dagen om vertoeven / en quamen eyndelijk weder by de Scheepen. Magellanes verdeelde hen op sijne Scheepen / en gaf het Ampt van Bevelhebber van 't Schip de Conception, aan Serrano.

Magellanes doet het volk van 't verongelukte Schip op soeken.

Als Magellanes dit Volk verdeeld had / beval hy de Scheepen te verbaardigen; om sig te meer in dit Land te versekeren: en alhoewel'er doen noch geenen Indiaan gesien was / deed hy'er een Steene Huys bouwen / en'er een Smids of Yser-winkel maken / alwaar men allerley ysere werktuygen maakte. Ondertusschen viel hen de koude onverdragelijk / wegens de meenigte Sneeuw die men'er had / en selfs waren'er drie Mannen die de handen van koude

de verſtijf den; Want deeſe Rivier legt op negen-en- 1520.
veertig Graaden, wepnig meer of min: en ook waren'er de dagen doen ſeer kozt. Midlerwijl datmen Hout tot den Aanbouw van het Hups hakte / ſond Magellanes vier wel gewapende Mannen Landewaarts in / met laſt om'er een Krups op te regten / en dat / indien ſy Volk vonden / en het Land goed was / ſij'er blijven ſouden. Maar ſooſe nog Menſchen / nog Water vonden / en dat het hen een woeſt Land ſcheen te weſen / datſe dan weder komen moſten. Ten eynde van twee maanden dat deeſe Vloot alhier vertoeft hadde / vertoonden ſig ſes Indiaanen, en deeden een teken / datſe begeerig waren om aan Boozd der Scheepen te komen / waar af de Soldaten berigt deden / en men ſond de Boot om hen t'ontfangen. Alsſe nu in deſ Admiraals Schip gekomen waren / liet hen de Geſaghebber eene ketel met Byp-pap vooz ſetten / die genoeg was vooz twintig Mannen om ſig te verſadigen; maar deſe ſes Indianen aten alleſ op / nademaalſe ſoo groot waren / dat de kleynſte onder hen / grooter dan den grootſten Caſtiliaan was. Sy waren met Velle-rokken bedekt / en hadden tot Wapenen Boogen / eenigen van vier voeten lengtte / en hunne Pijlen dooz kley-ſteenen geſcherpt. Na datſe gegeeten hadden / en de Scheepen beſchouwd / ſeydenſe te willen wederkeeren; waar op menſe weder na Land voerde. Den volgenden dag quamen'er twee anderen / die een Vier Danta genoemd / bzagten / welkerg Hupd hen vooz kleeding diende. Magellanes liet hen twee roode Rokken geven / waar medeſe ſeer voldaan waren. Deſ anderen daags quamen'er wederom eenen anderen met eene Danta, die ſepde Chriſten te willen wozden. Sy gaven hem dan de Naam van Juan Gigante. Als deeſe eenige Muyſen in Zee ſag werpen / verſogt hyſe te mogen hebben om te eeten; ſulks dat hy in ſes dagen niets anders deê / dan Ratten en Muyſen die men gedood had / na Land voeren / en quam daar na niet weder.

Ses Indianen begeeren aan boord te ſijn, die afgehaald worden.

Ingevolge nu verliepen'er meer dan twintig dagen /

1520. gen / dat'er geenen Indiaan te voorschijn quam; eyndelijk deeden sig'er wederom dier op / der geenen dien'er reeds geweest waren / waar van Magellanes twee te Scheep hield / om na Castilie te voeren / en bragten de twee andere weder te Land.

Eenige Vyeren ontdekt, send Magellanes eenig volk derwaarts.

Des anderen daags ter middernagt / ontdekten se eenige Vyeren / en met het aanbreeken van den dag / sond Magellanes eenig volk na Land / om te sien wat dit was; dog niemand vindende / volgdense de Voetstappen die in de Sneeuw ingedrukt waren / tot Sonnen-ondergang / en alsse weder na de Scheepen wilden keeren / quamen hen negen Indianen te gemoet / gewapend met Pijlen / dog gantsch naakt; rondom hun lijf haddense eene Ledere Gordel / waar aan drie Bundels Pijlen hingen / een voor / en d'anderen aan wederzijde. Insgelijks haddense eene Band om 't hoofd / waar aan mede nog drie Bundels Pijlen hingen / sinde dit hunne wijse van ten Oorlog upt te trekken. Sy bestreeden de Castilianen, die niet dan een Vyerroer hadden; en dese Indianen waren soo behendig in 't schieten van hunne Pijlen / datse eerlang eenen Castiliaan dood schooten; en soose van geene Schilden hadden voorsien geweest / soudense'er alle gesneuveld sijn.

Die met eenige Indianen in gevegt geraken, waar in een Castiliaan neuv eld.

De Castilianen naderende / dreeven hen in eene Valey met hunne Degens op de vlugt / alwaar sig veele Vrouwen onthielden; vervolgens wederkeerende ter plaatse / waarse hen hadden doen vlugten / vonden sy'er veel vleesch dat half gaar was. Na dat sy'er sig van beladen hadden / en datse seer afgemat waren / begavense sig in een Bosch / en hielden hun Avondmaal op 't schijnsel van 't Vyer / datse aanstookten. Magellanes de dood van den Castiliaan verstaan hebbende / was des seer t'ontroerde; hy sond dan twintig Mannen na Land / om hem te begraven / en om / soomen konde d'Indianen diese quamen t'ontmoeten (en deel aan dese Daad hadden) te vangen / of te dooden; dog schoonse agt dagen lang alom onderzoek deden / vondense egter niemand / sulks datse na den Dooden

den begraven te hebben / weder quamen. 1520.

Na datse volgens hunne reteninge / nu alhier vijf maanden in den Winter hadden doorgebragt / te weten April, May, Juny, July, en Augustus; Gelaste den Gesaghebber dat men de Vloot in staat van vertrekken stelde. De Weereld-kundige Andries de S. Martin, vertrok met sijne Wiskunstige Werktuygen / op den twintigsten July na Land / om t'ervaren de wijse van lengte-neming aldaar / na het berigt dat'et Ruy Falero te Sevilie van gegeven hadde. Na dat hy de Naald en de Quadraat, nevens d'andere dingen / die de Zee-kaarten aanweesen mede genomen had; soo bevond hy midlerwijl dat de Son in haar hooste Coppunt van den Dag-cirkel was gekomen / dat de Schaduwe van den Draad, Zuyd ten Zuyd-ooften sig vertoonde / en drie Graden meer dan Zuydelijk; waar op men de cours te rug keerende nam; en des Sondags den 22 deser Maand / deê hy de selfde waarneminge in 't Schip / en vond de selfde saak. Vervolgens te Lande / de hoogte van de Son den 24 van Augustus nemende / vond hy die twee-en-dertig Graden, veertig Minuten; en bevoegende agt Graden, twee Minuten, by wijse van vermindering ter Noorder gedeelte / maakte dit veertig Graden, twee-en-veertig Minuten, en de vervullinge tot negentig / die negen-en-veertig Graden, agtthien Minuten sijn / en dus vond hy sig van den Evennagts-lijn, ten Zuyden gelegen / dat het selfde van de hoogte der Pool was.

Magellanes gelast de Vloot weder ten vertrek te vervaardigen.

Bevind sig op 49 Graden, 18 Minuten gevorderd.

De Scheepen gereed om te vertrekken / gaf Magellanes bevel / den gemelden Juan de Cartagena, en den Fransche Priester, upt kragt van 't vonnis tegens hen gewesen / aan Land te setten / en dat mense van Brood en Wijn genoegsaam voorsag / en met veel tederheyd / tranen en leetweesen / afscheyd upt de Vloot genomen hebbende / gingen de Scheepen 't zepl / en vertrokken upt de Baay van S. Julian, den vier-en twintigsten van Augustus. Sy passeerden de Rivier van S. Cruz,

De Vloot vertrekt om de Straat op te soeken

1520. die Juan Serrano ontdekte / en vertoefden'er de September, en October, in welker tijd ſy overvloedige Viſch-vangſt deden. In deſen tuſſchen-tijd den elfden van October, op deſe Rivier liggende / verwagte men eene Sons-verduyſteringe / die in deſe Middag-lijn, des morgens ten thien uren / agt Minuten, moeſt voorvallen / wanneer de Son ter hoogte van twee-en-veertigh en eene halve Graad quam; ſe ſcheen haren glans te verminderen / en eene donkere en ontſtekene duyſtere roodagtige verwe aan te nemen / ſonder datſe met eene Wolk betrokken was / en konde het Ligchaam der Sonne ten haren opſigte verduyſteren; doch niet in ſoodanige wijſe het Ligchaam der geheele Son / nog in haar gedeelte konde verduyſterd geweeſt hebben; want de Sonne ſcheen t'eenemaal gelijkſe in Julius, en Auguſtus in Caſtilie ſig vertoond / wanneer men'er het Stroo in de naburige Velden verbrand; en dit duurde tot datſe ter hoogte van vier-en-veertig Graden, en een half quam; als wanneer de Son weder haren eerſten glants verkreeg.

Komen in de Rivier S. Cruz.

Verwagten eene Sons-verduyſteringe, die voorvallen moeſt.

Een waarneminge gedaan.

Men komt verder aan de Caap de Virgenes.

De Vloot vertrok eyndelijk ten eynde van October, uyt de Rivier S. Cruz, en nam cours ten Zuyden / alhoewel met groote moeyte / wegens het quaad weder dat het maakte / en zeylde tot aan C. de las Virgenes, alduſ door Magellanes genoemd / vermits hyſe op den dag van S. Urſel ontdekte. Op den aankoomſt ſcheenſe hem een ſeer bequame Plaats te weſen / ſeer bequaam om de Scheepen bedekt te doen leggen / ſulks men dit voor een goed voorteken nam. Hy ſond van hier twee Scheepen uyt / het eene ter eene zijde / en 't andere ter andere zijde / om de Plaats verder t'ontdekken / met laſt / om weder by hem te komen / daar hy toen was binnen vijf dagen; datſe volgens ſijn bevel naquamen. D'eene gaf berigt / datſe niets gevonden hadden dan eenige ondiepe Inhammen / welkers Gevers ſeer hoog waren. D'anderen ſeyden het eene Straat te weſen / nademaalſe drie dagen gezeylt hadden ſon-

ſonder eenig eynde t'ontdekken; en dat hoe meer ſy inwaarts voeren / hoe meer de Zee hare ſtroom agtervolgde; en alhoewelſe telkens het Loot uptwierpen / bondenſe egter geene grond op veele plaatſen. En voor ſoo veel het hen ſcheen dat de Vloed veel grooter dan de Ebbe was / dagt het hen onmogelijk te weſen / dat deſen Inham / of Straat niet verder door lopen ſoude. Magellanes liet'er, na dit berigt der beyde Scheepen gehoord te hebben / omtrent een mijl in de Straat gelopen ſijnde / het anker in de grond werpen. Op deê dan thien Mannen in de Sloep gaan / en lietſe na Land varen / om te ſien wat'er ſig op deê. Omtrent een halve mijl van daar / ſagenſe een Huys / waar inſe meer dan twee honderd Gzaffteeden der Indianen vonden / nademaalſe des Somers gewoon waren / na de Zee-kuſt te komen / om'er hunne Dooden te begraven; dog des Winters bzagtenſe die verder Landwaarts in. Ter andere zijde van dit Huys ſagenſe eene ſeer groote doode Walvis / ſeer na by de Zee leggende / en veele Beenderen van diergelijke Viſſchen; waar uptſe vermoedende waren / dat dit Land d'Onweders ſeer onderhevig was. Gelijkſe nu reeds den 28 October hadden / en datſe ſig ten Weſten van C. S. Seberin bevonden / dzie mijlen van daar / en datſe de Son in haar hoogſte waargenomen hadden / ſoo bevondenſe ſig op dzie-en-vijftig Graden, en een half / van welk getal afstrekkende ſeſthien Graden, en ſeſ-en-twintig Minuten, dat de Son Zuyder-minderinge hadde / was 't overige ſeven-en-dertig Graden, veerthien Minuten, waar by voegende de vervulling tot tnegentig / miſte het niet twee-en-vijftig Graden, ſeſen-vijftig Minuten, upt te maken; dus bondenſe het ſelfde ten Zuyden de Evennagts-lijn; en de ſelfde hoogte ter Zuyd-Pool boven den Sigteynder. Weshalven het aan Magellanes ſcheen / datmen reeds in den beginne van November was; na dien'er de nagten niet meer dan vijf uren lang waren / en dat de Straat of Zeeboezem die men ontdek-

1520.

Magellanes krijgt berigt van een Straat.

1520. te/ ſig van 't Ooſten na 't Weſten ſtrekte/ oordeelde vervolgens dit te weſen wat hy ſogt; en ſulks andermaal willende onderſoeken/ ſond hy ten dien eynde het Schip S. Antoni, dat meer dan vyftig mylen zeylde/ ſonder den uytgang of eenig eynde te vinden/ ſulks hy daar door oordeelde/ dat het eene Straat was/ en paſſeerde tot in de Zuydzee/ en keerde toen met die tydingh weder/ tot groot genoegen van den Geſaghebber/ en de geheele Vloot.

Die tot in de Zuyd-Zee bezeyld word.

Magellanes doet den Scheepsraad vergaderen, en beſluyt ſijnen Togt t'agtervolgen.

Magellanes nu ſijn oogmerk bereykt hebbende/ beriep de Bevelhebbers/ Stuurlieden/ en de voornaamſte Amptenaren der Vloot/ met wien hy raad gepleegt hebbende/ beval dat men wegens den overigen Leeftogt eenen overſlag maakte/ nademaal hy ſig reeds van de Togt na de Molukſche Eylanden verſekert hield. Na dat men ſijne rekening wegens de Leeftogt gemaakt hadde/ bevond men peder Schip nog voor drie maanden voorſien te weſen/ en ſiende het beſlupt van den Geſaghebber/ ſeydenſe openlijk dat men goed vond weder hunnen Togt te vervolgen/ om d'Orders te volvoeren die den Koning hen gegeven had/ eer men weder na Caſtilie keerde/ en ſijne Eere en Agting te verlieſen met dus ſeven maanden vrugteloos te hebben toegebragt. Oog Stephan Gomez, Stuurman van 't Schip Antoni was van andere gedagten/ en ſeyde: Dat, nademaal men de *Straat*, om na de *Molukſche* Eylanden te paſſeeren, gevonden had, het gevoegelijker was om 't na *Caſtilie* te wenden, op dat een andere Vloot wierd afgevaardigt, vermits men nu ſeer groote Zeeboeſems te paſſeeren hadde, en dat ſoo hen eene groote Calmte of Onweer beliep, ſy alle verlooren waren. Maar Magellanes antwoorde: Dat, ſchoon hy wiſt, dat hy het Leer en de Riemen, waar mede de Sprieten voorſien waren, ſoude moeten eeten, hy echter ſijnen Togt vervolgen wilde, om t'ontdekken wat hy den Koning belooft had, en dat hy hoopte dat God hem geleyden, en een goed eynde verleenen ſoude. Hy belaſte dat men eerlang in de Scheepen ſou af kondigen/ dat niemand/ op ſtraf-

Standvaſtig beſluyt van Magellanes.

ſen

ſen van 't leven van den Togt / nog van den Teeſtogt reppen ſou / nademaal hy den volgenden mozgen vertrekken wilde / en dat alſ dan de Schepen gereed moeſten ſijn ; waar in hy eene groote voorſigtigheyd en ſtantvaſtigheyd liet blijken / vermits de Soldaten ſig na de gedagten van Gomez ſchenen te willen ſchikken / die een ſeer ervaren Stuurman geagt was. Ondertuſſchen nam men hier in agt / dat dit Land ſeer onvzugtbaar en koud was ; en nademaalſe deſ nagts veele vuuren ſagen / noemde men dit Geweſt / Tierra del Fuego. 1520.

Den volgenden dag / vertrok de Vloot met het aanbzeken van den dag / en vozderde vijfthien mijlen Straatwaarts in. D'aan weerſijds gelegene Landen / waren de ſchoonſte der weereld ; men had 'er eene bzeedte van d'eene ter andere kuſt / in ſeekere plaatſen ſoo verre een Roer-ſchoot bzagen kon / en meerder op andere plaatſen ; en men vond'er ſeer ſchoone en aangename Bayen : Doch vooz 't overige in 't algemeen / had men'er eene Canon-ſchoot wijdte. Ten einde der vijftig mijlen / paſſeerden de Schepen tuſſchen wederſijds met Sneeuw-bedekte Bergen / behalven dat'er langſ den Oever van de Straat, groote Woſchgagie van ſeer hooge Bomen waren / van verſchepdene ſoozten. Alſ men nu ſag / dat'er weder voozwaarts een anderen Zeeboeſem ſcheen te ſijn / die tuſſchen 't Gebergte dooz ging / gelaſte Magellanes dat'er het Schip S. Antoni, d'ontdekking af deed / of men dooz den ſelven paſſeeren kon / om in Zee te komen / mits dat hy in dzie dagen wederkeerde. Dit Schip vertrokken ſijnde / vozderde Magellanes met de twee anderen nog een dag / en ankerde om 't Schip S. Antoni in te wagten / in welke tijd ſy eene groote meenigte Sardynen, en Elften viſchten. Sy laden'er mede water / en 't Hout in / welk Hout onder 't bzanden eenen aangenamen geur van ſig gaf. Na dat men'er ſeſ dagen vertoeft hadde / ſonder pets van het Schip S. Antoni te vernemen / ſond Magellanes het Schip Victoria upt / om 't op te ſoeken ; en inſgelijks dzie dagen verlopen ſijnde /

De Vloot verder Straatwaarts in gezeyld.

Digitized by Google

1520. sijnde / sonder te voorschijn te komen / wilde men alle derwaarts / om 't na te speuren / alhoewel Andries de S. Martin seyde / dat men geen tijd meer verliesen moest / en dat hy geloofde dat het weder na Castilie gekeerd was. Men versleet egter nog ses dagen om ondersoek te doen; dog eyndelijk volharde Magellanes dagelijks om hooger te passeeren / en het gelukte hem / dat hy na twintig dagen dien hy'er nog verders doorbragt / op den 27 van November, de Zuydzee bereykte. Dankende dan God voor sijne genade / dat hy sijnen toeleg dus verre na wensch ten eynde gebragt hadde; en de grondvest staafde / dat sijn naam eeuwiglijk sal gedagt worden. Men oordeelde nu dese Straat van 't eene / ter andere eynde honderd mijlen te begrijpen / en datse ter selver hoogte / als vooren gesegt is / gelegen was. Na datse in de Straat uyt gelopen waren / vondense dat sig het Land ten Noorden strekte / en hielden 't voor een goed voorteken / alhoewel'er de Zee seer ontroerd / en te kennen gaf / dat het een Oceaan was.

Magellanes toeleggingen ten eynde bragt.

Ondertusschen nu quam het Schip S. Antoni weder / om Magellanes op te soeken / en in de Haven de Sardinas ten Anker komende / vond het hem niet waar het hem gelaten hadde / des men eenig Geschut loste ten teken / en Vyeren stookte / dog niemand vernam; De Bevelhebber Alvuaro de Melquita egter / den Gesaghebber willende soeken / gaven hem den Stuurman Stephan Gomez, en den Schrijver Hieronymus Guerra, die Magellanes tot Schat-bewaarder gemaakt had / een slag voor de borst / en versekerden sig van hem; en slooten hem / onder voorwendsel dat hy met Magellanes in de Geregtssaken de hand leende / in eene versekerde Plaatse. Sy verkoren Hieronymus Guerra tot Bevelhebber in sijne steede / en namen hunne cours na Guinea, om dus weder na Castilie te keeren. Midlerwijl Magellanes, en de sijnen / gedurig cours ten Noorden hielden / stondense sware Stormwinden uyt / tot den agttienden van February, alsse sig van de Evenaagts-

Die van 't Schip S. Antoni op kundschap uytgesonden, versekeren sig van hunnen Bevelhebber, en wenden 't weder na Castilie.

lijn

lijn ten Zuyden op twee-en-dertig Graden, twintig Minuten bevonden; alwaar de Winden hen gunſtiger wierden; want vermits ſe onder een warmer Gewest quamen, kregense de Wind ruymer / en eyndelijk voorwind; De Gesaghebber gelaſtte nu de cours Noord-oost / en Oost-noordoost te nemen / tot datse ſig onder den Evennagts-lijn gevorderd sagen. Den 24 van December, weder de hoogte der Son nemende / bevondense ſig van den Evennagts-lijn ten Zuyden op ſeſs-en-twintig Graden, en twee Minuten te ſijn; en dese cours volgdense meer dan dertig dagen ſonder Land te ſien / en met groot ongemak / en gebrek van Leeftogt / ſoo datse het Brood by randſoen van Onſſen aten / en bedorven en ſtinkend water dronken / moetende hunne Kijs in Zeewater koken / dat aan meer dan twintig Mannen de dood veroorſaakte / behalven nog veele anderen die in krankheyd vielen / tot groote droefheyd der overigen. Eyndelijk ontdektense twee verlatene Eylandjens / dien ſy Las Desventuradas noemden / wegens dat ſy'er niemand op vonden / nog ſelfs niet om ſig wat te ververſchen. Wat Eylanden hy in de Zuyd-Zee verder ontdekte / ſal onder d'opmerklijke Togten van Ferdinand Cortes, benevens Magellaans rampſpoedige dood / op 't jaar 1521 geſien worden.

1520.

Magellanes vervolgt ſijnen Togt tot hy ſig onder den Evennagts-lijn bevind.

SCHEEPS-

SCHEEPS-TOGT
door
GONZALE D'OCAMPO:
met een Vloot gedaan van
HISPANIOLA
na de vaste Kust van
CHIRIBICHI,
en 't Eyland
CUBAGUA.
In 't Jaar 1520.

1520. DE Bevelhebber Gonzale d'Ocampo met de Vloot van Hiſpaniola afgeſonden / om d'Indianen, die het Klooſter te Chiribichi, en op 't Eyland Cubagua verbrand hadden / te ſtraffen / aan de Vaſte Kuſt geland ſijnde; wende hy 't eerſtelijk na de Haven van Maracapana, het Land van den Cacique Gil Gonzales, en liet dzie Scheepen voor Cubagua, houdende alleen twee Scheepen by ſig / om d'Indianen te beter t'overvallen. Hy deé alle de Soldaten ſig onder het Verdek onthouden / geene dan vier of vijf Matrooſen boven latende / en vepnsde ſig nieuwelijks upt Caſtilie gekomen te ſijn. D'Indianen hieldenſe eerſtelijk verdagt; doch ſoo wepnig Manſchap ſiende / naderden ſy te dzymoediger de Scheepen / en men gaf hen Brood en Wijn van Caſtilie, waar toeſe ſeer genegen waren. Sy vzdegen de Caſtilianen van waarſe quamen? En antwoozd krijgende / van Caſtilie, ſepdenſe; Niet Caſtilie, Ayti, nademaal hen de dzeeſe deé twijffelen / wel wetende dat hun de ſtraf van S. Domingo komen moeſt. Doch de genegenthepd dienſe vooz den Wijn hadden / deé hen

Komſte van Gonzale d'Ocampo met ſijne Vloot aan 't Vaſte Land.

En wat hy'er verrigt.

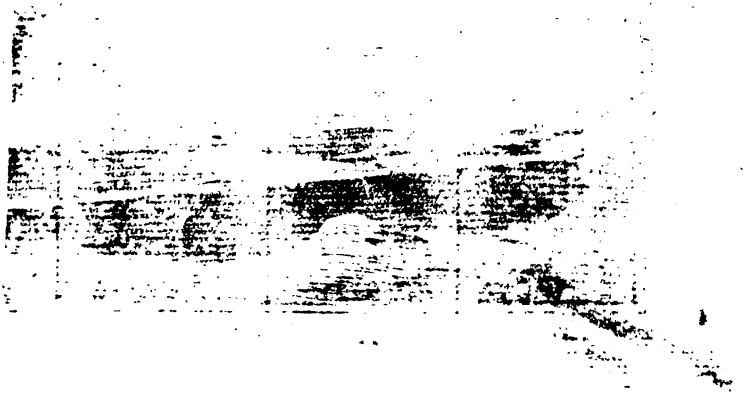

Digitized by Google

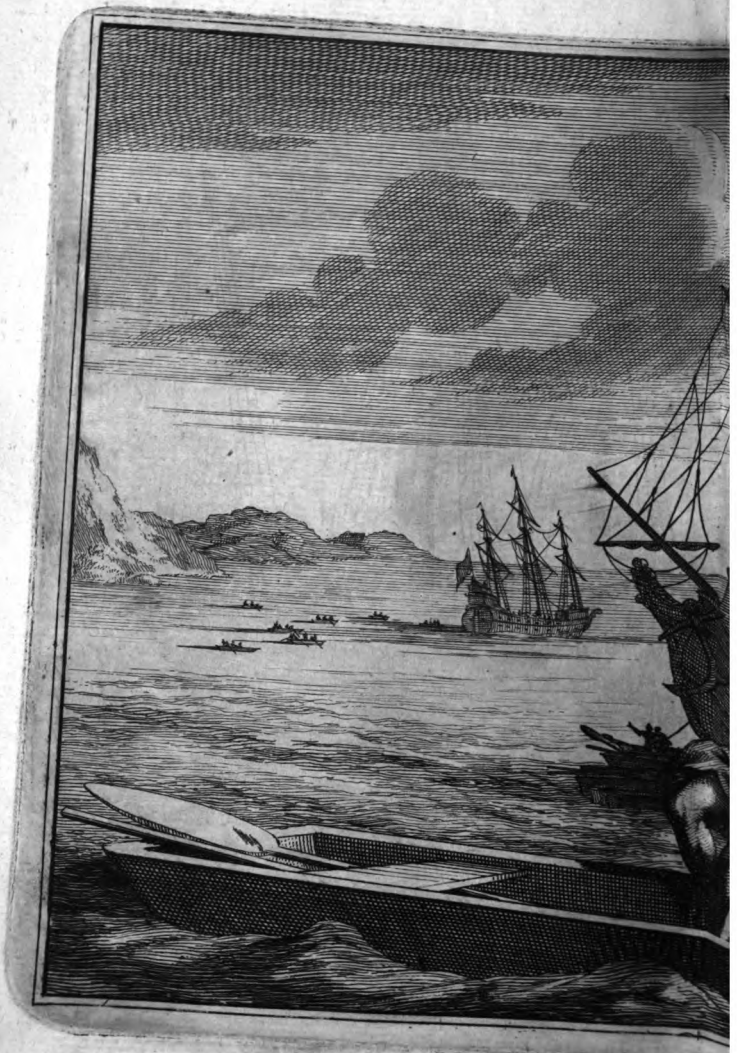

Digitized by Google

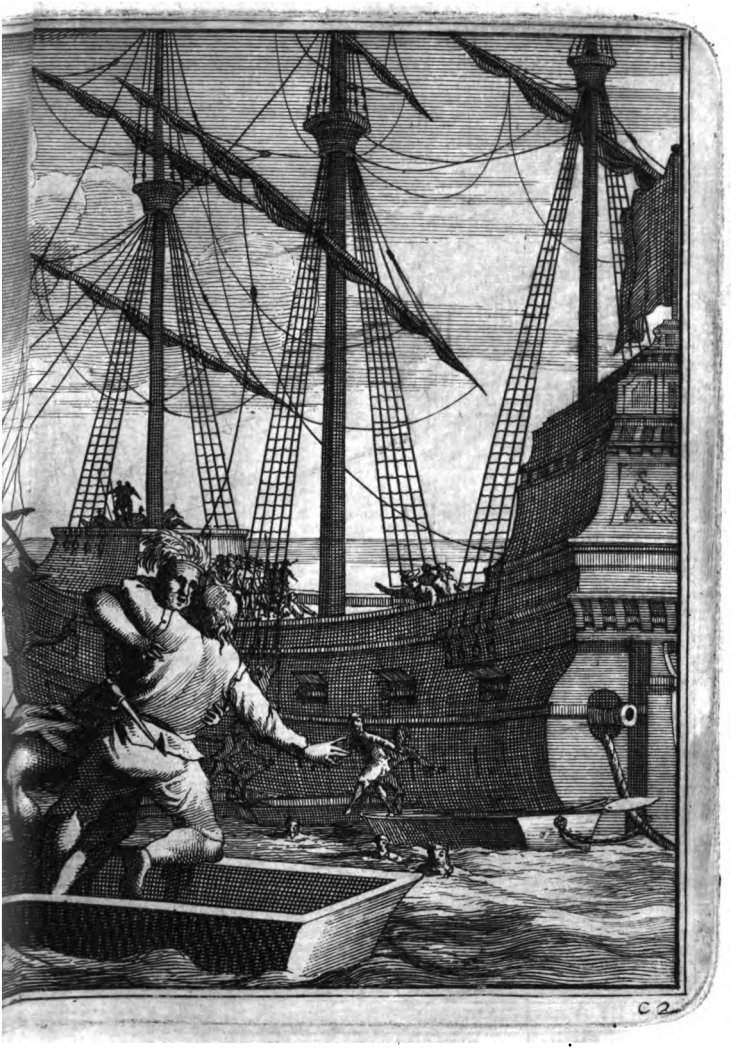

Digitized by Google

Digitized by Google

hen in meenigte tot de Scheepen overkomen / alhoewel de Cacique in eene Canoë bleef. Den Bevelhebber bedugt wordende / deê ter selver tijd de Soldaten van onder den Overloop komen / en verseekerden sig van dese Indianen; en eenen der Matroosen / die d'Ocampo om eenen kloekmoedige Daad te doen / daar toe beschikt hadde / en een seer goeden Swemmer was / seer dun daar op gekleed sijnde / begaf sig waardiglijk in dese Canoë, en wierp sig om den hals van den Cacique; buytelende met hem in Zee / trok hy eene Dook dien hy hadde / en bragt hem eenige steeken toe / vervolgens van andere Matroosen ondersteunt wordende / moffeldense hem verder dood. Dit dus danig verrigt sijnde / liet d'Ocampo d'andere Scheepen opsoeken. Veele deser Indianen liet hy aan de Stengen en Raas ophangen / sulks men se van verre sien konde. Eerlang daar na deê d'Ocampo de Soldaten landen / die d'Inwoonders van 't Gebugt bestreeden / en veele gevangen namen. Veele der Gevangenen deê hy / by wijse van Regtpleginge sterven / doende eenigen hangen / en anderen spitsen. Verder denkende genoeg ten voorbeeld gestraft te hebben / soo dat de naburige Landschappen quamen vergevinge versoeken / versond hy de Scheepen weder met Slaven geladen na Hispaniola, om'er de kosten van dese gedane uytrusting mede goed te maken / en hy stigte met het volk / dat hy'er ter bevolkinge liet / eene Stad / een halve mijl boven de Rivier van Cumana, die Toledo genoemd wierd.

1520.

Veele Indianen gevangen.

Den Cacique omgebragt.

Welker veele Gevangenen den dood besuuren moeten.

Ondertusschen dat Bader de Las Casas sag / dat Gonzale d'Ocampo sijne Reyse niet staken wilde / begaf hy sig dan na S. Domingo, en vertoonde sijne Last-brieven voor den Admiraal, de Regters van beroepinge / en de Koningklijke Ampteneren / die gesamentlijk een getal van thien uytmaakten / en gekomen waren om Vergadering te houden / dien sy die der Beradinge noemden / en bad hen dat se ter uytvoeringe mogten gestelt worden. Sy dedense met Trompetten / en openbaren uytroep /

De Las Casas komst op Hispaniola.

1520. uptroep / in de vier Straten / die het meeste bevolkt ſijn / door de Stad verkondigen ; en behelsden voornamentlijk : Dat niemand ſoo vermeten was om d'*Indianen* eenig quaad nog verongelijkinge aan te doen, den geenen die in de Landſchappen woonden, onder de Grenſch-ſcheydingen gehoorende, die Vader *de Las Caſas* onder ſijne beſcherminge hadde, waar uyt eenige verhinderinge in de bevreedigingе en bekeeringe der Ongeloovigen, ſoo hy beſtond te doen, ontſtaan konde ; uytgeſonderd die de Kuſt paſſeerende, quamen om te handelen, mits datſe ſig vriendelijk en vreedſaam gedroegen, als Onderdanen van den Koning van *Caſtilie*, hem Geloove gevende in alles watſe te verrigten hadden, of met hen te handelen, en ſulks op verbeurte van alle hunne Goederen, en ſelfs van hun Perſoon ; om door den Koning bedeeld te worden, na 't hem goed dunken ſoude. Sy verſogt mede datſe het Land ruymden ; dat Gonzale d'Ocampo weder quam / en datmen niet gedoogde den Oorlog langer tegens d'Indianen te voeren ; toone aan / dat hunne Beraadinge niet van den Koning geſterkt was / om hem dus veel geſags te geven. Sy gaven ten antwoord / datſe ſig over ſijne ſaak bemoepen ſouden / en bragten'er veele dagen over toe. En nadien eenigen berigt gaven / dat het Schip van Vader de Las Caſas in geenen ſtaat was om verder dienſt te doen / liet men 't door Lieden van kennisſe onderſoeken ; die het voor onbruykbaar verklaarden / ſulks'er gelaſt wierd d'onderneminge van Vader de Las Caſas te verſchuyven.

Wat ſijne vertoonde Laſtbrieven behelſden.

Midlerwijl begon Panamà allenxkens eene geſtalte van eene Stad te krijgen / nademaal men'er onophoudelijk arbeyde / en dat men'er alles tot volmakinge by bragt / gelijk reeds hier voren onder de Togten van Ferdinand Cortes, als een daad van Pedrarias Davila op 't jaar 1519 geſegt is / en hoe de Haven aan deſ ſelfs Ingang / alwaar de Zee ebde / droogh was / alhoewel die anders ſeer groot was. De Stad is van wey-

Gelegentheyd van de Stad Panama beſchreven.

nig

nig omtrek / wegens een Meer / dat aan de selve grensd / en de eene zijde de Stad insluyt ; dog wegens dat dit Meer een quade lught van sigh geeft / hield men de Stad voor ongesond. Sy is Oostelijk en Westelijk gelegen ; weshalven de Son op komende / men de Straten niet bewandelen kan / om dat men'er geene schaduwe heeft / en'er de hitte seer hevig brand / dat veele Siekkens veroorsaakt / en niet tegenstaande men dikmaals om hare gelegenthepd te veranderen gehandeld had / heeft men het niet komen volbrengen / wegens de duurte der Huysen / en dat der selver oude Inwoonders gestorven waren. Want het meerendeel der geenen dien'er nu woonen / sijn Kooplieden / die'er niet langer blijven dan datse hunne Handelinge verrigt hebben. Haar Gzensschepdingen strekken sig verre uyt ; men heeft'er veele Vlekken en Meyerijen gebouwd / en men queekt'er veel Vee aan / soo groot als klepn / nademaal'er de Weyden seer goed sijn. Veele Boomgaarden sijn'er / waar in men veele Vzugt-bomen geplant heeft / die uyt Castilie overgebzagt sijn. Nog sijn'er andere Vzugten deg Lands / en seer goed / als seer welrieksende Pijnbomen / Ahorn-bomen , Guayabos , eenen Boom die groote Vzugten dzaagd / en anderen diergelijken die in de Velden wassen. De Kivieren verschaffen'er Goud / en toen men dese Stad begon te bouwen / vondmen'er veel van dese Stoffe. Leestogt is'er veelvuldig / dat'er van wedersijdsche Zeeën verschaft wozd. Men oogst'er nog Tarwe nog Garst / alhoewel'er veel Maiz wast ; en men voert'er het Meel van Peru en van Castilie derwaarts. De Kivieren sijn'er Visschrijk / en men vischt in dese Zee Wisschen / die met die van de Castiliaansche Zee groote gemeenschap hebben. Langs de Kust nabp de Huysen / vindmen sekere klepne Beesten / die de Castilianen Armejas noemen / en d'Indianen Cluicha heeten / die men'er veelvuldig heeft ; en men gelooft dat de Stad om de selve reden / daar ter plaatse gebouwd is ; Na-

1520.

Als mede 't omgelegene Land.

Rivieren die Goud verschaffen.

1520. demaal in dien tijd / de Castilianen verseekert waren van geen honger te sullen sterven: Insgelijks waren'er eene groote meenigte van dese Dieren / dienſe Caymanes noemen / die in dit Landschap / soo groot en soo afschuwelijk sijn / dat die alleen te sien verschrikkelijk was. In de Rivier S. George is'er eene van soodanige afgrijsselijke grootte gevonden / datse vijf-en-twintig voeten lang was. De Castilianen ter ontdekkinge upt sijnde / waren genoodsaakt van dese Gedrogten te eeten / maar vondense van een seer quaden smaak. Dese Dieren sijn verslindende en verwoed; wantse veele Castilianen, Indianen, en Paarden verslonden hebben / kruypsende gedurig door de Rivieren. Tegenwoordig sijn'er seer weynig Inboorlingen meer in dit Landschap / nademaal hen de Sieckens meest hebben weg gerukt. Den Handel is'er seer groot en kostelijk; vermits'er de Scheepen van Peru, met Goud en Silver geladen aanlanden / en alle de Waren die de Vloot upt Castilie in dese Gewesten door de Noord-Zee overvoerd / worden insgelijks na dese Stad overgebragt / en aldaar in Pakhuysen (ten dien eynde gemaakt) opgelegt en bewaart / en te water de Rivier de Chagre op gevoerd / sijnde tot op vijf mijlen van Panama. En dese Rivier is op agt of negen Graden van den Evennagts-lijn gelegen. En alsoo de bevolkinge der Castilianen seer groot was / en datmen een Order wilde beramen / wegens de beweringe der Ingeboornen des Lands / gelaste de Koning datmen'er een groot getal Geestelijken sond / en dat men sijne gedagten liet gaan over pemand / die men'er voor Bisschop senden kon.

Een Cayman van affschuwelijke grootte.

In de saken van Oorlog of van Bevreedinge met d'Indianen, droegen Pedrarias en Espinosa, sijnen Stadhouder / alle mogelijke sorge. Dog onder de Caciquen die het meeste tegens de Castilianen wederwaardig waren / en die aan den Koning weygerden te gehoorsamen / soo was'er eenen Urraca genoemd / die in het Gebergte nabp Veragua gebood; Hy was in den Oorlog soodanig afgerigt /

Oorlog tusschen den Cacique Urraca,

gerigt / en ſoo dapper / dat hy nooyt een Gebergt ondergaan hadde / daar niet eenen Caſtiliaan in gewond of gedood wierd. Eſpinoſa vertrok dan van Panamà met twee Scheepen genoegſaam van Soldaten / en andere benoodigde ſaken / nevens twee of drie Paarden voorſien / en ſtevende langs de kuſt ten Weſten / om d'Indianen der Eylanden Zebaco genoemt / die meer dan dertig ſoo grooten als kleynen ſijn / t'onderwerpen / tſeſtig mijlen van Panama gelegen; en ſond behalven dat eene Bende krijgsknegten te Lande / door den Bevelhebber Franciſcus Pizarrus begelepd; deſe hadden veel met d'Indianen te doen; dog eyndelijk het meerendeel gedood / en verwurgt hebbende / bragt hyſe tot gehoorſaamheyd. Eſpinoſa aan d'Eylanden gekomen ſijnde / ontfingenſe hem vreedſaamelijk / niemand hem duyvende wederſtaan. Als men hen nu onder anderen vroeg / of ſe Gout hadden / antwoordenſe / dat'er in 't Gebergte / alwaar Urraca woonde / genoeg van te bekomen was / en weſen de plaats met de vinger aan. Soo dra men dit berigt gekregen had / deed meen de Scheepen derwaarts wenden; Maar Urraca van het Gebergte alwaar hy ſig onthield / ſiende / dat de Scheepen cours na deſe kuſt namen / twijffelde niet of dit wierd om redenen gedaan / en dat de Caſtilianen hem wilden beſoeken; deſ ſtelde hy ſig in ſtaat van hen te wederſtaan / na dat hy eerſtelijk de Vrouwen en kinderen in ſekerheyd gebragt had / als mede het volk dat ondienſtig tot den ſtrijd was. Hy dan door ſijne Verſpieders berigt ontfangende / dat de Caſtilianen reeds aan den voet van 't Gebergte gevorderd waren / trok hy hen te gemoet omſe t'ontfangen / en vogt met ſoodanig eene heftigheyd en Moed / dat ſig deſ de Caſtilianen niet weynig te verwonderen hadden. Eerſtelijk quamenſe eenige Indianen t'ontmoeten / die Bondgenoten der Caſtilianen waren / en die voor uyt gevonden waren; dewelke ſy nedermaakten / ſchietende met hunne Werp-ſpiesſen en Pijlen op de Paarden; en daaden / en quetſten die op de ſelve ſaten / en

1520.

en de Caſtilianen.

Franciſcus Pizarrus, tegens d'Indianen afgeſonden.

En Eſpinoſa mede tegens den Cacique te Urraca in optogt.

1520. en van het voetvolk / soo veele sy konden. Door de reſt ſtreeden d'Indianen ſeer dapperlijk / ſoo dat de Caſtilianen 'er ſeer ſlegt gehavent wierden / gemerkt deſen Landaard hen ſoodanig omcingeld hadde / datſe hen van alle zijden konden bevegten.

Franciſcus Pizarrus hadde ter ſelver tijd Ferdinand de Soto, met dertig van ſijn Manſchap geſonden / om eene ſtrooping daar omtrent te doen; die het gerugt van dit Gevegt hoorende / eerlang ter hulpe quam toegeſchooten; dog d'Indianen ſig van nieuwe Benden / bupten hunne verwagtinge ſiende aangetaſt / weeken eeniger maten agterwaarts / begunſtigt dooz het ruwe Gebergte / alwaar hen de Caſtilianen te Paard niet agtervolgen konden. Ondertuſſchen haddenſe wel nodig alle hunne kragten in 't werk geſtelt gehad / nademaal d'Indianen nog in moed / nog in dapperheyd beſweeken / om hun Land wel te verdedigen. 't Was derhalven dat Eſpinoſa (overwegende het wepnige gewin als hy op Urraca behalen kon) / beſloot deg nagts ſoo bedektelijk hy konde / af te trekken; maar / gelijk den Cacique Urraca een kloekmoedig Man was / en bemerkte dat de Caſtilianen wilden den aftogt doen / ſoo agtervolgde hy hen tot aan eenen gevaarlijken Dooztogt / waar hyſe wederom edelmoedig aan taſte / ſonder datſe nog ter eener nog ter andere zijde konden wijken. Dog Eſpinoſa en Pizarrus ſig na hun volk wendende / ſeyden: 't Is nu tijd, dat ſulke Mannen als gy ſijt, die de gevaren, d'ongemakken, nog veelvuldige vyanden niet hebben konnen overwinnen, hunne dapperheyd doen blijken; en daar op weder met het uyterſte geweld het hoofd biedende / ſloegenſe dwerſch dooz de vyanden heen / en openden ſig den weg. Sulks datſe God dankten / hen dus uyt dit gevaar verloſt te ſien / en wedergekeert ſijnde / ſcheeptenſe ſig met alle Man in.

Eſpinoſa genoodſaakt den aftogt te doen.

Het Gevegt word hervat.

Vervolgd ſijnen Togt, onder verſchey-

Sy ſtevenden verder langs de Kuſt / en landen aan eene der Eylanden waar van wy geſproken hebben / datſe S. Maria noemden; van daar ga-

gavense sig na 't Land van Borica. Hen trokken veele Indianen tegen om wederstand te bieden; maar soo dra se de Paarden sagen / sig verbeelden se hen te sullen verslinden / en namen de vlugt. De Castilianen hen na settende / quamen in hun Gebugte / ontvoerden hunne Vrouwen en Kinderen / en roofden'er alles watse vonden. De Heer deser Plaats siende soo veele Gevangenen weg voeren / agte meerder dit verlies dan dese van sijne vyphend / besloot daar op Espinosa te gaan besoeken / en bad hem met tranen in d'oogen / hem sijne Vrouwen en Kinderen weder te geven; en alsoo Espinosa in de schriften van belang / wegens der Barbaren hunne Nature en Gedrag van Oorlogvoeringe seer wel belesen was / schonk hy hemse vry. In gevolge nu van hem vernomen hebbende / dat'er nabv eenen anderen Heer was / soo sond hy'er dan Franciscus Companon, van vijftig Soldaten verseld / met ordre op het Gebugte met het aanbreeken van den dag aan te vallen. Doch sy vonden'er den Heere niet slapende; want hy hen reeds te gemoet trok / en soodanig bestreed / dat sy genoodsaakt wierden te wijken. Maar de Castilianen het eene schande rekenende / sig dus te laten agterwaarts depnsen / herhatten weder moed / en de gevaren ter zijde settende / bevogten d'Indianen dapperlijk / en vervolgden hen tot in hun Gebugte / alwaarse eene Verschanssinge van Hout gemaakt vonden. Sy drongen'er in / en deden'er veele sneuvelen / nademaal / als d'Indianen vlugten / sy elkanderen gemeenelijk overhoop werpen. De Castilianen wederkeerende / vonden Espinosa waar hy was / met veele Gevangenen die hy by sig had. Sy dan begaven sig na het Landschap / daar hier voren van gesprooken is; welker Inwoonders sy bevogten / na datse eerstelijk gelast hadden dat de Scheepen de cours langs de Kust namen. Maar dit volk van hen berigt gekreegen hebbende / trokken de Castilianen te gemoet / en bestreedense dapperlijk; maar soo dra alsse de Paarden sagen / hield'er niemand meer stand; sulks

1520.

dene ontmoetingen met d'Indianen.

1520. dat Eſpinoſa beſloot / om weder na Pariquera te keeren.

Bevolkinge van de Stad Nata begonnen.

Als nu dit Landſchap Pariquera, of Nata ontdekt was / en dat men'er het Geweſt vruchtbaar / en aangenaam vond / en dat het van het Gebergte van Urraca, of Veragua omringt / en alzoo betugt van Goudrijk te ſijn / was geweeſt / hadde Eſpinoſa voorgenomen om'er een Gehugte te doen bouwen / en gebruikte ten dien einde de Indianen der naburige Landſchappen tot ſijnen dienſt. Hy verſogt hier toe verlof van Pedrarias, dat hy verkreeg; en beval hem ſig'er te laten vinden; weghalven hy hem gelaſte ſigh na Panama te begeven / en dat Franciſcus Companon aldaar met de Paarden bleef. Eſpinoſa vertrokken ſijnde / en de Koning Urraca weetende hoe weynig Manſchap'er overig was / verſamelde de ſijnen / en quam de Caſtilianen by nagt aantaſten. De Voorloopers van ſijn Leger vonden drie Caſtilianen in een Huys; eene der ſelven deedenſe door eene Spies ſneuvelen / d'andere namen ſe gevangen / en de derde verborg ſig. Deſen ſijn ſlag waarnemende / met de Wapenen in de hand / maakte een groot geroep / vepnſende ſig volk tot hulp te roepen / en quam onder d'Indianen, en doodde vijf van hen: d'andere door d'Indianen gevangen genomen / ontſnapten 't uyt hunne handen / wegens de wanorde waar in ſy geraakten / en ſig by ſijnen Medgeſel voegende / weerden hen ſoodanig / datſe tijd wonnen om af te vepnſen / en quamen waar Companon hunnen Bevelhebber met d'overige Soldaten was. Deeſe daad verſtaan hebbende / en hoe ſterk dat Urraca op hen af quam / ſtond Companon in beraad het Land te verlaten / vermits Urraca alle d'Indianen der andere Landſchappen die hem onderhoorig waren / by ſig ontboden hadde / en hielden de Caſtilianen ſoodanig ingeſlooten / datſe ſig nergens heen begeven konden / om pets tot hun beſtaan te ſoeken. Urraca het Schip geſien hebbende / verbeelde ſig dat'er alle het Krijgsvolk van Panama hinnen was / braak dan

Aanmerkelijke Daad van eenen Caſtiliaan.

dan met ſijn Leger op. Wijders / Pedrarias daar op te Panama komende / beſloot om hem met honderd en vijftig Soldaten te vervolgen / nevens eenige Stukken Geſchut / hebbende Franciſcus Pizarrus Bevelhebber ſijner Lijf-wagt by ſig. Urraca liet ondertuſſchen niet na ſig in 't Gebergte in goeden ſtaat te houden / nevens eenen anderen Heer Exguegua genoemd / welkers toegang en gelegenthepd beſwaarlijk te genaken viel. Pedrarias aldaar gekomen ſijnde / en van hunne Magt kundig / en wat voordeel de vpanden hadden / alhoewel hy ſig gedroeg van niet te willen ſlag leveren / vermits hy ſig van allerwegen door de vpanden omringt ſag / ſprak hy ſoo lupde / dat hem al ſijn volk genoeg hooren kon / ſeggende: Dat het gevaar, waar in hy ſig ſag, ſeer groot was; dog vermits hun welweſen nu van hunne eygene handen afhing, datſe ſig dan erinneerden de Oude Krijgstugt des *Caſtiliaanſchen* volks, om ſulks nu by deſe gelegentheyd te doen blijken; en dat ſooſe ſig'er nu niet van bedienden, datſe ſig dan voor al verſekerd hielden, dat in dit oogenblik hunne agting uytgewiſt wierd, dienſe met ſoo veel ongemakken verkregen hadden; en dat, nademaal in alle hunne Krijgs-oeffeningen, den moed en dapperheyd, hen nog nooyt tegens een getal *Barbaren*, hoe groot ook geweeſt, ontſonken was, datſe dan, om nu met geen minder Order te ſtrijden, wel verdagt waren, yeder op ſijnen rang te blijven, ſonder ſig te ſcheyden, nog ſig elkanderen hinderlijk te ſijn; Nademaal ſooſe deeſe Order wel in agt namen, en by hunne gewoone Dapperheyd bleven, hy hoopte hen uyt dit dreygende gevaar te redden, en over deſe *Barbaren* Overwinnaars te worden, dien hy hadde voorgenomen in korten aan te taſten; vermits hy niet en twijffelde, indien men nog langer toeſde, datſe voor hen nog meerder kragten vergaderen ſouden, en datſe dan gevolgelijk, moeyelijker t'overwinnen waren. Pedrarias ſijne reden geeyndigt hebbende / leverde Urraca ſlag. D'Indianen verduurden den aanval dap-

1520.

Pedrarias tegens Urraca in optogt.

Geſprek tegens ſijne Soldaten om hen aan te moedigen.

Leverd daar op ſijnen vyand ſlag.

1520. dapperlijk; en de Caſtilianen bedienden ſig van hunne voorſigtigheyd en gewoone Moedigheyd / begreende dyna den gantſchen dag / ſoo dat'er veele Indianen dood bleven / ſonder dat yemand van hen gewond wierd. Pedrarias die ſig ſeer van de vyanden gedrongen ſag / alwaar hy ſijne oude dapperheyd te gebruyken wel nodig hadde / herbatte daar op ſijn uyterſte middel / en bereyde ſig / om het Geſchut te doen ſpeelen / dat eerlang den vyand in wanorde bragt. Egter verloor Urraca des den moed niet / want hy niet afliet / geduurende vier dagen den Strijd t'agtervolgen; en Pedrarias wederſtond hem van ſijne zijde telkens / en bediende ſig van allerley Krijgsliſten om hem t'overwinnen / of door eenige overeplinge / om ſijnen Manſchap voor 't gevaar niet bloot te ſtellen; aldus deé hy ſonder aflaten / ſijne voorſigtigheyd blijken / en verſuymde geene gelegentheyd / die hem gunſtig ſcheen / om ſijne vyanden te beſchadigen / en van ſig ter plaatſe te ſtellen / die 't bequaamſt was / om hunne aanvallen af te weeren. Urraca aanmerkende de voorſigtigheyd van den Bevelhebber / de dapperheyd ſijner Soldaten / de vreeſe voor het Geſchut / en het verlies dat de ſijnen door het rennen der Paarden leeden / vond ſijn voortgang daar door merklijk geſtuyt; des beſloot hy af te wijken / om meerder volks by een te trekken / en begon ſig aan den Gever der Rivier Atra te verſterken / alwaar veele Indianen van wederzijdſe Zeekuſten aanquamen / om hem ten dienſt te ſijn.

Die afwijkt.

Die door Pedrarias vervolgd word.

Niet tegenſtaande dit / nam Podrarias beſluyt om hem te volgen / en ſig van hem te verſekeren; en gekomen ſijnde waar Urraca ſig herſteld had / nam hy de liſt te baat / om Pedrarias te bedriegen. Hy ſond ſekere Indianen, die wynſden af te trekken / ſoo datſe door de Voorloopers van Pedrarias agterhaald wierden / en bedienden ſig van deſe trek; vermits hy wel wiſt datſe vertoeven ſouden / alwaar men Gout had / en dat de Caſtilianen by Troepen liepen om 't op te ſoeken; en ſe

Liſten door Urraca aangewend.

dus

dus in eene Hinderlage / dien hy gelegt had aan schere wegen alsse passeeren moesten / t'overvallen / nadien dit het bequaamste middel was om hen te slaan. Dese Indianen agterhaald sijnde / beleden wat Urraca hen gelast hadde / en Pedrarias sond daar op Diego d'Albitez met veertig Mannen in dese Hinderlage; en wierden daar soo slegt ontfangen / datse geene hy sigh hadden / die niet gewond wierd / sulks hunne laatste uptkomst de vlugt was. Pedrarias sond andermaal d'Albitez met tsestig Mannen in 't Gebergte; dog'er geenen Indiaan gevonden hebbende / en willende weder door eene blakte keeren / na hy de Rivier gelegen / wierdense door d'Indianen ontdekt / die na hunne wijse een groot geschrey aanvingen / en hen aan eene seer enge doortogt by de Rivier overvielen / om hen de doortogt te hinderen / daar wederzijds veele gewond wierden. Dog eyndelijk deedense na veelen arbeyd / d'Indianen wijken / schoonse reeds veele gequetsten hadden; en de Castilianen hen dus ter vlugt dryvende / deden'er ook veele sneuvelen. Pedrarias wien 't noopt aan moed nog standvastigheyd mangelde / en begeerig desen Oorlog ten eynde te sien / sond veel Troepen Landewaarts in / en voornamentlijk om Bulabà en Musa den oorlog aan te doen / nademaal dese beyde Heeren / Urraca onderstand gedaan hadden; dog hy wilde egter hen toen niet verdelgen / om anderen niet meer te verbitteren. Eyndelijk Pedrarias om de Soldaten wat rust te geven / die seer veel ongemak in dit Land uyt gestaan hadden / besloot de grondlegginge der Stad van Nata, die reeds begonnen was / t'agtervolgen / sijnde Nata de naam van den Cacique onder wien het Land gehoorde. Hy gaf'et hen de Bestekken van / en stond aan een peder / dien'er sig met'er Woon begaf / een seker getal Indianen toe / in de Gebugten daar ontrent gelegen. Dit geregeld / en'er voor Bevelhebber Diego d'Albitez gelaten hebbende / keerde hy weder na Panamà. D'Indianen verdeeld sijnde / dienden hen in 't bouwen der Hu-

1520.

Pedrarias besluyt den aanbouw van de Stad Nata t'agtervolgen.

Digitized by Google

1520. ſen / in 't doen van den Landhandel / en 't oeffenen der Viſſcherye voor de Stedelingen / die alle uyt tſeſtig Inwoonders beſtonden. Doch ſe waren ſeer qualijk te handelen / vermits den eenen te laat aan ſinnen arbeyd ging / den anderen ſig des niet veel bekommerde / en wederom eenigen herontvlugten. Diego d'Albites ſond deſen na / en deê'er eenigen van ſtraffen / doch bepynde / ſig omtrent d'anderen. Middertyd verloor Urraca ook geenen tijd / om teſkens de Caſtiliaanen by nagt te beſtrijden / en ſomtijds by dag / en wien hy overvallen kon / ontquamen 't niet uyt ſine handen. Ter andere ſijde / deeden mede de Caſtiliaanen veele ſtroopertyen door ſijne Landen / brandende / en roovende alles watſe vonden / en verdedigden ſig altoos in 't midden van alle deſe ongemakken; maer van hier na ſal het vervolg ſal geſien worden in de Zee-en Land-togten, door Gil Gonzales Davila, en andere onder Ferdinand Cortes, op 't jaar 1522. gedaan.

ZEE-en LAND-TOGTEN

door

PANFILIO DE NARVAEZ:

uyt laſt van den Geſaghebber

DIEGO VELASQUEZ,

met een Vloot van elf Scheepen, en ſeven *Brygantijns*,

gedaan van CUBA

na

NIEUW-SPAANJE,

In 't Jaar 1520.

Van hem ondernomen om de voorſpoedige loop van *Ferdinand Cortes*, in 't Rijk van *Mexico*, te dwarsboomen.

Diego Velaſques

OVermidts den Geſaghebber Diego Velaſquez altoos een groote weerſin hadde in de Daed / die

die Ferdinand Cortes hem bewerkt had / alsoo vermeerde dese Smert / toen hy verstond / welke gelukkige voortgangen hy maakte / en in welke Rijkdommen dit Land bestond / dat hy ontdekte / sonder hem eenige aanbieding van onderwerpinge / nog erkentenisse gedaan te hebben / gemerkt hy een groot gedeelte sijner Goederen / om deese Vloot uyt te rusten / verbesigt had. Deese sijne quaal vermeerderde ook nog / voor soo veel hy quam aan te merken / dat / soo hy'er selfs in persoon geweest hadde / het goed geluk van desen Togt hem mede niet sou hebben ontgaan; En het speet hem te meer / toen hy vernam / dat alles het oogmerk van Cortes begunstigde / soo wel wegens de Besendelingen na 't Hof gesonden / om 's Konings Vijfde over te voeren / als wegens het Geschenk dat hy sijnentwegen deed / als mede wegens de meenigte des Volks / die seer genegen waren om na Nieuw-Spaanje te gaan / onder sijn bestier / en ten sijnen dienste / wiens naam reeds door gantsch Indien berugt wierd. Weshalven soo 't eene als 't andere / in agt nemende / en dat sijn volk hem verlaten wilde / soo besloot hy hen te versamelen / en eene Vloot uyt te rusten / om in persoon tegens Cortes uyt te trekken / sig verbeeldende / dat sijne tegenwoordigheyd wel op Cortes vermogen soude; of dat hy andersins eenen dubbelen misdaad beging / indien hy hem d'agtinge dien hy hem schuldig was / niet toedroeg. Behalven dat nog veele die de magt van Cortes uytmaakten / van sijn Maagschap / en goede vrienden waren / nevens andere / die sijne Huysgenoten waren geweest / hem gehoorsamen moesten; waar by quam / dat alle het Geschut hem toe behoorde. Als hy nu besig was met dese Vloot te vervaardigen / en men in de hooge Geregtkamer van 't Eyland Hispaniola, daar over raad gehouden hadde / vaardigdense Lucas Vasquez d'Ayllon, eene der Leden van dese Kamer / af / om dese onderneminge te verydelen / en te betuygen / dat de tegenwoordigheyd van Diego Velasquez in Cuba, nodig was / nademaal hy door sijn

1520.

valt den voorspoed van Cortes seer smertelijk.

Bessuyt in persoon met eene Vloot tegens Cortes uyt te lopen.

Dat de hooge

1520.

ſijn Geſag / der Caſtiliaanſchen Landaard ſtijf deê en d'Indianen niet hen ſeer vreedſaam leefden; en dat ſoo hy vertrok / het te dugten ſtond / (gemerkt de genegenthepd dien het volk hem toedroeg) dat peder hem ſou willen volgen / en dat aldus het Eyland ontvolkt wierd. Deſen raad wierd ingeſlijks door Vaſco Porcallo de Figueroa, Balthaſar, Bermudez, en Panfilio de Narvaez onderſteund / ſijnde alle Mannen van aanſien / aan wien men wenſchte / dat deſe Vloot wierd aan vertrouwd; en dat hy 't voor aangenaam wilde agten / om hier in de Geregts-kamer te willen gehoorſamen / en ſijn Perſoon niet in gevaar te ſtellen. Diego Velaſquez, die een Man was / ſeer voorſigtig / en genegen tot de voorſlagen van ſoo veel eerlijke Lieden / bewilligde hun verſoek. Men berade ſig dan / om pemand in ſijne plaats te benoemen; Men hadde wel genegenthepd voor Balthaſar Bermudes, die hem bevrient was / en uyt ſijne Stad geboortig; doch deſe gedagten veranderd ſijnde / beſloot men 't aan Vaſco Porcallo de Figueroa op te dragen. Maar eenige dagen daar na verſtaan hebbende / dat den Landvoogd Velaſquez in deſe keur eenigermaten geen genoegen nam / (miſſchien door d'ervareniſſe dien hy van Cortes hadde / en nog ſeer verſch in ſijne gedagten ſtond) / ſoo ſepde hy in 't hy ſijn van eenige Ridders / dat d'onderneminge die men tegens Cortes ging doen / niet ſoo ligt te verrigten was / als men ſig verbeelde; dat hy een Man was / die ſig wel te verdedigen wiſt; Dat men'er derhalven een dapper Man ſenden moeſt / en dat hy hem aangaande nopt blijken van ſijne dapperhepd getoond had / om van ſoodanigen gevolg t'ondernemen eene ſaak / en dat hy ſig deſwegen van dit Ampt ontſloeg / op dat men eenen anderen verkoor die hen beter konde vergenoegen; en deſe reden geupt hebbende / wende hy ſijnen rug. Eyndelijk men berade ſig dan / aan wien men 't gelepde der Vloot geben ſou / en men geraakte daar in eens / ſulks men 't aan Panfilo de Narvaez gaf / nademaal hy een Man was

Geregt-kamer van Hiſpaniola verhinderd.

En vervolgens het beſtier der Vloot aan Panfilo de

was / die seer bemind / van eenen goeden omgang / en dapper was / alhoewel hy anderſins een wepnig hoogmoedig was. 1520.

Deſe Vloot nu beſtond uyt elf Scheepen / en seven Brigantins, en Panfilo de Narvaez deed volgens den magt / en de laſt dien hy reeds van Velaſquez hadde / alles wat nodig was met grooten vlijt vervaardigen. Hy vereerde hem met den Titel van Geſaghebber van Nieuw-Spaanje ; met eenen byſonderen laſt / om Ferdinand Cortes gevangen na Cuba te doen voeren. Ondertuſſchen waren de Koninglijke Regenten / kundig van den Inhoud van Panfilo's laſt / en ſonden deswegen Lucas Vaſquez by Velaſquez, om hem van deſe onderneminge te doen afſtaan / ſoo wel om den Inlandſchen Oorlog onder een / en de ſelfde Landaard te vermijden / als wegens de ſorgen / die men hadde / dat dit het Eyland te ſeer ſou ontvolken. Men deê dan aanſoekingen ; en bewerkte alle verepſchte vlijt ; vertoonende / dat d'uytſlagen der Oorlogen dikmaals verſchillen van 't geene ſig'er de Menſchen van voorſtellen. Alhoewel nu de Landvoogd ten antwoord gaf / dat nademaal d'ongehoorſaamheyd van *Cortes* te groot was, als die niet alleen in ſijn Perſoon miſdaan hadde, maar ook dat'er de Koninglijke Majeſteyt door veragt was ; en dat vermits hy hen bewilligt hadde van ſelfs niet in perſoon te gaan, om aan de Geregtskamer te gehoorſamen, hy hen des bad niet te gedogen, dat behalven het verlies van groote koſten, die hy gedaan hadde, ook niet in ſijne eere, en de beſittinge der ſaak ter leur geſteld wierd, uyt kragte van ſijne Koninglijke Bevel-brieven des aangaande. Panfilo de Narvaez toen tegenwoordig ſijnde / ſepde „ dat hy Ferdinand Cortes wel kende / dat „ hy hem voor eenen vriend hield / en als ſijnen „ Soon ; dat alle die in Nieuw-Spaanje waren / „ van den Landvoogd afhingen ; en dat hy der„halven niets te weeſen hadde / vermits hy be„reyde / dat hy'er ten dienſte van God / den Ko„ning / en door d'oorde van den Landvoogd ging;

Narvaez opgedragen.

Waar in deſe Vloot beſtond.

Diemen ſoekt op te houden.

„ en

1520. „en datmen hem van een soo loflijk voornemen „niet te rug houden moest; want in welker wijse „sig de saak schikte / stond hy gereed om sig binnen „twee uyren in te scheepen.

Lucas Vasquez, siende dat alle dese vermaningen niets voldeeden / alhoewel hy daar om aan hield / en onder veele drangredenen aantoonde / dat / schoon den Oorlog wel regtvaardig was / egter seer nadeelig geagt wierd; en seyde sig dan mede te willen in scheepen / om alle wederwaardigheden voor te komen / en om te sien of de saak bemiddeld kon worden. En Alhoewel dit eenigermaten aan Pansilo de Narvaaz mishaagde / dorst hy hem egter hier in niet tegen sijn / vermits hy eenen Man van gesag was; en aldus maakte men eenen aanvang van desen Togt.

Dog eyndelijk vertrekt.

Naby het Gebergte van S. Martin gekomen sijnde / verloorense door eene Noorde wind / een hunner Scheepen / dat niet veel Lading in had / waar op als Bevelhebber Christoffel Morante gebood / van Medina del Campo geboortig. Men quam in April aan 't Eyland de Sacrificies, alwaar sig drie Soldaten van die de Bevelhebbers Pizarros in het Gewest van Chinantlà gelaten hadde / by hen voegden / welkers namen Cervantes, Escalona, en Alonso Fernandes waren / die niet veel goeds van Cortes seyden / waar over Narvaez niet moeylijk was / sulks te verstaan. Ook seydense hoe niet verre van daar Villa Rica lag / waar in den Name van Cortes, Gonçale de Sandovol het Gebied hadde / en dat / soo men'er eenig Krijgsvolk sond / sy sig wel haast overgeven souden / nademaal'er maar seventig Soldaten in besetting lagen / die weynig moeds hadden.

Komt in Nieuw-Spaanje te landen.

Narvaez sond'er dan eerlang eenen Priester, Juan Ruys de Guevare genoemd / als mede eenen Edelman / Amaya geheeten / nevens Alonso de Vergaza, en eenen Schrijver / die eenen Geloofs-brief aan Gonçale de Sandoval bragten / versoekende hem te gehoorsamen; hem aanbiedende sijn Last-brieven op tijd en plaatse te doen sien. Hy besloot sig aan de Kust van Zempoala t'ontscheepen; dog namelijks

was

was hy'er met de Vloot aangeland / of Motezuma hreege't berigt af; en dit geſchiede juyſt ter tyd / dat men nog nauweliyks agt dagen uyt Mexico vertrokken was / om de drie Scheepen te bouwen / op dat Cortes te gemakkelijker vertrekken kon. Sijne Staat-dienaren hem dan van alles in eene afſchilderinge berigt geſonden hebbende, hoedanig gemeenlijk de Wyven waren daar de Mexicanen ſig van bedienden, om te beeter den Staat der ſaken te weten. Matezuma deed dan Cortes ontbieden; die / als een Man / aan wien men nu dikmaals geſegt hadde / dat hy uyt het Koningrijk vertrekken moeſt / teikens in vreeſe van eenigen opſtant te ſullen ervaren / en ſeyde tot ſijne medegenooten: Datſe den anderen berigt gaven, dat de Koning hem hadde doen verſoeken, niet als ſijnen Gevangenen ſijnde, maar als Heer, die hen ſcheen den Oorlog te willen aandoen, en dat hy dit voor een quaad voorteken hield; Datſe altoos God voor de grondſlag hunner doeningen erkenden, en datſe goede wagt hielden. Na dat hy hen dus aangeſproken hadde / gaveníe hem ten antwoord: Dat, wanneerſe hem voor hunnen Bevelhebber hadden, ſy nooyt in Moed verflauwen ſouden; dat ſy ſeer wel genoegt waren dat hy *Motezuma* ging beſoeken. Deſe ſeyde hem dan met een Voorſtelijke deftigheyd: Heer Bevelhebber, weet dat'er Scheepen uyt uw Land gekomen ſijn, met welke gy wederkeren kund; derhalven vervaardig u in 't korte, nademaal het nu geſchieden moet. Cortes antwoordde: Dat ſchoon het hem moeyelijk viel hem te verlaten, hy 't egter gewilliglijk doen ſoude, om hem te vergenoegen; dog dat de Scheepen, die men te bouwen gelaſt hadde, nog niet met den aanbouw begonnen waren, en dat ſoo dra alsſe vaardig waren, hy hem daar in voldoen ſoude. Motezuma vervolgde: Dat'er agthien Scheepen aan den Oever van *Sempoala* lagen, en dat hy'er wel eerlang berigt van hebben ſou, ſoo dra die genen dien'er ſig binnen bevonden, te lande quamen, en dat hy hem vervolgens ſeyde wat volk ſy waren. Cortes hem dus hoorende ſpreken / wierd ſeer verheugt / en

1520.

Motezuma ontfangt'er eerlang berigt af, en doet ſulks Cortes weten.

Geſprek van Motezuma met Cortes.

1520. en dankte God; hy liet sulks mede aanstonts aan sijn volk berigten / datse nu vervolgens goeden moet hadden / nademaal hem ten eynde van vijf maanden / datse in Mexico geweest waren / bystand verleent wierd / om sijne onderneminge / eerlijk te doen eyndigen. Eerlang daar na quam 'er eenen anderen Boode / die in schilderinge den Staat der Vloot vertoonde / en mondelijk seyde; dat'er vijf-en-tagtig Paarden, nevens agt honderd Voet-knegten waren aangeland, die twaalf Stukken Geschut by sig hadden. Motezuma omhelsde Cortes, en seyde hem / meer dan oopt te beminnen / en nodigde hem by sig ten eeten. Eenigen hielden / dat hy dit deê / als gelovende Cortes magtiger te weesen dan hy was. Sy aten gesamentlijk wel gemoet; d'eene / als die sig aan sijne zijde verbeeldde / dat men met de nieuwe magt / die nu gekomen was / meerder vooz hen verseker soude sijn; en d'andere / nademaal'er nu Scheepen waren / sy sig wel haast van hunne Gasten ontslagen souden sien. Daar waren'er die verseherden / dat sommigen met Motezuma raadpleegden / om de Castilianen om den hals te bzengen / vermits'se nu soo magtig niet waren / dan wanneerse sigh met de nieuwe aangekomenen souden by een voegen / op hoedanigen wijs'er in sijnen Raad van gesprooken was / maar dat'er verbleeven wierd / dat het vooz hen roemwaardiger soude sijn / hen te laten sig t'samenvoegen / en hen dan met gantscher magt t'overwinnen / waar mede se hen alle konden offeren.

Men raad Motezuma de Castilianen om te brengen.

Sandoval krijgt van den aankomst der Vloot berigt.

Gonzale de Sandoval, kreeg ter selver tijd van d'aankomst der Vloot berigt / en sond telkens upt omse ga te slaan. Hy deê dan upt Vera Cruz vertrekken / die geenen dienst konden doen / en sondse na de Gehugten der Indianen, die daar omtrent gelegen waren; d'anderen booden sig aan ten dienst van Cortes te willen sterven. Na dese uptinge / liet Sandoval een Galg verbaardigen. Eerlang daar na / gaven hem de Wagten berigt / dat seg Castilianen de Stad naderden / die eenige

In-

Indianen van Cuba by ſig hadden. Sandoval verwagteſe in ſijn Hups / en verbood ſijn volk met hen te ſpreken; ſulks dat / alsſe ſagen dat niemand met hen ſpreeken wilde / (behalven eenige Indianen, die aan de Veſting arbeydden) / gingenſe na de Kerk / en van daar na het Hups van Sandoval, nademaal het hen 't voornaamſte ſcheen. De Prieſter Guevare lepde ſijne beleef de Pligt-pleegingen af; en in gevolge eene lange redenvoeringe / breed upt meetende de groote koſten / en wat redenen verders Diego Velaſquez hadde / om hen te verſoeken: Datſe allen, in den naam van den Landvoogd, aan *Panfilo de Narvaez*, die met deſe Vloot gekomen was, hunne gehoorſaamheyd onderwierpen; waar by hy noch eenige vrybortige woorden voerde. Gonzale de Sandoval antwoordde hem: Dat Ferdinand Cortes, en die in Nieuw-Spaanje by hem waren / ſig alle ware Onderdanen / en Dienaren van den Koning agtten / en indien hy geenen Prieſter was geweeſt / hy 't hem haaſt met der daad ſou getoond hebben. De Prieſter gelaſte aan den Schryver de Geloofs-brief en andere Papieren die hy hadde / te geven / enſe te leſen / en kundig te maken. Sandoval antwoordde / dat hy ſig na Mexico begeven kon / enſe Cortes aandienen / en dat hy hem dan weder antwoorden ſou. Dag de Prieſter wilde geſtand doen / datſe geleeſen wierden; waar op Sandoval hem / en ſijne Mede-geſondenen gevangen nam / en hen door d'Indianen in Spanbeddens liet vervoeren / en ſondſe dus na Mexico, onder het geley van Pieter de Solis. Sy quamen'er ten eynde van vier dagen / vermits ſe dag en nagt op weg waren / en d'Indianen die hen droegen / ſig van tijd tot tijd verwiſſelden / ter groote verwonderinge deſer Afgeſondenen / die ſig duſdanig gehandeld ſagen. Ondertuſſchen ſchreef Sandoval aan Cortes, en liet hem weten alles wat'er voorviel. Alsſe nu nabij Mexico waren / deê Cortes hen in vryheyd ſtellen / en ſond hen Paarden / om in een beter geſtalte in de Stad te komen / en ontfing / en onthaalde hen wel.

1520.

D'Afgeſondenen van Narvaez ſpreeken niet Sandoval.

Wien hy na Mexico ſend.

1520. Soo dra Motezuma het eerste berigt van de komst van Panfilo de Narvaez ontfangen hadde / liet hy sijne Bevelhebbers en Staat-dienaars tot hem komen / gelastende hen dese Nieuw-aangekomenen t'onthalen / ense van benoodigde Leestogt te voorsien ; en datse een Geschenk aan den algemeenen Bevelhebber sonden. Narvaez ondertusschen alle sijne Manschap uytgescheept hebbende / nam te Zempoala sijn verblijf / na dat hy al voren de dzie Castiliaansche Soldaten derwaarts gesonden hadde / die sig hy hem gevoegd hadden / om'er desen Landaard kennisse van te geven / en omse van sijne koomst te verwittigen / en te verseekeren / dat hy den regten algemeenen Bevelhebber van den Castiliaanschen Koning was ; welk Ampt Cortes sig t'onregte aanmatigde / en eygen gemaakt had. Men sende het selfde aan den Heere van Zempoala ; en dat / indien Cortes qualijk gehandeld hadde / hy hem straffen sou. Narvaez verstond van desen Heer / hoe Cortes de Flaskalanen overwonnen had ; dat deselve sijne Bondgenoten waren ; dat hy Motezuma gevangen hield / en Couarlpopoca hadde doen verbranden ; dat hy sig in sijnen voorspoed verheugde / hem als sijnen Soon beminde / en dat hy voor hadde hem ondersstand te doen. Hy besig sijnde met het verblijf van sijn volk te verwaardigen / middertwijl onthaalde hem den Heer van Zempoala deftig / sig verbeeldende de Vader te sijn / van eenen Man / die in soo hooge agtingh stond. Motezuma sonder weten van Cortes, sond aan Narvaez een groot Geschenk / sig aanbiedende sijnen vriend te sijn / en verbeelde sig / dat / soo hy tusschen dese twee Krijgshelden eene verdeeldheyd bewerken kon / alles sig aan sijne zijde wel schikken sou ; en dat / soose sig vereenigen mogten / het gevoegelijker weg om hen te mislepden / bereykende alsoo het eynde waar op hy doelde. Panfilo de Narvaez liet hem wegens sijn Geschenk bedanken / met eene betuginge van genegenthepd die hy voor hem had ; Hy liet hem mede aanbieden van hem te willen verlossen

Narvaez te Zempoala gekomen, verstaat d'Overwinningen door Cortes behaald.

Motezuma doet een Geschenk aan Narvaez.

upt

uyt ſijnen dzuk / waar in hy ſig bevond / en beloof de hem de veragtinge / die ſijn perſoon wedervaren was / niet ongeſtraft te laten. Maar boven al kon Narvaez, met geen geduld verdzagen de Daad / die Sandoval beging / met ſijn volk gevankelijk na Mexico geſonden te hebben / dooz dat Cortes ſijne Bzieven ontfangen had. Soo dza als Motezuma berigt van d'aankomſt der Vloot van Narvaez hadde / was hy lange in gedagten / en ſeer bekommert; alſoo hy ſigh verbeelde eene magtige Manſchap by hem te hebben om d'anderen ter hulp te komen / en tegens hem aan te gaan. Cortes boven al dooz eenen Bozgerlijken Oozlog bedugt / die in weynig tijds alles verwoeſten konde / wat hy met ſoo veel ongemakken gewonnen hadde / en dat dit den loop van ſijn goed geluk vertragen ſou: Dus oozdeelde hy / dat dit eene Vloot van Diego Velaſquez konde ſijn / en dat ſoo hy'er in Perſoon by was / hy niet vermijden kon / van hem alle agtinge toe te dzagen / alhoewel hy dooz ſijn goed beleyd / en loflijk gedzag / dit vertrouwen had / dat hy hem een goed aandeel toeleggen ſoude; en wijders vreeſde hy / dat indien het eenig ander Gefaghebber was / den haat hem genoegſame moeplijkheden bewerken ſou. Dog hy beval alles in Godes hand. Ter ſelver tijd nu wierden hem de Bzieven van Sandoval gebzagt / dooz welke hy uyt alle twijffelinge getrokken wierd / en eerlang daar na quamen'er mede de Gevangenen aan. Hy ontfing hen met veele genegenthepd / onthaalde / en handelde hen ſeer gunſtiglijk; vernam van hen hoe gaarne de Landvooghd in Perſoon deſen Togt gedaan hadde; ſijne Beraadingen; ſijne gedagten; de vooznemens van Narvaez; de magt dien hy met ſig voerde; wat Bevelhebbers; welke vzienden hy'er onder had; en andere van de Vloot die Cortes genegen waren; en hem agtende alles te konnen verrigten. Hy beſloot dan hen weder na Narvaez te ſenden / op datſe aan hem / en ſijn volk berigt gaven / watſe geſien hadden; De groote Gehugten / en de Volkrijkhepd des Lands /

1520.

Cortes over de komſt der nieuwe Vloot aan de Kuſt, in onruſt.

Ontfangt uyt de Gevangenen die Sandoval ſend, volkoomen berigt.

Beſluyt hem weder met aanbiedinge van alle Pligten aan

1520. bestaande in een onnoemelijk getal Indianen, en dat soo de verdeeldheyd eenmaal onder hen beyden stand greep / alle hunne kragten niet bestandig waren / om sig te verdedigen; en dat dit aldus een groot verlies / voor den dienst van God / en den Koning veroorsaken kon; de handelinge dien hy hen bewesen hadde; de begeerte dien hy had van op allerlye wijse vergenoeginge te geven / en in 't byzonder aan Panfilo de Narvaez, dien hy voor sodanig een eerlijk Edelman hield / dat hy sig sijnen wille onderwierp. Voor in gevalle dat hy dese onderwerpinge niet wilde voor goet agten / hy dan betuygde / dat hy / en alle dese Edelen / die hem verselden / sigh verdedigen souden ten besten sy konden. Hy bad hen nog om aan de voornaamsten van de Vloot in 't geheym te seggen / dat hy seer groote Rijkdommen in Mexico besat / en dat hy sig verheugen soude / die met hen te deelen. Hy schreef mede een Brief aan Narvaez, en schonk aan den Priester / en die geenen / die hy hem waren / eenige Juweelen. Na datse vertrokken waren / wierd goed gevonden in den Naam des geheelen Legers / dat men eenen anderen Brief aan Narvaez schrijven sou / vermits sy sig seer swak bevonden / om alle mogelijke middelen by de hand te nemen / om tot geene verbreekinge van Vriend-en Broederschap te komen / sig aanbiedende hem te dienen / en te gehoorsamen; en boven al / dat men geene onderlinge oneenigheyd dulden moest / nademaal / als sulks voorviel / daar uyt een algemeen en onherstelbaar verlies ontstaan soude / waar by selfs God / en den Koning seer beledigt souden worden.

Narvaez te senden.

Schrijft aan Narvaez,

en uyt de naam van de Manschap eenen Brief afgesonden.

Drie dagen na dat de Priester Guevare met sijn Geselschap van Mexico vertrokken was / waardigde Cortes de Vader Bartholomæus d'Olmedo af / een Man van verstand / die wel bespraakt / en seer voorsigtig was. Hy deê hem van twee Castilianen verselden / gevende hem eenen Geloofs-brief voor Narvaez mede te vertoonen; met last van hem te betuygen: Dat hy van de goede meening, die

Cortes send Vader Bartholomæus d'Olmedo na Narvaez af;

Digitized by Google

die hy altoos in hem ervaren had, getuygen kon, rakende de saken, die den dienst van God, en den Koning behelsden; en dat hy voortaan van besluyt was, om alles by de hand te vatten, wat voor het welsijn, en de nuttigheyd der beyde Legers strekken kon; Dat hy hem versekerde hem te beminnen, en begeerig was, om dienst te doen, en dat hy deswegen in eene wijse van verdrag bewilligen wilde; doch dat / soo het geval wilde / hy hem des niet genegen was / dat hy hem dan seyde: Dat, schoon *Cortes* veel minder volk hadde dan hy, hy egter niet nalaten sou, magtiger te sijn; dat hy kennisse van 't Land had, en van Vertolkers voorsien was, die 'sLands Taale seer wel kundig waren, sijnde dit het voornaamste om de genegentheyd, deses *Landaards* te gewinnen; Dat *Motezuma*, die volstrekkelijk in dese Landen gebood, hem openlijk eerde, en in 't geheym berigte, op welker wijse hy het quaad vermijden moest, dat hem gebrouwen wierd; en dat hy wegens de genegentheyd, die hy hem toedroegh, geen agt nam op de redenen die men hem seyde; dat hy hem bad, niets te sparen, om sijn aangedaan ongelijk te verdedigen, vermits hy alle soorten van vergelijk geweygerd hadde, en niet na eenige vreede wilde luysteren; hy betuygde in 't bysijn van een yeder, dat alle het quade, dat gebeuren mogt, hem geweeten moest worden; dat hy hem sijne Last-brieven toonde; dat hy'er quam sonder gerugt te maken, nademaal hy hem in den Naam van den Koning sou gehoorsamen. Den Inhoud van den Brief was dusdanig: Dat hy hem sijne goedwilligheyd aanbood; van hem eene eenigheyd onder hen te betuygen, om het verlies van 't geene men gewonnen hadde, te vermijden, dat anders ongetwijffeld gebeuren soude, door de verdeeldheyd, soo dit ter kenniffe van d'*Indianen* quam; nadien men'er veele duysenden tegens eenen *Castiliaan* hadde; Dat hy hem eene tusschenkomst voorstellen sou, waar mede men de saak verdragen konde; en dat soo hy 't nodig agtte van hem yets anders voor 't welsijn van 't gemeen te seggen, dat

1520.

Van wat Inhoud den Brief was.

1520. het geſchieden kon, en dat na dit alles, dat hy hem deê weten, ſig niet ontſlaan ſou, wat God hem verleend hadde. Hy ſchreef mede aan ſijnen vriend Andries de Duero, en aan Lucas Vaſquez, en ſond hen ſchoone Geſchenken van Goud / en andere Juweelen, die hy aan Pader d'Olmedo gaf / omſe aan Perſoonen / wien hy 't goed vond te verdeelen / om de onderhandeling beter voortgang te doen nemen.

Narvaes Afgeſondenen weder aangeland, doen verhaal van hun wedervaren.

De Brief / die de Soldaten uyt Mexico geſonden hadden / waar Narvaez d'eerſte dieſe in handen quam / op welke hy geen antwoord gaf. De Pader Guevare en ſijne Reysgenoten quamen in gevolge / die verhaal van 't goed onthaal dat ſy genoten hadden / deeden / en van het vermogen dat Cortes hadde; ſijne goede hoedanigheyd; de begeerte dien hy had om Narvaez vriend te ſijn / en dat alles ſigh ſchikte na eene goede vreede en eenigheyd. Sy vertoonden de Juweelen, die hy hen geſchonken had. Sy verheften de grootheyd / en den Rijkdom der Gebuygten die ſy geſien hadden / en vertelden alles openlijk tot groot genoegen van hen allen / en allen geſamentlijk ten ongenoegen van veelen / ſulks Narvaez geen anderen raad dan de ſijne wilde volgen. Dit nu begon vreemde ontroeringen in de gedaghten van veel Soldaten te veroorſaken; nademaal eenige eenen afſchrik van wanordet hadden / en wilden de ſaak ter ongenoegen overbrengen / en ſoo vredenen vinden / om de zijde van Cortes te kieſen / en deelgenoten van ſijn goed geluk te mogen ſijn. Anderen waren'er die nog d'een / nog d'andere zijde wilden kieſen / behalven datſe groote drift na Rijkdommen hadden / in welke inſgelijks Cortes als begraven lag / en ſig vertrouwende in de ſwakheyd hunner kragten / ſoo wenſchtenſe ſig reeds by hem te ſien om hem'er van te beroven.

Onder de vrienden van Narvaez waren'er van verſcheydene gedagten / waar van het meerendeel hem rieden alles in goeden ſtaat te ſtellen; doch ſijn al te groot vertrouwen op ſig ſelf / deed hem ſulks

sulks ter zijde setten; en om nog meer geloof aan sijne verwaandheyd te geven / deê hy den Indianen verstaan / dat hy alleen de ware Bevelhebber was; dat hy Cortes straffen moest / en vervolgens hen in dyphepd gestelt te hebben / hy uyt hun Land vertrekken sou / en hen in vreede laten. D'Indianen die groff en wisselvallig van geest waren / geloofden en volgden hem; en door veele Bodens die gedurig over en weer na Mexico gingen / liet hy Motezuma weten: Dat *Cortes* een roof- en eergierigh Mensch was, en tegens den wille des Konings van *Castilie* sig in *Mexico* gedrongen hadde; Maar sijnenthalven was hy gekomen volgens ordre, om hem in sijne Staten te herstellen, en hem weder te verschaffen wat men van hem onregtmatig besat, en om dese Geweldenaars te straffen; dat hy sig dan gerust stellen sou, en dat hy hem alleenlijk ter hulp quam, soo hy yets nodig hebben mogt, nademaal hy quam om hem te dienen. Dit nu maakte Motezuma in gedagten seer verwart / vermits Cortes over deese konstenaryen lagte; alhoewel hy in veelen de waarheyd sepde; en wijders vepnsde hy soo veel hy konde / om het te bedekken. Ondertusschen quam Vader d'Olmedo in 't Leger van Narvaez aan / nevens eenen Buschschieter Usagre genoemd / Broeder van eenen anderen / die in 't Leger van Narvaes was; met wien / en eenige anderen sijner vrienden / hy getrouwelijk verdeelde / wat Cortes hem gegeven hadde. De Vader d'Olmedo, nevens Andries de Duero, en Lucas Vasquez d'Ayllon deden insgelijks / en gelijk d'aanbevelingen van Vader d'Olmedo; en desen van Lucas d'Ayllon, een en het selve eynde beoogden / geraaktense ook daar in eens. De Vader d'Olmedo spraak dan met Narvaez; en gaf hem de Brief waar mede hy belast was. Narvaez hield nu onder sijne vrienden raad / om te besluyten wat daar op te doen was / waar op dan yeder na sijne drift ten goeden / of ten quaden spraak. Die nu wenschten dat men een middel tot verdrag vond / steunden op den dienst-

1520.

War Narvaez van Cortes aan Motezuma laat weten.

Berading van een verdrag met Cortes aan te gaan.

1520. die men aan den Koning verpligt was; op de goede hoedanigheden van Diego Velasquez, en de verdediginge van 't geene reeds verkreegen was; en konden niet dulden datmen met Cortes de vriendschap brak. Bernardin de S. Clara, een voorsigtig Man / seyde: Dat men in overweeginge nam, dat *Cortes* nooyt dan met de grootste agting van *Narvaez* sprak, en dat *Narvaez* daar-en-tegen altoos quaad van hem seyde; en dat vermits hy soo magtig was, en sig in eene soo wijde uytgestrektheyd des Lands vreedsaam hield, en dat hy altoos middelen van verdrag sogt; datmen niet moest hoogmoedig worden; maar sijne aanbiedinge van vreede bewilligen; dog anders doende, men sig 't wel berouwen konde, nademaal met alle de kragten die *Narvaez* hadde, hy sig in gevaar stellen kon, van in een oogenblik alles te verliesen, soo hy altoos volharde, om na geene vreede te luysteren. Na dat S. Clara dus gesprooken hadde / versogt hy een Affschrift van den Beampt-schrijver / hoe hy den Gesaghebber in den name des Konings / en een gedeelte des Legers vermaande / van geene onlusten in 't Land te verwekken / maar de saak rigten mogt na 't oordeel van hen allen / en voornamentlijk van Vasquez d'Ayllon, en andere Persoonen van Gesag en vroomigheyd. Narvaez hadde S. Clara wel willen straffen / dog dorst het niet ondernemen / nademaal hy dapper was / en veele vrienden had. Na dat Vasquez d'Ayllon gehoord had / met welk eene deftigheyd Pader d'Olmedo gesprooken hadde / (seyde dat Cortes niet dan na vreede haakte) / deê insgelijks een vermaning aan Narvaez, door welke hy op straffe van 't leven / en het verlies sijner goederen / hem in den naam van de Koninglijke Geregts-kamer van Hispaniola verbood / na Mexico te gaan / sonder eerstelijk met Cortes gesamentlijk de saken in der min te beslegten; nademaal men andersins de bekeeringe der Indianen verwaarloosen soude; het Land verontrusten; en sigh in gevaar stellen / van alle ellendiglijk in de handen deser Barbaren te vervallen / en soo doende /

't Oordeel van Bernardin de S. Clara dies aangaande.

Door Lucas Vasquez toegestaan.

God

Gode beledigt / en den Koning qualijk sou gedient weesen : Nog seyde hy openlijk / welk eenen heylsamen raad hy aan Narvaez, over dese saak / op de Kepse gegeven hadde / en verklaarde eene quade genegenthepd des aangaande in sijnen Geest bespeurd te hebben / sulks hy veel meer voor hadde / om de spijt van Diego Velasquez in sijn faveur te helpen wreeken / dan den Koning dienst te doen. 1520.

Panfilio de Narvaez in agt nemende hoe nadeelig hem Lucas Vasquez, in het uytvoeren van sijn voornemen was / en dat hy de saak met meerder yver dan hy nog gedaan hadde / opnam / besloot hem van de hand te schuyven. Hy stelde dan eenen Gehepmschryver van de Koninglijke Kamer / die met hem gekomen was / en eenen Onder-Bevelhebber op de Wagt ; met last van hem in eene Caravel over te voeren / en hem na Cuba te doen gelepden ; en liet sig des voor hem ontschuldigen / seggende sulks te doen / nademaal hy sorgde / dat men hem in de Geregts-kamer nodig hadde. Hy schreef ter selver tijd aan Diego Velasquez, en gaf hem redenen / waarom hy hem genoodsaakt was weder te senden / nadien hy hem geduriglijk wederstond ; en berigte hem wat'er voorgevallen was ; Heyn verhaal doende / van al wat sig tot dus verre toedroegh / en welke genegenthepd men voor Cortes droeg ; het Bondgenoodschap dat hy met de Flaskalanen hadde / en dat hy wegens de meenigte der Indianen die hem verselden / men genoegsame swarighepd vond / om het eynde des oogmerks te berepken : dog niet tegenstaande dit alles / hoopte hy nog sig van sijn Persoon te versekeren / en hem met de berigten sijner misdaden over te senden. Lucas Vasquez nu bemerkte soo veel by de Scheepslieden / datse hem na S. Domingo voerden. Hy opende de Brieven van Narvaez, en lag'er saken in die hem niet seer behaagden ; en gaf'er ook aan de Geregts-kamer berigt van. Middertwijl sag Narvaez sig door 't afweesen van Lucas Vasquez, in sijne doeninge bryer ; bedreygde S. Cla-

Narvaez send Lucas Vasquez weder na Cuba.

En schrijft deswegen aan Diego Velasquez.

Narvaez segt Cortes den Oorlog aan.

Digitized by Google

1520. ra ſeer onbedoʒſigtiglijk / ingevallen hy qualijk van hem ſpraak / en het Leger ontruſte. Hy verkondigde alſoo den Oorlog tegens Cortes, noemde hem Verrader / en een Overheerſcher van andere Lieden en Landen. Hy ſtelde ſijne byphepd en Leven op pʒijs / dat is Vogel-vry, ſoo men hem levend of dood leveren kon; en onder anderen aan de voornaamſten van ſijn Leger / die hem den meeſten haat toe droegen; en voor ſijne gedagtenisſe eenen afſchrijk hadden. Pieter de Villalobos, en eenen Portugeezſch nevens ſeven Soldaten / waren d'eerſten / die na Villa Rica overliepen / en bewijſen van nog anderen bragten / die ſig aanboden om Cortes dienſt te doen / waar van men / en van alle ſaken / aan Gonzale de Sandoval berigt gaf; dog daar en tegen was'er wederom eenen anderen Soldaat / die op Cortes qualijk genoegt ʒijnde / tot Narvaez overliep.

Narvaez willende d'Olmedo gevangen nemen, word door Andries de Duero verhinderd.

De Bevelhebber Salvatierra, Hals-vriend van Narvaez, en die genen die Cortes bedʒeygden / ſeyde hem / dat hy op Vader d'Olmedo agt te geven hadde / nademaal hy ſeer nadeelig voor ſijn Leger was / en dat hy ſlinkſe wegen ging; weshalven beſloot hy hem gevangen te doen nemen. Dog Andries de Duero hier berigt af hebbende / verhinderde het / ſeggende / dat deſe Vader eenen Afgeſant was / en dat / ſoo men ſoodanig eene ſaak deê / ſoude het de Regten des Volks geſchonden ſijn; en dat dit dus ſonder reden geſchiedende / eene ſaak was / die niet te dulden ſcheen / behalven datmen redenen geven ſoude / om te ſeggen / dat'er ſig in het Leger / ſeer onregtvaardige ſaken toe dʒoegen; en dat hy Vʒiester ſijnde / men meerder agtinge voor hem hebben moeſt. Deſe aanmerkingen lepden Narvaez van ſijn opſet af / en ſpraak niet meer van hem te doen gevangen nemen; niet te min volhardde de Vader dagelijks in ſijne beſigheden / en verſtandhoudinge met het volk; en de vʒienden van Cortes waren gedurig Narvaez aanboodd om ſig met hem te verdʒagen; en dat hy / om over deſe ſaak te handelen / Andries de Duero ſenden wilde;

als

als mede dat Gonzale de Sandoval genoeg voor een- 1520.
nen Bevelhebber bekent was / die sig niet overval-
len liet. Hy sond van Villa Rica twee Castilianen,
als Indianen gekleed / die Bygten en Krupden te
koop bragten. Sy quamen in 't Leger / en be-
schouwden het sonder bekend te worden / nade-
maalse de Mexicaansche Taal volmaaktelijk spra-
ken; sy vonden in 't wederkeeren het Paard van
den Bevelhebber Salvatierra, weydende sonder
Leydsman / datse mede na Vera Cruz voerden /
over welke beleediging hy seer ongenoegt wierd /
maar door anderen heftig belagchen. Ter andere
zijde / liet men niet af om de Soldaten aan te moe-
digen / soo door giften / als gegevene hoope van
hen nog meerder milddadigheden te doen. Eynde-
lijk besloot Narvaez de Brief van Cortes te doen
beantwoorden / en gaffe aan Vader d'Olmedo,
met last / om hem te seggen / dat hy Koninglijke
Last-brieven hadde / om dit Land door Diego Ve-
lasquez te besitten; en dat hy hem ried van het
hem in vreede te laten genieten / dewijl 't hem on-
derhoorig was / of dat hem andersins eenig quaad
wederbaren soude.

Ondertusschen dat dit sig alles dus toedroeg /
verspilde Cortes geenen tijd / hebbende sijn Geest
door veele denkbeelden opgebult / die hem weyg-
nig rust lieten; hy overwoeg wel / dat het eene
swaare en moeyelijke saak door hem sou wesen / en
niet om te verkroppen soo hy Mexico verlaten
moest; behalven dat soo kende hy den quaden in-
borst der Indianen. Hy was mede niet dan maar
al te seer kundig / dat Motezuma niets soo seer
wenschen soude / dan dat hy sien mogt / dat bey-
de dese Legers elkanderen quamen aan te tasten;
want men dee hem weten / dat Cortes het Jok
van Diego Velasquez hadde afgeworpen / en dat
hy geenen Tytel voerde die hem van den Koning
verstrekt was; maar dat alles wat hy dee niet dan
eygenwillig geschiedde / en met begunstiginge van
sijn volk. In 't midden van dese ongerustheden / Cortes
schreef hy mede / rakende de middelen om de saak tragt tus-
te

1520.

te beſlegten; en wijders liet hy niet na van ſig te verwaardigen / op dat hy ſig wel verdeedigde / in gevallen dat Narvaez in ſijn beſlupt bleef volharden. Hy liet hem aanbieden / van te willen met hem / alleen onder gelepde wederzijds / van thien of twintig Mannen / ter plaatſe als hy verkieſen wilde / onderling handelen; of dit niet willende aanneemen / dat hy dan Mexico verlaten ſoude / gemerkt hy hem drie honderd Mannen verſchaffen wilde / behalven die geenen dien hy hadde / en dat hy dan met hen ter nieuwe ontdekkinge uptrekken ſou / en ſig verpligten den Caſtilianen, die in Mexico bleven / van onkoſten te bevrijden. Of dat / ſoo Narvaez ter ontdekkinge gaan wilde / hy hem upt Mexico allerwegen onderſtand ſou doen / waar hy 't vooz den dienſt van ſijne Majeſteyt begeeren mogt / en dat ſulks ten voordele der Soldaten ſtrekken konde. En ſoo hy eyndelijk met alle deſe aanbiedingen niet en wilde vergenoegt ſijn / dat hy hem dan de Laſt-brieven toonde / die hy ſepde te hebben / en dat hyſe gehoorſamen ſoude / na die geſien te hebben. Dog Narvaez wilde in geene deſer Voorwaardens bewilligen / vermits hy ſig niet alleen betrouwde den geenen dienſe hem aanbodeu / maar veel eer hen die het tegendeel voorſtelden / en die ſig verbeelden Narvaez de magtigſte te weſen; en vermits Cortes ſig de ſwakſte bevond / deſ te vreesagtiger was; en mede niet magtig was / wegens andere Lieden goederen een verdrag te ondergaan. Men hield niet te min vooz ſeker / dat het andere / gemerkt thien tegen thien by een te komen / dooz Narvaez aangenomen wierd; Maar Sandoval die veele Verſpieders in 't Leger van Narvaez hadde / ſchreef aan Cortes, hem voorſtellende / dat deſe by-een-komſt hem het leven ſou koſten / en dat hy hem 'er van verſekerde / of ten minſten de gevangeniſſe van ſijn Perſoon. Weshalven hy aan Narvaez liet weten / dat / nademaal hy niet hadde willen de middelen van Verdrag / als hy hem aangebooden had / aan nemen / dat hy dan ook na geene by-een-komſt verlangde; en dat hy vernam / dat hy

ſchen hem en Narvaez een vergelijk te treffen;

niet

niet wilde / dat twee Hanen op een en de ſelfden Miſthoop kraapden; dat hy ſig dan verbaardigde / en hem in hoxte ging beſoeken. 1520.

Middlerwijl dat Cortes over het beſlupt van Narvaez twijffelagtig was / hadde hy gelaſt alle ſijne Manſchap ſigh te verbaardigen / om eenen Veldſlag t'ondergaan / dat dan peder ſig verſag van 't gene hy noodig had; en datſe alle gereed waren te vertrekken / wanneerſe daar toe oxdre ontfingen. Hy ſond eenen Soldaat / Tobilla genoemd / ſeer ervaren in alle ſoxten van Wapenhandeling / en voornamentlijk in de Piek / na Chinantla, waar Barrientos was / en dat hy'er dxie honderd Pieken of Spieſſen by-een ſogt / nademaal deſe / waar van ſig d'Indianen in deſe Geweſten bedienen / langer dan die der Caſtilianen waren; en dat vermits men'er Hoper hadde / dat menſe aan weder zijde verſtaalde / na de wijſe als hy hen aanweeſ; datmen mede Scheermeſſen van Repſteenen / waar van ſig d'Indianen bedienen / daar aan beſigde / en dat hy twee dupſend Mannen van deeſen Landaard ter hulp nam. Dit nu wierd eerlang volvoerd / en d'Yſers der Pieken waren veel beter gemaakt / dan het Yxoefſtuk dat'er van gegeven was. En gelaſt eenige lange Pieken te maken.

Cortes dan beſlooten hebbende om Narvaez te gaan ſoeken / deê hy ſijn Leger verſamelen / nademaal / ſoo dxa als hy de Mis gehoxd hadde / hy hen over eene gewigtige ſake ſpxeeken wilde; ſulks dat de Mis geëyndigt ſijnde / hy ſepde: Dat hen ſeer wel bewuſt was, niet tegenſtaande, eenige Muytelingen het vertrek van Cuba hadden willen hinderen, onder hoop van eenig goed geluk alsſe vermeenden t'ontmoeten, hy hen in *Nieuw-Spaanje* gevoerd had; en dat, hebbende *Villa Rica* geſtigt, ſy hem tot Geſaghebber verkoren hadden; Datſe door ſijn beleyd d'Overwinningen behaald hadden, waar vanſe Overwinnaars geworden waren, totſe in *Mexico* toe waren door gedrongen, alwaar God hen met ſoo veel Schatten begunſtigd hadde, als ſy'er vonden, waar van hy nog meerder hoopte te Aanſpraak van Cortes tot ſijn Volk.

ge-

1520. gewinnen, dat hy aan den Koning berigt geſonden hebbende van alles wat'er gepaſſeerd was, als mede ſijn Vijfde, nevens een Geſchenk, het Schip de handen van *Diego Velaſquez* ontkomen was, waar mede dit alles ter kenniſſe van den Koning quam; en datmen door de gantſche Weereld, van de Manuelijke, en ongehoorde daaden ſprak; door welkers middel hunne gedagteniſſe tijdelijk en eeuwiglijk vereeuwigd wierde; en dat dit ſoo véel verdriets aan *Diego Velaſquez* veroorſaakt hadde, dat hy om deſe eere te doen verduyſteren, *Panfilio de Narvaez* geſonden had, een Man die geldſugtig was, behoeftig, hardnekkig, boers, een vyand van Mannen van Verdienſte te vergelden, en halſtarrig in ſijne gedagten; Dat hy *Lucas d'Ajllon* verjaagd, en *Bernardin de S. Clara* qualijk gehandeld hadde, wegens datſe hem rieden, met ons een Verdrag aan te gaan, dat hy weygerde, (als ſig op ſijne kragten vertrouwende): Dat hy met de ſelfde hoogmoed der geenen Goederen ontvreemt, en in hunne Perſoonen verdoemt had, *d'Indianen* diets makende, datſe Verraders waren, en dat hy niet dan om hen te ſtraffen, quam, om hun Land van hen te ſuyveren; Dat hy dan, nademaal hy hen dus reeds als Verlooſen handelde, wat hy niet doen ſoude als men onder ſijne magt ſtond? En dat, vermitsſe verpligt waren hun leven, eere, en hunne goederen te beſchermen, en te verdeedigen, de gedagten die men van hunne dapperheyd hadde, om deſe agting niet te verlieſen, dien ſy ter bevorderinge van den Geloove, alsſe begonnen in te ſtellen, verkreegen hadden, en dat hunne Navolgers deſe glorie niet verlieſen mogten, dieſe hen nalaten konden; gemerktſe ſigh altoos gedragen moeſten, als tot dus verre geſchied was; Hy dan hadde beſlooten, in gevalle ſy het goed vonden, van eenigen die ſouden noodig ſijn, te *Mexico* te laten, en dat hy met hen die hem volgen wilden, *Panfilio de Narvaez* beſtrijden ſoude, vermits hy hem verhoopte t'overwinnen, en dat behalven dat hen de gunſte van God, en den byſtand der *Flaskalanen* niet ontbreeren ſou, als mede van

ande-

Digitized by Google

anderen, ſchoon hyſe van hen ſogt af te troonen, daar by gevoegd, dat het mede niet miſſen ſoude, datſe vrienden in *Narvaez* Leger hadden, en by alle gelegentheden ſulks ſouden doen blijken. Cortes deſe reden geepndigt hebbende / ontſtond onder ſijne Soldaten een klepn gerugt van vermengde ſtemmen / ſpreekende met elkanderen al mompelende / en als in 't oor bptende; dog eenige Bevelhebbers namen het woord op / en ſeyden: Datſe ſegtbaarlijk genoeg erkenden, het goed geluk dat hen God tſederd het vertrek van *Cuba*, verleend hadde, onder beſtier van ſoodanig eenen Geſaghebber, en de verpligtinge dienſe hem ſchuldig waren; en dat vermitſe geenen anderen wil dan de ſijne hadden, datſe dan hun gevoelen ſeyden, en hun leven, en goederen ſijne handen aanbevoolen. Cortes dus geloobende ſijn volk genoeg vermaant / en aangemoedigt te hebben / gelaſte aan peder Bevelhebber / om onder hunne Soldaten t'ondersoeken / wie bpwilliglijk hem wilde volgen / of wie genegen te blijven waren; dat dan Pieter d'Alvarado met honderd-en-vijftig Mannen in Mexico bleef / aan wien hp Morezuma te dienen aan beval / en ſulks met de grootſte agting en onderwerpinge / en datſe alle in goed verſtand en bpeedſaamlijk leven ſouden; en dat in de geſtelthepd van ſaken / waar in ſe ſig nu vonden / het gevaarlijker dan oopt was / d'Indianen te verbpoomen / als mede / datſe alle niet verlaten moeſten / ſoo Bevelhebbers als Soldaten / d'Alvarado te gehoorſamen; en dat epndelijk ſig een peder in ſijn pligt quest / hem beloovende in gevalle het nodig was / onderſtand te doen.

Laat d'Alvarado met eenige Manſchap in Mexico blijven.

Cortes dan beſlooten hebbende / niet langer te vertoeben / met Narvaez te gaan opſoeken / willende voor ſijn vertrek erſt met den Koning Morezuma ſpreeken; en ſeyde hem: Dat tſederd den dag dat hy hem bevolen hadde uyt ſijn Koningrijk te vertrekken, hy alle mogelijken vlijt had aangewend, om hem te gehoorſamen; maar alſoo hy reeds wel ervaren hadde, dat eene Vloot aangeland was, die door *Panfilio*

Spreekt voor ſijnen optogt met Motezuma.

filio de Narvaez ſijnen Broeder begeleyd wierd, die laſt hadde, ſijne Hoogheyd van wegen den Koning van *Caſtilie*, te beſoeken, en wegens hem een Geſchenk aan hem te leveren, ſoo had hy beſlooten, hem te gaan ontfangen, en na *Mexico* te verſellen, met gedagten om geſamentlijk weder te keeren, om met de Scheepen nieuwelijks aangekomen, te vertrekken. En dat ſchoon het gerugt liep, dat onder hen beyden eene vyandſchap was, dat die niet beſtond in eene ordre die de Koning hem gegeven hadde, maar om het ongelijk, datmen de *Caſtilianen* aangedaan had, te wreeken; Weshalven hy met een ſoo magtig Leger gekomen was; Hy nu wilde *Pieter d'Alvarado* in ſijne plaatſe laten, die ſijne Hoogheyd met allen eerbied, als men aan ſoo een magtig Vorſt ſchuldig was, dienen ſoude; en dat hy hem bad van niet te dulden, dat hem eenig quaad wedervoer, nademaal, ſijne Majeſteyt inſgelijks van hem geen ongenoegen ontvangen ſou, gelijk hy hem gelaſt hadde. Motezuma, Cortes dus hebbende hooren ſpreeken / ſtond verbaaſt / nademaal men tſedert den aankomſt van Narvaez, in ſijne Landen / hem hadde doen verſtaan / dat hy met Cortes in tweedragt ſtond; doch alſoo hy hem ſeer veel agte / en dat hy ligtelijk geloofde wat hy hem ſepde / antwoordde hy hem: Dat hy herdenkende de goede handelinge van hem genooten, en ſelfs in wederwil ſijner Goden, hoe hy hem ontfangen, en voor ſijne Onderdanen beſchermt hadde; en dat ſoo hy nu gaan wilde om ſijnen Broeder t'ontmoeten, en hem t'ontfangen, hy ter goeder uyre ſulks verrigte, onder voorwaarde, dat, hebbende ſijn voornemen verrigt, en het geſchenk geleverd, ſy dan weder na hun Land keerden, vermits ſe nu Scheepen hadden, waar mede d'onordre die voorvallen mogte, doende het tegendeel, vermijd wierde; dat hy hem beloofde *d'Alvarado* wel te handelen, als mede die geneu die by hem waren; verwagtende ſijne wederkomſt; en dat hy in gevallen van opſtand hen verdedigen ſou; dat hy dan ſig bedagt of hy ook yets van noden op den weg hadde, waar van

Die hem weder antwoord.

Digitized by Google

van hy hem verſorgen kon. Hy gelaſte dan / dat men hem eerlang verſchafte / alles wat hy begeren ſoude; nademaal de grootſte begeerte van Motezuma was / ſig van ſijn volk ontſlagen te ſien / en nog te meer / toen hy vernam / dat Cortes, behalven het verbond met de Tlaskalanen aangegaan / hy nog vangelijken met de Chinantecas, en anderen ſig verdzagen hadde / waar upt men vaſt ſtelde / dat het verblijf der Caſtilianen in dit Koningrijk niet dan nadeelig konde ſijn. 1520.

Ten dage als Cortes upt Mexico trok / verſcheen Motezuma op eene Draagzetel / op de ſchouders der Heeren van ſijn Hof gedzagen / en van d'Alvarado verſeld / nevens alle de Mexicaanſche Ridderſchap / en onder gehoudene Muzijk / en diergelijke Koninglijke pzagt; en ſepde tot Cortes, dat hy hem tot bupten de Stad verſellen wilde / alhoewel hy 't niet gedoogen kon / en hem des verpligtende bad; dog ſoo hy 't egter doen wilde / dat hy 't dan tot aan den Dijk van Papalapau dee / alwaarſe elkander na veele eerbewijſingen verlieten. En Motezuma vertrekkende / ſepde tot Cortes: Dat behalven hy hem deeſe eere, als eenen Afgeſant van eenen ſoo grooten Koning deê, waar van hy geſonden was, hy het inſgelijks wegens ſijn Perſoon verdiende; voegende nog daar by: Dat hy nogmaals te beveelen hadde, yets nodig hebbende, en dat hy 't hem ſenden ſou, waar 't ook ware. Cortes vertrekt uyt Mexico om tegens Narvaez in 't Veld te komen.

Veele Mexicanen verſelden Cortes; dog eenige keerden weder / vermits hy 't hen verſogt / en anderen / nademaal hen den weg te moeyelijk viel. Die geenen die volgden / dienden niet dan om aan den Koning berigt te geven / wat'er ſig toedzoeg; en wat'er van tijd tot tijd geſchiede. Hy wierd te Chulula ſeer wel ontfangen / alwaar ſijn volk ſig wat ververſchte. Na dat hy weder vertrokken was / ontmoette hem een halve mijl van daar / een groot getal Tlaskalanen, om hem t'ontfangen. Hy quam in hunne Stad / tot groot genoegen van hen allen. Hy ſepde hen / dat den aangekomenen Bevelhebber / dien hy ging ontfangen / ſijnen Bzoeder was / en dat ſoo hy En Komt te Tlascala

Digitized by Google

1520. qualijk deede / hy hem straffen sou ; Dat hy ten dien eynde ses duysend Krijgsknegten nodig hadde / en dat hy hen niet tot sijnen dienst versogt / maar alleenlijk om een gerugt te doen loopen / op dat Narvaez verstond / dat dit geheele Land voor hem geneegen was / en 't hem eenigermaten mogte afschrikken. De Heeren der vier voornaamste Landschappen gaven hem alles wat hy begeerde. Hy stelde hen tot Bevelhebbers Alonso d'Ojeda , en Juan Marquez , vermits sy reeds de Taal verstonden / en gelastte hen nevens Franciscus Rodriguez de agtertogt waar te nemen. Men gaf last dese Manschap spoediglijk op de been te brengen ; en Cortes was nauwelijks drie mijlen voort getrokken / en de Tlaskalanen vernomen / werwaarts het Leger sig wende / of het meerendeel van hen wilde wederkeeren / nademaal desen Landaard niet bequaam was buyten hun Land te strijden / alhoewelse dapper binnen hunne Grensen waren. Cortes seyde tot hen / dat soose meer dan te voren voor ongeval bedugt waren / dat hy dan liever hadde / datse wederkeerden / nademaal hy egter buyten hen wel tot een gewenscht eynde met sijnen vyand komen sou. Reeds hadde Barrientos berigt / waar hy hem met de Pieken vinden soude / als mede met de twee duysend Chinantecas , die juyst ter gesetter tijd quam / die hem voorgeschreven was / en ter selver plaatse als Cortes hem hadde aanbevoolen. De Pieken bevond men seer goed en lang ; en de Soldaten aan wien mense gaf / oeffenden sig dikmaals in de handelinge der selven ; want Tobilla leerde hen d'een na den anderen / hoe syse handelen moesten. Insgelijks droegen de twee duysend Chinantecas mede van deese Pieken / en Cortes wilde datse alle geharnast wierden / nademaal hy wel wist / wat vermogen gewapende Soldaten / meer dan naakten hadden.

Daar hy van de Tlaskalanen onderstand erlangt.

Alonso d'Ojeda , en Juan Marquez , Bevelhebbers aan gesteld.

Monstering over de Manschap,

Gonzale de Sandoval die mede door Cortes berigt wierd / om te Veld te komen / liet'er sig vinden / hebbende in de Stad van Vera Cruz , Pieter d'Yrcio in sijne plaats gelaten. Men monsterde ter deser plaatse /

ſe / en bevond ſig twee honderd ſes-en-ſegtig Mannen / ſterk te ſijn. De vrienden van Cortes, die by Narvaez waren / vernomen hebbende / dat hy naderde / rieden Narvaez om Andries de Duero na Cortes te ſenden / op datmen met hem van verdrag handelde / en dat vermits hy een Man van Geſag en Oordeel was / hy eenig middel vinden mogt / om de ſaak by te leggen / waar mede men het uyterſte vermijde; en ſy dwongen ſoo veel daar op / dat hy gedoogde dat Duero het doen ſoude / en in 't geheym met Cortes ſprak. Dog alles wat in deſe t'ſamenkomſt verrigt wierd / was niet dan om van ſaken / rakende hun Geſag / en oude vriendſchap / te handelen. Andries de Duero in 't Leger gekomen ſijnde / ſepde Cortes tot Juan Velaſquez de Leon, die aan Narvaez bevriend was; Dat hy ſig in 't Leger van den vyand begaf, en dat hy ſijne Goude Keten droeg, en alles wat hy hadde, nevens andere Juweelen die hy hem nog geven ſoude, nademaal hy gehoord hadde, dat *Narvaez* groote begeerte had om hem te ſien. Juan Velaſquez verſogt daar van ontſlag / dog Cortes bad hem / het te willen doen / en bood ſijn Paard aan. Hy ſond eene ſijner Lijfknegten met hem / Juan del Rio genoemd; en na dat hy hem in 't geheym geſprooken / en de Juweelen gegeven had / vertrok hy. 1520.

Juan Velaſquez te Zempoala gekomen ſijnde / begaf hy ſig in het Huys van den Cacique, en van daar / alwaar Narvaez ſig onthield; die ſijne komſt vernomen hebbende / hem te gemoet ging / en met veele liefde ontfing. Hy wilde hem by ſig verblijf geven; maar hy ſepde niet te konnen vertoeven / maar dat hy eerlang moeſt wederkeeren / nademaal hy niet gekomen was / dan om hem de handen te kuſſen / en om te ſien / of'er geen middel van verdrag te vinden was. Narvaez onſtak als toen in thoon tegens hem / en ſepde: Dat hy ſig verwonderde, van hem in de parthye van eenen Verrader te mengen, en hem met dien te willen doen handelen, die tegens ſijnen Neef *Diego Velaſques* oproerig was. Juan Velaſquez verſtoorde ſig over dit geſeg / en antwoordde: Juan Velaſquez de Leon na Narvaez, om een vergelijk te treffen, geſonden.

Digitized by Google

1520. woordde: Dat men ſoodanig eene Taal van *Cortes* in ſijn byweeſen niet voeren moeſt, nademaal hy een braaf Ridder was. Salvatierra, Gamarra, Juan Juſt, en eenige andere Bevelhebbers / oordeelden deſe woorden al te vry geſprooken / en rieden Narvaez hem gevangen te houden. Maar Auguſtin Bermudes, Overſte eener Bende / met Andries de Duero Schatbewaarder des Legers / en eenen Prieſter Juan de Leon genoemd / van ander gevoelen ſijnde / betuygden door veele redenen / dat dit verre van daar moeſt ſijn / en dat Narvaez hem onthaalen en eeren moeſt; dat dan geſchiedde / en bad hem ſoodanig met Cortes de ſaak te behandelen / dat alle ſtrijdigheden en verſchillen tuſſchen hen geſlegt wierden. Juan Velaſquez beloofde te doen al wat hy konde / alhoewel hy geſegt hadde / dat hy Cortes voor een haaſtig en hardnekkig Man hield.

Dien'er niet wel bejegent word.

Narvaez laat ſijn Leger aan Juan Velaſquez ſien.

Ondertuſſchen wilde Narvaez ſijn Leger aan Juan Velaſquez doen ſien / en doende het in ſijn byweſen ſig beweegen / en gingen vervolgens eeten; nemende eerlang daar na weder ſijn affſcheyd / als genoeg geſien hebbende / vermits ſijne meening niet en was / dan aan Narvaez wegens ſijn komſt vergenoeginge te geven. Als'er nu op ſijn vertrek eenen jongen Bevelhebber was / dat een Neeve van Diego Velaſquez was / die ook ſijn Naam voerde / ſeyde deſen: Dat alle, die ſig niet aan *Narvaez* quamen over te geven, Verraders waren; en dat, vermits hy'er ſig onder hield, niet beter dan d'anderen geagt moeſt worden. Juan Velaſquez antwoordde hem: Dat hy geen minder Ridder dan hy was; en dat hy ſig des verdedigen wilde; en dat *Cortes* geene Verraders in ſijn Leger hadde. Sulks dat hy ſig genoodſaakt vond / de hand aan den Degen te ſlaan / verlof van Narvaez verſogt / van te mogen verdedigen wat hy ſeyde. Alle de Edelen die'er tegenwoordig waren / ſtelden ſig'er tuſſchen beyde / en baden Narvaez om Juan Velaſquez te doen vertrekken / dugtende dat'er eenige wederwaardigheden ontſtaan mogten / nademaal ſijn verblijf ſeer nadeelig was. Aldus weder vertrekkende / ſonder

Verwijt van eenen Capitain van Narvaez tegens Juan Velaſquez.

Juan

ſig

ſig veel te ſpoeden / quam hy ſeer verhongerd te Caraſtlà aan. Van daar begaf hy ſig na Tapaniqueta, alwaar hy ververſſchinge vond. Den volgenden dag quamen twee Caciquez by hem over Narvaez klagen; ſeggende: Dat hy hen ontnam alles watſe hadden; dat hy hun Land verwoeſte, en veele ongeregtigheden beging; dat ſy niemand dan *Cortes* dienen wilden, vermits men hem hield voor den Heere des Lands. Juan Velaſquez beklaagde hem ſeer / en praeg hunnen goeden wille; gevende hen ten antwoord: Dat deſe Mannen niet uyt hunnen Stam, nog Geſlagte waren, en dat ſy uyt hun Gebugte vertrekken ſouden, nademaal deſe Nieuw-aangekomenen hen verbranden wilden. 1520.

Velaſquez weder na Cortes gekeert.

Ten tijde als de vrienden van Narvaez hem ſepden / dat men vernomen had / dat Cortes veele Juweelen onder eenigen van ſijn Volk hadde uytgedeeld / quam ook de Cacique van Zempoala, die hem berigt bragt / en ſepde: Dat midlerwijl hy ſig in ſaken van ſoo weynig belang vergaapte, hy gantſch verwonderd was, dat hy ſig niet overvallen vond, alſoo *Cortes* met ſijne Manſchap ſoude komen, en hem dooden; nademaal hy ſoo veele Verſpieders had, dat'er niets in ſijn Leger voorviel, of hy kreeg'er berigt af. Dog ſchoonſe met hem den ſpot dreeven / liet men egter niet na van den Oorlog te vper en te zwaard tegens het Leger van Cortes te verklaren. Narvaez trok dan met ſijn Leger / en alle het Geſchut in Slagorder voort / en vorderde tot op een vierde mijl van Zempoala, om'er ſijnen vpand te verwagten; dog alſoo dit Leger niet gewoon was / ongemakken te lijden / klaagde men / en ſepde: Dat het beter geweeſt hadde, van in hunne Legerplaats gebleeven te hebben, of dat men'er weder keerde, en ſoodanige eene groote toeruſting niet en maakte, voor ſoo weynig Volks. Dog die de dapperheyd van Cortes kenden / beſtraften hen / en ſepden: Dat het te ſchadelijk geraden was, ſig weder te doen keeren.

Narvaez tegens Cortes in ogtogt.

Ondertuſſchen gaf Andries de Duero van alles wat'er omging / aan Cortes berigt / door middel

1520. van een Soldaat Galleguillo genoemd. Narvaez wedergekeert ſijnde / ſonder agt te nemen op de raad die men hem gaf / verbeelde ſig dat Cortes niet ondernemen dorſt hem te beſtrijden; gelaſte dat men Wagten upt ſtelde / langs de Rivier / waar dooz Cortes paſſeeren moeſt / die alle upt ſeer vaardige / en wel gemoede Soldaten beſtonden / en dat'er des nagts op den weg van Zempoala, veertig Kuipters ſig vervoegen ſouden / en in de verblijf-plaatſe van den Geſaghebber / twintig anderen / die gedurig ſouden waakſaam ſijn / en dat het Geſchut / dat in agtthien kleine Stukken beſtond / op alle toegangen geſtelt wierd. Na dat hy dit alles beſchikt hadde / geloofde hy in ſekerheyd te ſijn / en beloofde in gevolge twee duyſend Peſos in Goud / aan den geenen / die Cortes, of Sandoval dooden ſouden / en dat men een goed deel Soldaten in hunne Vertrekken deê ſlapen; die van Helbaarden voorſien waren / en nevens hen de Bevelhebbers Salvatierra, Gamarra, en nog anderen van ſijne Vertrouwelingen.

Hoe hy ſig legert, om Cortes den toegang te hinderen.

Cortes paſſeert de Rivier,

Cortes quam eyndelijk aan de Rivier / en ten ſelven tijd paſſeerde hyſe niet ſonder veele moeyten / nademaal het water hoog was / en ſelfs in 't onderſoeken van des ſelfs diepte / waren twee Soldaten verdronken. De Rivier paſſeerende / hoorde men upt het Leger van Narvaez het Schietgeweer loſſen / dat d'Indianen ſeer verbaaſde / waar van ſe berigt / en van alles wat'er voorviel / aan Motezuma gaven / verheffende der ſelver kragten / en hielden Cortes alg verlooren; waar over de Mexicanen niet wepnig vernoegt ſcheenen. Soo dra Cortes over deſe Rivier gekomen was / liet hy'er ſijn Manſchap een wepnig vertoeven / en deê hen eene aanſpraak / waar in hy na oordre verhaalde; Alle het quade gedrag waar van *Narvaez* ſig bediende, ſonder te willen na eenig middel van Vreede luyſteren, die hy hem aangeboden hadde, om tot eenen openbaren Oorlog te komen, en ſelfs ſeer onbeſcheyden, eenen der Medededen, van de Koninglijke Kamer in *Hiſpaniola* uyt ſijne Vloot had uytgeſet,

doet eene aanſpraak tot ſijne Soldaten

van

van wegens dat hy van verdrag geſprooken hadde; Dat hy nu vernomen had, hoe hy den Oorlog tegens hen, gelijk tegens de *Mooren* verklaarde. Nog bragt hy andere ſaken by de dapperheyd ſijner Soldaten / raakte het groot vertrouwen dat hy op hen ſtelde; en bragt hen te binnen de voorledene Veldſlagen en Gevaren met hem uyt geſtaan/ſeggende: Dat ſoo ſe toen voor hun leven geſtreeden hadden, ſy nu weten moeſten niet alleen voor hun leven, maar ook voor hunne eere te moeten ſtrijden; vermits deſe hunnen vyand niets anders ſogt, dan hen tot gevangenen te maken, hen uyt hunne Wooningen te verdrijven, en te berooven van alle hun Goed. Behalven dat tot dus verre, d'Ordres dienſe hadden voor den Koning, niets golden, om niet te ſeggen datſe valſch waren, en datſe niet dan door den Biſſchop van *Burgos*, hunnen Vyand, verſtrekt waren; en dat ſoo het ongeluk wilde, datſe in handen van *Narvaez* vervielen, ſy ſig voor al verſekerd houden moeſten, dat alle de dienſten dienſe voor God en den Koning verrigt hadden, ſig tot hun nadeel wenden ſou, en tot het verlies van alles, nademaal men tegens hen gedingen aanſtellen ſoude; en ſeggen datſe gedood, berooft, en 't Land verwoeſt hadden, en datſe oproerige en Rovers geweeſt waren, daarſe ſigh egter verſekerd houden konden wat dienſten ſy den Koning deeden. Datſe dit nu klaarblijkelijk te gemoet ſagen, en derhalven redelijk was, datſe voor d'eere van God, en die van den Koning ſtreeden, ſoo wel als voor hen, hunne Huyſen en Goederen; en datſe met deſe gedagten uyt *Mexico* getrokken ſijnde, hy alles in hunne handen ſtelde; en eyndelijk doen konden wat hen goed dagt. Juan Velaſquez de Leon, Franciſcus de Lugo, Diego d'Ordas, en andere Bevelhebbers gaven hem ten antwoord: Dat hy ſig voor al verſekerd hield, datſe inmiddels van Gods gunſte, in deſe onderneminge, 't ſy overwinnen of ſterven wilden; Dat hy mede voor al wel agt gaf, dat hy in geenerlye wijſe afgetrokken wierd, nademaal ſoo hen yets overquam dat niet wel uyt viel, hem ſulks geweeten worden ſoude. 1520.

Waar op hem trouwe verſekerd word.

Digitized by Google

1520. Cortes was seer verheugt / sijn Volk noch insgelijks gemoedigt te sien / alsse waren doese van Mexico vertrokken / deê hen veele aanbiedingen en beloften. Seggende hen noch: Dat hy seer uytdrukkelijk van hen versogt, van niet veel gesegs te maken, nademaal in eenen Veldslag de voorsigtigheyd eygender, dan de stoutmoedigheyd om te winnen was, alhoewelse de hoope van t'overwinnen niet vergeeten moesten, gelijkse altoos sig betoont hadden. En voor soo veel hy hunne dapperheyd wel kundig was / en datse om eere te behaalen / yeder de voorste wilde sijn / bad hy hen: Dat yeder op de gegevene Order paste, en sijnen Bevelhebber gehoorsaamde, sonder sig onbedagtelijk om 't niet te doen yets t'onderwinden; vermits hen daar uyt ligtelijk een ongeval ontmoeten mogt. En't was eene saake d'aanmerkinge waardig / dat Cortes noopt de verstandhouding die hy in 's Vyands Leger wist te bewerken / te kennen gaf / op dat de Soldaten sig'er niet te seer op vertrouwen mogten.

Hy moedigt sijne Soldaten om den Slag t'ondergaan.

Ingevolge sende hy hen noch: Dat hy beslooten hadde, en goed agte, de vyanden ter middernagt aan te vallen, of voor dat den dag aanbrak, als het beste middel sijnde, om met weynig volk tegens veele te strijden. Alonso d'Avila antwoorde hem / gelijk hy reeds te vooren gedaan hadde: Dat sy sonder hem niet wenschen te leven, en dat hy den Oprogt wanneer 't hem behaagde, doen konde, datse bereyd te sterven waren, en vaardig, 't sy in welker uure het geschieden mogte.

Dat Alonso d'Avila manmoedig beantwoord.

Narvaez send tegens Cortes op kundschap uyt.

Narvaez vernam ook eerlang waar Cortes was / en sond Gonzale Carrasco, nevens een sijner Dienaren Hurtado genoemd / met last / alsse konden / Cortes te naderen / op datse sijn Oprogt in agt namen / en'er hem berigt van gaven. Maar de Lopers van Cortes, die George en Gonzale d'Avarado, nevens Franciscus de Solis, Diego Pizarra'as, Franciscus Bonal, en Franciscus Vorosco waren / omringden Carrasco, en namen hem gevangen. Als hy sigh gevangen sagh / riep hy overluyde / op dat Hurtado het ontkomen mogt / dat ook geschiedde;

en

en tot Cortes gebragt ſijnde / ſepde hy hem: Hoe Mede-broeder, wat ongeval is u ontmoet, heeftmen u dus konnen ontvoeren? of was 't uwe vaardigheyds ſchuld? Dus ſchimpte men eenigen tijd met hem; en alſoo men nauwlijks maar een halve mijl van Zempoala was / vroeg men hem werwaarts hy ging: Hy ſeyde; na eene *Indiaanſche* Vrouwe te ſoeken, die men ontvoerd hadde. Men antwoordе hem; dat dit maar bedriegerije was; en men vroeg verder: Wie was dan de geene die 't ontkomen is: Hy ſepde; Het eene ſijner Dienaren te weſen. Men dwong hem om'er de waarheyd van te ſeggen / of dat men geene agtinge voor ſijne Broederſchap hadde: Doch hy beveſtigde / dat, al wat hy geſegt hadde, de waarheyd was. Men vroeg hem / wat voor Order Narvaez in ſijn Leger had; hy antwoordе: Dat hy'er volks genoeg hadde, en datſe geloofden allen ten ſlagtbank te gaan; en dat hy hem als Medebroeder en Dienaar bad, hem te laten wederkeeren. Deeſe vragen en antwoorden gedaan ſijnde / gelaſte Cortes, datmen hem met gebondene handen / ſoo hy geknevelt was / bewaakte / en vorderde ſijn Optogt. Als Carraſco ſag / dat Cortes van hem ging / ſepde hy overlupd: Dat hy ſijn deel van den Buyt om geene geringe ſaak geven ſoude; 't geen hy alſoo ſepde / wegens de groote Goude Ketenen en de Juweelen, die het volk van Cortes droegen. 1520.

Eenen deſer Kundſchappers gevangen, en ondervraagt.

Het Leger van Cortes een vierde mijl van Zempoala gekomen ſijnde / deê hy alle het Legertupg in eene beſchanſſinge voeren / en ſepde nog eenige woorden om ſijne Soldaten aan te moedigen / biedende aan / die Narvaez, 't ſy dood of gevangen leverden / drie duyſend Caſtillanos in Goud tot ſtrijkgeld / en vijfthien honderd aan den tweeden die hem in ſijn Perſoon genaakte / en aan den derden duyſend Peſos. Hy betupgde dat ſijne voornaamſte meening altoos geweeſt hadde / den aanwas deſ Geloofs te doen bewerken / maar dat hy tot deeſe Daad genoodſaakt was geweeſt. Hy bad hen allen / ſig aan Gode te bevoelen / en datſe de vergiffeniſſe voor hunne misſlagen ſmeekten. Als mede datſe elkanderen

Cortes ſtelt eene prijs om Narvaez, 't ſy dood, of Gevangen magtig te worden.

Digitized by Google

1520. hun misdrijf niet gedagtig waren; en Vader d'Olmedo, sijnde nog op hunne kniën gelegen / seyde hen d'algemeene Belijdenisse voor / biddende God om vergevinge / en belovende hun leven te beteren / gaf hy hen eene wijse van vrijprekinge / en ingevolge eene korte vermaning / besluytende met te seggen: Dat God hen d'overwinninge geven soude, op datse in korten ter voortplantinge van het Catholijke Geloof, weder na *Mexico* keeren konden.

Hurtado maakt eene Wapenkreet in Narvaez Leger.

Hurtado was nu reeds in Narvaez Leger aangekomen / schreyende: Wapen, Wapen; Dat *Cortes* naby was; dat men *Corrasco* gevangen hadde; en dat hy niet wist wat Volkse waren, nog hoe sterk hunne magt bestond. Eenigen nu seyden / dat het Cortes niet sijn kon / in aanmerkinge dat het regende / en dat de nagt seer duyster was. Narvaez seyde tot Hurtado: Dat hy 't droomen moest, en dat het niet dan eenige inbeeldinge was, uyt sijne ontroerde gedagten gesmeed. Hy dan verders by Jean Bono komende / seyde: Dat hy selfs de Paarden gesien hadde, en de Stem der *Castilianen* gehoord, en wel wist wat hy seyde. Dog Jean Bono die over de komst van Cortes wel genoegt was / seyde hem: Dat hy 't moest gedroomd hebben, en des liever sweeg.

Die egter niet gelooft word.

Ordre aan Sandoval gesonden.

Cortes sijne saak nog meer willende regtvaardigen / sond aan Gonzale de Sandoval order / om sig van Narvaez ten beste hy konde / te versekeren / welker Inhoud was: Dat hy met eene Vloot gekomen sijnde, sig met openbaar geweld in 't Land gedrongen hadde, en dat het selve in Vreede sijnde, hy 't ontrust had, ten groote nadeele van den Koning, waar van hy geene Lastbrieven toonen wilde, schoon hy'er om versogt was geweest, sijnde *Cortes* gereed vanse te gehoorsamen, en met hem een goed gedrag t'ondergaan. Weshalven, en vermits het eenen verstoorder van dese nieuwe Weereld was, waar by God grootelijks beledigt wierd, en 't Koninglijke Erf-regt seer benadeeld en geschonden, soo gelastte hy hem sig van sijn Persoon te versekeren, en indien hy wederstand deê, hem te dooden; ter uytvoeringe

ge van welker last, hy ordre en vermogen gaf, niet alleen aan hem, maar ook aan alle Bevelhebbers, Ruyters en Soldaten van sijn Leger, om dit sijn tegenwoordig bevel werkstellig te maken. Ook verdeelde hy nu sijn Leger in drie Benden; beveelende d'eerste aan Gonzale de Sandoval, bestaande uyt tsestig Mannen / waar van de voornaamsten George, en Gonzale d'Alvarado, Alonso Davila, Jean Velasquez de Leon, Juan de Limpias, en Juan Nunez de Mercado waren. De tweede was Christoffel d'Olid aan vertrouwd / sijnde Overste Marschalk / een goed Soldaat / en met eene boven gemeene sterkte begaaft; hy wierd dan van Rodrigo Rangel, Andries de Tapia, Jean Paramillo, en Bernardin Vasquez de Tapia begeleyd / die het Ampt van 's Konings Factoor waar nam. Cortes selfs bestierde de derde / by sig hebbende Franciscus Alvarez Chico, en Rodrigo Alvarez Chico, Gebroeders / die dapper / voorsigtig / en seer getrouw voor Cortes waren / nevens Diego d'Ordas, Alonso de Grado, Domingo d'Alburquerque, Christoffel, en Martin de Gamboa, en Diego Pizarro. Sy hadden in alles tseventig Eyke Pieken / gespitst als wy reeds gesegt hebben; en hadden eene lengte van meer dan twintig voeten. Het woord dat gegeven wierd / was de H. Geest, door berigt van Vader Bartholomæus d'Olmedo verkoosen. Sandoval nu had ordre om de Wijk van Narvaez aan te tasten / en sulks met sijne Pieken verselt / en d'anderen dat van den Cacique, die men bewaakte / uyt vreese dat hy sig ontwijken mogt / en dat vijftig Soldaten midlerwijl Juan Justo, nevens sijne Medegenoten aanvallen souden. Christoffel d'Olid nu / hadde last het geschikste van Narvaez t'overrompelen / en de Vleugels in agt te nemen; Ten agterhoede hadmen nog eene andere Bende / die sig omtrent een steenworp agterwaarts hield. Alle dese Orders gegeven sijnde / gelijkerwijs dus het Leger voort trok / deê Cortes wederom stil houden / en seyde tot Carrasco: Segt my op uw gewissen, hoedanig is het Leger van *Narvaez* geschikt? en verwagt

1520.

Legerschikkinge door Cortes gemaakt.

Redenen van Cortes met Carrasco.

1520. wagt, dat, soo gy my niet de waarheyd segt, onse oude vriendschap verbrooken sal sijn, en ik sal 't niet konnen gedogen, of gy sult doen moeten eenen hoogen sprong, en sulks ter hoogte van twee Pieken, die hoog genoeg sijn. Carrasco antwoordde: Dat, schoon hy hem deê hangen, niets anders seggen kon, dan hy reeds gesegt hadde, vermits het waarheyd was. Cortes vervolgde: Dewijl het dan soo is, sult gy sterven; en alhoewel Cortes dit scherssende gesegt hadde / scheelden 't egter wepnig of de Baad was'er op gevolgt: Nademaal die geenen die hem mede voerden / hem ter hoogte van twee Pieken op haalden / en soo Rodrigo Rangel niet spoediglijk met sijn Paard toe geschooten was / had hy door den Strop gesneuveld; nademaal die geene die hem opgehaald hadden / voort gingen / en hem dus lieten hangen. Vervolgens gevoelde hy vier of vijf dagen soodanig eene smerte in de keel / dat hy niets swelgen konde. Het Leger nu allenxkens voorderende / quam aan eenen weg / die sig in tweeën deelde / waar op een Krups stond / voor 't welk sy alle hun eerbied beweesen; en Vader d'Olmedo deê hen wederom eene vermaning / en moedigde hen aan. Hier kleede men sig met de Cottoen-gevulde Harnassen / vervolgens naderde men in goede ordre tot nabij het Gehugte / sig gedurig still houdende. Jean Velasquez een Ligt gesien hebbende / sepde tot Cortes, dat aldaar het verblijf van Narvaez was / en hy antwoordde hem: Ik verheuge my, dat wy soodanig een Ligt ten Weg-wijser hebben.

Die gehangen, weder verlost word.

Order van Cortes om den aanval te doen.

Cortes beval hier op aan Gonzale de Sandoval, om met sijne Bende sig derwaarts te begeven / en had des geen quade keur gedaan / vermits hy een seer kloekmoedig Bevelhebber was. En aan anderen om de Vleugels in agt te nemen / om te verhinderen / die tot bystand toe schieten konden. Sandoval verbood den Camboer de Trom te roeren / ten sy hy 't hem beval / doende hen voor hem gaan. Als sy dus het vertrek van Narvaez naderden / Cortes die allerwegen op kundschap uytging / en oordze stelde; sepde tot Sandoval: Heere, itel u we-

wederſijds de Straat naby de Huyſen, op dat de Kogels van 't Geſchut door 't midden der ſelve paſſeeren, ſonder u te konnen beſchadigen. Deeſe aanmaderinge nu / kon ſoo behendig niet geſchieden / datmen 't niet gewaar wierd. Men gaf'er dan aan Narvaez berigt af / die met eenen Wapenrok bekleed was / en ſeyde tot deſe die 't hem berigte: Maak u niet ongeruſt, wy ſullen'er ordre in ſtellen. Eerlang liet hy ter Wapen blaſen; maar ter plaats / alwaar hy ſigh onthield / had men twee omheyningen / die mede tot het verblijf van 't overige Leger dienden / die hem niet ten onderſtand quamen. Eenige voorwendende datſe het niet gehoord hadden; andere datſe niet hadden konnen naderen / om dat het hen door den Manſchap van Cortes belet was. Midlerwijl Sandoval tot het verblijf van Narvaez gekomen was / begonnen d'eerſte Wagten / die aan den voet van den opgang der Poort van 't Hof ſig onthielden / gerugt te maken. Sandoval ſig ontdekt ſiende / gelaſte aan Canillas de Trom te roeren. Cortes nu ter ſelver tijd / gaf het Woord / en ſeyde: Sluyt u, ſluyt u, H. Geeſt, H. Geeſt. Sandoval hier op / klom eerlang d'eerſte Trap op / van de ſijnen gevolgt / en ontmoette in het Hof / eene Kamer vol van Negers; waar upt eene met een Fakkel in de hand te voorſchijn quam / die eerlang door eene Piek gedood wierd. En verder op het gerugt der Arabales van Narvaez door dringende / die ſy in ſtukken hieuwen / om de Trom van Canillas te konnen horen / quamenſe in de Kamer van Narvaez. Vier Trappen opgeklommen ſijnde / vondenſe het Geſchut in ſtaat / en daar wierden door een Stuk twee van Cortes volk gedood. Dog men drong ſoo hevig op hen aan / datſe het overige Geſchut niet loſſen konden. Cortes liet met allen vlijt het Geſchut van de Trappen afwerpen. Nog vijf anderen drongen door / om te komen waar Narvaez was; die omtrent veertig Soldaten by ſig had. Sandoval die reeds by Narvaez was / om hem tot overgave te noodſaken; maar ſig dies beſpot ſiende / begon hy dapperlijk met

1520.

En door Sandoval werkſtellig gemaakt.

Digitized by Google

1520. met de ſijnen op hem aan te vallen / nademaal hy een moedig Man was. Dog alſoo de Spieſſen van Narvaez, en de Helbaarden niet lang genoeg waren / maar de Pieken van Cortes ſig verder ſtrekten / deden de hunnen geenen dienſt; nogtans lietenſe niet na ſig dapperlijk te weeren. Martin Lopez een Soldaat van Cortes dit ſiende / ſtak het yper in 't Stroo / waar mede deſe Plaats gedekt was / dat Narvaez, en ſijn volk noodſaakten daar uyt te trekken. Hier op wierd hy dooz eene Piek aan ſijn oog gewond. Diego de Rojas, Baandzager van Narvaez, ſtreê dapperlijk vooz ſijn Baandel / en verdedigde het als een moedig Soldaat; maar dooz twee Pieken geſtooken wozdende / ſepde hy nedervallende: Onſe H. Moeder, ſta my by. En Cortes antwoozdde hem; Sy ſal uwe hulpe ſijn, en wilde niet datmen hem dooden ſoude. Narvaez dan gewond ſijnde / dzong Pieter Sanchez Perſan hem op 't lijf / gelijk mede Sandoval deê; die hem ſepde: Geef u gevangen; en toef de niet lange / van met hem de Trappen af te boeren / en vervolgens hem in boeyens geſlooten te hebben / dzagt hy hem tot Cortes, tot wien hy ſepde: Heer *Cortes*, het voordeel dat gy tegenwoordig op my behaald hebt, is ſeer groot, nadien ik uwen Gevangen geworden ben. Waar op Cortes hem antwoozdde: Dat de gevangen-neminge van ſijn Perſoon, nog ſeer gering was, by 't geene hy in deſe Landen verrigt hadde. Hy deê hem dan in ſekerheyd ſtellen / en wierd wegens den onruſt / waar in men deſe nagt overbzagt / niet verbonden. Maar den volgenden dag na Villa Rica geſonden.

Diego de Rojas onder Narvaez, ſtrijd moedigliyk ter verdediginge van ſijn Vaandel.

Narvaez gevangen.

Na de gevangen-neminge van Narvaez, deden die by hem waren / geenen wederſtand meer; Ferdinand Cortes nu / liet ſig ten algemeene Bevelhebber / en Opper-Regter van beyde de Legers / in den Name van den Koning uytroepen; gelaſtende een peder hem daar vooz t'erkennen / op ſtraffe van 't leven; datſe alle deeden / eenige dzywilligh / en anderen gedwongen ſijnde; behalven dzie honderd Soldaten / die ſig beſtand hielden / en ſig in een Hups

Cortes doet ſig van den Manſchap van Narvaez voor algemeen Bevelhebber huldigen.

Digitized by Google

Hupg verſterkten; tot wien Carraſco ſepde: Datſe nu eene goede gelegentheyd hadden om die van *Cortes* aan te vallen, vermits ſy, die hem den Eed gedaan hadden, ſonder Wapenen waren, en dat de ſijnen mede ſig verſtrooyt hadden, en niet dagten dan om te roven. Alhoewel deſe raad niet te verwerpen was / en ſp ſig ſonder hoofd vonden / waar na veelen van hen dongen / vertoef denſe tot het dag wierd. Toen vertoonde ſig Chriſtoffel d'Olid vooz hen / biedende hen wegens Cortes goede Vooz-waardeng aan; dog het meerendeel riepen: De Koning leeve, en Diego Velaſquez, vermits hp altoos berepd was om wel te doen / dewijl ſp hem genegen waren. Na deſen uptroep / ſepde hen Chriſtoffel d'Olid: Datſe hen door geweld ſouden noodſaken te doen, watſe nu door vriendſchap van de hand weſen; En gegaan ſijnde om hier af aan Cortes berigt te geven / ſepde Carraſco hen: Datſe op de Pakkaadje van Cortes moeſten toeleggen / en dat ſp ſig daar dooz verrijken konden / en ſig dan verbolgens inſcheepen / en den ſchat na Diego Velaſquez voeren / genoeg ſijnde / om eene andere Vloot daar mede upt te ruſten. Alhoewel dit berigt goed gekeurd wierd / kondenſe ſig egter niet ter uptvoeringe gedzagen; Geenen dan Carraſco was-'er / en vond'er geene Wagt / dan Marina, die vooz Vertaalſter diende / en Juan d'Ortega, Lyfknegt van Cortes. Hp nam een Paard / en eene Spies / en quam weder bp ſijn volk / allen bp een ſijnde / en verhaalde hen wat ſchoone gelegentheyd ſp verlooren hadden. Ondertuſſchen waren die van Cortes beſig om het Geſchut aan te voeren / om die ſig niet wilden overgeven / te beſchieten; en alsſe daar mede baardig waren / gelaſte hp aan den Buſſchieter Meſa, een Stuk Geſchut om de leus los te brande / dat geſchiedde; ingevolge nu ſpaak Chriſtoffel d'Olid wederom met hen / enſe gaven nogmaals ten antwoozd; De Koning leeve, en Diego Velaſquez. Daar op beval Cortes andermaal een Stuk Geſchut te loſſen / waar van de Kogel twee van hen weg nam; en verbolgens nog een af-

1520.

Raad van Carraſco, aan die honderd Soldaten van Narvaez gegeven, die ſig d'onderwerpingen ontrekken.

Worden genoodſaakt ſig Cortes

1520. afgeſchooten wordende / deê'er wederom eenige ſneuvelen; het geen veroorſaakte dat verſchepde tot Cortes overgingen / en andere verweerden ſigh / tot hen den Leeftogt ontzaak / en alduſ wierdenſe genoodſaakt ſig over'te geven. Cortes gelaſte verders aan Ojeda en Marquez om de Wapenen by een te ſamelen / en ſe te verbergen.

t'onderwerpen.

Klagten van twee Vrouwen over Narvaez Soldaten.

Toen het reeds dag gewordeu was / twee Vrouwlieden / dat Suſters waren / Beatrix, en Franciſca d'Ordas genoemd / de Gevangen-neminge van Narvaez vernomen hebbende / en de nederlaag van ſijn Leger / riepen uyt een Venſter / O laf hertige *Dominicanen*, het Spinrokken paſt u beter dan den Degen; Wat hebt gy u nu deftig gequeeten? Hoe ongelukkig ſijn de Vrouwen, die met ſoodanige Mannen hier gekomen ſijn? Vervolgens voor Cortes gekomen ſijnde / dedenſe voor hem haren eerbied / en ſpraken woorden / die niet Vrouwelijk ſcheenen / lovende ſijne dapperheyd. Nu was'er niemand overig om den Eed voor Cortes af te leggen / dan Carraſco, en als hy te Paard verſcheen / dat hy genomen hadde / ſeyde Cortes tot hem: Carraſco, klim af, want dit Paard behoord my toe. Hy gaf ten antwoord: Dat hy 't niet doen ſoude, ſoo men hem het ſijne niet en gaf; Wat aanbelangt den Eed / hy bad Cortes, hem pets anders te bevoelen; maar Cortes gelaſte hem in boepens te ſlupten / dien hy drie dagen dragen moeſt / tot hy ſig gelijk d'anderen / onderworpen hadde. Hy wilde hem niet doen hangen / nademaal hy dit volk door ſagtigheyd dagt te bevreedigen.

Na datſe allen de gehoorſaamheyd en getrouwigheyd door den Eed beveſtigt hadden / deê Cortes ſijn Leger monſteren / om t'ervaren wien hy verlooren hadde; toen nu die van Narvaez ſagen / dat hy niet meer dan twee honderd-en-tſeſtig Mannen ſterk was; dat dit magtig Leger van Tlaskalanen niet te voorſchijn quam / waar van men ſoo breed geſproken hadde; datſe niet dan van wepnig Pieken / ſonder horſt-harnaſſen voorſien waren

Narvaez Manſchap ſchaamden ſig van ſoo weynig

Digitized by Google

ren / ook van geene Paarden / weynig Wapenrokken / Spiessen / Schiet-geweer / en Degens die slegt gesteld waren / schaamden sy sig niet weynig / datse dus van hen overwonnen waren ; sulks datse haar hier over vertoornden / en Narvaez vervloekten / die hen soo qualijk bestierd had. Dit nu bekreunde Cortes sig weynig / tot dat hy sig allenxkens bevlijtigde van hen in hun pligt te doen stellen. Aan sijne zijde waren'er alleen twee gesneuvelt / en een gewond. Dog aan de zijde van Narvaez waren'er elf gedood. Eenen Neger was'er by Narvaez, een groot Potsemaker / die tot Cortes veele scherssende redenen voerde / en onder anderen seyde / dat toen hy / Sluyt u, sluyt u, hoorde seggen / hy geloof de d'overwinninge aan sijne zijde te sijn / en dat gesegt wierd : Deese is mijn Haan ; dat hy in een Boom klom / en tsedert sig niet bewoogen hadde / vreesende datse jagt op hem maken souden. Cortes schonk hem eene Goude Kroon / wel ses honderd Ducaten waardig sijnde. Hy danste met dese Kroon / en seyde onder andere boertige redenen Heer Bevelhebber, gy hebt aldus den Oorlog gevoerd, en met dit, soo wel als met uwe kragten overwonnen ; soo gy my in Ketenen of Boeyens verwijst, datse dan van dit Metaal gemaakt sijn ; want by mijner trouwe, dien geenen aan wien gy diergelijke soud gegeven hebben, sullen'er niet wenschen soo dra van berooft te sijn.

1520.

volks overwonnen te sijn.

't Gesag van eenen boertigen Neger.

Eerlang hier na quam de Heer van Zempoala, van veele Indianen verseld / dragende Roosekranssen en eenige Bundels van Bloemen. Sy leydense voor Cortes, en voor de Bevelhebbers die sy kenden / neder / en quamen hem wegens d'overwinninge begroeten / en loof den hem seer. Hy bad hen in sijn Gehugte te komen ; waar op Cortes hem omarmende / verheugde sigh met hem / en met d'anderen / en gaf hen eenige Castiliaansche Kramerye.

Vervolgens op een Doek geschilderd hebbende wat'er voorgevallen was ; als namelijk dat Narvaez gewond / en gevangen ; sijn volk geslagen / en

Motezuma krijgt berigt van

1520. en ſig overgegeven had; en dat Cortes overwinnaar / en meeſter van 't Geſchut was; hier op ſond men 't / door toe doen van Cortes, na Motezuma; en men gaf mede wegens d'overwinninge van Alvarado door eenen Caſtiliaan berigt. D'eerſte repſe toen Cortes te Zempoala quam / bood hem deſen Heer eene Vrouw van aanſien aan / die ſeer ſchoon was / Catharina geheeten / en gaf'er insgelijks aan d'andere Bevelhebbers een. Hy herbergde haar in 't ſelve Huys / vermits het goed en ſterk was / en onthaalde haar deftig; alhoewel hy anderſins wat ongeruſt was / dit volk dus overwonnen te ſien / die het moeyelijk viel / hun ongeval te dragen; en alſoo hy op middelen bedagt was / om deſe quellinge t'ontgaan / ſoo quam eerlang de Bevelhebber Barrientos met de Chinantecas, na hunne wijſe wel gewapent; en beden het Leger van Narvaez ſien / en hoe hy in Nieuw-Spaanje in agtinge was. Hy beſloot nu hen te verſenden / en deſe Caſtilianen te verdeelen. Hy gelaſte aan Diego d'Ordas om'er drie honderd van tot ſig te nemen; en ſig te verwaardigen om het Landſchap Guazacoalco te bevreedigen / en aan Juan Velaſquez de Leon, om met eene andere Bende / na de Rivier Garay te gaan / om'er ſig mede Meeſter van te maken / op dat men ſig in ſekerheyd ſtelde; dat insgelijks eene groote vergenoeginge baarde.

d'overwinninge door Cortes behaald.

Cortes doet alle de Goederen van Diego Velaſquez en Narvaez in ſekerheyd voeren.

Na het behalen van deeſe overwinninge / belaſte Cortes aan Pieter de Malvenda, Hofmeeſter van Diego Velaſquez, om alles wat hem gehoorig was / by een te bringen / als mede dat van Narvaez, om het in ſeekere bewaringe te ſtellen / en gaf hem pemand ten overſtaan mede / ſegginde dat de Soldaten 't hen opgenen mogten. Ter ſelver tijd nu / ging het gerugt / dat'er eenen Neger in 't Leger van Narvaez gekomen was / die de Kinder-pokken hadde / en alſoo het Geheugte van Zempoala ſeer groot was; ſoo dat'er ſig veel volks onthield / en de Hutſen waar in d'Indianen woonden / ſeer kleyn waren / en dus ſeer bekrompen leefden / verſpreyde ſigh deſe Siekte ſoodanig onder d'Indianen, dat (het ſy

we-

Digitized by Google

wegens datſe'er geene geneeſinge voor wiſten / of nademaalſe de gewoonte hadden van ſig dagelijks te waſſchen / en ſulks met deeſe vuurige Siekte te meer door de hitte van 't Geweſt aangeſet/dat alles tegenſtrijdende met deeſe quale was) / van ſtierven'er een ſeer groot getal : Waar upt nog eene andere ongelegentheyd ſproot ; namentlijk / dat de Vrouwen met deeſe quaal beſmet / geen Maiz konden malen / nog Brood bakken. De ſterfte wierd'er daar by ook ſoo groot / dat de levende niet beſtand waren om de Lijken te begraven / en deeſen ſtank ontſtak de Lugt ſoodanig / dat men vreeſde dat'er een Peſt upt ontſtaan ſoude. Deeſe Siekte der kinder-pokken / verbreyde ſig door geheel Nieuw-Spaanje , en veroorſaakte een groote ſterfte ; en 't was eene ſeldſame ſaak / d'Indianen alle ſoo geſchonden te ſien. Veele waren van gedagten / dat deeſe Siekte niet ontſtond upt de beſmettinge van den Neger , nademaalſe van tijd tot tijd beveſtigden / dat'er deeſe quaale en nog anderen / gemeenlijk wel gebeurden ſig t'ontſteken / en datſe algemeen in d'Indiën was ; en vermitſe de Caſtilianen niet beſmetten / ſoo is 't eenigermaten gelooffelijk te agten. Wat berigten Ferdinandes Cortes , onderwijl van den Opſtand der Mexicanen ontfing / ſullen wy ſtraks hier na verhalen ; en nu nog pets van de Caribanen inlaſſen.

1520.

Kinderpokken onder d'Indianen van Nieuw-Spaanje in ſwang.

Na dat dan Rodrigo de Figueroa een nauwkeurig onderſoek by d'Indianen gedaan hadde / wie dat Menſchen-vleeſch aten / en in welker Landen ſy ſig ontbielden / upt vreeſe dat men onder voorwendſel van hen te vangen / ook anderen daar voor gevangen mogt voeren ? Hy verklaarde dan / door eene Geregtelijke handhavinge / dat alle d'Indianen der Eylanden die niet door Chriſtenen bevolkt waren / voor Caribanen geagt wierden / upgeſonderd die van Trinidad, Lucayos, Barbudos, Gigantes, en Margarita ; en ſeyde alle d'anderen van Barbaren , en Eylanden der Chriſtenen bewoond te weſen ; Datſe geen gehoor ter bekeeringe gaven / en gelijk als die Menſchen-vleeſch eeten / en geene Leeraars van het Catholijk Geloove gedoogen wilden. En

Verklaringe wien de Indianen voor Caribanen agten.

1520. wat het Vaste Land aan belangde / (na het geene men'er toen van verseekert was) verklaarde hy insgelijks alle het overige van dese Kust / sig tot dese der Paarl-Eylanden uytstrekkende / behalven een Landschap Paracuria geheeten / onder Guatiaos gehoorende / dat geene Caribanen waren. En van daar strekkende langs de Kust tot aan de Golf van Paria, was nog een ander Landschap / dat aan dit van Aruaca grensde / die voor Caribanen berugt waren. Na dit verder voort strekkende / was'er een ander / wiens Bewoonders hy voor Guatiaos agte / en verklaardese waardig / wel gehandeld te worden. Insgelijks hield hy die van 't Landschap Uriapari voor Caribanen. En verder neerwaarts aan de selfde Kust van de Golf van Paria, dese erkende hy / als de Urinacas sijnde / voor Guatiaos, vermitsse met de Castilianen, en hunne vrienden handelden. Hy verklaarde mede voor Caribanen d'Indianen aan de Kust van Taurapec. En lager in den omtrek des Golfs / agte hy mede d'Olleros, Caribanen te wesen. En de Landschappen van Maracapana en Cariaco, uytgesonderd dese van Pauana, gelegen in een ander Landschap van de Golf van Paria, tot aan Boca del Drago; welke Indianen van Pauana, van d'eene ter andere Zee / hy verseekerde Guatiaos, en vreedsamen te sijn. En van Cariati, (dit Landschap gehoorende onder dat van den Cacique Salcedo, met dat van Cumana, en Chiribichi, tot aan de Rivier Urari), verklaarde hy voor Guatiaos; en van Urari, de Kust neerwaarts strekkende insgelijks. Wat aanbelangd de Coquibocoa, behalven de Unatos, van dese verklaarde hy sig niet / tot nader berigt-neminge. Die geenen van Coquibocoa, tot aan de Rivier vijf-en-twintig mijlen van Darien, oordeelde hy Guatiaos te wesen / alhoewelse van afschuwelijke bedrijven beschuldigt wierden / wederhoudende voor hen de verklaringe van dit misdrijf / om door dit middel te vermijden / dat mense met geene Oorlogen beswaarde. En aangaande d'Indianen Landewaarts in woonende / van

van de boven aangeroerde Landschappen tot aan C. del Isleo blanco, die nabÿ die van Codera is / behalven de gemelde Guatiaos, soo veele Landschappen / als'er sig binnens Lands uytstrekken / verklaarde hy Caribanen te sijn; en verkondigde / dat men met sijne verlof-gevinge / Voorwaardens en Voorschriften dien hy upt gaf / stroopinge derwaarts doen kon / vangende / en doende openlijk den Oorlog aan d'Indiaansche Caribanen. Hy verbood aan een yeder verders geen ongelijk / aan yemand der andere Plaatsen te doen / waar van men geene uytdrukkelijke melding gedaan hadde / datse Caribanen waren / alhoewel men'er om te handelen / toe stond. Voor 't overige was dese verklaring seer dienstig / om het volk alle twijffel t'ontrekken / wie Caribanen waren of niet. 1520.

Verbod om geen ongelijk aan d'Indianen te doen buyten dese verklaringe.

Volgens d'ervarenisse die de Koning gelastte te nemen / om d'Indianen der Eylanden in vryheyd te stellen / stelde Rodrigo de Figueroa twee Gehugten / ten voorbeeld voor / die soodanig traag waren / om de benoodigtheden van hun leven te versorgen / dat men'er van oordeelde dat sy geene bequaamheyd hadden / vermits alle aanmaningen onnut waren; selfs de beloften van hen in vryheyd te stellen / gaf hen niet meerder sorge van des morgens t'arbeyden om als Menschen te leven. En schoon sy ten antwoord gaven / datse deden watmen hen gebood; leefden sy als Lupaards / sonder reden / en sonder eenige sorge voor den anderen dag te hebben. Dese ervarenis die men van dese Indianen hadde / gaf aan eenigen gedagten / die daar ontrent eene aanbeveelinge hadden / datse hen soud ontnomen worden; Weshalven sy aan den Koning schreeven / en Figueroa lasterden / seggende dat hy d'Indianen aan sijne Maagschap / en vrienden gaf / die maar nieuwelijks upt Castilie gekomen / en die niet dan op hun voordeel bedagt waren / sonder dat der Indianen te behartigen. Figueroa antwoordde / dat dese beschuldigingen van Menschen voort quamen die hun aangelang hier aan hadden / als mede van d'Amptenaren van sijne Majesteyt / en Bestierders der

Onderzoek op d'onbequaamheyd der Indianen van Hispaniola.

Digitized by Google

1520. Stad S. Domingo, wegens datse d'Onderſoekers niet na hunnen ſin konden ſtellen / om de quade gebruyken die ſy invoerden / te bedekken. En 't is ſeker / dat ſedert dit Eyland ontdekt was / tot nu toe / het ſelve Beſtierders gehad hadde / die met Michael de Paſſamonte de ſaken eens waren. Nademaal de Koning hem te veel Geſags gegeven hadde; en deſe verſchillendheyd van gedagten / gedeyde ten verderf der Indianen; vermits de Koning en den Raad deſs niet wiſten t'oordeelen / ſiende d'eenen prijſen / wat d'andere laakten. De Koning egter door een broom voornemen / viel den gemelden Raad van Indiën by / wegens de behoudeniſſe / en onderwijſinge der Indianen deſer Eylanden / 't Geloove betreffende; en gelaſte dat men d'Aanbevelingen / die deſwegen waren gegeven / werkſtellig maakte; dringende gedurig daar op / datſe als Vryen gehandeld wierden / en dat men beſorgde / datſe ſtaatkundig / en in eene goede ordre leefden / ſonder in pemands aanbevelinge te ſijn. En nademaal d'eerſte Bewoonders / hier over eenen grooten weerſin hadden / ſcheen het een middel te ſijn / dat d'aanbevelingen die men werkelijk daar op verwagte / niet meer in agt genomen wierden / en men deſe even als bevoolen was geweeſt / ſtellende onder hen Ambterlieden / die den Landbouw op ſig namen / en d'aarde bebouwden / als mede het Vee aanqueekten; doch dit had al mede geen gewenſcht eynde.

Verſchillende gedagten daar over in den Raad.

Men handeld verders ter behoudeniſſe der Indianen.

Men handelde in den Raad / of het goed voor de behoudeniſſe der Indianen ſoude ſijn van hen aan Edellieden te geven / en omſe te verdeelen in drie byſondere Deelen; als een voor den Koning; een ander voor den Heere; en het derde voor hem; en dit wierd geoordeeld na goeden gemoede te konnen geſchieden. Men belaſte ook / dat alle d'Indianen die de bequaamheyd hadden / en gewilligſijk in gemeenſchap wilden leven / dat men ſulks gedoogen ſou / ſchoonſe onder de beheerſchinge van eenige Caſtilianen ſtonden. Het wierd mede bevoolen / dat men in de Stad S. Jago op Cuba, eene plaats voor de Ba-

Vaders Dominicanen verstrekken sou / om'er een Klooster te stigten / en omse in d'onderwijsinge des volks behulpsaam te sijn. Ter selver tijd vermeerderde den Handel in de Suyker soodanig / dat de groote winsten diemen'er van trok / maakten / datmen in 't Goud-soeken veragterde. Ook waren d'Inkoomsten der voordeelen die men uyt Plaatsen trok / die tot hier toe nog niet ontdekt geweest waren / seer groot; weshalven men ten dien eynde heymelijk eenige Caravellen uytruste. Maar om de verongelijkinge die men den Indianen, onder dit voorwendsel konde aan doen / te vermijden / soo gaf men'er niet dan beswaarlijk verlof op / en sulks onder nauwe bepaalde voorwaardens / van yemand wegens den Koning mede te voeren / waar mede in agt geslagen wierd / dat / (behalven het regt dat men aan hem schuldig was) / men d'Indianen niet qualijk handelde. 1520.

Op de dood van Juan de Quevedo, Bisschop van St. Maria el Antigua del Dariën, wierd in desselfs plaatse Vincent Perraza gestelt / van d'Ordre der Dominicanen; en ter selver tijd beval de Koning / dat men aan Gonzales Bunez de Balboa, Broeder van den Landvoogd Vasco Bunez, wegens sijne goede diensten / d'Indianen Babonias gaf / dien hy tot sijnen dood beseeten hadde / en die Pedrarias Davila, reeds aan verscheydene Persoonen verdeeld hadde. De Stad Panama vaardigde Franciscus de Licaur, en Benito Hurtado af / om de Koning te smeeken / hen eenige Ordeninge te verschaffen / diese voor het goed bestier noodig hadden / en dat men hem eenige voorregten / ter verbeteringe van die Stad / mogte toestaan. Dit nu stond hen de Koning toe / en beval in onderling verstand te leven / en d'Indianen niet qualijk te handelen / en sulks met eene soodanige tederheyd / dat hy wel blijken liet / de bysondere begeerte die hy hadde / dat men sijne Beveelen nauwkeuriglijk volbragt.

Op de dood van den Bisschop van Dariën, komt Vincent Peraza in des selfs plaats.

Gunstbewijsinge des Konings aan de Stad Panama.

1520.

SCHEEPS-TOGT
door
LUCAS VASQUEZ D'AYLLON,
en andere gedaan, van
HISPANIOLA,
na de Vaste Kuſt, en het Landſchap
CHICORA.
In 't Jaar 1520.

Lucas Vaſquez d'Ayllon ten Togt na de Vaſte Kuſt uytgeruſt.

Ontdekt het Landſchap Chicora.

GElijk d'Indianen der Eylanden om deeſe tijd dagelijks verminderden / en dat men verlof gaf om de Caribanen te vangen / ſoo ruſte men onder hen eenige Scheepen daar toe uyt; en onder anderen lande Lucas Vaſquez d'Ayllon, met eenige Inwoonders van S. Domingo aan. Men ruſtte mede twee Scheepen in de Haven De Plata te Hiſpaniola uyt; die (eenige agten / 't ſy door eenig Onweer; anderen / datſe geene Indianen gevonden hebbende / daar heenen ſy hunnen cours ſtelden / om geenen vruchteloosen Togt gedaan te hebben) hun cours ten Noorden veranderden / door kemiſſe die ſy van de Scheepstogt van Juan Ponce de Leon hadden. Sy ontdekten een Land Chicora en Gualdape genoemd / op twee-en-dertig Graden gelegen / nu C. de S. Helena geheeten / nevens de Rivier Jordan, vermits den Bevelhebber deſer Scheepen dus genoemd was / en het de gewoonte der Ontdekkers is / hunne namen aan de Rivieren / Capen, en andere Plaatſen te geven: of wel wegens d'invallende Heylige Dagen, wanneerſe die op doen / of anderſins na hun behagen. Soo dra d'Indianen deſer Plaats de Scheepen ſagen / gelijkſe dan diergelijken noch noopt beſchouwd hadden / ſoo dagtenſe eerſtelijk dat het eenige Gedrogte-

telijke Visschen waren / die dus over Zee swerf den. Dog stonden niet weyniger verwonderd / toense uyt de selven / gebaarde / en gekleede Mannen sagen komen; waar voor sy 't op een vlugten stelden / midlerwijl hen de Castilianen na liepen. Sy agterhaalden eenen Indiaan, en eene Indiaandinne, en kleededen hen beyde op de Castiliaansche wijse; gaven hen mede te eeten / en Wijn te drinken / waar medese hen weder versonden. De Koning deeses Lands eene soo vreemde saake siende / was gantsch verwonderd: En sond vijftig Indianen om Leeftogt na de Scheepen te voeren. Eenige Castilianen te Lande gekomen / gaf hy Geleyders mede om hen het Land te doen sien. Men gaf hen / waarse passeerden / te eeten / en eenige kleyne Geschenken van Goud / Paarlen / Cottoen, en eenige kleyne Konst-stukjens van Silver. Na datse de wijse van leven deser Landaard hadden aangemerkt / en wat sy'er verder sagen / en datse hen van Water voorsien hadden / versogtense veele Indianen de Scheepen te komen besien. Als sy'er nu ter goeder trouwe in gekomen waren / sonder op eenig quaad te denken / gingen de Castilianen t'zeyl / en voerdense met hen. Maar God die niets ongestraft laat / gehengde dat eene deser Scheepen verlooren ging / nevens alle die'er in waren / en dat d'andere Indianen in 't andere Schip / by na alle van den Honger / en ongemak storven / willende van droefheyd niets eeten / schoonse te Hispaniola gekomen sijnde / Honden / Ezels / en andere Krengen aaten. Dese Daad wierd seer euvel opgenomen / en men agte datse swaarlijk soude gestraft sijn geworden; maar eenige seggen / dat men 't te Hispaniola om eenige redenen niet deê / en men'er aan 't Hof geen kennisse af hadde. Lucas Vasquez om andere saken na Castilie vertrekkende / bragt berigt van dese ontdekkinge / met gedagten om'er een versoek op te doen. Hy hadde by hem eene deser Indianen, die hem diende / en die tsedert de Castiliaansche Taal geleerd had / Franciscus de Chicora genoemd; dese verhaalde groote dingen van sijn Land.

1520.

Doet eenige Indianen te scheep komen, die men gevankelijk ontvoerd.

1520. D'Indianen van dit Landschap sijn Olijf-verwig van Huyd als alle d'andere Indianen, die soo wel ten Noorden als ten Zuyden woonen; sy sijn welgemaakt van Lijf / en hebben weynig baard / swarte Hayren / die hen tot aan den middel hangen; en dat der Vrouwen nog langer / alle fraay gevlogten. Een ander Landschap is'er aan dit grensende / datse Duaré noemen / alwaarse de Hayren tot op hunne Hakken dragen. De Koning was van gestalte als een Reus / en Data genoemd. Sijne Vrouw / en vijf-en-twintig Kinderen als hy hadde / waren van eene afschuwelijke grootte; en hen gevraagt sijnde / hoe sy soo groot wierden / seydense datse Worsten met betoverende Kruyden gevult aten. Andere seyden / datmen hen de Beenen uytrekte / wanneerse nog seer jong waren / en datse hen des weder hersteld hebbende / vervolgens met sekere gekookte Kruyden / nogmaals de Leden uytrekten. Dit verstond men van eenigen van hen dienst gevangen hadden / en gedoopt wierden. De Priesters waren'er op verscheydene wijsen gekleed. Sy droegen geen Hayr / behalven eenige lokken aan de Slaap des hoofds. Sy kaauwden een seker Kruyd / en wierpen het Sap als bedauwende op de Soldaten / wanneerse na een Veldslag gingen / dat by hen eene wijse van zeegeninge is. Sy genasen de Gewonde / begroeven de Dooden / en aten geen vleesch. Sekere Grysaards waren'er / die het Ampt van Genees-heer bedienden / en daar waren geene anderen als sulke. Sy genasen de Siekten met Kruyden / en hadden'er veelen die hen in verscheyde Siektens dienden. Sy braakten den Slijm en alle onsuyverheyd door middel van een seker Kruyd uyt / datse Gabi noemden / dat seer goed en heylsaam was / nademaalse door middel van deese geneezinge / lang / en gesond leefden. De Priesters waren groote Toveraars / die met betoveringen omgingen. Sy hadden twee kleyne Afgoden / dien sy tweemaal des jaars / alleenlijk aan het gemeene volk met groote praght vertoonden / bysonderlijk ten tijde van 't Gezaay;

Desen Landaard beschreven.

Kleedinge, en gewoonte der Priesters.

De

De Koning ging dan voor dese Afgoden in omgang; en des nagts voor het Feest, en 's morgens verroondense die aan het volk op eene hoogte; sy waren Mannelijk en Vrouwelijk. Sy eerdense op de knyen ter aarde / en schreyden met luyder stemme / om genade. Vervolgens quam de Koning van de hoogte af / als die geene diese vertoond had / en gaffe aan twee Edellieden / bedeckt met kostelijke Deckens / diese na 't Veld droegen werwaarts den omgangh geschiedde. Alle verseldense desen Omgang; want soo men'er niet verscheen / was 't eene schandvleck van dwalinge. Sy dorsten sig hier toe uyt / ten besten sy konden; eenige bestreerden sig; anderen bekleeden sig met Bladeren van Bomen en Krupden; en weder andere met Vellen. Alle songense / en dansten / en veele hadden Ledere Monnaangesigten voor. De Mannen vierden dit Feest by dag / en de Vrouwen by nagt. Sy songen / en deden hunne Gebeden; sy offerden / en rookten met Wierook / en den volgenden dag bragtense d'Afgoden weder in den Tempel / verbeeldende sig door dit middel een goed jaar te verkrygen. 1520.

Plegtigheyd hunner Afgoden.

Op eenen anderen Feestdag, bragtense in 't veld een Beeld van Hout / en oeffenden de self de plegtigheyd. Als dan deedense eene lange houte Balk in d'aarde opregten / die regt was / en stelden het Beeld daar op / vervolgens omringdense het met Banken / Koffers / en Staakwerken; De gehuwde Lieden naderden dan / en bragten'er hunne Offerhanden / dien sy op de Koffers leyden. De Priesters namen wel agt op hen die 't meeste gaven / en maakten 't gemeen / en dese die het meeste gegeven hadde / wierd des het gantsche jaar geeerd; sulks dat veele offerden / na die begeerte om anderen den voorrang af te gewinnen. De voornaamsten onder hen aten van de Vrugten / en aangeboodene Spijse / en't overige wierd onder hen / en de Priesters verdeeld. De nagt gevallen synde / begabense sig na het Beeld / en wierpen 't in de Rivier / of in Zee / op dat het sig met de Water-Goden vereenige / ter eere van wien sy dit Feest vierden. Op

Een Feest by hen gewoon te vieren.

Andere

ee-

1520. eenen anderen dag groevenſe van eenen Koning / of eenen Prieſter upt d'aarde de Beenderen / dienſe in groote waarde gehouden hadden / en ſteldenſe op eene Schouwplaatſ in 't Veld / alwaar de Vrouwen rondom gingen / huylende / en offerden watſe konden / en den volgenden dag bragt men deſe Beenderen weder in 't Graf / alwaar dan eenen Prieſter eenige redenen voerde / tot lof van deſe / wiens Gebeente het was. Sy redeneerden over d'onſterflijkheyd der Ziele ; ſy geloofden dat'er eene Helle was / of eene Plaats van ſtraffinge / dat de Goden hen in ſeer koude Plaatſen ophielden / waar ſy de Zielen ſuyverden. Sy ſpraken mede van een Paradijs / en ſeyden dat het eene ſeer gematigde Plaats was / die door Quxuga, eenen grooten Heer / beſeten wierd / die ſagtmoedig / en hinkende was / en dat hy de Zielen die na ſijn Koningrijk gingen / ſeer wel onthaalde / alwaarſe ſongen / danſten / en ſig met hare Welbeminden verheugden / en dus wierden ſijne Gebeentens in grooter eere gehouden ; vervolgens gaf den Prieſter de Omſtanders verlof om te ſchepden / berookende hen de Neusgaten met Krupden en welriekende Gommen / dat hy hen by wijſe van zegeninge toe bliet. Sy geloofden dat'er veel volks in den Hemel was / die aldaar in vreugden leefden / en eene meenigte onder d'aarde ; en dat'er Goden in de Zee waren / op welke de Prieſters hunne Geſangen wiſten te maken. Op 't afſterven der Koningen / maaktenſe Vuyren als van Vuyrwerken / en gaven voor / dat dit de Zielen waren / nieuwelijks upt hunne Ligchamen verhupſt / die dus na den Hemel gingen. Alsſe deſe Lijken begroeven / maaktenſe een groot geſchrey. De Koning / of Cacique keerde het hoofd op de ſlinker-ſchouder / wanneer hy eenigen gunſt doen wilde / aan den genen die hem begroette. De Weduwe wiens Man door den natuurlijken dood overleden was / konde niet weder hertrouwen / maar ſoo hy door het Geregte ter dood gebragt was / konſe ſulks doen. De Vrouwlieden van een quaad gedrag / verkeerden

Plegtigheden van de ſelve.

Hoeſe ſig op 't afſterven hunner Koningen gedragen.

Digitized by Google

den noopt onder die gehuwt waren. Sy speelden met Ballen / en Werptollen / en schooten met Boogen na 't Wit / waar opse seer wel waren afgerigt. Sy hadden'er Silver / Paarlen / en Gesteentens van groote waarde / dog van alles seer weynig. Dit Land had overbloed van Herten / die sy in hunne Hupsen opvoeden / en gingense in 't Veld weyden / onder 't opsigt van gestelde Herders / diese des avonds weder in de Stallen van hunne Meesters / versamelde / en maakten kaas van de Melk der Reeën. Dit sy genoeg van het Landschap Chicora, en der selver Inwoonders gesepd. 1520.

Ferdinand Cortes te Vera Cruz sijnde / alwaar hy na d'overwinninge / ozdze op alle saken stelde / op dat hem geene moepelijkheden ervaren mogt / vermits hy de gesteldheyd deeser Landaard seer wel kende. De Landvoogd Diego Velasquez gedzoeg'er sig met alle bedenkelijke sagtigheyd / upt vzeese dat d'Indianen die qualijk genoegt waren / niet eenigermaten in wanhoop vervielen. En gelijk de Bevelhebbers Juan Velasquez de Leon, en Diego d'Ordas niet verre van de hand waren / (want se gingen volgens den last die hen bevoolen was); alsoo quam de Castiliaan, die men na Mexico, om de tijdinge van d'overwinninge te bzengen / gesonden hadde / die Cortes op Narvaez behaald had / nu weder / en verhaalde: Hoe de *Mexicanen* in opstand waren, en toonde eenige Wonden, die hy van hen ontfangen had, en sig wonderdadig gered hadde. Hy bad dan *Cortes* om *Pieter d'Alvarado*, ter hulp te komen, en seyde dat *d'Indianen* de vier *Brigantins* verbrand hadden, die hy te *Mexico* hadde doen bouwen; datse een gedeelte der Muur van het Huys, waar in de *Castilianen* hun verblijf hielden, om verre geworpen hadden, alsse sig met veel arbeyds daar van gediend sagen; datse insgelijks een ander Gebouw verwoest hadden; datse d'Oorlogsbehoeften door vyer in brand geset, de Bruggen verbrooken, den Leestogt ontvoerd, en *Pena* den Gunsteling van *Motezuma* gedood hadden, met wien hy

Berigt wegens den opstand der Mexicanen aan Cortes gedaan.

1520. hy een groot vermaak genomen had; dat de *Caſtilianen* ſig nog wel verdeedigden, en veele *Indianen* doen ſneuvelen hadden; en dat ſoo *Motezuma* niet veelmaals den ſlag doen eyndigen hadde, uyt vreeſe dat ſe *Alvarado* dooden mogten, ſy alle ſouden verlooren ſijn geweeſt. Vervolgens het berigt van deſen opſtand agtervolgende / vernam men: Dat ſe behalven *Pena*; inſgelijks *Valdivia*, en *Juan Martin Nariſes* gedood hadden; en dat *Alvarado* ſpoedigh om byſtand verſogt. Deſe tijdinge bedroefde Cortes ſeer. Hy ſtelde eerlang in Villa Rica order; liet'er eene goede beſetting / en Narvaez gevangen / nevens eenige der Oproerigſte Soldaten. Hy gelaſte mede aan Juan Velaſquez de Leon, en aan Diego d'Ordas, dat ſe alles in ſtaat lieten ſoo ſy 't vonden / tot nadere Ordre. Hy ſprak met de Soldaten / en vertoonde hen: In welk gevaar de *Caſtilianen* in *Mexico* waren, en de ſchande die den Landaard wedervaren ſoude, in 't verlieſen van alles wat ſe met ſoo veele moeyten gewonnen, en dus lange in de Stad bewaard hadden, waar uyt ſoo veele voordeelen voor den dienſt van God, en den Koning ſtonden gebooren te worden, nevens 't beſitten van oneyndige Rijkdommen. Dat hy nu beſlooten hadde om *Alvarado* byſtand te doen, en dat die hem volgen wilden, ſig te verklaren hadden, op dat hy hen van Wapenen verſorgde. In deſe dringende nood vonden ſig ſoo wel vrienden als vyanden vrywillig aan / en die geene Wapenen hadden / wierden'er van voorſien. Vervolgens in Villa Rica alles in goeden ſtaat ſijnde / liet hy'er honderd Man. Hy gelaſte aan die geenen die hy na Goazacoalco, en na andere Plaatſen geſonden hadde / ſig te Tlaſcala by hem te voegen. Hy voorſag ſig van Bevelhebbers; deê het Leger monſteren / en liet ſijne Goederen / nevens de Sieken te Zempoala, op dat alsſe weder herſtelt waren / hem volgden / nevens dertig Mannen van de beſettinge: Vervolgens ter Miſſe geweeſt hebbende / vertrok hy verſeld van den Heere van Zempoala; die hem tot een myl van daar geleyde. Hy quam deſen dag

Waar in den Gunſteling Pena, en anderen gedood worden

Cortes gaat na Mexico, om ſijne Caſtilianen onderſtand te doen.

Digitized by Google

dag te Rinconada, en den volgende lepde hy seven mijlen af. Sy bevonden sig meer dan elf honderd Castilianen, en nabij eene Rivier gelegerd sijnde / quamen'er veele Indianen met Leeftogt aan; en allerwegen waar men passeerde / bragt men't hen ingelijks / tot datse nabij Tlascala gekomen waren / alwaar sulks agterbleef. En door soo veel het gantsche Leger niet te gelijk trekken kon / gelaste Cortes aan Juan Marquez, en aan Alonso d'Ojeda, om na 't Tlascala te gaan / om den Leeftogt te verwaardigen / voor hen die agter bleeven / en om tijdinge van d'Alvarado te vernemen. 1520.

Te Tlascala gekomen sijnde / verheugden sig de Heeren / en al den volke / wegens d'overwinninge / door Cortes behaald / weetende nu dat hy seer dapper / en nog wel varende was / en wel boven al / dat hy sig nu met soo veel Krijgsknegten versterkt hadde / om de Mexicanen te straffen. Sy gaven dan Order / den Leeftogt te versorgen / en seyden dat Alvarado sig seer wel verdedigde / en reeds veelen der Doornaamsten gedood hadde; dat den aankomst van Cortes alles bevreedigde; dat de Muytelingen gestraft waren / en booden volk ter hulpe der Castilianen aan. Door soo veel nu het Leger desen dag thien mijlen had afgelegt / sonder eenigen Leeftogt te vinden / soo quam d'Ojeda hen met twaalf honderd Indianen te gemoet / beladen met Water / Gevogelte / Brood / en Vrugten; dese nabij gekomen sijnde / hoorde men de Bellen / die aan de Borst-riem van een Paard vast waren; Men bukte ter aarde om nader toe te lupsteren / vermits den dag nog niet gekomen was / en men ervoer eyndelijk dat het Cortes was / die sig seer verheugde van d'Ojeda te sien / en hem blymoedigklijk ontfing. Hy nu berigte hem wat hy gehoord hadde / en wat hy met sig voerde. Cortes klom van sijn Paard / en at met die hem verselden van een koud Gevogelte. Hy seyde na Tlascala te gaan / en dat hy vlijt aanwendde / om van dit verwoeste / en verlate Gehugte verder voort te trekken / nademaal

1520. maal de Soldaten reeds vermoeyd waren. Hem ontmoette eenen Soldaat Santos Fernandez genoemd / die hem seyde dat de Soldaten in soodanig eenen nood waren / datse het besterven souden / soose niet spoedigliyk onderstand kreegen / en voornamentliyk van den dorst. Eerlang daar na ontmoette hy Christoffel den Herould / nevens sijne Vrouw / half dood ter aarde leggen; hy besprengde hen met wat water in 't gesigt / en gaf hen te drinken / en van eene Vogel te eeten / dat hen weder deê bekomen. Eyndeliyk quam Cortes den seventienden van July te Tlascala aan / alwaar hy seer deftig ontfangen wierd. Sy verstrekten hem het Huys van Maxiscarzin tot sijn verblijf / en wisten niets anders / wegens den Opstand van Mexico te seggen / als dat sulks / wegens het quaad gedrag deses volks veroorsaakt wierd. Sy booden hem wel agt te geven / dat hem geen ongeval wedervoer. Hy prees hunne goede genegentheyd / en brandde van begeerte om sijn volk te sien. Middelerwijl vervolgde Ojeda sijnen weg / en vond eenigen gantsch verswakt / anderen als in onmagt / en weder anderen slapende ter aarde leggen / by dezen / en vieren by elkander / smakkende na een dronk water / sijnde gantsch afgemat. Hy vertoefde daar nabij eenen Pijnboom / waar ontrent men vyer maakte / en d'Indianen bzieden'er eenige Vogelen / en gavense ter ververschinge voor de Soldaten; Diego Moreno bleef by die geenen diemen daar vond; en Ojeda trok verder met den Leeftogt voort / verzorgde den geenen dien hy'er vond / en door dit onderstand quamense by den anderen / en aten / en verfristen sig / dankende God / onder 't verhalen van hunne geledene ongemakken.

Komt te Tlascala, alwaar hy wel ontfangen word.

Cortes monsterd sijn Manschap.

In gevolge nu vervolgdense hunnen weg na Tlascala, alwaar Cortes hen verwagte. Aldaar deê mense monsteren / en men bevondse dupsend Voetknegten / en honderd Ruyters sterk te sijn / alhoewel'er onder dit getal veele misnoegde waren; en hunnen weg vervolgende / sond Cortes Vader d'Olmedo voor af / op dat hy sijnentwegen voor Motezuma

zama liet blijken hoedanigen weersin hy hier over hadde / dat hy eenige weynige Castilianen ten sijne bescherminge gelaten had; hy egter gedoogd hadde / datse dus qualijk gehandeld wierden! Na 't geene Ojeda in sijne Memorien segt / viel'er niets sakelijks tot aan Tezcuco voor / alwaarse des morgens ten negen uyren aanquamen. Sy vonden 't byna ontvolkt / en de weynigen soo'er nog overig waren / sagen hen met geene goede oogen aan. Het Leger vertoefden'er vier dagen / toen quam'er eene Canoë van Mexico, des nagts met twee Castilianen van daar vertrokken / die S. Clara en Pieter Hernandez waren. Sy deden een nauwkeurig verhaal / van alles wat'er voorgevallen was / en seyden dat d'Alvarado nu in derthien dagen niet bevogten was / en dat de Mexicanen in alles niet dan drie Castilianen gedood hadden / waar van hier voren gesegt is. Hy deed'er by / dat men geloof de / dat op de komst van Vader d'Olmedo, en de tijdinge van 't Castiliaansch Leger / desen Oorlog sou eyndigen. Hier af gaf men te Vera Cruz berigt / en aan die van 't Leger die met de Pakkagie nog agter gebleeven waren; dus geraakten soo wel sy / als die door 't Land verstrooyt waren / in rust. Eyndelijk vertrok Cortes van Tezcuco, en vertoef de te Tepeaquilla, een weynig meer dan een mijl van Mexico gelegen / alwaar hy aankomende / over eene kleyne Brug moest trekken / waar op het Paard van Solis schichtig wordende / sijn been tusschen twee Balken brak / en Solis genoodsaakt wierd in 't water te vallen. Eenigen dit aanmerkende / en voornamentlijk Botello, hielden 't voor een quaad voorteken; dog Cortes daar en tegen voor een goed. Sy vonden'er veelen Leeftogt / maar d'Inwoonders waren 't ontweeken.

1520.

Berigt uyt Mexico, wegens 't voorgevallene aan Cortes.

Den volgenden dag / Ojeda en Marquez Indianen soekende om de Pakkagie te dragen / vermitsse hen noodig hadden / vondense eenen gantsch gekleed / en aan eene Balk van een Huys opgehangen. Het Leger voort trekkende / vondense in deese plaats /

1520. eenen grooten hoop Steenen / en meer dan vijf-honderd Vogels / sonder dat'er sig pemand vertoonde ; en alhoewel Cortes dit voor een quaad voorteken nam / en dat hy gewild hadde niet geschreven te hebben / wat hy hier vooren gelast hadde / sepde hy onder sig sulks te ontveynsen tot de Soldaten ; dat se van St. Juan souden bestraft sijn / en quam ten dage van dien Heylig in Mexico, De Mexicanen in de Deuren hunner Hupsen staande / s'weegen stil / dat se te vooren veele bedrepginge tegens hen gedaan hadden ; en de Castilianen bemerkten dat de Bruggen / om van 't eene tot 't andere Hups te gaan / opgenomen waren / nevens andere quade kentekens. Sy quamen gevolgelijk aan huune verblijfplaatse / welker Poorten geslooten waren. Sy klopten aan / omse te doen openen : Peter d'Alvarado klom op de Muur / en vroeg wie'er klopte. Cortez antwoorde / dat hy 't was. Alvarado wederom vroeg ; of hy insgelijks quam als hy vertrokken was, en met de selfde Magt dien hy onder sig gehad hadde. Waar op hy weder ten antwoord kreeg : Dat hy met eege gezegende Overwinninge quam, en met meerder kragten versterkt. Hy liet eerlang de Deur openen / kuste hem de handen / en stelde de Sleutels in sijne bewaringe. 't Was eene seldsame saak te sien / hoese elkanderen ontfingen. Die van Alvarado verhaalden de Gevaren / waar in sy geweest waren ; de dood van drie hunner medegenoten ; de aanvallen dien sy hadden wederstaan ; d'hoope die sy van onderstand hadden / en hoe de hevigheyd der Mexicanen minderde / soo drase de wederkomst van Cortes verstonden. De nieuwe Aankomelingen verhaalden mede wat hen wedervaren was ; en voor soo veel het gantsche Leger in dit Hups niet konde hun verblijf hebben / soo bleef'er slegs een gedeelte van 't selve / en 't andere nam in den Tempel sijn verblijf. Toen de Castilianen quamen / was 't ontrent middag / verzeld sijnde met veele Tlaskalanen, en andere Indianen hunne Bondgenooten. Eerlang hier na liet Cortes door Vader d'Olmedo, Motezuma besoeken ; Deese vroeg hem of den Bevelhebber Cor-

Sijn wederkomst in Mexico.

Cortes send d'Olmedo om Motezuma te besoeken

Cortes niet vermoept / nog ook niet t'onvreeden was / wegens 't geen was voorgevallen. Hy gaf 1520.
ten antwoord / dat hy wel vermoept was / en dat hy sonder dat gekomen soude hebben / om sijnen plight af te leggen. Motezuma sepde wederom / dat hy 't niet qualijk nemen soude / dat hy hem een Paard nevens een Ruyter op 't selve / van Goud gewrogt / wilde schenken: En d'Olmedo hem verhaald hebbende / wat'er met Narvaez voorgevallen was / nam hy afscheyd van hem. Veele hebben gesegt / datse van Cortes hebben hooren seggen / dat / soo hy Motezuma eerder en straks op sijn komst besogt hadde / sijne saken sigh beeter souden geschikt hebben / danse deeden / en dat hy hem veragt hadde / vermits hy sig magtiger dan te vooren sag. Men verhaalde mede veele saken van Cortes die den Mexicaner reden van opstand gegeven hadden. Eenigen sepden dat het was / wegens wat Narvaez tegens Cortes geschreven hadde. Anderen / op dat de Castilianen uyt de Stad vertrekken mogten / en hyhepd aan Motezuma gaven; en wederom andere / dat het was om sig van het Goud / Pluymagie / Kleederen / en Juweelen te verseheren / die de Castilianen hadden / en meer dan seven honderd duysend Duckaten geagt waren. Nog andere sepden / dat het geschiede / om te verhinderen / datse de Tlaskalanen hunne dood-vyanden niet dulden konden / dat hunne Afgoden verboerd wierden / en men getragt hadde eenen nieuwen Godsdienst in te voeren. Nog de voornaamste reden was / volgens het gemeene gerugt / dat d'eerste dag van de maand gekomen sijnde (dienste voor een vollstreckt Feest hielden / om het selve te vieren) / sy verlof van d'Alvarado versogten / met gedagten wanneerse dus by een waren / van hem aan te vallen. Hy vergunde hen sulks / onder voorwaarde / datse geene Wapenen dragen soudeh nog yetwaard offeren. Sy versamelden dese magt meer dan duysend Edellieden in den Tempel / makende een groot gerugt met Trommels / Hoornetten Klaroenen / en gesyleeten beenderen / waar medese seer sterck wisten te stuyten. Sy songen veele Gesan-

Redenen van den opstand der Mexicanen.

En wat hunnen toeleg was.

1520. ſangen; en danſten alle naakt / behalven hunne Schaamdeelen / hunne Hoofden met Plumagie verciert / als mede met Juweelen, Goude Halsbanden / Gordels om hun Lighaam / en Armbanden verciert met goude Platen; inſgelijks op de borſt en ſchouderen; en danſten dus in tegenwoordigheyd der Caſtilianen, in den Voorhof des Tempels; en deſen Dans noemdenſe in beteekenis van onſe Tale: De waarde by den arbeyd gevoegd. De Gefangen waren godvrugtigh / en verſogten aan hunne Goden / datſe hen Water / Brood / Geſondheyd / d'Overwinninge / de Vreede / en Kinderen verſchaften / en berieden ſig ter ſelver tijd / om de Caſtilianen te beſtrijden. Sy danſten in 't ronde / houdende elkanderen by de hand / en volgens den Toon der geenen die ſongen / en op de Trommels ſloegen / en op andere Speeltuygen ſpeelden.

Sy dan aldus met hun plegtelijk Feeſt beſig ſijnde / verſogtenſe d'Alvarado om het te ſien; dog alſoo eenige Caſtilianen, die Taal verſtonden / den toeleg hoorden / die op hen geſmeed wierd / gaven ſy hem'er berigt af: Hy dan verſekerde ſig van de Poorten van 't Hof / en ſtelde aan peder thien Caſtilianen, en ſig vervolgens met vijftig anderen daar in begevende / deê hy'er eene geweldige ſlagtinge; Hy doode veele van hen / en beroof deſe van hunne Juweelen; dat nu niet ontbrak aan Stoffe om te ſeggen / dat ſulks alleen gedaan was / ter begeerte van deſe Rijkdommen; Hier upt nu had Cortes eenen weerſin opgevat; dog hy vond ſig genoodſaakt ſulks t'ontvepnſen / vermits de tijd dat al t'hans verepſchte. Eenigen ſeyden dat de Tlaskalanen onder een valſch voorwendſel / ſig met de Mexicanen verſtonden / en d'Alvarado tot deſe Daad hadden aangepoort. Dog het waarſchijnelijkſte is / datſe voor hadden de Caſtilianen te dooden; en ten dien eynde hunne Wapenen baardig hadden / en in de Hupſen naby den Tempel verborgen; dat veele Vrouwen bevestigden / vermits men altoos upt haar de waarheyd verſtond.

De Caſtilianen van den toeleg der Mexicanen verſtendigt,

en wat daar op volgde.

Cor-

Cortes nu / deê de voornaamſte Heeren tot hem 1520.
oepen / en onder eene lange Riedenvoeringe / ſeyde hy hen het verledene te vergeven / gemerkt ſy voortaan als van te voren leeſden / en hunne goede zienden wilden ſijn. Dog alhoewel ſy nauw agt gaven op 't gene hy hen ſeyde / gavenſe hem'er geen antwoord / ſchoonſe wel ſagen watſe gedaan hadden ; en ſonder hem eenige eerbewijſinge te doen / vendenſe hem den rug toe / ſoo dat d'eene gintſch/ en d'andere derwaarts van hem ging. Ondertuſſchen was Motezuma mede niet wel genoegt / dat Cortes hem niet en quam beſoeken ; en egter was hy an eene ſoo edelmoedigen aart / dat / ſchoon de ſijen al deden watſe konden / om tuſſchen hen haat te verwekken / hy nogtans ſijn vermogen deê om em te vergenoegen / indien Cortes hem maar wat evlepd hadde / als hy had behooren te doen. Degens de Baad nu die in den Tempel verrigt was / ſtaakte men de Merktdagen ; Cortes liet aat op aan Motezuma verſoeken / van te bevee-n datſe weder gehouden wierden / op dat'er de aſtilianen den Leeſtogt kogten. Dog hy gaf ten antwoord / dat hy gevangen was / gelijk mede ſne voornaamſte Dienaars waren / en dat hy en ontſlaan wilde / ſoo ſoude hy ſulks bevoelen. Cortes geen quaad denkende / ontſloeg eene der Broeders van Motezuma , die Heere van Eztapapà was ; egter hielden de Mexicanen geene Merkt / nog lieten hem weder na de Gevangeniſſe keeren / maar verkooren hem tot hunnen Bevelhebber. Cortes alle deſe aanſlagen ſiende / ſond Antoni del Rio na Zempoala, om berigt te geven wat e gebeurd was / en datmen ſig ſpoede om den Aanſchap die daar gebleeven was / te doen nadeen ; vervolgens door Tlatelulco paſſerende / (dat Plaats was / waar men de Merkt hield) / en Paarde ſittende / ſchreeuwden hem de Mexicanen ter na / en veele Gewapende begonden hem te olgen. Hy ſig dus gevolgd ſiende / en dat anden ſig mede op weg begaven om hem t'omringen / ſloot hy weder te keeren / en ſijnen Degen in de

Cortes doet de voornaamſte Heeren van Mexico by een komen,

De Mexicanen ſtaakten hunne Merktdagen, om de Caſtilianen te doen vertrekken

Digitized by Google

1520. hand vattende/ dzong hy'er met sijn Paard dooz / en quam dus weder in sijn Verblijf-plaatse.

Wegens de Wederkomst van Anthoni del Rio, sond Cortes vijf Ruppers / om te sien wat'er omging / en dese vonden twee of drie Bzuggen daar de Watergraften onder dooz stroomden / welkers Balken weg genomen waren; en dooz d'andere Straaten wederkerende / bevondense dat men insgelijks gedaan hadde / doende veele van desen Landaard teekenen / dat men de Bzuggen passeeren sou.

Ojeda en Marquez om Leeftogt uytgesonden.

Den volgenden dag vertrokken Ojeda en Marquez om Leeftogt te gaan soeken / en eene Bzug gebzoken vindende / en het water van de Gzagt seer diep/ wierpense daar eenige Steenen in / nevens eenige Stukken van Matten / en deden al watse houden / dat sy passeerden; vervolgens dooz eene enge Straat gaande / vondense eene Koren-schuur die van Hout gemaakt was / vol van Leere Gozdels / of Riemen / waar mede d'Indianen het Balspel speelen / als mede met de Wapenen; en Marquez verder na een Hups gaande / hoozde hy'er een groot geschzey; dat hem met sijn Geselschap deed beslupten weder te keren / en sig bepde dooz de vlugt te redden; en soose geenen Tlaskelaan by sigh gehad hadden / die hen den weg wees / soudense in de Straten verdwaald hebben / en in gevaar van hun leven geraakt sijn. Sy vonden'er eenen Indiaanschen Paap met los-hangende Hapren / die schzeeuwde / en alle doeninge van geweld deê; sy volgden hem / en quamen in een Hups vol van geteende Kraauwvogels / die soo haast sy de Castilianen sagen / sondanig begonden te schzeeuwen / dat'er Ojeda eerlang seer verwonderd weder upt liep. De Stredelingen streeden van allerweegen; men hoozde veelvuldig geschzey / en de Uytstekken der Hupsen waren van Menschen vervult. Seg Castilianen op de hoogte van den Tempel de Wagt hebbende / betigten sulks eerlang aan hen die beneden waren / en na 't geene Ojeda en Marquez sepden / trokken twee honderd Soldaten upt hunne Verblijf-plaatse/ en voegden sig te komen tot d'anderen die sig ook wa-

wapenden. Sy nu ſtreeden met eene meenigte Mexicanen, die ſonder bedugtheyd vooz de Degens / als ſinneloſen vogten. Deſen ſlag geduurde tot in de nagt / en veele der Indianen ſnenvelden / ſonder dat'er eenen Caſtiliaan gedood wierd; waar dooz het Cortes beter gelukte / als hy ſig verbeelde deſen Oozlog te ſullen eyndigen. Hy tragte behendiglijk Salcedo t'ontbieden / die by de Pakkagie gebleeven was. Hy gelaſte ook eenige affnijdingen / die d'Indianen gemaakt hadden / te ſlegten / op dat de Paarden verder konden vooztreklken. Den volgenden dag / met het aanbzeeken van den dag / begon het geſchzey nog heviger / met hunne Pijpingen verſeld / en het Gevegt duurde den geheelen dag / waar in nog ſeer veel Mexicanen gedood wierden. Eenige Caſtilianen geraakten gewond / nademaal men van d'Uptſtekſels geweldig met Steenen wierp / alhoewel de Pyerroers den Mexicanen veel ſchade deden / en berigt gekreegen hebbende / dat deſen Landaard van vooznemen was / hen by nagt aan te taſten / (ſchoon dit tegens hunne gewoonte was) / ſoo de Cortes op alles goede wagt houden. 1520.

Des anderen daags / vervolgden d'Indianen, tegens Cortes vooz de derde maal ſlag te leveren / en ſulks met d'uptterſte hevigheyd; eenen Kupter wierd'er gedood / Cerezo genoemd; maar de Caſtilianen ſiende dat de Uptſteeken op de Hupſen / hen boven al hinderlijk vielen / wegens de Steenen die d'Indianen van daar neder wierpen / begaven ſe ſig te voet. Cortes quam met honderd en veertig Man / alle met Schiet-geweer gewapend / in de Straat van Tacuba, en maakte'er ſig Meeſter van / en quam dus te Tacuba, alwaar de Caſtilianen ſig konden houden / en bedekten'er alle hunnen Rijkdom dien ſy hadden. Dog de Mexicanen bekommerden ſig des niet veel / keerden weder na der Caſtilianen Verblijf-plaatſe / en bevogten hen in de Straaten, van allerwegen; en gelijk de Paarden ſig niet konden wenden / wierdenſe hen weynig te nutte. Sy kreegen eenen Caſtiliaan levendig ge- Een gevan-

Weder een Gevegt met Cortes ondergaan.

1520. vangen / sonder datmen sulks beletten kon / en offerden hem eerlang in 't gesigte van alle d'anderen. Ook veroverden sy twee Stukken Geschut / en wierpense in de Gragten ; en niet tegenstaande dit alles / quamen de Castilianen weder aan hunne Verblijf-plaats ; en d'Indianen openden weder de Overtogt der Bruggen / die de Castilianen gebuld hadden / om'er met de Paarden te passeeren.

gen Castiliaan door de Mexicanen geofferd.

Den volgenden dag begonnen d'Indianen ten vierde maal den strijd / en in soo grooten getalle dat het verschrikkelijk was. Sy vielen op den Voorhof des grooten Tempels aan / die / om datse groot / en vierhoekig was / niet gemakkelijk voor de Paarden viel / van wegen datse bestraat was. Op de hoogte van desen Tempel onthielden sig veele Heeren / die de Mexicanen bestierden / en oorze gaven hoe sy te strijden hadden. Cortes sond'er Escobar sijnen Hofmeester met honderd Man; maar alsse de vier eerste Trappen op geklommen waren / viel'er op hen soo veel Steen / stukken Houts / Stokken en Takke-bossen af / datse sig genoodsaakt vonden te wijken. Dus wierden sy ten derde maal afgeweesen. Maar Cortes hier af berigt gekreegen hebbende / bedekte sijnen arm met een Schild / nademaal hy aan d'eene hand gewond was / en verboegde sig ter deser plaatse / en sepde / dat het eene schande voor hen was / dus lange te sukkelen / om upt te voeren het geene hy hen bevoolen hadde / en klom aldus d'eerste de Trappen op. Sy volgden hem / en wonnen de hoogte / alhoewel'er eenige Castilianen door den wederstand van dese drie honderd Heeren gewond wierden / waar van geenen dan ses in 't leven bleeben ; vermits eenigen door de Wegens sneuvelden ; en d'anderen van de hoogte / na om laag gevorpen / te pletteren vielen. Twee waren'er die Cortes by 't Lijf wilden vatten / maar alsoo hy seer forsch was / belette hy hen sulks. Het self de soude Ojeda gebeurd sijn / alsoo hy mede van de hoogte na om laag gerukt was gevorpen / soo hy niet door Lucas eenen Genoveez gered was : vervolgens klommense op 't opperste des Tempels

Drie honderd Mexicaansche Heeren op de hoogte eens Tempels, sneuvelen alle, behalven ses.

Digitized by Google

pels / daarse niemand vonden / dan alleen seer veel Cacao, en anderen Leeftogt. Alduys wierden de Tlaskalanen, en Zempoalanen, beter dan alle d'anderen gehandeld / wantse aten soo veel alsse wilden van dese Heeren Mexicanen die gedood waren. Den volgenden dag quamen de Mexicanen verwoeder dan oopt de Castilianen met op een nieuwe wijse bevegten / gestijft dooz d'andere Indianen, hunne Nageburen; sp schooten hunne Pijlen na d'aarde / om hen de voeten te wonden / soo dat'er meer dan twee honderd Castilianen gequetst raakten / tot datse middel daar tegen uptvonden; en sp schooten eene soo groote meenigte van Pijlen / dat vermits'er volk toe geschikt was omse bp een te samelen / men geenen dag hadde / dat'er geene veertig Wagenlasten van verbzand wierden. Midlerwijl was insgelijks den Honger die men in 't Leger leê / seer groot; en men gaf aan eenen Indiaan een klepn stukje Bzood / en aan peder Castiliaan vijftig Gzanen Maiz ter maaltijd. Insgelijks haddense groot gebzek aan water / sullig hen den dozst seer verswakte. Sp groeven in d'aarde / ter plaats daarse hun verblijf hadden; en vonden / niet tegenstaande de grond Salpeteragtig was / egter soet water / dat eene verwonderlijke sake was. Toen was'er eenen Tlaskalaan die tot in eene Bzeg naderde / om te sien wat'er buyten omging / tot wien de Mexicanen seyden: Gy Honden sult heden van dorst sterven, gelijk mede de-*Castiliaansche* Honden sullen doen. Waar op desen Indiaan ten antwoozd gaf: Eer-en trouwlooſen, als mede verwijfden, gelijk gy sijt, die niet dan in grooten getalle strijden kunt, neem dit stukje Brood, dat my voor mijn aandeel overig is, nademaal gy in weynig tijds allen sult verdelgt sijn. Ondertusschen vogt men van alle zijden seer hevig; Het Geschut maakte eene groote slagtinge / en soo dza een Stuk Geschut los gegaan was / dzongen de Mexicanen sig eerlang weder bp een / als of'er geenen van hen gesnenveld waren. 1520.

De Castilianen weder verwoed bestreeden, worden zoo gequetst.

Messa den Opper-buschschieter / hadde een Geschut met dubbel scherp geladen / en alsoo d'Indianen

1520. nen den Caſtilianen, vegtender hand ſoo na aandzongen / datſe ſelfs tot aan de Bzeg / en de Geſchut-raderen quamen / kon men het Geſchut niet affteken. Het gebeurde dan / dat dooz de groote hitte des aandzingende volks / of dooz die der Sonne / dat het Geſchut los bzande ſonder dat men'er het vper in ſtak / gevende eene ſoo hevige ſlag / dat'er veelen van gedood wierden. Dit verbaaſde hen allen ſoodanig / dat het meerendeel ter aarde viel / en de reſt afdepnſden / alhoewel het Gevegt niet min op andere plaatſen vervolgd wierd / en met ſoodanig eene verwoepdheyd aanhiel / datmen vooz al ſig verſekerd ſoude hebben / dat de Caſtilianen deſen dag moeſten t'onder gebzagt ſijn. Diego d'Ordas ondertuſſchen ſig met dzie honderd Mannen in de Straat van Tacuba moetende wijken / en Cortes die in deſe van Eztapalapa ſtreê, ging hem onderſtand doen / en vond den Toom van ſijn Paard aan ſijnen arm / vermits hy aan de hand gewond was. Hy wederſtond'er veelen / doende eene meenigte Indianen afdepnſſen / die genoodſaakt wierden den voet te ligten / en ſig met de vlugt te redden. Van daar keerde Cortes weder na de plaats / alwaar hy de twee honderd Voetknegten en ſeſtig Kupters gelaten hadde / en vondſe aan 't depnſſen. Hy beſtrafte hen / en ſepde het laſhertig te weſen / dat de Caſtilianen de vlugt namen; daar op bevogt hy d'Indianen ſoodanig / dat hy hen de vlugt deê nemen. Ingevolge hier van begaf hy ſig ter andere zijde / en vond dat d'Indianen Andries de Duero ſijnen grooten vziend / nevens ſijn Paard gevangen weg voerden. Hy dan hernam het Paard / en Duero ſig ondersteund ſiende / begon ſoo veele Indianen als hy'er vond / onder de voet te ſtooten / en Cortes met ſijne Spieſſe daar onder ſchermende / ontquam hy 't aldus. Des anderen daags was het Gevegt niet min hevig / dan de voorigen / en d'Indianen ſtaken het vper in het Huys; alsſe ſagen dat de Caſtilianen ſig ſoo wel verdedigen. Men deê groote vlijt om dit te bluſſen / met eene Muur neder te werpen / en men verſterkte deſe Plaats weder

Andries de Duero gevankelijk ontvoerd, door Cortes gered.

der met Geſchut en affſnijdingen. En voor ſoo veel'er een Voor-Hof aan't Huys van Motezuma was / dat den Caſtilianen veel ſchade toe bragt / beſloot Cortes ſig'er van te verſekeren. Hy begaf'er ſig met twee honderd Man / en 't was eene ſeldſaame ſaak te ſien / dat die boven waren / Balken neder wierpen / waar aan thien / of twaalf Mannen genoeg te heffen ſouden hebben; doch die / om datſe alle met de eynden van de Trappen neder vielen / geen groot ongeval toebragten. Cortes dan won deſe Hoogte; en doode alwat'er ſig verdedigde / en in de Stad komende / verbrandde hy meer dan dupſend Huyſen; verwon ſeven Bruggen / onder 't ſneuvelen van een menigte volks. Hier nu quam eenen ſeer ſpoedig te Paard aanrennen / en berigte Cortes dat de Mexicanen met hem van vrede wilden handelen. Hy ſig hier over verheugende / gelaſte aan Pieter d'Alvarado, en aan Gonzale de Sandoval, dan'er ſig met tſeſtig Paarden te verwoegen / en dat Juan Velaſquez de Leon, met vier honderd Man te voet / ter bewaringe van de Bruggen ſou blijven / die hy gewonnen hadde. Hy dan ging de Mexicanen beſoeken / en groette hen bekef delijk. Sy vroegen hem waarom hy niet volgens ſijne beloften vertrok / nademaal hy nu Schoepen hadde; en waarom hy hunnen Heere Motezuma hen niet weder gaf? Nog midlerwijl dat hy met hen handelde / bragtmen aan Cortes berigt / dat de Bruggen die hy gewonnen hadde / verbrooken waren. Hy dan eerlang quam om hen onderſtand te doen / en vond'er Juan de Soria, neveng nog eenen anderen geſneuveld / en vijf Paarden dood liggen. Hy nu wierp ſig dwerſch onder de vyanden / en ſtreê ſoo dapperlijk / dat ſelfs het geſigt alleen van ſijn Perſoon / veele op de vlugt bragt. 1520.

Onderhandeling van de Mexicanen aangeboden.

Vertrek der Caſtilianen.

Cortes weder aan ſijne Verblijf-plaatſe gekomen / en aan de kant door twee Steenworpen geworpen / vond'er ſijn volk in groote bekommerniſſe / nademaal / (gelijk hy wat lange agter gebleeven was) / ſy bedugt waren van geſneuveld te ſullen ſijn;

1520. sijn; Maar soo dra als sy hem sagen / veranderde hunne onrust in volkomen vergenoeginge. Ondertusschen lieten d'Indianen niet af van vegten; sy opende de Bzuggen / en bouwden'er Sterkten op. Cortes sag'er eene onder de Mexicanen, dien sy groote eerbied beweesen; en om te weeten wie het was / sond hy Marina na. Motezuma gaf ten antwoord / datmen gedurende sijn leven / geenen anderen Koning van Mexico verkiesen kon. Hy wilde hen sien / en seyde datse van sijn Maagschap waren / en dat'er eenen onder hen was / Heere van Tezcuco sijnde / en dese van Yztaplapa. Middertwijl nu den Strijd dagelijks grooter wierd / was Cortes in veele bzeemde gedagten; en Motezuma niet minder / want hy bzeesde dat de Castilianen hem mogten dooden. Hy dan seyde tot Marina, datse aan Cortes deê weeten / dat hy op eene Galderye wilde klimmen / om met sijne Onderdanen te spzeeken / sulks hy tragten soude / hen tot eene wijse van bemiddelinge te doen besluyten. Cortes verheugde sig over dese goede tijdinge. Hy begaf sig dan met twee honderd Castilianen tot sijne Wagt op de Galderye / met sijn Koninglijk Gewaad bercierd / verseld van Marina, om te hooren wat hy seggen soude. De Heeren die met hem boven klommen / gaven een Teken aan de Mexicanen, dat de Koning tot hen spzeeken wilde. Hy verhief dan sijne stem / en seyde hen: Dat het hem wegens de groote Weldaden hen beweesen, seer aangenaam sou wesen; soose hem eenige vergenoeginge toonden. Maar dat hy gehoord hadde, datse sig eenen anderen Koning wilden verkiesen, om dat hy gevangen was, en dat hy de *Castilianen* geneegen scheen; dog dat hy niet geloofde, datse hunnen Natuurlijken Koning verlaten souden, om eenen anderen te verkiesen, of dat andersins de Goden hem wreeken souden; en dat, soose dus om hem te verlossen, soo lange gestreeden hadden, hy hen des bedankte; Maar datse in dat geval dwaalden, nademaal hy niet der *Castilianen* gevangen, maar vrywillig by hen was; Dat de Kamers waar in hy sig onthield, ten sijn verblijf dienden;

Cortes bekommeringe hier over.

Aanspraak van Motezuma aan sijne Mexicanen.

den; en dat, wat hy'er deê, niet was dan om ſijne Gaſten wel t'onthalen; datſe derhalven de wapenen neder leyden, en hy hen bad, nademaal de dood van eenen van hen, hem meer koſte, dan die van duyſend *Indianen*; datſe hen hadden om vreede verſogt, en hen van hunne Goederen niet ontrooft hadden, nog Dogters geweld aangedaan; en datſe behalven dat, gereed te vertrekken waren; en dat hy, ſoo ſy wilden, weder tot hen komen ſou, nademaal hy altoos de vryheyd gehad hadde van ſulks te konnen doen; dat ſoo ſy hem beminden, datſe dan aflieten, en van deſe drift afſtonden, die ſelden het doelwit van hunne begeerte voldoen ſoude. De Mexicanen hoorden hem met groote aandagt; Maar gaven hem eerlang tot antwoord: Gy hebt u als eenen verſoeyelijken verwijfden gequeeten, en als of gy om te Weeven, en om te Spinnen gebooren ſijt; deſe Honden houden u gevangen, en gy ſijt egter nog wel vergenoegt? En eerlang begonnenſe met Steenen te werpen / en met Pijlen te ſchieten; ſchoon nu eenen Caſtiliaan ſig bevlijtigde om de ſelve door ſijn Schild voor. Motezuma af te weeren / wilde egter het ongeluk dat hem een Steen aan de ſlaap van 't hoofd trof. Hy vertrok eerlang weder na ſijne Kamer / begaf ſig te bedde / en ſchaamde ſig ſoodanig / en was teffens ſoo vertoornd / dat / ſchoon de wonde niet doodelijk was / den weerſin dien hy'er af hadde / veroorſaakte dat hy niet wilde eeten / nog verbonden ſijn / ſoo dat hy na vier dagen van de Weereld ſchepde.

Met ſmaadredenen beant-woord.

En Motezuma door eenen ſteenworp gewond,

Schoon nu Motezuma het Bedde hield / lieten d'Indianen niet af van te Strijden. Maar als hy ſag dat de kragten hem ontbraken / liet hy Cortes tot ſig roepen / en ſig over-end rigtende / en op kuſſens leunende / nam hy hem by de hand / en ſepde met de tranen in de oogen: Dat hy niet wiſt wat aan te vangen, maar dat hy nog de ſelfde *Motezuma* was, die ſoo genegen voor een yeder was, en deſe van een yeder dus geëert en geagt was geweeſt; dat hy onbewuſt was welker ongeval het ſijne aangetroffen hadde, gemerkt hy geens anders Koningrijk bemagtigt had;

die daar op Cortes, tot hem ontbied;

en Geſprek met hem houd.

1520.

Digitized by Google

1520. had; dat hy aan ſijne Onderdanen regtmatige geregtoeffeninge gepleegt hadde; dat hy veele Koningen hem onderwerpelijk had gemaakt; dat hy groote mildadigheden beweſen had; en dat die geenen die anders onwaardig waren hem aan te ſchouwen, nu tegens hunnen Koning opſtonden, hem woorden verwijtende, dieſe tot geenen Slaaf ſeggen ſouden, en werpende met Steenen na ſijn Koninglijke Perſoon; dat ſijn herte van verdriet overſtelpt was, en nu ſijn leven in wanhoop eyndigen moeſt; dat hy driftelijk wenſchte ſig gewroken te ſien, door eene algemeene ſtraffinge over ſijne ontrouwe Onderdanen; dog dat hy voor ſig geene hulpe vond, wegens de ſmerte dien hy deswegen gevoelde, en hem de dood veroorſaken ſou, wegens de Wonde die hy ontfangen hadde. Dat derhalven, hy hem bad, dat vermits hy nu ſterven moeſt, hy ſorge voor ſijne Kinderen droeg; dat hy de Muytelingen ſtrafte, die in ſijn Koningrijk tegens hem waren opgeſtaan. Cortes deeſe reden niet ſonder tranen kommende hooren / en hem by de hand neemende / bad hem: Sig niet meer te bekommeren, en dat hy doen ſoude wat hy begeerde, als of het de Koning ſijnen Heere gebooden hadde; dat hy qualijk gedaan hadde ſig niet te laten verbinden; dog dat hy mede ſorge, volgens ſijn begeerten, over ſijne Kinderen dragen ſoude, en hem insgelijks niet nalaten wilde te wreeken. Na dat Cortes hem dit alles geſegt hadde / nevens veele andere redenen / was Motezuma gantſch vertrooſt / en hy nam dan afſcheyd van hem / om ingevolge te ſien / hoe het ſig in den Stryd toedroeg. Den volgenden dag heerde hy wederom / vermits men hem geſegt hadde / dat hy'er ſeer ſiegt aan was / en waarlijk / hy vond hem zielsgenende; en ſeyde hem: Dat, vermits hy geſegt hadde ſig te laten doopen, dat hy 't nu doen moeſte ter reddinge ſijner ziele, en dat Vader *d'Olmedo* gereed was, om ſulks te volbrengen; Dog hy gaf tot antwoord: dat hy, wegens een half uur, als hy nog te leeven hadde, in de Godsdienſt ſijner Vaderen niet veranderen wilde; en ſtierf dus eerlang / in 't byſijn van eenige Heeren / den geenen die nevens hem gevan-

Cortes belooft hem te ſullen Wreeken.

Waar op eerlang de dood van Motezuma volgt.

vangen waren / aan wien hy sijne Kinderen aanbeval / en om hem op 't uptterste te wreeken. Hy wilde noopt eenig Lijwaat op sijne Wonde gedoogen / nog ook pets anders; want soo dra men'er pets op lepde / nam hy 't vertoorent wederom weg / niets dan de dood wenschende. Wier uuren na sijn overlijden / begaf sig Cortes op de Galdertje van het Huys / en gaf een teken dat men met het Gevegt afstaten soude / alsoo hy tot de Bevelhebbers spreeken wilde. En sepde hen: Datse hunnen Grooten Heer, wegens de groote weldaden soo hy hen bewesen hadde, seer qualijk vergolden hadden, hem met eene Steen te hebben gedood; dat hy meer van hertseer, dan van sijne Wonde overleden was; en dat hy hen nu sijn Ligchaam senden soude, om het na hunne wijse te begraven, sonder voortaan weer soo hardnekkig t'oorlogen, en dat God regtvaardig was, als mede almagtig, om hem bystand te verleenen; en vervolgens de Stad verwoest sou worden. Sy deden hier op antwoorden: Datse reeds eenen Bevelhebber hadden, die niet met het leven, nog de dood van *Motezuma* te doen hadde; nevens andere diergelijke smaadredenen. Hier op wende sig Cortes den rug / en gelaste aan twee Heeren / die by hem waren / het Lijk van hunnen Heer op te nemen / en het volk te doen sien / hoe hy door het werpen van een Steen gedood was. Als sy met het Lijk te voorschijn quamen / liep eenen Indiaan rijkelijk gekleed / met groote gebaarde tot hen / sonder verder pets te seggen / dog om verder overtuygt te sijn / vroeg hy hen / wiens Lijk het was; en als sy hem antwoordden / dat van Motezuma te wesen / gaf hy hen een Teken dat sy 't den Castilianen weder bragten / en liep dus eerlang weder tot de sijnen; daar op gingen die geenen die het vroegen / weg / en de Castilianen konden niet anders denken / als datse gegaan waren om het aan den Berg van Chapultepeque te begraven / nademaal men aldaar een groot weeklagen gehoord hadde. 1520.

Cortes geeft den Mexicanen de dood / huns Koninge te kennen.

Motezuma begraven.

Desen Motezuma nu / was eenen Soon / en Soons-soon der Koningen van Mexico, en alhoe- D'Hoedanigheyd.

welse

1520. welse dapper geweest waren / soo overtrof hy hen egter / nademaal hy sig tot Keyser verhief / en sig lange in groote voorspoed hield. Hy was ongemeen milddadig / en voor sig matig van leven. Hy hadde veele Vrouwen / en bediende sig'er geregeld van. Hy handelde haar wel / en hieldse in eere. Hy was een goed Geregt-handhaver / en vergaf geenen schuldigen / al was 't sijnen Soon geweest. Hy was mede seer Godsdienstig / en eenen nauwkeurige Waarneemer der Plegtigheden van sijnen Godsdienst. Hy hield sig voorsigtig / soo wel in Vreede als Oorlog. Hy hadde negen volkomene Veldslagen gewonnen. Hy was insgelyks seer deftig en streng; en wanneer hy sig in 't openbaar sien liet / was hy van veele Heeren en anderen verselt; en sijn volk was begeerigh om hem te sien. Hy liet sig deftigerwijse dienen / en sulks met veele plegtigheyd. Hy liefde de Castilianen seer / na hy openlyk blijken liet. Na dat nu het Lyk vertoond was / seyde Cortes tot de Mexicaansche Bevelhebbers / dat het billyk was / datse het begroeven / gelykerwijs dat van een soo magtig Koning toestond / en datse hen eenen Navolger verkooren; en om nu soodanigh eene gewigtige saak te verrigten / het nodig was / datse midlerwijl wedersijds de Wapenen aflepden / nademaal hy in dese plegtigheyd deel wilde hebben / en dat wegens hem soodanig eenen bloedigen Oorlog niet ontstaan was. Doch sy gaven ten antwoord; dat hy deswegen niets te seggen hadde / maar alleen om te vertrekken bedagt moest wesen / hem rondborstig sulks genoeg te verstaan gevende / waar medese hem tusschen beyde de Voorten agterhalen mogten / en sig aldus van hunnen omgang ontsloegen.

en Daden van Motezuma beschreeven.

Cortes met eenige Krijgsgevaartens ten Strijd uytgetrokken.

Cortes aanmerkende / dat sijne grootste Vrienden in sig te weeren bestond / trok met drie Krijgsvaartens uyt / dien hy met den selven naderen / doen maken hadde. In peder onthielden sig dertig Mannen. Deese waren met groote Berden bedekt / drie duymen dik. d'Eerste voerde men de Straat van Tacuba in / die de voornaamste der Stad was / waar over

over de Mexicanen seer verwonderd waren / soodanige Krijgstuygen te sien ; en de twee andere wierden in d'andere Straaten ingevoert / volgende Cortes met sijne Castilianen, nevens drie duysend Tlaskalanen, en men begon de Ladders deser Krijgstuygen te vervaardigen / om de laagste Uytstekken der Huysen te beklimmen. Deese vinding slaagde in den beginne wel; dog vervolgens liepen d'Indianen in grooten getalle toe / en wierpen soodanig met Steenen / en met soo veel geweld / (waar onder van tagtig / of honderd ponden swaarte gevonden wierden) / dat die in de Gevaartens waren / sig eerlang seer qualijk door gehavent vonden / overmits de Berderen door de swaarte deser Steenen aanstukken gebonst wierden. En alhoewel sy sig gedurig van nieuwe Steenen bedienden / konden de Castilianen sig daar en tegen noopt van hun Geschut nog ander Schietgeweer bedienen ; sulks datse genoodsaakt wierden / als vlugtende te wijken / na dat eenen van hen gesneuveld / en veele gewond waren / soo dat de Mexicanen van dese Overwinninge hoogmoedig wierden. En alhoewel de Tlaskalanen de gewoonte hadden / om altoos watse beloof den te volbrengen / soo warense nu als verstomt / siende dat hun doen niet na wensch gelukte. Cortes dien 't niet berouwde van niet uytgetrokken te sijn / (als hy hadde konnen doen) / liet niet na sijn volk te vertroosten / om hen aan te moedigen, en nieuwe kragt in te boesemen. Hy sig verders door den honger benauwt siende / en aangemerkt dat het met hen niet wel ging / en dat hy'er niet in wist te voorsien / soo liet hy dan eerlang de Mexicaansche Bevelhebbers beroepen / en seyde hen : Dat sy seer qualijk deden, hunne Gasten soo slegt te handelen ; datse de Wapenen afleyden, of dat hy andersins hen alles wat hy doen konde op den hals soude halen ; en datse hun volk berigt gaven, dat de *Tlaskalanen* nevens hen vreede en vriendschap met hen aangaan wilden. Waar opse tot antwoord gaven ; Datse nu al te wel wisten dat de *Castilianen* geene Goden waren, gelijkse voormaals gelooft hadden, maar sterffelijke

1520.

Die weynig dienst doen.

Cortes voerd met de Mexicanen gesprek ;

Die sulks met bedreyginge

1520. Menschen als sy, en Overheerders van eens anderen Goederen; Datse wel waarlijk door hunne Wapenen veele Dooden bekomen hadden, dog datse in soo grooten getalle waren, datse hun allen nog verdelgen souden. Cortes het besluyt der vyanden siende; en dat het gebrek der Leeftogt groot was / dat ook hen selfs d'Oorlogs-behoeften ontbrak / berade sig met sijne Bevelhebbers / en met eenen der voornaamste Soldaten / Botello genoemd / die hem veele saken / die gebeurd waren voorsegt hadde / en stelde hen voor / dat hy dese nagt heymelijk vertrekken wilde / nademaal d'Indianen des nagts niet en streeden. Eenigen vonden dit goed; anderen wedersprakken 't / oordeelende dewijl de Bruggen gebrooken waren / en de nagt duyster was / d'onderneminge gevaarlijk soude sijn. Botello, die by Cortes geloove hadde / seyde hem / gelijk men hem reeds andermaal gesegt hadde: Dat soo hy by nagt *Narvaez* quam aan te tasten, hy hem overwinnen soude; en bleef by dat besluyt dat hy des nagts vertrekken wilde; Datse dan sig voor al versekerd hielden, dat hy of sijnen Broeder, of eenigen van hun Geselschap sneuvelen souden, of dat den Bevelhebber sig nevens veele anderen redden soude; maar dat men 't niet op den dag ontkomen sou. Sy hielden over dese saak / veele beradingen; dog eyndelijk ervoerense de nood waar in sy waren / datse / niets dan hun eygen dapperheyd ter hoope hadden; en wijders siende dat hunne behoudenisse in d'overwinninge bestond / soo beslootense ter bestemder tijd te vertrekken. Men Wapende sig / en Cortes liet weten / dat die sig met Goud beladen wilde / daar van soo veel als hy wilde uyt den Schat kon nemen; Maar dat hy voor sig niets dan sijnen Degen begeerde / nademaal desen hem allerbest uyt de gedreygde gevaren kon redden. En om te betuygen dat de Koning het verlies van sijn vijfde-deel in dese nagt niet ontgaan konde / versogt hy een Afschrift te maken; en seyde tot de Koninglijke Amptenaren / dat sy het namen / en borgen ten besten sy konden. Die nu het meest van den Schat na-

beantwoorden.

Raadpleginge van Cortes met de sijnen.

Het oordeel van eenen Botello opgevolgd.

namen / waren van Narvaez volk / datmen oordeelde seven honderd duysend Ducaten in waarde onder sig te hebben; en egter versekerden veelen / dat Cortes een Paard aan de Koninglijke Amptenaren gaf / om 's Konings Vijfde te laden / dog dat het met desselfs last verlooren ging; en selfs de Registers, waar in alle des Konings Rekeningen der Regten geschreeven waren / nevens alle de Memorien, en Gedenk-schriften, van alles wat'er tsederd dat Cortes van Cuba vertrok / was voorgevallen. 1520.

Ondertusschen hadde Cortes allerwegen doen berigten dat men vertrekken sou / en gelast aan Ojeda van in alle Kamers om te sien / op dat'er geene Sieken / nog yemand anders in slaap gevallen sijnde / overbleef. Men erinnerde sig dat de koelte der nagt / aan eenen Franciscus genoemd / oorsaak gegeven hadde / dat hy sig op de Galderye te slapen gelegt had / werwaarts Ojeda sig begaf / en hem by de Beenen trok / en seyde dat men vertrekken soude / en soo hy daar bleef hem d'Indianen mogten ombrengen / waar op hy sig haastte / en hem by sijn Geselschap voegde. Cortes nu deê eene Brug met sig voeren / nademaal hy wel wist / dat die van de Stad gebrooken waren. Hy beval de Voortogt aan de Bevelhebbers Gonzale de Sandoval, en Anthoni de Quinonez, met twee honderd Mannen te Voet / en twintig te Paard. D'Agterhoede wierd begeleyd / door Pieter d'Alvarado, Christoffel d'Olid, Diego d'Ordas en Juan Velasquez; bestierende Cortes het overige des Legers. De Brug wierd door vijftig Mannen gedragen / onder opsigt van den Bevelhebber Magarino, alle uytgesogte Mannen / en die den Eed gedaan hadden / eerder te sterven / dan in hunne Pligt nalatig te sijn. Sy voerden nevens hen eene der Soonen / en twee Dogters van Motezuma, als mede eenen sijner Broeders / en eenige Heeren / die sy gevangen hielden / met gedagten om sig van hen te bedienen / om weder in de Stad te komen. Cortes nam voor hem honderd uytgeleesene Soldaten / om sig van hen by ge-

Vertrek der Castilianen by nagt ondernomen.

1520. legentheden te dienen: De Kupters voerden de Gequetſten / en de Sieken agter ſig / en dus vertrokkenſe in de ſtilte der nagt. Sy wierden niet ontdekt / voor dat Magarino de Bzug over den eerſten toegang vervaardigde. De Wagten hen gewaar wozdende / wierpenſe bzandende Houten van ſig / en bliesen Alarm / waar op eene meenigte Indianen te voorſchijn quamen / die het meerendeel geenen tijd van ſig te wapenen gehad hadden. Men ſtreê ſeer dapperlijk; men doodde veelen; men verbaardigde de Bzug / en men paſſeerdeſe gelukkig met het gantſche Leger / nevens d'Indianen hunne Bondgenooten. Ondertuſſchen dat het Leger dus overtrok / hadden ſig eene groote meenigte Mexicanen na den anderen overgang van de Gzagt begeven. Dog Magarino alle ſijne kragten inſpannende om de Bzug te verbooren / konde daar mede ſijn oogmerk niet berepken; nademaal de Palen te vaſt in de grond getreeden waren / en d'Indianen hen beſtreeden / ſoo wel te Lande / als eenige anderen in Canoës te water / ſulks van hen veelen gewond wierden / die de Bzug verbooren moeſten. Sy quamen dan aan den tweeden Toegang van Tacuba, alwaar men dzie Bzuggen hadde; en aan die van Yztapalapa ſeven. Men had hier niet dan eene Dwerſch-balk die eng genoeg was / ſulks'er de Kupterp niet paſſeeren kon; en alſoo'er ſoodanig een geweld van vpanden op aandzong / viel'er een ſoo groote ſlagting / ſoo wel onder de Caſtilianen, als Mexicanen voor / dat de Lyken genoegſaam waren om de Gzagt te vullen. Cortes hield ſig middertwijl niet ledig; want hy het Ampt ſoo wel van Soldaat als van een dapper Bevelhebber ſeer wel waarnam. Hy onderſtond eene doorwadinge ter zijden van de Gzagt / daar hy paſſeerde / en beed ſulks tot aan den Tabel in 't water / en ingevolge de gantſche Kupterpe / en ſelfs eenigen te voet. Hy wende ſig weder in 't water / en ſtreê'er om plaatſe voor veelen van ſijn volk te maken / ſulksſe de Balk overtrokken. Dog veele Caſtilianen bleeven'er / die verdzonken. Sy quamen dus aan den derden

En eerlang door de Mexicanen ontdekt.

Die met de Caſtilianen een hevig Gevegt ondergaan;

en veele ſneuvelen.

Toe-

Toegang; alwaar Gonzale de Sandoval reeds in den Strijd was; dese by Cortes komende / sepde / dat die desen Overtogt beletten wilden / in geen groot getal waren; maar dat de Soldaten in magt / en moed verswakten / en dat'er sijne tegenwoordigheyd noodig was. Hy dan ging tot den Voortogt over / en liet het gelepde van sijn volk aan Juan Paramillo; vervolgens keerde hy weder om te sien hoe 't met Alvarado in d'Agterhoede stond. Midlerwijl ontmoette hem Christoffel d'Olid, die hem sepde / dat Alvarado in gevaar was. Hy passeerde de Graft vegtenderhand / en ontmoette'er Alvarado, die hem verseekerde / dat schoon'er veele gesneuveld waren / d'overigen egter den overtogt volbragt hadden. Aldus vervolgden sy den weg. Het gevaar nu was verschrikkelijk / waar inse sig in den overtogt bevonden / en te gelijk erbarmelijk van de Castilianen te hooren: Ai my, ai my! Help, Help! in 't dupstere der nagt. Die in 't water vielen riepen: Help my! ik verdrink. En die door d'Indianen gevangen weg gevoerd wierden / riepen: Verlos my! men voerd my gevangen: Als mede die'er sneuvelden / riepen: God sy met my, en sijt my genadig! Maar d'Overwinnaars riepen: Sla dood, sla dood, op dat sy alle sterven! Sulks datmen niets dan jammer-klagten hoorde / en een verward geschrey van Gewonden en Sterbende / en die gevangen weg gesleept wierden. Eyndelijk duurde het Gevegt tot aan den laatsten Overtogt der Bruggen. En als Cortes om sijn volk te gelepden agter gebleeven was / hoorde hy een geschrey / waar op hy met vijf Ruyters toeschoot / en sag'er sijn volk als t'eenemaal wanhoopende / nevens veele Doden op de plaats / als mede die verdronken / en gevangen wierden weg gesleept. Hy hoorde het erbarmlijk gesugt der geenen die Sieltoogden; en alhoewel eenigen nog streeden / vondense sig dog te swak. Egter weerdense sig van aller wegen dapperlijk; en Cortes droeg goede sorge om de sijnen aan te moedigen / en de sijnen al begrende te doen weg spoeden; en men trok niet dan over doode Lijken /

1520.

D'ellende der gesneuvelende, en gevangene Castilianen.

1520. of die Tieltoogden / hun beklagelijk geſchrey aan de Lugt deden wedergalmen. Ondertuſſchen vermeerderden mede de vpanden / die in hunne hevige aanvallen / en verwoedheyd / een ſoo groot geſchreeuw maakten / dat Alvarado geenen uytkomſt dan de dood dogte / en men in deſe Straat nog de laatſte Gragt te paſſeeren hadde / alwaar ſy het leven dagten te eyndigen / of ſoygden te ſullen verdrinken / of dooy die in de Canoes waren / gevangen te ſullen wozden / daar veele op toeliepden; hy leunde ſig dan op ſijn Spies / en ſprong dus ter andere zijde van 't water / tot groote verwonderinge van al die ſulks ſagen / ſoo wel van d'Indianen, als Caſtilianen; dogh veele die dit wilden navolgen / ſonder daar op wel afgeregt te ſijn / verdzonken / en andere paſſeerden met groote moeyten dooy 't water. Alvarado wierd tſedert / den Springer genoemd; en wanneer men eene ſeldte ruymte hadde / ſeyde men het een ſprong van Alvarado te weſen; vermits de Gragt ſoo bzeed was / dat alle / die het wilden beſtaan / ſig in 't ſtuk verlegen vonden. Hy was van Badajoz geboozig / en een Soone van den Bevelhebber de Lobon.

Merkwaardige ſprong van d'Alvarado, om ſig te redden, gedaan.

In den uytrogt van Mexico honderd-en vijftig Caſtilianen geſneuveld, en veertig gevangen.

Eyndelijk berepkten de Caſtilianen, onder ſoo veel geledene ongemakken en gevaren / (als wy verhaald hebben) / het Vaſte Land; agter latende honderd-en-vijftig Dooden / nevens veertig Gevangenen die geoffert wierden; behalven honderd / die weder na den Tempel keerden / daar ſy ſig nog dzie dagen verweerden / dog vervolgens genoodſaakt ſijnde / ſig over te geven / moeſtenſe de ſelfde dood als d'anderen / uytſtaan. Alle de Pakkagie / het Geſchut / en eyndelijk alles watſe hadden / ging verlooren. Die nu het minſte Goud mede genomen hadden / waren de baardigſten / ſtreeden beter / en wiſten ſig wel te redden. Alle de Gevangens wierden verlooren / als mede ſes-en-veertig Paarden / en vier duyſend hunner Indiaanſche Bondgenooten. Cortes na een ſoo groot verlies / konde ſig niet van tranen onthouden / en ervoer toen / dog te laat / hoe qualijk hy gedaan hadde / van

van Motezuma, soo dra hy weder in Mexico quam/ niet besogt te hebben; en sig upt het gevaar gered had/ toen hy konde; en den Schat te hebben verdeeld/ dat hen nu dus qualijk bekomen was. Hy de veranderinge van't geval aanmerkende/ moeyde hem de dood sijner vrienden niet min; en sig met soo weynig Manschap siende/ en vlugtende/ sonder te weten weerwaarts hy sig begaf; als mede sonder Leestogt/ nog sonder eenig onderstand sijnde; stond hem geen middel ter hand dan sig God te beveelen: Hy versamelde dan d'overigen/ die in alles vijf honderd Man konden uptmaken/ nevens ses-en-twintig Paarden/ die nog overig waren. Hy vroeg na Martin Lopez, en dien vindende/ verheugde hy sig/ als mede dat d'Aguilar en Marina het ontkomen waren. Maar schoon de Mexicanen hem geduric vervolgden/ trok hy egter in goede order na Tacuba. Ter deser plaatse klom eenen Castiliaan op eenen Boom/ en vertoef den'er tot hy d'Indianen sag aankomen/ die Cortes vervolgden; Hy afklimmende/ quam in een Veld van Maiz, vond'er weder eenen andere/ en gingen gesamentlijk tot hem/ en seyden/ dat die genen die op hen af quamen/ meer dan twee duysend sterk scheenen te wesen. Onder de Soldaten die den Nederlaag ontkomen waren/ was'er eenen seeren Juan Tirado, een dapper Man; die ter gedagteniisse een Kluys ter eeren van S. Acacio opregte; die heden de naam los Martyrs voerd. Eyndelijk wierdense tot aan Tacuba geduric genoodsaakt te strijden; alwaar d'Inwoonders deser Plaats hen geen leet deden/ dewegen de Mexicanen klagtig vielen/ welke de Castilianen altoos vervolgden. Cortes trok dan voor d'agterhoede op het spoor der Doode Lijken. En het Leger quam in eene laagte/ alwaarse sig niet weynig verlegen vonden. Cortes sig wendende om te sien war'er voorviel/ gelijk ook sijne tegenwoordigheyd hen allen aanmoedigde/ nademaal d'Indianen hen geduric afmatten. Eenen Castiliaan was'er die drie duysend Pesos in Goud by sig droeg/ en tot Cortes seyde: Heere, wat sal ik hier mede 1520.

1520. doen, ik kan het niet verder mede voeren? Waar op Cortes hem antwoordde: Geef het Goud liever den Duyvel, als dat het u het leven kosten ſou! Hy wierp het dan van ſig / en redde hem met d'andere. Met Sonnen opgang veroverden de Caſtilianen eenen klepnen Tempel / op eene hoogte gebouwd / nevens eenen Thooren / rondom welke het Land effen en vlak was / alwaar de Paarden op de vpanden konden aanvallen; en 't was hier daar Gonzale Dominguez ſig vooz een behendig en dapper Man berugt maakte. Hy beklom de hoogte van deſen Thooren / van waar hy onophoudelijk d'Indianen afbzeuk deê; en vooztaan belette ſoo ſtoutmoedig te naderen. Cortes vertoef den'er eenigen tijd / om te ſien / of de Caſtilianen die in het Maiz-Veld gebleeven waren / weder quamen. Veelen quamen'er weder / en onder anderen eenen ſekeren Sopuerta, dooz veele Pijl-ſchooten gewond / die ſig als dood gevepnſt hebbende / het onthomen was. Sy noemden deſe Plaats / de Tempel de la Victoria, en vervolgens Nueſtra Senora de los Remedios. Men geloof de d'Indianen nog meerder quaad ſouden bedzeeven hebben / danſe deden; maarſe hielden ſig met de Vooden t'onderſoeken op; en de vooznaamſten om de Kinderen van Motezuma te beweenen / dienſe mede onder de Lyken vonden. De Caſtilianen ruſten ſig in den Tempel upt / en ſtookten des nagts vper / van meer dan vier Laſten ſoo Pijlen als andere Wapenen / die d'Indianen in 't aanvallen van den Tempel verſchooten hadden. Ter middernagt wierd beſlooten den weg van Tlaſcala in te ſlaan / met minder dan vier honderd Caſtilianen, ſes honderd Indiaanſche Vondgenoten / en dzie-en-twintig Paarden. Cortes benoemde agt Bevelhebbers / en vertrouwde de Vooztogt aan Diego d'Ordas. en nam ſelfs d'Agterhoede / ſtellende alle Gequetſten in 't midden / en ſulks met eene nieuwe ſmerte van ſijn ongeval. Hy gelaſte dat niemand ſig buyten d'Gzder begaf. Hy vertrok dan in ſtilte / dooz eenen Tlaskalaan begeleyd / ten beſten hy konde / nademaal hy den weg niet al te wel kundig was.

Een Tempel op eene hoogte door de Caſtilianen bemagtigt.

D'aftogt na Tlaſcala beſloten.

Na

Na datſe omtrent een half mijl hadden afgelegt / wierdenſe ontdekt / en dooꝛ d'Indianen beſtreeden / die hen ten minſten twee mijlen vervolgden / tot aan eenen anderen Tempel die mede eenen goeden Thooꝛn hadde. Vijf Kuypers een hinderlage van veele Indianen ontmoetende / welke dagten het geheele Leger aan te komen / namen de vlugt; doch merkende datſe ſoo weynig in getal waren / keerdenſe weder; en ſig vervolgens-bp een geboegd hebbende ſtreedenſe dapperlijk. De Caſtilianen ruſten'er ſig tot aan den dag in den Tempel upt / alsſe dan weder vertrokken / om na Tecopatlante gaan / dat een groot Gebugte is / gingenſe dooꝛ eenen ſeer moeyelijken weg / dien ſp Paros, wegens de veelvuldigheyd deſer Vogelen van die Naam / noemden. D'Inwooners deſer Plaats namen eerlang de vlugt; maar de Caſtilianen vertoefden'er twee dagen / nademaal ſp'er eenigen Leeftogt vonden. Vervolgens namenſe den weg na Tlaſcala dooꝛ ſeer bevolkte Landen / alwaarſe van d'Indianen nog wel onthaald wierden / en verhongerd waren / vermitsſe niet dan Kruyden aten. Eenen Caſtiliaan was'er dusdanig uptgehongerd / dat hp eenen Hooden opende / en desſelfs Ingewand at / waar van Cortes berigt ſijnde / hem wilde doen hangen; Dog het Hood-vonnis wierd dooꝛ kragtige Vooꝛbeeden geſtaakt. Diego d'Ordas bevond ſig met eene groote meenigte Indianen in eene engte. Hp ſtaakte dan ſijnen Dooztogt om ſig in oꝛder te ſtellen / en ſp denkende dat de vzeeſe hem ſullks deede doen; ſoo was'er eenen Manmoedigen Caſtiliaan, die het Baandel van Varahona nam / en ſepde: Santiago y a ellos, y Siga me quien pudiere. En alle volgdenſe hem; wantſe ſoodanig gewoon in 't ſtrijden waren / datſe ſig ſonder eenige vzeeſe vooꝛ de Vijlen bloot ſtelden. Veele Indianen dedenſe ſneuvelen / en d'anderen wierden genoodſaakt / ſig dooꝛ de vlugt te redden; dus bleef den Dooztogt vooꝛ d'Agterhoede vzp. D'Indianen lieten egter niet na hen gedurig in de vlakte te vervolgen; en alſoo'er eenen Soldaat was Hernando Alonſo ge-

1520.

Cortes weder door de Mexicanen beſtreeden.

1520. noemd / die upt ſijnen Gang / ſeven of agt treeden ging / om eenige Herſſen t'eeten / gaf hem Alonſo d'Avila eene ſlag met de Spies op den Arm / dat hy'er van gewond wierd / en verminkt bleef; en deſe Straf was noodig ter behoudeniſſe van hen allen / nademaal als eenig Soldaat ſig ſoodanig afſchepde / namen d'Indianen hen gevangen / en offerden deſelve. Ondertuſſchen perſte hen den Honger ſeer / enſe hadden niets om t'eeten / dan Herſſen / Krieken / en Kieten van Maiz, dat eene Spijſe is / die ſeer quaad / en verderflijk vooz 't Ligchaam is; en wat hen nog meer beſwaarde / waren de Sieken. Sy quamen des nagts aan een kleyn Gehugte; en alſoo d'Indianen het Paard van Martin de Gamboa gedood hadden / hielden ſy'er een goed Avondmaal mede. Cortes bevond'er ſig mede onder; en het hoofd viel ſeven of agt anderen te beurt / dien'er goede cier mede maakten. Toen quamen'er vier Caſtilianen, die ſig met de Herſſen gelaaft hadden / wegens den onduldelijken honger / alſoo'er ſeer veel ter deſer Plaatſe waren. Die nu de Tlaskalanen dooz eene grootmoedige moed / en dapperheyd verduurden / en welker ſtandvaſtigheyd in gevaren ſeer aanmerkelijk was. Eyndelijk verſogtenſe allen de hulpe van God / werpende ſig ter aarden; kauwende en uptrukkende de Kruyden / en verbolgens d'Oogen ten Hemel ſlaande / ſeydenſe: Onſe God! verlaat ons niet in dit gevaar; nademaal gy de magt over alle Schepſelen hebt, en gedoog datwe door uwen byſtand konnen geholpen worden.

De Caſtilianen ſeer verhongert, eeten Paarde-vleeſch.

Den volgenden dag des mozgens vertrok het Leger upt dit kleyn Gehugte / geduric dooz d'Indianen vervolgt / die als verwoed tegens Degens / en Spiessen indzongen. In eene groote Vlakte gekomen ſijnde / vertoonde ſig eenen ſeer wakkeren Indiaan, en met Vlugmagie vercierd / voerende een Schild / en eene Macana, die Man vooz Man eene uptdaginge deê. Alonſo d'Ojeda vertoonde ſig vooz hem / en agter den ſelven Ojeda volgde Juan Cortes, eenen Neger, en Slaaf van den Ge-

ſag-

sagh hebber Cortes. Dog den Indiaan hield geen stand/ of overmits sy met hun beyden waren / of dat hy van voornemen was / hen in eene Hinderlage te lokken. 1520.

Na dat nu de Mexicanen de Castilianen in Mexico gtoffert hadden / trok van daar een onepndig getal deeser Landaard welgewapent uyt / van alles voorsien; en daar versamelden sig meer dan twee honderd duysend in de Velden van Otumba, alwaar de Castilianen passeeren moesten; sy vielen hen dan met een groot geruyt van Speeltuygen / en een verschrikkelijk geschreuw aan; en alsoo sy in 't Wit gekleed waren / scheen het Veld als met Sneeuw bedekt te weesen. De Castilianen sig dus aangevallen siende / geloofden nu hunne laatste uure gekomen te sijn / gelijk de Moedigste en Dapperste selfs beleeden. Cortes hen vergaderende / deê hen eene deftige Aanspraak / hen hunne pligt voor oogen houdende; en seyde: datse moesten doen blijken datse Christenen waren; datse tegens Ongeloovige streeden; en dat hen God begunstigen sou; Hy gaf dan bevelen / en veerdigde alles ten Strijd; hy stelde de Paarden voor aan; en dien hy het meest vertrouwde / aan de voornaamste Posten; en gelaste / dat wanneer het noodig was den Aftogt te doen / peder eene sieke of gequetste met sig voerde. Eyndelijk begonnen de Benden deeser Barbaren de Castilianen t'omringen / sulks'er een seer bloedig Gevegt voorviel; nademaal d'Indianen sonder voor de dood bevreest te sijn / op hen indrongen / om hunne krachten Lijf om Lijf te wagen. Cortes wijders / (schoon sijne Hand gewond was / en hy sijn Hoofd omwonden hadde / wegens eene ontfangene Steenworp) / liep egter allerwegen en streê seer dapperlijk / voordende sijn Paard aan de mond gequetst; en het verlaten hebbende om een ander te nemen / liep het Paard onder den hoop der Vyanden / en verder aan de voeten en tanden gewond voordende / deê het veel quaad onder d'Indianen. Twee Castilianen hernamen 't / uyt vreest dat het mogte overweldigt worden / alhoewel het reeds seer gewond was / soo wel in

Twee honderd duysend Mexicanen te Otumba by een gerukt.

Cortes vervaardigt sig tot het Gevegt.

Digitized by Google

1520. in de zijde als aan den hals. D'Indianen ondertusschen dzongen soo eng op de Castilianen aan / dat selfs de Paarden niet meer bestand waren / maar sig na 't Voetvolk moesten wenden ; en na sigh gesweukt te hebben / herbattense wederom het Gevegt / siende baarblijkelijk hun verlies voor oogen / alhoewel de Bevelhebbers seer Mannoedig hunnen pligt deeden ; en dat Cortes met blijt en voorsigtighepd alles waar nam / om op de benoodigde saken ozdze te stellen. Als Cortes dan dus beesig was / sag hy eenen Heer op eenen Dzaagzetel gebieden. Hy was kostelijk gekleed / en met Plupmagie verciert. Hy voerde een verguld Schild : De Standen en 't Koninglijk Veldteken hing hem aan de Schouders / en bestond upt een Net van goude Stoffe / dat sig boven sijn Hoofd thien spannen uptstrekte. Hy hadde rondom sig eene meenigte Edellieden / seer opgesiert en rijkelijk gekleed. Cortes besloot het te wagen / om deesen Heer te bestrijden. Hy mengde sig dan onder d'Indianen, van Juan de Salamanca gevolgt / te Paard geseten. Hy sijne Spies geveld houdende / doorstiet alle die hem voorquamen ; dzong tot deesen Heer door / wonde hem / en wierp hem ter aarde. Juan de Salamanca klom eerlang van sijn Paard / die hem het Hoofd afhieuw / en sijnen Stander ontnam. Dese Daad hadde soodanig eene uptwerkinge / dat / soo dzaa d'Indianen hunnen Stander berooft sagen / sy begonden te depnsen / en de Voornaamsten van hen vervoerden eerlang met groote dzoeffenisse / het Lijk van hunnen Bevelhebber ; en dit was voorseker geene der minste en Edelmoedigste Daaden / die Cortes, geduerende sijn leven / verrigt hadde. De Castilianen agtervolgden nu hunne Overwinninge / en deeden van d'Indianen, na men'er van berigte / twintig dupsend sneuvelen. In deese Nederlaag der Dyanden wierdense eenen rijken Roof magtig / die des te gedenkwaardiger aanmerkelijk was / om dat d'Overwinninge alleen door Cortes bewerkt wierd. De Plupmagie en het gedenkelijkste wat men verooverde / wierd onder de Castilianen in Tlascala verdeeld.

Cortes rend op een Bevelhebber van 's Vyands Leger aan.

Die gedood word.

Waar op eerlang d'Overwinninge der Castilianen geword.

Digitized by Google

beeld. Eenen Indiaan was'er / Bevelhebber van Maxiscatzin die sig berugt maakte / en wierd sederd Antoni Calmecasua genoemd / die in den ouderdom van honderd en dertig jaren overleed / den selven gaf van alle deese Daaden / doorgaans een nauwkeurig verhaal / vermits hy mede eenen der Voornaamste in deesen Afrogt was. 1520.

De Castilianen over dese Overwinninge verheugt / (alhoewel seer swak en afgemat) / gingen na een groot Hups / datse in eene Vlakte vonden / sonder wederstand van eenige Indianen te vinden. Sy vertoef den'er deese Nagt / en soo draa het Dag wierd / trokkense weder voort / en quamen na eenige tijd in eene Vlakte / en weder eenen Berg beklimmende / vondense aldaar eene Fontain van seer goed water / alwaarse sig uytrusteden / en wat ververschten / nademaalse tot dus verre sig met slegt water hadden moeten beleyden. Sy quamen dan te Gualipa, dat een Gehugte van twee duysend Hupsen was / staande onder het Gebied van Tlascala. d'Indianen nu / doorsten hen hier niet bestrijden / vergenoegende sig alleen met een geschrey na hunne wijse van boven het Gebergte te maken. Die van dit Gehugte trokken hen te gemoet / om de Castilianen t'ontfangen / hen klagende wat al ongemakken sy geleden hadden. De Vrouwen weenden van hen in deese gesteldheyd te sien; sy onthaaldense / en versagen hen van alles watse noodig hadden / met de grootste genegenthepd. Cortes dankte God / dat / vermits hy dus qualijk gesteld en vlugtende was / hy nog soo veel toegenegenthepd onder dese Indianen vond; die toen seyden / dat / soose hen hadden willen geloof geven / dit hen niet soude wedervaren hebben; wantse altoos gesegt hadden / dat de Mexicanen Verraders waren / en dat men sig op hen niet vertrouwen moest. Deesen self den dagh des avonds / quam'er Maxiscatzin, nevens eenen anderen Heer / die Landvoogd van Guaxocingo was / en sedert nevens veele anderen Christen gewoorden / wierd hy Juan Xuarez genoemd; de jonge Xicatencatl quam'er insgelijks / alhoewel hy'er niet dan om Cortes te groe-

In de Landpalen van Tlascala gekomen, worden de Castilianen wel ontfangen.

Digitized by Google

1520. groeten ging. Sy lieten dan veele verversschinge van Gevogelte en andere Spijsen aanbrengen. Cortes ontfing hem met veel blijdschap/ hoe gewond hy ook was/ en byna alle sijne Manschap/ waar over de Tlascalanen seer verbaast waren; en Maxiscatzin boven alle/ verwonderd sijnde van hem in dusdanig eenen quaden staat te sien/ seyde met eene deftigheyd tot hem: Dat, nademaal hy genoegsame dapperheyd betoont hadde, om het geheele *Mexicaansche* Keyserrijk te wederstaan, dat hy des door hen niet dan door eenig Verraad konde wederstaan worden. Hy trooste hem verder/ en seyde: Dat hy sig verheugde, en vermits hy nog leefde, soo konde hy sig van dit ongelijk wreeken; en dat hy nu by de *Tlascalanen* sijne waarde Vrienden was, die sig hem aanboden, met alle kragten ter hulp te komen. Alle d'andere Heeren deeden de selfde aanbieding; en Cortes bedankte hen/ en prees hunnen goeden wille. Hy bragt de Standert en de Wapenen van den Algemeenen Mexicaanschen Bevelhebber by; en schonkse aan Maxiscatzin, en gaf aan andere Heeren veele van den Roof die hy uyt deesen Slag bemagtigt hadde. De Bevelhebbers insgelijks/ en de Soldaten in navolginge van Cortes, gaven mede veele dingen dien sy uyt het Gevegt hadden mede gevoerd/ waar over sy seer vergenoegt waren/ oversulks het voor Zegentekens verstrekte/ op de Mexicanen, hunne vyanden behaald. Cortes verstond hier mede/ hoe voor twaalf dagen Juan Juste en Maria met dertig Castilianen van Gualipa vertrokken waren/ en hoe sy den weg van Mexico met de Pakkagie van Cortes waren ingeslagen; en datse/ schoonse sig dapperlijk geweert te hebben/ door de Besettelingen van Mexico gedood waren/ nevens den Soon van Maxiscatzin, dien hy hem om te versellen mede gegeven hadde; dat sy sig seer wel gequeten/ en veele hunner vyanden hadden omgebragt. En men bevond dit waaragtig te sijn; want men sedert op de Schors van een Boom geschreeven vond. Hier passeerden den ongelukkigen *Juan Juste* met sijne niet min ongelukkige Medegenooten, soodanig door den Hon-

De Tlaskalanen, verwonderd van Cortes gewond, en sijne Manschap in eenen soo quaden staat te sien.

Honger geperſt, dat hy om een weynig *Mais* te hebben, eene Baar Gouds gaf, die agt honderd Ducaten woeg. Cortes begaf ſig met de ſijnen na Tlaſcala, en gelijk het eene ſeer volkrijke Stad was / trok hen eene groote meenigte te gemoet / waar van den gantſchen weg als bedekt was. Insgelijks trok hem mede de Regeering met meer dan twee honderd duyſend Menſchen in goede order te gemoet. De Vrouwen en Kinderen hadden den Booztogt / die de Caſtilianen in ſoodanig een ſlegten ſtaat ſiende / hen beweenden / en de Mexicaanſche Verraderij vervloekten. D'Inwoonders mede aangekomen / ontfingen de Caſtilianen met veele genegenthepd. Deſe Heeren ſtelden Cortes in 't midden der vier Hoofden van hunnen Staat; en quam aldus onder veel gejuyg in de Stad. Hy wierd na 't Huys van Maxiſcatzin begeleyd / om'er ſijn verblijf in te nemen / die hem ſeer deftig onthaalde; en liet in ſijn Hof een algemeen Feeſt aanſtellen / nebens eene Danſſerij. En het volk van Cortes wierd insgelijks ſeer wel onthaald. 1520.

Inhalinge der Caſtilianen in de Stad Tlaſcala.

Cortes ſig in Tlaſcala bevindende / pzees den Bevelhebber Juan Paez, (dien hy'er met tagtig Caſtilianen gelaten hadde) / ten hoogſten / wegens het goed onthaal dat men hen verſozgt had. Hy ſepde hem Maxiſcatzin ſijnen waren Vziend te ſijn / en dat den jongen Xicotencatl hem niet veel goeds gunde. Weg toen hy verſtond dat Maxiſcatzin aan Juan Paez honderd duyſend Mannen aangeboden hadden / op dat ſe met de tagtig Caſtilianen, Cortes ter hulpe trokken; in agt nemende wat groote dienſten hy van ſoodanig eenen onderſtand ſou genooten hebben / alhoewel ſig'er Juan Paez van ontſloeg / ſeggende / dat hy den laſt die hem gegeven was / in agt nemen moeſt / en niet het tegendeel ondernemen dozſt; weetende dat hy eene ſtrenge Bevelhebber had. Hy nu handelde hem dus qualijk / en ſchold hem met harde woozden / noemende hem eenen Verrader / die onwaardig was de hoedanigheyd van Kapitain te bekleeden / maar veel eer de Galg verdiende. Nademaal den pligt van dappere Bevel-

Juan Paez van Cortes beſtraft.

1520. velhebbers was / in diergelijke gelegentheden van gevaar / datse soo nauwkeurigh niet gehouden waren d'Ordre die aan hen gegeven was / t'agtervolgen / wanneer het onvermijdelijk gevaar hen niet agterhouden moest. Ojeda was van de Tlaskalanen seer geliefd / en hy was als tot verzorger der Leeftogt in de Gehugten aangestelt; en egter voegden hem eenige deese woorden toe: Wat komt gy hier doen, komt gy om onse Middelen te verteeren? Gaa van hier, gy die alle van Mexico wedergekoomen sijt, en van daar als verwijsden verdreven. En seiden hem nog andere diergelijke redenen ten dien onderwerp gerigt / waar op hy egter met vriendelijke woorden hen bevreedigde. Dog Cortes viel 't gantsch beswaarlijk deese woorden te verdueren / alhoewel hy 't ontweynsde; en voor soo veel hy vermoede dat den jongen Xicotencatl den Uytvinder hier van was / soo sprak hy daar over met Maxiscatzin, die hem seyde; dat soo lange hy leven soude / niemand pets t'ondernemen hadde; egter hield hy sig altoos wel op sijn hoede. Midlerwijl verslimmerde de Wonde aan sijn Hoofd / en viel in eene hevige en gevaarlijke Hoorts; dog door bygebragte Geneesmiddelen wierd hy wederom herstelt. Geduerende sijne siekte / waren'er weynig Castilianen osse leeden veel ongemaks / en vermits se meenigmaal diergelijke woorden hoorden / als deesen die men Ojeda hadde toegevoegt / dus konden sy sig niet van te rooren onthouden / en begeerden datmen hen weder na de Zeekust voeren sou / nademaal sy / volgens den omweg die Cortes hield / oordeelden dat sijn voornemen was / weder na Mexico te keeren / en dat dit het waare middel was om hen alle te doen omkomen; dat hy hen aldaar gevoerd hadde omse te doen verversschen / en vet te maken / op datse vervolgens geoffert wierden / en dese voedsaards tot voedsel verstrekken / gelijkerwijs sy d'Indianen hadden hooren seggen; sulks datse byna allen in deese gedagten sijnde / het meerendeel den Beamptschrijver tot sig namen / en deeden eene aantuyginge aan Cortes, dat hy hen na Vera Cruz te voeren

Beledigingе der Tlaskalanen aan de Castilianen van Cortes ontveynst.

De Castilianen verzoeken Cortes niet weder na Mexico te keeren.

Digitized by Google

voeren had / sig verontschuldigende wegens de baarblijkelijke gevaren / en datse by nalatigheyd deses / tegens hem betuygden / eenen veroorsaker te sijn van alle de wederwaardigheden die hen konden overkomen. Cortes gaf hen een seer ernsthaftig / en vriendelijk antwoord? Prijsende eerstelijk hunne loflijke Daden / en bragt hen te binnen de Veldslagen / diese tegens d'Indianen gevoerd hadden / en d'oude dapperheyd van den Castiliaanschen Landaard / hen teffens bestraffende wegens de weynige moed die sy hadden; nademaalse reeds in staat gesteld waren / dat een yeder wegens hunne Heldhaftige Daden berigt hadde / en dat / nuse sig quamen af te schrikken / deswegen niet ontstaan konde / dan eene schande / en oneere / diese nooyt weder herwinnen konden. Hy beloof de hen dan groote Rijkdommen / en goed Geluk nevens grooten voorspoed te sullen erlangen. Hy versekerde hen mede wegens de bedugtheyd diense voor de Tlaskalanen hadden; en seyde hunne vriendschap te willen beproeven / hen aanbiedende de Tepeacas den Oorlog aan te doen / die eenige dagen te voren veele Castilianen gedood hadden. Hy vertoonde hen dan: Dat alles wat hy hen gesegt had, waaragtig bevonden was geworden, en dat hy nagekomen hadde, alles wat door hem belooft was; en dat, indien de sake van *Tepeaca* niet wel slaagde als hy verhoopte, hen dan beloofde gelegentheyd te doen vinden, om met agtinge en eere na *Vera Crux* den aftogt te doen. Dese reden bevreedigde hen eenigermaten; alhoewel wegens sig op de Tlaskalanen te vertrouwen / sy veele tegenwerpingen inbragten / waar over sy met de voornaamste Bevelhebbers raad pleegden. Nademaal eenigen dan versekert hielden / datmen sig op hen te wantrouwen hadde; en dat soo men weynigen van hen hebbende / men ligtelijk in gevaar komen mogt. Anderen seyden / dat de vyandschap die desen Landaard tegens elkanderen hadde / seer groot was / als mede dat de Voordelen die de Tlaskalanen tegens de Culuas in den Oorlog maakten / moestmen om de selvige redenen / wegens hunne

1520.

Vleyinge van Cortes aan sijne Soldaten gedaan.

Waar door weder bevreedigt worden.

1520. trouwe niet twijffelen. Sulks dat Cortes alles wel overwoogen hebbende / hy ſig aan deſen Raad hield / volgens welke / het hem ſcheen / dat ſijn goed geluk / hem in ſoodanig eene ſaakelijke ondernemínge niet verlaten ſou / maar geloofde hem te ſullen begunſtigen.

De Mexicanen hunne Offeringe gedaan hebbende / en hunne Goden dank geſegt / van wegen datſe hen van deſe hunne Gaſten ontſlagen hadden / en nu alles weder herſtelt ſagen / wetende hoe de Caſtilianen in Tlaſcala wel ontfangen waren / ſoo beſlootenſe ſes aanſienlijke Geſanten na de Tlaskalanen, met een Geſchenk van Dekens / Pluymagie / en Zout te ſenden / dat alle dingen waren / by hen het meeſte geagt; en berigt van hunnen aankomſt hebbende / trokkenſe hen te gemoet / omſe na gebruik van diergelijke gevallen t'ontfangen. Als de Hoofden des Landſchaps naderden om hen te hooren / bodenſe het Geſchenk aan / nemende den Oudſten onder hen het Woord op / en ſeyde: Datſe niet onkundig waren, wegens hunne Oude verbinteniſſen, dieſe onderling hadden; en datſe als vermaagdſchapt ſijnde, en onder eene ſelfde Tale, en Wet, het nodig was een ſelvig oogmerk te hebben, waar medeſe geſamentlijk alles genooten, dat het *Mexicaanſche* Keyſerrijk niet tegen was, en ſy ſeer liefden; behalven veele andere Goederen, dien ſig met de Vreede vermaagdſchapt hield; en op dat dit ten goed eynde geraakte, ſoo was 't noodig, datſe de noch weynig overige *Chriſtenen* moeſten offeren. Om welkers wille eenige hunner Goden verthoornd waren, en ſulks om veele redenen; als datſe hen de ſelfde wederwaardigheden deden, dieſe hen beweſen hadden, ſoo ſy'er ſig niet in voorſagen; Datſe dan aan hunne Goden genoeg doen moeſten, en ſig met de *Mexicanen* inlaten, om wegens eene beſtendige Vreede te handelen, ſulksſe dan genoten het welweſen dat daar uyt ontſtaan ſal. De Tlaskalanen ontfingen het Geſchenk / en gaven ten antwoord: Datſe ſig wegens deſe ſaak onder hen ſouden beraden. D'Afgeſanten vertrokken ſijnde / handelde men van het

Geſanten door de Mexicanen na Tlaſcala geſonden.

Aanſpraak door hen aan de Tlaskalanen.

Digitized by Google

het onderwerp door hen voorgestelt ; Xicotencatl, en eenige anderen dronghen om in een Verdrag met de Mexicanen te treeden / voorwendende datmen sich beter in hunne oude Gewoonteng verdedigen kon / met die genen van hunnen Landaard / dan nieuwe door onbekende en onbandige Volkeren aan te nemen / en die over alles den Meester wilden speelen. Maxiscatzin verdedigde de Castilianen ; sijnen raadt was / datmen hunne vriendschap onderhouden moest ; Hy bragt dan by / datmen hen d'eere en trouwe schuldig was : Verhief hunne dapperheyd / en dat men door middel hunner bystand de selfde verdragmakinge / die de Mexicanen aanboden / bemiddelen kon. En seyde dat boven alles de Castilianen hunnen staat vermeerderen souden ; dat van de Mexicanen niet te denken was / welkers Heerschsugt / en ontrouwe / niet dan te bekend was. Boven dat hebbende de Castilianen upt hunnen staat verdreeven / soude het eene ontwijffelbare sake sijn / datse grooter vyanden wierden / alsse nog oopt te vooren geweest hadden / soo sy onder voorwendsel bewerken souden / danse hen in hunnen staat van Tlascala ontfingen. Dog Xicotencatl, volharde in sijn besluyt / seggende : Datmen de Mexicanen ontfangen moest ; en wende voor / dat de Castilianen quaadaardige Menschen waren. Eyndelijk in dese tegenstrijdende gedagten sijnde / geraaktense in woorden / en tot soo verre / dat Maxiscatzin eenen vuyst-slag wegens den hoogmoed aan Xicotencatl gaf / sulks hy hem van de Trappen dê vallen ; seggende dat hy een quaadaardig Mensche / en eenen Verrader van sijn Vaderland was. Dus nu keerden de Mexicaansche Gesanten sonder pets te verrigten / en bragten berigt van 't geen'er voorgevallen was. Cortes die mede eerlang hier berigt af hadde / bedankte Maxiscatzin, en beloofde hem alle sijne vermogens by te setten / ten beste welwesen / en verheerlijkinge van den gemeenen staat. 1520.

Maxiscatzin verdedigt de party der Castilianen.

En Xicotencatl qualijk gehandelt.

Xicotencatl vlucht Cortes.

Xicotencatl niet twijffelende of alles wat'er voorgevallen was / soude ter kennisse van Cortes ko-

1520. men / ſprak hy'er hem over / en ſeyde / dat hy allerwegen getragt hadde by hem eere te verwerven: dog dat nu de Goden hem overwinnelijk gemaakt hadden / hy hem van herten bad / deel in ſijne goede hoedanigheden te mogen hebben / op dat hy in ſijne gunſte ſtond / en dat hy deswegen hem ſijn Perſoon aanbood / en verſogt hem te bezoeken in den Oorlog / die hy tegens die van Tepeaca, Acazingo, en Quechula aanbing / om dat ſy hem beleedigt hadden in het verbreken der vriendſchap dieſe met hem hadden aangegaan / en op de trouwe dienſte dieſe hem ſchuldig waren / by de Culuas paſſeerende / gedood hebbende de Caſtilianen die door hun Land trokken / en dat van toen af als men van het voeren van den Oorlog in Mexico ſprak / gelijkerwijs men ontworpen hadde / het noodig geweeſt was om eerſtelijk ſijne Verbondenen te verdeelen; en met de Tepeacas eenen aanbang te maken. Cortes omarmde hem / en preeſ ſijnen goeden wille; en bood ſig aan ſoodanigerwijſe voor den Gemeenen-ſtaat te arbeyden / datſe ſig eerlang van ſijne vyanden ſouden gewroken ſien. Reeds waren'er vyftig dagen verlopen / dat Cortes ſedert den Uyttogt van Mexico in Tlaſcala was geweeſt / en Xicotencatl beſogt hem dagelijks / en ſeyde dat hy ſoo veel volks gereed hadde als hem goed dagt / om den Optogt te doen; en ſchoon Cortes ſeer beſorgt in ſijne gedagten was / om ſig dus weder in nieuwe ongelegentheden te ſteken / en om het verlies van eene ſoo ſchoone gelegenthepd te vermijden / vernomen hebbende dat de Tepeacas en de Mexicaanſche Beſettelingen / die by hem waren / ſig van alle de Oorlogtogten die na Zeewaarts ſtrekten / verſekert hadden; ſoo ſond hy Bodens na Tepeaca, en na andere Gehugten / hen verſoekende / ſig de vriendſchap der Mexicanen t'ontrekken / en deeſe der Tlaskalanen aan te vaarden / en datſe ſulks doende / hy hen de beleedigingе dieſe begaan hadden / vergaf; als ſijnde mepnedig geworden / wegens de verbondene vriendſchap / toen hy door Tlaſcala trok. De Tepeacas maakten dan wepnig werks over d'aanbiedingen van Cor-

En Cortes bied den Gemeenen ſtaat van Tlaſcala te dienen.

Send Boodens aan de Tepeacas, om hen de zijde der Mexicanen te doen verlaten.

Cortes; ſoo datſe hem in tegendeel beſpotten / en beſlooten ſig niet van de Mexicanen af te ſchepden. 1520.
Cortes gaf hier af aan de Regering van Tlaſcala berigt; en alſoo deſen Landaard wanden van de Tepeacas waren; als mede van Naturen genegen te Oorlogen / en datſe aan Cortes eenige vernoeginge begeerden te geven / die anderſins alle de Voornaamſte aan ſijne zijde had / vermits hy hen ſeer wel wiſt te blepen en eeten. En mede overweegende / dat upt deſen Oorlog hen eenige nuttigheyd kon bygebragt worden / om hunnen Gemeenen Staat eenige glans by te ſetten / boodenſe heru vijftig duyſend Mannen aan.

Voor ſoo veel nu Cortes ſag dat alleg ſig na ſijnen wenſch ſchikte / en dat het niet alleen regtvaardig was / maar ſelfs noodig om voor geweld de beledinge der Tepeacas te ſtraffen / en dat men ſig des verbaardigde / bewerkte hy dan om deſe onderneminge werkſtellig te maken. Hoog voor al / wilde hy eerſtelijk aan den Koning van Caſtilie ſchryven / en berigt geven wat'er tot dus verre voorgevallen was / nademaal hy / ſedert dat hy upt Villa Rica vertrok / om na Mexico te gaan / niets geſchreeven hadde. „ Hy maakte dan gewag van alleg wat'er „ ſedert het vertrek van Villa Rica tot Tlaſcala voor„ gevallen was; welke overwinningen hy tegens „ dit Landſchap behaald hadde; het verdrag dat „ hy met hen gemaakt had / en met anderen in ge„ volge geſlooten; het welſijn dat deſen Landaard „ wegens ſijnen dienſt genoot; wat'er te Chulula „ gebeurd was / de Reyſe na Mexico, en het on„ gelukkig vertrek upt deſe Stad; Het voornemen „ dat hy hadde van die te bemagtigen / en hoe hy „ nu voorgenomen hadde den Oorlog met de Tepea„ cas t'ondergaan. Hy berigte mede de gevangen„ neminge van Motezuma, ſijnen dood / het ver„ lies der Schatten / en van de Regiſters der Ko„ ninglijke Regten / nevens andere Geſchriften / en „ opgetekende Aanmerkingen; en dat d'oorſake „ van dit alleg upt de quade beſtieringe van Panfilio „ de Narvaez was ontſtaan / die noopt had willen

Cortes beſluyt van al ſijn wedervaren aan den Koning berigt te geven.

Digitized by Google

1520. „ eenigermaten in verdzag treeden / en dat hy hem „ te Vera Cruz gevangen hield. Hy verſogt dan „ volk en Paarden / nademaal dit de voornaamſte „ Teeuwen van deſen Oozlog waren / en berigte „ dat'er peder Paard twee honderd duyſend Mara„ vedis waardig geagt wierd. Dooz welkers mid„ del hy beloofde dit groote Mexicaanſche Keyſer„ rijk t'onder te bzengen / en ſullks met weynig on„ derſtand dat men doen konde / ſonder dat het de „ kroon pets koſten ſou; nademaal hy ſig aanbood / „ de waarde der Paarden / Wapenen / Oozlogs„ behoeften / en alles watmen hem ſond / te ſullen „ voldoen. Hy verſogt mede dat men eenige heus„ lepd aan Hieronymus d'Aguilar betoonde / die „ hen dooz Vertolker verſtrekte / van wien men „ deſe groot genot / en voordeel trok. Deſe Be„ rigtgevinge / nevens honderd duyſend Peſos in Goud / het Vijfde / en andere Plegtigheden / wierd onder de handen van Alonſo de Mendoza aanvertrouwt; en by deſe gelegenthepd / ſchreeven mede aan den Koning / de Regters / en Beſtierders van Villa Rica, die Cortes altoos verſelden.

Vijftig of tſeſtig Caſtilianen door de Tepeacas om gebragt.

Gelijk nu die van Tepeaca niet dan agt mijlen van Tlaſcala waren / ſoo vernamenſe geduerigljk hoe men'er ſig verbaardigde / om hen den Oozlog aan te doen; deswegen men ſig dan in ſtaat van wederſtand ſtelde. Maar eer dat wy vooztgaan / is 't noodig pets van de dood der Caſtilianen te ſeggen. Dooz de tijdingen die men allerwegen van de rijkdommen van Nieuw-Spaanje had / waren eenigen te Vera Cruz gekomen / die ſig tot vijftig of ſeſtig hadden by een gevoegd / ſy gingen dan dooz Tepeaca na Mexico, ten ſelven tijd als Cortes in ſijnen Afzogt te Tlaſcala quam. Gelijk nu reeds den Oozlog / die men in Mexico den Caſtilianen aan deê / verklaart was gewoorden / ſoo beſlooten die van Tepeaca hen met hunnen Bevelhebber Coronado genoemd / te dooden; en men hadde mede het ſelfde op andere plaatſen verrigt; ſig verbeeldende dat de Caſtilianen upt Mexico komende / verdelgd ſouden woorden / gelijk de Mexicanen allerwegen het gerugt lie-

lieden loopen / en datse sig aldits van deesen Landaard ontheven souden sien. Cortes vertrok met sijne Castilianen van Tlascala, neveg ses duysend Boogschutters / Indianen sijnde / verwagtende dat de vijftig duysend Tlaskalanen in staat ter Optogt souden sijn / die Xicotencatl bestieren moest; waar toe Alonso d'Ojeda en Juan Marquez veel dienst deeden / die redelijkerwijse de Taal kunding waren. Hy ruste sig te Cimpancingo uyt / drie mijlen van daar gelegen / alwaar soo veele Indianen uyt het Landschap van Quaxocingo en Chulula quamen / dat men voor seker hield / datse ten minsten honderd en vijftig duysend sterk waren. 1520.

Optogt van Cortes om de Tepeacas te beoorlogen.

Die van Zacatepeque Bondgenooten van de Tepeacas (die wel wisten dat het Leger van Cortes in Aantogt was) / gingen het op den weg af wagten / en stelden sig in Hinderlage / in Landen vol met Maiz beset / en als de Castilianen aldaar passeerden / overvielen hen een groot getal Indianen. Doch toen de Boog-en Vuurschutters in orde ten Strijd aandrongen / waar by sig de Ruyterij voegde / veroorsaakte dit den Vyanden veel quaads; en telkens wierdense na wensch afgeweren / vermits de Maizplanten hen dekten; Maar alwaar de Tlaskalanen vogten / vond men meerder tegenstand / alhoewel hen de Castilianen in 't hevigste van den Slag veel hulp verstrekten. Het Gevegt was herdnekkigh / vermits de Maiz hoog en dik stond / dat de Castilianen veel verhinderde daar sy den Intogt deeden; en de Tepanecas sonden gedurigelijk verssche Manschap aan. Men streê egter soo dapperlijk aan de zijde der Castilianen, dat de Vyanden genoodsaakt wierden / sig met de vlugt te redden. Ojeda begaf sig op een hoog Paard / en van deese hoogte ontdekte hy over de Maiz-velden / sekere Gebouwen. Hy ging'er met veele Tlaskalanen heen / en bevond het een groot Palais te sijn. Hy maakte sig'er meester af / en stelde op deg selfs hoogte den Standaart van Tlascala. Hier was 't daar eene groote slagtinge voorviel / onder die de vlugt namen denkende sig met af te wijken te herstellen. Cortes ontdekte de Standaard /

Gevegt tusschen de Castilianen en Zacatepequez.

Ojeda maakt sig Meester van een groot Pallays, en plant'er der Tlaskala-

1520. daard / en gelijk het reeds laat was / hield men met den Vyand te vervolgen af / en men geleyde de Tlaskalanen met meenigten gevangenen. D'Indiaansche Bondgenooten deeden eene goede maaltijd deesen nagt / van Armen en Beenen; want men telde (sonder'er onder te begrijpen 't geene men op stokken brieb / waar van'er veelen waren) vijftigh duysend Potten en Keetels vol van Menschenvleesch. Dog de Castilianen hadden 't / gedurende drie dagen / dat men daar vertoefde / niet wel / wegens het gebrek van Water en Leeftogt. De Vyanden quamen midlerwijl van allerwegen / om te sien hoe 't sig in 't Slagveld toedroeg / alwaar dan veele merkwaardige Uytdagingen tusschen hen en de Tlaskalanen voorvielen.

nen Standaar op.

Maaltijd van vijftig duysend Potten vol Menschenvleesch gehouden.

Cortes vertrok van hier / en nam sijnen weg na de Stad Acacingo, die mede de party van Tepeaca hield; en alsoo hy alles in brand deê setten waar men passeerde (vermits men 't noodig oordeelde / om hen t'eerder tot gehoorsaamheyd te brengen); soo trokken dan eene meenigte volks uyt de Stad / die de Tlaskalanen heviglijk aanvielen; en een bloedig Gevegt ondergingen / waar in veele Vyanden sneuvelden / en d'anderen seer qualijk gehandeld en op de vlugt gebragt wierden / met weynig verlies aan de zijde der Tlaskalanen. Men sette hen na tot voor de Poorten der Stad / die ontvolkt bevonden wierd. Cortes vertoef den'er vijf dagen / gedurende welke tijd hy veele Partyen allerwegen op Stroperyen uyt sond / die het Land verwoesten. Na dat de Vyanden deese Slag verloren hadden / kreeg men berigt / dat de Mexicaansche Besettingen het Land verlaten hadden. Weshalven Cortes sonder tijd-verlies besloot na Tepeaca te gaan / alwaar hy sonder eenigen wederstand aanquam / en'er sijn verblijf nam; en de Indiaansche Bondgenoten / om datse veel waren / sig in 't Veld legerden. Het Leger vertoef den een tijd lang ter deser Plaatse / doende midlerwijl in verscheydene Landen / en Landschappen strooperyen / dog altoos in benoodigdheyd van Leeftogt / en Water. En de Castilianen om te

Een ander Gevegt der Castilianen met de Acacingos gewonnen.

te komen beſtaan / maakten jagt op de Honden des Lands / die'er quamen om de doode Lijken in 't Slag-veld te eeten / dienende hen als voor goeden koof. Eenen Heere der Tepeacas quam Cortes beſoeken / die hem eenigen Leeftogt toebragt / en hem den Vreede voorſtelde / nademaalſe bupten hoope geſteld waren van hulpe upt Mexico t'erlangen / waar henen eene der drie Heeren van Tepeaca gegaan was / om des te verſoeken / die tſedert nog dood nog levend niet weder te voorſchijn was gekomen. Cortes gaf hem tot antwoord: Dat'er niets dan dit overig was; en dat hy 't reeds in den beginne hadde voorgeſteld / beminnende altoos liever de Vreede / dan den Oorlog. Voor dit verdrag / quamen eerlang de volkeren weder in de Stad / omſe te bevolken / en Cortes gelaſte dat men veele Indianen die gevangen waren / verkogt / en merktenſe met een heet Yſer / behalven de Vrouwen en Kinderen / na hunne gewoonte / doende eenigen in 't Leger / en anderen in 't Landſchap Tlaſcala dienen / na eerſtelijk 's Koning Vijf de genooten te hebben. De Heerlijkheyd van Tlaſcala was ſeer voldaan / van te ſien dat Cortes ſoo nauwkeurigljk met hen den Bupt des Oorlogs deelde / behalven dat ſagenſe de Stad vervuld van Slaven / Cotoen, Sout / Pluymagie / Juweelen, en alle andere dingen / waarſe van benodigt waren.

1520.

Vreede met de Tepeacas gemaakt.

De Stad Tepeaca bevreedigt ſijnde / Marina op ſekeren dag met andere Vrouwen / een onthaal genietende / verſtond dat de Mexicanen ſig verbaardigden / om de Caſtilianen, op 't onvoorſienſte te komen overvallen / wanneer ſy'er het minſt om dagten; Cortes liet dan eenigen van hen die te na quamen / en de ſaak bewuſt ſijnde / gevangen nemen. Hy de hen deswegen ondervragen / en de ſaak waar bevindende / liet hy'er eene ſtrenge ſtraf over doen. Als dan de Mexicanen vernomen hadden / dat Cortes upt Tlaſcala, tegens de Tepeacas in Oorlog was uptgetrokken / verloorenſe geenen tijd om Legers in verſchepdene Plaatſen af te ſenden / op datſe ſig van de Gzensplaatſen verſekerden om de

De Mexicanen ruſten ſig ten Oorlog tegens Cortes uyt.

Digitized by Google

1520. Caſtilianen daar upt te beledigen. En gelijkſe Menſchen waren in liſten wel afgeregt / ſoo ſondenſe dooꝛ alle de Landſchappen / die ſy geloofden genegen ten opſtand te ſijn / de Hoofden der Paarden / en anderen Hoofden der Caſtilianen, hen dedenſe allerwegen dieſt maken / dat Cortes geſneuvelt was / en bewerkten datmen niets meer te vꝛeeſen hadde / vermits den Bevelhebber ontvꝛaakt / en men ſoo doende ligtelijker een eynde ſou maken der geenen die nog overig waren. Deſe bedꝛiegerye hadde ſoodanig een ingang onder deſe arme Bedꝛoogenen / dat'er weynigen waren die niet in opſtand geraakten / alhoewel ſy geſwooren hadden van geen anderen Heere / dan de Koning van Caſtilie t'erkennen / en waar ſy t'hans eenige Caſtilianen vonden / wierdenſe alle gedood.

Cortes ſend om de overige Landen te bevreedigen.

Eyndelijk de ſaken van Tepeaca, en hunne Nageburen in goeden ſtaat ſijnde / beſloot Cortes eenige Capitains dooꝛ upt te ſenden / om de Plaatſen te bevꝛeedigen / die ſig het Jok nog niet ontrokken hadden; met laſt / om boven al middelen van ſagtigheyd te bewerken; en te beynſen van weder na Tlaſcala te keeren. Weshalven de dooꝛnaamſten van Tepeaca hem ſmeekten / dat nademaal ſy Onderdanen van den Koning van Caſtilie waren / en ſulks volgens den Eed die ſy hem getrouwelijk te dienen gedaan hadden / upt bedugtheyd dat de ſaken niet als voren quamen te veranderen / dooꝛ de vꝛeeſe dien ſy dooꝛ de Mexicanen hadden; deg wilde hy dan niet upt Tepeaca vertrekken; en dat indien het nodig was dat hy vertrok / dat hy hen dan eenige Caſtilianen liet / of anderſins agten ſy hen verlooren te ſijn. Cortes gaf hen ten antwooꝛd / dat hy hen alle vergenoeginge ſou tragten te geven; en datſe dooꝛ de Mexicanen niets te vꝛeeſen hadden; nademaal hy in God vertrouwde / dooꝛ wiens hulp hy hen in weynig tijds beteugelen ſou. Hy nu in agt genomen hebbende / dat de gelegentheyd deſer Stad ſeer bequaam was / om ſig van den weg na Villa Rica te verſekeren / en datſe over de Poorten van Siculchina gebood / waar dooꝛ de Caſtilianen

De Tepeacas verſoeken Cortes om hen tegens de Mexicanen te verdedigen.

Cortes trägt ſig den weg

Digitized by Google

in deſe Geweſten quamen / als mede van Quochula, die niet dan anderhalf mijl van Tepeaca ſijn / al waar de groote wegen die ſig na Villa Rica ſtrekten / ten einde liepen / en aan alle andere Plaatſen der Zee; Dat dit Landſchap in 't midden des Lands lag / en dat de Ozens-ſchepdingen ſig ſtrekten en uptrokpen tot aan de Heerlikheden van Tlascala, Guaxocingo, en Chulula, ter eene zijde / en ter andere met de Mexicanen gemeenſchap hadden; welke ſoo rijk en magtig waren / datſe door dit Gebuurſchap eenen nieuwen opſtand in deſe Landſchappen verwekken konden. Om deſe weederwaardigheden voor te komen / en om de Tepeacas te vergenoegen / (die gebeden hadden om'er eene Beſettinge te laten); ſoo deê hy de Regters / en Bewindhebbers van den Raad vergaderen / die deswegen met hem ſouden handelen; waar van de voornaamſten Alonſo Davila, Alonſo de Grado, en Rodrigo Alvarez Chico waren / en ſielde hen voor / alles wat wy geſegt hebben; en dat het nodig was / om'er eene Stad te bouwen. Deſe voorſtellinge dan alſen goed gekeurd / benoemde men de Regters / Bewindhebbers / en Amptenaren / gelijkerwijs men in diergelijken gevalle gewoon is te doen; en onder hen voor Bevelhebber Hieronymus d'Aguilar, nademaal Cortes ſeer wel in diergelijke gelegentheden / Mannen van Verdienſten wiſt te vergelden. Hy noemde deſe Stad Segura de la Frontera, om redenen hier voren geſegt / ſoo datſe eene Ozenſplaatſe van 't grootſte gedeelte van Mexico wierd.

1520.

na Villa Rica te verſekeren.

De Stad Segura de la Frontera geſtigt.

Alonſo de Mendoza nog niet met ſijnen laſt na den Koning vertrokken ſijnde / gelijk we reeds hier voren hebben aangeweſen / (nademaal Cortes oordeelde dat den Oozlog van Tepeaca wel haaſt eindigen ſou) / was 't nodig / daarmen ondertuſſchen de Caravel toetakelde / waar mede hy deſen Togt te doen hadde; en 't juſt ons dat we deſen / hoe ſig dit eindigde / om te bewerken dat men'er tijdens aan den Koning berigt af gaf. Daar quamen dan ter ſelver tijd in eene Stad Guacachula genoemd / omtrent twintig duyſend Mannen van Oozlog aan / die

Aankomſt van twintig duyſend Mexicanen

1520. die door den Broeder van Motezuma gefonden waren / die in het Mexicaanſche Krijgsheir hem gevolgt was / om te verhinderen dat de Heeren deſer Stad / en andere Nageburen in geene vriendſchap nog vreede met Cortes traden / en om hem den doortogt te beletten / ingevalle hy deſe ondernemminge wilde doen / want ſy waren hem ſeer bedugt. Dog den Heer van Guacachula konde deſe vermetenthepd der Mexicanen niet dulden / nademaalſe niet genoegt waren te eeten 't geenſe hadden / maarſe ook nog hunne Vrouwen en Dogters ontvoerden / en veele beledigingen deden / derhalven ſond hy Boden aan Cortes, die hem ſijnentwegen ſeyden: Dat hy wel wiſt wanneer hy na *Mexico* ging, dat hunnen Heer hem beſoek gegeven hadde, en dat in 't byſijn van *Motezuma*, nevens andere Heeren, als'er toen waren, hy ſig voor Onderdaan van den Koning van *Caſtilie* aanbood, en dat hy tſederd altoos gewillig was geweeſt ſulks te doen; uytgeſonderd dat men hem van wegen *Motezuma* uytdrukkelijk verbooden had van ſig gereed te houden, nademaal men beſlooten had, den *Caſtilianen* den Oorlog aan te doen, en hen allen te dooden, of ſig in vryheyd te ſtellen; en alſoo hy in bedugtheyd was van ſijnen Natuurlijken Heere niet te gehoorſamen, dorſt hy 't niet weygeren; en ſulks toen ſy na *Mexico* gingen. Dog dat nu de Broeder van *Motezuma* den Oorlog wilde agtervolgen, hunnen Heer niet wilde daar in begreepen ſijn; Dat hy derhalven hen gefonden hadde, om hem te ſmeeken het verledene te vergeven, en dat hy ſig voortaan als eenen Onderdaan van den *Caſtiliaanſchen* Koning gedragen wilde, en ſijnen Vriend ſijn, nademaal hy ſulks beſlooten had, om hem vervolgens beter dan eertijds, ten dienſt te weſen. En boven dat bad hy hem behulpelijk te weſen, om de *Mexicaanſche* Beſettingen uyt ſijn Land te verdrijven, die niet dan gekomen waren om den *Caſtilianen* te beoorlogen, en om hen den Doortogt te hinderen, nademaalſe hem veel ongeval toebragten. Deſe Boodens konden deſe laatſte woorden niet ſonder tranen upten / dog ſy verſekerden / dat hun-

te Guacachula.

Den Heer van Guacachula verlaat de zijde der Mexicanen, en verſoekt de Caſtilianen ter hulp.

Digitized by Google

hunnen Heer / en de gantſche Stad / deſwegen eene groote vergenoeginge genieten ſouden. 1520.

Cortes deſe aanbiedinge betragtende / wilde in ſoodanig eene goede gelegenthepd niet ſiipnig ſijn / om aan ſijne Bondgenoten een voozbeeld te geven / van de Mexicanen te ſtraffen / wegens het groote ongelijk datſe hen aangedaan hadden. Hp pzees de goede wille van den Heere van Guacachula, en verſekerde hem / indien hp ſoodanig een goed beſlupt niet genomen hadde / ſijn verderf onvermijdelijk gekomen was. Den volgenden dag 's mozgens / ſond hp Diego d'Ordas, en Alonſo d'Avila met dzie honderd Caſtilianen, en twaalf Paarden / nevens een getal van Tlaskalanen, met de Bodens / op weg. Diego d'Ordas, en Alonſo d'Avila voor af geſonden;

Hp namen hun verblijf te Chulula, en den volgenden dag in de Gebuurſchappen van de Heerlijkhepd van Guaxocingo, alwaar veel volks van Gozloge upt der Bondgenoten Heerlijkheden tot hen quam / ſulks ſp'er van verbaaſt wierden; dugtende ſelfs eenigen / eenig verraad. In deſe bedugthepd namen d'Ordas en d'Avila de Bevelhebbers van Guaxocingo gevangen / en ſonden hen na Tepeaca, om te ſien wat Cortes daar ontrent gelaſte / en keerden weder na Chulula, af wagtende ſijne Gzders. Dit misbaagde Cortes ſeer / de getrouwſte vzienden / dien hp tot dus verre hadde / als Gevangenen te ſien / hp onderſogt hen / en geenen blijk van quaad voozneemen in hen gevonden hebbende / dewijl ſp ſepden dat den agterdogt die men van hen had / niet ontſtaan kon ſijn / dan upt de veelhepd der Manſchap dien ſp bp een getrokken hadden / en dat ſp'er vervolgens niet ſoo veel mede voeren ſouden; ſoo ontſloeg hen Cortes aanſtonts; en ſepde / dat ſooſe nog meer van de ſelven bp een trekken konden / hp'er genoegt over weſen ſou; om hen niet te doen verſtaan / dat de Caſtilianen over hun groot getal bezeeſt waren / en deſwegen deſe Daad verrigt hadde. Hp gaf hen eenige Geſchenken / en betupgde groot ongenoegen wegens de beledinginge die hen was aangedaan. Hp wilde hen verſellen / en nam honderd Mannen te voet / nevens thien Kupters mee

die te Guaxocingo komende, voor onraad bedugt ſijn.

1520. mee ſig. Als hy ſig by Diego d'Ordas, en Alonſo d'Avila gevoegt had / vertrokkenſe geſamentlijk met honderd duyſend Indianen. Cortes liet aan den Heere van Guacachula door Bodens ſeggen / dat hy d'onderneminge geheym moeſt houden / op dat men de Mexicanen te beter overvallen kon / en dat / ſoo dit niet geſchieden kon / hy ſigh tegens hen ging wapenen / ingevalle ſy de vlugt namen. Doch dit wierd egter ſoo behendiglijk uytgevoerd / datmen van den komſt van Cortes niet eens wiſt / voor dat hy nauwelijks een half vierendeel mijls van de Vyanden ſtond; Die willende den uyttogt doen / om den Ingang der Stad te verdedigen / en door d'Inwooners onderſtand te genieten; maar 't was'er verre van daar / wantſe namen tegens hen de Wapenen op; weshalben de Slagoirdens uyt de Stad trokken / gingen hen tegen / ſulks dat ter ſelver tijd / alsſe in de Stad onderling in ſtrijd waren / en men reeds de Huyſen in brand geſet had / Cortes'er met twintig Ruyters aan quam. Soo dra de Mexicanen hen ſagen / namenſe de vlugt; doch in hunne vlugt al te eylende ſijnde / ſneuvelden veele op de plaats / en voornamentlijk in eenen grooten Tempel / en ſekere Sterkte; alwaar het meerendeel der Bevelhebbers / en veele Soldaten ſig dapper queeten. Twee Heeren wierden'er gevangen / waar ontrent Cortes van veele ſaken onderſoek deê; onder anderen over de reden van hunnen komſt te Guaxachula door laſt van den nieuwen Koning Pitagoazin, Broeder van Motezuma, die betuygt hadde eerder te willen ſterven / dan te gedoogen dat de Caſtilianen tot ſijne Landen in trokken.

Cortes met het geheele Heyr na Guacachula.

Alwaar ſig de Mexicanen verdedigen willen;

doe eerlang de vlugt nemen.

Deeſe Stad Guacachula is in eene Vlakte gelegen / en door een Muur van dryevoudige Staketſels omringt / die veerthien voeten breedte heeft / nebens eene goede Borſtweering. Deeſe Muur voegt ſig aan eenen Berg / nahy de Stad gelegen / hebbende ter andere zijde eenen anderen Berg / die voor eene Muur verſtrekt / nademaalſe ſeer vaſt is. De Stad heeft niet dan twee Poorten ten Ingang / tot welk

Gelegentheyd van Guacachula beſchreeven.

men

men met veele Trappen toegang heeft. Sy is van veele en schoone Gebouwen versien / en heeft veele Gehugten onder sig. De Landen sijn'er seer goed / en tot de Vee-weydingen wel van water voorsien. Sy is nahy Sierra Nevada gelegen / anders Vulkaan genoemd. Meede sijn daar veele Tuynen vol Vrugtboomen; en verders is'er het gantsche Land seer vrugtbaar / en alles overvloedig. Gemeenelijk hadmen'er vijf of ses duysend Huysgesinnen / en men hield'er een groote Merkt / gelijk in andere groote Steeden. Cortes nu vernam dat in eene andere Stad Yzucan genoemd / drie mijlen van Guacachula gelegen / Mexicaansche Besettelingen waren / en datse sig vermaten tegens hem te willen strijden. Hy besloot dan om'er sig met sijne Castilianen, en d'Indianen die hem noopt verlieten / te begeven. Ook verstond hy dat'er agt duysend Man in deese Plaats bevonden wierd. Hy liet hen aanseggen om sig aan hem over te geven / maar de Boodens niet eens willende hooren / bestreê Cortes hen; doch se namen eerlang de vlugt. Men sette hen agter na / soo dat'er veelen gedood wierden. Cortes deê hunne Afgoden verbranden / door welk verlies sy sig meer verpligt vonden / om eerlang vergevinge te versoeken. Hy sond mede Boodens na seekere Heeren der Stad / om hen van eene algemeene vergevinge te berigten. Sy quamen'er / en verontschuldigden sig / datse genoodsaakt waren geweest den Mexicanen te gehoorsamen / om datse de magtigsten waren. Hy seyde hen / dat / soo sy d'Inwooners weder in de Stad deeden komen / hy 't hen alles vergeven sonde / dat aanstonds ook geschiede / en de de Stad wierd weder bevolkt. Ingevolge van deese vergevinge boodense sig voor Onderdanen van den Castiliaanschen Koning aan / en beloofden getrouwigheyd. Cortes vroeg hen / waar sig den Heere van de Stad onthield. Waar op sy tot antwoord gaven / geenen Heer te hebben / nademaal toen hen allen bevolen wierd na Mexico te gaan / om de Castilianen te beoorlogen / hy'er overleden was; dat de Heerlijkheyd aan eene der Soonen van den over-

1520.

Cortes tegens de Mexicanen na Yzucan in optogt.

Die geslagen worden.

Bevreedigt sig met de Heeren van Yzucan.

lede-

1520. ledenen gehoorig ſtond / die geſegt hadde hunnen Heere te ſullen ſijn / indien Cortes ſulks gelaſte. Cortes vond dit noodig / alhoewel eenige ſepden / dat hy / wegens eene ſeer grooten dryft / voor eene Slavinne / deſ hy'er niet veele begeerten toe hadde. Weshalven den Heer van Guacachula die men deſ aanmerken moeſt / als ſijnde / gelijk waar was / met eene Dogter van den overledenen gehuwelijkt / by wien hy een Kind hadde / dat ſijn regt voordeeliger was. Cortes nu wilde weeten / of men dit voor waarhepd te agten had / op dat het Beſtier na hunne gewoonte gegeven wierd / datſe allen quamen te beveſtigen. Daar op deê Cortes den Jongeling ten ouderdom van agt jaren komen / en ſy ontfingen hem met de grootſte vergenoeginge. En nademaal hy / wegens ſijnen nog tederen ouderdom onvermogende in het Beſtier was / gaf men midlerwijl het Beſtier aan eenen der eerſten van de Heerlijkhepd / nevens twee anderen van Guacachula, die den Heere benoemde.

De Stad Yzucan beſchreven. Deeſe Stad is aan de voet van eenen grooten Berg gelegen / op welker hoogte eene ſeer groote Sterkte was / en ſoodanigerwijſe gebouwt / datſe na der Caſtilianen Stad Malaga ſcheen te gelijken / en alſoo uytwendig een ſchoon aanſien hadde / ſijnde met Toorns verſien. Ter eene ſijde hadſe eene ſeer ſchoone en ſnel-vloeyende Rivier / en ter andere eenen Berg. Men hield'er eene groote Merkt. Het Land is'er ſeer vrugtbaar / ook waren'er in der ſelver Gerensſchepdingen Goudmijnen. Sy beſtond in drie duyſend Huysgeſinnen. Na dat deſen ſlag gewonnen was / quam veel volks van allerwegen om hunne gehoorſaamhepd Cortes aan te bieden; en alduſ bevreedigde ſig het gantſche Land.

Midlerwijl dat Cortes in Tepeaca was / had hy eenige Bevelhebbers in verſchepdene Plaatſen deſ Landſchaps geſonden om de Gehugten te bevreedigen / die ſig niet onderwerpen wilden. Eene der ſelver ging na Tecamachalco, onder het Regts-gebied van Tepeaca gehoorende / alwaar de Caſtilianen niet weynig te doen vanden; doch Eyndelijk wier-

wierdense overwonnen / en men maakten'er twee dupsend Slaven / die als de voorigen verdeeld wierden / sulks de Bondgenooten seer genoegt waren / sig over hunne vpanden te sien zegenpralen / hebbende nu overbloed / van 't geenese te vooren benoodigt waren. 1520.

In Tustebeque, (daar niet dan tagtig Castilianen onder het Gelepde van den Bevelhebber Salcedo sig verboegden) / wierdense alle geslagen / alhoewelse wel gemoedigt vogten. Cortes over dit verlies seer gevoelig sijnde / en om sig te wreeken / sond hy'er Diego d'Ordas, Alonso d'Avila, en eenige Ruiters / nevens twintig dupsend Indiaansche Bondgenooten op af. Deese wreekten sig dan ook genoegsaam; want sy'er een groot getal deeden sneuvelen / en veelen gevangen namen; en sy bemerkten toen wel / dat de Culuas dapperlijk met lange Pieken streeden / welker eyndens gebrand waren / in navolginge der Castilianen gerigt. Dogh sy wierden overwonnen / en d'Indiaansche Bondgenooten verrijkten sig / door den roof / en door de Gevangenen. Sy hragten'er veele Pakkagie / Juweelen, Wapenen en Plumagie by een / diese ten hoogsten agten. Cortes sond eenen anderen Bevelhebber voor het Gebugte van Tecalco, mede onder het Regtgebied van Tepeaca gehoorende / en sulks met een genoegsaam Leger; dog men vond het van Inwoonders ontbloot. En voor soo veel den weg na Vera Cruz nog niet wel veplig was / soo sond hy'er Christoffel d'Olid, en Juan Rodriguez de Villafuerte met twee honderd Castilianen, thien Paarden / en veele Indianen, omse voor hem te verseekeren. By voegden'er nog Juan Nunez Sedeno, Lagos, en Alonso de Mata by. Sy vonden'er het volk in opstand; Weshalven sy veel honger leyden moesten / nademaal sy'er niets vonden / selfs geene Honden om te slagten. Sy streeden meenigmaals; en d'Indianen quamen uyt het Gebergte in 't onbevolkt Gebugte / datse de las Lagunas noemden / om sig van de Castilianen te verseekeren / die by dzien / en vieren passeerden / nademaal'er reeds veelen na d'Eylanden gingen; wien sy / na datse hen

Tagtig Castilianen in Tustebeque gesneuvelt.

Hun dood gewrooken.

Wreedheyd eeniger Indianen tegens de Castilianen.

Digitized by Google

1520. gemest hadden / naakt uyttrokken / en hen voort dreeven / gelijkmen de Ossen en Stieren in Spaanje doet / wanneer mense ter slagtinge dreef; sulks datse dus ellendig omquamen. Vervolgens hen in stukken gehouwen hebbende / sondense eenige Brokken aan hunne Vrienden / diese aten; want het Vleesch deser Mannen verstrekte hen voor een smakelijk Geregt. Omtrent veertig deser Indianen namense gevangen / die de schuldigste / en wreedste waren; vervolgens hen voorgesteld hebbende / om te doen sterven / soo ontkleeden sy sig vrywillig / en wierden gelijkse de Castilianen gehandelt hadden / gestraft / verwagtende blymoedig de dood / singende / en beveelende hunne Zielen de Goden. Na datse gekeeld waren / verspreyde sig het gerugt door 't gantsche Land / en bewerkte soo veel / dat de strooperyen nagelaten wierden. Alsmen hen deed nasetten / en datse grooten honger verduren moesten / klom een Boodsgesel op den Top van een hoogen Berg / van waar hy eene Valey ontdekte / daar sig veele Indianen onthielden. Men daalde dan nederwaarts / en nam'er een gedeelte van gevangen; maar alsoose geensins schuldig waren / wierdense in vryheyd gesteld. Hier versadigden sy hunnen honger / en keerden weder na Tepeaca. Sy bragten dertig dagen door in 't doen van dese stroopinge / en weder gekeert sijnde / vonden sy'er Cortes / die van Guacachula weder gekomen was.

Voor dat Cortes van Yzucan vertrok / op aanhoudinge der Franciskaner Geestelijken / doopte men deesen jongen Heer / aan wien deese Heerlijkheyd gegeven was; hy hadde Pieter d'Alvarado voor Peter ten Doop. Sy voerden hem met hen; en als hy te Tepeaca in eene diepe droef heyd was; vroeg hy / of men hem haast offeren soude. De Geestelijken onthaalden hem / en seyden dat hunnen God nooyt de dood des Sondaars begeerde / maar dat hy sig bekeerde / en leef da; en dat hy geloven moest / dat de Christenen alle hun vermogen bewerkten / om te verhinderen soo veele sy konden / deesen afschuwelijken Offerdienst der Menschen / die dusdanig onder

d'In-

d'Indianen in gebruyk was; weshalven deese jongen Heer seyde / dat hy van gantscher herte wilde een Christen sijn. Ter selver tijd quamen'er van verschepde Plaatsen Indianen, om Cortes te groeten / die verseckerden noopt eenigen Castiliaan te hebben gedood / noch selfs het minste ongenoegen aangedaan / en baden hem / hen gunstelijk te willen ontfangen; gelijk hy deê / en verstond hen ook allen seer vergenoegt. De Bevelhebber Barientos, die Cortes van Chivantla, alwaar hy was / ontboden hadde / niet sonder sorge sijnde / dat men hem als d'anderen gedood had / ontfing hem seer vergenoegt / nademaal hy ervoer / dat hy sig met seer veel beschepdenheyd gedragen hadde / dat / wanneer hy sig van hen quam af te scheyden / sy hem met de tranen in d'oogen baden / van hen niet te willen verlaten; en versogten toen hy vertrok / dat geenen anderen Bevelhebber dan hy / weder mogt koomen / nademaal hy hen grootelijks in den Oorlog / dien sy tegens hunne nageburen hadden / geholpen had / en hen deswegen soo wel geraden / datse van veele Veldslagen Overwinnaars geworden waren / sulks hy'er in seer groote agtinge geraakt was. Dit nu was oorsaak datse hem niet gedood hadden / toense d'andere Castilianen, die in deese Landen op Stroperijen uptgingen / gevangen namen. 1520.

Veele andere Indianen komen sig aan Cortes onderwerpen.

Alle saken van Tepeaca nu in ordre geschikt sijnde / gelaste Cortes, dat Alonso de Mendoza aanstands vertrok / om na Castilie over te steken. Hy schreef weder van nieuws aan den Koning / hoe sig alles met de Tepeacas toegedragen hadde / als mede met anderen voorgevallen was. Hy berigte hem / hoe hy eene streek van honderd en vijftig mijlen van dese Kust bevredigt / en onder sijne gehoorsaamheyd hersteld hadde; trekkende van de groote Rivier van Tabasco, tot aan deese van Pasuco. En smeekte sijne Majesteyt / aan te merken / dat het hem scheen de Volkeren deser Landen / dat gemeenelijk Nieuw-Spaanje was genoemd / veel redelijker dan die der Eylanden te sijn / en dat hy oversulks geloof de / datse t'eerder het Catholijke Geloove ontfelsen souden;

Alonso de Mendoza na Castilie afgevaardigt.

1520. en hem derhalven Priesters / en Geestelijken te willen senden / om hen t'onderwijsen / en om de Castilianen met de Sacramenten te bedienen / nademaalse des niet bediend waren. Hy bad mede dat men'er Vee senden mogt / vermits'er ten dien eynde seer goede Weyden waren / om den hongersnood / die men dikmaals te lijden hadde / voor te komen / nadien men geen Vee in dese Landen had; en om andere benoodigdheden te vervullen. Den Nieuwen Raad van Segura de la Frontera, deê de self de smeekinge / betuygende door dat middel den vlijt / en naarstigheyd die Cortes des wegen aanwende; de lief de die de Castilianen voor hem hadden; De groote ervarenisse dien hy van de saken deser Gewesten hadde; biddende / datmen hem in het Ampt van algemeen Bevelhebber bevestigde; nademaal / soo men dit Ampt aan yemand anders gaf / men dit groote begonnen werk-verwoesten sou / dat hy met soo veel voorsigtigheyd begonnen hadde. Cortes vaardigde mede een ander Schip na Hispaniola af / met eene verdubbelinge van afgevaardigde Brieven / op dat de Raad-kamer alles aan den Koning sond; Aan wien hy berigt gaf van alles wat'er voorgevallen was; en versogt / dat men hem voor sijn geld Oorlogs-behoeften / Wapenen / Paarden / en eenig Vee sond / en datse hem soodanigen Manschap als hen goed dagt / tot bystand overdeden / mits dat het eerlijke Lieden waren / op wien men sig vertrouwen kon; die hunnen pligt deden / en geene Verstoorders der ruste waren.

Genegentheyd der Castilianen voor Cortes getoond.

Den Heere van Chinantla komt Cortes besoeken.

Cortes nu siende alles na sijnen wensch gelukken / besloot weder na Tlascala te keeren / om sig wegens d'onderneminge / die hy op Mexico voor hadde / te vervaardigen; maar voor dat hy vertrok / quam de Heer van Chinantla hem besoeken / en bragt hem een groot Geschenk; Cortes ontfing hem heuschlijk / onthaalde hem aan sijne Tafel / en gaf hem eenige Frayigheden van Castilie, die hy seer hoog agte; en sond hem vervolgens seer voldaan na sijn Land. De Castilianen der Stad Segura vestigden sig te Tepeaca, in een Huys van gelegentheyd / dat

seer

seer sterk was; en Cortes hen voor Bevelhebber Pieter d'Yrcio, een wreedsaam en dapper Man; nevens Franciscus d'Orozco, en alle de Sieken gelaten hebbende / bertrok hy om na Tlascala te gaan. Hy vernam onderwegen / dat / na dat de Scheepen van Franciscus de Garay, waar van wy hier vooren gewag gemaakt hebben / te Jamaica waren weder gekeert. Alsoo besloot hy die weder te doen vertrekken / om de Rivier Panuco te bevolken / die in afstand van de Haven van Villa Rica vyftig mylen ten Westen gelegen was; Alle de Heeren deses Landschaps reeds met Cortes in Bondgenootschap staande / waren gereed sig t'onderwerpen / en aan den Koning van Castilie erkentenisse te doen. De Bevelhebber Diego de Camargo quam dan in de Rivier van Panuco met drie Caravellen aan te landen / die door Franciscus de Garay van Jamaica gesonden waren / en die altoos aandrong / dit Land te willen bevolken. In dese Caravellen waren honderd en vyftig Scheepslieden en Soldaten / seven Kupters / en eenige Stukken Geschut. Hy vorderde dese Rivier seven mylen opwaarts / en ankerde seer naby sekere Gehugten / en deed syn volk landen; en alsoo desen Landaard aan Cortes in den Name des Konings / sig onderworpen hadde / en datse oorde hadden om de Castilianen, dien 'er quamen aan te landen / wel te handelen; soo ontfingense hen goedgunstig / en versorgden hen mede voor eenige dagen watse nodig hadden. Doch eerlang daar na / ('t sy dat de Indianen aanmerkten de weynige Castilianen die'er waren / en sig ontboudende van hen met Leeftogt te voorsien / ense niet en agten als men het volk van Cortes gedaan hadde; of nademaal mogelyk de Castilianen selven hen eenige reden van ongenoegen gegeven hadden); vergaderden sy sig in grooten getalle / en lieten den Bevelhebber Camargo bedreygingen doen. Deese sig dus bedreygd siende / wilde hen straffen; maar d'Indianen waren hem aan eenen welgelegen doortogt verwagtende / en wanneer hy een seker Gehugte ondernam in brand te setten / overvielense hem/

1520.

Wat drie Afgesondene Scheepen van Garay uyt Jamaica te Panuco wedervoer.

Worden van d'Indianen wel onthaald.

Worden eerlang daar na handgemeen.

1520. hem / en ſloegen hem nevens alle ſijn volk / ſoo dat eenige genoodſaakt wierden te Lande de vlugt te nemen / en anderen ter Zee. De Caravellen de Rivier af waarts zeylende / wierden dooꝛ veele Canoës vervolgt / tot ſyſe buyten de Haven verdzeeven hadden. De ſeven Paarden wierden'er gedood / nevens agtthien Caſtilianen die te ſneuvelen quamen. Ook moeſtenſe eene Caravel agterlaten; en alſoo hen hunne nederlaag dus eylende over quam / hadden ſy geenen ruſt gehad om ſig van Leeftogt te vooꝛſien; Weshalven moeſt men eerlangh met de Manſchap weder landen; vermits ſe eerder dan van den honger te ſterven / hun leven in gevaar wilden ſetten / en beſloten / de Kuſt volgende / eenigen van Cortes volk op te ſoeken.

De Bewoonders van deſe Kuſt / gelovende dat ſy van Cortes Manſchap waren / bꝛagten hen den Leeftogt / gedurende vijfthien of twintig mijlen / en tot aan Naothlan, datſe Almaria noemden; en wegens het goed onthaal / datſe van wegen d'agtinge van Cortes ontfingen / quatmenſe gemakkelijk te Villa Rica, twaalf mijlen van Naothlan gelegen. Dog als de Caravellen weder keerden / om in de Haven te loꝛen / vier mijlen vooꝛ datſe die genadert waren / verloorenſe eene der ſelve / en den Manſchap daar in ſijnde / redde ſig gelukkiglijk in d'andere / ſonder yemand te miſſen; en deſe nu ging mede / ten eynde van thien dagen in de Haven te grond / van welke ſlegts weynig Manſchap gebꝛogen wierd; dat niet hadde konnen geſchieden / ſoo men hen in Almeria van genen Leeftogt verſoꝛgt hed / om hunnen honger te ſtillen. De Bevelhebber / die wegens Cortes in Villa Rica was / ontfing deſe Manſchap / en handelde hen ſeer wel; Dat te Naothlan niet geſchied ſoude ſijn / ſoo Cortes die van Coualpopoca, niet hadde doen ſtraffen / nademaal'er het volk in opſtand was / en deſe Caſtilianen dooꝛ den honger ſou doen ſneuvelen hebben.

Klagten van Cortes, wegens den opluſt door

Ten dien eynde klaagde Cortes, hoe Franciſcus de Garay hem van ſijne ondernemingen afleyde / en het Land in onruſt bꝛagt / dat hy met ſoo veele moey-

moepten bevreedigt hadde; en bad den Koning van dit niet te gedogen / nog dat eenigen anderen Bevelhebber / wien het weſen mogt / het verder ging ontruſten; nademaal hy de ſaken dus danig ten ſijnen dienſt beſchikt hadde / dat'er genoegſaam Gode grooteliks door geëerd wierde / en dat het ſijne Kroon ten nutte verſtrekte. Dog men bragt de ſaken op een ſlinkſe weg; want men alleſ het tegendeel deê / gelijk hier na ſal getoond worden. 1520.

d'onderneminge van Garay, voor den Koning gedaan.

Ondertuſſchen dat Cortes ſig dus wederwaardig vond / wegens eene hevige Siekte der Kinderpokken / die ſig door 't gantſche Land verbreyd had / en'er veelen weg rukten / (alhoewel die den raad der Caſtilianen volgden / in ſig van 't baden t'onthouden / nog behouden bleeven / en mede / datſe ſig niet krabben / nog beplukken ſouden / gelijk het meerendeel deden); liet hy egter niet af / alles ter onderneminge op Mexico te verbaardigen; want hy ſag ſig met een goed getal Caſtilianen voorſien / als mede door eene menigte van Bondgenoten geſterkt / die alle ſeer genegen waren / hem te willen volgen; en de hoedanigheyd van het Meyr in overweeginge nemende / en dat ſoo hy'er ſig niet over de Dijken meeſter maakte / het onmogelijk was deſe Stad t'onder te brengen? Hy handelde dan met Martin Lopez, een vernuftig Man / en ſeer ervaren in veel ſaken ſijnde; want na dat hy reeds vier Brigantins in Mexico toe geſteld hadde / ſoo bediende hy ſig ſoo wel dat hy'er mede twaalf of derthien in Tlaſcala verbaardigde / en dat hyſe van daar in 't Meyr overbragt / ſonder bycen gevoegt te ſijn; van waar men deerthien mijlen op den weg af te leggen hadde; en eenige ſwarigheden te boven komende / die ſig des wegen opdeden / alhoewel Cortes de Kersdag begeerde in Tlaſcala over te brengen / en het niet komende doen / beſloot hy / onſe voor af te doen ſenden / en'er aan te doen arbeyden. Hy ſond mede vier Scheepen / die te Vera Cruz waren / ſijnde van de Vloot van Narvaez, na Hiſpaniola, om Manſchap / Wapenen / Paarden / en Oorlogsbehoeften / met ſoo veel Goud / en Silver als hy voor-

Cortes handeld met Martin Lopez, wegens den aanbouw van derthien Brigantins.

Bezendinge van vier Scheepen door Cortes na Hiſpaniola om behoeften.

1520. oorderde nodig ter waarde van dit alles te ſijn; nevens vermogen en magt / van hem verders te doen verbinden / in gevalle dit niet genoegſaam was. Hy ſchreef mede aan de Hooge Geregtkamer / en aan den Licentiaat Rodrigo de Figueroa, als mede aan ſijne vrienden / en berigte hen / wegens ſijn genootene welſtand / die God hem tot dus verre verleend hadde / en wat hy nog verders verhoopte magtig te worden. Hy ſond hen eenige Monſters / van Juweelen, Pluymagie / Dekens / of Tappyten / en Kleederen / welkers ſeldſaamheyd / en rijkelijkheyd genoeg den Rijkdom des Lands betuygen konden / waar van hy hen een Geſchenk dee. Dit nu bewerkte in veelen eene begeerte / om derwaarts te gaan / alhoewel het Hooge Geregte ſulks aan een yeder niet toeſtond.

Cortes in bekommeringe wegens 't onderhoud van ſijn Leger.

Hoog ſchoon Cortes, van wegen dat de Bondgenoten hem in alle gelegentheden wel ſouden ter hulpe ſijn / wel verſekert was / liet hy egter niet na ongeruſt te ſijn / om te weten offe beſtandig bleeven / en wegens d'Oyder die hy te houden hadde / om te Velde te beſtaan / nademaal hy eenen grooten Voorraad van Leeftogt voor ſoodanig een groot getal Menſchen nodig had / en niet minder in Behoeftens om in den Oorlog ten ſtrijd gereed te ſijn; waar by quam / datmen alles op den rug van Menſchen moeſt mede voeren. Niet tegenſtaande alle deſe Waarnemingen / vatte hy egter moed / wegens het groot getal volks / waar van hy voorſien was / en den wille die ſy betuygden te hebben / om hem te dienen. Nademaal de Heerlijkheyd van Zempoala van den Voortogt der Bergen ſig Zeewaarts ſtrekkende / in vyftig Gebuurſchappen / en Gehugten beſtond / nevens der ſelver Steedtens / en Vaſte Hupſen / die ſijne Bondgenoten waren / beſtaande in honderd-en-twintig Inwoonders. En in de Heerlijkheyd van Tlaſcala, van Puertos opwaarts / vondmen'er ſeſtig Heeren / dat Onderdanen van den Koning van Caſtilie waren / die nog meer dan honderd-en-twintig dupſend Inwoonders hadden. De Heerlijkheyd van Guaxocingo, vyf-

tig

tig duysend; de Heerlijkheyd van Chulula, veertig duysend; het Landschap Tepeaca, Acazingo, en Quechula, veertig duysend; De Steeden van Guacachula en Zucan, nevens alle der selver Afhangelingen / twintig duysend / behalven eene meenigte van andere Gehugten / en Heerlijkheden / die te veel souden sijn omse hier met namen op te tellen. 1520.

Martin Lopez te Tlascala gekomen sijnde / om order tot d'aanbouw der Brigantins te geven / leverde aan de Heerlijkheyd het bevel dat hem Cortes ten dien eynde gegeven hadde / en versogt eerlang volk om Hout te hakken / en om den aanbouw te doen beginnen. Niet lange hier na quam Cortes te Tlascala; en 't was seldsaam te beschouwen / hoe de Volkeren van allerwegen toegeschooten quamen om hem te sien passeeren / gelijkerwijs men ouwelings by de Roomsche Keysers deed / in hem Geschenken aan te bieden / en te smeeken hen Heeren te benoemen / nademaal veelen wegens de Kinderpokken gestorven waren; en Cortes, om hen te vergenoegen / stond hen hun versoek gunstiglijk toe / sig eerstelijk onderrigtende wien de ware Navolgers / en Erfgenamen waren; en desen dus door Cortes aangestelt / waren veel meer dan alle anderen geagt. Men deed hem in Tlascala een deftig onthaal / hem door Zeegen-poorten inhalende / singende en danssende ter eeren van sijne Overwinningen / en van den gemeenen Staat behaald; en men deed de Vanen der Vyanden voor hem voeren / als mede de Gevangenen / en den Roof / wordende door sijn Leger gevolgt / nevens alle het volk dat ter Stad uytrok / dat vermakelijk om sien was. Dus zegenpraalende quam hy'er sijnen Intogt doen / nevens een onendig getal Menschen / die hem seer liefkallig ontfingen / in verwonderinge van hen allen. Sy deden hem eene Aanspraak / en gaven hem de Tytel van Zegenpraalder, en wreeker hunner verongelijkingen: en om alles met weynig woorden te seggen / sy deden hem de grootste eere aan / als oopt eenigen Bevelhebber van sijn' Inhoorlingen / genoten hadde. Dog ten sijnen opsig-

Veel Volks komt Cortes hunne onderwerpinge aanbieden.

Inhalinge van Cortes in Tlascala gedaan.

1520. te / ſoo wierd dit genoegen ſeer belemmert / dooꝛ de dood van Maxiſcatzin, ſijnen grooten Vriend / hem dooꝛ de Kinderpokken ontrukt / en dꝛoeg'er ook niet weynig rouwe over. Den gemeenen Staat bad hem in deꝛ ſelfs plaatſe ſijnen Soon ter ouderdom van twaalf jaren te benoemen / na den pligt dien ſy ter gedagteniſſe van ſijnen Vader verſchuldigt waren / die hen ſoo goedertierend beſtierd hadde. Hy benoemde hem dan / en wapende hem als Ridder / na 't gebꝛuyk van Caſtilie; en op dat hy onder den Standaar van Jeſus Chriſtus wandelen mogt / liet hy hem doopen / en wierd Don Laurenzo Maxiſcatzin genoemd. Toen Martin Lopez te Tlaſcala quam / vond hy'er Maxiſcatzin ſeer kranck / die hem ſeyde: Dat hy van *Cortes* hadde hooren ſeggen, dat'er niet dan eenen eenigen God was, die het goede vergold, en 't quade ſtrafte, nevens andere ſaken den *Catholijken* Geloove rakende, die hem vergenoegt hadden; en dat gelijk de *Chriſtenen* het Kruys eerden, ſoo had hy'er mede een in ſijne Kamer, dat hy inſgelijks op ſijne knien eerde, en met ſijne handen bewierookte, waar over hy altoos veele vertrooſtingen genoot; en nu hy ten eynde van ſijn leven was, wilde hy 't als eenen *Chriſten* afleggen. Martin Lopez ſond eerlang met allen blijt / om hier af aan Cortes berigt te geven / die aan den Vader Bartholomæus d'Olmedo gelaſte / ſig ſpoedigliik derwaarts te begeven / om dit goede Werk te verrigten. Als hy'er gekomen was / deed hy hem eenige Vermaningen / en doopte hem / ſterbende als eenen Chriſten, met groote kentekenen van een neerſlagtig gemoed; en men oordeelde / dat God hem gunſtig was / vermits hy d'eenigſte erkend wierd / die oorſaak was / dat de Chriſtenen in deeſe Landen ſtand greepen / ter groote roem van ſig ſelf / en ter welſtand van ſoo veele Zielen.

Is over het afſterven van Maxiſcatzin ſeer rouwig.

Sijn Soon in 't beſtier gevolgt.

Middlerwijl deed Cortes met allen blijd de Brigantijns verwaardigen; hy ſond na Vera Cruz om 't Yſer / de Zeylen / en het Touw-werk der Scheepen / die in de grond geboort waren / alhoewel hy ſig van Alonſo de Mata erinnerde / dat men ſig van alles

alles ten beste men konde / in 't Landschap versag; 1520.
en de Scheepslieden maakten het Pek nabij Tlascala, sijnde dit voor d'Indianen iets nieuws; nademaal sy'er niets wisten waar van te maken / sulks men sig bevlijtigde deswegen eene uytvindinge te doen. Wijders deed men alles wat men kon / om tijdinge van wat'er in Mexico voorviel / te bekomen; doch niet door middel der Tlaskalanen, vermits sy te bekent waren / wegens hunne Lippen / Ooren / en andere kentekenen; maar die geene diese in den Oorlog gevangen namen / welke verklaarden / dat men'er Cuerlauac voor Koning uytgeroepen hadde / een Broeder sijnde van Motezuma, en Heer van Yrtapalapa, die Cortes uyt de Gevangeniſſe verlost hadde / een behendig en haastig Man. Hy was den voornaamsten verdorsaker / dat de Castilianen uyt Mexico verdreeven wierden / en die de Stad met Gragten en Afsnijdingen versterkte / en de Mexicanen met lange Pieken deed wapenen. Hy ontnam de Schattingen / en deed groote aanbiedingen aan de Gebuurschappen en Gehugten / die de Castilianen wederstonden / en die hen deeden snenvelen / en hem hunne Hoofden toe sonden. Hy liet door sijn gantsche Keyserrijk weeten / hoe de vereenigingе hen nuttelijk was / om sig van de Vreemdelingen t'ontslaan. En hier in bedroogen sy sig niet / maar wel in dit / dat Quautimoczin, Neef van Motezuma, dien sy voor Koning verkoosen / hen sulks beval; nademaal Cuerlauac eerlang van de Kinder-pokken stierf. Quautimoczin was dan seer vlijtig in deese beschikkinge; hy sogt veele Vrienden aan sig te trekken / alhoewel eenigen met hem in geen Verbond wilden treeden / niet soo seer uyt vreese voor de Castilianen, als wegens hunne oude vyandschap. Hy deed eene meenigte Wapenen verbaardigen; en veel Volks ter besettinge in de Stad voeren / en wederom het meerendeel der onnutte Kostgangers vertrekken / die na het Gebergte versonden wierden. Hy liet'er alle den Leeftogt diese daar ontrent vonden / opleggen. Hy deed sijnen Manschap in den Wapenhandel oeffenen / sulkse bequaam wierden beter te-

Uytvindinge der Scheepslieden om Pek te bereyden.

Quautimoczin tot Koning van Mexico verkooren.

gens

1520. gens de Vyanden te ſtrijden / en ſig te verdedigen ; en beloof de groote voordeelen den geenen die ſig het meeſt in 't Strijden berugt maakten. Hy was ſeer nauwkeurig om te weeten wat de Vyanden deeden ; en toen hy vernam / dat ſy ſig verbaardigden om te Veld te trekken / vergaderde hy alle den Adel van Mexico, en hen hebbende doen nederſitten / ſtond hy overeynd / en deed hen eene groote Redenvoering : Hy noodſaakte hen hunnen Godendienſt en Vaderland / als mede hun leven / hunne eere / Vrouwen en Kinderen te verdedigen : inmiddels ſy ſig alle in ſijnen wille en ſijne gehoorſaamheyd onderwierpen / en hem beloof den voor ſijne verdediginge te ſterven. Veele Heeren waren'er in ſijne Landen die onzijdig bleven / in verwagtinge om de kragten van wederzijds t'erkennen ; en veele booden ſigh Cortes aan / die eenen affchrik van de Tirannye der Mexicanen hadden / vertrouwende ſig in ſijne dapperheyd / en in deeſe der Tlaſcalanen, en dat hen de ſaak evenmatig aangelegen was / dat d'ondernee-minge van Cortes wel ſlagen mogt ; en aldus tragte men het Volk der Aangrenſelingen by een te doen komen. Ondertuſſchen deed Cortes alles vlijt aanwenden / om de Brigantijns te verbaardigen / en liet mede de Tlaskalanen in den Wapenhandel oeffenen ; Hy deed Voorraad en Buspoeder by een brengen / als mede lange Pieken verbaardigen / en Harnaſſen men Kottoen gevuld ; gelijk inſgelijks het Schietgeweer verbaardigt wierd.

Die ſijne Mexicanen ter verdediginge aanport.

Eyndelijk vergat Cortes niets om alles in goeden ſtaat te ſtellen ; bedienende ſig deswegen van de groote voorſorge die hy de Tlaskalanen gemaakt wierd ; ſulks dat hy over alles ſeer omſigtig was / dugtende dat door de traaghepd des Volks de ſake mogt verſchoven worden. Den volgenden dag van Kersdag, reeds eenige Caſtilianen uyt Hiſpaniola, Cuba, Canarie, en Caſtilie gekomen ſijnde / beſloot Cortes om ſijn Volk op de plaats van den voornaamſten Tempel van Tlaſcala te doen monſteren. De Voogſchutters hadden den Vooztogt / en ten midden van de geſtelde plaats / ſtelden ſy ſig allen in ſtaat

Cortes houd Monſteringe over ſijn volk..

Digitized by Google

staat van verdeedinge/ waarnemende gelijkelijk hunnen rang / sonder eenig gerugt of ontroerenisse te maken; sp losten toen hun Geweer / en schooten na om hoog soo dzaa het Teken hen gegeven wierd. Hier na volgden de Geharnasten / en sloegen de hand aan den Degen / deeden hunnen Aanval in goede ordze / en vervolgens sig weder hersteld hebbende / en de Bevelhebber Cortes gegroet / passeerdense verder voozt. Vervolgens quamen de Pieketiers in Aantogt / die hunne Pieken velden / ense te gelijk in beweginge hadden / als of sp in goede ordze in 't Slagveld stonden. De laatsten waren de Vuurschutters / die insgelijks losbzandende / den Indianen eene verbaasthepd aanjoegen / en dus verder voozt trokken. Ingevolge van deesen verscheenen de Kupters / twee aan twee / met Spiessen en Schilden / doende eenen ren en omwending / of swenking / als offe tegens elkanderen ten strijd aanvielen; Cortes hield sig in 't midden van hen / die eene zijde Kok over sijne Wapenen dzoeg / hebbende een Werpspies in de hand / dat voor allen seldsaam te beschouwen was. In dese Monstering bevonden sig dan veertig Kupters / vijf honderd Mannen te voet / en negen seer kiepne Stukken Geschut. Hp verdeelde de Kupterp in vier Troepen / en sijne Manschap te voet / in negen Benden / aan wien hp in eene schoone Aanspzaak vertoonde wat hunnen pligt was; „ Hp moedigde hen aan; beloof de „ hen een goed geluk te sullen ontmoeten; verplig- „ te hen de verongelijkinge die sp van de Mexicanen „ geleeden hadden / te wzeeken / hen vertonende de „ roemrugtige agtinge dien sp in de Weereld ver- „ kreegen hadden; in 't onderbzengen van dese groo- „ te Stad. Hp vertoonde hen de groote dienst die „ sp deg Gode deden / en datmen'er om het Ge- „ loove te verbzepden geen ander middel vond; en „ ten dien epnde moest men altoos de vziendschap „ der Tlaskalanen soeken / sijnde het wate middel „ om ten epnde van hun voozneemen te komen. Hp „ verseekerde hen / dat'er geenen Landaard in de „ Weereld was / die niet dzistiglijk wenschten in

1520.

En moedigt sijne Castilianen tot dapperheyd aan.

„ soo-

1520. „ soodanig eenen staat te sijn / alwaarse sig om ee
„ nen onsterflijken Roem te verkrijgen / en onein
„ dige Rijkdommen te genieten / in hun geluk wil
„ den wagen. Sy alle Cortes met groote aandag
„ gehoozd hebbende / verseekerden hem hunnentwe
„ gen: Datse seer genoegt waren hem booz hun
„ nen Bevelhebber te hebben; en datse booz sijne
„ boozsigtigheyd hoopten / en booz sijne dapperheyd
„ vertrouwden d'overwinninge weg te dzagen; en
„ dat hy den optogt doende / sy hem met volle ge
„ negenthepd souden volgen. Eerlang hier na ver
sogten de Tlaskalanen in nabolginge der Castilianen
verlof om eene Monstering ober hunnen Manschap
te doen diese ten Oozlog wilden boeren? En den
volgenden dag / na datmen de Misse gehoozd had
de / quamen de Tlaskalanen in tegenwoozdigheyd
van Cortes, en alle de Castilianen, volgens dus da
nig eene Ozder.

De Tlaskalanen houden eene Monsteringe over hun Heyr.

Eerstelijk hadden veelen den vooztogt / die op
Pijpen / Kromhoorens / Beenderen / en andere
Speeltupgen bliesen. Jngevolge van desen / trok
ken de vier Heeren op / als de vier Hoofden der
Heerlijkheyd / sijnde met Schilden / en Macanes
of Houte Zwaarden voozsien. Hen ging van d
Schouders opwaarts / tot boven hun hoofd / een
Stokje / waar aangevoegt waren een schoon
Tros Plupmen. Sy hadden aan de Gaten der
Ooren / en rondom hunne Lippen kostelijke Go
steentens / en de Hapren met eene Goude / of Sil
vere Band opgebonden; Hadden mede booz Schoe
nen kostelijke Holster aan. Agter hen trokken
vier Vaandzagers / welker Vanen de Sinspreuken
en Wapens der Heerlijkheyd verbeelden / sijnde me
rijke Plupmagie doozweeven; eerlang daar na
volgden de Boogschutters / twintig teffens in pe
der Rang / en passeerden dus ten getalle van sesti
dupsend. Sy hadden van Troep tot Troep hunn
Standaars / waar in vertoond wierden de Wa
penş der Capiteinen van yeder Bende. Alle de

ſijne Bonnet af te ligten weder beantwoordde / ſchietende deſe Boogſchutters hunne Pijlen om hoog. Ingevolge van deſen trokken de Geharnaſten / die wel veertig dupſend ſterk waren / en na hen thien dupſend Piekeniers. Dit nu was den ſtaat hoeſe ſig in de Monſtering vertoonden; alhoewel Ojeda in ſijne Gedenkſchriften ſegt / dat'er honderd-en-vijftig dupſend Mannen bevonden wierden. Deſe Monſtering geduurde drie uren / en geëndigt ſijnde / ſpraak Xicotencatl (die hunnen Algemeenen Beveihebber was) van eene Hoogte / daar hy ſig bevond: Datſe gereed moeſten ſijn, om morgen met den Onverwinnelijken *Cortes* te vertrekken, om eenen ſtrengen Oorlog tegens de *Mexicanen* t'ondergaan, die hunne Dood-Vyanden waren; en dat hy hen te binnen bragt om t'overdenken dat ſy *Tlaſcalanen* waren, die hunnen Naam verſchrikkelijk aan yeder deſer Geweſten gemaakt hadden. Nog ſeyde hy hen andere ſaken om hen aan te moedigen / en gaf verlof tot haar vertrek. En op dat den Manſchap van Cortes geregeld / en ſtryggstugtig leefde / deed hy aan alle ſijne Soldaten verbieden: Datſe den Heylige Naame Gods ſchonden, als mede die van ſijne Moeder, nog eenigen Heylig; Dat geen Soldaat met eenen anderen in twiſt geraakte, nog de hand aan den Degen ſloeg, of eenig ander Geweer wat het ſijn mogt; Dat niemand ſijn Paard, ſijne Wapenen, nog ſijne Uytruſtinge verſpeelde; Dat niemand Dogter nog Vrouwe, op ſtraffe van 't leven, ſchond; Dat niemand mede eens anderens Pakkagie nam, nog geenen *Indiaan* ſtrafte, die ſijn Slaaf niet en was; Dat niemand vertrok onder voorgeven van ſig een Verblijfplaatſe te ſoeken; nog geene Schooperye deed ſonder verlof; Dat niemand geenen *Indiaan* gevangen nam; nog beroofde eenig Huys ſonder bevel; Datmen aan geene *Indiaanſche* Bondgenoten eenig onregt deed, maar in tegendeel eene ware vriendſchap met hen t'onderhouden hadde. Hy beſwaarde dit met oplegginge van groote ſtraffen / dien dit wederſtreefden. Hy ſtelde eenen Prijs op de Hoefijzers der Paarden / en ander

1520.

Aanſpraak van Xicotencatl aan de Tlaskalanen.

Cortes ſchrijft ſijn Manſchap eenige Wetten voor.

Digitized by Google

1520. der Yzerwerk / als mede op de Kleederen / nademaal menſe ter hooge waarde moeſt kopen. En voor ſoo veel de Wetten beſwaarlijk konden agtervolgt worden / ſoo de Overtreeders niet ſtrengelijk wierden geſtraft ; liet Cortes dan eenen Soldaat van eenen Indiaan, die eenige Pakhagie gerooft had / geeſſelen. Inſgelijks deed hy twee Negers, die hem toegehoorden hangen / nademaal ſy pemand eenig Gevogelte / en twee Dekens ontnomen hadden. Hy liet mede eenen anderen Soldaat op de Raak ſetten / vermits twee Indianen klaagden / dat hy hen eenen Boom hadde uptgerukt. En deed wederom eenen anderen hangen / nademaal hy gewelddadig een Gevogelte van eenen Indiaan genomen had ; en als men de Ladder reeds weggenomen hadde / ter voorbede der Capitains, wierd hem nog / reeds half dood ſijnde / vergeving beweeſen : doch hy bleef in die geſtalte / dat hy ſig wegens de Doodsvreeſe niet herſtellen kon / noch konde eene maand lang niets ſwelgen. Deſe ſtraffinge dus ten voorbeeld gedient hebbende / wierden d'Orders nauwkeurig agtervolgt / en Cortes gehoorſaamt.

Die aan ſommigen ten Voorbeeld van ſtraffinge geſterkt worden.

Aanſpraak van Cortes aan de Tlaskalanen, en Bondgenoten.

Als dan de Manſchap van Tlaſcala, Chulula, en Guaxocingo reeds vaardig was / ſeide Cortes tot de Tlascalanen : Dat, vermits ſy hem hunne trouw verſprooken hadden, om hem in deſe onderneminge tegens hunne algemeene Vyanden onderſtand te doen, datſe dan hunnen pligt deden, gelijkſe reeds te vooren gedaan hadden, om d'eere van deſen voortreffelijken Staat te doen vermeerderen ; en dat, vermits de Stad *Mexico* als ter midden in 't water gelegen, niet ſonder middel van *Brigantins* konde bemagtigt worden, die men vervaardigde, ſy dan behulpelijk waren den aanbouw ten eynde te brengen, gelijkſe in den aanvang gedaan hadden ; en datſe in ſijnen Perſoon de beſorginge hunner vrijheyd ſtelden, ſtrekkende ter vermeerderinge, en verheerlijkinge van hunnen gemeenen Staat. Nademaal ſijn voornemen was, om niet van *Mexico* weder te keren, tot dat menſe onderworpen hadde, en ſig van d'oude als nieuwe

nieuwe beledigingen gewrooken; en dat indien'er eenigen waren, die sig tegens hunnen wille in dese Oorlog mengden, datse dan agter te blijven hadden, dog dat hy egter niet nalaten soude, sijne onderneminge t'agtervolgen. 1520.

Die door eenige Heeren beantwoord word.

Dese Heeren gaven niet weynig woorden ten antwoord: Dat sy liever in 't Meyr verdrinken wilden, dan sonder overwinninge weder keren; en dat wat de *Brigantins* aanging, en de goede handelinge der genen die deselve met bouwen ten eynde bragten, dat hy sig des aangaande niet te besorgen hadde, en dat sy'er sig beter in gedragen souden, dan of hy'er tegenwoordig was. En voor 't overige bedanktense hem voor de goede genegentheyd, die hy voor hen had. Hier op deeden alle d'Omstanders een Teken met handen en hoofden, datse bewilligden in alles wat de Heeren gesegt hadden.

Cortes neemt van de Heerlijkheyd van Tlascala affcheyd;

Vervolgens nam Cortes van de Heerlijkheyd op Aller-kinderen-dag affschepd / onder het roeren der Trommen / en 't speelen der Pijpers / met ontwonde Vaandels in goede Ordre / en vertrok in 't aansien van eene meenigte volks uyt Tlascala, na dat hy de Misse gehoord / en sig Gode aanbevolen had. Van een peder hoorde men Zeegeninge en Wenschingen doen; sulks eenigen sepden: Neem wel agt, hoe de kragten den wreevelmoed der *Mexicanen* komen te verwoesten; en anderen: God geeve u d'overwinninge, en eenen Zegenpralende wederkomst! En weder anderen sepden niet sonder traanen: Dat dog onse oogen u in 't leven sien weder komen; dat hy sonderlijk van de Vrouwen behertigd wierd. Gelijk nu voor de Tlaskalanen den Mexicanen den Oorlog aan te doen / geene nieuwe sake was / soo vertrokkense seer verheugt / en wel gemoed in goede order. Hier algemeene Beveiligbergs hadden se / nevens hun Krijgs-Muzijk, die groot gerugt maakten.

en vertrekt ten optogt na Mexico;

Sy bestonden in een getal van tagtig duysend / nademaal d'overigen / na vermoeden gebleeden waren / tot men de Brigantins waardig hadde. Alonso d'Ojeda, en Juan Marquez gingen met d'Indianen, nademaalse sig onderling verstonden. Deesen dag lendense

1520. deuse ses mijlen af / en gingen hun verblijf in een Gehugte Tezmeluca genoemt / nemen / alwaar de Heeren van Guaxocingo, wien dit Regts-gebied onderhoorig was / hen een goed onthaal gaven. Eerlang daar na beklommense eenen seer spitsen Berg / waar mede men drie mijlen tot aan den Top toebragt / die het Landschap Tezcuco scheyde. Aldaar bevond men de koude soo heevig / dat soose die door 't aansteken van veele Vuuren niet gematigd hadden / souden'er veelen gesneuvelt hebben. Hunnen Weg vervolgende / quamen de Voorloopers aan een Plaatse die van dikke Pijnbomen vervult was / van welken veelen versch omgehouwen / hun dwersch in de weg lagen. Cortes nam met duysend Indianen den Voortogt / om door eenige andere om te hakken / sig eenen anderen Weg te banen; dat voorsigtiglijk door hem wierd uytgevoerd; Nademaal de Culuas sig verbeelden / datse door eenen anderen weg souden gaan / die sy versterkt hadden / en van goede Afsnijdingen / en Gragten voorsien / bedekt van seer scherpe Houte Palen / die door veel Oorlogsvolk verdedigt wierd / meenende hen aldus te verstrikken; en men soude die ook beswaarlijk gepasseert hebben. Waar by quam dat de Kinderpokken / die verder voortsloegen / veel ongevals veroorsaakten. Als nu d'Indianen hunne Bondgenooten sagen / dat de Castilianen niet besmeeden wierden / warense als van verwonderinge verbaast / en geloofden dat eenigen grooten Godheyd hen eenige bystand ten bescherming deed.

De Volkeren van Nieuw-Spaanje verschillen weynig van elkander.

Het Landschap Tepeaca reeds onder gehoorsaamheyd der Castiliaansche Kroon gebragt sijnde / sal 't nu wel nodig sijn / eer we verder gaan / yets van desselfs Begunsel / Stigtinge / Godsdienst / en andere saken / te spreeken; Alhoewel voor 't meerendeel in alles wat men voor Nieuw-Spaanje noemt / de Volkeren seer weinig van malkanderen verschillig waren. De Tepeacas hield men / voor drie honderd twee-en-dertig jaren van Chimozro afkomstig te sijn / eene Volkplantinge der Noord-kust / bijsing mijlen

mijlen van Mexico gelegen. Sy hadden voor Bevelhebber eenen dapperen Ridder / Quavisthztac genoemd / dat een Blanken Arend betekende / en quamen in dit Landschap aan / dat toen gemeen was / en geenen bysonderen Heere hadde. Sy bouwden'er deese Stad Tepeyacac, door hen dus geheeten / in eenen Inham van eeenen Berg / op eene hoogte / aan eenen ronden Afweg eyndigende / dat door dit woord Tepeyacac, dat Afweg, of Hoek des Bergs seggen wil / betekend wierd / en eyndigt aan den regten weg der Stad Tlascala, waar van tegenwoordig het Bisdom de Naam van Tepeaca voerd; dat egter niet in sijnen eersten stand begreepen is / nademaal het vijf-en-vijftig jaren sijn / dat de Castilianen het in de laage Vlakte bevolkten / met meede-weeten / en bewilliginge der Heeren en Inwoonders / sijnde in eene goede strekkinge / en seer bequaam gelegen / alwaar men nu seer schoone Gebouwen siet / en welgeordende Straaten heeft. Dog daar sijn altoos eenige Inwoonders op de Hoogte gebleeven / die hunne oude Wooningen niet hebben willen verlaten. De Navolgers van Quavisthztac bestierden tot aan Chichtuc, dat Bolarno betekend / dit Landschap. Desen hadde drie Manlijke Kinderen / die de Heerlijkheyd onder hen deelden / en besaten die nog toen Cortes hen onder de gehoorsaamheyd bragt / en de Koningen van Mexico voor geene Vrienden / nog Bondgenooten erkenden / dan om te Oorlogen tegens de Tlaskalanen, en Guaxocingos, hunne Nageburen.

1520.

Betekenisse van het woord Tepeaca.

De Castilianen veranderen d'oude stand deser Stad.

De strekkinge waar tegenwoordig dese Stad legt / is een derde min dan negenthien Graden. Desselfs Tempel is'er soodanig gebouwd / dat in welker Jaargetijde het sy / de Son'er geduriglijk Somer maakt / en eene Schaduwe in den Winter / alhoewel het'er voor een koud Land geagt word. Sy is ook niet te min droog / nademaalse op Rotssteenen gebouwd is. Geene Rivier nog Fontain is'er / en het volk drinkt'er niet dan Regenwater / dat sy in de Moerassen vergaderen / schoon'er eene halve mijl van de Stad af / eenig water te vinden is / dat eg-

Gelegentheyd der Stad Tepeaca beschreven.

1520. ter ſuur bevonden wozd / als dat van Almagro in Caſtilie dat van onder de Steenen ontſpzupt. De Regens beginnen'er ter ſelver tijd als in gantſch Nieuw-Spaanje, dat in April is / en eyndigen in September; en in d'andere Maanden is'er de houde ſeer groot / en de Son niet ſeer hoog; en ten deſen tijde heerſchen'er de Noozde / en Ooſte Winden; en in de Regentijden / deſe van 't Zuyden / die ſoo hevig ſijn / datſe veel ongemaks baren. De Landſchappen van Tecamachalco, Tecalco, en Chacurlac, alhoewelſe de voozmaamſte ſijn / gehooren onder dit wegens desſelfs Regts-gebied: en Tecamachalco is op het hangen van een Berg gelegen / die tegen over eenen anderen / als dooz een diep Dal afgeſchepden / gelegen is / begrijpende meer dan vier honderd mijlen / en ſig tot aan Nicaragua uptſtrekt. Eenigen geloven datſe mede aan de Kuſt van Panama ſig uptbzepd / en dat van hier / d'aaneenſchakelinge van Peru begind / en tot aan de Landſchappen Rio de la Plata agtervolgt. Wegens de benodigdheyd van 't Water nu / dat men in dit Landſchap / ten tijden van 't Heydendom hadde / deden het de Caſtilianen van het Gebergte van Tlaſcala komen / afdalende van dit Gebergte / in ſekere laage Landſtreeken / gelepdende het dooz middel van eenē Gzagt / dieſe deden maken / ter plaatſe der Stad / alwaar eene Fontain was / die agt Pijpen hadde; van welk Water ſy ſig bedienden / wegens dat het ſmakelijk / en friſch was; en ſchoon het gantſche Landſchap onbzugtbaar in Water was / en dat men'er noch Rivieren / noch Fontainen hadde / ſoo waren'er anderſins ſeer goede Wepden / en meenigvuldig; nademaalſe meer dan twintig mijlen ſig dooz 't Land ſtrekten / ſeer vlak op veele plaatſen / en anderen / die Bergagtig waren.

Als mede het ondergehoorige Land.

Aan-een-ſchakelinge der Bergen van Peru.

Zeeden deſer Landaard vergeleken.

D'Inboozlingen van dit Landſchap oeffenen de ſelfde Zeden / en hebben de ſelfde geneygthepd / en wijſe van leven als alle d'anderen dier Plaatſen; uytgeſondert dat'er de Edelen verſtandiger ſijn / en hunnen Omgang Hoffelijker is / levende anderſins

als

als de Gemeenen. De Taal die'sy in 't algemeen spreeken / bestaat in 't Mexicaansch, alhoewel het volk der Gehugten soo onder hen gehooren / sig van eene andere bedienen / dien sy Popolucan noemen. Eenigen spreeken mede de Otomische Tale / dien sy natuurlijker hielden. De drie Kinderen van Boharro, waar van wy hier voren gesproken hebben / verdroegen sig onderling dit Landschap Tepeaca by wijse driehoekig te verdeelen / sulks peder sijn aandeel verdedigde, uyt soigge dat die geenen van d'andere Landschappen hunne Nagebuuren / hen niet overweldigden; en bestierden 't dus tot de komst der Castilianen. 1520.

De Godsdienst / en de Gewoontens deser Volkeren / was byna gelijk met die der andere Landschappen. Nog bysonderlijk haddense in dese Stad eenen Afgod / in de gedaante van een Menschе / houdende een Schild in d'eene hand / en in d'andere een Pijl. Sy noemden hem Camaztleque, dat eenen God sonder Kousen betekend; Sy eerden hem met groote agtinge / en wanneerse eenige Overwinninge behaalden / gavense hem Danksseggingen / en offerden hem veele Menschen: Nog eerdense andere Afgoden / als de Son / Maan / en Starren. Maar geloofden boven al dat'er eenen oppersten God was / die Schepper van alles was / en geloofden mede dat de Donder en Bliksem / moedige Geesten waren / die uyt den Hemel nederdaalden; en wanneer den Donder eenig Menschе doode / sepdense / dat de Goden toornig waren. D'Eedellieden hadden eene bysondere genegenthеyd / om hunne Kinderen den Wapenhandel te doen leeren / nevens andere loflijke bedrijven. Als meede den Godsdienst, en hunne Gewoonten.

Tot het Staatkundig bestier / benoemden sy vier Regters / die in eene Zaal geseeten waren / om de verschillen / en betwistingen / die voor hen quamen te beslegten. Hunne Ampten besatense hun leven lang / en wanneer eenen van hen stierf / benoemde den Heere eenen anderen in sijne Plaats; en verkoos geenen anderen / dan die Eedel was. In de Regtsgedingen hoordense wedersijds par- Wijse van Geregthandhavinge onder hen,

1520. thyen / en onderwroegen de Getuygen / om de saak wel t'ondertasten / en alles door woorden / niet door Geschrifte ; maar in Beschilderinge. Sy vergeleeken de Getuygen voor de Misdadigers ; en soo de saken niet straf waardig waren / wierdense aanstonds beslegt ; dog swaar sijnde / berieden sy sig met den Heer / en sepden hun Oordeel. Men strafte d'Egtbreekers / Valschsarissen / Dieven en Logenaars met de dood. Die yets uyt het Pallays roofden / wierden gehangen. Sy hadden'er Geregtsdienaars / die den Misdadigen op vingen / ense ter straffe voerden. Hunne Gevankenissen waren van Paalwerk gemaakt / op de wijse van Kooyen / alwaar men mede Wagt hield. De Lieden van aansien waren'er geëerd en geagt. Men had'er noch Mate noch Gewigt / maar men mangelde tegens andere dingen. De Oorloogen dien sy tegens de Tlascalanen, Chululas, Guaxocingos, en Calpans voerden / waren niet om eenig aanbelang / maar alleen om eere / en om den Naam van Krygslieden te verkrijgen ; 't was derhalven dat sy die sonder eenig onderwerp ondernamen / en met lustigen herte / als voor Betwisters wilden geagt sijn. Hoe sy sig in optogt ten Oorlog gedraagen. Yeder Vierling hadde sijnen Bevelhebber / en wanneer men den Optogt ten Oorlog deed / bliesense op hunne Toethoorens en Blaastuygen. Voor Wapens droegense Tygers-vellen / en van andere woeste Dieren. Sy bekleeden sig met Cottoen gestikte Rokken / die hen voor een Harnas dienden. De Dapperste waren besmeerd / hebbende hunne Huyd swart en rood beschilderd / met veele verwinge doormengt. In hunne handen droegense / Boogen / Pylen / en hunne Macanas, of Slagzwaarden. Den voornaamsten Roof diese deden / bestond in Gevangens.

Waar uyt hunne voornaamste Siektens ontstaan. Hunne heftigste Siektens / waar van desen Landaard bevogt wierd / bestonden uyt eenen overvloed van drijsten / en andere hoedanigheden / veroorsaakt door den sleghten onderhoud / en by mangel van niet wel gekleed te sijn ; nademaal hunne kleedinge niet bestond dan in eene Cottoene Rok / soo wel

wel Mannen als Vrouwen; Hunne Genees-middelen waren niet dan van Sap uyt sekere Wortelen / van verscheydene Kruyden / die de Kruydkenners hen gaven / datse in namen / en door brakinge / of stoelgang losten / en na dit affettend middel genomen te hebben / atense eene Schootel met Mayzpap / nevens eenen Brok Broods / en een weynig Peeper van hun Land. Eyndelijk door deese hunne quade gesteldheyd / stierven'er veelen van hen. Ook dienden sy sig van Aderlatinge; waar toese een Gebeente van eene Tyger / of Leeuw gebruykten / dat seer scharp was / en veel Genees-kragten toe schreeven / en stelden de lating ter plaatse waar sy de smerte gevoelden / als voornamentlijk aan de Buyk en Borst / alwaar sy de meeste quaal onderheevig waren. Gemeenlijk haddense seven of agt soorten van Kruyd-wortelen en Bloemen / en 't Bloessem van sekere Bomen / waar van sy sig gemeenlijk bedienden / en diese om datse bitter waren / roosterden / dat de bitterheyd ontnam; vervolgens hier van soo veel sy nemen wilden gemengt hebbende / bragtense dat met Cacao tot een Peeper over / en namen 't alsoo in; en bewaarden nog veele andere Kruyden / van Wortelen / en Bloemen / waar vanse sig in diergelijke gelegentheyd bedienden; en alle deese Gebruyken waren in geheel Nieuw-Spaanje gemeen.

1520.

en wijse van Geneesinge.

Aan de Grensscheydingen van Tecamachalco, en Cachulac, naby een Dorpje Aljoxucan genoemd / op de hoogte eens Bergs gelegen / is'er een Meyr, dat van de hoogte tot aan 't water nederwaarts / meer dan honderd-en-vijftig Roeden ten afgang heeft / alwaar d'Inwoonders door eenen kleynen afweg / nederdalen / om'er het water te halen; en het Vee / om sig te drinken komen. Men vind'er geene Visch / nog andere kruypende Dieren. Het water vloeyd nooyt des Winters door de veelvuldige Regens / nog vermindert mede des Somers niet / schoon 't groote hitte geeft. Men vind'er geenen grond / en men gelooft dat'er onder het selve eene Rivier vloeyd / die sig thien mijlen van daar

Meyren die in dit Landschap te vinden sijn

1520. in een laag Land uptgeeft / die sp Aolizapan noemen. Dit water is seer koud / en blaauw van verwe ; en nademaal dat de Rivier van de self de hoedanigheyd is / agtmen dat het gestelde waarachtig sy. Ter selver Gezensschepdingen heeft men nog een ander Meyr , dzie mijlen van dit waar van wy gespzooken hebben / in een effen Land gelegen / dat Tlachac genoemd wozd / alwaar men roudom wandelen kan / en de Paarden doet dzinken. Het heeft eene mijl in den omtrek / en is soo diep / dat men'er geen grond peplen kan. Daar onthoud sig eenige kleyne blanke Visch / niet langer dan eenen vinger / die seer smakelijk is. Een mijl van daar heeft men'er nog een ander Meyr, Alchichican geheeten / dat Bitter Water betekenen wil ; Het is in eene Vlakte gelegen / en heeft twee mijlen in den omtrek ; het Vee dzinkt'er sig van / en dit Water is vet makende. Men vind'er mede geuen grond / schoon 't water seer klaar is. Ook onthoud'er sig geene Visch / nog pets anders. Wanneer het waapd / verheffen'er sig groote Golven / die d'eene na den anderen als in Zee volgen. Het bloepd / nog vermindezd sig niet / wat weder het maakt. In dit Gewest sijn Velden van twaalf mijlen wegs / groote Bergen / en goede Weyden vooz het Vee.

Wat geboomte dit Landschap voortbrengt.

Wegens de overvloed van Wouden en Bosschen / die men'er vind / sijn'er verschepde zoozten van Veldboomen ; als Pijnen / Epken / Dennen / Cederen / Zevenboomen die weltiekende sijn / Cipzessen / Wilgen / Populieren / Vlieren en veele anderen / waar van men sig hediend / om verschepdene Werken van te maken. Upt het hert der Pijnboomen trekt men veelvuldig Harst / dat verkogt of vermangelt wozd op hunne Merkten / nademaal deesen Landaard geen ander ligt om sig te ligten herft. Mede trekkense upt de self de Pijnboomen Terpentijn, en dzagen insgelijks het meerendeel Pijnappels / en verschaffen van vier tot vier jaren eenen overvloed der selven / dog soo veel niet in tusschenkomende tijden. De Epken dzagen Eykels, die dun en bitter sijn / en van het Vee gegeeten wozden. Men heeft

Verscheyr-

'er Kerssen / in gelijkheyd met die van Europa, maar sijn soo kort van steel / dat de Vrugt byna aan de Takken vast sit; de Vygen sijn'er seer aangenaam en gesond; Men heeft'er Witte / Geele / Violette / en Inkarnate van / en op de selfde Boom / vind men de Greynen van Couchenille. De Maguey, is eenen Boom van groot genot / waar van reeds gehandeld is / en vervolgens nog verder gesegt sal worden. D'Appelboomen dragender kleyne roode Appelen / waar van men met den Honing des Lands Conserven maakt. In Tepeaca dragen'er als in Castilie, de Peereboomen / Queeen en anderen / sulksse veelvuldig Vrugten voortbrengen; sy dragen ter sekeren tijd als in Castilie Vrugt / dog de Peeren konnen'er tot Kerstijd duuren. In Tecamachalco heeft men'er Vijgeboomen overgebragt / die'er seer wel droegen. In Acazingo, sijn Nooteboomen en Persikken / die veel Vrugt verschaffen. De Druyven komen'er mede seer vrugtbaar voort; en insgelijks veelvuldig Roosen van Castilie.

1520.

dene Vrugten.

Den Leeftogt deeses Landschaps / bestaat in Maiz en Paniso, dat een Graan is / in gelijkheyd met de Gerst, en een zoort van Turksche Boonen / als mede Axi, dat een slag van roode Peeper is / ook Bieten / Porseleyn-kruyd / nevens veele Kalabassen en Paddestoelen. Van dit alles makense Geregten / waar van sy bestaan / en van het Meel van Maiz bereydense een Pap. Tegenwoordig sijn sy'er van Kool / Salade / Rapen / Prey / en alle andere Castiliaansche Moeskruyden versien / en men heeft'er Tuynen waar in dit alles voort komt / ten onderscheyd des levens. De Tarwe wast'er mede weelderig. In dit Landschap heeft men eene Valey S. Pablo genoemd / alwaar sig wel sestig Castiliaansche Akkerlieden onthouden / die van drie tot vierhonderd Hanegas Tarwe zaapen / yeder Hanega, negendehalf Scheepel doende / en Oogsten'er wedet tagtig-duysend van die seer goed en van goeden gewigte is. Daar wast mede Gerst / Boonen / Erten / en'er valt insgelijks Zijde / Vlas / en Couchenille. Men queekt'er seer veele Schapen / Geyten / Ver-

Van welke Leeftogt sig desen Landaard bediend.

1520. kens / en Gevogelte des Lands / als mede van Castilie. Insgelijks worden'er nu Paarden en Mupl-Ezels gewonnen / die voor de Caravanen en Wagens dienen. In de Bergen deeses Landschaps / en bysonderlijk in die van Nevada, heeft men veele woeste Dieren / als Tygers / Luypaarden / en Wolven / diense in Nieuw-Spaanje, Adibes noemen. Ook sijn'er Herten / Reeën / en Bokken in overvloed; en die geenen die men voor het Wee voert. Mede sijn'er seer groote Arenden / Valken / Hoender-dieven / Gieren en Sperwers. Nog sijn'er Beesjens ter grootte van Vlinders of Booter-vliegen / die eenen langen Bek hebben / met Vederen van verschepdene verwe / die om eenige werken van de selve te maken / seer geagt worden; sy eeten niet dan Bloemen / of den Dauw die'er op valt / gelijkerwijs de Bepen / en wanneer den Regen ophoud / en dat de droogte aankomt / hegten sy sig aan de Boomen met de Snavel / en blijven'er dus als dood aan sitten / en 't volgende jaar wanneer den Regentijd weder komt / herlevense wederom. Musschen sijn'er die in Koopen opgeslooten sijnde / seer wel singen. Nog hebbense veele andere verschepdene Vogelen / die een verschillend gesang hebben. Eene mijl van Tepeaca, is'er eene Steenmijn van seer goede Jaspis, en Marmer, seer geagt. Geen Zout nogt Mattoen heeft men'er; maar moet aldaar van andere Landschappen gebragt worden; en dit gebrek / gaf het voornaamste onderwerp der vriendschap deeses Volks met de Mexicanen tegens de Tlaskalanen, opgeregt. Hunne Hupsen sijn alle seer kleyn en laag gebouwt / sonder Solderinge; bestaande uyt Leem / op de wijse van Herders Hutten / met dunne Stokjens en Stroo gedekt. Nog sedert de Castilianen hun onderworpen hebben / sijn hen de Lieden van Aansien in 't bouwen nagevolgt / en bouwen tegenwoordig van gebakken Steen / met Kalk en Sement / en in een goede Timmerage. In dit Landschap sijn nu vijf Kloosters / die uyt Franciscaner Geestelijken bestaan / welke de Sacramenten bedienen / en met d'Indianen t'onderwijsen besig sijn.

Wat woeste Dieren in 't selve gevonden worden.

Huysen deser Landaard.

Vijf Kloosters der Franciscanen heden

Dzie

Die deese Kloosters wierden door Broeder Juan de Ribas gestigt / eene der eerste Geestelijken die na Nieuw-Spaanje overstak: In peder der vijf Steeden van dit Regts-gebied / heeft men een Gasthuys / alwaar men de Sieken des Lands geneest; en sy hebben geene Inkoomsten / dan de Aalmoesen die men'er aan geeft / die egter groot sijn; ook wierdense door Franciscaner Geestelijken gebouwt: Waar van hier na breeder in 't verbolg van Ferdinand Cortes, verdere Zee-en Land-togten in de jaren 1521 / en 1522 gedaan. 1520. aldaar te vinden.

EYNDE.

BLAD-WYSER

der voornaamste Saaken in de Scheeps-Togten van *A. D'Ojeda*, *F. Magellanes*, *G. D'Ocampo*, *en P. de Narvaez*, voorkomende.

A.

Cacingos, wat voor Volkeren in Nieuw-Spaanje, en derselver Levens-wijse beschreven, 136

—— Gevegt der Acacingos met de Castilianen, waar in de Acacingos een groote nederlaag geleden hebben, *ibid.* en 137

Afgoden van wonderlijke gedaante by de Inwoonders van Chicora, 91

—— Feesten ter eere van deselve plegtig geviert, *ibid.*

Alonso d'Ojeda vaart uyt op eenen Togt na Chiribichi, en sijne seldsame ontmoetingen, 1

—— Sijne verrigtinge aldaar, *ibid.* en 2

—— Eenen Cacique vertoornt sig op Alonso d'Ojeda, en wat hier verder uyt spruyt, 2.3

Alvarado blijft na den Oprogt van Cortes, met eenige Manschap in Mexico, 63

—— Merkwaardige sprong van Alvaredo, om sijn leven te redden, 118

Andries de Duero verhinderd de gevangen-neeminge van Vader Bartholomeus d'Olmedo, 58

—— Word van de Mexicanen gevankelijk ontvoerd, dog door Cortes gered, 106

Annajas sekere kleyne Beesten, by

Digitized by Google

by de Indianen in overvloed, 33
D'Ayllon. Siet *Lucas Vasquez d'Ayllon.*

B.

Bartholomæus d'Olmedo word van Cortes aan Narvaez afgesonden, om een vergelijk te treffen, en sijn verrigtinge, 52. 58
Bergen in het Landschap *Tepeaca*, sijn aan die van Peru aan een geschakeld, 164
Bernardin de S. Clara raad Narvaez, met Cortes de vriendschap niet te breeken, 't welk hem qualijk bekomt, 56
Boomen in het Landschap Tepeaca, 168

C.

Catique een Land-Heer der Indianen, en hoe van hem de Castilianen ontfangen sijn, 2. 3
Chapultepeque een Berg, daar de Mexicaansche Koningen met groote plegtigheyd begraven worden, 111
Chicora het Landschap van wie, en wanneer ontdekt, 88
——— Dese Landaart beschreven, 90
——— Kleedinge en gewoonte der Priesters, *ibid.*
——— Plegtigheyd hunnes Godsdiensts, 91
——— Een Feest by hen gewoon te vieren, *ibid.*
——— Andere plegtigheden van het selve, 92
——— Hoese sig op 't affsterven hunner Koningen gedragen, 92. 93
Chiantla wat voor een Landschap in Nieuw-Spaanje, 148
——— Den Heer van Chinantla komt Cortes besoeken, en sijne verrigtingen, *ibid.* en 149
Chiribichi wat voor een Landschap, en waar gelegen, 1. 2
——— Alonso d'Ojedaas Scheepstogt na Chiribichi, en sijne verrigtinge aldaar, *ibid.*
Capo S. Maria ontdekt, 8
Casas vertrekt van Sevilie, komt te S. Juan aan, en sijne verrigtinge aldaar, 5 en 6
——— Besluyt na Hispaniola te zeylen, en de reden waarom, 6. 7
——— Sijn aankomst te Hispaniola, en verdere verrigtingen, 31
Castiliaan seker Soldaad, en desselfs aanmerklijke daad, 38
——— Een gevangen Castiliaan word van de Mexicanen geoffert, 104
Castilianen worden van de Mexinen hevig bestreeden, en twee honderd gequetst, 150
——— Trekken 'snagts uyt Mexico, 115. 116
——— Bloedig gevegt tusschen de Mexicanen en Castilianen, waar in veele Castilianen sneuvelen, 117. 118
——— Worden in de Landpalen van Tlascala wel ontfangen, 125
——— Inhalinge der Castilianen in de Stad Tlascala, 127
——— De Castilianen versoeken Cortes niet weder na Mexico te keeren, 128
Cayman een seer groot en verslindend Dier, en wat voor schade desselve den Ingesetenen

Digitized by Google

nen doen, 34
Cortes word vervolgd van Diego Velasques, 42
——Motezuma ontfangt'er berigt af, en doed sulks Cortes weeten, 47
—— Gesprek van Motezuma met Cortes, *ibid.*
—— Cortes is over de komst van Narvaez aan de Kust, in onrust, 51
—— Ontvangt uyt de Gevangenen, die Sandoval send, volkomen berigt, *ibid.* en 52
—— Besluyt, met alle aanbiedingen van vriendschap en pligten, met Narvaez een verdrag aan te gaan, 52
—— Cortes send Vader Bartholomæus d'Olmedo na Narvaez af, *ibid.* en 53
—— Berading van Narvaez, om met Cortes een verdrag aan te gaan, 55
—— Cortes word van Narvaez den Oorlog aangesegt, 57
Cortes gelast lange Pieken, die hem wel te pas quamen, te maken, 61
—— Aanspraak van Cortes aan sijn Volk, 61
—— Spreekt voor sijnen Optogt met Motezuma, 63
—— Vertrek uyt Mexico van Cortes, om tegens Narvaez in 't Veld te komen, 65
—— Passeert een Rivier; en moedigt sijne Soldaten aan, om Slag aan Narvaez te leveren, 72
—— Cortes stelt een Prijs, om Narvaez, 't sy dood, of gevangen, magtig te worden, 73
—— Krijgt Narvaez gevangen, en doed sig van de Manschap van Narvaez, voor algemeen Bevelhebber huldigen, 78
—— Cortes doed alle de goederen van Diego Velasquez en Narvaez in sekerheyd voeren, 82
—— Cortes krijgt berigt vân den Opstand der Mexicanen, en gaat na Mexico, om de Castilianen onderstand te doen, 94
—— Houd verscheyde Schermutselen met de Mexicanen, 104. 105. 106
—— Sijn vertrek 's nagts uyt Mexico, 115. 116
—— Cortes rend op een Bevelhebber van 's vyands Leger aan, en dood hem; 124
—— Veele Volkeren komen Cortes hunne onderwerpinge aanbieden, 153
—— Inhalinge van Cortes in Tlascala, *ibid.*
—— Is over het afsterven van Maxiscatzin seer rouwig, 154
—— Cortes rust hem ten Oorlog uyt tegen de Mexicanen, en houd Monstering over sijn volk, 156
—— Moedigd sijne Castilianen tot dapperheyd aan, 157
—— Schrijft sijne Manschap scherpe Wetten voor, 159
—— Straft eenige quaaddoenders, 160
—— Aanspraak van Cortes aan de Tlascalanen en andere Bondgenoten, *ibid.* 161
—— Neemt affscheyd van Tlascala, en vertrekt ten Optogt na

Digitized by Google

na Mexico, 161
Cubagua het Landſchap beſchreven, en de komſte van Gonzale d'Ocampo aldaar, en ſijne verrigtingen, 30

D.

Diego Velaſquez vald den voorſpoed van Cortes ſeer ſmertelijk, 42
—— Beſluyt in perſoon met een Vloot tegens Cortes uyt te loopen, 43
—— Dat de hooge Geregtskamer van Hiſpaniola verhinderd, 44
Diego de Rojas, Vaandrager onder Narvaez, ſtrijd moedigljk ter verdediginge van ſijn Vaandel, 78
Dieren van een woeſten aart, in het Landſchap Tepeaca, 170
Dominikaner-Moniken twee waarom van de Indianen om hals gebragt ſijn, 4

E.

Eſpinoſa tegens den Cacique Urraca in Optogt, en ſijne verrigtingen, 35
—— Word genoodſaakt te wijken, onder verſcheyde ontmoetingen met d'Indianen, 36. 37

F.

Fé een Kloofter, verbrand, en de Geeſtelijken door de Indianen vermoord, 4. 5
Franciſcus Pizarrus tegens de Indianen afgeſonden, en ſijne verrigtingen, 35
Franciſcus de Garay met drie Scheepen uyt Jamaïca afgeſonden, komt te Panuco aan, 149
—— Worden van de Indianen wel onthaald, *ibid.*
—— Raken daar na in gevegt met de Indianen; *ibid.* en 150
—— Veele Caſtilianen van deſen Landaard gedood, 150
Franciſcaner-Kloſters in het Landſchap Tepeaca beſchreeven, 170. 171

G.

Gaſpar de Queſada waarom gevangen genomen, 17
—— De Queſada gehangen en gevierendeelt door eenen ſijner Dienaren, 18
Genees-middelen der Indianen, 167
Godsdienſt en *Geregthandhavinge* der Tepeacas wijsloopig beſchreven, 165
Gonzale d'Ocampo doed een Zeetogt, om de Tagares te ſtraffen, die twee Geeſtelijken om hals gebragt hebben, 5
Guacachula een Stad in Nieuw-Spaanje, door twintig duyſend Mexicanen beſet, 139, 140
—— Den Heer van Guacachula verlaat de zijde der Mexicanen, en verſoekt de Caſtilianen om hulp, *ibid.* en 141
—— De Mexicanen willen ſig hier verdeedigen, maar nemen, op het naderen van Cortes, de vlugt, 142
—— De gelegentheyd van Guacachula verders beſchreeven, *ibid.* en 141
Guaxolingo wat voor Volkeren in Nieuw-Spaanje, 141

H.

Hurtado een Bevelhebber van Narvaez, maakt een Wapen-kreet in 't Leger, die egter, tot haar verderf, niet geloofd

Digitized by Google

looft word, 74
Huysen van een wonderlijke Timmeragie in het Landſchap Tepeaca beſchreeven, 170

I.

Indianen ſtrijden met de Caſtilianen, 22
——— Wreedheyd eeniger Indianen tegens de Caſtilianen gepleegd, 145
——— Veele Indianen komen ſig aan Cortes onderwerpen, 147
Juan de Cartagena waarom gevangen genomen, 17
——— Juan word uyt de Vloot gebannen, en nevens eenen Prieſter verweſen aan Land uyt te ſetten, 18
Juan Marquez Bevelhebber van de Tlaskalanen, en ſijne verrigtingen, 66
Juan Velaſquez de Leon vertrekt van Cortes na Narvaez, om een vergelijk te treffen, en ſijne verrigtingen, 67
S. Juliaan een beroemde Rivier, daar Magellanes goed vind te overwinteren; dog de Vlootelingen vallen'er klagtig over, 14

K.

Karibanen wat voor ſoort van Volkeren, en wie van de Caſtilianen voor Caribanen verklaard ſijn, 83
Karraſco raad aan drie honderd Soldaten van Narvaen, die ſig niet willen aan Cortes onderwerpen; 79
Kinderpokken onder de Indianen van Nieuw-Spaanje in ſwang, 83
Klooſters der Franciſcaner-Monnikken in het Landſchap Tepeaca, beſchreeven, 170. 171
Koningen van Chicora, derſelver gelag, kleedinge, wijſe van leven enz., beſchreeven, 92
——— Hoe de Inwoonders van dat Landſchap haar gedragen op 't aſſterven hunner Koningen, 92. 93

L.

Las Desventuradas, wat voor Eylanden ſijn, en waar gelegen, 29
Leger-ſchikkinge door Cortes gemaakt, 75
Lopez word den bouw van thien Brigantins aanbevoolen, en de ondernemingen verder beſchreeven, 151
Lucas Vaſquez, raad Narvaez, de vriendſchap met Cortes te onderhouden, maar hy word qualijk geloont, en uyt de Vloot na Cuba verſonden, 56. 57
Lucas Vaſquez d'Ayllo'ns Scheepstogt van Hiſpaniola, na de Vaſte Kuſt, en het Landſchap Chicora, 88
——— Doet eenige Indianen te ſcheep komen, die hy ſonder reden gevankelijk ontvoerd, 89

M.

Magellanes Scheeps-togt. 7
——— Ontdekt de Caap S. Maria, 8
——— Komſte van Magellanes Vloot, in Rio de la Plata, 9
——— Magellanes Schip is in groot gevaar, en ſijne Geloften ter Beevaard, 12. 13
——— Magellanes ontdekt eenige Vyeren, en ſend Volk derwaarts, die met de Indianen

Digitized by Google

nen in Gevegt raken, 22
Maiz wat voor een Vrugt, en waar groeyt, 33
Maracapana een beroemde Zee-Haven, beſchreeven, 30
Maxiſcatzin, Koning der Tlaskalanen, bewijſt de Caſtilianen groote vriendſchap, en verdedigt hare party, 131
——— Maxiſcatzin komt t'overlijden, en ſijn Soon volgt hem in 't beſtier, 154
Mendoza Hoofd der Muytelingen, word met de dood geſtraft, 17
Mexicanen worden oproerig tegens de Caſtilianen, 93
——— Dooden Pena, en andere Gunſtelingen van Cortes, 94
——— Cortes gaat na Mexico, om ſijne Capitainen onderſtand te doen, 94
——— Berigt uyt Mexico, wegens het voorgevallene aan Cortes, 97
——— Redenen van den Opſtand der Mexicanen, 99
——— De Caſtilianen worden van den quaden toelegh der Mexicanen verſtendigt, en wat daar op volgt, 100
——— De Mexicanen ſteeken hunne Mark-dagen, om de Caſtilianen te doen vertrekken, 101
——— Strijden verſcheyde malen met de Caſtilianen, 103. 104
——— Drie honderd Mexicaanſche Heeren op de hoogte eens Tempels, ſneuvelen alle, behalven ſes, 104
——— De Mexicanen ſenden Geſanten na Tlaſcala, om de Caſtilianen te doen verhuyſen, 130
——— De Mexicanen ruſten ſig ten Oorlog tegens Cortes uyt, 137
——— De Oorlogen der Mexicanen met Cortes en de Tlaſcalanen. Siet op *Cortes*, en 156. 157. 158
Motezuma den Koning van Mexico, doet de komſt van Panfilio de Narvaez aan Cortes weten, 47
——— Geſprek van Motezuma met Cortes, *ibid.*
——— Men raad Motezuma de Caſtilianen om te brengen, 48
——— Motezuma doed een Geſchenk aan Narvaez, 50
——— Wat Narvaez van Cortes aan Motezuma laat weten, 55
——— Motezuma krijgt berigt van d'Overwinninge door Cortes behaald, 82
——— Sijne Mexicanen in Strijd tegens de Caſtilianen, en ſijne aanſpraak aan ſijne Onderdanen, 108
——— Met ſmaatheyd beantwoord, 109
——— Motezuma door een ſteenworp gewond, *ibid.*
——— Sijn Geſprek met Cortes, *ibid.*
——— Motezuma ſterft van ſijne wond, 110
——— Sijne Begraaffenis, 111
——— De hoedanigheyd en Daden van Motezuma beſchreeven, 112

N.

Narvaez Panfilio's Zee-en Land-togten, uyt laſt van den Geſaghebber Diego Velaſquez

Digitized by Google

lasquez tegens Cortes, 42. 43
—— Waar in sijn Scheepsmagt bestond, 45
—— Komt in Nieuw-Spaanjen, 46
—— Narvaez te Zempoala gekomen, verstaat de overwinningen door Cortes behaald, 50
Narvaez word geraden met Cortes de vriendschap niet te breken, maar hy send Lucas Vasquez, dit geraden hebbende, uyt de Vloot; en segt Cortes den Oorlog aan, 56. 57
—— Narvaez willende d'Olmedo gevangen neven, maar word door Andries de Duero verhinderd, 58
—— Narvaez wil geen vergelijk aangaan met Cortes, en trekt tegens Cortes op, 68. 69
—— Narvaez word gevangen, 78
Nata de Stad wanneer begonnen, derselver bevolkinge, en gelegenheyd, beschreven, 38
Neger seer boertig, 81

O.

D'*Ocampo*. Siet *Gonzale d'Ocampo*.
Ojeda word van de *Yagares*, seekere Indianen, wel ontfangen, maar hy speeld hen eenen quaden trek, 3
—— Ojeda maakt sig meester van een groot Pallais, en plant'er der Tlascalanen Standaar op, 135. 136
Oorlogen der Indianen, en de toerustinge uytvoerig beschreven, 166
Otumba wat voor Velden in Nieuw-Spaanje, daar twee honderd duysend Mexicanen by een gerukt zijn, en Cortes hevig bestreeden, 124

P.

Paarden-vleesch uyt hongersnoot van de Castilianen gegeeten, 112
Panama de Stad van wie gestigt, en hare gelegentheyd verder beschreven, 32. 33
—— Gunstbewijsing des Konings aan de Stad Panama, 87
Panuca een voorname Rivier in Nieuw-Spaanje beschreeven, 149
—— De Landaart hier ontrent onthaalen de Castilianen eerst wel, maar worden eerlang handgemeen, en veele Castilianen sneuvelen, *ibid.* en 150
Pena, een Gunsteling van Cortes word in een Opstand te Mexico gedood, 94
Petrarias tegens den Cacique Urraca in Optogt, en sijn Gesprek tegens sijne Soldaten, om hen aan te moedigen, 39
—— Leverd sijnen vyand Slag, 39
—— Vervolgd Urraca, en besluyt den Aanbouw van de Stad Nata te agtervolgen, 40. 41
Pieter d'Alvaredo. Siet *Alvaredo*.
Priesters der Afgoden by de Inwoonders van het Landschap Chicora, hare Plegtigheden,

Kleedinge, en andere byſonderheden, beſchreven, 90. 91

Q.

Quaumoczin tot Koning van Mexico verkoren, 155
Queſada. Siet *Gaſpar de Queſada.*

R.

Rivier S. Cruz beſchreeven, 24
Rivieren die Goud verſchaffen, 33
Rivier Panuco, en de Landaart daar omtrent beſchreven, 149
Rio de la Plata, en de komſte van Magellanes Vloot in deeſe Rivier, 9
Rojas. Siet *Diego de Rojas.*

S.

Sandoval krijgt van de aankomſt van de Vloot van Panfilio Narvaez berigt, 48
——— d'Afgeſondenen van Narvaez ſpreken met Sandoval, 49
Sandoval doed den Aanval op Narvaez Leger, en krijgt Narvaez gevangen, 77. 78
Sardinas een beroemde Zee-Haven, beſchreven, 28
Scheepen drie willen ſig het geſag van Magellanes onttrekken, 16
Schip van S. Anthony neemt ſijn Bevelhebber gevangen, en hoe ſy met hem vervaren, 28
Segura de la Frontera een Stad in Nieuw-Spaanje, van wie, en wanneer geſtigt is, 139
Serrano's Schip leyd Schip-breuk, dog de Manſchap word geborgen, 19
——— Magellanes doet het Volk van 't verongelukte Schip opſoeken, 20
Sieſtens die meeſt onder de Indianen regeeren, en derſelver geneesmiddelen, 166. 167
Soldaten van Magellanes tragten na opſtand, 16
Soldaten, drie-honderd van Narvaez willen ſig aan Cortes niet onderwerpen, 79
——— Worden genoodſaakt, en ſchaamen ſig ſoo laf hertig gevogten te hebben, 80

T.

Tagares, wat voor Volkeren, en hoe d'Ojeda van deſelve ontfangen is, 3
——— Deeſe Volkeren worden van de Caſtilianen qualijk gehandeld, *ibid.*
——— Brengen den Admiraal der Saanjaarden om hals, 4
Tepeacas, wat voor Volkeren in Nieuw-Spaanje, 132
——— Spannen met de Mexicanen aan, om de Caſtilianen te verdelgen, *ibid.*
——— Cortes ſend Boodens na Tepeaca, om haar de ſijde der Mexicanen te doen verlaten, 133
——— Seſtig Caſtilianen door de Tepeacas omgebragt, 134
——— Optogt van Cortes om de Tepeacas te beoorlogen, 135
——— Vreede met de Tepeacas gemaakt, 137

Digitized by Google

——— De Tepeacas verſoeken Cortes, om hen tegens de Mexicanen te verdedigen, 138
——— Gelegentheyd van de Stad Tepeaca beſchreven, als mede het onderhorige Land, 163. 164
——— De Zeden deſes Landaards, Levenswijſe, Godsdienſt, Geregtshavinge, Oorlogen, voornaamſte Siektens, Geneesmiddelen, Meyren, Boomen, Vrugten, Dieren, en Huyſen, met veele omſtandigheden beſchreven, 164–171
Tlaſcala, wat voor een Landſchap, en de wijſe van leven deeſer Volkeren omſtandig beſchreven, 65. 66
——— Cortes verkrijgt van de Tlaſcalanen onderſtand tegens Narvaez, 66
——— Cortes trekt uyt Mexico met groot verlies der Caſtilianen, na Tlaſcala, 129
——— Inhalinge der Caſtilianen in de Stad Tlaſcala, 127
——— Beleedinge der Tlaſcalanen aan de Caſtilianen, word van Cortes ontveynſt, 128
——— De Tlaſcalanen ruſten hen ten Oorlog tegen de Mexicanen, en houden eene Monſtering over hun Heyr, 157. 158
——— Aanſpraak van Xicotencatl aan de Tlaſcanen, 159
——— Aanſpraak van Cortes aan de Tlaſcalanen, 160
Tuſtebeque, wat voor een Landaard in Nieuw-Spaanje, 145
——— Tagtig Caſtilianen geſneuveld in Tuſtebeque, en hun dood gewroken, *ibid.*

V.

Vincent Peraza word Biſchop van Darien, 87
Virgines de Caap beſchreven, 24
Vloot van Magellanes vertrekt, om de Straat op te ſoeken, 25
Vrouwen klagen over Narvaez Soldaten, 80
Urraca, een Cacique of Landheer der Indianen, en deſelfs Oorlog met de Caſtilianen beſchreven, 34. 35

W.

Wyſe van leven der Tepeacas wijtlopoig beſchreven, 164
Wilde Dieren in het Landſchap Tepeaca, 170

X.

Xicotencatl, voornaam Hoofd der Tlaſcalanen, is heymelijk tegen de Caſtilianen geſet, maar word weder met hen verſoent, 130. 131
——— Doet een ſchoone Aanſpraak aan ſijne Soldaten in den Optogt na Mexico, 159

Y.

Yzucan, wat voor eene Stad in Nieuw-Spaanje, 143
——— De Mexicanen nemen deſe Stad in, maar worden geſlagen, en den Heer van Yzucan bevreedigt ſig met Cortes, *ibid.* en 143
——— Deeſe Stad wijdloopigh beſchreven, 144. en 145

Digitized by Google

Z.

Zacatepequez, wat voor Volkeren in Nieuw-Spaanje, en derselver Zeeden en Levensaard beschreven, 135
—— Sijn Bondenooten der Tepeacas, en Gevegt tusschen de Zacatepequez en de Castilianen, 135. 136
Zebaco, wat voor Eylanden sijn, en waar gelegen, 95
Zee-Wolven, waar in groote meenigte gevonden worden, 12
—— Jagt op deselve gemaakt, ibid.
Zee-Gansen, wat voor Vogelen, en waar gevonden worden, 12. 13
Zempoala, waar gelegen, en Panfilio Narvaez komst aldaar, en sijne verrigtingen, 50

EYNDE.

Berigt aan den Boekbinder, waar hy de volgende Platen moet stellen.

c 1	Op Pagina	22
c 2	- -	31
c 3	- -	77
c 4	- -	90
c 5	- -	100
c 6	- -	155

Digitized by Google

ROEMWAARDIGE

SCHEEPS-TOGTEN

en Dappere

KRYGS-BEDRYVEN

ter ZEE en te LAND, onder 't beſtuur van

DON DUARTE

DE MENEZES,

als Opperhoofd van de Vloot en Gouverneur van

OOST-INDIEN;

ter afloſſing van den Heer Generaal DIEGO LOPEZ DE SEQUEIRA, met XII Schepen uit Portugaal derwaarts gedaan, in 't Jaar 1521.

Verhalende, (behalven de toeſtand der Portugyzen *Sterkten* en *Komptooren*, ter voortzetting van den Koophandel door gants *Indiën* tot in *China*,) de Opſtand des Konings van *Ormus*, onder bloedige Gevegten, Moorden en Branden ten einde geloopen.

Uit d'eyge Berigten en Order des Konings van Portugaal in 't Portugys beſchreven, door JOAN DE BARROS, Raadsheer en Hiſtori-ſchryver der zelve Majeſteit.

Nu eerſt uit d'Oorſpronklyke Taal in 't Nederduyts vertaald en met Land-Tafereelen, Konſt-printen en noodig Regiſter verrykt.

TE LEYDEN,

By PIETER VAN DER AA, Boekverkoper 1707.

Met Privilegie.

Digitized by Google

Digitized by Google

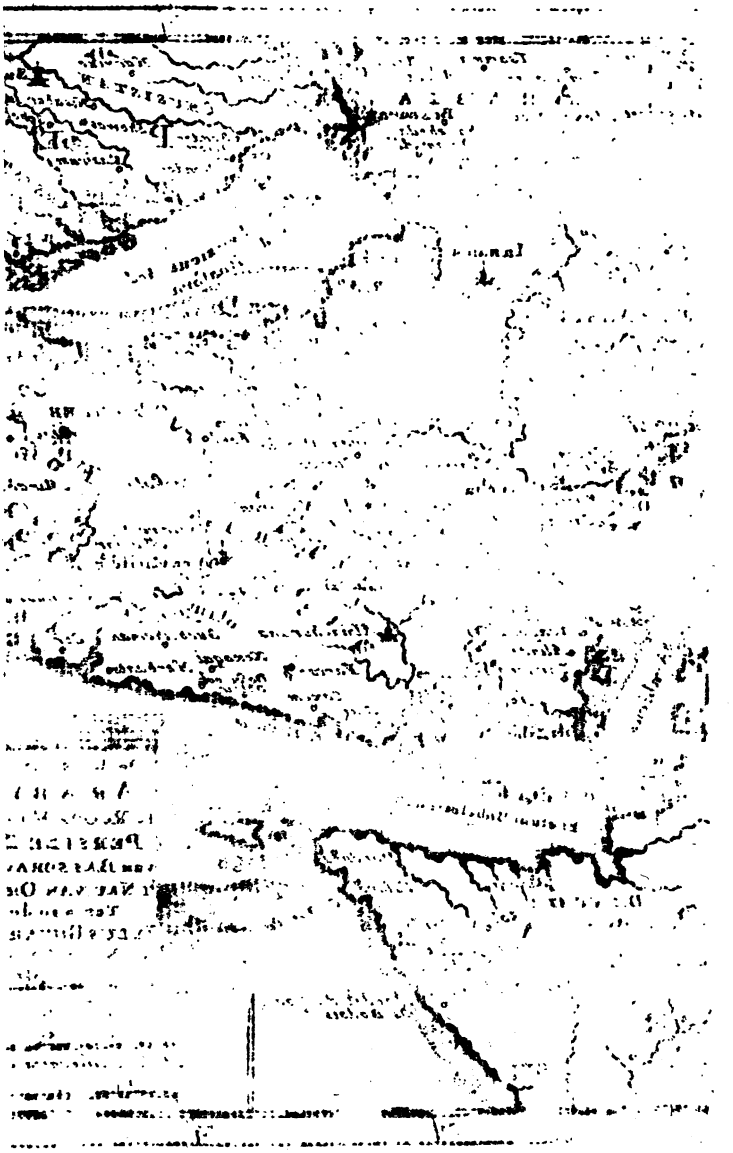

Digitized by Google

Ad mor Privilegio.

Digitized by Google

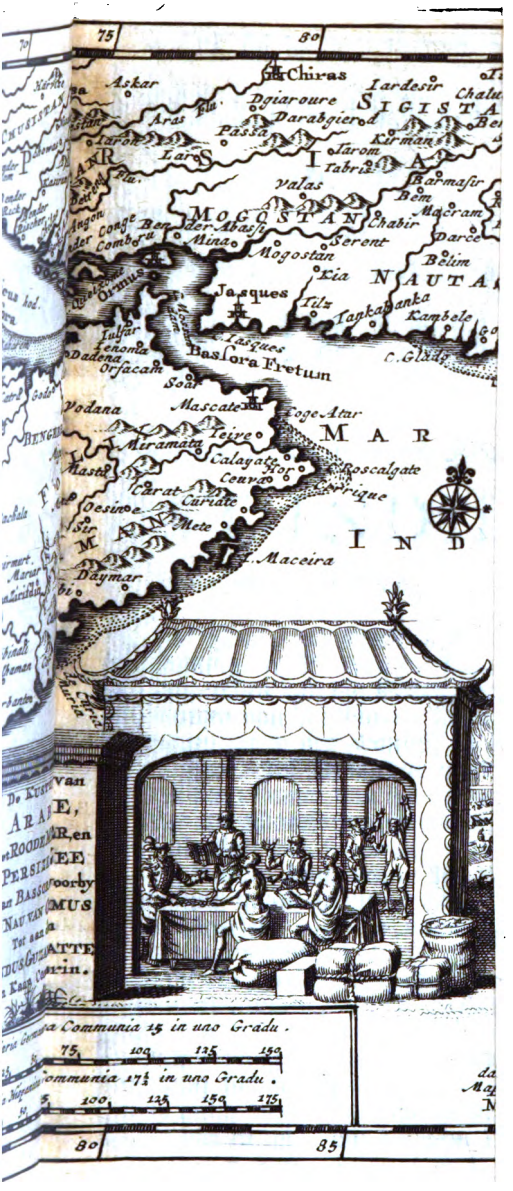

Digitized by Google

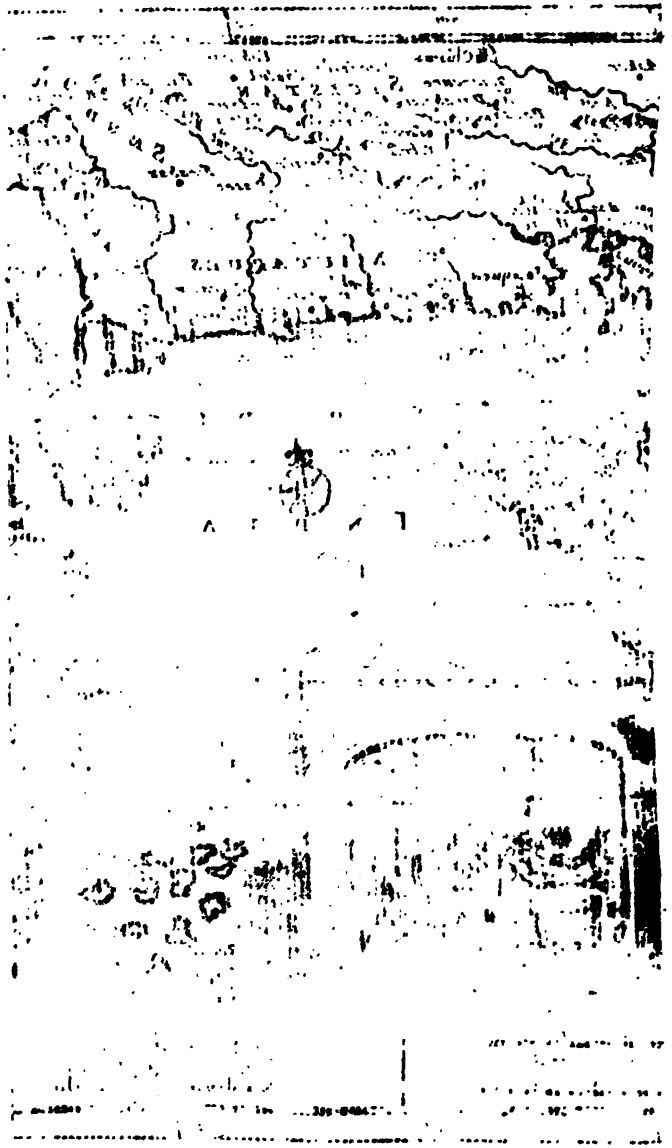

Digitized by Google

ROEMWAARDIGE SCHEEPS-TOGTEN

en Dappere

KRYGS-BEDRYVEN

ter ZEE en te LAND, onder 't bestuur van

DON DUARTE DE MENEZES,

als Opperhoofd van de Vloot gedaan na

OOST-INDIEN,

in 't Jaar 1521.

1521.

Dood van den Koning Don Manuel.

In dit Jaar 1521 quam den veertienden Koning van Portugaal, Don Manuel, den eersten van die Naam / op den dertienden dag der Maand December / ten negen uuren des avonds / in zyn twee-en-vyftigste Jaar / zes Maanden en dertien dagen te overlyden; waar van hy vyf-en-twintig regeerde / met een Maand en negentien dagen. Hy wierd in 't Klooster van Onze Lieve Vrouw van Betlehem in Rastelo begraven; het welk hy / gelyk wy elders gezeid hebben / niet lang geleden / tot dankbaarheid aan Godt, voor het ontdekken van d'INDIEN gestigt had.

Jaren zyner regeringe.

Den Prins Jan zyn Zoon / zynde twintig Jaar en vier Maanden ouwd / wierd aanstonts in de Alpenderes van 't Klooster van St. Domingo tot Lissebon voor Koning uitgeroepen; en schoon men die tyding voor het volgende Jaar 1522 met de Schepen de welke doen ter tyd uit dit Koninkryk vertrokken / niet en wist / om dat Don Duarte de

Zyn Zoon Jan in zyn plaats.

Digitized by Google

1521. Menezes, die den Koning Don Manuel voor Opperhoofd derwaarts gezonden had / de regeering voor den twee-en twintigsten January 1522 / gelyk wy te voren verhaald hebben / niet in handen kreeg / zoo zal 't noodig zyn dat wy dit Verhaal met den nieuwen Koning / Heer van de Verovering, Zee-vaard en Koophandel van het groote Oosten, (het welk dien alder gelukkigsten en hoogloffelykſten Koning zyn Vader / beneffens de Kroon van deeze Koninkryken van Portugaal, hem tot zyn Erffenis na-liet /) te gelyk met den nieuwen Opperhoofd beginnen / namentlyk Don Duarte de Menezes, Zoon en Erfgenaam van Don Jan de Menezes, Grave van Tarouca, Prioor van 't Crato van d'Order van St. Jan van 't Hoſpitaal, en Kapitein van de Stadt Tanger in *Afrika*, mitsgaders gewezen Opper-Hofmeeſter van 't Huis van den Koning Don Manuel, en deſſelfs Groot Vaandrig; een Perzoon van de grootſte van 't Ryk / zoo door zyn doorluchtig Bloed / als door de heerlyke daden by hem uitgevoerd.

Don Duarte de Menezes als nieuwen Gouverneur afgezonden.

Wezen Don Duarte had niet alleen de deftige begaafdheden van zyn Heer Vader / maar ook zyne eigene byzondere / door de treffelyke dingen die hy binnen Tanger, daar hy Kapitein van was / uitvoerde. Om welke oorzaaken en ſchoone hoedanigheden / de welke tot die tyd toe in geen van alle de Opperhoofden die in Indiën waaren geweeſt / te vinden waaren / den Koning Don Manuel hem tot de Regering van dat nieuw-beroverd Land verkoos / en breeder magt gaf als iemant van de voorgaande Opperhoofden tot die tyd toe gehad had / of naderhand kreeg / zoo dat hy op den vyfden April des Jaars vyftien honderd een-en twintig met een Vloot van twaalf Schepen uit dit Ryk vertrok. Der zelver Kapiteinen waaren / Don Louis de Menezes; grooten Stal-meeſter van den Prins Don Jan, den welken kort daar aan in de Regeeringe navolgde; Don Jan de Lima, Zoon van Fernando de Lima, Opper-Alcaide van Guimarains, den welken voor Gebieder van de Sterk-

Zyn hoedanigheden.

Zyn vertrek van Liſſebon, en wie al met hem gaap.

te

te van Kalicut ging; Don Diego de Lima, zoon van den Onder-graaf Don Jan de Lima, voor Kapitein van Couchin; Jan de Mello da Silva, zoon van Manuel de Mello, Opper-Alcalde van Olivenza, voor Kapitein van Coilang; Franciſco Pereira Peſtana, zoon van Jan Peſtana, voor Kapitein van Goa; Don Jan da Silveira, zoon van Don Martin da Silveira, voor Kapitein van Cananor; Diego de Sepulveda, zoon van Jan de Sepulveda, voor Kapitein van Sofalla; Martin Alfonzo de Mello, zoon van Jorge de Mello Lageo de Alcugna, den welken met drie of vier Schepen uit Indiën na China zoude vertrekken / om de zaaken van de Koop-handel aldaar vaſt te ſtellen; Gonzalo Rodrigues Correa de Almada, eigen Reeder van het Schip daar hy op was / en Vincent Gil, zoon van Duarte Triſtan, die meede zyn eige Schip toegeruſt had. 1521.

Met Don Diego de Sepulveda ging meede in het zelve Schip / Antonio Rico, den welken Opper-Alcalde en Koopman op Sofalla zoude zyn / en daar meede zoude ook gaan Sancho de Toar, die aldaar voor Kapitein zoude weezen. Met den gemelden Don Duarte de Menezes vertrok meede Baſtiaan de Souza de Elvas, zoon van Rui d'Abreu, geweezen Opper-Alcalde tot Elvas, voor Kapitein van twee Schepen / hy in een Schip / en Jan de Faria en Hendrik Pereira, Edelluiden van 't Huis des Konings / in een ander Schip; d'eene om voor Opper-Alcalde / en d'ander als Koopman op de Sterkte te weezen / die den Koning Don Manuel door den gemelden Baſtiaan de Souza op het Eiland St. Laurens tot Matana / om de Gengber die aldaar was / liet maaken / daar hy Kapitein op weezen zoude. Tot dien einde had den Koning Louis Fiqueira reeds derwaarts gezonden / den welken / gelyk wy reets gemelt hebben / zoo weinig uitregtede / doen Lopo Soares in 't Jaar vyftien honderd en vyftien na Indiën gaande / hem tot Mozambique vond / en hy Baſtiaan de Souza regte nog veel minder uit / gelyk wy op zyn plaats zullen zien.

Sterkte op het Eiland St. Laurens of Madagaſcar.

Slegte uitregring van Louis Figueira en Baſtiaan de Souza aldaar.

Digitized by Google

1521. Don Duarte ondertusschen met zyn Vloot vertrokken / ende tot Goa aangekomen zynde / weetende hae Diego Lopez de Sequeira, die hy in de Regeeringe van Indiën ging aflossen / zoo uit de oorzaak van zyn aanstaande vertrek na dit Koninkryk met het maaken van de Sterkte tot Chaul gevoeding repte / deede anders niet als dat hy Don Louis de Menezes, zyn Broeder / als Opperhoofd van de Zee weerzende / afwaardigde / om de Kapiteinen der Sterkten in 't bezit van haare posten te stellen / op dat die geene de welke met Diego Lopez de Sequeira zouden komen / tyd zouden hebben om zig tot de reize te bereiden.

Zyn komst tot Goa.

Eerste beſtel aldaar.

Gemelden Don Duarte dan de Regeeringe van Indiën op den twee-en twintigsten January / gelyk wy gezegt hebben / uit handen van Diego Lopez ontfangen hebbende / en deezen na dit Koninkryk vertrokken zynde / begon den ander de dingen die de meeste spoet vereisten / en die de hoogwigtigste waaren / hy der hand te neemen. Tot welken einde hy eenige Schepen aan zyn Broeder Don Louis na Chaul zond / om de Sterkte aldaar met het volk dat daar op was / te voorzien / benevens last om de Stadt Ormus op het spoedigste te hulp te gaan. Want terwyl Diego Lopez zig nog tot Couchin bevond / was hem ter oore gekoomen dat den Koning tegen ons opgestaan was / en dat de meeste manschap die buiten de Sterkte huisveste / dood / en d'andere beslooten waaren.

Zyn aanvaarden der Regeringe.

Zend Schepen na Chaul.

En ter hulp na Ormus.

Don Louis deze last ontfangen hebbende / op dat Don Duarte zoude weeten dat alle de schade die men van Aga Mahamud geleeden had / door de ligte Roei-schepen die hy by zig had / verooraakt was / zoo belaste hy aanstonds dat men twaalf Fusten zoude gereet maaken / waar van Simon d'Andrade zes op zyn kosten liet uitrusten / aan wie Don Duarte het Kapiteinschap van de Sterkte tot Chaul gaf / daar Diego Lopez, gelyk wy hier voozen gemeld hebben / Henrique de Menezes in gelaaten had.

Maakt toebereitzelen tegen de Mooren.

Simon d'Andrade Kapitein op de Sterkte tot Chaul.

Eenige wilden Don Duarte qualyk afnemen dat hy

hy dezen Heer van Diego Lopez uit die poſt trok/ aan wie hy deze Sterkte met meerder regt als aan Simon d'Andrade konde geeven / om dat alle de Regeerders magt van den Koning hadden Gebieders en Bevelhebbers in de Sterktens die ze op nieuw zouden komen te maaken / te ſtellen / tot dat zyn Majeſteit zelf daar in zoude hebben voorzien / het welk Don Duarte niet en konde doen / om dat dat Ampt niet open was. 1521.

Mompelingh daar over.

En het geen noch zoo veel te vreemder voor quam / was / dat Don Duarte zyn natuurlyke Dogter / die hy alhier in 't Rijk gelaaten hadde / aan gedagten Simon d'Andrade uitgehuwelykt had / en dat het ſcheen dat hy hem het bewint van de gemelde Sterkte gelyk als in huwelyks gift gegeven had / het welk egter geen voortgang had / alzoo hy ſturf zonder alhier te komen. Doch Don Duarte ontſchuldigde zig hier meede / „ dat hy zulks gedaan had / om dat Simon d'Andrade lang in „ Indiën geweeſt had / en overzulks een groote ken„ nis en ervarentheid van dat Land en deſſelfs „ manier van Oorlogen had bekomen. Dat hy „ meede niet lang geleeden zeer Rijk uit China was „ gekomen / en ten eerſten zes Fuſten vrywillig op „ zyn koſten uitgeruſt had / en dat menſchen van „ zulk een aanzien die geene waaren daar men het „ bewint van des Konings Sterktens aan moſt „ vertrouwen / om dat zy de middelen hadden om „ d'onkoſten te konnen dragen / inzonderheid in die „ van Chaul, daar noch zoo veel aan ontbrak/daar „ de Mooren zoo tegen waaren / en die zoo verre „ van Goa was / dat men in 't kort geen hulp van „ daar konde verwagten / en dat Henrique de Me„ nezes, ſchoon een goet Edelman en Cavalier, eg„ter jong en nieuw in Indiën was / en daar-en„ boven zoo arm / dat hy de koſten van Kapitein „ niet en zoude konnen draagen / en dat na den „ ſtaat daar de Sterkte voor die tyd in was / de „ zelve 't eenemaal verdelgd zoude wezen / eer hy „ het minſte nut daar van had konnen genieten.

Daar zig Don Duarte over veront-ſchuldigd.

Eindelyk om die en andere redenen / waar door

1521. Don Duarte aanweeg dat die verandering / na de geſchapentheid van die Sterkte, van nooden was/ vertrok Simon d'Andrade na Chaul, met deeze laſt / dat zoo haaſt als hy het bezit van de Sterkte aldaar zoude genoomen hebben / hy de Fuſten en d'andere Schepen die hy by zig had / in drie Smaldeelen tot het bewaren van die Kuſt zoude verdeelen / waar van Don Vaſco de Lima het een / Franciſco de Souza Tavares het tweede / en Martin Correa het derde zoude gebieden / om dat zyn Broeder Don Louis in aller haaſt na Ormus was vertrokken / om de belegering aldaar te doen opbreken / gelyk wy op zyn plaats zullen zien.

Vertrek van Simon d'Andrade, en zyn laſt.

Don Louis na Ormus vertrokken.

Van daar ging Simon d'Andrade na Dabul, alwaar hy verſtond dat twee Galeyen van Rumes op de Rivier lagen / de welke van Dio koomende / aldaar by geval waren aangekoomen. Waar op hy aan den Kapitein van de Stadt liet weten dat hy ze in de handen der onze / als onze Panden weezende / zoude ſtellen. En ſchoon hy met veele redenen betuigde dat hy zulks niet en konde doen / doen hy egter verſtond dat Simon d'Andrade zig gereed maakte om de zelve met geweld te gaan halen / zoo dagt hem dat het beſt zoude zyn te gehoorzamen / alzoo hy bedugt was dat hy niet alleen door die onderneming van Simon d'Andrade, maar ook in het volgende veel ſchade zoude hebben moogen koomen te lyden / nademaal hy zyn Nabuur in het Kapiteinſchap van Chaul quam te worden.

Schatting van Dabul op 2000 Pardans geſteld.

Doch Simon d'Andrade was met de twee gemelde Galeyen nog niet te vreden / maar daar en booven deed hy de Stadt belooven nog twee duizend Pardans aan den Koning van Portugaal te betalen / om wegens het Nabuurſchap dat zy met malkander ſtonden te hebben / gezamentlyk in vriendſchap te leven / het welk alle de Koopluiden met den Tanadar toeſtonden.

Die toegeſtaan word.

Gedagten Simon met die Zeege-praal tot Chaul aangekoomen zynde / ſtelde Martin Alfonſo de Mello, aan wien Don Louis de bewaring van die Ha-

Haven tot aan zyn komst gelaten had / hem de Sterkte in handen / mitsgaders om zig van de dingen te voorzien die hy aldaar tot den in-koop van de Peper die hy tot Pedir zoude inneemen; en het voornaamste was dat hy na China, daar hy na toe ging / zoude brengen / van nooden had. En was dit de oorzaak dat hy met Don Louis na Chaul ging / namentlyk om dat aldaar veel van dat goed voor Sumatra was / maar zoo lang als hy daar lag / vernam hy geen Fusten van Aga Mahamud, om hem aan te tasten / alzoo Melique Az op de komst van Don Louis veel van zyn hoogmoed had laten vallen. Want nademaal hy zig altyd met arglistigheid en looze streken in zyne dingen beholpen had / zoo is't dat zoo haast als Don Louis aldaar quam / hy aanstonts vernam wie hy / en wie zyn Vader / als mede dat hy de Broeder van den nieuwen Gouverneur was / een zeer dapper Held en in den Oorlog tegen de Mooren ervaren / als hebbende langen tyd tot Tanger in Afrika geweest / en groote overwinningen op haar bevogten. 1521.

De Sterkte van Chaul aan Simon d'Andrade overgeleverd.

Alle deeze tydingen ontstelden hem zoodanig / dat hy belaste dat men met het uitrusten der Fusten zoude ophouden; en zond daar op een Boode aan Don Duarte met eenige gevangene Portugyzen die hy by zig had / van die geene die uit het Schip van Pero da Silva, gelyk als hier voren gezegt is / genoomen waren.

Wat Martin Alfonso de Mello aan gaat / zoo haast als hy vertrokken was / begaf hy zig na Goa, en van daar na Couchin by Don Duarte, van waar hy na China vertrok; van welkers reis wy hier na zullen spreken / mitsgaders van Don Andre Henriques, die Don Duarte mede afzond om bezit van de Sterkte van Pacem op het Eiland Sumatra te nemen. Voor deeze twee Kapiteinen had hy nog drie Schepen na Ormus gezonden / de welke Jan Rodrigues de Norognes voor Kapitein van de Sterkte mede namen / als ook Don Louis de Menezes, den welken de Stadt was te hulp ge-

Verrigting van Martin Alfonso de Mello.

En Don Andre Henriques.

1521. gaan / begunſtigden. Dog wy dienen van de opſtand van den Koning van Ormus wel wat nader te ſpreeken; het welk wy / tot des te beter verſtand / een weinig van verre zullen ophalen.

Alfonſo d'Albuquerque continueerd de ſchatting van den Koning van Ormus in te vorderen.

Na dat Alfonſo d'Albuquerque in 't Jaar 1508 met geweld van Wapenen het zoo verre gebragt had / dat den Koning Ceifadim van Ormus vyftien duizend Gouwde Serafins alle Jaren aan den Koning Don Manuel tot een Schatting moeſt opbrengen / en het voltrekken van de Sterkte om de redenen door ons voor deezen gemeld / agterlatende / na Indiën vertrokken was / waar door het te dugten ſtond / dat gemelde Schatting eerlang wel mogt verſlappen / of mogelyk ook geheel agter blyven / zoo liet hy ze egter geſtadig op zyn tyd invorderen. Wel is waar dat doen hy Diego Fernandes de Beja tot dien einde derwaarts zond / hy twintig duizend Serafins minder mede bragt als 'er verſchenen was; en in 't Jaar 1514 / doen Pedro d'Albuquerque ten tyde van het ontdekken van 't Eiland Baharem derwaarts ging / den gemelden Koning vyf-en zeſtig duizend Serafins ſchuldig was / en niet meer als tien duizend en betaalde / alzoo hy klaagde dat zyn Koninkryk zoo weinig opbragt, dat het hem onmoogelyk was zulk een ſware ſchatting te betalen, zoo dat den Onder-Koning Don Franciſco d'Almeida daar door bewoogen / hem vyf duizend Serafins quid ſchold / en Duarte de Lemos mede diergelyk een zomme / doen hy Kapitein van de Kuſt van Arabien wezende / na Ormus ging. Dog alzoo Alfonſo d'Albuquerque daar tegen wel wiſt dat d'inkomſten van dat Koninkryk zeer groot waren / maar dat het grootſte gedeelte der zelve door de Landvoogden aan den Koning onthouden wierd / zoo is't dat hy in 't Jaar 1500 / doen hy dat Koninkryk wederom in 't bezit nam / het onderzoek waar van wy geſproken hebben / liet doen / om op het naauwſte te weten hoe veel het gemelde Koninkryk opbragt / en de koſten die het zelve dragen moeſt / om den Koning daar door alle uitvlugten te benemen. Ook wild hy

Betaling van tien duizend Serafins. En quitſchelding van vyf duizend Serafins in 't Jaar.

En nog vyf duizend.

Onderzoek over d'Inkomſten van dat Koninkryk gedaan.

hp hem dat Koninkrijk / het welk hp als Algemeen Opperhoofd van den Koning van Portugaal met de Wapens gewonnen had / weder ter hand hadde gestelt / zoo paste het ook wel dat hp een gedeelte van die dingen wat naulwer onderzogt / niet tegenstaande het in die tijd om dat Koninkrijk te bevredigen / van nooden was het zelve aan den eigensten Koning die men het afgenoomen had / weder te geven / om het in den naam van den Koning van Portugaal als zyn Onderwijzeling op de wyze als wy hier voozen gemeld hebben / te regeeren. 1521.

Naderhand in alle den tijd van Lopo Soares, in wiens plaats Alfonso d'Albuquerque als Opperhoofd van Indiën quam / niet tegenstaande de schatting die den Koning van Ormus betaalde / wezende vyftien duizend Serafins, zoo weinig was dat hp het zelve gemakkelijk konde doen / zoo had men egter altijd de grootste moeite van de Weereld om de betalinge te krygen; want den Koning klaagde geduurig dat het Koninkrijk zoo weinig opbragt / om dat de Moozen / zoo van de Kust van Indiën als Cambaya, mitsgaders die van de kant van Arabien, de Stadt Ormus om onzent wille zoo veel als van te voozen niet en bezogten: en dat uit vreeze van onze Vlooten / waar dooz men zeer veel van de uit-en ingaande regten der goederen / het welk de grootste inkomst van 't Koninkrijk was / moest missen. Gedurige klagten des Konings van Ormus over onvermoogen van betaling.

Daar-en-booven was het zelve Koninkrijk zoo gehaat by alle de Mahuuren zederd dat wy ons meester daar van gemaakt hadden / dat het veel aanstoot te water en te land moest lyden / invoegen men gestadig veel volks op de been moest hebben / waar van men een gedeelte tegen de Nautaques te water / en het ander te land na Persien tegen de Califas die de plaatzen van 't vaste Land die het Koninkrijk aldaar had / moest zenden / om de zelve te beschermen. Koninkryk van Ormus zederd het innemen der Portugyzen hatelyk geworden.

Dog zederd dat wy ons meester van die Stadt gemaakt hadden / quamen der nog andere inlus-

ten

1521. ten op / die ons wrp wat ſpel maakten / namentlyk van de Landvoogd van Baharem, den welken de ſchatting die hy aan den Koning van Ormus verſchuldigd was / weigerde te betalen / gelyk ook den Guazil van het Stedeken Calayate, daar den Koning veel van trok / zonder dat onze Vlooten de minſte ſchuld daar toe hadden / alzoo het gemelde Koninkryk ons toequam.

Nog grooter onluſten.

Wil de Portugyzen nog andere zaken op den hals leggen.

Eindelyk regte hy al veel meer diergelyke zaaken aan / die hy ons op den hals wilde leggen / en zig zelve alzoo van zyne ſchulden ontlaſten / daar nogtans geen andere dingen als de dieſſtal van zyne Bediende en Amptenaars daar oorzaak van was. En alzoo den Koning Don Manuel daar van verwittigd was / zoo is 't dat doen Antonio de Saldagna in 't Jaar vyftien honderd zeventien / gelyk wy gezeid hebben / met een groote Vloot na de Kuſt van Cambaya, en van / daar na de Kaap Guardafu van hier vertrok / hy laſt kreeg om na Ormus te gaan / en de Amptenaars aldaar af en aan te zetten / op dat alles na behooren zoude gaan.

Laſt aan Antonio de Saldagna daar over.

Hier op liet den Koning aan Lopo Soares weeten dat hy zeventien Schepen / van zyn Vloot met duizend man aan gedagten Saldagna zoude byzetten / om de Vaart van de Roode Zee en van de geheele Arabiſche Kuſt aan de Mooren te beneemen / en te maaken dat die van Indiën niet anders als met een Vrygelei van ons / die zy Kartas noemen / zouden mogen vaaren / om van en na onze Sterktens tot aan Ormus toe / uit oorzaak van de inkomſten die'er opgebzagt moſten werden / zonder gevaar te zeilen.

En aan Lopo Soares.

Ook had hy laſt om alle de Dienaars en Beamptens die tegen den Koning van Ormus opgeſtaan waaren / weder onder zyn gehoorzaamheid te bzengen. Dog geen van deze zaaken had vooztgang / vermits de reis van Lopo Soares na het Naauw van de Roode Zee. Want hy in het koomen uit het gemelde Naauw in de Winter tot Ormus aangekoomen zynde / ſtelde ozder op eenige dingen raakende de Inkomſten van dat Koninkryk / het welk eg-

egter niet al te wel wilde lukken / weshalven doen hy de Vloot aan den meergemelden Saldagna, om na de mont van het Naauw te gaan overleverde / als wanneer hy (gelyk wy voor dezen verhaald hebben) de Stadt Barbora innam en verdelgde / hy hem aanbeval dat als hy van daar te rug tot Ormus zoude koomen overwinteren / hy den last van den Koning / aangaande het zetten der Beampten uit het Tolhuis niet en zoude opvolgen / tot dat hy den Koning daar over geschreeven had / alzoo het zeer nadeelig voor zyn dienst was diergelyke veranderingen op die tyd in te voeren. 1521.

Doch niet tegenstaande Antonio de Saldagna op die tyd als hy tot Ormus aanquam / volgens zoodanig verbod geen verandering aldaar en maakte / zoo is 't egter dat den Koning van Ormus weetende dat hy daar toe gevolmagtigd was / met weinig moeite toestond hem nog tien duizend Serafins in 't Jaar meer als hy plag te geeven / af te leggen. Edelmoedigheid van den Koning van Ormus.

Tot vergeldinge waar van / Antonio de Saldagna te weege bragt dat den Koning van Baharem aan die van Ormus het geen hy hem schuldig was aanstonds betaalde / en daar en boven nog tot een straf van zyn wederspannigheid / twee duizend Serafins meer in 't Jaar / en aan den Koning Don Manuel duizend / zonder eenig tegenzeggen most opleggen. En vergelding van dien. Straf des Konings van Baharem.

Alle deze dingen waaren al voorgevallen eer Diego Lopez de Sequeira voor Opperhoofd na Indien ging / beneffens nog eenige andere / waar van den Koning Don Manuel door de Hoofdmannen en Bevelhebbers de welke tot Ormus geweest hadden / berigt was / hem wys maakende ; Dat het zyn dienst geweldig betrof eenige Beamptens na het Tolhuis te zenden, de welke rekenschap van de inkomsten van dat Koninkryk zouden houden ; alzoo de Beamptens van dien Koning hem van alle kanten bestalen ; en dat hy het minste daar van kreeg, alzoo hy weinig agt op de zaaken van zyn Koninkryk sloeg. Ingevingen der Amptenaars aan den Koning Don Manuel aangaande het opnemen der inkomsten te Ormus.

Eindelyk met zulke en diergelyke aanradingen meer /

1521. meer / van menſchen de welke plas-danken hy de Koningen zoeken te verdienen / zoo was 't dat doen Diego Lopez de Sequeira voor Opperhoofd na Indiën ging / den Koning hem beval tot Ormus eens aan te loopen / en dat hy aldaar doen zoude het geen hy aan Antonio de Saldagna belaſt had. En alzoo in den tyd dat hy Diego Lopez uit het Nauw van de Roode Zee van Mecha vertrok / doen hy tot Ormus ging overwinteren / als een oog-getuige oordeelde dat het voordeeliger voor den Koning Don Manuel zoude zyn dat hy de zaaken der inkomſten van dat Koninkryk haar gang liet gaan / en dat het beeter was dat hy die door de Mooren / als door ons / liet ontfangen / zoo wilde hy egter de wyze die de Mooren daar in gebruikten / niet na volgen. En nogtans / alzoo hy Bzieven van den Koning Don Manuel in Indiën vond / waar by hem op het naauſte aanbevolen wierd dat hy zulks in 't werk zoude ſtellen / zoo het zelve nog te doen ſtond / zoo wilde hy egter het zelve tot zyn laſte niet neemen / ſchoon hy wel anders gevoelde; doch de laatſte reis dat hy tot Ormus overwinterde / dee hy het geen den Koning hem aanbevolen had / gelyk wy voor deezen gezeid hebben / het welk hy in deezer voegen uitvoerde.

Laſt hier op aan Diego Lopez de Sequeira na Indiën gaande.

Sporrelingen hier over.

Brief des Konings van Portugaal aan die van Ormus over het betaalen der Schattingen.

Namentlyk / hy gaf eerſt aan den Koning van Ormus over / een Bzief van den Koning Don Manuel, de welke in 't kort inhiel: „ Dat hy van de „ groote diefſtallen zynes Beamptens in het doen „ van rekenſchap van de inkomſten van 't Koninkryk / en inzonderheid in het Tolhuis dier Stadt / „ in 't Bzeede berigt was / gelyk Diego Lopez, zyn „ Steedehouder hem zoude zeggen. Den Koning „ zynde daar van ten tyde van Antonio de Saldagna al onderrigt geweeſt / zoo dagt hem dat zoo „ hy zig na de wil van onzen Koning niet en ſchikte / men hem wel ligt uit zyn Koninkryk zoude „ konnen zetten / invoegen hy tot antwoord gaf / „ Dat hy een Onderworpeling van den Koning van *Portugaal* was, en dat het Koninkryk *Ormus* hem „ toequam; zoo dat hy het geen zyn Majeſteit hem

Ootmoedig beſcheit van deezen daar op.

„ ge-

„ gebaad, zoude gehoorzaamen; dog alzoo dit een „ nieuwigheid was / en dat hy syne Mooren / en „ inzonderheid aan syne Amptenaars die het be„ stier van deeze zaaken hadden / eenige eygenis „ zoude konnen behoorzaaken / zoo bad hy Diego „ Lopez, dat hy twee of drie dagen gedult zoude „ hebben, en dat hy haar onderrusschen met de „ minnelykste woorden zoude tragen te beweegen „ op dat den Koning van *Portugaal* zoo veel te be„ ter zonder eenige ontroerenis mogt werden ge„ diend. 1521.

Verzocht tyd vanbe-raad.

Deeze twee dagen voorby synde / geduurende de welke den Koning met de syne gesproken had / zoo is 't egter zulks dat niet tegenstaande zy met malkander over een gekomen waaren liever het leven te verliezen als de handen zoodanig gebonden te hebben / hy / om dat syne zaaken het zelve aldus doen ter tyd meedebragten / Diego Lopez een antwoord liet toekomen / waar meede hy eenige slaauwe ontschuldigingen op het geen den Koning Don Manuel beval / voor den dag bragt / die Diego Lopez aanstonds wederleide / waar meede de zaak in 't hoyt een einde nam.

Amptenaars hier op in 't Tolhuis gezet.

Hier op wierden dan de volgende Amptenaars in 't Tolhuis gezet / namentlyk Manuel Velho, als Regter en Opziender van d'inkomsten; Rui Varella, Schatmeester, en Nuno de Crasto; Vicente Dias; Miquel do Valle; Rui Gonzalves, en Diego Vaz, Schryvers of Assistenten.

En zulks nevens de Moorze Amptenaars.

Beneffens deeze vier Schryvers waaren vier Mooren, de welke haare Boeken byzonder hielen / die met d'onze over een quamen. En over de Mooren was een soort van Factoor, genaamd Coge Hamed, grooten Opziender van't gemelde Tolhuis. En alzoo in die handeling die Diego Lopez met den Koning en syne Amptenaaren aangaande deeze zaak hiel / zy gestadig riepen Dat zy de meergemelde Schattingen niet en konden betaalen, om dat den Koning van *Cambaya* in Oorlog met ons, en den Koning *Mocrim* van *Babarem* tegen *Ormus* opgestaan was, zonder syne schulden te willen betaa-

1521. taalen, zoo ist 't dat Diego Lopez om haar voldoening te geeven / besloot Antonio Correa na Baharem te zenden / alwaar hy deede het geen wy voor deezen verhaald hebben.

Correa na Baharem op de klagten van onvermogentheid van betalinge gezonden.

Too haast als eindelyk des Konings Amptenaaren haar door de onze ingetreugeld vonden / en zy haare roverye gelyk te voozen niet langer in 't werk konden stellen / als ook den Koning het betalen der regten van de goederen die uit Indien quamen / aan de voornaamste Perzoonen / gelyk hy te voozen deede / ophield quit te schelden / het welk een uitnemend groote Geld bedroeg / behalven dan nog andere gunsten die hy aan deeg-en geene beweeg / als zynde een al te zagtzinnig man / en die weinig op zyn dingen agt nam / zoo verloozen zy alle gedult / en groeide de lust gestadig aan om tegen ons op te staan. Hoe zoo lang als Diego Lopez tot Ormus was / kropten zy die smert / die haar meer als den Koning zelf drukte / stil 't wopgens op.

En Oproer te Ormus hier over ontstaan.

Hoe veinzen zoo lang als Diego Lopez by der hand is.

De jonge Koning van weinig omzien.

Want deezen Koning / genaamd Ternuxo was een jonk Heer / goedaardig / van weinig omzigt / en die zig door allerhande raad liet bevoeren / en zoo lang als zyn Vader leefde / die de Moozen de oogen uitgebzand hadden / was hy ons altyd zeer onderdanig. Want deezen rieds hem altyd als een zeer schzander man / dat hy op de Moozen geen betrouwen zoude stellen / maar in tegendeel dat hy zig zoude onderwerpen aan al het geen den Koning Don Manuel hem zoude gebieden / want zoo lang als hy zulks deede / zoude hy Koning zyn / of dat hy anders zyn leeven en Koninkryk in 't kozt zoude quyt weezen. Hoe zoo haast als hy deezen raad van zyn Vader quam te missen / en die van eenen Xeque, zyn Schoonvader / mitsgaders van eenen Mir. Hamed Morado, (een wreveling Mensch / en daar den Koning zoo veel van hiel / dat hy metter tyd eenen ander Raez Hamed zoude gewozden zyn / den welken Alfonzo d'Albuquerque, gelyk wy hier voozen gezeid hebben / om 't leeven liet bzengen) begon te volgen / zoo spzak

Raad van zyn blinde Vader aan hem.

Maar laat zig door andere misleiden.

hy

hy niet anders als door haar mond. 1521.

En niet tegenstaande Diego Lopez, terwyl hy tot Ormus was/door eenige Persoonen berigt wierd dat'er onder eenige voornaame Moozen zulk een mompeling van opstant omging / waar van de voornaamste ontdekker was eenen Raez Delamixar, Broeder van Raez Xarafo, Guazil van den Koning / den welken/gelyk wy hier voozen gezegt hebben/ van de reis met Antonio Correa tot Baharem weedergekomen zynde/ aldaar gebleeven/en in oneenigheid met die twee Gunstelingen des Konings geraakt was / zoo dagt aan hem Diego Lopez dat al dit gemoz maar een listige streek van hem Xarafo was/ om alleen in de Regeeringe van het Ryk te blyven/ als zynde een voorzigtig en schrander Mensch om alle handelingen wel te bestieren/ en altyd buiten alle quaad vermoeden. Diego Lopez van de mompeling verwittigd. Oordeeld dat het een streek van Xarafo is om in de Regeering te blyven. Verzoek van den Koning aan Diego Lopez.

Daar-en-boven om Diego Lopez door den raad van deeze twee Gunstelingen nog zoo veel te beeter om den tuin te leiden/ zoo verzogt den Koning op hem/ doen hy op zyn vertrek stond / dat hy hem een Schip aldaar zoude laaten / alzoo hy van meening was eenige Juweelen en kostelyke Geschenken/ beneffens een Gezant over die nieuwe invoering in het Tolhuis aan den Koning Don Manuel te zenden/ alzoo hem dagt dat zulks hem door luiden die zig de Koop-handel niet wel en verstonden / ingegeeven was / en dat het zelve geen lange duur konde hebben. Wat hem van de nieuwe invoering in 't Tolhuis dunkt.

Dit verzoek wierd aan den Koning door Diego Lopez toegestaan / tot welken einde hy Pero da Silva met het Schip / waar in hy door de Fusten van Melique Az om hals quam / terwyl hy Diego Lopez, gelyk wy voor deezen verhaald hebben/ in de Haven van Chaul lag / aldaar liet. Ook zeiden eenige van d'onze de welke van de zaaken van den Koning Torunxa van Ormus wisten/dat dit verzoek van het Schip het welk hy aan Diego Lopez gedaan had / waarlyk tot geen ander einde strekte als gezeid is / en dat hy daarom eenige van de voornaamste van zyn Hof als Gezanten Gevoelen der Portugezen aangaande die veranderingen des Konings verzoek.

Digitized by Google

1521. daar toe verkooren had/ende dat om aan den Koning te vertoonen dat het invoeren van die nieuwigheid in het Tolhuis, hem meer nadeel als voordeel zoude aanbrengen: als meede om hem eenige verdrukkingen en mishandelingen die hem van eenige Kapiteinen die aldaar waaren/wierden aangedaan/ voor te houden/ beneffens noch verscheide andere dingen die hy niet en derfde zeggen.

Garcia Coutinho raat hem het zenden der Geschenken, een Jaar uit te stellen.

En wat aanging het zenden van Geschenken/ dat Don Garcia Coutinho/den welken doen ter tyd voor Kapitein binnen Ormus lag/ hem het selve voor die tyd afgeraaden had/ zeggende dat hy het selve het Jaar daar aan volgende/ als hy syn tyd van Hoofdman van de Sterkte zoude hebben geeindigd/ konde doen/ als wanneer hy de Gezanten met een zoude meede neemen.

Eindelyk deeze en andere zaaken die wy zullen verswygen/ om de eer en de naam van een braaf Volk niet te besmetten/ most den Koning verdraagen/ waar over hy en de syne zulk een verbolgenheid in haare gemoederen opvatteden/ dat sy besloten dat swaare volk dat haar zoo benaaud in allen deelen viel/ gezaamentlyk af te werpen En dat deß te meer/ dat d'onze haar haare Dienaars en Bloedverwanten ontnamen/ om tot haaren dienst te gebruiken/ja zelf veele daar van tot Christenen tegen haar dank maakten.

Besluit tot een algemene opstant genomen.

Diego Lopez hier op vertrokken synde/ vielender noch eenige andere zaken voor/ waar door de Mooren haar voornemen/ namentlyk tegen ons op te staan/ eenigen tyd vervroegden. Waar van de voornaamste was/ dat Diego Lopez zoo veel Schepen tot het bewaaren van de Sterkte niet gelaaten had als den Koning Don Manuel hem aanbevolen had; mitsgaaders tot het beschermen van de Kust van Arabien, en den ingang van het Nauw van Ormus; daar de Nantaques veel quaat deden; een volk dat langs de Zee-kant van Quermam en Macram, tusschen de Vloed Indus en de mond van het Nauw van Ormus, haar woon-plaats houd.

Nantaques wie voor een Volk.

Dit

Dit Volk / schoon haar eigentlyke naam Baloches is / zoo is 't egter dat zy die van Nautaques, door haar manier van rooven gekreegen hebben: want Nautaque in haar Taal / is in de onze een Zee-Rover of een Zee-schuimer te zeggen. De gewoonte van deeze Nautaques is met haare kleine en ligte Vaartuigen uit haare Havens te loopen / en het eerste Schip dat zy ontmoeten / zoo het niet wel van Geschut en weerbaar volk voorzien is / aanstonds aan te tasten en te neemen; zoo dat de Koningen van Ormus om haare regten van het inkoomen en uitgaan der Goederen te beveiligen / genoodzaakt waaren een Vloot tot bescherming der Koop-vaardy-scheepen ten tyde van het Mouzon altyd in Zee te houden. Welke Vloot Diogo Lopez zoo tot dien einde / als tot het bewaaren der Sterkte, aldaar niet en liet. Want nademaal hy van daar vertrok in meening om een Sterkte te Dio of Chaul op te regten / gelyk hy deede; zoo had hy het Volk en de Scheepen die hy by zig hadt ten hoogsten van nooden / zoo dat hem slegt die vier Scheepen die hy daar liet / naamentlyk een rond Schip / een Galjoot, een Fust en een Karaveel, meer als genoeg daar toe waaren / waar van Manuel de Souza Tavares Opperhoofd was / zynde d'andere Kapiteinen / Francisco de Souza de Acugna o Bravo; Fernando Alvarez Camacho en Joan de Meira.

1521.

Hoe die naam gekreegen hebben.

Haar manier van rooven.

Een Vloot tegen haar uitgerust.

Daar by / namentlyk tot het behoederen van dien aanslag der Mooren / tot het afweeren van dat juk / quam nog een valze tyding die zy uitstrooiden / te weeten dat de Nautaques, daar wy zoo even van gesprooken hebben / op de Kust van Arabien gekoomen waaren / en groote schade in de plaatzen die den Koning van Ormus aldaar had / gedaan hadden / maar tegen welken eersten diende voorzien te worden. Waar op dan de Koning aan Garcia Coutinho, Hoofdman van de Sterkte / verzogt dat hy Manuel de Souza met de Scheepen die hy aldaar had / tot onderstand derwaarts wilde zenden. Manuel de Souza dit toestaande / en

Valze tyding om de voorgenomen opstant te bevorderen uitgestroid.

Verzoek des Konings op Garcia Coutinho.

 wee-

18

1521. daar
nim
wig
vo
een
va
ae
sc
g

Garcia
outinho raat
m het zen-
n der Ge-
henken, een
ar uit te stel-
n.

Besluit to
n algemer
stant gen
en.

Naut
t voo
olk.

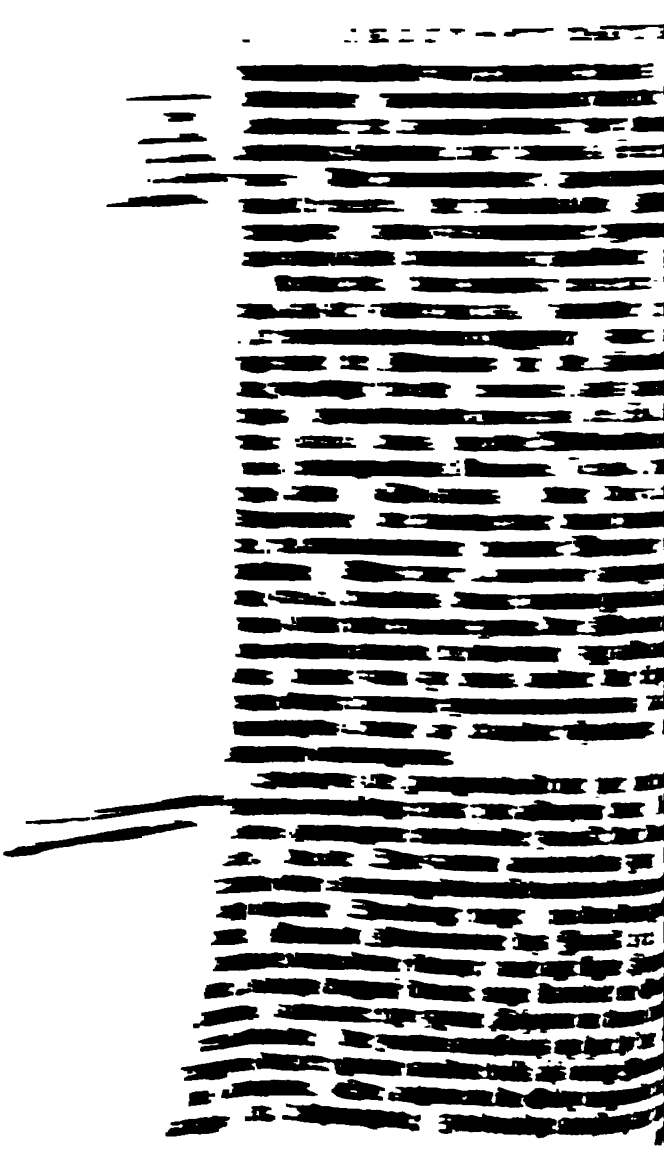

Digitized by Google

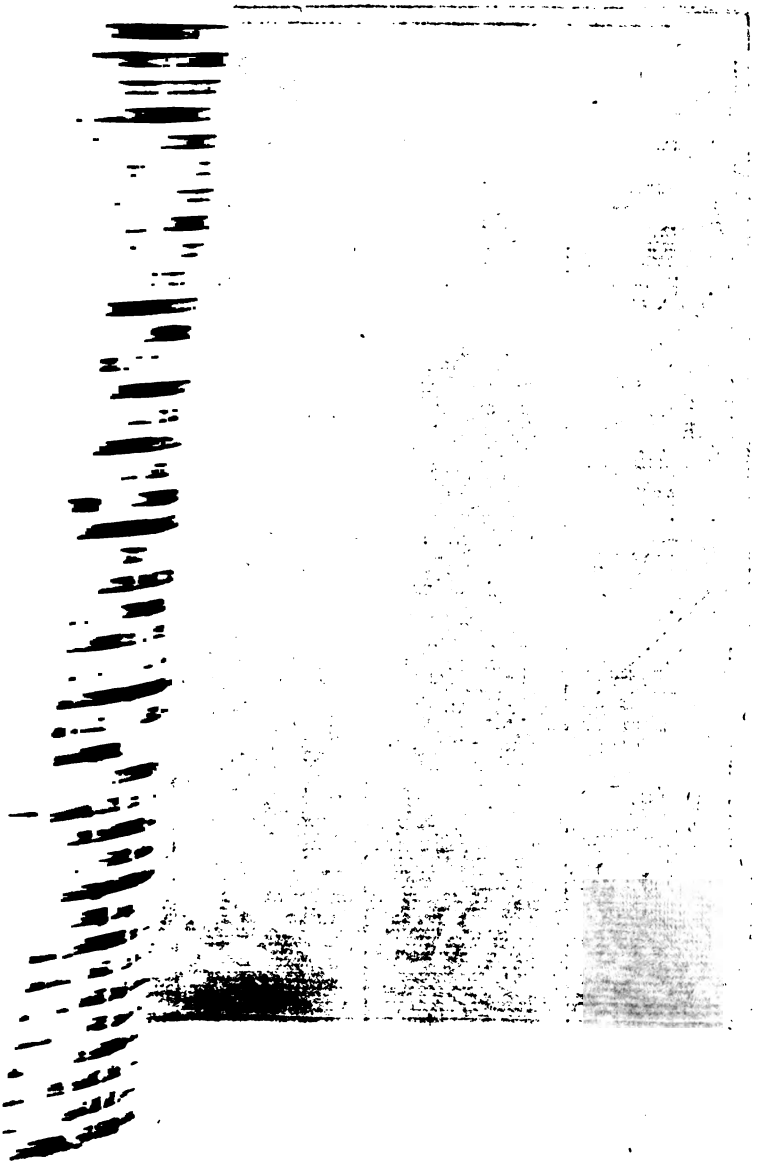

Digitized by Google

1521. weetende dat dit zyn pligt was / vertrok met d
alderteerſten / na bekoomen verlof van Don Gar
Vertrek van Manuel de Souza om de Nautaques te dempen. alleen met het Schip dat hy voerde / en een G
joot daar Kapitein op was Fernando Alvares
mache. De twee andere Schepen bleeven tot di
van de Sterkte, het welk de Mooren niet zeer
behaagde / alzoo zy geerne gezien hadden dat
onze van alles ontbloot hadden geweeſt.

In die tyd / wyl onze Sterkte zoo groot nie
was als de zelve nu is / konde het volk daar
al te gemakkelyk in leggen / zoo dat veele van
onze met de Mooren in de Stadt woonden /
dat zoo digt by de Sterkte als immers mooget
was: inzonderheid Ignacius de Bulhones, den w
ken Factoor was / en de Bedienders van 't Com
toor; mitsgaders Manuel Velho, met de Beam
teng van 't Tol-huis; den Ouvidor, en ande
Perzoonen / de welke wel wat ruime huisveſtin
tot het waarnemen haarer Ampten van noode
hadden. Wat het Comptoor aangaat / dat had
den zy al willens daar buiten gemaakt / uit oo
zaak van het groot getal der Mooren / de welk
om haren handel te dryven / zig aldaar lieten vin
den; want zoo zy eens onder die schyn in groot
getal daar binnen gekoomen waren / hadden ze ge-
makkelyk d'een of d'ander schelmery of verraad
konnen aanregten.

De Opſtant aangevangen. Eindelyk de gelegentheid tot het uitvoeren van
haaren aanslag met het afwezen van Manuel de
Souza gekregen hebbende / zoo is't dat den Xaban-
dar, die de Zee-zaken aanbevolen zyn / en aan
wien den Koning dit eerſte werk toevertrouwd had /
zig op een Zondag nagt / na den dertigſten dag
der Maand November des Jaars 1521 / in 't
diepſte van den slaap / met agt ligte Schepen na
de plaats begaf daar onze Karabel en Galey la-
gen / alwaar hy zyne Schepen in tween verdeeld
hebbende / de zelve aanstonts op het lyf viel / ter-
wyl dat'er geen ander volk als eenige Matroozen
in waren. En alzoo in de Galey nog minder was
als in 't Karabel / zoo wierd ze aanstonts met ver-

lieſt

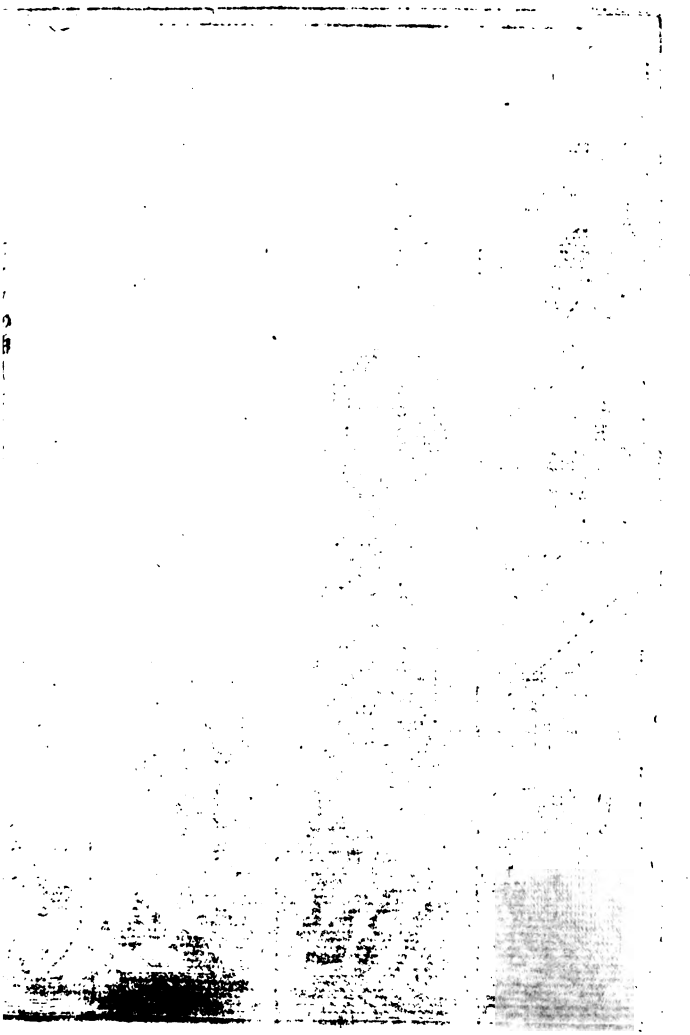

Digitized by Google

1521. Vertrek van Manuel de Souza om de Nautaques te dempen.

weſtende dat dit zyn pligt was / vertrok met den alderеerſten / na bekoomen verlof van Don Garcia, alleen met het Schip dat hy voerde / en een Galjoot daar Kapitein op was Fernando Alvares Cemache. De twee andere Schepen bleeven tot dienſt van de Sterkte, het welk de Moozen niet zeer en behaagde / alzoo zy geerne gezien hadden dat de onze van alles ontbloot hadden geweeſt.

In die tyd / wyl onze Sterkte zoo groot niet en was als de zelve nu is / konde het volk daar niet al te gemakkelyk in leggen / zoo dat veele van de onze met de Moozen in de Stadt woonden / en dat zoo digt by de Sterkte als immers moogelyk was: inzonderheid Ignacius de Bulhones, den welken Factoor was / en de Bedienders van 't Comptoor; mitsgaders Manuel Velho, met de Beamptens van 't Col-huis; den Ouvidor, en andere Perzoonen / de welke wel wat ruime huisveſting tot het waarneemen haarer Ampten van nooden hadden. Wat het Comptoor aangaat / dat hadden zy al willens daar buiten gemaakt / uit oorzaak van het groot getal der Moozen / de welke een haven handel te dryven / zig aldaar lieten vinden; want zoo zy eens onder die ſchyn in groot getal daar binnen gekoomen waren / hadden ze gemakkelyk d'een of d'ander ſcheelnerp of verraad konnen aanregten.

De Opſtant aangevangen.

Eindelyk de gelegentheid tot het uitvoeren van haaren aanſlag met het afwezen van Manuel de Souza gekregen hebbende / zoo is't dat den Xabandar, die de Zee-zaken aanbevolen zyn / en aan wien den Koning dit eerſte werk toebetrouwd had / zig op een Zondag nagt / na den dertigſten dag der Maand November des Jaars 1521 / in 't diepſte van den ſlaap / met agt ligte Schepen na de plaats begaf daar onze Karavel en Galey lagen / alwaar hy zyne Schepen in tween verdeeld hebbende / de zelve aanſtonts op het lyf viel / terwyl dat'er geen ander volk als eenige Matroozen in waren. En alzoo in de Galey nog minder was als in 't Karavel / zoo wierd ze aanſtonts met verlies

Digitized by Google

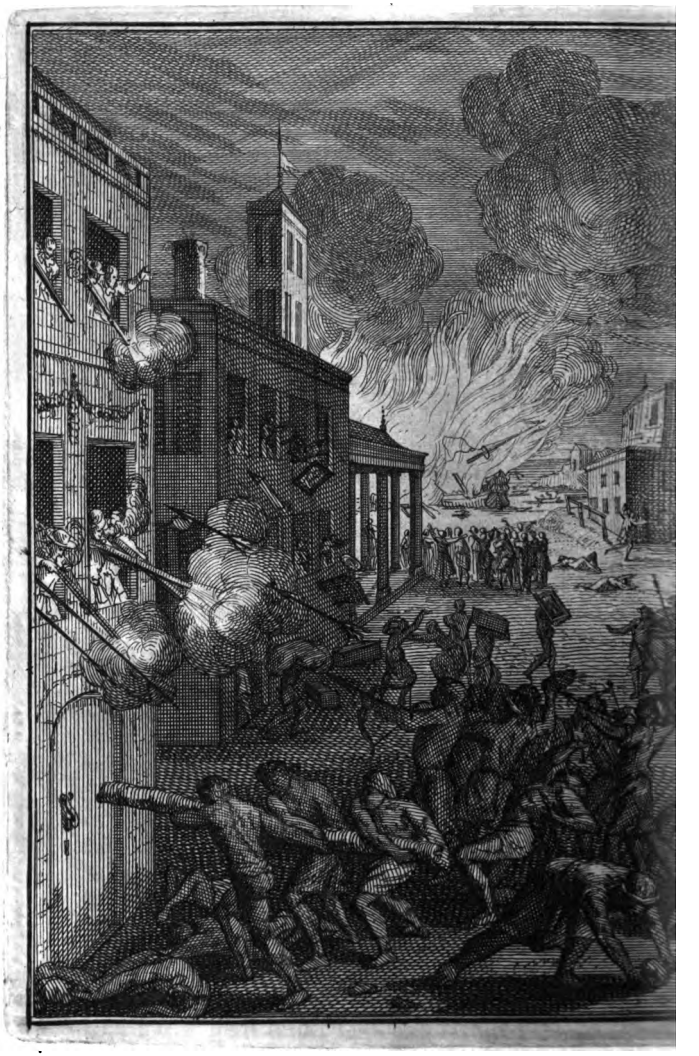

Digitized by Google

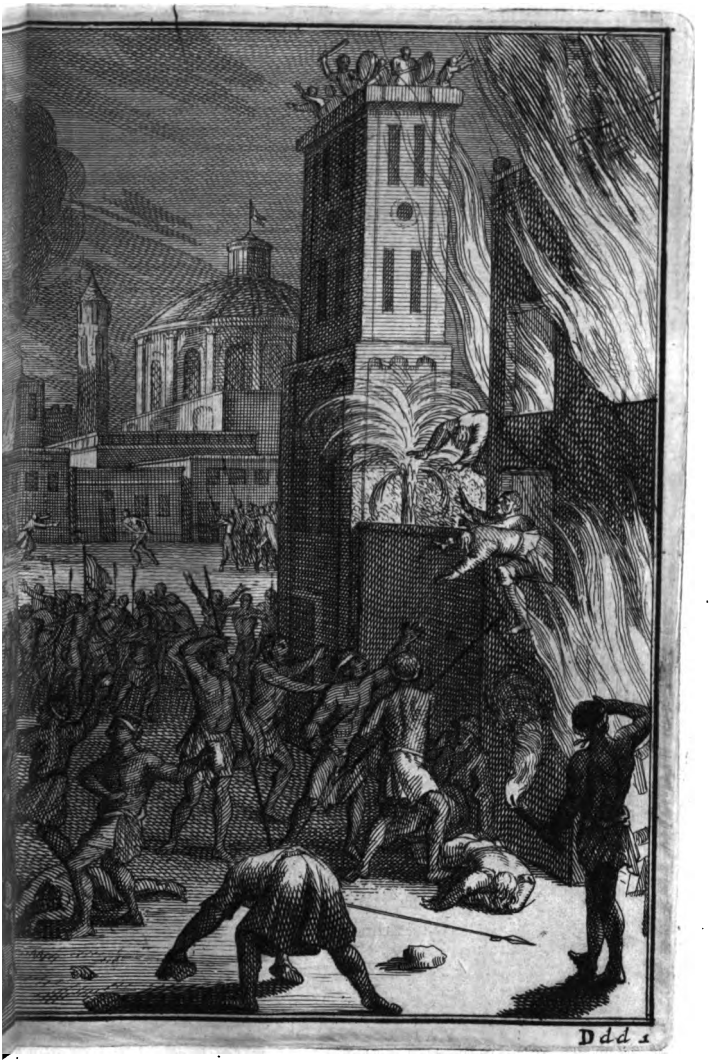

Ddd 1

Digitized by Google

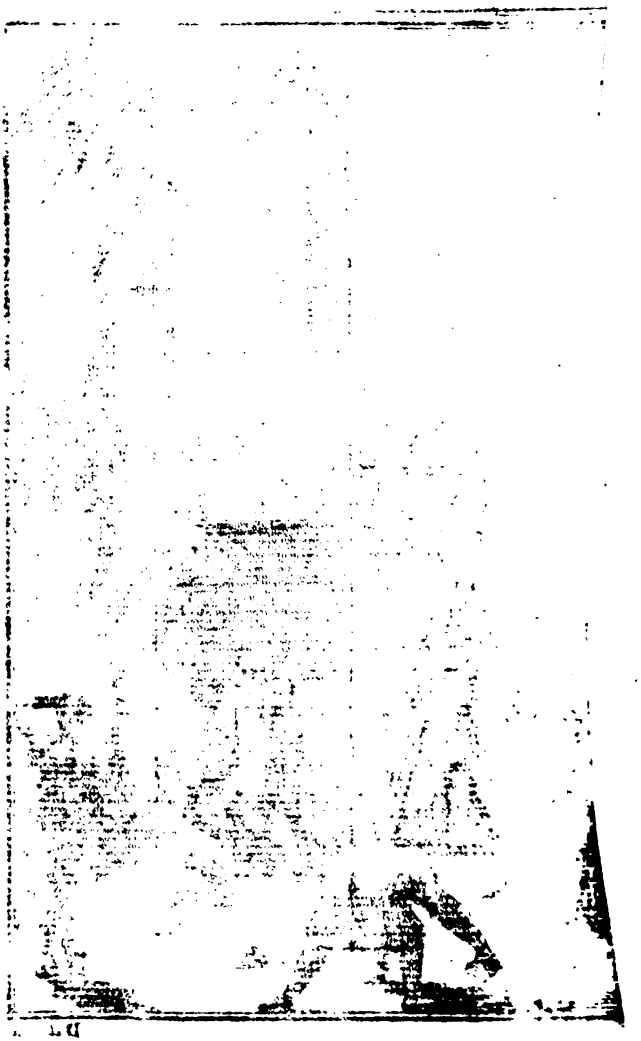

Digitized by Google

lies van een van d'onze ingenoomen; en d'andere ontquament met ſwemmen in de Sterkte, zynde byna alle met Pylen geſchooten. 1521.

Twee Schepen voor de Sterkte ingenomen.

De Galey dooz d'onze verlaten zynde/ ſtaken de Moozen den brand daar in; en alzoo zulks op iets geſchiede dat van Palm-bladen gemaakt was/ het welk een heel klare vlam geeft / zoo wierd de zelve ten eerſten van een hoogen Toozen gezien/ daar men een Schildwagt op gezet had. Deezen dat ziende/ en wetende dat dit het teeken van het begin van den aanſlag was / begon aanſtonts alarm op een koper Bekken te ſlaan / het welk ten eerſten dooz de geheele Stadt nagevolgd wierd / gelyk de Jongens in Spanjen op zekeren tyd van 't Jaar gewoon zyn te doen. Daar-en-booven begon de gemelde Schildwagt / die men daar Alcoran noemd / met een zeer luide ſtem te ſchzeeuwen: Sla dood, ſla dood, en dat tot verſcheide reizen zonder eenigzins op te houden / het welk zulk een ontroerenis binnen de Stadt veroozzaakte / dat alles aldaar in rep-en roer was. De geene die de Galey in de brand geſteeken hadden / dit geraas hoozende / en meenende dat een ieder daar dooz van de meening tot opſtand genoegzaam onderregt was / liepen aanſtonts daar uit / om de huizen van de onze te plonderen: dog nademaal / gelyk wy gezegt hebben / deeze vlam niet anders als van Palm bladen was / zoo is't dat zeekere Jongen die zig / de Mooren met groot geweld hoozende inkoomen / tot ons groot geluk in de Galey verſchuild had / de vlam met weinig moeiten uit kreeg.

En een daar van in de brand geſteken.

Alarm van een Toren en door de heele Stadt geſlagen.

Yſſelyk geroep van dood ſlaan.

En Plonderen der huizen.

Brand van 't Schip door een jongen geleſt.

Wat het Schip aangaat dat dooz de vier andere Vpandelyke Vaartuigen aangetaſt wierd / dat weerde zig ongemeen dapper / alzoo daar meer volk als in de Galey op was / zoo dat de Mooren genoodzaakt wierden af te wyken; waar op zy om de onze wat te misleiden en weder tot ſtilſtand te brengen / tegen haar zeiden dat ze van 't vaſte Land quamen / en dat zy haar water gebragt hadden; dog nademaal zy het zelve niet had-

De Mooren uit het ander Schip gedreeven.

Haar vals voorgeeven daar op.

1521. hadden willen hebben / zy het daarom agter gelaten hadden / en keerden daar op weder na de Stadt / alwaar alles in de uitterſte onſteltenis was.

Den aanſlag ontdekt.

Van zeven of agt man die in 't gemelde Schip van d'onze waren / bleef 'er een dood / en d'andere wierden gequetſt / het welk het verraad genoegzaam aan den dag bragt / en wel deed oordeelen dat dat voorwendzel van water / maar een beuzelagtig voorgeven was; want wyl zy het zelve dikwils van haar ontfangen hadden / zoo was dat op die wyze van quetzen en dooden niet geſchied / invoegen zy het geſchreeuw in de Stadt en de verdere algemeene Opſtand van alle kanten hoorende / naderhand wat beter op haar hoede waren.

Wat de Mooren na den aanvang van d'opſtant doen.

De Mooren ondertuſſchen deezen aanvang van haar voornemen hebbende gemaakt / en het teeken daar van openlyk uit / te water en te land gegeven hebbende / begonden by troeppen te vergaderen / en d'eene door deeze / en d'andere door geene weg / begaven zy zig na zeekere groote huizen daar de onze haar verblyfplaats in hielden / by haar genaamd Madraſſal, mitsgaders na een van onze Gaſt-huizen, en het Comptoor, de welke op een ander plaats waren. Deele van haar gingen de Poort van de Sterkte bezetten / op dat d'onze als ze weder by malkander mogten koomen / en de handen van de geene die na haar zogten / ontſnapten / zy in de haare zouden verballen.

Groote ontroerenis aan beide zyden.

En waarlyk d'ontroerenis was zoo groot en zoo algemeen / zoo van de onze om haare levens te verweeren / als van de Mooren om de onze aan te ballen / dat ze malkander niet en konden hooren / en dat'er in die tyd niet zeekerders als Staal en Vuur was. Want alzoo de onze haar in haare huizen verweerden / zoo deeden de Mooren haar door het vuur daar uit koomen / en uit de Venſteren ſpringen: en zoo ze by geval het daar door ontquamen / en zig in de Sterkte wilden bergen / wierden ze of gedood of gequetſt. Dog de meeſte die het ontvlugteden / waren die geene de welke ſterk van volk waaren / gelyk den Koopman Ignacio de Bul-

Portugyzen in groote benautheid.

Eenige ontkoomen de woede der Mooren.

hones

hones met zyne Amptenaaars / en Manuel Velho met de zyne / benessens nog eenige andere Edele die hem in zyn verweering bystonden / waar van dat er veele gequetst wierden / eer ze in weerwil van de Mooren binnen de Sterkte konden koomen.

1521.

Verlies der Portugyzen.

Eindelyk deeze opstant koste meer als honderd en twintig Portugyzen, behalven de Christen Slaven en Slavinnen die haar dienden: en buiten het verlies der Goederen / waar van wy nu niet en willen spreeken / alzoo een ieder meer om het bergen van zyn leeven als daar om verlegen was. Dog dit alles geschiede binnen de Stadt alleen niet / want daar bleeven der maar twintig dood / en ontrent veertig gevangen. Want in d'andere plaatzen hoorende onder 't Koninkryk van Ormus, namentlyk Mascate, Curiate, Soar en Baharem, daar wy onze Comptoiren met onze Amptenaars meede hielen / behalven nog verscheide andere de welke meede haare levens aldaar bergden / gelyk wy aanstonds zullen zien / wierden d'onze meede aangevallen / om dat den Koning / den welken zyn opstant besloten had / aan alle de Regeerders van die plaatzen geschreeven had / Dat zy geen *Portugys* het leeven zouden vergunnen: waar by hy haar nog den tyd bepaald had / Op dat men zulx van d'eene plaats tot d'ander niet en zoude komen te weeten.

Wreede last des Konings van Ormus.

Onder de geene die van dit verraad der Mooren het meeste quamen te lyden / en die men met regt een Martelaar van 't Geloof mag noemen / was Rui Boto, die Antonio Correa voor Schryver in 't Comptoir van Baharem gelaaten had: aan wien / om dat hy het Moors Geloof niet en wilde aanneemen / zy zulke wreedheden en pynen aandeeden / dat geen Mensch de zelve levendig zoude hebben konnen verdraagen / zoo Godt hem de sterkte daar toe / met het vuur van 't Geloof dat hem innerlyk bezielde / niet en hadde gegeeven: ende dat met zulk een stantvastigheid / dat volgens het geene men zoo lang als hy in de gemelde pynen

Rui Boto Martelaar van 't Geloof.

1521. nen leefde / en nog naderhand in de teekenen en bÿzonderheden van zÿn dood konde zien / men hem met regt wel onder de Martelaaren van het Geloof des Heeren Jezu Chriſti mag rekenen.

Na dat dat gedeelte van de nagt in voegen alſ wÿ tot hier toe gemeld hebben / en in zoodanige ontſteltenis en gevaar deſ doodſ alſ de geene daar de onze haar in zagen / dooz gegaan waſ / zoo iſ 't dat den Kapitein Don Garcia met het krieken van den dag vÿf en twintig man uitzond / om te zien of ÿ nog eenige van de onze die haar verbÿpf-plaatſ / gelÿk wÿ gezegt hebben / in de Madraſſal en in het Gaſt-huis in groot getal hielen / en de welke haar uit oozzaak van de groote rook die'er in die huizen waſ / niet en hadden konnen redden / te regt zoude konnen helpen. Ook zond ÿ eenig Volk met Franciſco de Mello en Jan de Meira, om onze Schepen die nog geen ſchade geleden hadden / vooz den dag te haalen / en vooz de Sterkte te bzengen / om zig met der zelver Geſchut te beſchermen / eer dat de Moozen wederquamen om haar op nieuw aan te taſten / en zig meeſter daar van gemaakt hebbende / eenige Schepen de welke in de Haven lagen / in de bzand ſteeken.

Onderzoek na de onze die het ontkomen mogten zyn.

En na d'onbeſchadigde Schepen.

Waar in deze de Mello en Meira meer brugt deeden alſ d'andere die in de Madraſſal geweeſt hadden. Want deze om eenige te redden de welke nog in 't leven waaren / vogten zoo dapperlÿk / dat'er van wederzÿden veel doode ende gequetſte waaren; behalven den Ouvidor en andere die van de rook verſtikt en van het vuur verbzand wierden / het welk in de huizen waſ daar de onze haare levens in de voozgaande nagt gebergd hadden. En de voozmaamſte Perzoonen de welke die geene die het gelukkig ontquamen / uit het gevaar quamen te redden / waaren Manuel Velho; Rui Varella; Manuel do Valle; Diego Vaz; Diego Forjaon; Gonzalo Vieira; Vicent Dias en Nugno de Caſtro, waar van de meeſte Bevelhebbers van den Koning waaren.

Dappere tegenſtand der Portugyzen.

Na dat dit dooz haar verrigt waſ / en dat d'an-

de-

dere de Schepen de welke tegen-over de Sterkte lagen / in zekerheid gebragt hadden / wyl het Schip van Manuel Velho, het welk met Tamaras geladen was / en na Indiën stond te vertrekken / nog moest worden gered / zoo ging den zelven Manuel Velho aanstonts te water en te land / en bergde het zelve eindelyk met groot gevaar en ten kosten van veel bloed / inzonderheid van dat van Gonsalo Vieira, den welken zig als een dapper man als hy was / by die gelegentheid wel wist te quiten. Deeze lading van Tamaras tot s'levens onderhoud / en van hout tot het herstellen der Sterkte, was hem zeer nut / en diende ook naderhand in de belegering die ze moesten uitstaan. 1521.

Zoo haast als deeze Schepen in zeekerheid gebragt waren / zond Don Garcia den tweeden dag na dat hy raad daar over gehouden had / Jan de Meira met zyn Karaveel na Don Duarte de Menezes, Opperhoofd van Indiën, met de tyding van deeze Opstand / en van den staat daar alles zig doen ter tyd in bevond. Ook beval hy hem langs de Kust van Mascate, Curiate en Calayate, te zeilen / tot dat hy by Manuel de Souza quam / den welken / gelyk wy gezeid hebben / derwaarts was gegaan / en met hem te overleggen hoe men de onze die zig in alle die plaatzen bevonden / best zoude waarschouwen dat ze in geen gevaar mogten koomen / indien den Koning van Ormus aldaar eenige beveelen tot haar nadeel quam te zenden / gelyk hy dan ook aan de Regeerders dier plaatzen in der daad deede. Verwittiging van de opstant aan Don Duarte de Menezes. En aan andere.

In die tyd besloot Tristan Vaz da Veiga / die Diego Lopez de Sequeira tot Calayate gelaten had / om eenige dingen van des Kouings dienst te verrigten / over het zelve werk na Mascate te gaan / daar hy Manuel de Souza vond. Waar op hy aan land gekomen zynde / en een vriend van den Xeque die daar binnen gebood / wezende / waarschoude dezen hem dat hy zyn lyf zoude bergen / alzoo hy wist dat den Koning van Ormus belast had dat men alle de Portugyzen die daar binnen Tristan da Veiga na Mascate. die door den Xeque gewaarschoud word voor zyn leven.

Digitized by Google

1521. waaren / om 't leven zoude brengen / hem met eenen de opstant van dien Koning bekent maakende. Van daar begaf hy zig aanstonds / doch niet zonder gevaar / na het Schip van Manuel de Souza, aan wie hy mede al het geen dat'er voorgevallen was / te kennen gaf; doch eer zy malkander zouden aflossen / quam Jan de Meira met de tyding die Don Garcia van de Opstant door hem aan den Opperhoofd Don Duarte had laaten weeten; maar wyl hy geen Schuit nog andere dingen tot de reis noodig / by hem had / zoo is 't dat Manuel de Souza hem van alles voorzag / waar meede hy dan in Indiën quam / en die tyding van d'opstant aan Don Duarte de Menezes bragt.

Veiga by Manuel de Souza gekoomen.

En van daar in Indiën by den Gouverneur met de gemelde tyding.

De tyding ondertusschen die den Xeque aan Tristan Vaz gegeeven had / was niet zoo zeer om dat hy zyn vriend / maar om dat hy een Arabier, en dienvolgende een geslage Vyand van de Persiaanen / als ook ten anderen een voorzigtig man was: alzoo hy verstaan had dat deeze Opstant des Konings door den raad van de geene daar hy hem meest op betroude / geschiet was / en dat wy weeder eindelyk meester van Ormus zouden werden / en wraak van de schade en quaad dat ons aangedaan was / zouden neemen / weshalven hy ons voor die tyd die vriendschap wilde doen / en het selve aan Tristan Vaz te kennen geeven.

Verfoeijing door den Xeque van het doen van den Koning van Ormus.

Daar en boven riep hy Xeque uit / op het aanhouden van den gemelden Tristan uit de naam van den Koning van Portugaal, dat den Koning van Ormus, vermits het verraad tegen hem ondernomen / niet waardig was zyn Onderwerpeling te weezen / en dat alle eerlyke luiden van zyn gevoelen zouden weezen. Doch den Gouverneur van Calayate, dat een Persiaan was / hebbende meede de selve tyding ontfangen / deede het tegendeel van deezen / want hy nam ontrent dertig Portugyzen in verzekering / de welke uit de Vloot van Manuel de Souza door onweder aldaar waaren komen aandryven / als hebbende zulks niet konnen verhinderen / en d'andere waaren van Tristan Vaz.

Wat den Gouverneur van Calayate daar tegen doet.

Wat

Wat hem aangaat/hy begaf zig na Mascate, schynende dat Godt het gemelde onweder alzoo liet opkoomen/ op dat die twee Heeren malkander op die plaats zouden aantreffen/ om het geen uit te voeren dat ze naderhand met den Xeque in 't werk stelden/ welken Xeque haar met levens middelen/ water/ en het geen dat ze verder van nooden hadden om die van Ormus te hulp te gaan/ overvloedig voorzag. 1521.

Manuel de Souza dan in zyn Schip/ en Fernando Vaz Cemache in een Fust vertrokken zynde/ verzelde haar Tristan Vaz in een Paran, waar mede hy van Calayate gekoomen was/ om te verrigten het geen/ gelyk wy gezeid hebben/ Diego Lopez hem aanbevoolen had/ in welke Paran tot veertig man toe waren. Zy zeilden zamen tot midder-nagt daar aan volgende/ als wanneer zy een Onweder kregen/ het welk haar van malkander scheide: waar over Manuel de Souza naderhand klaagde/ zeggende: Dat *Tristan Vaz* hem zoo zeer om het onweder niet verlaten had, als om dat hy onder zyn Vlag niet en wilde gaan. Dog zoo dat waar is/ zoo liep deezen Tristan grooter gevaar als de kleinagting die den ander daar uit konde ontstaan. Want in een water-haling die hy onderweeg moest doen/ wierden hem twee man doodgeslagen/ en hy zelfs ontquam het met al zyn volk op de gelukkigste manier van de weereld van een Vloot die den Koning van Ormus aan het Eiland had leggen.

Drie Portugysse Schepen in compagnie vertrokken.

Souzas klagten over Tristan Vaz.

Groot gevaar door deezen in water te haalen.

Dog het schynd dat het Godt alzoo beliefde/ om den staat daar de onze zig in bevonden/ die haar in een groote verwarring bragt. Want het eerste ongeval dat haar na die gelukkige ontkooming over quam/ was dat de Mooren hem het Galioot dat wy gezeid hebben dat door de Jonge die daar in verborgen lag/ gered wierd/ voor de tweede maal in de brand staken/ mitsgaders een Schip met mond-kost geladen/ koomende van Chaul voor den Kapit in Don Garcia, en dat nog in zyn gezigt. Het ander was/ dat den Koning

De Galioot voor de tweede maal, met nog een Schip in brand gesteken.

tot

1521. tot drie duizend Muskettiers by-een had / die hy stilletjes tot zyn voorgenoomen opstand van 't vaste Land ontbooden had / behalven die hy nog gewoonelyk tot het bemannen zyner Vlooten in de Stadt had; en dan nog zyne Boog-schutters en Geschut / waar door onze Sterkte vermits haare naderlige gelegentheid / veel schade leed / zoo dat zig niemand byna het Hoofd buiten de muuren derfde steeken / of hy wierd aanstonts met Pylen gegroet.

Oorlog-bereidzelen des Konings van Ormus.

Benaauwen onze Sterkte tot Chaul.

Gebrek van monikost en water.

Behalven dat gevaar / waar door d'onze geweldig afgemat wierden / waren ze in een gedurige vreeß van gebrek aan mondkost; en daar by was het water zoo weinig / dat zoo Don Garcia de Regen-bakken niet en had laten toedekken / op dat men het weinig water dat'er in was / niet en zoude zien / zoo zouden ze door de enkele vreeß van dorst te smagten / gestorven zyn. Dog alzoo de goede Godt de moed in de grootste gevaren door zyne oneindige barmhertigheid vermeerderd / en een genadig ontzet verleend als men het alderminst daar op verdagt is / zoo geliefde het hem dat Tristan Vaz zig zeer onverwagt aldaar vertoonde / terwyl al het volk op Kers-nagt in groote nederigheid ter Misse was. Deeze komst wierd voor een van de grootste Wonder-werken Gods gehouden; want het Kasteel was te water en te land van alle kanten omcingeld / namentlyk ter Zee met honderd-en zestig kleine Vaartuigen / zoo dat het een wonder booven alle wonderen was hoe den gemelden Tristan de stoutigheid derfde gebruiken van daar midden door te zeilen / zonder dat de Mooren het gewaar wierden; want zy meenden dat het een onmoogelyke zaak was dat daar het minste Vaartuig door konde koomen / zonder dat zy het zagen / en schoon dat ze wel iets hoorden / wyl het egter by nagt was / zoo meenden ze dat het een van haare Schepen was.

Onverwagte hulp.

Vreugt daar over bedreeven.

Het hooge Feest van de heilige geboorte onzes Heeren ende Zaligmakers Jezus Christus, wierd dan op nieuw met zulken vreugde gevierd / dat de Mooren

Digitized by Google

ren wel oordeelden dat d'onze wat zonderlings moest gebeurd zyn / schoon ze uit eenige Christene Slaven die ze by haar hadden / verstonden dat het over de gemelde Geboorte was. Doen den dag gekoomen was keeken de onze in Zee / om te zien of ze Manuel de Souza, daar Tristan haar van gezeid / en haar scheiding van malkander door het Onweder gemeld had / konden ontdekken / dog die was drie Weken na Kersmis in de morgenstond twee uuren van de Sterkte, na de kant van 't Eiland Queixome gekoomen. 1521.

Wat de Moren daar van denken.

Manuel de Souza na Queixome.

Don Garcia ondertusschen van Tristan Vaz verstaan hebbende dat hy weinig volk in zyn Schip had / uit oorzaak van dat geene dat de Moozen hem tot Calayate ontnoomen hadden / en de Schildwagten mede een groot geroep maakende / alzoo den Koning het volk vast liet Scheep gaan om Manuel de Souza aan te tasten / zoo hield hy aanstonts raad / om te weten wat hem hier in te doen stond ? Waar op / wyl de eenigste heil van haar alle in hem / en de zyne mede in henluiden bestond / vermits het groot gevaar dat hy liep / geoordeeld wierd dat het noodzakelyk was hem met de Paran van Tristan Vaz te hulp te gaan / alzoo aldaar geen ander Vaartuig was. Eindelyk eer men die geene uitgekozen had / die in de Paran zouden gaan / bood Tristan Vaz zig aan om zulks met het volk dat met hem gekoomen was / te doen ; hoopende dat / nademaal Godt hem de weg by nagt door de Vyanden geopend had, hy hem nu mede wel zoude helpen.

Benauwdheid van Don Garcia op het berigt van Tristan Vaz.

Aanbieding van Tristan Vaz.

Hy dan met zyn volk en eenige andere de welke mede deel in de Eer van deezen aanslag wilden hebben / vertrokken / en in Zee in 't gezigt van den Koning gekoomen zynde / liet deezen Coge Mahamud, zyn Kapitein / aanstonts by hem koomen / en zeide tegen hem : Dat volk is zekerlyk zinneloos of wanhoopig, want dapperheid van gemoed en kan 't niet zyn ; ik bid u gaat met het volk dat gy by u hebt, eens na haar toe, dog en doet haar geen leet, maar breng ze slegs alhier gevangen. Dog dee-

Des Konings woorden tegen zyn Kapitein.

Digitized by Google

1521. deezen Kapidein en hon met tagherrig Schuiten die hy by zig had / zoo haast niet uit de Haven zyn / of Triſtan Vaz was al een goed ſtuk weegs voor-uit / terwyl de onze hem naziende / hem Godt ten hoogſten aanbevolen / inzonderheid doen zy zagen dat hy met zulk een getal van Schuiten en met zoo een kragt van riemen na-gevoeid wierd / dat het was of het byna om een groote Prys-winning had te doen geweeſt

Triſtan Vaz een ſtuk weegs voor-uit en in gevegt.

Ondertuſſchen ging Triſtan Vaz zyn ouwde gang van roepen / en wagte zig wel van ſchieten / tot dat ze zoo naby aan hem gekoomen waren / dat ze een hagelbuy van pylen na zyn boord ſtuurden / als wanneer hy haar met zyn Geſchut begon op te houden / op dat ze hem met haar kleine ſtukken zoo na niet en zouden koomen. Dog zulks hon weinig helpen / want zy groeteden hem zoo wel daar mede / dat zy hem het roer van agteren weg ſchooten / en nog eenige andere ſchade aan de zyde toebragten / maar quetſten niemand van zyn volk.

Terwyl de Vyanden aldus van verre blaften / zonder nader te derven koomen / uit oorzaak van de ſchade die ze mede van haar hant leden / zoo is't dat Triſtan de Vaz, Manuel de Souza al heel naby gekoomen zynde / hem liet toeroepen: Dat hy hem zoude hebben te ontfangen, en de Vyanden van zig te keeren. Dog deezen meenende dat hy Triſtan mede een Vyandelyk Vaartuig was / en dat d'een of d'ander verloochende Portugys op zyn Schip was / die hem met zyn ſpraak zogt te miſleiden / zoo beval hy dat men daar mede op ſchieten zoude / invoegen de geen die aan 't roer ſtond / een Muſket-ſchoot door de hand kreeg.

Miſſlag onder de Portugyzen.

Triſtan Vaz ziende het gevaar dat hy liep / en wel oordeelende dat dit ſchieten uit onkunde geſchied was / begon overend te ryzen / en noemde zig zelve. En alzoo hy zoo groot van ligchaam was / dat al wie hem gezien had / hem ten eerſten zoude hebben gekend: te meer alzoo hy zeer weinig veranderd was van het geen zy hem laaſt gezien hadden / zoo wierd hy door zyn ligchaam meer als

Geroep van Triſtan Vaz hier op.

Door zyn lengte gekend.

door

door zyn stem gekend / alzoo het geraas doen ter tyd zoo groot was / dat men hem niet en konde hooren / en veel minder uit zyn stem kennen. 1521.

De Mooren ondertusschen / zoo haast als ze zagen dat Tristan Vaz in 't Schip van Manuel de Souza overgestapt was / zoo verlooren zy de hoop van hem te krygen / zoo dat ze weder te rug keerden / te meer alzoo haar Kapitein en over de dertig man / waar onder veel van de voornaamste / gesneuveld / en veel andere gequetst waren: want alzoo zy Mooren veel in getal waren / zoo schooten d'onze weinig mis. En alzoo de dooden / als zynde van de voornaamste onder haar / de schrik onder d'andere bragten / zoo zonden zy haare lighamen aan land met eenige schuiten / beneffens een verzoek aan den Koning / om te weten wat zy verder zouden hebben te doen.

Mooren keeren te rug.

Doode Mooren aan land gebragt.

Deeze schuiten waren zoo haast niet in de Stadt gekoomen / of daar ontstond zulk een gehuil / en zulk een gekerm / dat d'onze die in de Sterkte waren / wel ligt konden oordeelen dat haar het een of het ander groot ongeluk moest overgekoomen zyn: waar op Don Garcia om haar zoo veel te meer spyt aan te doen / zyne Trompetters lustig liet hooren / en andere groote vreugde-teekenen deed aanregten.

En groot gekerm daar over.

En Vreugde-teekenen by de Portugyzen.

Den Koning hier op verstaan hebbende wat'er door de zyne verrigt was / begon tegen die geene die hem den opstand aangeraden hadden / geweldig uit te varen / en te zeggen: Dat zy de oorzaak van het verlies van zyn staat waren; mitsgaders by zig zelfs te overleggen / hoe het moogelyk was onze Sterkte aan te tasten of te nemen, nademaal in taghentig schuiten niet een man geweest had die een Bark had derven aan-boord klampen, daar indien de zelve maar door henluiden omcingeld had geweest, zy ze met den adem alleen van zoo veel volk als zy waren, zouden hebben konnen versmoren, hoe veel te meer zoo zy handgemeen met haar geworden waren; daar by met groote onstuimigheid belastende / Dat ze alle in andere schuiten die

Den Koning vaard uit tegen d'aanraders van d'opstand.

1721. die aldaar lagen, zouden over-gaan, met belofte van aan den geen / die ons Schip eerſt zoude derven enteren, groote gunſten te betoonen, of anders alle die geene die zulks niet en zouden derven ondernemen, *Vrouwe Kappen* of *Doek-huiven* te laten opzetten.

Beloften en dreigementen des Koninx.

„ Hier op half raazende weezende / trok hy na „ de ſtrant / en liet aldaar twee Tafels brengen / „ d'een vol Zilvere en Goude Munt, en d'ander „ vol Vrouwe-kappen, die zy Macana noemen; de „ welke als ze iemand op gezet werden / is zulks „ om d'een of d'ander groote lafhartigheid die hy „ bedreeven heeft / zoo dat hy al zyn leven onbe„ quaam is / om tot eenige eerlyke Ampten te „ werden gevordert, het welk een zeer gebruikelike zaak onder de Perſiaanen is.

Gewoonte der Perſiaanen tegen de lafhartige.

Na dat men de Tafelen / in voegen als wy gezegt hebben toegeregt / aangebragt had / ſteeg den Koning te Peerd / hoewel wat ziekelyk zynde / doende met een Kotting in de hand al het volk ſcheep gaan / en tegen de Groote die hy zag dat daar wat traag in waaren / zig zeer verbolgen toonende.

Des Koonings verdér gedrag.

Raes Xabadim, een van de voornaamſte onder haar / dat onze goede Vriend was / en die daarom ook groote wederwaardigheden van den Koning en zyne vertrouwdſte vrienden had moeten uitſtaan / ziende dat hy zoo ontſteld was / zeide tegen hem: Heer Koning, zoo die geene die u wys gemaakt hebben dat het zoo ligt was de *Portugyzen* hier van daan te krygen, zoo zeer tot uwen dienſt genegen hadden geweeſt als ik wel geerne zag, zoo zoud gy in die moeite niet ſteken daar gy u tegenwoordig in bevind; laat zy u niet eens voorhouden dat zy een volk zyn dat het geen zy eens in handen hebben, anders als ten koſten van haar leven haar zullen laaten ontwringen. Wat my aangaat, ik zal gaan daar gy een ieder zend, en ik beloof u myn leven te verliezen, of uwe Vyanden aan uwe voeten te brengen, zoo Godt my van myne handen niet en beroofd.

Woorden van een der Grootſte van 't Ryk, (onzen Vriend,) tegen hem.

Dee-

Digitized by Google

Derzen Xabadim dan afgevaardigd zynde/ſtapte in de Schuiten met het volk dat hy by zig had/ de welke zig by andere vervoegden/ en maakten alzoo een getal van honderd en dertig uit/ waar in waaren alle de Kapiteinen en d'aanzienelykſte van het Kyk/ gelyk men ze hier van den hoogſten Adel noemt. Daar by nam den Koning nog andere by zig/ om hem by te blyven/ waar meede hy te Peerd ſteeg/ en uit de Stadt gekomen zynde/ ging hy op een hoogte ſtaan/ van waar hy zien kon het geen de zyne tegen de onze deeden/ om haar met zyn tegenwoordigheid aan te moedigen. 1521.

Honderd en dertig Vaartuigen tegen de onze.

Den Koning gaat op een hoogte om den uitſlag van't gevegt te zien.

Don Garcia en het volk van de Sterkte, de welke meede de oogen geſlagen hadden op het geen hier van koomen zoude/ doen zy zulk een groot getal van Schuiten zagen/ en het geweld waar meede een ieder aan land tragtede te koomen/maakten wel zekerlyk geen andere ſtaat/ als dat zoo Godt haar niet wonderlyk quam te verloſſen/daar ganſch geen hoop voor haare leveng zoude zyn. Manuel de Souza ondertuſſchen/ alzoo het getyd nog niet gekoomen was/ waar meede hy onder zeil hoopte te raaken/ lag nog ten anker/ meede geen andere rekening maakende/ als dat hy daar het leven met alle de zyne zoude laaten; doch egter wyl d'uitterſte noot nu aan de man quam/ zoo wiſt hy niet anders te bedenken om op de gevoegelykſte wyze binnen de Sterkte te geraaken/ als het aldus aan te leggen:

Verbaſtheid der onze over het groot getal der Vyanden.

Namentlyk hy nam de Fuſt en de Paran van Triſtan Vaz, en maakte ze zeer vaſt aan de zyden van zyn Schip/ in zulker voegen dat ze geenzins konden wyken/ en men van d'een in d'ander gemakkelyk konde ſpringen/ en over al koomen daar de noot zulks het meeſt vereiſte. En op dat haar Geſchut dienſt aan alle kanten zoude konnen doen/ zoo ſtelde hy de voorſtevens van de Fuſt en van de Paran tegen het agterſte van zyn Schip/ zoo dat ze langs zyn zyde lagen/ en men van agter tot voozen geſtadig vuur konde geeven/ waar

Overleg van Manuel de Souza om binnen de Sterkte te raaken.

1521. dooz zp een Bozſtwering van hout met het Geſchut na buiten hadden / mits egter de vrye handeling of beweging van de Zeilen behoudende / op dat als de wind haar maar het minſte quam te dienen / zp aanſtondts de gemelde Zeilen zouden konnen ophaalen / en de ruime Zee kiezen.

Of Zee te kiezen als het te pas quam.

Aanvang van 't gevegt.

Deeze ſwerm van Barken dan aangekoomen zynde / terwyl Manuel de Souza al onder Zeil was / zoo was de eerſte groet die ze hem en zyne twee Makkers gaven / dat ze haare Schepen vol Pylen ſchooten / en met eenen ook haar Geſchut tegen de zelve loſten / het welk zulk een dikken rook maakte / dat ze malkander geenzins konden zien / want de onze deeden meede het haare daar toe / zoo dat de Moozen met deeze eerſte tozn veel volk van die geene die op de Fuſt waaren / dood ſchooten / om dat de zelve zonder boozd of ſchutzel was / waar dooz den Kapitein gequetſt wierd.

Veel van de onze met de eerſte zom dood geſchoten.

Verbitteringh der Mooren over het gewaande leet haars Konings.

Dog het bleef daar nog al niet by / want wyl de Moozen geweldig verbitterd waaren / en vaſtelyk voozgenomen hadden het leet / zoo zy meenden / van haaren Koning ontfangen / het ging hoe het ging op het allerhoogſte te wreeken / zoo ſprongen zy dooz het Galioen in de Fuſt met d'uitterſte verwoetheid / zonder zig in het minſt aan al het geſchiet van ons Geſchut te kreunen. Raes Xabadim, daar wy zoo even van geſproken hebben / als een man die de dood geenzins ontzag / en de belofte dooz hem aan den Koning gedaan / van meening was vaſtelyk na te koomen / begon meede zonder eenige de minſte beſchroomdheid in 't Schip te ſpringen / waar op den Kapitein Fernando Vaz Cemache, hoewel gequetſt / zig met de zyne aanſtondts derwaardts begaf / gelyk ook Manuel de Souza, doen hy de ſtoutheid van de Mooren zag / zoo dat aldaar een ſcherper gevegt als elders anders voozviel.

Dapperheid van Raes Xabadim.

Zeer ſcherp Gevegt.

In die tyd was Triſtan Vaz niet te wreeden dat hovenſte gedeelte van 't Schip te beſchermen / maar hy wierp zig ook in de Fuſt, en wierd van Baſtiaan Mendes Mendagna, en andere / gevolgd / de wel-

welke met een groote moed tegen den Vyand aan- 1521.
vielen / zoo dat zy ze alle uit de Fust dreven. En
alzoo een Konstapel die daar binnen was / zyn
Geschut vermits de groote menigte van 't volk die
in 't Schip geweest had / niet had konnen gebrui-
ken / zoo is't dat hy nu de handen wat ruimer ge-
kregen hebbende / het zelve zoo heerlyk wist in 't
werk te stellen / dat de Moozen in kozten tyd als
de wind verstoven.

De Mooren uit de Fust gedreven.

Onder andere Perzoonen was een Nederlands Bos-schieter, den welken de Moozen met zulk een gedrang en geweld ziende aanvallen / en geen scherp geweer hebbende / een groote hand-spaak nam / daar hy vyf of zes Moozen als Verkens meede dood sloeg. Eindelyk als Menschen de welke dooz malkander heen en weder met haare Perzoonen en Vaartuigen al onder 't schieten van een oneindelyk getal van Pylen / Musket- en Kanon-kogels woelden / wozstelden en niemand spaarden of ontzagen / en alle ten uitterste moede en afgemat zynde / bragt het getyde ons na de Sterkte, waar uit ongemeen sterk op de Vyanden geschooten wierd / om haar het wederkeeren in de Haven daar zy uitgegaan waren / te verhinderen. d'Onze hadden wat meer als dertig gequetste / en maar een swarte Jongen dood. Wat de Moozen aangaat / men verstond naderhand dat'er taghentig van 't Geschut doodgeschooten waren / en veel meer gequetst. Na dat men onze Schepen zoo vol van Pylen overal vond / alzoo behalven de geene die ontelbaar op den overloop en elders lagen / de Zeilen / het Want / Masten en de zyden van de Schepen daar digt van staken / was het een groot wonder dat'er van d'onze niet meer gesneuveld of gequetst waren. Men kan daar-en-tegen zeggen dat ze groot voozdeel deden / by de kleine schade die ze geleden hadden / te vergelyken; want met de Pylen die d'onze van de Vyanden kregen / en die de Zee daaren-booven aan strand spoelde / kregen ze zoo veel hout om te branden en om te kooken / dat ze daar een zeer langen tyd genoeg aan hadden.

Dapperheid van een Neerlander met een hand-spaak.

d'Onze raken in de Sterkte en schieten sterk op de Mooren.

1521.

De onze dit ongemeen gevaar alzoo door Gods sonderlinge genade gelukkig ontkoomen zynde / hield Don Garcia raad in den volgenden dag / en stelde aan een ieder voor / hoe zeer zy van al het geen dat zy tot het uithouden van die Belegering van nooden hadden / onvoorzien waren / en insonderheid van levensmiddelen en water / sonder het welke zy niet en konden bestaan / mitsgaders Kruit en andere voorraad van Oorlog / om haar mede te verweren / en den Vyand af te wyzen; weshalven hem goed dagt de Slaven / de Vrouwen / de Kinderen en andere onnutte monden uit de Sterkte te zetten / en met het Schip van Manuel de Souza na Indiën te zenden / op dat Don Duarte de Menezes mede daar door mogte weten in wat staat alle dingen aldaar waren / om dat Jan de Meira wel iets zoude konnen overkoomen waar door hy die Reis niet en zoude konnen ondernemen.

Voorstel van Don Garcia van d'onnutte monden buiten de Sterkte na Indiën te zenden.

Door de gemelde Reis zouden zy mede nog twee andere dingen uitwerken / namentlyk na allen schyn een merkelyk onderstand krygen / of zoo zulks quam te missen / dat dan ten minsten de weinige kost die zy hadden / zoo veel verder zoude strekken / als ze alle die onnutte monden quit waren. Doch niet tegenstaande deeze redenen / de welke in der daad schyns genoeg hadden / waren andere egter van een ander gevoelen / waar op nogtans na veel overen weer gesprooken te hebben / eindelyk beslooten wierd / dat men het Schip / de Fust en de Paran aanstonts zoude Wapenen / om tegen de Wagt-Schepen des Konings te gaan schermutzeren / „ alzoo ze door d'ervarendheid wisten hoe swak dat „ ze waren / en hoe weinig leed zy van de zelve te „ verwagten hadden / en zoo Godt de Heer haar „ d'Overwinning gaf / gelyk hy tot twee maal toe „ had gelieven te doen / zy wat meerder meester „ van de Zee zouden wezen / waar door ze eenige „ Schepen van de geene de welke gemeenlyk na „ Ormus quamen / zouden konnen krygen / van „ wien ze veel dingen die ze van nooden hadden /

Daar andere tegen zyn.

Besluit desweegen genoomen.

„ zoude

„ zouden bekoomen. Dat moogelyk ook in die tyd „ het een of het ander van onze Schepen zoude „ konnen op dagen / dat ze dooz zoodanige hulp- „ middelen het nog een tyd lang zouden konnen „ houden / het welk koomende te gelukken / zou- „ den zy nog tyds genoeg hebben om het Schip „ dat Don Garcia zeide / na Indiën te zenden / en „ dat als de Mooren het zelve vooz haar heen zou- „ den zien zeilen / eerst zouden zeggen dat het de „ vlugt nam / en naderhand dat het om onder- „ stand uitgezonden wierd. 1521.

Uitvoering van 't besluit.

Dit besluit dan alzoo genoomen zynde / wierd aanstonts in 't werk gesteld. Dog de Moozen hadden van haar kant / vermits de schade dooz haar geleden / mede wat besloten. Want ze hadden haare Schuiten zoo digt aan land gebragt / dat ons Schip al wat ver van de Sterkte in Zee moest leggen / zoo dat het zelve aan de Vyanden zoo veel schade niet en konde toebrengen / of zy konden 't hem nog veel meer doen. Wat de Fust en de Paran aangaat / alzoo die wat nader aan 't land lagen / die namen in haar gezigt een Paran die van buiten met eenige goederen vooz haar quam / het welk haar dapper speet / zoo dat ze aanstonts eenig Geschut op de plaatzen daar ze ons eenigen afbreuk konden doen / dooz toedoen van een Turk daar den Koning zeer veel van hield / lieten brengen / en eenige looze muuren maken / op dat d'onze dat werk niet en zouden konnen zien. Dog schoon dit alles ons geweldig hinderlyk was / en veel moeiten en ongemak veroozzaakten / zoo kon het egter weinig tot het vervozderen van haar voornemen dienen / maar was in tegendeel haar schadelyker als van te voozen: ja tot een Ladder toe / die zy vooz onze Muur wilden planten; by welke gelegenthejd zoo veel van de haare dooz eenige uitstrooizels van Kruit verbrand wierden / dat den Koning buiten hoop zynde om ons eenig verder leet te konnen aanbrengen / meende dat hy geen ander volk had om ons meerder te konnen beschadigen als hy tot die tyd toe gedaan hadde / als

d'Onze nemen een Vaartuig.

Mooren dapper in de weer om d'onze te beschadigen.

Digitized by Google

1521. ons by nagt als een onagtzaam en maigeloos volk om haare leevens te beschermen / te overvallen: in

Voornemen des Konings. voegen by als wanhoopig / en vreezende dat by met de komst van den Gouverneur van Indiën, alle de schade die by ons aangebragt had / was het niet met zyn leven / ten minsten met de berooving van zyn Ryk zoude moeten boeten / zoo is't

Besluit de Stadt te verlaten. dat by volgens den raad van die geene die hem by-stonden / besloot de Stadt te verlaten / en na het Eiland Queixome over te gaan.

Beschryving van 't Eiland Queixome. Dit Eiland legt aan het vaste Land van Persien, is ontrent drie mylen in 't gezigt van Ormus, en loopt langs de Kust van Persien ontrent vyftien mylen / op de manier van een tong / als zynde zeer nauw en smal. Het land is in zig zelven vrugtbaar / doch zeer ongezond / uit oorzaak van desselfs quade gelegentheid / alzoo de winden de welke tot het verdryven der quade dampen die aan de gezondheid hinderlyk zyn / aldaar niet en wayen.

Meening der Mooren in 't verlaten der Stadt Ormus. De meening des Konings en van de geene die zyne Raadslieden waaren / namentlyk Xeque zyn Schoonvader / en Mir Hamed Morado, beneffens alle andere / in het verlaaten van die Stadt / was / dat de onze van gelyken met de Sterkte zouden doen. En wyl hy Koning een paar Jaaren Jnkomsten die hy in het Tolhuis had / door het niet aankoomen van Schepen / met dat verhuizen quam te missen / zoo was het hem over zulks mutter geweest dat hy onze Onderworpeling en Schatbaar gebleeven was / als zulk een voornaame Stadt om een oorzaak van zoo een klein belang te verlaaten.

Gebod des Konings. Om alle welke en andere redenen die zy alle aan den Koning tot zyn voordeel bybragten / wierd'er een gebod op straffe des doods uitgegeeven / dat een ieder zyn Persoon / Huisgezin en Goederen na het Eiland Queixome, werwaards den Koning zig met der woon begaf / zoude inschepen / tot welken einde hy aan alle / Schuiten tot haar overvoering vergunde.

Doen het Volk dit gebod hoorde uitroepen / ontstond

stond'er zulk een misnoegen door de geheele Stadt/ dat een ieder zonder eenige vrees tegen den Koning en zyne Raadslieden op het heftigste begon uit te vaaren/ en dat met zoo veel traanen/ dat men niet en wist waar men zig van droefheid keeren of wenden zou/ zoo dat de voornaamste al oneens onder malkander begonden te werden/ d'een d'ander te beschuldigen/ en den Koning van alles te ontlasten/ alzoo ze wisten dat het een zeer goet Mensch was/ dog onderworpen aan die twee Menschen/ de welke tot dien einde groote Vrienden in schyn waaren/ dog verder malkander op alle manieren tragteden te benadeelen.

1521.

Groot misnoegen en opschudding daar over ontstaan.

Dit dan aldus beschikt en besteld zynde/ vertrok den Koning op zekere nagt zoo stil als hy immers konde/ en liet een Kapitein in de Stadt/ genaamd Mir Corxet, met vyftien honderd Boogschutters en zestig Schuiten/ om het volk allengskens over te voeren. Deezen Kapitein had eenig mond-gesprek met Don Garcia, zeggende/ Dat den Koning niet zoo zeer uit zyn eigen wil vertrok, als om den raad te volgen van de geene die hem regeerden, en dat hy al zoo gevoelig over het voorgevallene, als over het quade gevolg van dien was.

Vertrek des Konings na Queixome.

Gesprek van een Moors Kapitein met Don Garcia.

In der daad gelyk het een Mensch van weinig begaaftheden en omslag was/ zoo was hy ook alle dagen hoe langer hoe meer twyffelagtig/ het welk een teken was dat ze hem d'eene dag deeze/ en d'andere een anderen raad gaven/ gelyk de Regeerders van d'andere Koningen gedaan hadden. Dog het werk quam nog verder/ gelyk wy hier na zullen zien/ zoo dat het schynt dat zyn Geest hem dit quaad voorspelde.

Slappigheid des Konings en wispelturig van beraad.

Ondertusschen was deezen Mir Corxet nog zoo voorzigtig met de voornaamste oorzaak van zyn verblyf aldaar verborgen te houden/ dat hy aan Don Garcia en de voornaamste Bevelhebbers van de Sterkte, met wie hy by wylen quam te spreeken/ te kennen gaf dat zulks tot geen ander einde als om van Vreede te spreeken/ geschiede. Wat

1521. hem aanging / Dat hy geen ſchuld ter weereld tot de Opſtand had, en in gevalle zy de Vreede met hem niet en wilden ſluiten, dat zy het dan met zyn Swager *Mir Cacero*, zouden doen, dat een man was, die gelyk zy wiſten, by den Koning zeer aangenaam was, als meede ſterk tegen d'Opſtand was geweeſt, en dat zy beide laſt van den Koning daar toe hadden.

Deeze twee Mannen waaren onder de onze zeer wel gewild / alzoo ze hy veele gelegentheden getoond hadden / dat ze onze Vrienden waaren / zoo dat'er eenige onder haar waaren de welke de gedagten hadden dat inzonderheid Mir Corxet den Koning en de voornaamſte van zynen Raad zouden konnen beweegen om weder na de Stadt *te keeren*.

Met deeze en diergelyke redenen meer / hielen zy den gemelden Kapitein op / terwyl hy met zyne dingen doende was / namentlyk de onze met het geene zy van nooden hadden / te voorzien / tot dat den Xabander met een bevel des Konings quam / Dat hy de Stadt in de brand zoude ſteeken, om de onze de welke van meening mogten weezen andere woon-plaatzen te gaan zoeken, alzoo uit den droom te helpen.

Des Konings gebod om de Stadt in de brand te ſteeken.

Die ſel aangaat.

De Stadt dan alzoo op den negentienden January des Jaars vyftien honderd en twee in de brand geſteeken zynde / brande vier dagen en vier nagten zoo hevig / dat de onze zig ontzagen van daar maar ontrent te koomen / dog zy waaren ondertuſſchen zeer verwonderd / en zagen met groote medogentheid en jammer aan / dat zulk *een* ſchoone Stadt door haar eigene Inwooners zoo ellendig vernield wierd / en inzonderheid de Huizen van de voornaamſte van 't Land / de welke zoo koſtelyk en zoo heerlyk waaren / dat het een luſt was om te zien / alzoo de Mooren in pragt van Huizen zeer uitſteekende en overdadig zyn. Dit alles niet tegenſtaande wilde Mir Corxet aan Don Garcia wys maaken dat hy daar geen ſchuld toe had / maar dat Raes Xabadim wel de meeſte oorzaak

Groot jammeren der onze daar over.

zaak daar van was / alzoo hy niet anders en zogt als magtiger van volk te weezen als hy. En schoon men uitgestroid had dat den brand by geval ontstaan was / zoo was de spraak egter dat Raes Xabadim den aanrader daar van was / ende dat om alle de roverpen die hy bedreeven had / daar door te bedekken; als meede dat hy zulks gedaan had om zig over den Koning en over ons te wreeken. 1521.

Beschuldiging van Mir Corxet en andere tegen Raes Xabadim.

Don Garcia uit deeze en diergelyke redenen oordeelende dat haar meening was dat zy haar in zekere bequaame plaatz zouden laaten vinden om van de Vreede te handelen zoo is 't dat Mir Corxet op den drie-en twintigsten January / eer het dag was / belaste: Dat men den brand in zekere plaats van het huis des Konings mitsgaders in zyn eige zoude steeken, doch het zelve geschiede in zulker voegen / dat men het aanstonds kon uitblussen / waar op hy met al het Volk dat hy by zig had / aanstonds scheep ging / zoo dat'er in de Stadt niet meer als ontrent twee honderd en vyftig of drie honderd Menschen bleeven / alle oude / kreupele / en zoo arm / dat ze niet en hadden waar meede ze volgen konden.

Des Konings huis en van Mir Corxet in de brand gesteeken.

Vertrek van Mir Corxet.

Overgebleevene menschen in de Stadt.

Don Garcia zig alzoo bedroogen ziende / stond zeer verstelt / en vreezende dat'er onder den schyn van dat vertrek nog eenige schelmery mogt schuilen / en inzonderheid in de huizen der Edele / de welke nog niet in de brand gesteeken waaren / zoo is 't dat hy niet en begeerde dat de onze dit gevaar zouden loopen / maar zond'er eenige van de Malabaaren die hy by zig had / om te zien of de geheele Stadt waarlyk geruimd was. Want hy vreesde een van deeze twee dingen / namentlyk dat de Mooren eenig krygsvolk in de gemelde Huizen der Edele mogten verborgen hebben / om op de onze daar in koomende ende zig tot rooven begeevende / in te vallen / of dat ze eenige Kruit-mynen mogten gemaakt hebben / daar zy den brand zouden in steeken / als zy haar binnen de gemelde Huizen zouden hebben gehad.

Don Garcia voor bedrog bevreest.

1521. Deeze Malabaaren dan gezien hebbende dat er niet anders als dat ellendig volk in de Stadt en was / zoo quamen de onze aanstonds voor den dag / gaande een ieder na zyn huis / om te zien of hy iets vinden kon van het geen dat hy aldaar gelaaten had. Dog het was grooter jammer de Huizen der gemelde Edele als de geene die verbrand waaren / te zien / alzoo alhier niet anders als kolen waaren / dog in die van de Edele en was geen huisraad ter Weereld / Deuren / Venſters / of iets dat men konde zeggen dat tot een huis hoord. Want zommige waaren weggenoomen / en andere afgebroken / afgerukt of aan ſtukken geſlagen / op dat wy geen nut daar van zouden trekken.

d'Onze komen op het verſlag der Malabaaren in de Stadt.

Die ze ſlegt geſteld vinden.

Eindelyk al wat men vond / was van eenige verbroze Potten met mont-koſt, eenige Regenbakken met water / en eenig Brand-hout. En waarlyk het geen dat die zoo ſchoone Stadt / of ten minſten twee derde parten van dien / in kolen bragt / mag men beeter zeggen dat van den Hemel als van de aarde quam. Want ſchoon zulx door haar eigene Inwoonders geſchied was / zonder dat zy door de onze gedwongen waaren tot zulk een uitterſte te koomen / van de woon-plaatzen te verlaaten daar ze in geboozen / groot gemaakt en tot mannen gewozden waaren / zoo is 't egter de waarheid dat Godt zoodanig tegen haar in grimmigheid ontſtak / dat zy zulk een afſchuwelyk ſtuk werks by der hand namen / en de wreekers van haar eigene vuiligheden en verfoeijelyke overtredingen waaren / waar in zy zoo openbaar leefden / dat zelf eenige van de onze daar meede beſmet wierden / welker Goederen overzulks meede op een andere manier omquamen / zelf tot het derven van het leven toe / en zoo ze alle dat zelve lot niet en beproefden / zyn zy egter de wraake Godts niet ontgaan.

Hoedanig verwoeſt.

Verfoeijelyke zonden der Mooren, tot de Portugyzen over gaan.

En daarom ook geſtraft.

En heeft zyne regtvaardige beſtieringe dit alzoo toegelaaten / op dat de Menſchen zouden weeten dat Godt openbaare zonden voor de oogen van die geene de welke getuigen daar van zyn geweeſt / ook in

in 't openbaar straft / op dat de Menschen niet en zouden zeggen dat hy zyne dreigementen van de zonde te vergelden / niet in 't werk stelt. .1521.

Ten anderen in 't midden van dat vuur / of van deezen brand / om de onze tot een diepe overdenkinge deezer dingen zoo veel te meer te trekken / heeft hy haar met het geen het vuur het meeste tegen is / namentlyk het water / opgewekt / op dat zy daar uit zouden leeren kennen dat het vuur de vuiligheden der Mooren verteerd had / en dat hy ons de verkoeling van zyne barmheitigheid wilde doen gevoelen / door een regen die hy uit den Hemel zond / waar door veele Regen-bakken vol water raakten / dat zy zoo hoog van nooden hadden. En weder geholpen.

Want behalven het weinig water dat ze hadden / quam het groot getal Vee dat'er in de Stadt was / uit de gemelde Bakken drinken / en de menigte van de Beesten die daar in vielen / bedurf het water zoodanig / dat men het ongekookt niet en derfde drinken. En niet alleen met dit water dat'er uit den Hemel viel / maar ook met eenige kuilen die men in 't vaste Land groef / wierd het voorgaande gebrek van water genoegzaam vervuld / in zulker voegen dat men voortaan vers en gezond water / en buiten vermoeden van alle vergif / konde drinken. Daar-en-boven kreeg men een goede laaffenis van eetbare waaren met het Schip van Bastiaan Ferreira, het welk uit Indiën quam; met welke voorraad / als ook om dat men met dit Schip verstond dat men daar de tyding van deezen Opstand had / Don Garcia de gelegentheid nam om eenige Brieven aan den Koning van Ormus na Queixome te schryven. En alzoo gemelde Brieven aan eenen Antonio Dias, lang opgevoede Tolk van hem Don Garcia, wierden gezonden / en het zelve onder henluiden geheimelyk geschiede / zonder dat men eenige kennis daar van aan de Grootste van 't Hof gaf / de welke nogtans haar stem mosten geeven of het van den dienst van den Koning van Portugaal was / zoo was'er eenig vermoeden (gelyk dan zulks ook naderhand aan den dag quam)

Verdrinken van Vee bederft het water in de Regenbakken.

Gebrek van water geholpen.

Ook van Eetbaare waaren.

Don Garcia schryft aan den Koning van Ormus.

Vermoeden op hem daar uit ontstaan.

Digitized by Google

1521. quam) dat Don Garcia ietwes van zyn belang verhandelde/ op dat den Koning hem eenige schade door hem in die Opstand geleden/ zoude vergoeden. En om hem daar toe te krygen/ zoo zeide hy hem op wat wyze hy den Kapitein van de Sterkte, zynde Jan Rois de Norogna, die alle dagen verwagt wierd/ zoude ontfangen; mitsgaders hoe hy zig ontrent Don Duarte de Menezes, zoo wanneer hy aldaar aanquam/ zoude verontschulgen: welken raad egter zoo aan den Koning als aan ons/ zeer schadelyk was/ zonder dat Don Garcia wist dat hy daar zoo veel quaad in deede.

Schadelyke raadgevingen.

Doch het geen hem nog de meeste schade aanbragt/ was Don Gonzalo Coutinho, zynen Neef/ zoon van Don Diego Coutinho, den welken meede meende dat hy zyn belang daar in grootelyks betragtede. Welken Gonzalo Coutinho, Don Louis de Menezes, den welken zig tot Chaul bevond/ zoo dra als hy een gedeelte van die Opstand verstond/ met een wel gewapend Galioen/ geladen met veel mond-kost en andere dingen tegen zoo een voorval noodig/ in grooten haast afzond. Deezen Gonzalo tot Calayate gekoomen zynde/ nam aldaar een Schip van de Zoons van Alle Langerim, een Koopman van de voornaamste van Ormus, die in Peerden handelde. Ook beschoot hy de Stadt/ om dat de zelve hem eenig leet gedaan had/ en voorby Mascate trekkende/ vond hy aldaar Manuel de Souza, Opper-hoofd van de Zee; en Tristan Vaz da Veiga, aan wie hy bekent maakte dat Don Louis de Menezes daar eerlang zoude weezen/ en dat hy last had om de Vreede met den Koning van Ormus te maaken. Daar op quam hy tot Ormus, en van daar na Queixome, daar den Koning zulk een gebrek aan levens middelen had/ dat hy hem het leven gaf met de geene die hy hem verkogt/ beneffens goede hoop dat Don Louis eerstdaags aldaar/ en dat alles eerlang in der minne zoude werden afgedaan.

Don Louis de Menezes zend middelen van beftant af.

Een Moors Schip genomen.

Ormus beschooten.

Don Garcia zeid last tot Vreede met den Koning van Ormus te hebben.

En ontzet hem met levensmiddelen en trooft van Vreede.

Manuel de Souza en Tristan Vaz da Veiga, die Don Gonzalo tot Mascate vond/ waren aldaar door

door last van Don Garcia Coutinho, Kapitein van Ormus, gekoomen / om te zien of zy de Portugyzen de welke aan land gebleven waren / doen zy beide Ormus te hulp gingen / gelyk wy hier vooren gemeld hebben / uit de handen der Mooren zouden konnen krygen. Zyluiden tot Orfacam gekoomen zynde / gaf den Guazil die aldaar was / aan Tristan Vaz, den welken om levensmiddelen verlegen was / al wat hy van hem verzogt / alzoo hy onze Vriend was / beneffens nog een Portugys en een Vrouw die aldaar waren. Wat Manuel de Souza aangaat / die nam onderweeg twee Vyandelyke schuiten / waar van d'eene na die Stadt ging / daar hy drie stukken Geschut in vond / en d'ander de welke al het goed dat ze van Mahamud Morado medegenoomen had / byna gelost had / en doen zy tot Mascate quamen / vonden zy de Plaats verlaten / alzoo den Xeque de tyding gekregen had dat Raez Delamixar, Broeder van Raez Xarafo, na Calayate quam / om voor Guazil aldaar te dienen / en vreezende dat hy de plaats zoude verdelgen / zoo is't dat hy het met den Koning van Portugaal houdende / al het volk en de goederen na het Gebergte liet brengen / zoo dat hy zeer blyde was doen hy de onze zag.

1521.

Souza en da Veiga uitgezonden om de gevangene Portugyzen te verlossen.

Den lesten werd tot Orfacam minnelyk bejegend.

Verrigting van de Souza.

Vinden Mascate verlaten.

Den Xeque is blyde de onze te zien.

Hy quam dit aanstonts aan Manuel de Souza bekend maken / verzoekende dat hy hem wilde beschermen / en dat hy tot dien einde daar wilde blyven / tegen dat zyn Vyand zoude koomen / het welk hy hem geerne toestond / dog hy toefde aldaar maar vier of vyf dagen / in welken tyd Don Gonzalo Coutinho aldaar quam / die de tyding / waar van wy zoo even gesprooken hebben / aan Don Louis te kennen gaf. En alzoo de meeste gevangens tot Calayate waren / en dat hy mede meer Schepen tot het nemen van andere / als aldaar / by hem quamen / van nooden had / zoo begaf hy zig derwaarts / van waar hy aan den Guazil om de Gevangens schreef / hem het voorbeeld van den Xeque van Calayate voorhoudende / het welk hy weigerde / zeggende: Dat hy getrouw aan

Don Louis van alles verstendigt.

Den Guazil weigerd de Gevangens weder te geeven.

zyn

1521. zyn Koning moeſt wezen; dat hy daar een Brief van hem had, om aan DON LOUIS op zyn komſt te behandigen, en dat daar in alle het antwoord was die hy hem konde geven.

Manuel de Souza blyft aan de Kaap Roſcalgate.

WAt Triſtan Vaz aangaat / wyl Manuel de Souza na de Kaap Roſcalgate was / om te tragten eenige Vyandelyke Schepen aldaar te nemen / tot dat Don Louis zoude gekoomen zyn / die bleef aldaar ſtil leggen / het uitloopen der Mooryze Viſſers ondertuſſchen met zyn Paran belettende / waar mede hy aan die Stadt de grootſte afbreuk dede.

Komſt van Don Louis.

Middelerwylen quam eindelyk Don Louis met drie Galioenen, vier Fuſten en een Karavel, daar Kapiteinen op waren / hy / Rui Vaz Pereira, Antonio de Lemos; Nuno Fernandes de Macedo; Henriques de Macedo, zyn Broeder; Duarte d'Ataide, en Pero Vas Travaſſos. Aldaar quam hy hem / Manuel de Souza, den welken den toeſtand van Ormus en van de plaatzen van die kuſt uit haar verſtond.

Die den toeſtant van Ormus verſtaat.

Daar quam meede een Mooz van de voornaamſte van 't Land aan Don Louis, medebrengende een Brief van den Guazil Coge Zeinadim, die hy zeide van den Koning van Ormus voor hem te hebben / beneffens eenige ververſſingen van 't Land.

Klagten tegen Diego Lopez de Sequeira, en twee Kapiteinen van Ormus.

In den Brief ſtonden niet anders als een hoope klagten tegen Diego Lopez de Sequeira en twee Kapiteinen van Ormus, en dat het zelve zulk een ergernis aan 't volk veroorzaakt had / dat alles daar door tot een algemeene Opſtand gekoomen was / doch dat hy hoopte dat alles met zyn komſt zoude werden te regt gebragt.

Brief van den Guazil aan Don Louis.

WAt den Guazil aangaat / daar van kreeg Don Louis eenige redenen tot antwoord op het geen hy hem had laten weten / zonder egter ietz aangaande de Portugyſſe Gevangens die hy in handen had / of de goederen die hy weder eiſte, te melden / zyn Brief hier mede beſluitende / Dat *Raez Dalemixar*, den welken voor *Guazil* afgezonden wierd, aldaar eerſt-daags zoude koomen, en moogelyk ietwes aangaande de levering der gemelde Gevangens zou-

de

de mede brengen, dog dat hy ondertusschen water tot *Teive* konde gaan inneemen. 1521.

Dezen raad volgde hy / zonder de plaatse eenige straf op te leggen / alzoo hy vreesde dat hoe geringen leet hy de zelve aan dede / hy oorzaak van de dood der Gevangens / de welke zes-en twintig in 't getal waren / zoude wezen. Verder alzoo hy wist dat al het volk en het goed behouden was / zoo waren aldaar maar eenige weinige Boogschutters / die de Stadt stonden te zullen ontruimen / alzoo ze geen Vrouwen / Kinderen of eenige goederen aldaar hadden. Dezen haald water tot Teive maar straft ze niet om reden.

Don Louis ondertusschen tot Teive gekoomen zynde om water in te nemen / wyl de Arabiers aldaar / hem haare gewoonelyke snoeverpen en snorkerpen quamen doen / zig latende blyken dat zy hem het water halen wilden beletten / zoo liet Don Louis aan Nuno Fernandes de Macedo weten dat hy haar van daar zoude verdryven: het welk hy in 't werk gestelt hebbende / nam en doode hy eenige van de zelve / waar door ze zoodanig verbitterd wierden / dat de Vrienden der gedoode en de Gevangene zig als razende begaven na een plaatse daar zeven of agt Portugysse Gevangens waren / om haar den hals te breken; gelyk ze dan ook in der daad zouden hebben gedaan / zoo de geene die haar in bewaring hadden / haar niet los gelaten hadden / hoewel zy'er egter nog een kregen / die zy geweldig mishandelden. Snoeverynder Arabiers tegen hem. Last aan Fernandes de Macedo om haar te verdryven. Verbitteringe der Arabiers daar over. Haar voorgenomen werd gestut. Mishandelen een Gevangen.

Don Louis ondertusschen wagtende na Jan Rodrigues de Norogna, den welken uit Indiën vertrokken was om het Hoofdmanschap van Ormus te bekleeden / en volgens last van Don Duarte met volk en Schepen zoude koomen / op dat hy Don Louis zoo veel te magtiger voor Ormus zoude verschynen / om dat hy niet en wist hoe het met die Stadt gelegen was / zoo quam'er een Schuit van den Xec van Mascate aan ons / alzoo hy Xec met een Fust die met hem na de Kaap Roscalgate gegaan / dog van hem door het onweder gescheiden / en na Mascate geloopen was / de komst van Don Schuit van den Xec van Mascate aan ons.

Louis

1521. Louis aldaar verſtaan had: waar mede hy hem liet weten dat hy het met den Koning van Portugaal hield / gelyk hy door Manuel de Souza en Triſtan Vaz reets zoude hebben verſtaan / weshalven hy hem verzogt dat hy hem met eenige onderſtand te hulp zoude koomen / alzoo Raez Delamixar met veel volk tegen hem in aantogt was.

Zyn boodſchap aan Don Louis om hulp.

Don Louis reets verſtaan hebbende wat den Xec gedaan had / zond hem Henriques de Macedo te hulp / met laſt om met de Fuſt die aldaar aangekoomen was / alle moogelyke byſtand te bewyzen / en daar nevens verbod van zelfs of iemand van haar volk aan land te laten gaan. Deezen Henriques de Macedo hier op in de Week na Paaſchen tot Maſcate aangekoomen zynde / verſtond van den Xec dat Raez Delamixar drie uuren van daar met ontrent drie honderd Boogſchutters te land aangekoomen was / en dat hy hem overzulks verzogt dat hy hem eenig volk te hulp wilde zenden / alzoo hy van voornemen was hem aan zeekere pas van een Berg te gaan oppaſſen / om hem den doortogt te beletten / om dat daar geen andere weg voor hem was: dog wyl Henriques de Macedo verboden was eenig volk aan land te zetten / zoo verontſchuldigde hy zig daar mede / het welk den Xec geweldig verlegen en bedroefd maakte: maar alzoo hy vreesde dat Raez Delamixar eens koomende door te breken / hy veel gevaar onderworpen zoude weezen / vermits het weinig volk dat hy had / en hy aanſtonts moeſt vertrekken eer een ander aan de pas quam / zoo nam hy eenige Arabiers van die geene die aldaar met zeekere Schepen van Baſſora waren / en wyf Portugyzen die hy by zig had / en die met hem wilden gaan / waar van de twee Dienaars van Triſtan Vaz da Veiga waren.

Tyding van de komſt van Delamixer.

Verzoek hier op van den Xec.

Die hem toegeſtaan word, met verbod van volk aan land te zetten.

Afgeſlagen en verlegentheid daar over.

Wat hy daar op doed.

Eindelyk hy beſchermde de pas / na dat hy al zoo goed als in de vlugt geſlagen / en op een hoogte gedreven was / dog Raez Delamixar door een van d'onze dood geſchooten zynde / namen alle de Perſianen de vlugt / met verlies van tien of twaalf van

Doorſchieten van Delamixar.

van de haare / en zoo men haar vervolgd had / zou'er niet een van ontkoomen zyn. 1521.

Komst van Don Louis.

Twee dagen na deeze Overwinning van den Xec, quam Don Louis, en wilde Godt dat op de zelve tyd mede twee Schuiten met het goed van Raez Delamixar aanquamen / na dat hy al begraven was / die hy Don Louis in 't gemoet zond / ontfing den Xec zeer vriendelyk / beschonk hem ryklyk / en liet hem een Fust met veertig Portugyzen, namentlyk twintig om daar in te blyven / en twintig om aan land tot zyn dienst te zyn.

Zyn minnelyke bejegening aan den Xec.

Drie dagen na de komst van Don Louis, quam Jan Rodrigues de Norogna met een Schip genaamd St. Jorge. en met hem in een ander Schip genaamd de Deugden, Lopo d'Azevedo, die daar Kapitein op was; en alzoo Don Louis nergens anders na wagtede / zoo vertrok hy aanstonts na Ormus. Op de weg na die Stadt / dertien of veertien mylen van Mascate, is een plaatz genaamd Soar, de welke niet tegenstaande aldaar zeer weinig handel omgaat / en niet veel Inwoonders daar in zyn / zoo leid'er egter een Sterkte, en nademaal het nader aan Ormus is als andere plaatzen / zoo is'er altyd een bezetting van Krygs-volk in / uit oorzaak van eenige Pyanden die daar niet verre van daan zyn / waar van een den Sultan Massoude was / den welken binnen in 't land / niet verre van 't Gebergte woonde / en zig voor Koning uitgaf / gelyk de naam van Sultan onder de Mooren zulks beduid / welkers magt in ontrent twee honderd en vyftig man te Peerd / en drie duizend te voet bestaat.

Zyn vertrek na Ormus.

Sterkte tot Soar.

Wie Sultan Massoude was.

d'Ander nabuur was eenen Xec Hocem Benfaide, Kapitein van 't groot Bengebra, den welken ontrent drie honderd Ruiters / en vier duizend Voetknegten op de been kan brengen. Dit Bengebra is meer als vyf honderd mylen groot / want dien Kapitein is Heer van byna alle het binnenland / het welk strekt langs het Eiland Baharem, gaande langs de Kust tot aan Dofar, doende altyd uitloopen op de Plaatzen die in dat Land liggen /

Wat Bengebra is.

1521. het welk de Arabiers YAMAN noemen. En geſchied dat als de Tamaras rpp zyn / daar dit Land zeer vrugtbaar van is / als ook van andere levensmiddelen ; verzamelende als dan al wat zy voor het heele Jaar van nooden hebben / ten deele door rooven / en ten deele door verdrag / by manier van ſchatting de welke die Nabuuren haar betaalen.

Handeling van Don Louis met twee Heeren.

Don Louis volgens het berigt dat hy van die twee magtige Heeren had / de welke als Arabiers zynde / geduurig in Oorlog met de Perſiaanen van 't Koninkryk van Ormus waren / daar zy tegen aan paalden / liet haar ontbieden / en handelde met haar / zeggende dat hy een aanſlag op de Stadt Soar had / daar hy wiſt dat een Guazil van den Koning van Ormus met bezetting van Krygsvolk in-lag / die hem die plaats in handen zoude ſtellen / alzoo hy wiſt dat de Arabiers een getrouwer volk waren / weshalven den Koning van Portugaal, zynen Heer / zeer geerne zoude zien dat de Plaatzen van die Kuſt onder haar magt waren / en niet onder die der Perſiaanen ; te meer alzoo zy zulke hoog-verheve Heeren waren. Dat hy niet anders op haar begeerde als dat zy het te land zouden waarnemen / terwyl hy zyn beſt ter Zee zoude doen / alzoo hy vreesde dat den Guazil Raez Xabadim, die zig in de Sterkte bevond / zig na 't binnenſte van 't land zoude begeven / als hy ter Zee zoude ingekoomen zyn.

Verzoek van Don Louis op haar.

Die hen beſchenkt.

Hier op vereerde hy haar eenige Geſchenken / waar mede zy zeer wel vernoegd vertrokken / alzoo zy van het haare daar niet by waagden / en op een anders koſten Heeren wierden van het geen dat zy begeerden. Dog dit viel zoo niet uit gelyk Don Louis voorgenoomen hadde / want het Weder was hem wat tegen / en eer hy tot Soar quam / verviel hy aan een plaats van den zelven Sultan. En alzoo de onze in Zee wezende / eenige Schuiten in de Haven zagen leggen / zonder dat Don Louis wiſt dat aldaar een Moor-plaats van Mooren was / zoo zond hy Antonio de Lemos derwaarts in zyn Sloep / en met hem eenige Almadias, den wel-

Vald anders uit als Don Louis zig inbeelde.

weiken de Schuiten en het Plaatsje / zonder laft daar toe van Don Louis te hebben / in de brand ſtak / en ontrent twintig arme Mooren gevangen nam / zonder dat hy tot nog toe wiſt het quaad dat hy gedaan had / gelyk wy aanſtonts zullen zien. 1521.

Antonio de Lemos ſteekt een wooning der Mooren in de brand.

Don Louis ondertuſſchen op den elfden Meert 1522.
vyftien honderd twee-en twintig tot Soar aangekoomen zynde / verſtond dat Raes Xabadim al van daar vertrokken was / en dat hy taghentig Perſiaanen tot bewaaring van de Sterkte gelaaten had / de welke Xec Hocem Benzaide / volgens het geſlooten Verdrag / te land omcingeld had. Don Louis dit door den zelven Xec Hocem verſtaan hebbende / en ziende dat zyn Vloot verſtroid was / en dat het zoo laat was / dat hy op dien dag niet aan land konde koomen / zoo liet hy aan eenige van de Kapiteinen de welke reeds aangekoomen waaren / ontbieden, Dat ze de Strand met haar volk zouden gaan bezetten, op dat de *Perſiaanen* niet en zouden ontvlugten, alzoo hy, volgens het geen den *Xec Hocem* hadde laaten weeten, hy niet en vreesde dat zy het te Land zouden doen, en dat hy wyders tegen den Morgen-ſtond met al zyn Volk aan land zoude koomen.

Laft aan Don Louis aan zyne Kapiteinen.

De Perſiaanen ondertuſſchen onze Vloot ziende ten anker leggen / zoo ſchynt het dat ze de Arabiers de oogen met eenige Goude ſtof uitſtaken / want deze lieten haar voor den dag voor eenige garen van de Muur ſpintjes ontſnappen. De Kapiteinen die aan de Strant oppaſten / hoorende het gerugt van deze vlugt / zonder dat Don Louis daar tegenwoordig was / zoo liepen zommige van haar na de Sterkte / en andere ſtaken een Schip in de brand dat in de Haven lag / en doen ze de Sterkte ledig zagen / ſtoben zy gezaamender hand na de Stadt / en zetten 't daar alles 't onderſte boven / doodſlaande en gevangen neemende alles wat ze krygen konden / waar na zy den brand daar in ſtaken.

Perſiaanen koopen de Arabiers met geld om.

Wat de onze hier op doen.

Don Louis middelerwylen aan land gekoomen

1522. zynde / en de vlugt der Perſiaanen / het innemen van de plaats / en het verbranden van twee derde parten van dien verſtaan hebbende / zonder dat men na hem gewagt had / wierd zeer toornig tegen de Kapiteinen / en nog veel meer doen hy verſtond hoe het alles toegegaan was. Want wat het Plaatsjen aanging dat Antonio de Lemos verdeigd had / die hoorde den Sultan Maſſoude toe / den welken de ſchade ziende die hem de onze toegebragt hadden / zoo verſtoord tegen Don Louis wierd / dat hy na de Belegering der Perſiaanen, gelyk hy beloofd had / niet en wilde gaan.

Misnoegen van Don Louis daar over.

De buiten-plaats van de Sterkte van Soar was geheel van Arabiers bewoond / waar van veele Bloed-verwanten van d'Arabiers waaren die onder den Sultan Maſſoude en Xec Hocem ſtonden / zoo dat zy beide ten hoogſten tegen ons gebeigd waaren / ende zagen dat wy ons woord niet en hielden. Don Louis ziende dat dit een gedaane zaak was / die niet geholpen konde werden / tragtede egter het zelve zoo veel als eenigzins mogelyk was / te herſtellen / zoo dat hy alle de Mooren die men daar binnen gevangen had / als ook alle de Goederen / hoewel weinig / te rug zond; en hy ging zelf in alle de Schepen zoeken / om te zien of de onze eenige van de zelve agter de hand hielen. Eindelyk hy liet voor Guazil en Kapitein van die Sterkte / Xec Hocem Benzaide, en den geen die zulks van te voren was / liet hy daar voor Schryver van d'Inkomſten en onkoſten van de plaats / aan deezen Xec Hocem doende beloven dat hy de zelve in den naam van den Koning van Portugaal zoude regeeren / daar zy een zeer bondig Geſchrift van maakten / waar meede Xec Hocem ten deele voldaan was.

Mitsgaders van d'Arabiers.

Herſtelling door Don Louis gedaan.

Eer Don Louis van daar vertrok / quam hy hem een Dienaar van Don Garcia Coutinho, waar meede hy hem liet weeten dat hy den Opper-Alcaide van Ormus met een Schip en een Fuſt uitgezonden had / om de Plaats genaamd Lenoma, den Koning van Ormus toebehoorende / en leggende on-

Tyding door Don Garcia Coutinho aan Don Louis.

ontrent tien mylen aan deeſ zy de Kaap Moſſandam / eer men in het Naauw komt / in de brand te ſteeken / en dat men veel gevangens in het verdelgen van die Plaats gemaakt had / als meede dat hy eenige invallen agter het Eiland Queixome gedaan had / waar over den Koning / den welken / gelyk wy gezegt hebben / zig aldaar ophiel / in d'uitterſte verlegentheid geraakt was / alzoo hy wel wiſt dat de zyne de Zee niet en konden gebruiken / zonder groote ſchade van de onze te lyden / en dat ze van honger zouden moeten vergaan / om dat ze geen leevens middelen meer en hadden / en zy de zelve niet anders als te water en konden krygen. Hy voegde daar nog by / „ Dat den Koning geweldig na zyne komſt verlangde / om dat „ Gonzalo Coutinho hem gezeid had dat hy Don „ Louis al doen zoude wat hy begeerde om Vreede „ te maaken / en dewyl hy Don Garcia zulks van „ Don Gonzalo verſtaan had / dat hy daarom op„ gehouden had den Koning te beoorlogen ; doch „ dat na dat die dingen door de komſt van Don „ Gonzalo alzoo veranderd waaren / vielender nog „ andere voor / waar door dat Koninkryk gevaar „ liep van t'eenemaal verloozen te gaan / want on„ der de voornaamſte die den Koning Torunxa te„ geerden / ontſtonden'er zulke ſwaare oneenighe„ den / dat Mir Corxet en Cogelal , Mir Hamed „ Morado, de grootſte lieveling des Konings quet„ ſte / welken Morado na Ormus was geweeken / „ doch weeder op Queixome geheerd / na dat hy ver„ ſtaan had dat den Guazil Raes Xarafo, den zel„ ven Mir Hamed Morado hadde laaten gevangen „ neemen / en dat hy Raes Xarafo vreezende dat „ den Koning aan hem Don Louis en aan den „ Gouverneur Don Duarte, zoo hy aldaar quam / „ zoude openbaren hoe veel meer ſchuld hy als ie„ mand anders aan de voorgaande Opſtand had / „ alzoo hy een man was die de ſteen konde wer„ pen / en de hand verbergen die ze gewoorpen had / „ hy met Raes Xamixer en Raes Gelal gemaakt „ had / dat ze den Koning om-halſs bragten / en

1522.

Verlegentheid van den Koning van Ormus over den inval der onze agter het Eiland Queixome.

Oneenigheden tuſſchen de Raatslieden van den Koning van Ormus.

Beſchuldigingen tot laſte van Raes Xarafo.

Digitized by Google

1522. „dat hy hem na zyn dood alle de schuld van het „quaad dat'er gebeurd was / zoude geven / al„zoo de dooden het geen daar men haar mede be„schuldigde / niet en konden wederleggen. Dat „zulks / namentlyk de dood des Konings in der „daad daar op gevolgd was ; dat men een Jon„geling genaamd Mahamud Xa , Zoon van den „overleden Ceifadim, aanstonts in zyn plaats tot „Koning gemaakt had / en dat den Xarafo de ge„heele Regeeringe / beneffens den gemelden Jon„geling en de Schat-en Geldmiddelen van 't Ko„ninkryk in handen had.

Den Koning van Ormus om hals gebragt en een ander in zyn plaats gesteld.

Don Louis begeeft zig na Ormus.

Don Louis zulk een grooten omkeering van zaken verstaan hebbende / begaf zig aanstonts op weg / eer het daar verder meede ging / en zynde ontrent tot aan de Kaap Mossandam gezeild / quam aldaar by hem een Schuit daar een voornaame Moor in zat / genaamd Mahamud Safuxa , om hem uit den naam van den nieuwen Koning te groeten / eenige ververssingen mede brengende. Ondertusschen had Don Louis voor dit bezoek / een Brief van den Factoor Ignacius de Bulhoin door den booven gemelden Dienaar van Don Garcia gekregen / den welken alzoo hy een Dienaar van den Grave Prior, zyn Vader / geweest had / hem het geen aldaar voorgevallen was / met meerder vryigheid als iemand anders berigt / en onderscheide andere dingen gezeid had : Dat de Regeerders van den Koning van ORMUS en alle zyne vertrouwste Vrienden , gewent waren te doen al wat haar luste ende geliefde , en daar na haare misdaaden met geld afkogten , dog dat se tot nog toe niemand gezien hadden die haar zulks verweten had. „En schoon hy hem zeer wel kende / en dat hy „wist dat hy zyn Vaders Zoon en Kinds kind „van zyne Voorouwders was / de welke nooit iets „met de Mooren gedaan hadden / maar door de „begeerlykheid haar de eer zoude hebben doen ver„geten / hy hem zulks egter indagtig maakte ; en „dat zoo hy den Koning eerst het bezoeken / en „hem eenige ververssingen toezond / gelyk zy ge„woon

Word uit de naam van den nieuwen Koning begroet.

Brief aan hem van den Factoor Bulhoin.

„ woon waaren te doen / beneffens de redenen waar 1522.
„ mede men d'ontſtelde gemoederen gemeenelyk tot
„ neder ſtelt / hy zig zoodanig zoude dragen / dat
„ men niets ter weereld konde merken ofte vermoe-
„ den. Want dewyl de Menſchen de welke hooge Indianen
„ waardigheden en Ampten bekleeden / hoe nauw groote agter-
„ dat ze op haare dingen letten / en haar waagten klappers en
„ van de quade tongen eenige oorzaak tot agter- omkoopers
„ klap te geven / zy egter veele laſteringen onder- van Men-
„ worpen zyn / zoo gaat dat in Indiën nog veel ſchen.
„ meer in ſwang / alwaar de Mooren en Heidenen
„ gewend zyn ieder-een zoodanig met giften en ga-
„ ven om te koopen / dat men daarom de luiden
„ hoe opregt en regtvaardig zy ook zyn / altyd ver-
„ dagt houd. Dit was dan ook de reden waarom Don Louis
Don Louis derzen Boode niet en wilde zien of hoo- wil den Boo-
ren / zoo dat hy hem door Triſtan Vaz de Velga de niet zien.
liet zeggen: Dat hy zoo digt by ORMUS was als
hy zag, dat hy hem aldaar zoude gaan verwagten,
en dat hy daar des Konings Brief zoude aannemen;
waar mede hy hem liet gaan.

Zoo haaſt als Don Louis tot Ormus aangekoo- Zyn komſt
men was / en onderzogt had al het geen hem nood- tot Ormus.
zakelyk ſtond te weten / niet alleen van Don Gar-
cia, maar ook van Ignacio de Bulhoin, den wel-
ken om de redenen die wy gezegt hebben / hem
van de waarheid van alles kon onderrigten / en
hy het zelve van hem opnemen als van een man
die zyn Eer lief had / beneffens nog andere treffe-
lyke hoedanigheden van voorzigtigheid en dapper-
heid die daar toe dienden / zoo ontbood hy des ko- Daar hy
nings Boode / en gaf hem gehoor in 't aanzien s'Konings-
van een ieder / beſtaande het zelve alleen in eenige Boode ge-
Hoffelykheden uit de naam van zyn Meeſter. hoor geeft.
Waar op Don Louis zeer heuſchelyk antwoorde;
dog wilde van zyne Geſchenken niet anders aan-
nemen als eenige groente / zeggende, Dat zulks op
Zee tot ververſſing zeer dienſtig was, en ook om
dat het van de hand van een Koning quam den
welken geen ſchuld en had aan al het quaad dat'er
binnen ORMUS gebeurd was.

1522.

Een andere Boode met koſtelyke Geſchenken.

Deezen Boode vertrokken zynde / quam daags daar na een ander van Coge Ceidadim, met twee Brieven / d'een van den Koning / en d'ander van Raez Xarafo, zynen Beſtierder / met veele Zyde ſtoffen en andere dingen die zy gewoon zyn aan Krygshoofden van aanzien te zenden. Deeze

En Brieven tot laſte van den overleeden Koning.

„ Brieven hielden niet anders in als van de ſchuld „ van den overleden Koning Torunxa, de eerſte „ aanvanger en oorzaak van al het quaad dat'er „ geſchied was / en dat zyn dood door Godts by„ zondere voorſchikkinge was toegekoomen / om „ zulk een quaad Menſch uit die plaatſe te trekken / „ maar dat hy Mahamud Xa de bevelen van den

Onderwerping van deezen aan den Koning van Portugaal.

„ Koning van Portugaal altyd gehoorzaam zoude „ wezen / en dat dit zyn eerſte bede aan hem was / „ namentlyk dat hy de verkiezing die zyne Mires „ van hem tot Koning van Ormus gedaan had„ den / wilde aannemen. Eindelyk / volgens den „ inhoud der gemelde Brieven / was den dooden / „ den ſchuldigen / en zy verdienden gunſt en gena„ de door de genegentheid die zy toonden / zonder „ dat daar in iets anders als gemeene dingen en „ van weinig belang ſtond.

Don Louis wilde op die reis mede geen van de Geſchenken die den Boode mede gebragt had / aannemen / maar antwoorde hem gelyk aan d'ander / alleen met heuſche pligt-plegingen; doch alzoo Co-

Voorſtel van Ceidadim.

gé Ceidadim op die tweede boodſchap als uit zig zelven aan Don Louis voorſtelde: Dat zoo hy hem zekerheid voor den Perzoon des Konings en alle de zyne wilde verſchaffen, hy aanſtonts na de Stadt zoude wederkeeren? zoo gaf hem Don Louis daar

Daar Don Louis op weigerd te antwoorden.

op tot antwoord: Dat hy hem geen beſcheid daar op konde geeven, alzoo zulks uit s'Konings laſt niet en geſchiede, maar alleen een voorſtel van hem was, doch dat als den Koning hem het zelve liet weten, dat hy dan zoude antwoorden; waar mede hy hem afvaardigde.

En houd raad met de zyne.

Deeze Moor vertrokken zynde / hield Don Louis raad met de Kapiteinen en voornaamſte Perzoonen die aldaar waren; henluiden deeze boodſchap-

pen

pen van den nieuwen Koning voorhoudende / en het geen deeze Mooz daar toe bewoogen had; het welk hem altemaal liften van Raez Xarafo dagten te weezen. Ook was het al agtien dagen geleden dat zy aangekoomen waren / en niet uitgeregt hadden / zoo dat hem dagt dat zy na Queixome behoorden te gaan / om in alle geval / en wat'er ook van koomen mogt / aldaar een beſluit te nemen / en niet op d'eene boodſchap voor / en d'ander na / te wagten / welk gevoelen van alle gevolgd wierd / zoo dat hy daags daar aan met het getty vertrok. 1522.

En beſluit daar op na den Koning te gaan.

Wyl ondertuſſchen Raez Xarafo op alle het doen van Don Louis paſte / doen hy verſtond dat hy van meening was na Queixome te gaan / vrezende dat den Koning Mahamud Xa, die hy tot de Koninklyke waardigheid verheven had / afgezet zoude worden / als van de regte ſtam niet wezende / en dat men de Zoon van den Koning Torunxa, twaalf Jaaren ouwd zynde / in zyn plaats zoude ſtellen / zoo liet hy hem de oogen uitbranden / geljk die Heidenen deeden aan alle die geene daar zy eenige vreeſ voor hadden; een zaak die zeer gebruikelyk in dat Koninkryk was / gelyk wy reeds gezeid hebben.

Vrees van Raez Xarafo daar op.

Zyn groote wreetheid.

De weet hier van wierd aan Don Louis onderwegen na Queixome gedaan; dog en was niet waar / maar alleen bedagt om hem nog meer gaande te maken / zoo dat zoo haaſt als hy daar aanquam / het welk was op den eerſten Jump / Coge Abraem, Geheim-ſchryver des Konings / Coge Ceidadim, en andere van de grootſte van't Land / hem uit den naam van den Koning met eenige ververſſingen quamen bezoeken / die hy zeer mingelyk ontfing / en de Geſchenken / als zynde Drugten van 't Land / aannam / om haar geen ergernis te geven / waar mede hy haar liet gaan.

De weet hier van aan Don Louis gedaan, dog niet waar bevonden.

Dog ondertuſſchen was de meening van Don Louis aangaande de ſtraffe die hy den Raez Xarafo en de Mooren die aan de Opſtand ſchuldig waren / wilde aandoen / den Koning en henluiden mede behendiglyk in zyn geweld te krygen / en haar ge-

1522. gevangen te houden / tot dat hy het aan zyn Broeder Don Duarte had laten weten / om te zien wat men daar mede doen zoude / op dat dat Koninkryk in beter handen / en van luiden die minder verdagt waren / zoude geraken.

Wil zyn voornemen aan zyn Broeder bekend maken.

Om daar toe te koomen gink hy met eenige weinige Perzoonen te raade / op dat de zaak geheim zoude blyven / en beſloot met haar goet vinden / om zulks zonder gevaar uit te voeren / volk te zoeken dat hem te land zoude helpen / terwyl hy zyn dingen ter Zee zoude doen. Hier toe vond hy twee Mannen van vermogen / de welke haare Landen in 't vaſte Land hadden / en onder deſ Konings gehoorzaamheid ſtonden / doch den Raes Xarafo een doodelyke haat toedroegen / waarom zy een vaſt opzet genomen hadden om alles / op wat wyze het ook weezen mogt / tot zyn ondergang aan te wenden. Een van haar was genoemd Mir Carcero welkers Voorouders langen tyd Beſtierders van 't Koninkryk Ormus hadden geweeſt / en d'ander Mir Corxet, zyn ſwager.

Vind twee groote Vyanden van Xarafo die hem daar in willen helpen.

Don Louis van haar vermogen en den toeſtant haarer zaaken in 't byzonder onderregt zynde / zond Rui Varella in 't ſtille aan Mir Carcero, en Antonio de Figueiredo aan Mir Corxet, de welke met haar over een quamen dat zy op zekeren tyd deſ Konings Huis zouden aanvallen / en dat Don Louis van een andere zyde hem gelyken zoude doen / en dat zy Raes Xarafo en alle die geene de welke oorzaak van al het voorgaande quaat waaren / zouden tragten in handen te krygen. Aan Mir Carcero beloofde Don Louis de beſtiering van Ormus, en aan den ander het geen daar hy mede te vreeden was.

Aanvang van d'uitvoering.

Dit dan alzoo met deeze twee Perzoonen over een gekoomen zynde / merkte Don Louis naderhand eenige koelheid in hemluiden / zoo dat hy beſloot met den Konink zelf en zyne Beſtierders daar over te handelen / waar hy nog quam een Gezant van den Xa Iſmaël den welken dertoenaards op weg was / door wiens toedoen Don Louis eenige din-

gen

toegaf/toonende dat hy zulks om zyns Meesters wil deede/ mitsgaders om hem te believen/ ...o de zelve zoodanig waaren/ dat hem de noot ...k als daar toe drong/ want niet tegenstaande ...veel tyd verloor/ en de Mooren geweldig woel... / en gestadig wat nieuws voor den dag brag... / zoo dat Don Louis middelen had om haar ...den staat daar zy in geweest hadden/ weeder ...rengen/ liever als haar volk in 't Tolhuis te ...en/ hy egter een groote zaak uitregtede.

1522.

Gezant van Xa Ismael, aan wien Don Louis eenige dingen uit nood toegeeft.

Dog het geen Don Louis het meeste hier toe ...gt/ was dat Mir Carcero hem liet ontbieden/ ... hy zig in die zaak niet en wilde steeken/ als ...de moeijelykheden overwoog die de Hoofdman... van de Vesting aan de Landvoogden veroor...kten/ die hy geerne gezien had dat gerust en stil ...den geleefd/ het welk hy voor de grootste Eer ...am die iemand konde wenschen.

Verontschuldiging van Mir Carcero.

Zyn Swager Mir Corxet verontschuldigde zig ...gelyks/ zeggende dat nademaal zyn Swager ...r meede niet en wilde te doen hebben/ dat hy ...lleen niet doen en konde. Dog behalven dat/ ...s'er nog iet anders van belang/ het welk Don ...uis een kort besluit dee neemen. Want hy wierd ...waarschoud dat Raes Xarafo zoo lang voor zyn ...en was/ dat hy voorgenomen had met den Ko...ng/ en zyn geheele schat na het Eiland Baha... of Chilao, een Stedeken op de Kust van Per...n, daar hy Raes Xarafo van daan was/ te ...gten/ en de voornaamste Kooplieden meede te ...men/ zoo dat Don Louis eindelyk op deze wy... met den Koning over een quam/ „ Dat hy Ko...ing met alle de zyne weder na Ormus zoude kee...en/ de twintig duizend Serafins die hy alle Jaa...en schuldig was/ betaalen/ en het Koninkryk ...rpelyk regeeren/ zonder dat de Kapiteinen zig ...n 't minst met zyne zaaken/ het zy ontrent de ...koop-handel of het handhaven der Geregtigheid ...onden bemoeijen/ mits dat hy alle de Portugy...e Gevangens/ met de Goederen die haar ont...omen waaren/ zoude los laaten/ als meede

En van Mir Corxet.

Overeenkomst van Don Louis met den Koning.

„ aan

1522. „ aan die geene die noch in 't leven waaren / het „ geene zy in de Opſtand verlooren hadden / bol„ gens de bewyzen/of het zeggen van geloofwaar„ dige getuigen/ goet doen/ als meede de Krygs„ loonen die zy tot aan den tyd van d'Opſtand te „ goede hadden / opleggen ende betaalen.

Dit Verdrag aldus geſlooten / en door Don Louis, den Koning en zyn Aguazil Xarafo, als deſſelfs Beſtierder / getekend zynde / zond den Koning aan Don Louis eenige ſchoone Peerlen/Goude Juweelen / en verſcheide ſtukken Goude en Zyde Stoffen voor den Koning en de Koninginne van Portugaal, mitsgaders voor hem zelve/ al het welk hy aannam / om aan den Koning met te myshaagen / en aan den Koopman *Ignacius* de Bulhoin liet ter hand ſtellen / om met het ander na Portugaal te ſchikken. En alzoo de Schepen die Jan Rodrigues de Norogna medegebragt had/ met Speceryen na dit Rych zouden koomen / zoo zond hy ze aanſtonds na Couchin, na dat hy deeze koſtelykheden daar in gedaan had/benevens de Krygsloonen der Soldaaten/ die den Koning van Ormus betaald had. In een van de zelve was Lopo d'Azevedo, in het tweede Duarte d'Ataide, en in het derde Manuel Velho, alzoo Pero Vaz Travazos, deſſelfs Kapitein / ziek tot Ormus lag.

Die Don Louis koſtelyk beſchenkt om zulx na Portugaal te zenden.

Deeze Schepen weezende by Maſcate aan een water-plaats die men Coge Atar noemd / kreegen zulken ſterken ſtorm / terwyl zy by nagt ten anker lagen / dat dat van Duarte d'Ataide tegen de Kuſt gedreeven wierd / zoo dat hy zelf met zyn Zoon / Vaſco Martins de Mello; Jan Rabella, Don Garcia Coutinho, geweezen Kapitein van Ormus, en verſcheide andere Heeren elendig verongelukten. Doen den Stormn eerſt begon / ſtiet hy tegen het Schip van Lopo d'Azevedo, het welk hy geweldig beſchadigde / en waar door het zelve gelykelyk daar meede te gronde zoude zyn gegaan / indien hy door Manuel Velho niet geholpen of gered was geworden/inboegen het meeſte goed/ dat na de grond gezonken was/door de hulp en byſtand van den Xec

Een Schip en veel Heeren door ſtorm verongelukt.

Een ander zeer beſchadigd en gered, en 't goet geborgd.

van

1522.

n Maſcate, den welken verſcheide Duikers tot
n einde na de grond zond / nog gebergd wierd.
Deze weldaad wierd door d'onze aan deezen
c Rachid / vooz haar vertrek wel rykelyk ver-
den / alzoo zy hem het leven op de volgende
ize bergden. Want nademaal hy Raes Delami-
:, Broeder van Raes Xarafo, in de Paſ die hy
ſchermde / gelyk wy hier vooren gemelt hebben /
n halſs gebzagt had / zoo is 't dat zoo haaſt als
arafo het Verdrag hier boven gemeld / met Don
ouis getroffen had / zonder langer te wagten / een
ienaar met gewapend Volk in een ſchuit uitzond /
n deezen Xec Rachid, tot wraak van zyns Bzoe-
rs dood het leven te beneemen.

Die weldaad met het bergen van des weldpenders leven vergolden.

Toeleg van Raes Xarafo;

Manuel Velho dit verſtaan hebbende / ging me-
met een deel gewapend Volk in zyn Sloep zit-
n / om water tot Coge Atar te gaan haalen / daar
ezen Vienaar van Raes Xarafo zig bevond / waar
n hy aanvallende / hem aanſtonds in zyn eige
uit gevangen nam / alzoo zyn Volk aan land
ag / en bragt hem met de Roeiers aan zyn Schip /
waar hy Xec Rachid ontbood / haar weeder zaa-
en verzoende / en daar op aan Don Louis en Ra-
Xarafo ſchreef.

d'Uitgezonde Moordenaar gevangen.

Raes Xarafo met den weldoender verzoend.

Na dat dit alduis verrigt was / en de twee Sche-
n van de ſchade die de zelve dooz het onweder
leeden hadden / herſteld waaren / vertrokken zy
zaamentlyk na Indiën, alwaar ze behouden aan-
amen. Don Louis de zaaken van Ormus in den
aat die wy gezeid hebben / meede laatende / alzoo
y op de Schepen van Mecha na de punt van Dio
oude gaan paſſen / zoo is 't dat hy vertrok / al-
o het Mouzon daar toe reede lag / met hem nee-
nende vyf Galioenen, een Schip en een Carveel.
ontrent Dio gekoomen zynde / nam hy een Schip
aar weinig goet in was / dog alzoo hy een ſtozm
reeg die hem op den zeſtienden September na
haul toe dreef / en wyl het weer hem niet meer
iende / zoo vertrok hy van daar na Goa, daar
y zyn Bzoeder Don Duarte vond / den welken in
uitterſte droefheid was / over de tyding die hy

Vertrek van Don Louis om op de Schepen van Mecha te gaan paſſen.

En van daar na Goa.

met

1522. met een van de drie Schepen / het welk / gelijk wy in 't vervolg zullen zien / in 't Jaar vyftien honderd twee en twintig vertrokken was / uit dit Koninkryk ontfangen had.

Terwyl Don Duarte de Menezes de Predicatie van den Bisschop Don Fernando, Klooster-broeder van d'instelling van St Franciscus, op een Sondag tot Goa na gedaane Misse / hoorde / quam 'er een man die hem een Geschrift overgaf / komende van Don Pedro de Castelbranco / Soon van Don Pedro de Castelbranco, den welken als Kapitein van een Schip tot Goa aangekoomen was / van drie de welke van dit Jaar van vyftien honderd twee en twintig na Indiën vertrokken waaren / zynde Kapiteinen van de twee andere Diego de Mello, den welken met het Schip van Jan Rodrigues de Noronha voor Kapitein na Ormus ging / en Don Pedro de Castro, Soon van Estevan de Castro / de welke alzoo ze in Indiën niet en konde koomen / tot Mozambique overwinterden / waar van wy hier na breeder zullen spreeken.

Don Duarte over des Konings dood bedroefd.

Don Duarte het Geschrift uitgeleezen hebbende was zyn droefheid zoo groot daar over / dat hy de zelve niet konnende verbergen / een doek over zyn aanzigt dede / zoo dat die geene die hy hem stonden / meenden dat zyn Vader / of den Grave Prior overleden was: dog met den Boode verstaande dat het den Koning Don Manuel was / zoo was onder de Predicatie en de Mis een gestadige droefheid / en verooraakte in alle een groote ontstelteniſſe. Dog het geen het zelve nog meer vermeerderde / was dat men zag dat van drie Schepen de welke dat Jaar uit het Ryk vertrokken waren / niet meer als een daar van in Indiën gekoomen was / zoo dat het scheen dat met des Koonings dood alles ons tegen liep / niet tegenstaande een ieder zig in den Prins Don Jan zynen Soon / den welken voor Koning uitgeroepen was / uit oorzaak van zyne bekende deugden / ten hoogsten vertroostede / en de hoop van de belooninge van zy-

Droefheid van een ieder daar over.

1522.

ie dienſten geenzins en verloor.
Op deeze tyding liet Don Duarte op den zelven
ond op ſwaare ſtraffe uitroepen: Dat niet alleen
ieder zig in den rouw zoude hebben te kleeden,
ar ook alle zyne Slaven, zoo Mooren als Hei-
nen, zonder eenige uitzondering. Ook liet hy
e de noodige Lyk-pligten met de Avond-dienſten
groote plegtelikheid zingen / en daags daar aan
Mis en de Predicatie voor de Ziel van den over-
den Koning op de wyze van dit Rik / door een
er met alle bedenkelyke aandagt by woonen.

Gebod van Rouw aan te nemen en lyk-pligten over des Konings afſterven.

Na dat dien Heer alle deeze dingen / zoo van het
kend maken van des Konings overlyden, als
n de blyde uitroepinge van Don Jan den derden
t Koning van Portugaal met alle moogelyke pragt
dde doen verkondigen / ſchynt het dat Godt toe
t dat hy zulks dede als Zoon van zyn Vader
on Menezes, Grave van Tarouca, en Prioor van
ato, den welken Groot-Vaandrig van dit Rik
ag / in wiens plaats hy quam / welken Graaf
an gelyken in dit Koninkryk tot Liſſebon dede.

Deeze plegtelikheden wierden niet alleen tot Goa,
aar ook in alle onze Sterktens van Indiën pleg-
lyk waargenoomen / en den Koning van Ormus
am den rouw aan / als Onderworpeling van den
oning, en die van Cananor en Couchin als zyne
rienden en Dienaars.

In het leſt van alle deeze Dier-tyden quam Don
ouis, gelyk wy gezegt hebben / van Ormus tot
oa, ſtapte by nagt aan land / en begaf zig na
Don Duarte, alwaar de droefheid op nieuw aan-
ing; want behalven dat zy een Heer en Koning
erlooren die haar tot zulk een grooten ſtaat als
inderen van haar Vader verheven had / den wel-
en om zyne ſchoone hoedanigheden in die agting
leef waar in hy tot nog toe van een ieder gehou-
en was / zoo bleef hy daar-en-booven zonder het
Ampt van Opper-Hofmeeſter van het Huis des
Konings / het welk de grootſte Bedieninge van het
elve is.

Verwieuwing van droefheid tuſſchen Don Duarte en zyn Broeder.

Dit Ampt had hy al van den Prins Don Alfon-

1522. fonzo, Zoon van den Koning Don Jan de twee-de, voerende doen ter tyd de Eer-naam van Graaf of van Prioor van Crato nog niet / want die kreeg hy van den Koning Don Manuel, alleenlyk om zyne begaaftheden van Dapperheid / Edelmoedigheid en andere deugden die een Edelman paſſen. En door de manier van de zelve te geven / verkreeg hy nog meer Eer en gunſt als in het Ampt zelfs. Want nademaal'er in die tyd veel Edele en magtige Heeren waren / de welke zulks / volgens het oordeel van een ieder / al zoo wel verdienden als hy / zoo zeide den Koning in 't openbaar: Dat hy hem die eer aangedaan had, om dat hy hem altyd de waarheid onbeveinſt, en niet na de oogen geſprooken had. Door die woorden toonde den Koning zyn regtvaardigheid en ernſt / en dat hy een Pand van de Dieners was / en hy prees dien Heer uit kragt van de voornaamſte hoedanigheden die een Menſch kan hebben om neffens de Koningen te gaan / zoo ze zoodanig zyn / dat de woorden en de werken haar die naam waardig maken.

Vertrek van Don Duarte na Couchin.

Dog om tot Don Duarte de Menezes weder te keeren / zoo zullen wy zeggen dat hy met die droevige tyding na Couchin ging / om de Schepen de welke in dit Jaar na dit Ryk zouden vertrekken / aldaar af te laden; en alzoo de twee andere de welke met Don Pedro gekoomen waren / de Winter aldaar over bleven / zoo is't dat van dat Jaar niet meer als deeze Schepen quamen / daar Kapiteinen op waren / Garcia de Sa; Aires da Silva; Baſtiaan Ferreira, en Diego Calvo in een Schip van Don Nuno Manuel, het welk aan het Eiland St. Thomé aanquam / alwaar het zelve door de Franſſe beroofd wierd / Manuel Gil, Zoon van Duarte Triſtan, Reeder en Eigenaar van 't Schip daar hy in quam / en Sancho de Toar, koomende van Sofalla.

Schepen van dat Jaar in Portugaal gekoomen.

Laurenzo de Mello na China gezonden.

Ook zond hy Pero Laurenzo de Mello na China, met Martin Alfonſo de Mello Juzarte, den welken eerſt na Pedir ging om Peper in te nemen / dog Pero Laurenzo wierd door een Onweder na d'Ei-

'Eilanden van Andramu, leggende aan de kust van 't Koninkrijk van Pegu gedreven en verongelukte ook aldaar / na dat hy al van den tyd van Diego Lopez de Sequeira reisvaardig geweest had / ophoudende dat zyn vertrek doen ter tyd uitgestelt wierd / om voor die tyd noch in 't leven te blyven / tot dat hy zyn einde aldaar vond. Mede zond hy Andries de Brito na Malacca met zyn eigen Schip om zyn voordeel aldaar te doen / alwaar hem overquam het geen wy hier na zullen verhalen. Wat de twee andere Schepen aangaat die wy gezeit hebben dat tot Mozambique Overwinterd hadden / en daar Kapiteinen op waren Diego de Mello en Don Pedro de Castro, wilde Jan de Mata, die aldaar Kapitein en Factoor was / daar voordeel uit trekken / op dat het volk niet ledig zoude loopen / en vermits het zelve in die Maanden aan land gaande / ziek konde worden. En was de oorzaak die hem daar toe bewoog / deeze volgende:

1522.

Verongelukt in 't Ryk van Pegu.

Jan de Mata zoekt voordeel te trekken uit het overwinteren tot Mozambique.

Twee Moozen / Heeren van de twee Eilanden / Zenzibar en Pemba, leggende zeer na aan de Kust van Mombassa, hadden zig tot Onderworpelingen van den Koning van Portugaal gemaakt / en betaalden hem eenige erkentenissen; waar tegen de Eilanden van Querimba weder andere schuldigheden aan de zelve moesten afleggen; doch alzoo ze zeer naburig aan den Koning van Mombassa waren / zoo is 't dat ze door hem / als onzen Vyand / ondersteund wordende / de zelve niet alleen weigerden te voldoen / maar haar zelfs den Oorlog aan deden / waar over zy al verscheide reizen aan Jan de Mata geklaagd hadden; en dat zulks de oorzaak was dat ze hem de gemelde schuldigheden niet en konden betaalen. Deeze twee Heeren van Pemba en Zenzibar dan ziende dat de gemelde twee Schepen aldaar Overwinterden / zonden eenige Booden aan Jan de Mata met dat verzoek / den welken zulks aan de Kapiteinen bekend maakte / haar vertoonende hoe zeer des Konings dienst daar aan gelegen was / en met eenen voorhoudende dat zy de gemelde Moozen van Querimba eenige straf

Oorlog tusschen twee Moorze Heeren over het betaalen van Schattingen aan Portugaal.

Digitized by Google

1522. den opleggen / en haar onder de gehoorzaamheid van die Onderwoppelingen des Konings mogten brengen / om haar de erkentenissen die zy een tyd lang niet opgebragt hadden / te doen betaalen. Diego de Mello zynde tot den dienst van het Kapiteinschap van Ormus geschikt / en eenige redenen opgebragt hebbende waarom hy zulks niet en konde doen / wierd het zelve door Don Pedro de Castro aangenoomen / zoo dat hy een Schip / (daar Pero de Montarroyo, den welken Kapitein van die Kust was / op gebood / met de groote en kleine Sloep van zyn Schip / beneffens twee of drie Vaartuigen van het land met honderd man) toerustede / waar onder deeze volgende Edelluiden waren / de welke met hem wilden gaan / namentlyk Don Roque de Castro, zyn Broeder / Don Henrique d'Essa, Christoffel de Souza, die voor Kapitein na Chaul ging / Antonio Galvaon, en andere deftige Heeren / de welke gezint waaren lof en eer in te leggen.

Pedro de Castro neemt voor de nalatige te straffen.

Zy luiden aan het Eiland Querimba gekoomen zynde / daar een Volk-ryke plaats / en aangenaame Lantsdouw aan de Zee-kant was / verdeelde Don Pedro zyn volk in twee hoopen / waar van hy d'een aan Chirstoffel de Souza, vermits de uitstekende hoedanigheden van zyn Perzoon / gaf / en belaste hem dat hy de Strand laatende leggen / de Plaats van boven binnen in 't Land zoude gaan berennen / en hy begaf zig met d'andere Troep na de Strand. Zyluiden ieder in die order na haar bestemde plaats gaande / wierden met veele Pylen ontfangen / en daar tegen door de onze met goede Lancien en Houwer-slagen bejegend. Ondertusschen was aldaar een Neef van den Koning van Mombassa, die den optogt der onze verstaan had / met veel volk tot hulp der Mooren aangekoomen / den welken op den Troep van Don Pedro aanviel / dog hy hoefde zig niet veel te beroemen op de eer die hy aldaar verkreeg / alzoo d'onze hem zoo wel ontfingen / dat hy haar met der haast de hielen liet zien.

d'Uitvoering van den aanslag.

Door Gevegten.

Een Neef van den Koning van Mombassa komd de Mooren te hulp.

Wat

1522.

Wat Christoffel de Souza aangaat die had zulk een langen weg buiten de plaats gegaan, dat zyn Volk zoo moede was, dat ze het rusten meer van nooden hadden als tegen de Vyanden te trekken, om haar te bevegten; dog alzoo zy van zyn Optogt verwittigd waaren, gingen zy hem zelf in 't gemoet, en was het Gevegt zoodanig, dat hy zelf, benevens Nuno Freire, Louis Machado, en andere van zyn volk gequetst wierd.

Christoffel de Souza met veel van zyn volk gequetst.

Dog eindelyk keerde de kans zoodanig, dat de Vyanden de plaats mosten ruimen, die ryk en groot was, en die Don Pedro naderhand in de brand liet steeken;

Krygt het daar na beter en veel roof.

maar op dat de onze niet anders als de Eer van die Togt zouden hebben, zoo verslond de Zee alle den roof die ze al te gretig in haare Schepen gelaaden hadden:

Die de Zee verslind.

Want vermits dat de gemelde Schepen daar door zoo diep gingen, zoo raakten ze met het vallen van 't water op 't droog. Dog toen de vloed weder quam, nadermaal zy meer op zy als anders lagen, keerden zy het onderste boven, en aldus werden ze haaren buit quyt; dog hadden egter het geluk van zelf er uit te raaken.

Maar 't volk ontkomt het gevaar.

En zoude de schade aldaar in de Haven nog grooter zyn geweest, als na dat zy veroverd waren, want zy door den grooten arbeid die ze in 't water verdeelen mosten uitstaan, zonder twyffel t'eenemaal zouden zyn gebleeven, zoo dat Don Pedro vermits de wind hem na Mozambique niet en diende, het Schip daar hy op was, met het meeste Volk na Malinde moest laaten gaan, in meening om het zelve na Cochin gezonden, aldaar te gaan vinden, gelyk hy deede. Hier door moest Don Pedro in een land-schuit gaan zitten en langs de kust zeilen, die hy niet na verdienste betrachten. En alzoo hy met de driedendaagse koorts gequeld ten anker lag, zoo vermaakte zig Don Christoffel, Zoon van Filip de Castro, en andere, door de honger geperst, aan land te gaan, en aldaar Vrugten te plukken; dog eenige Negers van 't land haar gezien hebbende, gaven haar met Pylen agter het, en vervolgden haar tot aan de Strand, het welk

De Zoon van Don Castro aan land om vrugten te plukken, door de Negers aangetast.

1522. door Don Pedro gezien zynde / ſtond hy op / zoo hoogzig als hy was / en ontzette haar alzoo / dog Chriſtoffel wierd zoo gevaarlyk gequetſt / dat hy het daags daar aan beſtorf.

Gemelden Zoon ſterft van zyn quetzuren.

Eindelyk hy Don Pedro in deeze Barck / Chriſtoffel de Souza in een ander / en Antonio Galvaon in de Sloep / een ieder voor zyn deel / leeden veel meer ongemakken van honger / dorſt en andere rampen om tot Mozambique te koomen / als ze gevaar in 't Gebegt voor Querimba uitgeſtaan hadden / zoo dat eer ze na de nabuurige Eilanden vertrokken / hy Don Pedro quamen / vreezende door hem te werden geſtraft / en begaven zig onder de gehoorzaamheid van Zemzibar en Pemba, zynde dit het einde van zyn Togt / waar door Jan de Mata de ſchattingen die de Mooren ſchuldig waaren / volgens zyn oogmerk kreeg.

Geleden ongemakken.

Pedro en Diego de Mello na Indiën.

De tyd eindelyk gekoomen zynde / vertrokken Don Pedro en Diego de Mello na Indiën; dog het ſchynt dat de ongevallen die den eerſten op zyn gaan en heeren na Querimba uitgeſtaan had / nog niet genoeg en waaren / want hem wederbooren nog ſwaarder in de Haven van Goa, daar hy ten anker lag; alzoo zyn Schip / genaamd Nazare, het welk zeer oud was / en van de grootſte die ooit in dit Ryk gemaakt zyn / door een groot Onweder quam te vergaan.

Het Schip van den Overſten vergaat.

Om weder tot Don Duarte te keeren / den welken / gelyk wy gezegt hebben / de Schepen de welke na dit Ryk geſchikt waaren / en andere na verſcheyde kanten afvaardigde / zoo beſtelde hy twee Vlooten / d'eene om zelf na Oormus te gaan / en een einde van de zaaken die zyn Broeder Don Louis in den ſtaat die wy gezegt hebben / gelaaten had / te maaken / en d'ander voor den zelven Don Louis, om Don Rodrigo de Lima, die Diego Lopez de Sequeira, gelyk wy hier vooren gezien hebben / voor Gezant na den Preſter gezonden had / van het Naauw van de Roode Zee af te haalen / welken Don Louis nog voor hem vertrokken zynde / zullen wy hier na van zyn wederwaaren ſpreeken.

Twee Vlooten door Don Duarte uitgeruſt.

Wat

Wat Don Duarte aangaat / zoo haast als hy vaardig was / vertrok hy met zes Schepen / daar Kapiteinen op waaren Don Vasco de Lima; Franciſco de Mendoza; Franciſco de Souza Tavares; Denis Fernandes de Mello; Baſtiaan de Norogna, en Louis de Norogna, Gebroeders / ieder in zyn Galei. 1522.

Tot Chaul aangekoomen zynde / bleef hy daar niet langer als hy van nooden had / om Simon d'Andrade, Hoofdman van de Sterkte / eenige dingen die dat Gebouw aangingen / te belaſten / van waar hy de Kuſt van Dio wat verre van land voorby zeilde. De Galeyen van Baſtiaan en Louis de Norogna van de Vloot vry wat afgezonderd zynde / ontmoetteden onderweegen een Moorſs Schip zeer ryk geladen / koomende van Pegu, en tot Reiner, een Stadt binnen de Baai leggende 't huis hoorende. Zy begeerig om het Schip te nemen / hielen zig in 't eerſt zeer ingetogen / derwyze het zelve niet enteren / alzoo het zeer hoog van boord was / en zy daar en tegen zeer leeg / gelyk alle de Galeyen gemeenlyk zyn / doch zy begonden het dapper te beſchieten / invoegen het zelve door de Kanon kogels gelyk als doornageld was: En alzoo zulks by nagt geſchiede / zoo is 't dat op dat het haar niet ontſnappen zoude / zy het van weerhanten bezetteden / en tot aan den ogtend wagteden. Bey de Norognas taſten een groot Moors Schip aan.

De Moozen ondertuſſchen ziende dat ze bynazonken / vermits het Schip / als gezegt / gewelddig doornageld was / beſlooten haare leevens te wagen / nademaal zy het goet niet en konden bergen / en zetten 't op een van de Galeyen daar zy ooreelden dat de minſte wagt op gehouden wierd / en zoo als zy naaſt de maſt van de Galei quamen / maakten zy haar Schip zoetjes daar aan vaſt / en zoo haaſt als zulks gedaan was / begonden zy op de ſlaapers dapper aan te vallen / de welke hier door zoo ſchielyk verraſt zynde / zonder lang beraad aanſtonds over boord ſprongen / en na d'andere Galei ſwommen / de welke meede / of ten minſten Loosheid der Mooren. Ons volk vlugt uit de Galey.

Digitized by Google

1522. de geene die daar binnen waaren / daar door zoodanig verstelt wierden / dat ze om d'ander Galei / of om de Mooren die de zelve zoo fyntjes verrast hadden / niet eens en dagten. Ondertusschen zonk het Schip der Mooren kort daar aan / waar op zy in de genomen Galey overstapten / en quamen alzoo behouden tot Reiner aan / te weeten die geene die uit het gevegt ontkoomen waaren / alwaar Melique Saca, Zoon van den grooten Melique Az, welken laatsten over wat meer als anderhalf Jaar gestorven was / de gemelde Galey aanstonds liet koopen / en de zelve tot een gedenk-teken met Prezenning overdekt / aan alle de Rumes die aldaar quamen / liet zien / zeggende dat haare weerlooze Landsluiden de zelve aan de onze afgenomen hadden.

Moors Schip zinkt.

Stappen in de Galey en koomen behouden 't huis.

Die Galey tot een eeuwig gedenkteeken van dapperheid gehouden.

Deeze twee Broeders ondertusschen tot Mascate aangekoomen zynde / was het misnoegen aldaar zeer groot over haar / niet alleen van Don Duarte, maar ook van alle andere / de welke haar over al te groote lafhartigheid beschuldigden / dat ze ten minsten de Mooren in de genomen Galey niet en hadden vervolgd. Dog eer dat wy met den gemelden Don Duarte tot Ormus koomen / willen wy eerst melden wat aldaar zederd het vertrek van Don Louis van daar voorgevallen was / en den staat waar in Don Duarte die Stadt gevonden had / die zeer verscheide was van het geen dat hy zig zelven inbeelde.

Tyding die Don Louis tot Ormus verstond.

Ten tyde als Don Louis tot Ormus was / en na dat hy het zoo verre gebragt hadde dat den nieuwen Koning hem beloofd had binnen die Stadt te koomen woonen / zoo wist hy wel dat den gemelden Koning / die maar dertien Jaaren oud was / als ook zyne Mires en de voornaamste van de Stadt / zeer onschuldig waren aan al het geen dat'er geschied was / maar dat het zelve alleen door Racz Xarafo, die alles in zyn geweld gehad hadde / bygekoomen was. Want in die tyd was den Xec, Schoon-Vader van den overleden Koning Torunxa, door wien hy ontbooden was / al nit

Qucix-

Queixome verdreven / als ook Mir Mahamed Mo- 1522.
ado, aan wien hy alle haar goed afgenoomen had.
En alzoo Don Louis verwittigt was dat zoo lang
als den meer gemelden Raez Xarafo in 't leven zou-
de weezen / de zaken van Ormus tot geen ruſt zou-
den konnen worden gebragt / nademaal hy een
heer doortrapt en ſchrander man was / die alles
door zyne liſtige ſtreeken een andere heer zoude kon-
nen doen nemen / en een groote ſteun in zyne voor-
nemens aan Raez Xabadim, zyn Swager / had /
die hy Don Louis niet en konde magtig worden /
zoo beſtelde hy eenen Raez Xamexir, een man die Zyn beſtel om het werk te regt te helpen.
bequaam was tot het uitvoeren van allerley aan-
ſlagen / te meer om dat hy zag dat hy daar niet
vreemd van was / uit oorzaak van den haat die
hy Raez Xarafo toedroeg / om hem en zyn Swa-
ger het leven te benemen / hem het Guazilaat van
het Ryk daar voor beloovende / beneffens tien
duizend Serafins; en hier van wierd een Geſchrift
gemaakt / mits dat hy het werk binnen veertig
dagen zoude uitvoeren. Ook gaf hy een Geſchrift
van vergiffenis van die daad / om aan de Stads-
Voogd van Ormus te vertoonen / hem voorhou-
dende hoe hoog des Konings dienſt daar aan gele-
gen was dat het zelve alzoo geſchiede.

Deezen Raez Xamexir hebbende het werk op zig Vertoog aan Don Louis gedaan.
genoomen / en ziende hoe zeer dat Xarafo op zyn
hoede was / zeide tegen Don Louis dat zulks niet
en konde worden uitgevoerd voor dat hy na Indiën
vertrokken was / alzoo Xarafo als dan zoo agter-
dogtig niet en zoude weezen / en overzulks zoo veel
volk tot zyn beſcherming niet by hem zoude heb-
ben. Don Louis dan vertrokken zynde / was den Xarafo van zyn vrees verloſt door het vertrek van Don Louis.
Xarafo verloſt van de vreeze die hy voor hem ge-
had had / en hem dagt dat hem binnen Queixome
niemand meer hadde 't ontzien / invoegen hy niet
anders en zogt als na Ormus niet te gaan / gelyk
hy met Don Louis afgeſproken was / maar hy
deed het nog eer als hem diende; want Raez Xa-
mexir ziende dat den tyd gekoomen was / en zyn
hans waarnemende dat Raez Xabadim na den ko-

1522. ning ging / viel hy op hem aan in 't midden van des Konings Hof / alwaar hy hem het leven benam. Van daar wilde hy van gelyken ten huize van den Xarafo gaan doen ; doch die van 't voorgevallene verwittigd zynde / hoog by tyds het hazepadt / en liep van 't eene huis in 't ander / tot dat hy uit een venster sprong. En alzoo zyn leven in zyn Geld bestond / zoo liep hy eens loefs na zyn huis / alwaar hy drie Koffers geopend hebbende / met zyne Dienaars in een Schuit stapte / en daar mede na strand ging / alwaar aangekoomen zynde / liet hy zyne Koffers van huis halen / en begaf zig daar op na Jan Roiz, Kapitein van de Sterkte, die hy zeide dat Raez Xamexir, met eenige van zyn aanhang / zyn Swager om 't leven gebragt had / en dat hy van gelyken met hem zoude hebben gedaan / zoo Godt hem niet wel bewaard had ; en dit alles om dat hy van meening was na te koomen het geen hy met Don Louis verdragen was / namentlyk den Koning na de Stadt te brengen / het welk den ander met zyne Vrienden en aanhangers niet en wilde doen / weshalven hy zig met de zyne onder de bescherming van die Stadt van den Koning van Portugaal, daar hy Kapitein van was / quam begeeven / hem biddende dat hy hem wilde beschutten / en hem verlof geeven om weder na zyn huis te keeren.

Raez Xabadim vermoord.

Xarafo neemd de vlugt.

Verhaald de moord aan de Kapitein van de Sterkte.

Verzoekt zyn bescherming en verlof om na huis te keren.

Jan Roiz zig verrast vindende / alzoo hy nergens van verwittigd was / en niet weetende wat hy doen zoude / zeide tegen hem dat hy zig een weinig tot rusten zoude begeeven ; dat hy niet ten eersten na zyn huis zoude gaan / alzoo hy aldaar veiliger by hem was / of dat hy anders doen zoude wat hem beliefde / alles om hem zoo veel te gerusten te stellen.

Besluit tot zyn vasthouding genoomen.

Zoo haast als hy vertrokken was / hield Jan Roiz raad met eenige voornaame Persoonen / welke alle van gevoelen waren dat men hem zoude laten halen / en voor-eerst in verzekering houden / tot dat men wist hoe dat het eigentlyk met hem stond. Hy dan door den Koopman Ignacio de Bul-

hoes

oes gehaald zynde / wierd hy in een Kamertje ge- 1522.
ragt / en hem Manuel de Vasconcellos tot een
Bewaarder gegeven. Nauwelyks was hy alzoo
verzekerd / of daar quam aanstonts last van den Des Konings
koning aan Jan Roiz, om dien Verrader gevan- last daar toe.
en te nemen / en dat hy hem niet geloouden zou-
e / wat hy hem ook mogt koomen te zeggen / al-
oo hy heur de redenen zoude laten weten waar-
m hy zoodanige vasthouding verdiend had; ge-
yk hy dan ook dierghelyken boodschap van Raez
Cameir kreeg.

Xarafo ondertusschen verstaande dat hy door den
koning en door zyn Vpand / vermits de reets ge-
oomene boodschappen / en de geene die nog alle
uren quamen / beschuldigd wierd; dat men hem
net de Opstand van Ormus betigte / en dat hy den
koning tot die tyd toe opgehouden had / zonder
n de Stadt te willen koomen / zoo verswaarde hy
en misdaad nog zoo veel te meer / zeggende te-
gen Jan Roiz: Dat hy wel verzekerd mogt zyn dat Wat Xara-
den Koning nooit tot ORMUS zoude koomen, al- fo tegen
oo alle die geene die by hem waren, hem rieden den Kapitein
lat hy het niet doen en zoude, en dat hy voor ze- van de Sterkte
er mogt weten dat hy het afzetten van zyn Ko- zeid.
ingschap, of het ombrengen van zyn Perzoon niet
n konde ontgaan; en dat hy van meening was iets
ot dienst van den Koning van Portugaal te doen,
waar voor hy zyn Vrouw, Kinderen, en een ge-
eelte van zyne goederen tot ORMUS in gyzeling
iet, alzoo hy het ander van doen had om volk en
yne Vrienden by malkandere te krygen. „ En was
, dit zyn voornemen / dat hy alleen met de hulp
, van honderd Portugyzen het Eiland Queixome
, zoude gaan aantasten en in de grond verdelgen /
, en dat hy met zyne Vrienden en Magen zig sterk
, maakte / Ormus in korten tyd vol volk / en tot
, dien zelven staat te brengen daar het voor de Op-
, stand in geweest had / en dat alle de inkomsten
, van dat Koninkryk voor den Koning van Por-
, tugaal zouden zyn / alzoo het Koninkryk hem toe-
, quam / en dat'er geen Koning hoefde te wezen /

1522. „ alzoo zyn Opperhoofd genoeg was / alle het wel-
„ ke hy aannam te beschikken / en op zyne kosten
„ uit te voeren.

Den Koning verzoekt hem tot straf te hebben.

Den Koning alle deeze dingen verstaan hebbende / liet den Kapitein Jan Roiz verzoeken dat hy hem den gemelden Xarafo wilde in handen stellen / om hem over zoo veel quaad als hy tegen zyn Perzoon en goederen gedaan had / na behooren te straffen; dog deeze sloeg dit af om goede redenen / maar liet den Koning in tegendeel weten dat zoo Xarafo de regte oorzaak was dat hy tot dus lang binnen Ormus niet gekoomen was / waar het nu hy buiten zyn magt was / aan scheelde dat hy niet en quam / en inzonderheid nu de tyd al zoo lang verscheenen was dat hy beloofd had het zelbe te zullen doen.

Dat afgeslaagen word.

Vraag aan den Koning gedaan.

Den Koning ziende dat Jan Roiz hem niet en antwoorde gelyk hy van hem verwagt had / maar dat hy hem in tegendeel over zyn lang agterblyven beschuldigde / en dat hy daar uit wel oorzaak zoude konnen neemen om te gelooven dat al het geen den Xarafo hem aangaande het inneemen en het vernielen van 't Eiland Queixome gezeid had / de waarheid was / zoo besloot hy met zyne Raadsluiden eindelyk tot Ormus te koomen / gelyk hy op den vyf-en twintigsten November desselven Jaars vyftien honderd twee-en twintig deede. Dog schoon zyne Mires, het welk zyn beste en uitgelezenste volk was / en zyne aanzienelykste Koopluiden met hem quamen / zoo bragt egter niemand van haar zyn Vrouw / Kinderen / of eenige Goederen meede.

Waar op hy binnen Ormus komt.

Den eersten dag sliep den Koning buiten de Stadt onder Tenten / alzoo hy meer voor de quaadaardige streeken van den Raez Xarafo, als voor den Kapitein zelf en ons volk bedugt was / want hy vreesde dat hy ietwes tegen hem mogt besteeken hebben dat al in 't werk gesteld zoude zyn geweest eer den gemelden Kapitein eens by de hand geweest had. Die nagt ging egter heel stilleties door / en daags daar aan begaf zig den Koning na

zyn

huis / daar Jan Roiz hem ging begroeten / en 1711.
n de vreeſ die hy opgevat had / geruſt ſtelde /
i verzekerende dat hy Raez Xarafo tot aan de
ſt van den Gouverneur Don Duarte wel zou-
ewaaren / aan wie hy hem zoude overleveren.
Na dat deeze en andere dingen tuſſchen henluí-
voorgevallen waaren / quam Raez Xamexir ,
den Raez Xabadim om 't leven gebragt had /
Kapitein Jan Roiz bezoeken / als wanneer daar
een Mooz was / of hy zag na de Ameas van
e Sterkte / niet twyffelende of hy zoude aan-
dis daar aan opgehangen worden / dog alzoo
de ſchriftelyke beloften van vergiffenis van Don
uis meedegebragt had / zoo ging hy van daar
het huis des Konings met een koſtelyke Tyde Moordenaar van Xabadim gaat den Koning bezoeken.
i die Jan Rois hem gegeeven had / en een Hoofd-
zel het welk men aldaar aan die geene die wat
elyks uitgevoerd hebben / gemeenlyk geeft /
ar over alle de Moozen ten hoogſten verwon-
d waaren / haar niet konnende inbeelden hoe
ig weezen kost / zoo dat ze hem alle geluk gin-
wenſſchen / gelyk aan iemand die een groot
aar ontkoomen was.
Na deeze eerſte bezoeken begonden alle de voor-
amſte Moozen groote klagten tegen Raez Xa- Groote klagten tegen Raez Xarafo.
o in te brengen / den Kapitein uit den naam
i den Koning van Portugaal biddende dat hy
n in de Yzers wilde ſlaan / alzoo hy haar alle
elmagtig beſtoolen had / als zynde een zeer arg-
g Menſch / den welken de gedankenis zeer ligt
ide konnen ontgaan zonder zyn verdiende ſtraf
ontfangen / gelyk het behoorde / eer den Gou- Die daar op in de yzers geſlagen word.
neur geſtoomen was / gelyk dan Jan Roiz ver-
ts haar geſtadig aanhouden / eindelyk doen
ſt
Ook liet hy den Koning verzoeken de drie duſ- Verzoek op den Koning van zyn Krygsvolk uit de Stadt te doen vertrekken, beantwoord.
d Boogſchutters die hy binnen de Stadt had /
ar uit te doen vertrekken / alzoo zulks / vermits
Vreede die er tuſſchen henluiden was / niet wel
paſte. Dog den Koning gaf daar op tot ant-
oord dat dat Volk niet anders als tot beſcher-
ming

1522. ming van 't Ryk was / het welk den Koning van Portugaal toe quam / alzoo hy Jan Roiz wel wist dat de Nautaques alle de Schepen die na Ormus quamen / zonder onderscheid beroofden: „Dat mede alle de Plaatzen van de Kust van Arabien tegen hem Koning opgestaan waaren / dat alle het „Krygsvolk dat binnen Julfar lag / onder den eed „van Raez Xarafo was / en eindelyk dat alle zyne Vrienden en Magen onder een van de Zoons „van Raez Xabadim / aldaar by malkander waaren; welken Zoon een Troep volks met zyn „Vader uitgemaakt had / die het geheele Land „verwoesteden / en dat hy overzulks op hem verzogt dat hy hem met eenige Vaartuigen wilde „voorzien / om dat Volk daar mede uit te zenden / „eer dat'er meerder schade geschiede.

Don Duartes onderzoek na de Opstand.

In dien staat waaren de zaaken van Ormus doen den Gouverneur Don Duarte de Menezes aldaar aanquam / den welken van alles na behooren onderrigt zynde / en na dat de eerste Bezoeken tusschen hem en den Koning afgeleid waaren / begon hy de schuld of onschuld van die geene de welke deel aan d'Opstant gehad hadden / mitsgaders de schade die daar door veroorzaakt was / te onderzoeken. Aangaande de wyze die Don Duarte hiel om alle die beroertens te stillen / en die Stadt daar de zelve in geweest had / te herstellen / daar van zyn de gevoelens verscheide. Want zommige keurden voor goet al wat hy deede / nademaal het heele werk daar op aan quam / dat den Koning van Portugaal swaarder Schattingen uit dat Koninkryk most hebben als hy tot die tyd toe gehad hadde; en wat de schuldige aangaat / die wierden op verscheide manieren gestraft. Andere volgen het tegendeel / ende gaan zoo ver dat zy aan d'opregtigheid van handel van dien Gouverneur derven koomen / nademaal den Koning van Ormus en verscheide andere Regt van hem tegen Raez Xarafo over ontallyke geweldenaryen die zy van hem geleeden hadden / verzoekende / quam het alleen daar op uit / dat hy Raez Xarafo, Gu-

De schuldige op verscheide manieren gestraft.

azil

zall van Ormus zoude blyven / en dat den Koning met een van zyne Dogters zoude trouwen / op dat hy hem tot een Zoon, en den ander tot Vader zoude strekken / en dat'er alzoo geen meerder haat tusschen henluiden zoude weezen. Wat de schuld van d'Opstant aangaat / die wierd alleen op den overleden Koning Torunxa, zyn Schoonvader den Xec, Mahamed Morado en zyne andere vertrouwde Vrienden / de welke alle na Persien gevlugt waaren / gesmeeten / dog wat den Xarafo betreft / die zeid men dat hy zyn misdryf voor geld afkogt / en dat van dien onschuldigen Koning most met vyf en dertig duizend Serafins meer als het Koninkryk tot nog toe betaald had / geboet werden / het welk met de vyf-en twintig duizend die het van te voozen gaf / zestig duizend bedzoeg; en wat het gerooofde goet aanging / dat men twee gelyke Boeken zoude houden / en dat men raakende de afwezige by geschrift / en van de tegenwoozdige door be-eedigde verklaaringe zoude vernemen wat zy wisten / gelyk geschiede. Een van de gemelde Boeken wierd door Rui Gonzalves d'Acosta, en het ander door Coge Abraem, die Schryver van het Tolhuis van Ormus was / gehouden / dog het loon van Raez Xamexir over het omzeggen van Raez Xabadim, was dat hy uit het Koninkryk van Ormus gebannen wierd / om deezen doodelyken Vyand uit de oogen van Raez Xarafo te verzenden / alzoo nadeelig daar nog vry wat om te doen viel / het welk in deezer voegen toeging.

Deezen Xamexir hebbende dit alles met goede oogen aangezien / en overwegende hoe slegt hem het geen hy alleen op het ingeeven van Don Louis de Menezes, des Gouverneurs Broeder / gedaan had / beloond wierd / zoo is't dat hy gedurig veel volk omtrent zyn Perzoon hield / waar op dan op zeekeren dag een beroerte onder de Mooren ontstond / waar in eenige van d'onze om 't leven quamen / waar van de schuld op hem gesmeten wierd / behalven dat men nog van hem zeide dat hy de Mooren tegen ons opruide. En wyl deeze Mooz daar-

1522.

De schuld van d'opstand op wie geleid.

Xarafo beschuldigd zyn misdryf afgekogt te hebben.

Order op de gerooofde goederen.

Straf van Xamexir over het omzeggen van Xabadim.

Gevegt en beschuldiging van hem.

Digitized by Google

in

1522. en booven nog wat roekeloos en stout in 't spreeken was / zoo zag men wel dat hy zonder vrees van met ter tyd groote ongevallen in het Land te veroorzaaken / aldaar niet en konde blyven / weshalven hy dan als gezegt is / daar uit gebannen wierd / het welk voor die tyd d'algemeene rust bevestigde; dog alzoo Raez Xarafo een onrustig man was / en die altyd wat nieuws by der hand nam / zoo schynd het dat hy ten tyde van d'Opstand / doen den Koning van Ormus zig op Queixome onthield / den Xa Ismaël, Koning van Persien, voorhield dat hy hem tegen de onze te hulp zoude koomen / waar tegen hy zoodanige Voorwaarden aanbood die hy onmoogelyk konde uitvoeren.

Eyn balsingschap.

Vertoog van Xarafo aan Don Duarte.

Want na dat Don Duarte de zaaken van dat Koninkryk weder in een goeden staat / en de schatting zoo veel als wy gezegt hebben / verhoogd had / zeide Raez Xarafo tegen hem / dat'er een Kapitein van den zelven Xa Ismaël in 't vaste Land van Persien gekoomen was / den welken de Vaartuigen tot aan Ormur toe / niet en wilde laten passeeren / maar dat hy verzogt dat men hem de schattingen die men hem al over lange Jaren schuldig was / zoude betalen; en dat hem overzulks dagt dat het niet quaad zoude wezen / dat men een Gezant aan gedagten Xa Ismaël zond / en hem bekend maakte het geen'er in de Opstand van Ormus door de slegte regeeringe van den Koning Torunxa, die zig door vier of vyf Menschen had laten misleiden / en hulp tegen de Portugyzen verzogt had / voorgevallen was / en dat wyl hy tot de Regeeringe onbequaam was / zyne eigene Onderdaanen de Moorzen hem om 't leven gebragt hadden / op dat het Koninkryk niet 't eenemaal verlooren zoude gaan / en Mahumud Xa in zyn plaats gesteld hadden / den welken Don Duarte volgens de magt die hy van den nieuwen Koning Don Jan van Portugaal hadde / hem als zynen Gouverneur met goedvinden van alle de voornaamste van 't Land / waar door het zelve weder tot rust gebragt was / tot Koning bevestigd had. Ga alzoo een Kapitein

de

de welken zelde van hem te koomen / in de Bander van Angon, zynde een Haven van 't vaste Land van Persien, alwaar alle de Vaartuigen uit het binnenste van zyne Koninkryk landen / gekoomen was / om de gemelde Vaartuigen by wege van diergelyk belet op te houden / tot dat ze hem zeekere schattingen betaald hadden / zoo was't dat hy zyne opene Brieven aan den doenmaals regeerende Koning van Ormus, en zyne Navolgers verzogt / dat geen van zyne Kapiteinen het gaan en koomen der gemelde Vaartuigen na dat Koninkryk wilde verhinderen / alzoo het zelve den Koning van Portugaal toe-quam / met wien hy vriendschap door toedoen van desselfs Gezant ten tyde van Alfonso d'Albuquerque, die dat Koninkryk veroverd had / gemaakt hadde. 1522.

Don Duarte deeze en diergelyke redenen van Raez Xarafo gehoord / en over alles raad gepleegd hebbende / was te vreden een Gezant tot dien einde af te zenden. Waar op Raez Xarafo, om den Kapitein die tot Bander aangekoomen was / af te vaardigen / hem een Geschenk zond / en Don Duarte een bevel dat hy de Haven en de wegen tot het gaan en keeren der Vaartuigen zoude open laten / alzoo hy een Gezant op het geen waar toe hy gekoomen was / aan den Xa Ismaël zond / welken Kapitein met het gemelde bevel en Geschenk van Xarafo vertrok. Dat van hem word opvolgd.

Hier uit / en nog uit andere dingen die naderhand in deeze zaak voorvielen / kreeg men een sterk vermoeden dat dit alles door den Xarafo aldus gebrouwen en gesmeed was / en dat om zig over de weinige inkomsten van het Tol-huis, daar de booven-gemelde zestig duizend Serafins uit koomen moesten / te verontschuldigen. Quaad vermoeden hier uit op den Xarafo.

Den geenen die den Gouverneur met dit bevel aan den Xa Ismaël afzond / was een Kavalier van het Huis des Konings / genaamd Baltazar Pessoa, met agtien man te Peerd / waar onder was eenen Jan de Gouvea, den welken by geval van afsterven in zyn plaats zoude koomen. Voorts was Wie den Gouverneur na den Koning van Persien zend.

Vin-

1522. Vincent Correa Geheim-schryver van 't Gezantschap / Franciſco Calado, Prieſter / voor Capellaan, en Antonio de Norogna voor Tolk. Ook nam hy mede een Moor genaamd Abedala, die een Dienaar van Xa Iſmaël was / en die hy om zeekere dingen te verrigten na Indiën gezonden had. Dit was de zelve aan wien Don Louis de Menezes in de handelingen die hy met den Koning van Ormus had gehad / te verſtaan gaf dat zyn Perſoon hem aangenaam was / om dat hy een Dienaar was van den Xa Iſmaël, met wien wy in vriendſchap leefden.

Geſchenk dat den Koning van Ormus aan hem doed.

Met den zelven Gezant ging mede een Geſchenk van den Koning van Ormus, en eenige dingen op onze wyze toegeſteld / die met het verzoek over-een quamen; want niet tegenſtaande men over al handeld om te ontfangen / zoo komt het in die Gewesten egter vreemd voor / als men met ledige handen voor een Prins komt te verſchynen.

Antonio Tenreiro Aanteekenaar der voorvallende zaken.

Met den gemelden Baltazar Peſſoa ging ook meede Antonio Tenreiro, een Cavalier, woonende binnen de Stadt Coimbra; van welke reis hy een naaukeurige aanteekening maakte / die ons ook al eenig ligt gegeeven heeft. Want alzoo hy de Perſiaanze Taal verſtond / zoo is 't dat hy nieusgierig weezende om vreemde Landen te bezien / aldaar bleef / en van daar na Cairo ging. Daar na tot Ormus wedergekeerd / en een Man zynde die in dat land bekend was / zoo is 't dat Chriſtoffel de Mendoza, Kapitein der Stadt Ormus, hem uit laſt van Lopo Vaz de Sampajo, den welken Gouverneur was / met eenige Brieven aan den Koning / eenige dingen zyn dienſt betreffende / na dat Koninkryk zond / doch ſchoon Baltazar Peſſoa door den Xa Iſmael zeer wel ontfangen wierd / zoo keerde hy egter onverrigter zaaken te rug / want weinig dagen na zyn aankomſt quam den Xa Iſmael te overlyden / werdende door Xa Tamaz zyn oudſte Zoon / een Jongman van vyftien Jaren / als Koning van Perſien nagevolgd / den welken met de beroertens en ontſteltenisſen door zyn

Portugyſſe Gezant aan den Koning van Perſien komt onverrigter zaken te rug.

Ba-

Vaders dood ontstaan / zoo veel te doen had / dat hy zig tot geen andere dingen konde begeeven. 1511.

Don Duarte ondertusschen met zyn Broeder Don Louis over een gekoomen zynde dat hy op zyn wederkomst van de Roode Zee, tot Ormus zoude aankoomen / om als dan gezamentlyk te vertrekken / zoo wierd zulks na de gemelde wederkomst aanstonds in 't werk gesteld. Hoog alzoo op de reis van Don Louis na de gemelde Roode Zee eenige dingen voorvielen / zoo is 't dat wy eer wy voortgaan wel tetweg daar van behoorden te verhaalen. d'Afspraak van Don Duarte met zyn Broeder in 't werk gesteld.

En derhalven zullen wy zeggen dat doen dem gemelden Don Louis die reis aannam / hy negen Schepen by zig had daar Kapiteinen op waaren Francisco de Mendoza; Nuno Fernandes de Macedo; Ruy Vaz Pereira; Aires da Silva; Fernando Gomes de Lemos; Henderik de Macedo; en Lopo de Mesquita en Cosmo de Pinto in een Nataveel. Aan 't Eiland Socotora gekoomen zynde / verongelukte aldaar Aires da Silva, alzoo hy door stoorm tegen de Kust aan gedreeven wierd / en hier dat hy Don Louis zig van vers water voorzien had / ging hy na de Kust van Arabien, om de Plaatzen aldaar te bezigtigen. De eerste was de Stadt Xaer, staande aan een hooge Kust / alwaar maar een enig Schip lag. Aldaar quamen aanstonds zes of zeven Portugyzen, die aldaar in een Schip waaren om haaren handel te dryven / hem begroeten. Van haar verstond hy dat Alfonzo da Veiga met een Schip aldaar geweest had / om te doen gelyk als zy. Deezen was al over vier of vyf Maanden overleeden / en den Koning van de Stadt had de hand aan zyne Goederen geslagen / de welke wel zes of zeven duizend Pardaus bedroegen / wisselende de zelve niet weder geeven / om aan den Bezorger van de Magen der overledene te behandigen. Verhaal van 't voorgevallene op de wederkomst van Don Louis van de Roode Zee. Wat hy toe Xaer vernoemd.

Zyn groote Amptenaar ondertusschen / en de voornaamste van de Stadt / deeze Vloot in de Haven ziende / tetwyl den Koning uit was / lieten En wedervaren van den Koonings Dienaars aldaar.

1522. Vincent Correa Geheim-schryver van 't Gezantschap / Franciſco Calado, Prieſter / voor Capellaan, en Antonio de Norogna voor Tolk. Ook nam hy mede een Moor genaamd Abedala, die een Dienaar van Xa Iſmaël was / en die hy om zeekere dingen te verrigten na Indiën gezonden had. Dit was de zelve aan wien Don Louis de Menezes in de handelingen die hy met den Koning van Ormus had gehad / te verſtaan gaf dat zyn Perzoon hem aangenaam was / om dat hy een Dienaar was van den Xa Iſmaël, met wien wy in vriendſchap leefden.

Geſchenk dat den Koning van Ormus aan hem doed.

Met den zelven Gezant ging mede een Geſchenk van den Koning van Ormus, en eenige dingen op onze wyze toegeſteld / die met het verzoek over-een quamen; want niet tegenſtaande men over al handeld om te ontfangen / zoo komt het in die Gewesten egter vreemd voor / als men met ledige handen voor een Prins komt te verſchynen.

Antonio Teneiro Aanteekenaar der voorvallende zaken.

Met den gemelden Baltazar Peſſoa ging ook meede Antonio Teneiro, een Cavalier, woonende binnen de Stadt Coimbra, van welke reis hy een naaukeurige aanteekening maakte / die ons ook al eenig ligt gegeeven heeft. Want alzoo hy de Perſiaanze Taal verſtond / zoo is 't dat hy nieusgierig weezende om vreemde Landen te bezien / aldaar bleef / en van daar na Cairo ging. Daar na tot Ormus wedergekeerd / en een Man zynde die in dat land bekend was / zoo is 't dat Chriſtoffel de Mendoza, Kapitein der Stadt Ormus, hem uit laſt van Lopo Vaz de Sampajo, den welken Gouverneur was / met eenige Brieven aan den Koning / eenige dingen zyn dienſt betreffende / na dat Koninkryk zond / doch ſchoon Baltazar Peſſoa door den Xa Iſmael zeer wel ontfangen wierd / zoo keerde hy egter onverrigter zaaken te rug / want weinig dagen na zyn aankomſt quam den Xa Iſmael te overlyden / werdende door Xa Tamaz zyn oudſte Zoon / een Jongman van vyftien Jaren / als Koning van Perſien nagevolgd / den welken met de beroeringen en ontſtelteniſſen door zyn

Portugyſſe Gezant aan den Koning van Perſien komt onverrigter zaken te rug.

Da-

Vaders dood ontstaan / zoo veel te doen had / dat hy zig tot geen andere dingen konde begeeven. 1522.

Don Duarte ondertusschen met zyn Broeder Don Louis over een gekoomen zynde dat hy op zyn wederkoomst van de Roode Zee, tot Ormus zoude aankoomen / om als dan gezamentlyk te vertrekken / zoo wierd zulks na de gemelde wederkomst aanstonds in 't werk gesteld. Hoe al zoo op de reis van Don Louis na de gemelde Roode Zee eenige dingen voorvielen / zoo is 't dat wy eer wy voortgaan wel ietwes daar van behoorden te verhaalen. d'Afspraak van Don Duarte met zyn Broeder in 't werk gesteld.

En derhalven zullen wy zeggen dat doen dien gemelden Don Louis dit reis aannam / hy negen Schepen by zig had daar Kapiteinen op waaren Francisco de Mendoza; Nuno Fernandes de Macedo; Ruï Vaz Pereira; Aires da Silva; Fernando Gomes de Lemos; Henrik de Macedo; en Lopo de Mesquita en Cosmo de Pinto in een Karaveel. Aan 't Eiland Socotora gekoomen zynde / verongelukte aldaar Aires da Silva, alzoo hy door stoom tegen de Kust aan gedreeven wierd / en hier dat hy Don Louis zig van vers water voorzien had / ging hy na de Kust van Arabien, om de Plaatzen aldaar te bezigtigen. De eerste was de Stadt Xaer, staande aan een hooge Kust / alwaar maar een enig Schip lag. Aldaar quamen aanstonds zes of zeven Portugyzen, die aldaar in een Schip waaren om haaren handel te dryven / hem begroeten. Van haar verstond hy dat Alfonzo da Veiga met een Schip aldaar geweest had / om te doen gelyk als zy. Deezen was al over vier of vyf Maanden overleeden / en den Koning van de Stadt had de hand aan zyne Goederen geslagen / de welke wel zes of zeven duizend Pardaus bedroegen / wisselende de zelve niet weder geeven / om aan den Bezorger van de Magen der overledene te beschandigen. Verhaal van 't voorgevallene op de wederkomst van Don Louis van de Roode Zee. Wat hy tot Xaer vernoemd.

Zyn groote Amptenaar ondertusschen / en de voornaamste van de Stadt / deeze Vloot in de Haven ziende / ietwyl den Koning uit was / lieten En wedervaren van des Konings Dienaars aldaar.

1522. Don Louis aanstonds met eenige verversingen begroeten / die hy niet en wilde aanneemen / maar liet zeggen: Dat hy het goet van *Alfonzo da Veiga*, die aldaar overleden was, en die den Koning onregtvaardig na hem genomen had, weder wilde hebben. Hier op gaven zy tot antwoord / Dat den Koning te landewaard was gegaan; dat zy daar niet van en wisten, dat hy zelf zoude koomen, en hem alsdan op zyn zeggen antwoorden.

Zyne dreigementen hier op.

Don Louis het zeggen der Arabiors, als veel met haar verkeerd hebbende / en haare geslachige uitstellen wel gewend zynde / liet haar weder zeggen: Dat zy de Goederen van die *Portugyzen* in handen hadden, en dat zy de zelve aanstonds aan boord zouden zenden, of dat hy ze anders zelf zoude haalen.

Waarschouwing aan de Portugyzen die aan land waren.

Hier op liet hy aan de Portugyzen weeten die aan land waaren / dat zy aan zyn hoop zouden koomen / en zoo zy zulks niet en konden doen / dat ze haar by nagt in haare Huizen zouden verstercken / alzoo hy met het aanbreken van den dag hoopte aan land te zyn / en dat zy een witte doek tot een teken / van haare Huizen zouden laaten waayen. Hier op lande Don Louis met ontrent vier honderd man / zynde bina alle nat / alzoo de Lucht zeer bar was. En alzoo zyn komst schielyker was als de Mooren zig ingebeeld hadden / nademaal zy altoos gemeend hadden dat de woorden van Don Louis maar dreigementen waaren / zoo is 't dat schoon ze aan strand gekoomen waaren / zy egter weinig tegenstant vonden / maar weeken aanstonds / om zig binnen de Muuren van haar Stadt te gaan besluiten. Dog nademaal de onze haar heel wel gemeend hadden / zoo is 't dat zy haar met Lancien / Houwers en Musketten zoodanig vervolgden / dat ze zonder eens om te zien door de Poorten die tegen 't Vaste Land aan waaren / het metter haast ontquamen / zoo dat de onze meer te doen hadden met het wegbrengen van den buit / daar de Stadt al redelyk wel meede voorzien was / als om haar daar uit te verdryven. Dog dit mogt de onze weinig helpen

Landing en vlugt der Mooren.

Hebben meer werk met wegbrengen van den buit, als met het verdryven der Mooren.

pen / alzoo daar zulk een onweder ontstond / dat d'eerste schuit die het eerste waagen om een gedeelte van den buit na de Schepen te brengen / aanstonds omsloeg / zoo dat het volk zig met groote moeite bergde: Daar en boven sleepte de Zee een deel van den buit weg / die de onze op de kant van 't water geleid hadden / om het zoo veel te spoediger te konnen inschepen. 1522.

Een opgekoomen Onweder verslind alles.

Don Louis hier op geen kans ziende om aan boord te konnen komen / en geen ander staat makende als dat hy die nagt aan land zoude moeten blyven / belaste dat men een afschutting tot de gemelde buit en sakken van dien zoude maaken / en eenig Geschut daar op brengen / het welk hy uit de schuiten liet haalen / doende voorts de heele nagt goede wagt houden / om niet van de Vyanden overvallen te worden. Zoo haast als den dag aanbrak / en de wind hem diende / begaf hy zig weder haast na zyne Schepen / zeer weinig medeleedende van het geen zy op strand gelaaten hadden / Dog hy magt wel van geluk over haar ontkoming spreeken / alzoo de tyding van alles aan den Koning / die niet verre van daar was / reeds was aangekomen / den welken met zoo veel volk dat het Veld daar van bedekt was / met een volle ren aanquam / dog de onze waaren al buiten zyn bereik / en hy vond het ledig.

Aankomst des Konings en vlugt van Don Louis.

Hier op zond Don Louis, Cosmo Pinto Kapitein van de Karavel / na Ormus, als zynde een wel bezeild Schip. Hy heeft onderweegen drie Portugyzen, de welke tot Mock in handen van den Xeque waaren / zynde gestolen van het Gezelschap van een Koopman / genaamd Antonio Falesna; den welken die geheele Kust ging doorstroopen en berooven.

Don Louis ondertusschen zyn weg vervolgende / quam met de nagt aan een plaats genaamd Verruma, den Koning van Xaer toebehoorende / alwaar Francisco de Mendoza, die onder de Vloot van Don Louis was / jagt op een Schip gemaakt hadde; het welk zeer naby gekomen zynde / zag

Komt tot Verruma.

1522. hy zig aan land by dzie andere / de welke haar vragt tot Xaer geloft hadden / en om dat dit een beter Haven was / alhier gekoomen was. De zelve nagt als hy aan land quam / loste hy het goet dat hy in had / zo dat als den ogtend aangekoomen was / men daar niet als wat Koper / het welk hy voor Ballast meede genomen had / uit kreeg / het welk Don Louis liet afhaalen / en daar na de Schepen in de hzand steeken.

Vervolg van zyn reis. Van daar vertrokken zynde / quam hy tot Aden, alwaar hy maar een halven dag was / en veel Bomben in die Stadt liet werpen / zonder iet anders uit te regten / alzoo hy daar geen magts genoeg voe en had / en voorby Moca zeilende / het welk aan deese zy den ingang van het Nauw leid / begaf hy zig na d'andere Kust van de kant van Afrika.

Abassien waar van genoemd. Deeze Kust noemen de Mooren Abassien, alzoo het door d'Abassiers of Abissinen, Onderdanen van den Preste, bewoond werd / en met goet weder quam hy tot Massua, daar Diego Lopez de Sequeira, Don Rodrigo gelaaten had; den welken om veele opgekoomene ongevallen / niettegenstaande Don Louis hem eenige Brieven van daar na het Hof van den Preste gezonden had / zoo konde hy egter op die tyd niet kooмen die den ander hem voorgeschreeven had / uit oorzaak van het Mouzon waar meede hy uit het Nauw koomen moest / en om zoo veel volk niet aan het einde van haar leeven te helpen / gelyk aan die Kapiteinen gebeurd was / zoo als wy voor deezen gezeid hebben / zoo dat Don Louis om die oorzaak na Indiën vertrok / laatende een Brief aan Don Rodrigo, waar in de oorzaak van zyn vertrek gemeld stond / en dat hy zig tegen 't Jaar gereed zoude maaken om met het Mouzon by hem te koomen.

Don Louis na Indiën.

Vier Portugyzen door onvoorzigtigheid om den hals. Terwyl dat hy daar was / quamen vier Portugyzen aan haar einde door haar onbooзigtigheid en het verraad van zommige Turken die alhaar waaren / waar van Don Louis egter geen gevoelen toonde / alzoo Arquico, daar de gemelde Portugyzen om 't leven raakten / den Preste toebe-

hoor-

hoorde; te meer om dat hy naderhand verstond dat de doode daar zelf oorzaak toe gegeeven hadden. Hy liet het egter aan den Kapitein weeten die den Preste aldaar had/ om de misdaad volgens zyn gewoonte na regten te straffen/ zeggende/ Dat zoo de Plaats den *Preste* niet toe èn quam, hy de zelve in de brand zoude hebben gestecken. 1522.

Berigt daar van aan den Kapitein van den Preste.

Don Louis van daar vertrokken zynde/ zeilde voorby het Stedeken Dofar, leggende op d'Arabische Kust/ aan geen zy de Kaap Fartaqui en alzoo het Volk daar uitgeloopen was/ liet hy het zelve van het weinige dat de Mooren niet hadden konnen meede neemen/ uitplonderen/ en zyn reis na Ormus vervolgende/ quam hy/ gelyk wy gezeid hebben in die Stadt/ na dat zyn Broeder Don Duarte de zaaken van dat Koninkryk/ hoewel eenige niet geheel na zyn zin/ bygeleid had/ weshalven hy aanstonds in Augustus misnoegt van daar na Indiën vertrok/ om de Schepen aan de Kaap van Dio te gaan verwagten; dog alzoo het weder op die tyd'er nog wat bar uit zag/ zoo was hy genootzaakt weder te keeren/ en ging naderhand met den zelven Don Duarte na Indiën, alwaar zy agt Schepen vonden/ de welke dat Jaar van hier derwaards vertrokken waaren/ waar van twee niet anders als Speceryen zouden innemen/ daar Kapiteinen op waaren Hector da Silveira, Zoon van Francisco da Silveira, Opper-Coudel van dit Koninkryk/ en Antonio d'Abreu, zoon van Jan Fernandes de Arco, van 't Eiland Madera, de welke op den derden May van Lissebon vertrokken waaren.

Don Louis vervolgd zyn reis na Indiën.

Laat Dafar uitplonderen.

Vertrekt te gelyk met zyn Broeder, en vinden aldaar agt Schepen.

Wat aangaat Don Antonio d'Almeida, Zoon van Don Lopo d'Almeida, Grave d'Abrantes, en Pero d'Afonzeca, Zoon van Gonzalo d'Afonzeca, en Diego da Silveira Zoon van Martyn da Silveira, die overwinterden tot Mozambique/ niettegenzy eerst vertrokken waaren/ en Aires d'Acunha, een ander Schip/ quam niet ver van daar te verongelukken/ dog het volk wierd gebergd. Wat aangaat Manuel de Macedo, die ging met een

Wedervaaren van andere Portugysse Schepen.

Digitized by Google

1522. Galloen na Indiën, en Simon Sodré na Ormus met een Schip / alwaar hy Don Duarte voor zyn vertrek ging inneemen.

Wonderlyke toevallen der Zee,

Dit zyn de wonderlyke gevallen van de Zee/dat zommige koomen te verongelukken / andere genootzaakt zyn t'overwinteren / schoon ze van de eerste vertrokken zyn / en de leste behouden ter gewenste Haven aankoomen. Dit zyn dingen de welke met de Schepen die opreen en den zelven dag na Indiën vertrekken / dagelyks koomen te gebeuren / hoe veel te meer als ze op verscheide tyden de reis aanneemen.

Het is meede gebeurd dat twee Schepen van hier na Vlaanderen zullende vertrekken / om dat het eene met het zelve getyt als het ander niet en konde uit raaken / zoo wilde het weder zig nooit daar toe schikken / invoegen het ander dat vertrokken was / al weder uit Vlaanderen was gekoomen / terwyl zyn Maakker alhier noch lag. Hier uit kan men zien dat de zaken van de Zee d'onzekerste zyn die de Menschen in dit leven konnen overkoomen / wyl de zelve in haare handen niet en zyn / en zommige de welke zig meer daar op betrouwd hebben als zy wel behoorden te doen / zyn tot groote armoede vervallen / om dat ze zommyls met een Gouwde Angel vissen, die voor SALOMON verkooden word.

* En onzekerheid der zelve.

Wy hebben te vooren gezeid dat Rui de Mello, Kapitein van Goa, het zoodanig wist te beslechten / dat hy ten tyde als Diego Lopez de Sequeira in het Nauw van de Roode Zee was / zig meester van desselfs vaste Land maakte. Nu zullen wy het tegendeel verhalen; namentlyk hoe de Mooren het zelve toen Francisco Pereira Pestana Kapitein van Goa was / weder innamen: zoo veel vermag de gesteldheid / verandering of schikking van de tyden. Want ten tyde van Rui de Mello was den Hidalcan bezig met den Oorlog die hy met den Koning van Narsinga had / en nu hy het gemelde Land weder inkreeg / had hy de handen ruim / en egter moest hy gedwongen in de Wapenen zyn / wil-

Verandering van zaken door de tyd.

wolde hy in't bezit van 't zelve blyven / want de Heydenen / aan wien het zelve eerst toebehoord had / als zy haar bequamen tyd vonden / quamen neder van 't Gebergte / om desselfs inkomsten van de Ganzares in te voderen / en het gemelde Land wierd van alle begeerd / om dat het meer als honderd duysend Pardaus alle Jaaren opbragt. 1522.

Wat aangaat doen het zelve de Portugyzen toequam / sydoor de meeste krygt die zy daar aan hadden / uit het Nabuurschap van Goa, en van zoo weinig volk als wy hier na zullen zien. En om dit zoo veel te beter te verstaan / schoon dat wy als wy van de eerste stigting van Goa spreeken / wy eenige kennis daar van geeven / zoo moeten wy alhier van de Tanadarias spreeken / om het geen wy zeggen / zoo veel te beter te konnen verstaan.

Toestand van het vaste Land van Goa.

Men moet dan weeten dat alle dit vaste Land van Goa, uytgezeid het Eiland daar die Stadt op staat / zeekere schatting of inkomst aan desselfs Heer, na dat ze met hem / gelyk wy hier boozen gezegt hebben / dan ontrent verdragen waren / gehouden was te betalen. En om te weten wat een ieder moest geven / verdeelden zy dit Land in zeekere streeken / in welker ieder zy een Hoofd-plaats stelden daar de inkomsten van ieder Land-streek gebragt moesten worden; welke Hoofd-plaatzen zy Tanadarias noemden / gelyk men in Spanien *Almoxarifado* zeid. En over alle de zelve was'er een daar men d'inkomsten van alle de gemelde plaatzen moest brengen / welke onderworpinge zy Cocivarado noemden. En alzoo / gelyk wy gezeid hebben / den Hidalcan, uit oorzaak van de Heydenen / die het gemelde Land wel-eer toebehoord had / altoos een Kapitein te veld met volk te voet en te peerd hield / zoo beleende deezen henluiden den ingang daar van / op dat ze de Ganzares die de gemelde schatting betaalden / niet en souden misdoen / en zoo beeden wy mede / na dat Rui de Mello zig meester daar van gemaakt had / zoo dat wy een Kapitein hadden / die men om die reden Opper-Tanadar noemde / den welken alle

Wat Tanadaria is.

Wat Cocivarad is.

1522. plaatzen ging bezigtigen om de oproeren te ſtillen/ zoo'er eenige waren/ en te maken dat niemand eenige de minſte overlaſt leed.

d'Opper Tanadar en den Ontfanger daar van.

Den geen die dat Ampt doen ter tyd bekleede/ was Fernando Rodrigues Barba, zynde door Franciſco Pereira Poſtana, Kapitein van Goa, daar in geſteld/ om dat ze Bloed-Vrienden waren. Den Ontfanger deezer Tanadarias was Jan Lobato, en de Schryver Alvaro Barradas, twee Edelluiden van des Konings Huis. In de Tanadaria van Ponda, daar een Sterkte op ſtond/ was voor Tanador, Antonio Rapozo; in die van Mardor en Cocora, Rui de Moraez, en in die van Margam een ander/ het welk altemaal voornaame Hoofd-plaatzen waren/ daar Fernando Rodrigues Barba op paſte/ ſchoon hy den meeſten tyd zyn verblyf op Ponda hield; hebbende gemeenelyk vyf-en-twintig man te Peerd/ en zeventig te Voet by hem; behalven nog zes-honderd Canaris van 't Land/ daar twee Heidenen van haare Landsluiden/ Kapiteinen van waren; mannen ons wegens haare trouwigheid wel bekend/ en zeer goede Soldaten. Den eenen wierd genoemd Raulu Branco, en d'ander Malu Nayque.

Inval van een Biſnagaſſe Kapitein in de Tanadarias.

Deeze Tanadarias in dien ſtaat weezende/ en der zelver inkomſten van den tyd van Rui de Mello afloopende/ quam'er een Heidenze Kapitein/ genaamd Temerſea, uit den naam van den Koning van Biſnaga met ontrent honderd man te Peerd/ en vier duizend te Voet/ na de kant van Ponda in vallen. Antonio Rapozo, wyl Fernando Rodrigues Barba op die tyd by hem niet en was/ liet hem dit aanſtonts weten/ en volgde zelfs in korten tyd. Ondertuſſchen had deezen Heiden een Portugys, genaamd Franciſco Fernandes, die met een Roer op de Jagt was/ gevangen gekreegen/ en hebbende hem aan de voet van een Boom laten vaſt-binden/ om hem met pylen te doen dood ſchieten/ quam de tyding dat ons volk aan 't optrekken was/ waar op de vreeſ zoo groot wierd/ dat hy Franciſco Fernandes latende leggen/ zig aan-

Een Portugys in gevaar van aan een Boom doodgeſchooten te worden.

En den zelven gered.

Digitized by Google

aanſtonts op de vlugt begaf / om welke reden die Plaats naderhand Temerſea, volgens de naam van die Heidenze Kapitein genoemd wierd; den welken ſchoon hy wiſt dat hy ongelyk ſterker als wy was / egter het haze-padt zoo ſchendig koos / en zig tuſſchen eenige Bergen en Kotzen begaf / om aldaar veilig vooz d'onze te wezen. 1522.

Op die tyd waren Jan Lobato en Alvaro Baradas om Geld na Goa gegaan / om het volk haar verdiende krygs-loon daar mede te betaalen / en wilde Godt dat ze nog behouden aanquamen / en dat haar de Heidenen niet en kregen eer dat men handgemeen met haar wierd. Want wyl zy dappere Kavaliers waren / zoo deden ze niet alleen grooten dienſt in 't Gevegt / maar zy waren ook oozzaak dat men moed kreeg om dat Geld te gaan ligten / daar alle het volk na verlangde. Twee Portugyzen na Goa om Soldye.

Fernando Rodrigues met henluiden geſpzooken hebbende / quamen zy over-een / dat hy den Kapitein zoude aandoen; dog niet met het Heerdevolk / het welk ontrent twintig in 't getal was / alzoo de plaats daar zy waren / zeer ruw en onbeſchaafd was / maar hy zond haar de twee Heidenze Kapiteinen in 't gemoet. En alzoo dit Boetvolk haar van malkander verſtrooide / wyl zy haar in 't verweeren zeer ſlegt queten / om dat de plaats heel nauw was / zoo quamen zy den Berg af / alwaar zy de wellekomſt betaalden / alzoo de onze haar zoo havenden / dat ze haar / hoewel niet zonder bloedſtozting / in de vlugt bragten. Fernando Rodrigues raakte van zyn Peerd / dog hy kreeg daar-en tegen / dat van den Kapitein Temerſea. Overwinning der Portugyzen tegen de Heidenen.

Eindelyk bleeven de onze meeſter van 't Velt / en Fernando Rodrigues quam met die Overwinning te Goa, meedebzengende by de twee honderd gevangeng. De oozzaak van zyn komſt was / om dat Fernando Annes de Soutomayor, den welken den Gouverneur Don Duarte vooz Opper-Tanador aangeſteld had / op die tyd aanquam. Tien of twaalf dagen daar na wierd hy aanſtonds 200 Gevangens tot Goa ingebragt.

1522. door een ander Kapitein van den Koning van Bisnaga, genaamd Caro Ponaique, Neef van den Koning van Garzopa, bezogt wierd/ den welken tegen hem zeide dat dat land hem erffelyk toequam/ en dat hy drie duizend man te voet/ en twee honderd te Peerd/ waar onder twintig geheel in 't Harnas/ meedebragt.

Boode van den Koning van Bisnaga over pretenzie op dat Land.

Tweeden inval daar in.

Deezen begon al eenige schade in 't Land dat ons toequam; namentlyk dat van Ponda en daar ontrent/ te doen/ dog Francisco Pereira begaf zig wel haast door de Pas Agacim derwaards/ van waar hy Alvaro Barradas en Duarte Denis de Carvoeiros met ontrent vyftig man te voet/ en twee te Peerd afzond/ gelyk als om het Land te ontdekken/ alzoo hy niet en wist hoe sterk den Vyand was; dog niet tegenstaande dezelve in groot getal was/ zoo wierd hy egter met zulk een vrees overvallen/ dat zy in meeninge dat de onze haar al digte by waaren/ schoon zy ze niet eens en zagen/ aanstonds de vlugt namen/ en de onze zulks verstaande/ na Goa keerden.

Schandelyke vlugt der Heidenen.

Nader inval.

Den Vyand deezen hoon uitgestaan hebbende/ zond den Hidalcan een Maand daar na een Kapitein met vier honderd man te Peerd en vyf duizend te voet/ als wanneer Fernando Annes te vreden was na dat gedeelte van het Zuiden te gaan/ genaamd Salzete, welkers Tanadaryen nader aan de Zee zyn/ en deezen Kapitein was na de kant van Ponda ingekoomen. Dog hy verstaande dat Fernando Annes na die Gewesten ging/ en op het groot getal van zyn volk vertrouwende/ zoo trok hy in haast door het Land van Antrux, alwaar hy de eerste betalinge van dat Jaar van de Ganzares gelyk als met geweld afperste. Antonio Pinto hier op een van de kleine Tanadars in een van de gemelde Tanadaryen gevonden hebbende/ liet hem/ beneffens vyf Portugyzen die met hem waren/ dood slaan/ van waar hy zig na Cocora begaf/ daar Rui de Moraes, Tanadar op was/ van wie zy vyf of zes Land-bouwers om 't leven gebragt hadden. Hier op tot Mardor gekoomen zynde/

Afperssing van geld.

de / daar Fernando Annes de Soutómayor zig bevond / spanden Duarte Denis en Pero Gomes twee Cavaliers, beneffens die van het Dorp Veruam, zaamen aan / om alle die geene die verstroid waren / te regt te helpen / tot dat ze alle behouden aanquamen ter plaatze daar gedagten Soutomayor was. 1522.

Dezen / vermits de tyding die zy hem van het groot getal van 't aanhoomende Volk gaven / niet meer als vyf-en-twintig Peerden / en ontrent zeven honderd Heidenen by hem hebbende / wilde liever syn Ampt van Kapitein / als van Cavalier als hy was / in 't werk stellen. Want de Heidenen vlugteden aanstonds van daar na de Stadt / zoo dat ze ten eersten door hem belegerd wierden / alwaar Fernando Annes niet lang daar na van het Land-volk verstond het geene deeze Mooz gedaan had. En wyl hy de manieren van doen van de Moozen van Afrika wel gewend was / zoo trok hy haar in 't gemoet met ontrent dertig man te Peerd / dog hy zig met zoo weinig volk ziende / en dat het volk te voet / inzonderheid de Canaris al wat begonden te deinzen / zoo is 't dat hy door het groot getal der Vyanden bedugt synde / al degtende begon te wyken / tot dat hy in de Kerk van Mardor quam / die gelyk als een Sterkte gemaakt is / alwaar hem de Moozen twee dagen lang belegerd hielen / tot dat Francisco Pereira Kapitein van de Stadt / het zelve verstaan hebbende / Antonio Correa in grooten haast door de Rivier van Oud Goa met eenige Fusten hem te hulp zond. Daar mede ging ook eenen Malu, een Heiden / den welken Mocadam van 't Volk van de Fusten van Antonio Correa was / ende meede met hem aan land ging / en als een dapper Krygsman een Christen Vlag van de Fusten liet waayen / en drie of vier gelade Stukjes te hoozd brengen / en zoo haast als hy uit de Rivier quam / Antonio Correa tot Leidsman streekte / alzoo hy het land wel kende / waar na hy op een kleine hoogte daar hy van de Vyanden gezien konde werden / koomende /

Vlugt en belegering der Heidenen door Soutomayor.

Die al vegtende wykt.

En hulp word toegezonden.

1522. de / ſtak hy zyn Vlag op / en gaf vuur uit de Stukjes.

Zoo haaſt als de geene die Soutomayor belegerd hielen / zulks vernamen / konden zy wel haaſt begrypen dat het een bystant was die men d'onze toegezonden had / en vreezende dat ze Geschut by haar mogten hebben / daar ze zeer bang voor zyn / verlieten ze Mardor, en begaven zig wat leger / als of ze d'overwinning bevoogten / en het Veld behouden hadden. Fernando Annes, op dat ze geen roem zouden draagen dat ze hem belegerd hadden / het volk dat Antonio Correa meedegebragt hadde / meede neemende / en het Land-volk als zyne Leidsluiden volgende / ging na haar toe by een Rivier na de Zee-kant / die de onze de naam van Zuid geeven / zynde een engte die uit de Zee komt / en door het Land heen loopt. Zy nergens minder op denkende / lagen onbezorgd in 't groene Gras / en besloegen zoo veel plaats / dat d'onze haar van een kleine hoogte ziende leggen / meenden dat ze eens zoo sterk waaren als het volk dat van Mardor vertrokken was / zoo dat de meeste van haar / (verstaa hier d'onze door) van gevoelen waaren dat men de kans tegen haar niet en zoude waagen: dog Godt liet toe dat ze Jan Lobato met ontrent zestig Boog-schutters en Musketiers / en vyf man te Peerd zagen / waar door ze alle zoo verblyd / en door Fernando Annes zoodanig aangemoedigd wierden / dat ze beslooten op haar in te vallen / gelyk ze flux deeden. Deeze vermoedigheid had een gelukkigen uitslag / want nademaal de Moozen in zeer grooten getal / en de onze maar dertig man te Peerd waaren / zoo is 't dat zoo dezen Jan Lobato niet zoo regt van pas gekoomen was / zy aldaar zekerlyk alle dood geslagen zouden gewozden zyn. Want wyl de Canaris en al het beste volk van Indiën het vooz geen schande rekenen in het eerste doozbreeken de vlugt te nemen / zoo is 't dat zy het zelve alhier niet en begaten / en begaven zig tot plonderen / alzoo zulks haar gewoonte is. Vyf van onze Ruiters quamen

En ontzet word.

Gelukkigen uitslag.

Gewoonte der Indiaanen in 't vegten.

men in deeze eerste ontmoeting te sneuvelen/waar van de voornaamste waaren Payo Correa, Opper-Alcaide van Ponda, en Rui de Moraes ging tot Goa sterven / beneffens noch drie andere. De gequetste waaren den Kapitein Fernando Annes de Soutomayor en Duarte Denis; en van het Voet-volk bleeven der vier dood en veel gequetste. Wat de Moozen aangaat / daar vielender ten eersten meer als twintig / behalven d'andere de welke onder de haare gingen sterven. Den geenen die in dat gevegt zoo in beleid als in dapperheid zig het best queet / en het minst beschadigd wierd / was Jan Lobato, want alle d'andere wierden zoodanig gehavend / dat ze haar tot Goa moften gaan laaten genezen; doch men liet het alzoo met dat Vaste Land allengskens zoodanig zaaken / dat om de Vrede die men met den Hidalcan had / niet te breeken / men het eindelyk liet vaaren / alzoo hy betoonde zulks te begeeren. 1511.

Lof van Lobato, en zyn geluk.

Een van de dingen die den Koning Don Manuel aan de Gouverneurs van Indiën ten hoogsten aanbevooleu had / was dat ze op het naaukeurigste zouden vernemen / Na het geen het Christenryk van het Ooften van het leven van den *Apostel St. Thomas* wist te vertellen; en of het waar was dat zyn Lichaam in die geweften lag; gelyk dan ook zyn zoon Don Jan, die hem na volgde / het zelve deede. En alzoo wy hier te voozen beloofd hebben de dingen te verhaalen die die Christenheid van dien Heiligen Apostel, onzen Patroon, in die Geweften van Indiën, gelyk St. Jacob het van de Christenheid van Spanjen is / heeft weten te verhaalen / zoo zyn wy van meening het zelve alhier te doen / alzoo Don Duarte de Menezes den eersten is geweest die daar in heeft gedaan het geen wy hier na zullen zien / niettegenstaande Nuno da Cunha, in 't Jaar vyftien honderd drie-en dertig / Gouverneur van Indiën zynde / om deg Konings last uit te voeren / een onderzoek daar van doez Miguel Ferreira, den welken Kapitein tot Paleacate was / volgens deg Konings onderrig-

Last om na 't ligbaam van St. Tomas in Indiën te vernemen.

Wie zulks eerst gedaan hebben.

ting

1524.

ting hem van hier gevonden, (waar in het Leven van den gemelden Heiligen, volgens het Geloof van de Roomze Kerk beschreeven was, om dat men zag dat de Christenheid van die Gewesten eenige overeenkooming met de zelve hadde) aldaar had laaten doen.

Verhaal van het geen d'onze daar van vernomen hebben.

Dog eer wy komen tot het geen dat volk daar van verteld, zoo zullen wy eerst verhaalen het geen de onze uit haar zelve daar van vernomen hadden, en Don Duarte daar na liet onderzoeken, benevens het verdere dat men zoo door hem als door Nuno da Cunha naderhand bevond; waar op wy die dingen zullen zeggen, de welke die van die Christenheid van den gemelden Apostel vertellen.

De eerste kennis van St. Thomas begraaf-plaats.

De eerste kennis die de onze van zyn Begraaf-plaats kreegen, was in 't Jaar vyftien honderd zeventien, door Diego en Bastiaan Fernandes, benevens nog eenige andere Portugyzen, de welke van Malacca quamen: mitsgaders een Armener genaamd Coge Escander, en andere van zyn Landsluiden. Deezen Armener had al van te vooren tot Paleacate, in het Landschap van Cormandel, van 't Koninkryk Bisnaga, na de kant van de Kaap Comorin, gaande na Bengale, geweest, en hy wist de plaats daar men zeide dat het Lichaam van den gemelden Apostel begraaven was. Hier op quam hy tot Paleacate met tegen-wind, en daar op aan Land gegaan zynde, zeide hy tegen de onze, Dat zoo zy na de plaats daar men zeide dat het gemelde Lichaam lag, wilden gaan, hy haar aldaar zoude brengen, waar over zy haar ten hoogsten zouden verblyden.

Een Armener prezenteerd de plaats tot Paleacate te wyzen.

„ Zynde dan ter dier plaatze gekomen, von-
„ den zy daar een groote plaats die wel laag be-
„ sloeg, daar meest verwoeste Gebouwen stonden,
„ en daar onder eenige puntig-gewyze gemaakte
„ Torens, Pilaaren, en andere stukken van Blad-
„ werk, Menschen-Beelden, Beesten en Gevogel-
„ te, alles zoo net en schrander bewerkt, dat men
„ het niet beter van Zilver zoude hebben konnen
„ maaken: zynde het meeste part van 't zelve al

„ ver-

„ harde steen / en ten deele ook wit / graauw en 1522.
„ van andere Verwen / genoegzaam de kostelykheid
„ van de plaats die aldaar gestaan had / uitwy-
„ zende.

„ In 't midden van deeze Oudheden stond een Een geruineerde Kerk aldaar.
„ Kerk die 'er meede zeer ellendig vervallen uit zag /
„ waar van nog maar een kleine Kapel van kalk
„ en steen over end stond. De zelve was op de wyze
„ van de onze gemaakt / staande deeze Kapelle na het
„ Oosten / en daar booven op een klein Toorentje.
„ Doorgaans van binnen en van buiten / waaren
„ 't niet als Kruissen / gelyk die van de Comman-
„ deurs van Auis in Portugaal.

„ Aldaar vonden zy een Moor van zestig Jaar / Een blinde Moor door den Heiligen ziende geworden.
„ die over eenige dagen blind geworden was / en /
„ gelyk hy vertelde / zig aldaar aan den Apostel
„ vertoond / en het gezigt weder gekreegen hadde.
„ Wyders verhaalde hy dat zyn Vader en Groot-
„ vader van meening geweest hadden / ligten in het
„ gemelde huis aan te steeken / en dat wat hem
„ aanging / hy al over tien Jaaren Moors ge-
„ worden / dog van de Christenen de welke eertyds
„ aldaar geweest hadden / gesprooten was.

De onze hem hier op gevraagd hebbende / Wat Vraag door d'onze aan hem gedaan, en zyn antwoord.
kennis hy van dien Heiligen en van dat Huis had,
gaf hy haar tot antwoord: Dat de gemeene spraak
aldaar ging dat het voorschreeve Huis door dien hei-
ligen Man die het Christen Geloof aldaar gepredikt
had, gemaakt was, en dat men niet beter en wist
of zyn Graf had aldaar al lang gestaan, dog dat de
Kerk meest vernield was. Ook zeiden ze / Dat al-
daar twee Leerlingen van dien Heiligen, beneffens
den Koning die haar tot het Christen Geloof be-
keerd had, aldaar begraaven waaren; en dit was
al het geen hy daar van wist te zeggen.

Ons volk ondertusschen na Indiën vertrokken
zynde / quamen aldaar twee Jaaren daar na /
Antonio Lobo Falcon, Jan Falcon, en Jan Mo-
reno, de welke die Kerk meede gingen bezigtigen /
en verstonden dat aldaar een Hongers Edelman ge-
naamd Jorge, den welken met het verlangen van
het

1522. het huis van dien Apoſtel te zien uit zyn Land vertrokken was / begraaven lag. Hier op volgde dat Don Duarte de Menezes alle deeze voorgaande onderrigtingen gekreegen hebbende / Manuel de Frias, beneffens een Klerk genaamd Alvaro Penteado door laſt des Konings voor Kapitein van die Kuſt van Cormandel in 't Jaar vyftien honderd twee-en twintig afzond / om dat huis te bezigtigen / en het zelve aan te ſtellen om den Godsdelpken dienſt daar in te bieren.

Verder gevolgen daar op.

En alzoo den Duivel altoos middelen weet te bedenken om zulke loffelyke voorneemens te verhinderen / zoo gebeurde het dat de zaken zoodanig liepen / dat Alvaro Penteado na dit Koninkryk quam / hoewel Manuel de Frias eenen Pero Fernandes, Klerk / een bedaagd Man en van een goet leeven / tot Kapellaan in 't gemelde huis liet / tot dat Don Duarte de Menezes een ander in zyn plaats geſtelt had.

Deezen zond in 't volgende Jaar den zelven Manuel de Frias weder derwaards / en beneffens hem een Prieſter genaamd Antonio Gil, tot Opziender van 't werk / en Vincent Fernandes, Steenhouwer / met het noodige Geld om het geen aan de Kapel vervallen was / te herſtellen. Zy hadden laſt om daar mede te doen gelyk of ze van het Land-volk begunſtigd wierden. Want wyl de Heidenen vol van argwaan zyn / zoo is't dat zoo zy het beſtek van een groot werk gezien hadden / zy aanſtonts zouden hebben gedagt dat men van meening geweeſt had een Sterkte op te regten.

Indiaanze argwaan.

Zy hier op beginnende in een hoek van de Kapel te graven om een bouwvallige Muur te ſtutten / vonden zy vyf palmen verder een zeeker Graf / en onder op de Serk daar het zelve mede bedekt was / eenige Letters in de Badeegſe Taal, zynde die van het Land / de welke inhielden dat doen den Heiligen Apoſtel die Kerk geſtigt had / den Koning van de Stadt Meliapor de regten van de goederen de welke aldaar over Zee quamen / zynde Een van Tien, aan de zelve geſchonken had / met verbod aan

aan zyne Navolgers van haar de zelve te ontnemen. Dat zy nog dieper grabende / het Geraamte van een Menſch gevonden hadden / het welk / gelyk het volk van 't Land zeide / het Ligchaam van den Koning was die den Apoſtel tot het Chriſten geloof bekeerd hadde. Oog alzoo ondertuſſchen Manuel de Frias weder na Paleacate, het welk zeven mylen van daar was / moeſt keeren / zoo vertrok hy / latende aldaar den Pater Antonio Gil, met den Kapellaan Pero Fernandes, om met het werk voort te varen. En alzoo men nog dieper moeſt graben / zoo quamen zy aan een ander Kapelletje / daar het volk van 't Land zeide / Dat den Apoſtel begraven was / om het welke op te graben / alzoo d'onze haar daar toe met geen Heidenen wilden behelpen / Antonio Gil, Diego Fernandes te hulp riep / die den eerſten was die aldaar quam / mitsgaders eenen Braz Dias, den welke haare vaſte woon-plaats aldaar namen. Oog zy wilden geen hand aan 't werk ſlaan / zeggende: Dat ze zulks onwaardig waren, voor dat ze haar gebiegt en het Heilige Avondmaal genooten hadden. 1522

Omſtandig verhaal deezer Ontdekking.

Daar na groeven zy met een Godtvrugtigen aandagt in een Kelder van vier muuren van platte ſteen en kalk / zeer wel geſtoffeerd / de welke by de vyftien palmen hoog waren / en tot beneden toe in lagen van drie tot drie palmen gingen / waar van zommige van bolle aarde / andere van platte ſteenen / en andere weder van harde ſteen waren / daar men met geen houweelen door konde koomen. Onder aan quamen zy aan twee groote ſteenen / die op malkander als Zerken leiden / alles vol kalk en zant / en het Geraamte van een Menſch / met het yzer van een Lans en een weinig hout daar aan / mitsgaders nog een ſtuk hout met yzer / het welk tot een ſpit ſcheen te dienen. Aan de voeten van dit Ligchaam ſtond een Vat van klep gemaakt / het welk ontrent een Alqueire hield / en vol aarde was / zonder meer.

Volgens het gemeene gevoelen van 't volk / en na het yzer van de Lancie te oordeelen / zoo ſcheen

Gevoelens van des Apoſtels begraaf-

1522. dat Lighaam wel van den Apostel te weezen. Want behalven dat het gebeente al wit was / waar tegen dat van den Koning zoo niet gestelt was / en een ander dat men naderhand bevond dat van een zyner Leerlingen te zyn / en van verre als aarde was / en daarom alzoo het volk vertelde / Dat hy met een Lancie dood-gestooken was, zoo maakten zy geen andere staat als dat het opregte lighaam van dien Heiligen was.

plaats waar uit ontstaan.

Antonio Gil dan gevonden hebbende het geen daar hy zoo zeer na verlangde / liet Manuel de Frias aanstonts ontbieden / hem bekend makende dat zy met dat gebeente niet meer hadden weder te keeren / zoo lang als hy niet en quam / maar op hem verzoekende dat hy zien zoude een Kist te koopen om het zelve daar in te doen / gelyk hy ook zeer vlytig in 't werk stelde: want hy bragt twee Kisten mede / een uit China, met Silver beslagen / daar men het gebeente van den Apostel in deede / en in d'ander die van zyn Leerling en van den Koning.

Kisten uit China gebragt om des Apostels lighaam en van zyn Leerlingen en van den Koning in te doen.

Daar na een plegtelyken Omgang door alle de onze / de welke met Manuel de Frias aldaar gekoomen waren / gedaan zynde / wierden de zelve op het Altaar geleid / tot dat men een plaats uitgekoozen had om ze op te sluiten. Wat de Sleutel van de Kisten aangaat / die nam Manuel de Frias mede na Indiën, om de zelve aan Don Duarte te behandigen / gelyk hy deede. Twee Jaren daar na wierd den Pater Alvaro Pendeado derwaarts gezonden / om op dat Huis te passen / de welken dat Gebeente in een houte Kas leide / en daar na van binnen in het Altaar opsloot / op een plaats daar niemand als hy en eenen Rodrigo Alvares van en wist / den welken naderhand ten tyde van Nuno d'Acunha, doen hy door Miguel Ferreira, gelyk wy gezegt hebben / onderzoek daar na liet doen / getuigenis gaf van het geen hy daar van wist / na dat Alvaro Penteado al weder alhier gekoomen was.

Omgang daar over gehouden.

In die tyd was aldaar een Fransman en eenige Chris-

Christenen van 't Land / de welke beneffens de ouwde Heidenen en Mooren getuigenis gaven van het geen zy van zeer ouwde luiden van de zaken van St. Tomas hadden hooren zeggen / de welke verklaard hadden: Dat het meer als vyftien honderd Jaren geleden was dat dien Heiligen aldaar aangekoomen was, zynde die Stadt, de welke nu over-hoop lag, doen ter tyd in zulken heerlyken staat, dat men ze om haar schoonheid de naam van MELIAPOR gaf, het welk een *Paxw* te zeggen is, als zynde de schoonste van alle de Vogels. Want behalven dat het land daar ront-om zeer vrugtbaar is / en overvloed van alles heeft / zoo is't dat alle de Natien van 't Oosten en het Westen uit oorzaak van den handel daar na toe quamen / en had ieder van haar aldaar zyne Kerken / zoo dat gezegt word dat'er drie duizend en drie honderd in waren / waar van men als nog d'overblyfselen toonde / de welke zoo konstig waren / dat men ze niet beter van Zilver zoude hebben konnen maken.

1522.

Getuigenis van d'ouwde Inwoonders van den gemelden Heiligen.

3300 Kerken aldaar.

Deeze Stadt was doen ter tyd zes Graden weegs van dat Land / uitmakende ontrent twaalf van onze mylen / van de Zee geleegen / dog de Zee heeft in alle die tyd zoo veel land verslonden / dat het Huis van den Heiligen daar wy van spreken / nu maar een steen-worp van daar leid. De gemelde verklaringen van Getuigen houden mede in / dat zy dien Heiligen hadden hooren zeggen: Dat als de Zee zoo digt als wy gezegt hebben tot aan zyn huis zoude gekoomen zyn, daar volk uit het Westen zoude koomen, het welk van de zelve Godsdienst zoude zyn als de geene die hy Predikte, en dat zy dien zelven Godt met haare Offerhanden aldaar zouden koomen dienen. Verder dat den meergemelden Heiligen den Koning van die Stadt tot het Christen geloof bekeerd had / zoo dat hy met zyn geheele huisgezin Christens geworden was / het welk door twee verwonderens waardige zaken bygekoomen was.

Landverslinding door de Zee.

Voorzegging van den Heiligen.

„De eerste was / dat de Zee een zeer groot stuk

1522. hout aldaar aanspoelde / het welk den Koning aan land willende doen halen / om het zelve tot zyn Paleis te gebruiken / zoo liet hy een hoope volk daar aan trekken / ja spanden'er zelfs veel Olifanten voor / dog het was onmoogelyk het zelve hout in 't alderminst uit zyn plaats te bewegen. Den Heiligen dit alles aanziende / verzogt den Koning / Dat hy hem het zelve vereeren zoude, en dat hy wilde gedoogen dat hy ter plaatze daar hy het brengen zoude, een Kerk voor den Godt die hy Predikte, daar mede zoude bouwen; het welk den Koning hem by zig zelven lagchende / geene toestond / alzoo hy zulks voor onmoogelyk hield: dog den Heiligen zyn Gezdel losgemaakt hebbende / maakte de zelve aan een uitsteek van het hout vast / en daar op het Teeken des Kruis doende / bragt hy het hout zonder eenige moeite aan de plaats daar hy het Huis bouwde.

Een eigen Zoon uit nyd op den Heiligen vermoord.

De tweede zaak die zyn Heiligheid volkoomentlyk bevestigde / was dat een Brammanner, die den Opper-Priester van den Koning was / nydig wezende over het geen hy den Heiligen zag doen / een van zyn eigene Zoons om 't leven bragt / en aan den Koning ging klagen: Dat den Heiligen zulks uit haat die hy hem toedroeg, gedaan had, en dat hy overzulks verzogt dat hy hem de zelve straf wilde doen lyden. Den Heiligen hier op voor den Koning ontbooden zynde / en den Koning zig tegen hem vergramd toonende / even-al-eens als of hy waarlyk schuldig was geweest / zoo quam het zoo verre dat den Heiligen zeide: Dat men de doode Zoon aldaar zoude brengen, en dat hy zeggen zoude wie dat de oorzaak van zyn dood was, gelyk geschiede. Den Jongman dan in den name Gods verzogt zynde dat hy de waarheid hier van zoude zeggen / zoo antwoorde hy: Dat het zyn Vader uit de haat die hy den Heiligen om zyne Wonderdaden toedroeg, gedaan hadde. Dit baarde zulk een verwondering in alle die geene die dit aanhoorden en zagen / dat den Koning zig beneffens veel volk tot het Christen geloof bekeerde / en den

Betigting van den Heiligen van die moord.

De doode Zoon meld den Moordenaar.

Bram-

Brammaner den welken zoo wonderbaarlyk van zyn schelmstuk overtuigd was / wierd uit het Koninkryk gebannen. 1522.

In dit onderzoek het welk Nuno da Cunha zeer nauwkeurig in 't werk stelde / verklaarde mede een Armeenze Bisschop, den welken hy zyn Heilige instelling swoer: Dat hy over twintig Jaren aldaar aangekoomen was, en dat hy in die tyd met veele Christenen van de geene die den Apostel bekeerd had, de welke in 't vaste land beneden COULAM woonden, gesprooken had, en dat het geen dat hy van den Heiligen, gelyk zulks geschreven stond, verstaan had, was, dat doen d'Apostelen om het Evangelium door de Weereld te verkondigen uitgingen, deeze drie gezamentlyk vertrokken, namentlyk St. TOMAS, St. BARTOLOMEUS, en St. JUDAS THADEUS, de welke tot BABILONIEN aanquamen, alwaar zy van malkander scheiden; waar op St. Judas na een Land / genaamd Cabessada d'Espone, Noordwaarts aantrok / alwaar hy veel volk bekeerde / en Kerken stigte / de welke alle in de magt van de Mooren waren: St. Batolomeus na Persien, daar hy mede van gelyken deede / en lag begraven in een plaatse genaamd Tarom, in een Klooster van Armeners; leggende by de Stadt Tabris; en dat den Apostel St. Tomas tot Bassora, een Stadt by de Rivier Eufrates, scheep was gegaan / en door de Persiaanze Zee na het Eiland Socotora was vertrokken / alwaar hy het Evangelium gepredikt / en veele Christenen gemaakt had. Dat hy van daar na de Stadt Meliapor daar wy van gesprooken hebben / en de welke / als gezegt is / een van de voornaamste van geheel Indien was / was gegaan / daar hy veele Menschen bekeerd had. Dat hy van daar met een Chinees Schyp in China, na een Stadt genaamd Cambalia, was vertrokken / alwaar hy mede veel volk bekeerde / en Kerken ter eeren van de Heere Christus liet bouwen. Dat hy daar na weder tot Meliapor keerde / daar hy de twee Wonderwerken hier booven gemeld / van het

Aankomst der drie uitgezondene Apostelen.

En haare verrigtingen.

Digitized by Google

1522. maar fulk Huis, en de beide Jongeling die hy had doen spreeken, en die nog hier in de gedagten van het volk lagen, had gedaan, en dat hy eindelyk om de volgende oorzaak Martelaar gestorven was.

Haat der Brammanes tegen den H. Tomas aangewassen.

Toe als hy op zekeren dag by een Tanque, die aldaar nog staat, op zyn knien bad, wierd hy zeer geweldig in den haat van de Brammanes van 't Land, om dat ze alle dagen hoe langer hoe minder geagt wierden, dat ze een groote beroerte door haare Medestaanders aanregteden, de welke van alle kanten met steenen tegen hem wierpen; zoo dat hy eindelyk byna dood zynde, daar een Brammaner quam, die hem met een Lancie doorstak, maar door den Apostel den Geest gaf, en door zyne Aanhangers in dat Huis begraaven wierd.

En zyn vermoording.

Ondertusschen niettegenstaande dat alle de Christenen van Indiën verzekerden dat den *Apostel* aldaar overleden was, en dat hy dat Huis op die plaats gestigt had, zoo is 't egter dat doen wy in Indiën quamen, daar nog meer Christenen in het Land van Cranganor, op de kust van Malabar, en tot Diamper by Couchin, als tot Paleacate waaren, schoon het Lichaam van St. Thomas aldaar begraaven lag. De oorzaak daar van was, dat die Christenen ten tyde als Meliapor verdelgd wierd, door den Oorlog daar uit verdreeven waaren, en dat ze in die Landen van Cranganor en Diamper, om de menigte van Christenen die voor haar verbyving aldaar was, aangenaamer waaren, zoo dat ze den Heer van DIAMPER doorgaans den Koning der Christenen, die van COUCHIN den Koning der Jooden, en die van CALICUT den Koning van de Mooren noemen, om het groot getal van die drie Volkeren die in ieder van die drie Koninkryken zyn.

Koning der Christenen; der Jooden en der Mooren.

De reden dat'er zoo veel Christenen tot Cranganor, Diamper en alle de Malabaarse Landen ontrent Coulam zyn, is om dat'er al kerken ten tyde van den Apostel St. Thomas, ter gelegentheid die wy zullen melden, gestigt waaren.

Groot getal der Christenen in Malabar.

„In

1522.

„In dit Koninkrijk quam een van deeze Chris-
„tenen de Latynſe Taal onderwijzen / aan wie den
„Koning Don Jan belaſte de Godsgeleerdheid te
„leeren / om het Volk door de Malabaarſe Taal ;
„die hy kon / te onderregten. En wyl wy dit-
„wils met hem omgingen / op dat hy ons van
„de zaaken van den Heiligen Apoſtel zoude ver-
„haalen / zoo zeide hy tegen ons dat tot Cranga-
„nor, weezende ontrent vyf mylen van Couchin,
„een Huis ſtond / en een ander tot Coilang of Cou-
„lam, daar ons Comptoir was / de welke door
„twee Leerlingen van den Apoſtel gemaakt waa-
„ren / en in grooter agting als d'andere die bin-
„nen in 't Land zyn / en die de Chriſtenen van
„het Land zelf / zedert dat ze zoo vermenigvul-
„digd waaren / gebouw hadden / gehouden wier-
„den.

Aanlering der Latynze taal en Godsgeleerdheid aldaar.

Deeze Leerlingen had den Apoſtel, zoo als hy in het trekken na Cormandel was / tot dien einde aldaar gelaaten / en ze leggen beide aldaar begraaven ; namentlyk die van Cranganor onder een Toren die de onze in de Sterkte de welke tegenwoordig aldaar ſtaat / gemaakt hebben. En alzoo den Patriarch van Armenien die Chriſtenen van Malabar, uit oorzaak van het groot getal der zelve dat aldaar was / van outs pleeg te bezoeken / zoo hadden ze ook meer kennis van de Chriſtelyke Leere als d'andere. De heb-zugt van die Armeenſe Biſſchoppen was egter zoo groot dat ze zoodanige bezoeken meer uit gierigheid als uit Godsdienſtigheid onderſtonden / want ze zogten geld te krygen om het volk tot het Chriſten Geloof te bekeeren. En nademaal zy zeer arm waaren / zoo hadden weinige van haar water om te doopen / zoo dat zy niemand tot Prieſter wilden aanſtellen voor en aleer zy daar van ryklyk voorzien waaren ; en booven dien wiſten zy heel weinig van de zelve zoo ver te brengen / dat ze haare Getyen in de Kerk behoorlyk konden leezen / het welk in de Chaldeeuſche Taal geſchiede.

Leerlingen van den Apoſtel, waar begraven.

Heb-zugt der Armeenze Biſſchoppen.

Weinig Jaaren eer dat wy de voet in Indiën ge-

1522. zet hadden / had den Patriarch van Armenien vier Biſſchoppen, om / vermits de groote menigte van de Chriſtenen, dooz het Land te werden verdeeld / waar van'er twee ten eerſten op haar aankomſt ſtierven. De geene ondertuſſchen die in het leven bleeven / verdeelden het Land in twee ſtreeken / waar van de jongſte die van Coilang na beneden / tegen de Kaap Comoryn kreeg / en de oudſte bleef tot Cranganor, den welken / als zynde een eerlyk man / deezen ſchandelyken handel van Chriſtenen dooz geld te maaken / t'eenemaal affchafte / zoo dat Nuno d'Acunha terwyl hy Gouverneur was / hem altyd begunſtigde / om de deugd die in hem ſtak / wyl hy meede zelf tot de Prieſterlyke Order, en de Kerkelyke plegtelykheden volgens onze Roomſe wyze gebruikelyk / ten hoogſten genegen was.

Biſſchoppen in Indiën voor de komſt der Portugyzen.

Vertelling van zeker Biſſchop.

Deezen Chriſten vertelde ons nog dat in de Kerk van Coilang, de welke dooz den anderen Leerling van den Apoſtel St. Thomas geſtigt was; een Graf ſtond van de Sibil die men de Indiaanze noemde; dat die Kerk een van zyne Gebedehuizen geweeſt hadde / en dat hy de Gehoorte Jezu Chriſti dooz deſſelfs gebod verkondigd hebbende / een Koning van 't Eiland Ceilon, genaamd Pirimal, met een Schip na de Kuſt van Maſcate was gegaan / om zig by twee andere Koningen te voegen / die den Heere tot Betlehem gingen aanbidden / en hy was de derde / den welken hem het Beeld van Onze Lieve Vrouw, het welk op een Tafereel geſchilderd / en in zyn eigen Graf geleid was / ten verzoeke van de Sibille gebzagt had.

Ondertuſſchen mag dit genoeg weezen tot het geen de kennis van de zaaken van den Gelukzaligen Apoſtel St. Thomas, onzen Dooꝛſtaander in deeze Gewesten van Indiën, is behoozende. Wat nu de Chriſtenen van het Land aangaat / het is het bedziegelykſte en het trouloozſte volk van geheel Malabar, in maten ende gewigten / mitsgaders in 't koopen ende verkoopen / zoo dat ze daar in dooz de Indiaanen zelf niet en behoeven te wyken. Het ſchynt in dier voegen dat het Kyk van

Booszardige Chriſtenen in 't land van Malabar.

den

den Duivel in andere Landen hoe langer hoe meer afneemd / en dat hy daar-en tegen dit van Indiën alle dagen met zyn onkruit meſt en vet maakt / op dat als het zelve Vrugten zal voortbrengen / het duizend voor een uitlevere. Dog zedert hebben alle deeze Huizen van St. Thomas, inzonderheid dat geene dat door Nuno d'Acunha geregeerd wierd / in alle Chriſtelyke Deugden toegenomen / en / gelyk wy elders gezeid hebben / hebben de Portugyſſe Inwoonders de welke tot Paleacate gingen woonen / een groote Stadt met Huizen van kalk en ſteen / op de Spaanze manier gemaakt / die zy St. Thomé genoemd hebben / het welk nu een deftige Stadt / en de woon-plaats van veele treffelyke Portugyzen is. 1522.

St. Tome een Stadt met huizen van kalk en ſteen.

Wy hebben alle deeze dingen willen aanroeren / niet tegenſtaande daar verſcheide andere ten tyde van den Gouverneur Don Duarte de Menezes voorvielen / want alzoo hy den Aanleider is geweeſt die de eerſte gronden van het ontdekken van deeze Heilige Kerk van den Apoſtel geleid heeft / zoo is het ook billyk geweeſt dat wy in zyn tyd verhaald hebben / het geene wy van hem en van zyn doen verſtaan hebben / gelyk als zulks in de gedagtenis van dat woeſt Volk gebleeven is. Dus keeren wy ons weder tot eenige andere zaaken; en wel inzonderheid tot die welke der Portugyzen voornaame Sterktens en Handel-plaatzen in d'Ooſt-Indiën, zoo op Sumatra als elders aangaan.

Beſluit over 't verhaal van St. Tomas.

Voorwaar de dzie dingen van het Ontdekken, Veroveren en Koophandel van dit Ooſten waar van wy geſchreeven hebben / en dat wy Aſia noemen / zyn zoodanig door malkander geſtrengeld / dat wy de zelve t'eenemaal d'een op d'ander ſlaande en aan een hangende gemaakt hebben / het welk oorzaak is dat wy ze in dier voegen zeſtig Jaar lang behouden hebben / niet tegenſtaande ze zoo zeer van malkander zyn leggende. Want als wy van de Sterkte van Sofalla beginnen / zynde de eerſte en Weſtelykſte van ons / en eindigende met die van Molacco, leggende aan het Ooſten / van

Zamenhang der Ooſt-Indize zaken.

Sterktens der Portugyzen aldaar.

Digitized by Google

1522. TWAALF die wy in die Gewesten hadden doen wy deze Scheeps-Togten beschreeven / zoo zalder in die tusschen-wydte / volgens het zeggen der Zeevaarende lieden / ontrent veertien honderd mylen wezen / behalven andere Sterktens die wy tusschen deeze uitterste punten laaten / gelyk de Historie zulx verhaald / door de voorvallen en zaaken gelyk wy in deeze van Pacem zullen zien / waar van wy van meening zyn te spreeken.

Vermaning des Schryvers.

En alzoo / vermits zulk een tusschen-wydte van de Zeen die wy bevaaren / en van de Sterktens die wy bezitten / indien wy de zaaken die in de zelve op een en de zelve tyd voorgevallen zyn / eensdraads en agter malkanderen wilden beschryven / het zelve een verwarring in des Lezers geheugenis zoude veroorzaaken / zoo hebben wy beeter geoordeeld twee byzondere verhaalen daar van te maaken / alzoo alles in dier voegen zonder eenige mengeling of tusschen-stelling van verscheide zaaken vervolgd zynde / door de Lezers ongelyk beeter zal werden onthouden.

En op die voet zullen wy dan eerst verhaalen al wat'er van de Sterkte van Sofalla tot aan den Boezem van Bengale te zeggen is / en daar na vertellen al wat'er van 't Eiland Sumatra, tot aan de Sterkte op Molucco te melden staat; dit Oostelyk aan dat van Indiën voegende / om dat den Gouverneur van die Gewesten altyd daar by geweest is / invoegen alles daar aan / gelyk als aan het hoofd / vast is.

En alzoo de Sterkte van Pacem, staande op 't Eiland Sumatra, in dit Jaar van 1522 al opgeregt was / en het begin van het Oosterlyk gedeelte in deeze regt-draadze vertellinge bestaat / zoo zullen wy daar mede beginnen te beschryven het geen de onze overgekoomen is / zederd dat Jorge d'Albuquerque de Regeering / gelyk hier vooren is gezegt / aan Antonio de Miranda d'Azevedo overgaf / en alzoo tot het einde van 't ander vervolgende.

Dog alzoo deeze Sterkte van Pacem de eerste is ge-

Digitized by Google

2 VANDER A.A. mee Privilegie.

Digitized by Google

Digitized by Google

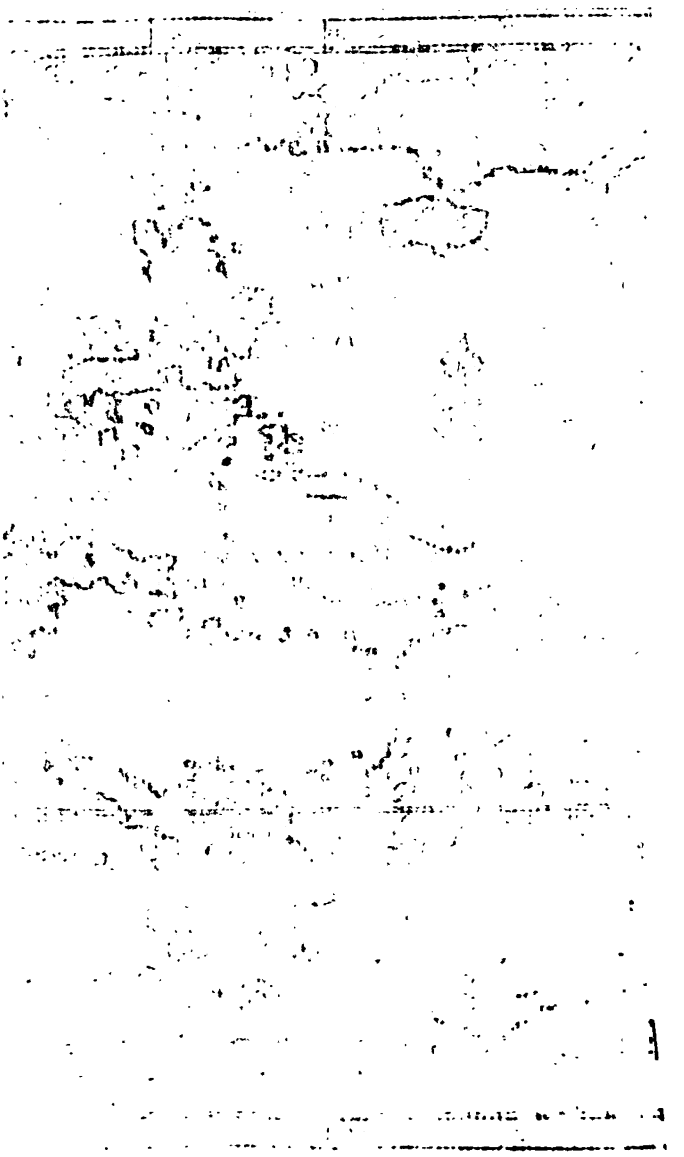

Digitized by Google

1522.

geweest die wy tot nog toe uit oorzaak der gedurige aanvallen van die van 't Land / tegen onze wil hebben moeten verlaten / zoo zal het noodig zyn / eer dat wy van het geene door d'onze uitgevoerd is / in 't byzonder spreeken / van de Heeren en Koningen die de zelve tot Nabuuren had / te melden / mitsgaders van de verschillen die tusschen haarluiden waren / het welk oorzaak was dat wy de zelve moesten verlaten / zoo dat de Vriendschap die wy met haar alle hadden / in de haat van een alleen verkeerde / den welken tegenwoordig Heer van alle die Landen geworden is / en zoo magtig tot onze schade / dat hy onze Stadt Malacca met zyne Vlooten durft aandoen / gelyk wy op zyn plaats zullen zien. Zulk een verandering zyn die Landen onderworpen / van een die zig van een geringe Dienaar en Slaaf tot een magtig Koning maakt / gelyk dezen tot onzen kosten gedaan heeft.

Koninkryken in 't Oostelyke deel van Sumatra.

In het Oostelykste deel na de Zee-kant van 't Eiland Sumatra, zyn deeze Koninkryken / Daya, Achem, Lambry, Biar, Pirida, Lide, Prida, Pacem, Bata en Darem, welkers kust omtrent honderd mylen zal bedragen. Van binnen palen zy aan het Heidensche van het land / het welk niet alleen ruw en wild is / maar ook wreed en gedurig in Oorlog; waar van eenige / gelyk de Alifares en Bates die Menschen-vleesch eeten / en het ander volk dat de Zee-kust bewoond / volgd de leer van Mahomet.

Menscheneeters aldaar.

Wie de voornaamste bewoonders van die kust waren.

De voornaamste van de Bewoonders van deeze Zee-kust waren Persiaanen, Arabiers en Mooren van 't Koninkryk Guzaratte, Indiën en Bengale, de welke zig om de Koophandel aldaar neder zetteden; en na dat zy het Land en de grootte van dien / met de Heidenen zonder Wet / die het zelve bewoonden / gezien hadden / en zy lieden genegen zynde haar daar in na te volgen / zoo is 't dat zy daar door / mitsgaders door de heb-zugt van de dingen die de Mooren haar gaven / en de huwelyken die zy met die van 't Land aangingen / het welk een band is waar mede zy de gemoede-

ren

Digitized by Google

1522. ten der Inboorlingen aan-zig trokken / met het ter eeren brengen haarer Vorsts na haar staat / zoo beheerden zy verle Heidenen / en maakten zig daaren-booven Heeren van 't Land, in het volgende de naam van Koningen aannemende. Vorst doen wyp de voet eerst in Indiën zetteden / voerden die van Pacem en Pedir alleen die van Sultan, het welk in d'Arabische Taal Koning te zeggen is / de welke doen Diego Lopez de Sequeira, Malacca ontdekte / en naderhand doen Alfonso d'Albuquerque het zelve innam / vonden zy in alle dry het onthaal van haare Heerzoonen / en d'aanbiedingen die zy haar van haaren staat deeden / gelyk wyp voor deezen gezeid hebben.

Maken zig eindelyk Heeren en Koningen van 't Land.

Het gemeenste gevoelen van die Geweesten / is volgens de beschryving die wyp van dat Eiland Sumatra gedaan hebben / dat het Koninkryk Pedir het grootste en vermaartste van allen is geweest / in zoo verre dat eenige van die grene die wyp hier booven genoemd hebben / desselfs Onderworpelingen waren / dog die zig zelve door verscheidene toevallen door den tyd opgekoomen / daar van verloosten. Selfs doen wyp de Stadt Malacca innamen / waren de Heeren van Daya en Achem Slaven van dien Koning van Pedir, en regeerden voor hem / schoon zy met twee van zyne Nigten getrouwd waren.

Heeren van Daya en Achem ook Slaven schoon met des Konings Nigten getrouwd.

En op dat het niemand vreemd voor koome dat Slaven tot zoodanigen staat zouden konnen geraaken / zoo zullen wyp reden van dat gebruik geven / schoon wyp groote voorbeelden daar van in de Wetten der Romeinen hebben / de welke toelieten Dat een vry Mensch die over de twintig Jaren ouwd was, zig zelve mogt verkoopen, om den prys daar hy voor verkogt wierd, te moogen genieten. Vorst niet alleen die geene die zig op die manier tot Slaven maakten / maar ook die geene de welke tot die staat door den Oorlog gekoomen / of zulks door d'een of d'ander Burgerlyke Wet gewoorden waren / wierden veel-tyds tot Kinderen aangenoomen / Vry by Testament gemaakt / of op d'een of d'ander

Hoe vry gemaakt worden.

Digitized by Google

der manier in vryheid herſtelt / waar dooꝛ ze dik- 1522.
wils tot groote Eer-ampten geraakten. Zoo is het ook in die gedeelteng van Indiën, alwaar de Ouwders haare kinderen zonder veel ſwarigheid verkoopen / en dat dikwils vooꝛ zoo weinig Geld als een Tanga bedraagd / zynde drie Vinteinen van ons Geld / gelyk ik een die van Guzaratte was / dooꝛ zyn Moeder vooꝛ die prys verkogt was / in myn huis gehad hebbe. Geringe prys voor een Menſch.

Andere tot haare mannelyke Jaren gekoomen / verkoopen haar zelve vooꝛ 't genot van den prys / waar van veele op haar manier van de Edele van 't Land zyn / en dragen de Heeren daar zulken roem op / dat ze Edele Slaven hebben / dat ze daar veel Geld vooꝛ geeven / welk Geld dikwils zoo veel bedraagd / dat ze haar een heel Jaar daar vooꝛ heerlyk konnen onderhouden / en dat Geld verteerd zynde / onthaald haar dien Heer op de zelve manier als zy deden doen zy nog by het Geld waren. Ook trouwen zy ze uit met haare Nigten en Dogters / zoo zy de vereiſte begaaftheden daar toe hebben / inzonderheid van Trouw en Dapperheid : welke hoedanigheden den Koning van Pedir in deeze zyne twee Slaven daar wy van geſpꝛooken hebben / vindende / hy met zyne twee Nigten uittrouwde / en aan d'eene gaf hy het Land van Daya, en aan d'ander dat van Achem. Dog hy hield deeze wyze met haar / dat als hy haar dienſt van doen had / zy by hem aanſtonds moeſten koomen / en als zy na huis toe keerden / dan lieten ze hem haare Zoons / zoo dat deeze quamen te erven het geen haare Ouwders dooꝛ haare dienſten zoo in Vrede als in Oꝛlog verdiend hadden. Haare Heeren trouwen haar ook dikwils met haare Nigten en Dogters uit. Dat die van Pedir aan de twee gemelde deden.

Het gebeurde ondertuſſchen dat terwyl de twee Zoons van den Heer van Achem, waar van de ouwdſte Raja Abraëm genaamd was / en d'ander Raja Lila, de welke in het Huis van den Koning woonden / en het geen haar Vader gekregen had / dooꝛ haare dienſten wel verdiend hadden / den Koning op des Vaders verzoek / den welken zeer ouwd was / dat Land van Achem aan deſſelfs ouwd- Des Vaders Land aan den ouwdſten Zoon van de twee gegeven.

Digitized by Google

1522.

Voornemen van den oudsten zoon tegen den Heer van Daya.

oudsten Zoon gaf. Deezen Raja Abraëm dan in het bezit van het zelve gesteld zynde/ wilde terstond dat hy lang in zyn boezem gevoed had/ in 't werk stellen/ namentlyk zig over den Heer van Daya wegens eenig verschil dat zy in het Huis van den Koning van Pedir wezende/ met malkander op het stuk van Erve gehad hadden/ ten hoogsten wreeken. Dog alzoo den Koning den ander meerder begunstigde als hem/ zoo vermeerderde niet alleen die wraak-lust/ maar hy vatte ook een groote haat tegen den Koning op/ welke wraak hy dan begon met in zyne landen te vallen/ alzoo ze Nabuuren waren. Den Koning hier over ten hoogsten gebelgd zynde/ liet deezen Abraëm zulks verbieden/ en zond den Heer van Daya eenige hulp/ dog den ander sloeg het alles in de wind.

Verbod van den Koning daar over, en hulp aan den beledigden gezonden.

Hier op volgden nog meerder redenen van ongenoegen/ de welke om eenige wille ontstonden/ en daar deezen Abraëm nog gewelliger over was/ zoo dat hy het jok van de gehoorzaamheid 't eenemaal afschudde: Zelfs om dat zyn Vader/ die nu al zeer oud geworden was/ hem daar over wilde bestraffen/ hem indagtig makende dat hy een Slaaf van den Koning was/ van wien hy zoo veel Eer en Gunst genooten had/ gelyk hy wel wist: behalven dat hy zyn aangetrouwde Oom was/ daar hy geenzins tegen behoorde op te staan/ zoo is 't dat hy Raja Abraëm hem in een gat in de Yzers liet slaan/ daar hy stierf. Wat de spyt aangaat die hy den Koning van Pedir om eenige wil aan deede/ was deze:

Abraëm schud het jok af.

En laat zyn eigen Vader in d'Yzers slaan.

Wy hebben voor deezen gezegt dat Gaspar d'Acosta, Broeder van Alfonzo Lopez d'Acosta, Kapitein van Malacca, in dat gewesten van Achem, quam te verongelukken/ en dat de geene die het ontquamen door de Vaartuigen van den Heer van Achem gevangen genomen/ dog ten verzoeke van den Koning van Pacem door Nina Cunapam, Xabander van den zelven Koning van Pacem, weder gelost wierden. Doen dit gevangen neemen geschiede/ was het geene door ons verhaald is/ al

Verhaal van het voorgevallene tot Achem.

tus-

tuſſchen Raja Abraëm en den Koning van Pedir voorgevallen / en alzoo dien Koning onze groote Vriend was / en de vriendſchap door goede werken tragtede te onderhouden / om zig in tyden en wylen van onze hulp te bedienen / zoo liet hy de gemelde Gevangens van Raja Abraem, als zyn Slaaf / afvorderen / in meening de zelve als een Geſchenk aan den Koning van Malacca te zenden / dog die wilden ze niet laaten volgen / maar gaf ze aan den Koning van Pacem, gelyk wy reeds gezegt hebben. Het welk den Koning zoo hoog gevoelde / dat hy daar by overweegende dat den ander zoo ſtout geweeſt had / dat hy in de Landen van den Heer van Daya, die de zyne waaren / tegen zyn verbod gevallen was / en zyn eigen Vader zoo Godsjammerlyk aan zyn dood geholpen had / hy belaſte dat men hem den Oorlog te water en te land zoude aandoen. 1522.

De gevangene Portugyzen aldaar, werden door den Koning van Pedir weder gezift.

Die zulks weigerd.

Waar op den Koning hem den Oorlog te water en te land aan doet.

Ondertuſſchen gebeurde het dat een van onze Schepen met eenige Goederen aldaar aanquam / en alzoo het ſtil weer was / zoo zond deezen Abraëm zyne Vaartuigen daar op af / die het zelve namen / en zes Portugyzen die daar op waaren nedermaakten. Naderhand quam Jorge de Brito daar meede aan / alwaar hy op de wyze door ons verhaald / om het leeven quam. Door deeze overwinning wierd hy Abraëm zoo opgeblaazen / en met Geſchut en Oorlog-voorraat zoo wel voorzien / dat hy zig niet alleen tegen den Koning zynen Heer verweerde / maar ook hem zoo veel ſchade aandede als hem mogelyk was. Eindelyk het geluk begunſtigde hem zoodanig in dien aanſlag / dat hy voornam zig Koning van alle die Koninkryken te maaken / het welk hy ook zoo door Oorlog als door Verraad / het welk de eigene Invoorlingen tegen haare Heeren in 't werk ſtelden / in minder als drie Jaaren te weege bragt / tot dat hy den Koning van Pedir, zynen Heer / na onze Sterkte van Pacem verdreef / ten tyde als Don André Henriques zig daar in bevond / waar door het verlies der zelve veroorzaakt wierd / gelyk wy vervolgens willen verhaalen.

Abraem door het nemen van een Schip trots geworden.

Maakt hem meeſter van alle die Koninkryken in minder als drie Jaaren.

Don

1522. Don André Henriques, Zoon van Don Henrique Henriques, Heer van het Stedeken der Alcasovas, wierd door den Koning Don Manuel, terwyl hy in de Bloet van Don Duarte de Menezes was / met het Hoofdmanschap van onze Sterkte van Pacem voorzien/om het bezit van welk Ampt te gaan neemen/hy door Don Duarte de Menezes, zoo haast als hy in Indiën gekoomen was / afgezonden/ende hem het zelve door Antonio de Miranda d'Azevedo op den drie-en twintigsten May des Jaars vyftien honderd twee-en twintig in handen gesteld wierd / waar op deezen zig na Malacca begaf / tot dat de tyd van het Mouzon quam om de reis na Indiën aan te neemen / na dat hy veel aanvallen door den meergemelden Raja Abraem te water en te Land uitgestaan had / waar in d'onze egter altyd Overwinnaars hadden geweest / zoo dat deezen Abraem den Oorlog tegen ons om de haat die wy hem droegen / uit oorzaak van de schade die de onze / gelyk wy hier voozen gemeld hebben / in zyn Haven geleeden hadden / na dat die van onze Sterkte veele van zyn Volk de weelde om ons afbreuk te doen daar in wilden koomen/zoo doodgeslagen als gequetst hadden / aangevangen hebbende / zoo heete dat nu dat men den gemelden Oorlog voerde om daar wraak van te neemen ; niet tegenstaande hy dit alles zoude hebben moeten uitstaan / zoo den Koning van Pedir, zynen Heer / zulks voorgekoomen hadde / alzoo hy zoo zeer onze Vriend was / dat hy met een Dogter van den voorgaanden Koning van Pacem niet en wilde trouwen / schoon het hem zeer voordeelig zoude geweest hebben / of het most onder die voorwaarde zyn / dat hy onze Vriend zoude blyven.

André Henriques Kapitein van de Sterkte van Pacem gemaakt.

Miranda d'Azevedo na Indiën.

Abraem zend een Gezant na Malacca. En om het zelve in dier voegen uit te werken / en de Vreede alzoo te weeg te brengen / zond hy een Gezant na Malacca, alwaar doen ter tyd Jorge de Brito het gebied had / met een Gezant van den Koning van Pacem, Koning doen ter tyd / die gelyk wy hier voozen gezegt hebben / in haat met ons leefde. Abraëm zulks gezien hebbende / en dat

dat hy nu al over eenigen tyd onze Vriend geweest/ en ons veel vriendschap in alle voorvallende gelegentheden gedaan had/ zoo dagt hem dat in gevalle daar een ander Vloot gelyk die van Jorge d'Albuquerque te hulp quam/ de zelve hem in zyn Koninkryk zoude konnen herstellen/ en Abraem gevaar van het verlies van zyn leven en Heerschappy loopen/ gelyk hy een voorbeeld daar van in Sultan Geinal, Koning van Pacem, gezien had/ die Jorge d'Albuquerque van 't leven beroofde. 1512.

Vreest voor herstellen van den Koning van Pacem in zyn Koninkryk.

Om dit voor te koomen/gelyk hy een dooztrapt en arglistig Man was/ en die zyne meeste Overwinningen door schelmerpen en verraad verkregen had/ zoo is 't dat hy om de voornaamste Kapiteinen/ zoo van Daya, als van den Koning van Pedir, zynen Heer/ met geld op zyn zyde te krygen/ door de zelve/ mitsgaders door de voornaamste van de Stadt Pedir, daar hy zig bevond/ te weege bragt/ dat zy aan den Koning schreeven/ den welken zyn woon-plaats onder onze bescherminge tot Pacem hiel. In den gemelden Brief verontschuldigden zy zig/ Dat zy den gemelden *Abraëm* binnen haar Stadt ontfangen hadden, eenige slaauwe redenen daar by brengende, en hem verzoekende dat hy met de *Portugyzen* aanstonds tot *Pedir* wilde koomen, alzoo zy hem de Stadt in handen zouden stellen, tot welken einde zy hem daar al uit gesmeeten hadden, ende nergens anders als na zyn hulp wagteden, mits dat hy zig haastede eer zy meerder schade quamen te lyden, nademaal hy haar belegerd had. Ondertusschen moet men weeten dat zy die uitbanning drie of vier dagen voor het schryven van deezen Brief/ onder schyn van die Opstand/ in 't werk gestelt hadden/ alzoo zy wel zagen dat zy haar door het herbergen van een Slaaf die haar als een Dwingeland regeerde/ ten hoogsten tegen haaren Koning vergrepen hadden.

En zoekt zulks voor te koomen.

Verontschuldiging der Kapiteinen van Daya en Pedir, dat ze hem in haar Stadt ontfangen hadden.

Is drie dagen voor 't schryven van den Brief uit de Stadt gesmeeten.

Ook dient geweeten te worden/ dat den Koning van Pedir op zyn komste tot Pacem, zyn Neef den Heer van Daya, den welken meede door deezen

1522. Dwingeland van het zyne beroofd was / met ontrent twee honderd man van de geene die hem hadden willen volgen / meedegebragt had. Den Koning hier op den Brief van de zyne ziende / en verstaande hoe Abraëm uit de Stadt Pedir gebannen was / zoo sprak hy met Don André, hem biddende / Dat hy om zulk een goede gelegentheid niet te verzuimen, hem met eenig volk te water wilde helpen, daar hy het zyne en dat van den Koning van *Pacem* zoude by voegen.

Wat den Koning van Pedir daar op doed.

Don André door de voorgaande redenen van onze Vriendschap bewoogen zynde / en dat het onze gewoonte was onze Vrienden te helpen en te begunstigen; dat meede die Sterkte van Pacem gemaakt was om een jonge Wees tegen de verdrukkingen van een Dwingeland te beschermen / zoo dagt het hem billyk en redelyk hem zyn verzoek toe te staan: hoe veel te meer dat het zoo aan ons als aan den Koning van Pedir wel het meeste paste de wieken van dien Dwingeland te korten / den welken door de dood en de schade van d'onze zoo magtig geworden was / en dat die gelegentheid de beste was die men konde wenschen om hem t'eenemaal te verdelgen en te vernielen: Zoo dat Don André zyn Broeder Don Manuel in een Fust en eenige Land-schuiten met taghentig Portugyzen en twee honderd Mooren / zoo Roeijers als Soldaaten / ter Zee / tot hulp van den Koning van Pedir zond / den welken last aan gedagten Don Manuel gaf / Alle de Havens van daar af tot aan *Pedir*, zynde ontrent tien mylen weegs, te doorloopen, in meening zelfs langs de Kust te zeilen, om malkander geduurig in de Zee-Havens te vinden.

[illegible] verzoek door Don André toegestaan.

En uitgevoerd.

Den Koning dit alzoo met ontrent duizend man te voet en vyftien gewapende Olifanten / in 't werk gesteld hebbende / zoo ontstond'er zulk een Onweder / dat de Fust en de schuiten van malkander gescheiden wierden / dog vonden malkander egter twee dagen daar na in de Haven van Pedir, alwaar den Koning met groote Vreugd door de zyne ontfangen zynde / wierd daags daar aan in een

Groot onweder aan de gang.

Krygs-

Krygsraad beſlooten dat men het Leger van Abraëm zoude gaan opſlaan. 1522.

Beſluit om Abraem aan te taſten.

Ondertuſſchen ſchynt het dat'er onder zoo veel quade Menſchen egter nog een goede gevonden wierd / den welken op dien ogtend by den Koning ging / tegen wie hy zeide: Heer Koning, ziet om een goet heen koomen, want zoo haaſt als gy u maar vertoond, zoo is alles gereed gemaakt om u gevangen te neemen, en aan uwen Slaaf te leveren; en de geene die u alhier ontbooden hebben, zyn daar over met hem eens; hem hier op den geheelen aanſlag van ſtukje tot beetje verhaalende / en dat het zelve in de nagt dat hy aangekoomen was / al in 't werk geſtelt zoude gewoorden zyn / doch dat het uitgeſtelt was / om dat men zoo lang had willen wagten tot dat de Portugyzen aan land zouden weezen / alwaar zy haar alle hoopten gevangen te krygen / en om haare Vaartuigen magtig te werden / lagen veel ſchuiten van den Verrader booven de Rivier gebozgen; de welke op het afgeſpzoken teeken daar op zouden aanvallen.

Woonden van een getrouwe Bode aan den Koning van Pedir.

Ontdekking van den geheelen aanſlag.

Den Koning ziende het gevaar dat hem dreigde / trok zeer ſtil uit de Stadt op twee Olifanten met zyne twee Neeven / en ontquam het alzoo met twee honderd man die hem volgden. De onze hier op / willende / volgens het berigt dat den Koning haar toegezonden had / uit de Rivier vertrekken / was hun zulks dooz het laag water onmogelyk / zoo dat ze zoo lang bloot booz de Pylen en ander Geweer die de Pranden haar van beide de zyden van de Rivier toe ſchooten / moſten ſtaan / alzoo de zelve zeer naauw / en booz het Geſchut van de Schuiten beſchut was. Daar op quamen de Pranden van booven met haare Vaartuigen / de welke veel ligter waaren als d'onze / en wreekten zig zoodanig over de onze / dat Don Manuel met vyf-en dertig Portugyzen alldaar doob bleef / de reſt ontquam het met de vlugt.

Wat den Koning liet op doen, die het gelukkig ontkoom.

Hinderpaal in den aanlag der onze.

Dooz dat verlies zag Don André ten eerſten dat hy het in de Sterkte niet en zoude koomen houden / zoo om dat hy in alles niet meer als tagheutig

1522. man ſterk was/ als ook om dat de zelve maar van hout zynde/ van den regen en van de ſterke hitte van de Son/ (als zynde maar ontrent vyf graden van de Even-nagt lyn aan de Noord-zyde) meeſt vergaan was. Dog het geen hem nog het meeſte ſmerte/ was het gebrek van levens-middelen/ die de Inwoonders van 't Land hem al voor 't ongeval van zyn Broeders dood hadden begonnen te weigeren: willende die van de Stadt ook niet hebben dat het ſlegte volkje haar iets daar van zoude toebrengen; want ze waaren van te voozen gewend drie maal in de week aldaar te markt te koomen/ waar dooz die van de Sterkte haar van alle noodige dingen voorzagen. Waar op zy vreezende daar dooz nog tot meerder ongelegentheid te geraaken/ als of ze tegen de Pranden vogten/ zoo zond den gemelden Kapitein een Portugys genaamd Hieronimo de Sorande, in een Bengaals Schip dat aldaar lag/ met Brieven aan Rafael Pereſtrello, die zig tot Chatigam, een voornaame Haven van Bengaale bevond/ een Jonk met mond-koſt gelaaden/ vermits de groote nood die hy daar van had/ van hem verzoekende.

Rafael Pereſtrello aldaar nog weezende/ na dat hy zyn affſcheid van Jorge d'Albuquerque, waar van wy hier voozen geſproken hebben/ genomen had/ zoo zond hy Domingos de Seixas, Schryver van zyn Schip/ tot dit werk der mont-koſt met een Schip van Gaſpar Ferraz, van de Stadt Porto in Portugaal, het welk aldaar gekoomen was om handel te dryven/ na Tenaſſari, op de Kuſt van Malacca in lading leggende/ alwaar veele levens middelen te krygen waaren; om aldaar twee Land-Schepen daar meede af te laden/ en na Pacem te zenden.

Deezen Domingos de Seixas dan tot Tenaſſari aangekoomen zynde/ en hebbende zoo veele levens middelen gekogt/ waar meede hy twee Schepen dooz hem bevragt/ konde afladen/ zoo gebeurde het dat een van onze Schepen juiſt op die tyd op de Kooverſ paſte/ die zig/ gelyk men zeide/ de gehoor-

Slegten toeſtant der Sterkte.

En gebrek van mont-koſt.

Bedryf van den Kapitein der Sterkte.

Die hulp word toegezonden.

hoozzaamheid van den Gouverneur ontrokken hadden / en de Moozen de welke op die plaats handelden / alsints berooſde. Deeze Muiters of Wederſpannelingen waaren in alles vyftig man ſterk / daar Kapitein op was eenen Diego Gago, natuurlyke Zoon van een anderen Gago en een Morinne. D'andere waaren Baltazar Velozo; Jan Barbudo; Simon de Brito, natuurlyke Zoon van Jan Patalim; Jan Carrequeiro; Jan Botelho, Antaon da Fraga, en andere die den hoop volgden / zynde de meeſte van haar van goeden huize geſpro-ten / de welke een Schip tot Cormandel uitgeruſt hadden / en van Chatigam quamen / daar Rafael Pereſtrello zig bevond / den welken zyn beſt deede om haar by hem te lokken / en van die quaade manier van leven af te troonen. 1522.

Vyftig Zee Rovers op de been.

Pereſtrello doet zyn beſt om haar van leven te doen veranderen.

Eer zy tot Tenaſſari quamen / gebeurde het dat Baltazar Velozo den Kapitein Diego Gago, den welken in den ſchoot van een zyner Slavinnen ſliep / over eenig onluſt die hy met hem gehad had / met hulp van eenen Jan Barbudo met eenige ſteeken van een Mook om 't leven bragt. Deze daad / zulk een zoozt van volk wel paſſende / alzoo bedreeven zynde / wierd Simon de Brito met gemeene ſtemmen tot Kapitein gekoozen / en de regte oozzaak van haar komſt aldaar / was dat zy verſtaan hadden dat daar vier Schepen van Guzaratze Mooren van 't Koninkryk van Cambaya gekoomen waaren / zoo dat zy daar een aanſlag op gemaakt hadden / dog deeze de lugt daar van gekreegen hebbende / voozzagen haar in tyds / en maakten dat ze uit haare handen bleeven.

D'eene Roover vermoord d'ander.

Een ander in de plaats van den vermoorden gekooren.

Vier Moorſe Schepen ontkoomen de handen der Mooren.

Dog deeze Roovers bedreeven nog een grooter quaad / want zy veroorzaakten aan Domingos de Seixas en zeventien Portugyzen die aldaar met hem waaren / zeer groote ongevallen / gelyk we hier verhaalen willen: „Een Mooz genaamd Rate Kam, „had den Koning van Bengale negen Jaar lang „vooz Stads Voogd van twee Steden gedient / na„mentlyk Naomaluco en Chatigam, in welken „tyd hy den Koning en het Land zoo veel ontſtal

Moorſe Stads Voogd beſteeld den Koning.

Digitized by Google

1722. „als in zyn vermogen was/ zoo dat hy met zes-
„ven Schepen bol kostelyke Goederen geladen/
„van Chatigam na Malacca vertrok/ in meening
„zig aldaar onder onze beschermning en beschutting
Krygt een Ouweder op weg na Tenaſſari. „ter neder te stellen. Eerzen eer dat hy tot Te-
„naſſari quam/ kreeg zulk een Ouweder en tegen-
„wind/ dat vier van zyne Schepen genoodzaakt
„wierden weder na Chatigam te keeren/ zoo dat
„hy maar met drie tot Tenaſſari aanquam/ van
„meening zynde de Goederen die daar in waaren/
„aldaar te verhandelen/ en dan zyn reis na Ma-
„lacca te vervolgen. En alzoo hy bedugt was
„gedurende zyn verblyf aldaar/ door het Land-
Verzoekt een hoek Lands van den Gouverneur. „volk te werden beſtoolen/ zoo verzogt hy aan
„den Gouverneur van Tenaſſari dat hy hem een
„hoek Lands/ die de aarde aan de Rivier aldaar
„maakte/ wilde vergunnen/ om zig aldaar te ver-
Bouwt er een Sterkte. „ſterken. Dit wierd hem toegeſtaan/ zoo dat hy
„daar een Eiland van maakte/ en een Vaſtigheid
„van hout aldaar bouwde/ in meening zig met twee
„honderd man daar te verſterken. Doch het zy
„door toedoen van den Gouverneur van Tenaſſa-
„ri, die in dienſt van den Koning van Siam was/
„of dat hy door 't volk opgemaakt wierd/ het
„welk hem in d'ooren blies: Dat dien *Rate Kam*
„niet anders en zogt als zig aldaar met hulp van
Word beſprongen en van alles beroofd. „d'onze en andere vreemde Volkeren die aldaar
„bandelden, als een Dwingeland ſterk te maaken;
„zoo is 't dat zy hem op een morgen ſtond be-
„ſprongen/ en van alles beroofden wat hy had.

„De uitvoerders van dit werk hier op een groot
„Schip met de beſte geroofde Goederen geladen/
„het welk zy zeiden den Gouverneur van de Stadt
Simon de Brito neemt een Schip met de beſte Goe-deren gela-den. „toe te koomen/ mede neemende/ zoo is 't dat
„Simon de Brito, Kaptein van d'Oproerige/ die
„wy gemeld hebben/ het gemelde Schip nam/en
„het zelve in verzekering bragt/ zonder dat hy
„eens dagt dat Domingos de Seixas met ons an-
„der Volk aan land was. Dit door den Gouver-
„neur verſtaan zynde/ leide hy de hand op alle de
„levens middelen die Domingos de Seixas gehoogt

„had

„ had / als ook op zyne verdere Goederen / en van 1522.
„ d'andere Portugyzen die met hem aan land wa-
„ ren / de welke / gelyk wy gezegt hebben / zeven-
„ tien in 't getal waren / en over land gevangen
„ na den Koning van Siam gebragt worden.

17 Portugyzen gevangen na Siam gebragt.

Dit was oorzaak dat Don Andre geen lebeng-middelen kreeg / en dat onze Moiters of Roovers geen goed einde hadden. Alle dit hooverstaande weeten wy meer van den meer genoemden Domingos de Seixas, den welken wy vyf-en twintig Jaren lang gevangen in 't Koninkryk van Siam geweest is / en dat niet gelyk als een slegte Gevangen van een Koninkryk kan weten / alwaar hy de Wetten van zyn Heer onderworpen is / maar gelyk een Veld-Kapitein die hy van den zelven Koning van Siam is geweest. Want eenige Jaren na zyn gevankenis / gebeurende de welke hy het niet beter als zyne andere Mede-gevangens had / want van de meeste alsdaar quamen te sterven / zoo is't dat in de Oorlogen die den Koning met zyne Naburen had / deezen hem uit oorzaak van de schoone proeven die hy van zyne dapperheid gaf / heen de Vryheid schonk en tot Kapitein maakte / waar door hy veel dingen van dat Koninkryk met groote omstandigheden geleerd heeft.

En in waarheid het is een man geweest van zulk een sterk gedenken aangaande de dingen daar wy van spreeken / en inzonderheid raakende de zaken van de Land-beschryvinge, dat hy ons groot ligt tot het geen wy van dat Koninkryk gezeid hebben / gegeeven heeft. Want nademaal den Koning hyna met alle zyne Naburen in Oorlog was / en onze Kapitein veele Landen heeft moeten door reizen / zoo hebben wy ook veele zaaken die wy te voren aangaande dat Koninkryk van andere hadden / door zyne vertellingen bevestigd. Wy hebben dit gewag van Domingos de Seixas alhier gemaakt / van wegen de gedenkenis die hy in die Gewesten uitgestaan heeft / en de diensten die hy aldaar ons te leven heeft moeten doen / alhoewel hem die weinig baat hebben aangebragt / dewyl

Koning van Siam in Oorlog met alle zyne Naburen.

1512. hp / niet tegenſtaande een Perzoon van zeer goe-
den huize was / egter in 't Gaſt-huis alhier geſtor-
De Seizas in 't Gaſthuis tot Liſſebon geſtorven. ven is; nogtans zal men door dit ons Verhaal / kennis van het geen in dat Oosten voorgevallen is / konnen bekoomen.

En waarlyk wat grooter vermaak konnen wy in het verhaal van de begaafthéden der Menſchen hebben die de Weereld onbekoond gelaten heeft / als in die geene die door de zelve wel voldaan zyn? Want gelyk de Weereld niet anders als vergankelyke dingen kan geeven / zoo is't dat den geen die daar wel van voorzien is / reets al eenigzins voldaan is; maar aan de geene aan wien zy die komt te weigeren / ſchynd het dat wy het goed geheugen ſchuldig zyn / nademaal zy geen anderen loon ontfangen.

Om nu tot Don André weder te keeren / den welken groot gebrek leed aan al het geen tot onderhoud van die Sterkte van nooden was / en in-
Beſtel van Don Andre in zyn ziekte. zonderheid gezontheid / alzoo het Land zeer ongezond voor d'onze was / zoo is't dat hy twee dingen deed; namentlyk de eerſte / dat hy den ſtaat daar de Sterkte zig in bevond / met een Schip aan den Gouverneur Don Duarte de Menezes in Indiën liet weten / en dat hy zelfs zoo ziek was / dat hy onmagtig was de zelve langer te konnen beſchermen / hem over zulks verzoekende dat hy hoe eer hoe liever iemand anders met de dingen tot deſſelfs behoudeniſſe noodig / in zyn plaats wilde zenden. Daar nevens gaf hy hem een omſtandig berigt van den roeſtand en gelegentheid van die Koninkryken / veroorzaakt door de Oorlogen van de Dwingelanden de welke tegen zyn Koning opgeſtaan waren.

Koning van Aru hoe een Vriend der Portugyzen. Het ander dat hy deede / was dat hy aan den Koning van Aru ſchreef / die onzen Vriend was / uit oorzaak van de Vriendſchap die Jorge d'Albuquerque in het inneemen van Pacem met hem gemaakt had; behalven dit werk van ons te helpen / gelyk wy voor deezen gezegd hebben / alle onze Schepen / het zy dat de zelve door onweder /

of

1522.

ſf om te handelen / in zyn Koninkryk quamen / ultyd zeer wel onthaald had / alzoo hy in die tyd ie magtigſte en rykſte in Inwoonders / van dat eheele Eiland was. Dog dit ſchoztender alleen an / dat hy arm van Geld was / alzoo in zyn oninkryk zoo veel goederen niet en waren als ot Pacem, daar hy een Nabuur van was. Want et geen een Koninkryk wel het meeſt verrykt en loeyende maakt / is de Koophandel, het zy de oopmanſchappen in het Land zelfs vallen / of at ze met de hand gemaakt wozden / het welk it niet en had / gelyk d'andere die daar agter te en het Weſten en het Zuiden gelegen zyn.

Deezen Koning / niet alleen om de vriendſchap ie hy met ons had / maar ook om dat hy tegen Raja Abraëm zeer verſtoozd was / uit oozzaak van en Oozlog die hy zynen Heer aan dede / doen Don André hem die boodſchap liet doen / en daar by erzoeken dat hy hem dat Koninkryk van Pacem oude helpen beſchermen / 't elkens als Raja Abraëm et zelve zoude willen aantaſten / liet hem zeggen: Dat hy zig ten allen tyde gereed zoude houden, en at hy de magt had om ietwes te konnen doen dat en Koning van PORTUGAAL aangenaam zoude vezen.

Wat beſcheid dien Koning op het verzoek van Don André geeft.

Don Duarte de Menezes ondertuſſchen de boodſchap van Don André mede ontfangen hebbende / ond aanſtonts Lopo d'Azevedo in een Schip met enige dingen tot het voozzien van de Sterkte noodig / beneffens eenige Brieven aan hem Don André, om aan gedagten Lopo d'Azevedo over te veren / den welken in de Maand Junius des Jaars 1523 tot Pacem aanquam. Dog Don André, den welken begeerig was tegen het Mouzon et welk binnen twee Maanden verwagt wierd / a Indiën te vertrekken / ziende Lopo d'Azevedo angekomen / wilde de Sterkte niet over geven / eggende tegen gedagten Lopo d'Azevedo, Dat terwyl hy na de bequame tyd wagtede, hy zulks voor en dag van zyn ſcheep-gaan niet en zoude doen; aar d'Azevedo wel mede te vreeden was / oozdee-

Lopo d'Azevedo tot Pacem aangekomen.

Heeft geſchil over de Sterkte aldaar.

1522. beelende dat het alzoo betaamde.

En is op levensmiddelen bedagt.

En alzoo Don André, als een man die op zyn vertrek ſtond / de zaaken na den zin van Lopo d'Azevedo niet en deede / wegshalven hy / als het meeſte belang daar by hebbende / het zelf moſte doen / zoo was hy vooz eerſt op levens middelen bedagt. En ziende dat den Xabandar van den Koning van Pacem groote Gragten en andere Werken liet maaken / als ook veel hout by een bragt / om een Veſting by onze Sterkte op te regten / en andere dingen deede als een man die vooz Don André begunſtigd wierd / welke Werken aan de gemelde Sterkte zeer naderlig waaren / zoo zeide hy tegen Don André „ Wat hy al dat werk van den „ Xabandar zeer verdagt / en tegen de welſtand en „ het voozdeel van de gemelde Sterkte hiel / en dat „ zoo hy / als een Vriend van den Xabandar zyn- „ de / vooz beter oozdeelde hem aan de hand te „ gaan / dat hy zulks konde doen / en daar-en bo- „ ven nog alle het hout dat hy aldaar by malkan- „ der had / vooz zyn rekening overnemen / ende de „ Sterkte daar meede herſtellen / en dat hy hem „ zyn eigen Perzoon tot het inneemen van den Xa- „ bandar als bozg zoude ſtellen.

Wat hy van de groote werken van den Koning van Pacem aan Don André zeid.

Hoedanigheden van Don André.

Don André was een dapper Cavalier, gelyk hy alle den tyd dat hy binnen Tanger, daar hy getrouwd was / geweeſt had / genoegzaam getoond hadde. Vog zoo veel moed als hy in dien Oozlog van Afrika had doen blyken / zoo veel ontbrak het hem aan zyn Perzoon / alzoo hy zeer klein en mager / als ook wantrouwig / en ten anderen ook weinig omzigtig in de zaaken van Eere was / als zynde onderwozpen aan de voozdeelen die dat Land van zig gaf; zoo dat zoo haaſt als Lopo d'Azevedo zig had laaten hooren / de zaaken zulk een keer naamen dat hy hem aanſtondz liet zeggen dat hy na Malacca zoude gaan / alzoo hy groenzing van meening was hem de Sterkte in handen te ſtellen. Waar op zulke twiſt-redenen van wederzyden ontſtonden / een ieder de magt die hy had / vertoonende / dat na dat het zelve was koomen

op

op te houden / het tot dadelikheden zoude uitgeborsten zyn / zoo Lopo d'Azevedo niet Scheep gegaan / en na Malacca vertrokken was / alwaar hy gelukkig aanquam. 1522.

d'Azevedo vertreks na Malakka.

Eenige wilden zeggen dat de reis van Don André na Indiën, en het verlaaten der Sterkte; niet zoo zeer uit zyn ziekte ontstond / als om dat hy d'onzekerheid van de uitkomst van den Oorlog die men van den Dwingeland Abraem te gemoet zag / niet en wilde afwagten / en dat hy liever twintig duizend Pardans, die hy van het Schip dat hy uit Indiën koomende om het bezit van die Sterkte te aanvaarden / genoomen had / in zyn zak wilde steeken. Dit Schip hoorde eenige Moorze Koopluiden / die hy alle in een ander Schip hadde doen overgaan / op dat'er niemant van spreeken zoude. Andere zeggen dat de zelve Mooren / het zelve ontrent honderd en negentig sterk / uit vrees verlieten / om dat het alle Koop-en geen Krygs-luiden waaren / de welke met het Schip daar zy in over gegaan waaren / tot Tenassari aanquamen / ten tyde als Diego Pereira met veel Portugyzen, de welke aldaar van Antonio de Brito, die met een Vloot tot Bengale geweest had / gebleeven waaren / aan land was; zoo dat het volk van Tenassari deeze Koopluiden ziende / haar kennende / om dat ze aldaar handelden / en weetende dat ze door d'onze in dien staat gebragt waaren / zoo is 't dat hy Diego Pereira en zyn volk groot gevaar liepen van het leven te verliezen; dog door eenige Geschenken die zy aan den Gouverneur en de Bevelhebbers gaven / wierd alles gestild / zoo dat hy zyn reis onverhinderd na Indiën vervolgde.

Don André by eenige verdagt.

Diego Pereira in gevaar van 't leven, ontkomt het door Geschenken.

Dog om tot het Schip door Don André genomen / weder te keeren / zoo zullen wy zeggen / Dat het zelve tot *Pacem* verkogt wierd, en schoon het zelve zeer kostelyk geladen was, kreegen de Neemers egter zeer weinig daar van, en den Koning nog veel minder, maar alles ging byna in de zakken van de Opzienders der verkoopinge.

Het Schip door Don André genomen, tot Pacem verkogt en 't voordeel aan maat en strykstok verlooren.

Wat het weigeren van het overleveren der Sterkte

1522.

Heimelyk verſtand van Don André en den Xabandar van Paçem.

te in handen van Lopo d'Azevedo aangaat/zulks geſchiede om dat Don André zig met den Xabandar verſtond/want den eerſten zag met oogluiking de nieuwe Werken aan die den ander by de Sterkte van Pacem liet maaken: welken Xabandar, geelyk hy veele van de vertroudſte Vrienden van Don André met geld omkogt/ zoo is 't ook dat deezen van d'ander kant aan den anderen beloofde/ Hem ryk te maaken zoo hy maar uit *Indiën* mogt blyven, zoo dat Lopo d'Azevedo naauwelyks na Malacca vertrokken was/of den Xabandar begon aanſtonts weder met zyn werk voort te vaaren/ het welk na dat het in dertig dagen tyds voltrokken was/

Raja Abraëm in optogt.

begon Raja Abraëm met zyn geheele Leger en een groot getal van Olifanten op te trekken/ om ons op te zoeken/ alzoo hy door den Xabandar van het doen van Don André en van de verſchillen die der tuſſchen hem en Lopo d'Azevedo geweeſt waren/ verwittigd was.

Het is egter de waarheid/ dat den Xabandar dit verraad niet en beſtond/ voor dat hy zag dat het Koninkryk van Pacem ingenomen was/ zonder dat'er iets anders meer overgebleeven was als de Stadt die hy onze Sterkte ſtond. Want na dat Raja Abraëm de Stadt Pedir ingenomen had/ en in 't volkoomen bezit van de zelve gekoomen was/ zoo zond hy zyn Broeder Raja Lalila met een groot Leger uit/ om alle de beſte Plaatzen van 't Koninkryk van Pacem in te neemen/ en eindelyk de Stadt van die naam zelf aan te taſten. Wat hem aangaat/ hy bleef tot Pedir, om de zaaken van dat Koninkryk te verzekeren.

Bedryf van Raja Abraëm na het innemen van Pedir.

Raja Lalila ondertuſſchen het geheele Koninkryk van Pacem in dzie maanden tyds ingenomen hebbende/ quam met zyn Leger een half uur van de Stadt Paçem leggen/ en liet zyn Broeder zyn aankomſt op die plaats weeten. Onder andere dingen die dien Vooz/ terwyl hy zig in zoo korten tyd meeſter van dat Koninkryk maakte/ overquamen/ was dat hy zyn meeſten Adel/ beneſſens den Sultan Geinal, den welken/ geelyk wy

vooz

door deezen gemeld hebben / door Jorge d'Albuquerque van 't leeven wierd beroofd / in deezen Oorlog verlooz. Ook was hy zoo verhaast om de Stadt aan te taſten / alzoo hy wist dat wy hulp van den Koning van Aru waaren verwagtende / dat doen hy quam / men al / om zoo te zeggen / zoo goet als aan 't begten was. Ook wilde hy dat den Xabandar oog-getuige zoude zyn van al het geen dat'er tuſſchen ons voorviel; den welken na dat hy gezien had dat het geheele Koninkryk ingenoomen was / beneffens onze behoeftigheden en verſchillen / zig houdende al of hy uit vreeſ van Raja Lalila genootzaakt was zig te verſterken / zoo verzogt hy DON DUARTE, dat hy hem wilde vergunnen met het maken van zyn Vaſtigheid, die hy met oogluiking van RAJA LALILA al aangevangen had, voort te varen. 1522.

Wil dat den Xabandar oog getuigen van zyn doen zal zyn.

Raja Abraëm ondertuſſchen in zyn Broeders Leger gekoomen zynde / was het eerſte dat hy dede / door zyn heele Leeger te laten uitroepen / (op dat die van binnen daar door mede kennisſe daar van zouden krygen /) Dat alle die geene die zig onder zyn gehoorzaamheid zouden begeeven, met haare huisgezinnen en goederen onder zyne beſchermінge zouden worden genoomen, het welk niet meer als zes dagen na de bekentmaking zoude ſtant grypen, na welken tyd daar geen genade meer zoude wezen, alwaart dat men ze met het grootſte kermen en kryten van de weereld verzogt. Die van de Stadt hier door bevreeſt gemaakt zynde / mitsgaders door de wreetheden die hy en zyn Broeder aan die geene gepleegd hadden die haar te weer hadden geſteld / als mede om dat zy een volk waren dat gelyk wy gezegt hebben / een nieuwen Koning maakte zoo haaſt als het haar maar in den zin ſchoot / zoo begon een ieder zig by daag en by nagt in alle ſpoed na des Vyands Tenten te begeeven / invoegen hy de Stadt in de drie eerſte ſtormen innam / en hy daar aldus in tredende / quam 'er veel meer volk in als'er uitgegaan / en als'er in gebleven was / zoo dat een ieder het huis by hem ver-

Uitroeping van Raja Abraem door zyn Leger.

Uitwerking van dien.

1522. verlaten / weder ging bewoonen / en eenige die de eerſte woede in 't inkoomen van de Stadt ontquamen / begaven zig na 't Gebergte en zeer digte Boſſchen die daar niet verre van daan waren.

Boodſchap van Raja Abraëm aan Don André.

Terwyl Raja Abraëm met het belegeren van de Stadt doende was / het welk niet lang en duurde / zond hy eenige Boden aan Don André, om hem bekend te maken dat hy dat geheele Koninkryk ingenoomen had / en dat'er niet als de Hoofdſtadt overſchoot; dat hy hem overzulks ried dat hy hem by-tyds weg zoude maken / en al meede nemen wat'er in de Sterkte was / alzoo hy geen Oorlog voerde uit eenige haat die hy tegen de Portugyzen mogt hebben opgenoomen / en dat hy het ook niet doen en zoude zoo lang als hy geen meeſter van de Stadt zoude wezen / dog dat zoo haaſt als hy zig meeſter daar van zoude hebben gemaakt / hy twee oorzaken zoude hebben om hem uit de gemelde Sterkte te verdryven: namentlyk de eerſte / om dat hy als dan volkoomen Heer van 't geheele Koninkryk zoude wezen / zoo dat hy niet en zoude gedoogen dat iemand vreemts aldaar eenige de minſte Sterkte of Vaſtigheid bezat; en de tweede / dat hy Don André zyne twee dood-Pyanden by hem had / namentlyk den geweezen Heer van Daya, en die van Pedir, die hy Raja Abraëm vervolgen zoude op alle plaatzen daar hy haar zoude konnen aantreffen.

Bedenking van Don André daar over.

Don André bleef wel in geen gebreken om daar op te antwoorden / dog ziende dat'er al drie ſtoormen op de Sterkte gedaan waren / en hy ziek en ſwak / ook wat onſtantvaſtig in zyne voorneemens zynde / zoo wilde hy liever zyn leeven ſparen / en eenig goed dat hy aldaar overgewoonen had / voor 't plonderen beſchutten / als het uitterſte af te wagten / hem dunkende dat het geen hy tot Tanger in den Oorlog tegen de Mooren gedaan had / hem genoegzaam zoude verſchoonen; waarom hy dan de Sterkte aan Aires Coelho, zyn Swager / den welken daar binnen voor Hoofd-Officier diende / overgaf. Deezen Aires Coelho, als Soon van Gon-

Geeft de Sterkte aan zyn Swager over.

onzalo Coelho, Hoofd-Officier van Tanger, 1522.
was in den Oorlog van Afrika gebooren en groot
emaakt; en wyl hy een Krygsmans hart in 't
f had / zoo ontzag hy zig niet de bescherming
an die Sterkte in den staat zoo als de zelve doen
was / aan te nemen.

Don André dan na Indiën vertrokken / en op de
kust van 't Koninkryk Pedir aangekoomen zynde / Wat Don André op weg na Indiën ontmoet.
zoo ontmoette hy twee Schepen / daar Kapitei-
en op waren / Bastiaan de Souza en Martin Cor-
ea, de welke Note-muscaten en Foelie op het Ei-
and Banda gingen innemen. En alzoo wy voor
eezen gewag van Bastiaan de Souza gemaakt heb-
en / hoe dat hy in 't Jaar 1521 uit dit Konink-
ryk vertrokken was / om een Sterkte op het Ei-
and St. Laurens te maken / en wy hem nu in 't
aast van September des Jaars 1523 by een an- 1523.
er Eiland genaamd Sumatra, het welk al zoo
root als dat van St. Laurens, dog zeer Oostelyk
s / aantreffen / zoo is't dat eer wy verder gaan /
ullen verhalen het geen hy tot hier toe dede / al-
oo wy de werken van de Sterkte van Pacem,
aar Don André mede by was / moeten helpen
oortzetten.

Na dat Bastiaan de Souza, uit dit Koninkryk
ertrokken was om de voorgenoomene Sterkte in
e Haven van Matana te maken / alzoo het an-
er Schip dat met hem ging / en daar Jan de Fa- De Sterkte tot Matane heeft geen voortgang.
ia Kapitein op was / door een onweder van hem
escheiden wierd / zoo vond hy hem niet ter plaat-
e daar hy hoopte dat hy zoude konnen zyn / waar
ver hy zeer mistroostig was / om dat daar in wa-
en alle de Bouw-stoffen en werkluiden die tot het
pbouwen van de gezeide Sterkte zouden dienen /
oo dat het onmoogelyk was zulks zonder het zel-
e te konnen uitvoeren. Derhalven na dat hy al-
aar eenige dagen gewagt had / zoo vertrok hy na
Mozambique, alzoo hem dagt dat het gemelde
Schip aldaar zoude konnen wezen aangekoomen: Bastiaan de Souza overwinterd te Mozambique.
og het zelve aldaar mede niet vindende / en wyl
e Winter-tyd op hand was / zoo was hy genood-
zaakt

1523. zaakt aldaar 't Overwinteren. Waar op dan het Mouzon van 't Jaar 1522 gekoomen zynde / nam hy de reis na Indiën aan / op hoop dat den Gouverneur Don Duarte de Menezes hem zoodanig zoude voorzien dat hy een aanvang van de Sterkte zoude konnen maken. Hier op digt by de Kust van Indiën gekoomen zynde / vond hy het Schip daar hy zoo lang na gezogt had / het welk mede na hem zogt.

Vind het gezogt Schip, op zyn vertrek na Indiën.

Het zelve was tien dagen ná dat hy van Matana vertrokken was / aldaar aangekoomen / en doen het verstond dat hy weg was / zoo overwinterde het meede uit oorzaak van de winter / in 't Eiland / en de tyd van 't vertrek gekoomen zynde / ging het na Indiën, om rekenschap van zyn doen aan den Gouverneur te gaan geeven. Bastiaan de Souza hier op / den twintigsten Augusti tot Goa aangekoomen zynde / quamen daar meede tien of twaalf dagen daar na / de Schepen die in 't Jaar vyftien honderd twee-en twintig uit dit Ryk vertrokken waaren / de welke / gelyk wy hier voozen verhaald hebben / de tyding van het overlyden van den Koning Don Manuel meedebragten / en dat den Prins Don Jan, zyn Zoon / in zyn plaats gevolgd was.

De Schepen in 't Jaar 1522 van Lisbon vertrokken, komen tot Goa.

Schryven van den nieuwen Koning aan Don Duarte

Deezen nieuwen Koning zig wat nader bedagt hebbende / schreef aan den Gouverneur *Don Duarte de Menezes*; Dat men het maaken der Sterktens die zyn Heer Vader belast hadde, zoude opschorten, en zoo'er al eenige ten deele opgemaakt mogten weezen, dat men daar meede tot nader last zoude ophouden. Dit bevel aan Bastiaan de Souza gekoomen zynde / stond hy t'eenemaal verleegen; dog Don Duarte zynde een deftig Heer / en die tot des Konings dienst / zoo in die verre Gewesten als in dit Koninkryk ten hoogsten geneegen was / belaste hem de reis na Banda, beneffens Martin Correa aan te neemen / zoo dat zy op den twintigsten September des Jaars vyftien honderd drie-en twintig van Couchin vertrokken / en ter plaatze daar Don André was / quamen te landen.

Last aan Bastiaan de Souza.

Dee-

Deezen had een lang Geſprek met Baſtiaan de Souza, en verhaalde hem den toeſtand der zaaken zeer omſtandig / en in wat ſtaat hy de Sterkte gelaaten had. Terwyl hy daar meede doende was / ging Martin Correa vaſt vooz uit na Pacem, ontrent een uur in Zee / en Baſtiaan de Souza volgde hem dzie uplen na / om dat de wind was gaan eggen. De nagt gekoomen zynde / hoozde Martin Correa veele Kanon-ſchooten / niet als eenig teeken doende / maar eerder kennis van het aantaſten der Sterkte geevende. Hier op vernam hy in de mozgen-ſtond tien of twaalf Mooze ſchuiten agter hem / de welke hem zogten t'oincingelen ; doch zyluiden dooz twee Kanon-ſchooten dze na haar gedaan wierden / gezien hebbende dat men haar gewaar gewozden was / maakten aanſtonds een groot geſchreeuw / en pakten zig met der haaſt daar dan daan.

1523.

Ervaring van Martin Correa.

Vegtzieke Mooren aan 't vlugten.

Den dag gekoomen zynde / quam'er een ſchuit uit de Sterkte aan 't Schip van Martin Correa met een Brief waar by d'onze hem lieten weeten dat de Moozen verſtaan hebbende dat ze uit Indien gekoomen waaren / zoo zy meenden om d'onze te helpen / haar en een ander Schip in die nagt berk aangevallen waaren / en haar een Bolwerk met al 't Geſchut dat daar op was / afgenomen hadden / weshalven den Kapitein Aires Coelho en alle de Inwoonders hem uit de naam van den koning zynen Heer verzogten dat zy niet en wilden onderlaaten aan land te koomen / om de Sterkte te helpen beſchermen / want zoo zy dat dien eerſten dag niet en deeden / de gemelde Sterkte in ulk een ſlegten toeſtand was / en het Volk zoo wak en zoo ziek / dat ze groot gevaar liep van in e volgende nagt met de minſte ſtozm te werden ingenomen.

Verzoek aan Correa uit de Sterkte gedaan.

Martin Correa haar beloofd hebbende te hulp te koomen / zond haar na Baſtiaan de Souza, den welken den ander liet aandienen dat hy zig maar ereed zoude houden / alzoo hy hem aanſtonds zude bykoomen / om gezaamentlyk aan land te

1523. treeden. Op dan beide met het meeste Volk als haar mogelyk was / in de Sterkte gekoomen zynde / na dat zy goede wagt op haare zaamen gevoegde Schepen gelaaten hadden / wierden daar in Als Verlossers van het leven der Bezettelingen ontfangen. Waar op dan om aan de Mooren te toonen dat ze zulken moed door de hulp haar toegekoomen / gekreegen hadden / dat ze haar in haare Forten langs de Rivier wel derfden aanvallen / zoo is 't dat Martin Correa en andere van de Sterkte haar eens met eenige Schuiten wel met Geschut en Musketiers voorzien / dapper gingen bezoeken / zoo dat ze als de wind van de Rivier verstooven. Dan de onze wierden'er twee of drie met vergiftigde Pylen gequetst / doch niet gevaarlyk / alzoo ze haar met tegen-gift voorzien hadden.

Doet met de Souza een gelukkige uitval op de Mooren.

De onze ondertusschen agt dagen lang gearbeid hebbende / om een Myn te stoppen die de Mooren gemaakt hadden om in de Sterkte te koomen / uitsgaders om een gedeelte van de geleidene schade te herstellen / en zomwylen ook op de Vyanden uitvallende / om daar meede te toonen dat ze haar in 't minste niet en wilden wyken / zoo is 't dat Don André, den welken door de tegenwind niet had konnen uitkoomen / alzoo den tyd van 't Mouzon al voorby was / weder in de Sterkte quam.

De Mooren gaan uit desselfs gezigt leggen.

De Mooren dit ziende / gingen zoo ver van de Sterkte leggen / dat men haar niet langer konde zien / waar door ze lieten blyken dat ze de komst van dat Schip vreesden / en alzoo geen kans en zagen / vermits de groote hulp die daar in gekoomen was / meester daar van te konnen worden.

De onze hier over raad met malkander gepleegd hebbende / was Martin Correa van gevoelen dat het meerder voorzichtigheid als moed zoude wezen / de Vyanden aan te doen / zoo dat men doorgaans zeggende dat ze over de vyftien duizend man sterk waaren / daar wy maar drie honderd en vyftig man hadden / meest ziek / gequetst / en door de gestadig uitgestaane arbeid en waaken afgemat / daar de Mooren niet onkundig van waaren / zulx oor-

zaak

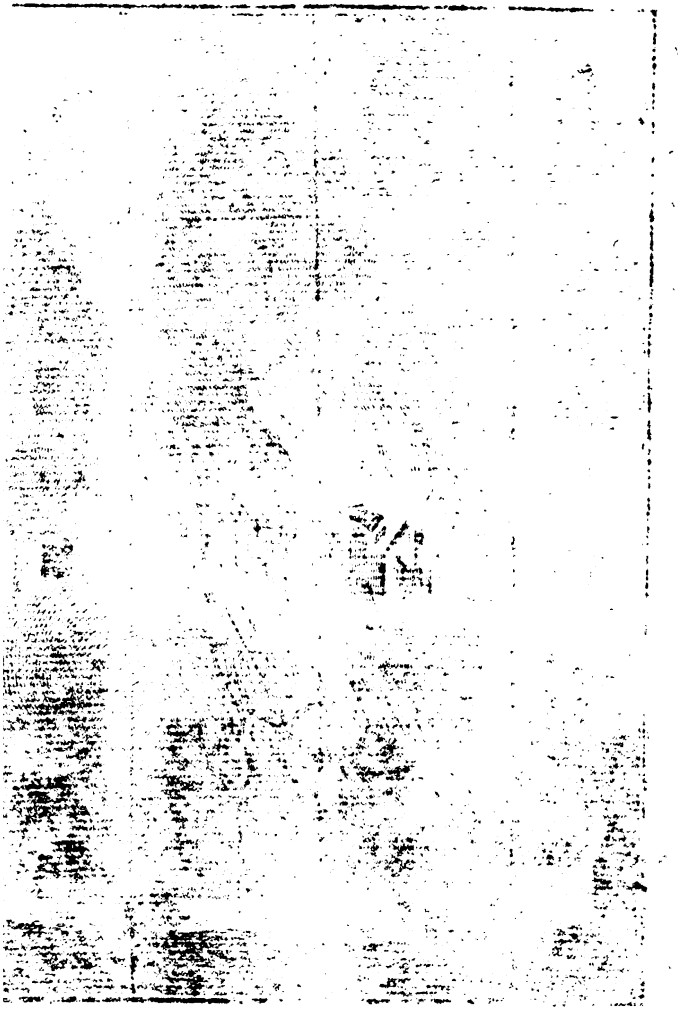

Digitized by Google

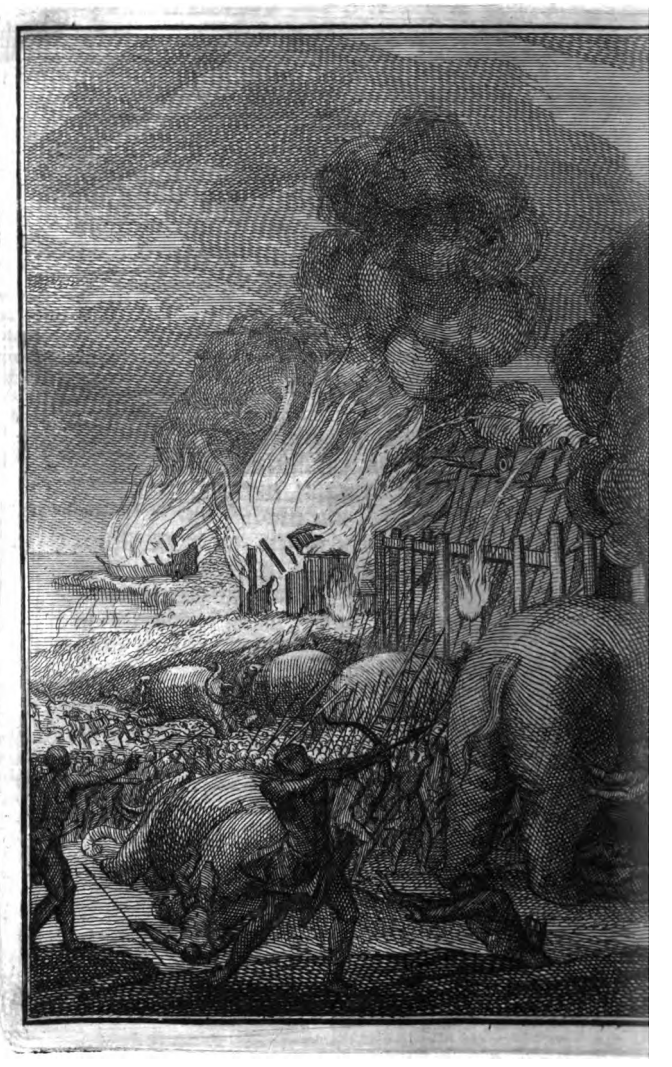

Digitized by Google

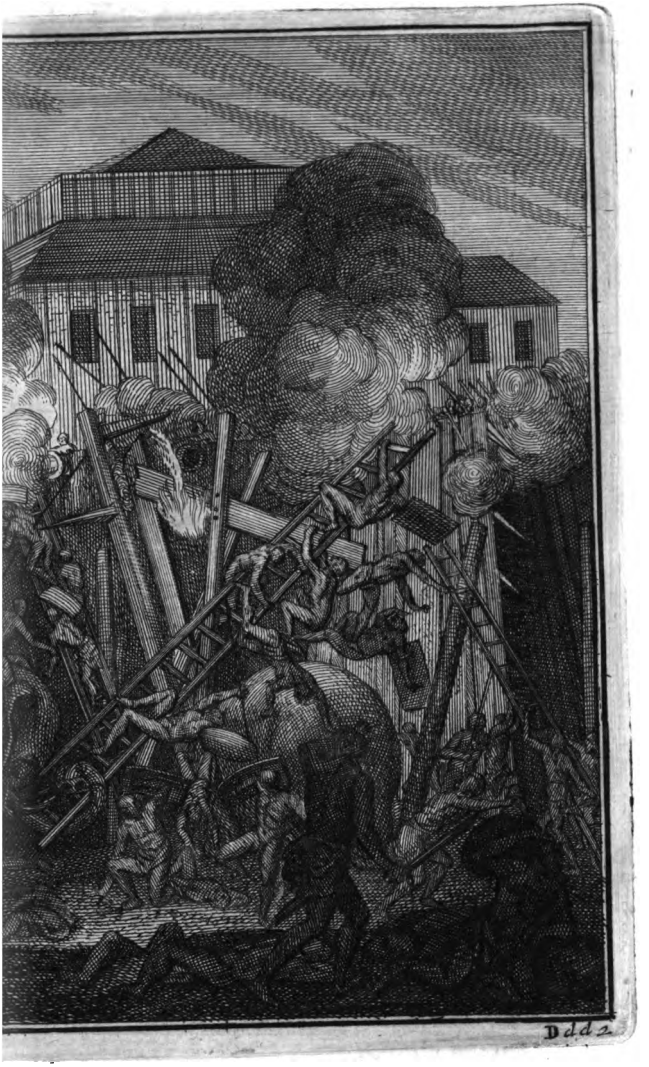

Digitized by Google

Digitized by Google

aak was dat men die nagt dapper op zyn hoede 1523.
vas.

En in der daad twee uuren voor dag quamen de
Vyanden zoo stil als of ze maar tien man sterk
eweest waren / daar ze nogtans meer als agt dui-
end uitmaakten. Waar op zy de Sterkte om-
ngeld hebbende / meer als zeven-honderd Lad-
ers van riet by-een bragten / de welke op haar
yze zeer ligt zyn / en gemakkelyk om langs te
immen. Zoo haast als ze merkten dat men haar
zien had / quamen zy met zulk een geschreeuw
an alle kanten / dat men byna meende dat den
emel viel / zoo dat ze d'onze een groote schrik aan-
egen / niettegenstaande zy niet anders verwagt
hadden. Maar in zulke voorvallen is het heel
at anders te verwagten / of ervaren te worden.
Want alzoo het volk van dat Eiland het Geschut
Musketten geweldig ontzien / zoo is zulks oor-
ak / dat zy haare aanvallen gemeenlyk by nagt
zelden by daag doen / en hoe donkerder de nagt
/ hoe stouter dat zy zyn / en als het regend / dan
g al meer / want zy weten dat men het Bus-
uid alsdan niet wel gebruiken kan.

Mooren beklimmen de Sterkte.

Ondertusschen hadden d'onze de vier hoeken van
Sterkte in vier Kapiteinschappen verdeeld / waar
n d'eene door Aires Coelho, de tweede door Bas-
an de Souza, de derde door Martin Correa, en
vierde door Mendez de Vasconcellos, Opper-
ofd van de Zee, beschermd wierden / beneffens
rscheide kleine posten die door de voornaamste
erzoonen van de Sterkte bewaard wierden.

In den eersten aanval der Mooren was het ge-
ang van alle kanten zoo groot / dat niemand zyn
st verliet. Want alle de Ladders die ze by haar
dden / wierden als doen zonder eenige vrees op-
regt. En vermits de drift die haar vervoerde /
nder dat ze om de donkerheid wisten wat zy de-
n / zoo staken ze de voeten in de trompen van 't
eschut als zy daar over-heen wilden stappen.
Men had nu al een uur lang van beide zyden ge-
ogten / namentlyk de onze om de Vyanden af te

Dolle drift der Mooren.

1523. weeren / en de Mooren om op te klimmen / als wanneer daar zeven Olifanten quamen aan de hant daar Aires Coelho zyn dingen dede / de welke zonder de Lancien te ontzien / met haare hoofden trogteden door te breken / dog zy wroeteden zoo dang en zoo kragtig met haare snuiten / dat zy die door een groote en sterke houte Ladder staken die van Vpanden krielde / daar ze zoo hard / en met zulk een magt aan trokken / dat zy ze om-ver haalden / invoegen alle die geene die daar op waren / van booven-neder vielen. En alzoo het gedaas en het gewoel aldaar ongemeen groot was / zoo quamen der Bastiaan de Souza en Martin Correa, en vonden Aires Coelho met een houte Pick in de hand / en andere met Lancien / die de Olifanten in de snuiten staken / daar de zelve egter weinig schynen om te geven / want zy gingen gedurig haar gang / volgens de wil van den geen die daar op zat. Deeze twee Kapiteinen hadden een deel volk en een party Buurwerken mede genoomen / waar door de Olifanten zoo verbrand wierden en verschrikten / dat zy het op een hollen stellende / veel volk quetsten en onder de voet liepen / welk looper wel twee mylen lang duurde / zonder dat men ze daags daar aan weder in 't gevegt houde krygen.

Zeldzaam toeval van zeven Olifanten.

Onverzaagdheid der Olifanten.

De onze ondertusschen door het verstroopen van de Mooren de handen wat ruimer gekregen hebbende / liepen als Menschen die haar wilden wreken / na een zeeker gebouw van hout / daar zy den brand in staken / als ook in een Vaartuig dat op de helling stond. Deezen brand met er tyd grooter geworden / veroorzaakte haar nog grooter schade door de helle klaarheid die de zelve gaf. Want Martin Correa begon eenige schooten op haar te doen / en doode haar twee Olifanten / behalven de Menschen de welke daar door mede neder vielen. Eindelyk schoon die magt ons veel moeite en arbeid koste / zoo wierd'er egter maar een swangere Vrouw met een Kyl dood geschooten / en veel volks gequetst / waar van de voornaamste was

De brand in een gebouw van hout gestoken.

Twee Olifanten doodgeschooten.

Ma-

Manuel Mendez, die een van de hoeken van de Sterkte beſchermde / met een Lancie in de hoſt. Doch de gemelde nagt viel aan de Vyanden ook niet minder ſchadelijk / alzoo'er over de twee duizend dooden agter de Sterkte geveld lagen / en meer als drie-honderd Ladders van de geene die ze mede gebragt hadden / die men tot brand-hout in de Sterkte gebruikte. 1523.

Groot verlies aan de Vyanden.

Ook vonden d'onze een groot getal houte buſſels met zeker Olie die aldaar vald / geſmeerd / door de Geneesmeeſters Nafta genaamd / die in een Fonein in 't Koninkrijk Pedir gevonden word. 't Is een zeer gevaarlijke Olie / want ze brand zelfs onder het water / zoo dat men de gemelde buſſels in eerſten in de brand ſtak / om daar geen ſchade aan te hebben. In de gemelde nagt was Don André nog in zyn Schip / waar op Antonio Coelho de Souza, die Kapitein was / en van te voozen Opperhoofd van de Zee geweeſt hadde / in den welken mede ziek zynde / zig beneffens Don André meende te laten genezen / daar in gelaten hebbende / in de Sterkte quam / alwaar Aires Coelho, zyn Swager / hem het gebied in handen gaf.

't Gebied der Sterkte aan Don André wedergegeven.

Na de eerſte dagen van zyn aankomſt / in de welke men de ſchade die de Olifanten gedaan hadden / en andere dingen tot verſterking van de Sterkte herſtelde / alzoo de meening meerder was zig te verweeren / als uitvallen op den Vyand te doen / namen de volgende Perzoonen by malkander / die de voornaamſte waren / namentlijk Don André; Aires Coelho, Opper-Alcalde; Baltiaan de Souza; Franciſco en Jan de Souza, zyne Neeven; Marin Correa; Manuel Mendes de Vaſconcellos; Antonio Coelho de Souza; Simon Toſcano; Manuel de Faria; Manuel Lobato; Franciſco Velho, alle Edele Heeren en Bevelhebbers van die Sterkte / de welke raatſloegen of het een doenelijke zaak was de gemelde Sterkte tegen den Vyand ſtaande te houden. Waar op alle de onheilen overvoogen zynde / namentlijk dat men geen hulp in

1523. minder als zes Maanden tyd komende krygen / het welk / vermits het Mouzon, niet anders konde geschieden: waar by dan nog koomende den quaden toestand van 't volk / het welk hoe langer hoe swakker wierd / mitsgaders het gebrek van levensmiddelen / zoo wierd voor vast geoordeeld dat zy zeer groot gevaar liepen.

Het houden der Sterkte gevaarlyk geoordeeld.

Eindelyk deeze zaak onder de voornaamste op het nauwkeurigst overleid zynde / zoo waren de meeste van gevoelen / dat men de meer-gemelde Sterkte behoorden te verlaten. Dog op dat de Mooren niet en zouden gewaar worden dat men tot dien einde Scheep ging / zoo wierd'er belast dat men het klein Geschut / als Koopmanschap zoude pakken / en in de schuiten brengen. En wat het grove aanging / dat men het zelve zoodanig met Bus-poeder zoude overladen / dat als men den brand daar in stak / het van malkander zoude barsten. Want nademaal de Mooren aan genezyde van de Rivier waren / en de zelve smal was / zoo konden zy zulke groote stukken niet schepen zonder dat zy het zagen.

Besluit om ze te verlaten.

Om dit dan alzoo in 't werk te stellen / wierd'er beslooten dat Martin Correa met twaalf man en de Konstapels voor aan den ingang van de Sterkte zouden blyven / en den brand daar in en in 't Geschut zouden steeken. Deezen dan begaf zig na de Kerk / en de Schilderyen en ander hout-werk daar uitgehaald hebbende / wierden de zelve met kruit bedekt / en wyders langs de weg zoo veel gestrooid / tot dat het vuur aan het grof Geschut quam / gelyk geschiede. Want na dat ze alle uit de Sterkte geweeken / en op strand gekoomen waren / nam een van de Konstapels een Lont-stok in de hand / en stak den brand in 't kruit / het welk zulk een afgryssselyk geraas maakte / dat de aanleggers zelfs versteld daar van stonden. Dog de Mooren lieten daarom niet na / zoo die geene die scheep gingen / als die geene die nog in de Sterkte waren / op alle manieren te vervolgen / gelyk ze dan zoo veel te weeg bragten / dat ze nog een deel

De brand in 't kruit gestooken.

De Mooren krygen een deel buit.

goed

goed ſiregen dat de onze moeſten agterlaten / waar- 1523.
nede zy aan de haare te kennen gaven dat de
Sterkte niet in de brand en was geſteeken.

Want zoo haaſt als dat eerſte aanſteeken ge- En bluſſen den brand.
daan was / quamen ze terſtond den brand / de wel-
ke in de bladen en het hout daar de huzen van
gemaakt waren / ontſtond / uitbluſſen. Oog het
geen het argſte van allen was / dat was dat vee-
le ſwaare ſtukken / daar zy ons nu meede geweldig
beſchadigen / niet aan en gingen / zoo dat met dat
Geſchut en nog eenig ander dat die Mooz / zoo van
de voozen als naderhand / gelyk wy hier na zullen
zien / tot onze groote ſchade van ons gekreegen had /
zy de magtigſte Dwingeland van alle die Gewes-
en gewozden is / zonder dat wy hem ooit eenige
merkelyken afbreuk hebben konnen aandoen.

En voozwaar deezen aftogt ging zoo onozdent- Onordentelyke verlating der Sterkte.
lyk in zyn werk / dat zoo veel Eer als de onze in
het beſchermen deezer Sterkte bevogten hadden / zoo
veel verloozen zy ook met het verlaaten der zelve.
Zoo veel ſcheelt het zyn leven tragten te behouden /
en een ander mans goet te verlaaten. Want dit
is het eerſte geweeſt dat de onze die Geweſten met
ſchande en vreeſ hebben moeten verlaaten. En
het geen nog de grootſte ſpyt vooz ons in dit werk
was / dat was dat de onze in het uitgaan der Ri-
vier met vier Schepen / daar de voornaamſte ont-
bloote van het haare in zaten / dertig ſchuiten met
eveneens middelen gelaaden / en veel Volk dat den
Koning van Aru aan Don André, volgens zyn
verzoek van over eenige dagen / gelyk wy gezegt
hebben / te hulp zond / onderweegen vonden / en
zy zelf quam met meer als vier duizend man te
land / zoo dat als die van Aru zagen hoe 't er ge- Die van Aru het ongeval ziende, keeren te rug.
ſchaapen ſtond / zy weder te rug keerden / en wat
de onze aangaat / die vervolgden haare reize na
Malacca, alwaar aangekoomen zynde / vonden
zy daar Antonio de Miranda en Lopo d'Azevedo,
de welke tot hulp van de Sterkte quamen / alzoo
Don André zulks niet waard en was. Hem aan-
zaande hy ging na Indien, en Baſtiaan de Souza

1523. vervolgde zyn reis na Banda.

Wat die geene belangd die haar toevlugt in onze Sterkte met een Koopvaardy-schip dat tot Pacem lag / zogten / die gingen met de onze gezaamentlyk na Malacca, en de Koningen van Pedir en van Daya na die van Aru, alwaar de Zuster van deezen van Daya, die den meermaals gemelden Dwingeland getrouw had / door de haat die zy hem over haar Broeders mishandeling droeg / hem in 't Jaar 1528 vergif in gaf.

Vrouw van Raja Abraem vergeeft haar eigen man.

Nademaal wy nu in dit gedeelte van Indiën aan geen-zyde de Ganges zyn / zoo is 't dat om den draad van de Geschiedenis waar van wy reeds te voozen een aanvang gemaakt hebben / te vervolgen / wy wel dienen te spreeken van het geen'er gedaan wierd zedert dat Don Duarte de Menezes hadde begonnen te regeeren / tot dat hy de Landvoogdy van Indiën aan den Graaf Admirant overgegeven.

De Landvoogdy van Indiën aan den Graaf Admirant overgegeven.

Het eerste zal zyn het geen Martin Alfonzo de Mello Coutinho op de reis die hy na China deede / uitregtede. Die Togt was hem door den Gouverneur aanbevoolen / na dat Don André Henriques na de Sterkte van Pacem vertrokken was / alwaar Martin Alfonzo aanquam / en de Goederen die hy / gelyk wy gezegt hebben / tot Chaul en tot Couchin ingenomen had / voor Peper verhandelde.

Martin de Mellos vertigtingen in China.

Dit gedaan zynde / vertrok hy na Malacca, daar hy als Opper-Hoofd met vier Schepen aanquam / werdende d'andere door Vasco Fernandes Coutinho en Diego de Mello, beide zyne Broeders / mitsgaders Pedro Homen, Zoon van Pedro Homen, geweezen Opper-Stal-meester van den Koning Don Manuel, aangevoerd.

Vertrekt na Malacca.

De last die hy van den Koning Don Manuel had / was vriendschap met den Koning van China te gaan maaken / hem dunkende dat hy zulks zoo veel te beter konde doen / dat Thomé Pirez door Fernando Perez d'Andrade, gelyk wy hier voozen gezegt hebben / met de naam van Gezant reeds herwaards gezonden was / zonder dat hy wist in

Last des Konings Don Manuel aan hem.

wat

wat staat hy de zaaken aldaar gelaaten had/ en dat hy groote moeite tot Tamouw, of daar het anders voordeeliger voor onze zaaken soude weezen/ aangewend had om een Sterkte op te werpen/ daar hy met de Bevelhebbers en 't Volk dat hy by zig had/ voor Kapitein op weezen soude/ en alles wat de Koop-handel eenigzins aanging na behooren soude bestellen. En nademaal Duarte Coelho, den welken zig doen ter tyd tot Malacca bevond/ al eenige reizen in China geweest hadde/ en goede kennis van de Koophandel van die Gewesten gekreegen had/ als meede Ambrozio do Rego, die in 't voorlede Jaar van daar gekoomen was/ soo is 't dat sy beide ten verzoeke van Martin d'Alfonzo en Jorge d'Albuquerque, Kapitein van Malacca, met hem gingen/ meer om zig na haare wille te schikken/ als uit haar eigen ingeeving: want sy wisten wel dat die van 't Land haar niet eens soo toegenegen waren als sy wel meenden/ende dat uit oorzaak van het geen aldaar voorgevallen was/ gelyk dan d'ervarentheid zulks ook te kennen gaf. 1523.

Duarte Coelho en Ambrozio do Rego met Martin d'Alfonzo na China.

Want op den tienden July vyftien honderd twee-en twintig met zes Schepen van Malacca vertrokken synde/ namentlyk de vier die hy Martin Alfonzo uit Indiën meedegebragt hadde/ en die van Duarte Coelho en Ambrozio do Rego, quamen sy in de Maand Augusti des zelven Jaars tot Tamouw, juist op de zelve tyd dat de Beamptе des Konings met het rouben en plonderen van de Goederen van de onze doende waaren/ inzonderheid van die van Thomé Pirez, gelyk wy voor deezen verhaald hebben.

Koomen tot Tamouw.

Wat Duarte Coelho aangaat/ nademaal hy dat Volk beledigd hadde/ of dat hy op syn hoede was/ of dat syn Schyp als een Jonk synde/ soo gemakkelyk niet in de Haven kon als d'andere/ soo ging hy niet binnen gelyk d'andere/ maar bleef buiten ontrent zeven mylen weegs. Ondertusschen alzoo het in die tyd het Mouzon was/ dat de Schepen van Malacca, Patane en Siam na die Haven zeilen/

Duarte Coelho blyft buiten de Haven.

1523. om haaren handel te dryven / zoo kruiste het Opper-hoofd van de Vloot van den Koning van China op die Kust en den ingang van de Stadt Cantam, en wyl hy zag dat onze Schepen alsz geen quaad vertrouwen ter weereld hebbende / en niet eenig meer op het voorgevallene gedenkende / vast bereidschap maakten in de Haven te loopen / zoo hiel hy van kruissen op / en liet dit aanstondts aan de Regeerders van Cantam weeten / de welke vreezende dat met haar komst eenig Vergelyk of Vreede mogt werden getroffen / en dat zy overzulks het geroofde zouden moeten wedergeeven / zoo lieten ze hem weeten dat hy haar geensints zoude binnen laaten / alzoo zy niet anders als Verraders en Bespieders van het Land en waaren, en dat den Koning het aldus begeerde, maar dat hy maar middelen zoude bedenken om haar de Vreede op d'een of d'ander manier te ontzeggen / alzoo / als gezegt is / zy alleen gekoomen waaren om het Land te bespieden en te verraaden.

Den Opperhoofd van s'Konings Vloot waarschoud die van Cantam van het inloopen der onze in de Haven.

Word belast zulks niet te gedoogen.

Deeze boodschap wierd hem buiten weeten van den *Ccuhi, den welken doen juist even aangekoomen was / en daar geen kondschap ter Weereld van en had / zeer geheim toegezonden: want alzoo hy booven haar was / zoo vreesden zy gestraft te werden / indien hy Vreede met ons quam te maaken. Eindelyk zoo als zy het bestelden / zoo viel het ook uit. Want niet tegenstaande Martin Alfonzo geen quaad ter Weereld en deede / zoo wierd egter met scherp na hem geschooten / waar uit hy genoegzaam oordeelde dat men hem niet in de Haven wilden laaten / weshalven hy twee Tolken uit een Bark nam / die hy in 't nieuw kleede en mildelyk beschonk / en zond ze zoo na het Opper-hoofd van de Vloot / om de reden van zulk een doen te vernemen. Doch zy quamen niet weder / als ook andere die de tweede waaren / de welke eer dat ze gingen / tegen haar zeiden dat het gansche Land haar tegen was / uit oorzaak van het quaad dat d'andere Kapiteinen in die Haven bedreven hadden / en dat den Koning overzulks ver-

* CCUHI d'Opperste van Cantam.

Martin d'Alfonzo vyandelyk bejegend.

2 Boodens om reden daar van te weeten, keeren niet weder.

verbooden had haar daar in te laaten / het welk mogelyk de oorzaak was dat het gemelde Opperhoofd haar den Oorlog wilde aandoen. 1523.

Martin Alfonzo ondertusschen twee Schuiten aan land gezonden hebbende om water te haalen / quamen de onze met bebloede koppen weerom / in plaats van water / en mogten nog wel van groot geluk spreeken dat zy'er 't leven af bragten. Duarte Coelho hier op weetende dat de Vyandelyke Vloot de plaats bezet had waar door hy by Martin Alfonzo konde koomen / ende zig niet derven de onderstaan met geweld door te breeken / zoo zond hy by nagt een wel toegeruste Roei-schuit / om te verneemen in wat staat Martin Alfonzo zig mogt bevinden / en hem aan te dienen dat hy middelen zoude schaffen om by hem te koomen; dog de gemelde schuit / het zy dat de zelve niet door konde raaken / of hoe het eindelyk was / die quam twee dagen daar na eerst weder / en bragt anders niet tot bescheid als dat hy d'onze gezien had / en dat ze scheenen geruster te zyn als den tyd het wel toeliet / dog dat hy / vermits het groot getal kleine schuiten van de Vloot der Chineezen, daar by niet had derven koomen.

Coelho krygt slegt bescheid van Martin Alfonzo.

Martin Alfonzo ondertusschen vermits het geen dat hy van die van 't Land verstaan had / en nog voor een erger teeken houdende dat in plaats van bescheid van den Chineessen Kapitein te krygen / hy met het Kanon begroet wierd / zoo dagt het hem raadzaamst zig in de ruime Zee te begeeven / als daar in de plaats daar hy lag / gelyk als belegerd te zyn; dog eer zy aan een bequaame plaats konden koomen / wyl zyn Broeders Diego Mello en Pedro Homen, als de kleinste Schepen voerende / als Ontdekkers voor uit gingen / met dat de Chineezen dapper op haar doen pasten / zoo deeden zy de gemelde twee Schepen ten eersten aan / en begonden lustig vuur daar op te geeven / daar zy meede wakker op antwoorden. Dog nademaal het geluk voor die tyd ons niet en diende / zoo was het eerste teeken dat zy van d'overwinning aan

In gevegt met de Chinezen geraakt.

1523. aan de Pranden gaven / dat den brand in 't Kruit van 't Schip van Diego de Mello quam / waar door het bovenſte van 't Schip in de lugt ſprong / en hy met de romp te gronde ging. Pedro Homen hier op / ſchoon hy met zig zelve genoeg te doen had / zoo zond hy egter eenige Matroozen met ſchuiten / om eenige van de onze de welke vaſt op het water ſwommen / in te neemen / hoopende dat Diego de Mello wel daar onder mogt weezen / het welk / vermits de mindering van zyn Volk / oorzaak was dat de Chineezen zoo veel te eer meeſter van zyn Schip wierden / hoewel nogtans het zelve haar al wat duur quam te ſtaan. Want nademaal Pedro Homen een van de kloekſte en ſterkſte Portugyzen, en daar by vol vuur en moet was / waar in hy alle de zyne ver overtrof / het welk men zelden in zulke groote Ligchaamen ziet / zoo quect hy hem zoo manhaftig in dat Gevegt / dat hy zonder het Geſchut niet ligt aan zyn einde zou de gekoomen zyn / zoo bevreeſt waaren de Chineezen voor hem. Dog alzoo de Kogels niemant en ontzien / zoo kreeg hy een ongelukkige ſchoot / die hem beneffens veele andere die hem te hulp ſtonden / het leeven benam. En alzoo dyna alle de Chineezen daar op toeſchooten / zoo kreeg Martin Alfonzo gelegentheid om dit gevaar te ontkomen / en hy vond Duarte Coelho naderhand op de kuſt van Choampa, den welken meede niet weinig te vertellen had hoe hy twee Chineeſſe Vlooten ontſnapt was / dog het ſchynt dat hy alleen / gelukkiger als wel verzeld zynde / met de Pranden was.

Brand in 't Schip van Diego de Mello, dat te gronde gaat.

Chineezen nemen het Schip van Homen terwyl hy het volk van Mello ged.

Homen door de Chineezen doodgeſchooten.

De Chineezen ondertuſſchen / gelyk wy hier booven gemeld hebben / begeerden niet meer als dat ongeval / om haar doen goet te maaken / zoo dat zy veel van ons volk gevangen namen / alles om aan den Ceubi te doen zien dat wy waarlyk ſchuldig waaren / en zoo hoovaardig / dat wy des Koonings Vloot wel hadden derven aandoen. Dit was nog niet genoeg / want het gaf haar meede aanleiding om den armen Thomé Pirez en alle die geene die met hem genoomen waaren / t'eenmaal

De onze by den Ceubi ſwart gemaakt.

van

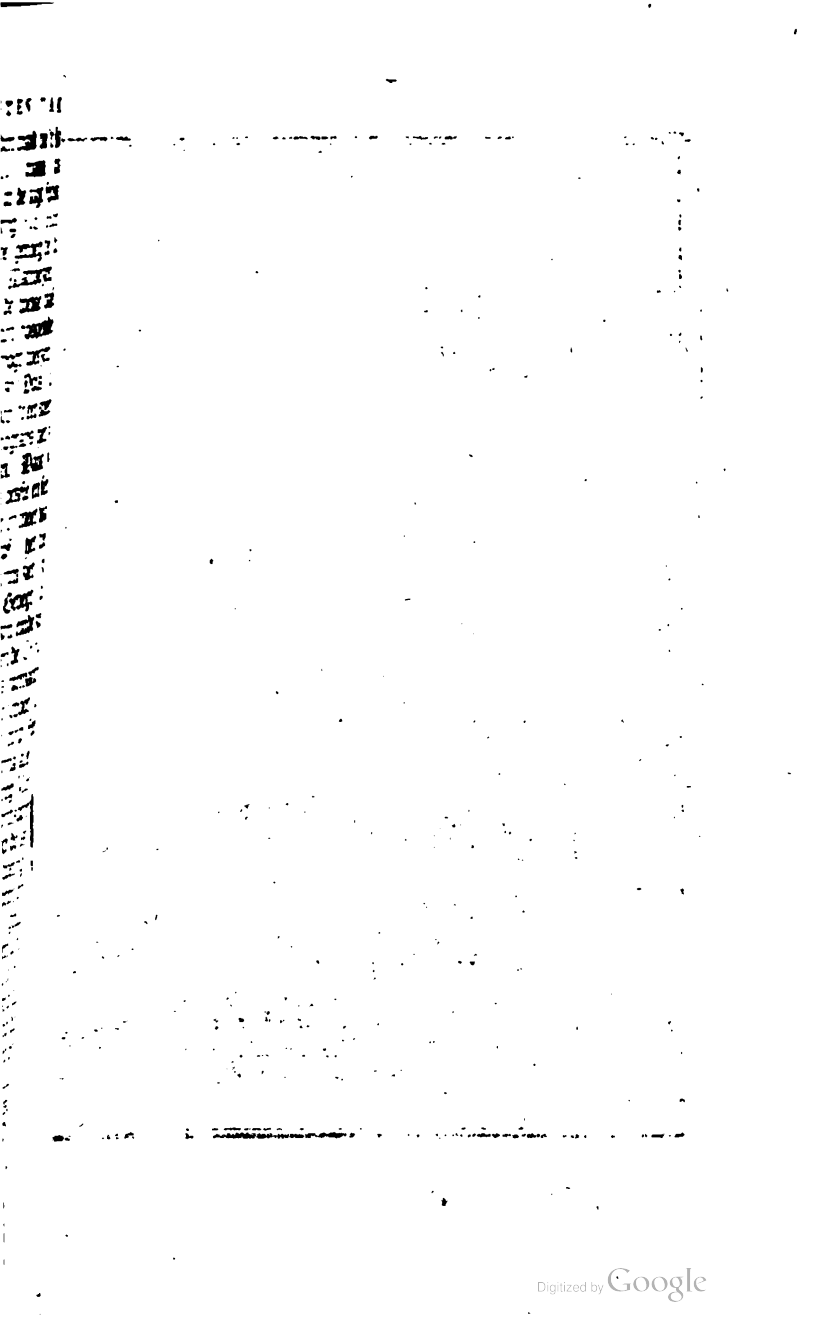
Digitized by Google

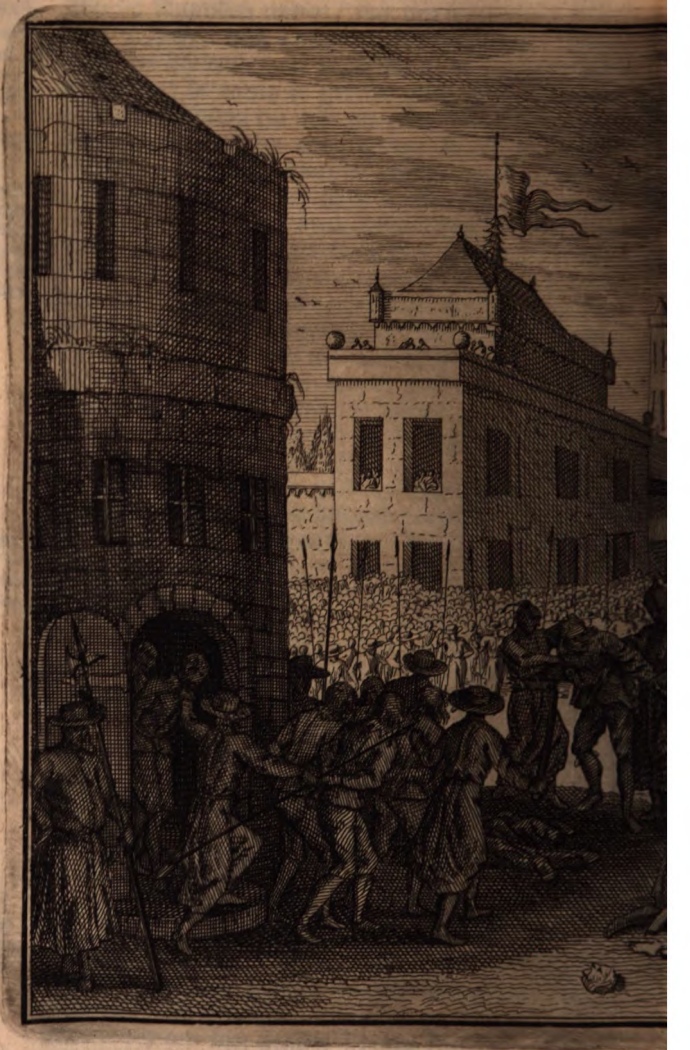

Digitized by Google

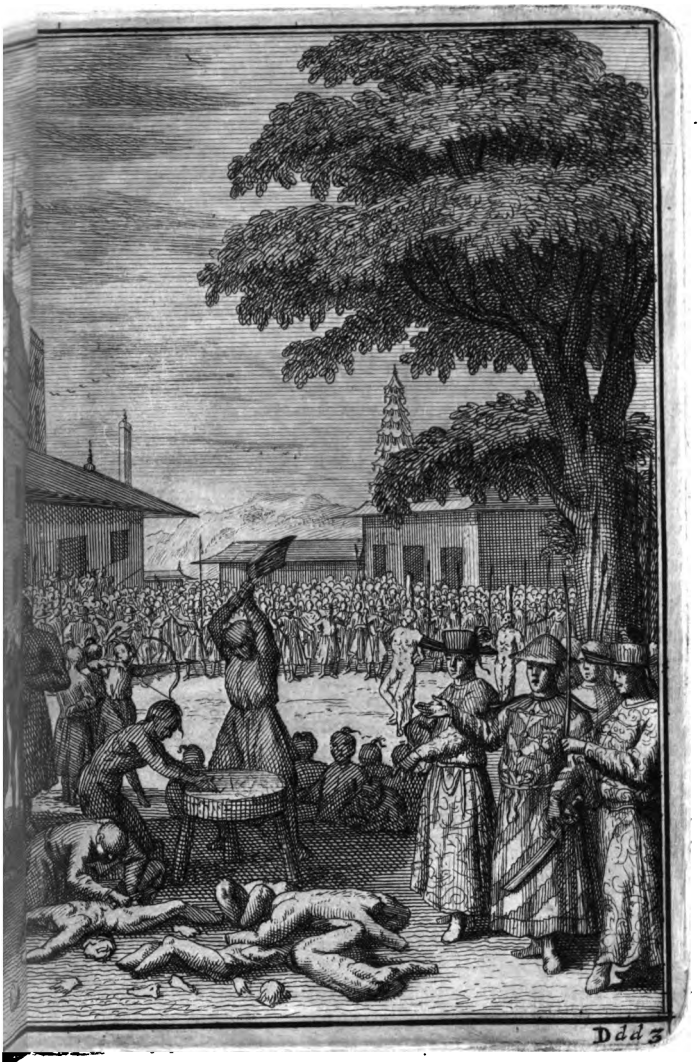

Ddd 3

Digitized by Google

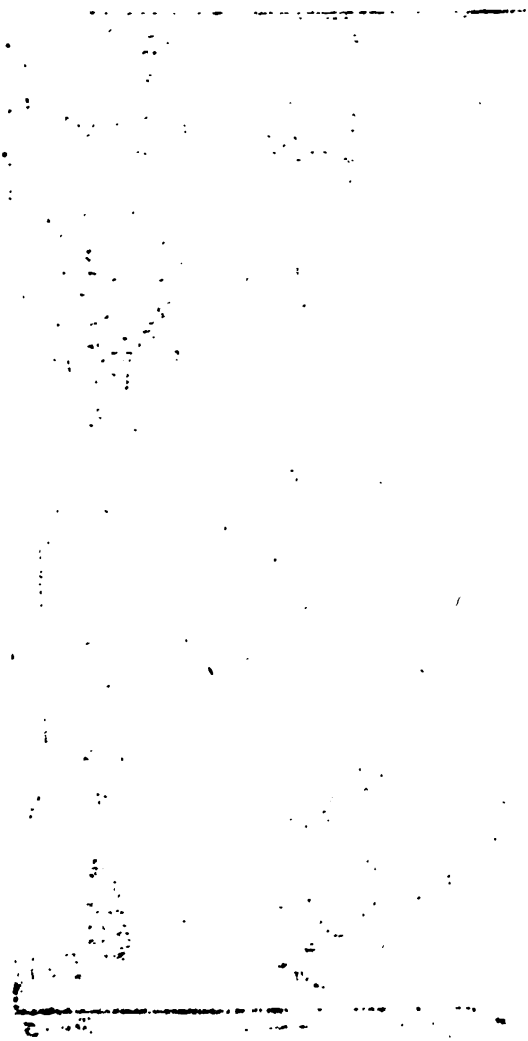

Digitized by Google

n hant te helpen / soo dat den Oorlog tusschen 1523.
ar en ons / daar door 't eenemaal openlijk ver-
aard was; en gelijk eenige van de onze nader-
nd schreeven / daar sturvender meer in de Ket-
ig / van honger en swaare mishandelingen / als
oor het gevegt. Want nademaal hen 't Vonnis
s doods door den Koning by uitroeping moet
orden bevestigd / soo en geschiede d'uitroeping
er Vonnissen niet / voor dat de gemelde bevesti-
ing gekoomen was / het welk tot in September
s Jaars 1523 aanliep.

Lang quy-nen der onze in gevangenis.

Dan de gemelde ellendige Gevangens wierden
r drie-en twintig de Voeten / de Handen / het
oofd / en de schamelheid / volgens haar manier
gesneden / en daar by wierden ze voor Dieven en
overs van Landen uitgeroepen. Andere wier-
n met pijlen doodgeschooten / het welk aldaar
or een veragtelijke dood gereekend word / om
are. Landsluiden daar door het groot gevoelen
t ze van onze Dapperheid en het voordeel door
zen handel in haare Landen aangebragt / opge-
men hadden / te doen verpdelen.

Ongemene wreedheid der Chinezen in 't straffen dezer gevangen.

Martin Alfonzo ondertusschen niet meer als veer-
n dagen / in de welke alle deeze rampen voorvie-
/ in China geweest hebbende / quam tot Malac-
half October des Jaars vyftien honderd twee-
twintig. In het Mouzon van Januarius des
aars vyftien honderd drie-en twintig ging hy na
liën, en van daar quam hy weder behouden in
Koninkryk in 't Jaar vyftien honderd vyf-en
intig.

Komst van Martin Alfonzo tot Malac-ca.

Van daar na Indiën, en wederkomst in Portugaal.

Doen wy te voren van het geen in Malacca
ryziel gesproken hebben / hebben wy verhaald
t geen Jorge d'Albuquerque op zyn Oogt na
nam, overquam; en alzoo het zelve meer tot
oordeel van de Moozen / als het onze uitviel / soo
eeg den Koning van dat Eiland daar door zulk
n moed / dat hy zyn Opper-hoofd-man met ee-
ge Vaartuigen aanstonds tegen den gemelden
rge d'Albuquerque uitzond / gestadig om hem
en swierende / om te zien of hy hem het een of

Vyandelyk-heden van den Koning van Bantam tegen Jorge d'Albuquer-que.

het

Digitized by Google

van kant te helpen / zoo dat den Oorlog tusschen haar en ons / daar door 't eenemaal openlijk verklaard was; en gelijk eenige van de onze naderhand schreeven / daar sturvender meer in de Ketting / van honger en swaare mishandelingen / als door het gevegt. Want nademaal hen 't Vonnis deß doods door den Koning by uitroeping moet worden bevestigd / zoo en geschiede d'uitroeping der Vonnissen niet / voor dat de gemelde bevestiging gekoomen was / het welk tot in September deß Jaars 1523 aanliep. 1523.

Lang quynen der onze in gevangenis.

Van de gemelde ellendige Gevangens wierden der drie-en twintig de Voeten / de Handen / het Hoofd / en de schaamelheid / volgens haar manier afgesneden / en daar by wierden ze voor Dieven en Roovers van Landen uitgeroepen. Andere wierden met pylen doodgeschooten / het welk aldaar voor een veragtelijke dood gereekend word / om haare Landsluiden daar door het groot gevoelen dat ze van onze Dapperheid en het voordeel door onzen handel in haare Landen aangebragt / opgenomen hadden / te doen verdelen.

Ongemene wreedheid der Chinezen in 't straffen dezer gevangen.

Martin Alfonzo ondertusschen niet meer als veertien dagen / in de welke alle deeze rampen voorvielen / in China geweest hebbende / quam tot Malacca half October deß Jaars vyftien houderd tweeen twintig. In het Monzon van Januarius deß Jaars vyftien honderd drie-en twintig ging hy na Indiën, en van daar quam hy weder behouden in dit Koninkryk in 't Jaar vyftien honderd vyf-en twintig.

Komst van Martin Alfonzo tot Malacca.

Van daar na Indiën, en wederkomst in Portugaal.

Doen wy te voren van het geen in Malacca voorviel gesproken hebben / hebben wy verhaald het geen Jorge d'Albuquerque op zyn Togt na Bantam, overquam; en alzoo het zelve meer tot voordeel van de Moozen / als het onze uitviel / zoo kreeg den Koning van dat Eiland daar door zulk een moed / dat hy zyn Opper-hoofd-man met eenige Vaartuigen aanstonds tegen den gemelden Jorge d'Albuquerque uitzond / gestadig om hem heen swierende / om te zien of hy hem het een of

Vyandelykheden van den Koning van Bantam tegen Jorge d'Albuquerque.

het

1523. het ander Schip dat agter af lag / hen afhandig maaken / dog alzoo hy met deeze zyne komst niet veel Eer in en leide / zoo zullen wy die dingen gaan verhaalen die hy meest ten tyde van gedagten Jorge d'Albuquerque uitvoerde / tot een goet stuk weegs toe / als wanneer veele van die van Malacca gebeurden.

De eerste die deeze Vloot na die van Bantam in 't werk stelde / was dat hy verstaan hebbende dat Antonio de Brito na Malacca vertrokken was / en veel volk meedegenomen had / alzoo'er weinig in de Stadt was / en dat nog meest ziek / en dat het ander op die Togt gestoxen was / zoo quam hy met zyne ligte Vaartuigen / die zy in Zee tot den Oorlog gebruikten. Terwyl mede Jorge d'Albuquerque zig na de Stadt begaf / volgde hy hem gedurig op zy tot in de Haven / daar hy twee Jonken die daar in lagen / om veel goederen te lossen, en eenige Kooplieden toequamen / in den brand stak.

Daar Gil Simones 't leven by in schiet.

Gil Simones, Kapitein van een Brigantyn, dit willende beletten / schoot'er het leven by in / met alle de geene die by hem waren / en dat door zyn onvoorzigtigheid / want hy meenende zyn dapperheid te toonen / begaf zig midden onder de Spanden / dog alzoo die geene die hem volgden / niet zoo wel konden roeyen als hy / ziende dat hy genoomen was / en dat de Spanden in groot getal waren / zoo wilden ze hem in 't lest niet meer na-roeyen / en liet hem alzoo in de handen der Spanden.

Andere Vyandelykheden.

Daar na ontstonden'er nog andere ramspen tot voordeel van den Koning van Bantam, om den Oorlog nog zoo veel te stouter aan die van Malacca aan te doen. Want hy ziende dat de Stadt van volk ontbloot was / zoo verspreide hy zig met zyn Vloot zoo verre / dat hy tot agter Bantam ontliep / waar op hy een van zyne Kapiteinen / genaamd Perduca Raja, met verstig ligte Vaartuigen uitzond / om het een of 't ander van belang 't ondernemen. Deezen had voorgenoomen den toe-

estand van de Stadt in de nagt of in den mor- 1523.
nstond te verspieden / en daags daar aan na de
vier Muar, zynde zeven mylen van Melacca,
rug te keeren / om de onze alzoo allengskens af
matten / mitsgaders de Schepen die aldaar
et goederen mogten aankoomen / te berooven.

Deezen Perduca Raja dan met deeze veertig
gte Vaartuigen in 't lest van April des Jaars
523 tegen de nagt na de Rivier Muar keerende /
ierd Duarte Coelho, den welken uit last des Ko-
ings Don Manuel na de Baay van Cochinchina
ng / alzoo zyn Majesteit verstaan had dat van
aar zeer ryk-gelade Schepen quamen / hem aan-
onts gewaar. Dit Land noemen de Chinezen
et Koninkryk van Cacho, en de Siammers en Ma-
yers *Cochinchina*, tot onderscheid van Couchin,
at in 't Land van Malabar leid. Dog hier quam
iet van / uit oorzaak van het geen hy onderwe-
en aantrof / gelyk wy terstont zullen zien. Hy
uam egter eenigen tyd daar na tot Cochinchina,
lwaar hy evenwel de Vreede met den Koning niet
n kon treffen / alzoo hy overleden was / en zyne
wee Zoonen om de navolging twisteden / waar
oor Duarte Coelho den Oorlog de welke reets
usschen henluiden ontsteeken was / ontquam; zyn-
e het verdere dat hy deede / dat hy aanteekening
an zyn Ontdekking hield.

Land van Cochinchina.

De Vreede door de dood des Konings van China gemist.

Wat hy nu verder onderweegen in 't wederkee-
en na Malacca ontmoetede / dat waaren de Vaar-
uigen van Perduca Raja, waar op hy de oorzaak
an haar reis wel denkende / zulks aan Jorge d'Al-
uquerque liet weeten. Dog eer de zelve uitqua-
nen / belaste deezen dat men haar zoude aandoen;
ot welken einde hy Don Sancho Henriques, zyn
Swager / met tien Schepen / hy in een Galioen
als Opper-hoofd-man; Duarte Coelho in zyn
Scheepje / Hendrik Leme in een Galjoot / Manu-
el de Berredo in een ander / en Diego Laurenzo,
Francisco Fogassa, Jan de Soria, Alfonzo Louis
n Fernando Alvares, ieder in zyn klein Vaartuig /
alle deeze Schepen ontrent twee honderd man op

Last van Jorge d'Albuquerque tot af breuk der Vyanden.

heb-

1523. hebbende / in alle haaſt uitzond. En om zyn dingen zoo veel te beter aan te leggen / liet hy Hendrik Leme door Don Sancho aan zeggen / dat hy met de ligte Schepen by de Kuſt zoude houden / om aan den ingang van de Rivier te koomen; en dat hy met Duarte Coelho en Manuel de Berredo de ruime Zee zoude kiezen / alzoo de Vyanden haar in 't gezigt hebbende / zouden meenen dat het koopvaardy-ſchepen waaren / en op haar los gaande / meede diep in Zee zouden raaken / als wanneer men haar ligtelyk meeſter zoude werden / en zoo zy het na Malacca wilden zetten / zoo zoude dat langs de Kuſt moeten geſchieden / dog dat zy haar in de ruime Zee ontmoetende / veel beter koop van haar zouden hebben.

Een Vyandelyke Schuit die op verſpieders uit is, genoomen.

Hendrik Leme aan de mont van de Rivier Muar gekoomen zynde / en willende de eer van deezen aanſlag alleen hebben / zond een klein Vaartuig daar binnen / om te zien wat de Vyanden deeden. Dit Vaartuig quam juiſt by geval by een Verſpieder van haar / de welke meede de mont van de Rivier / met het zelve oogmerk als Hendrik Leme, namentlyk om eer in te leggen / quam bekennen. Hier op viel onze Schuit op d'ander / en nam ze / na dat eenige Mugket-ſchooten van weder-zyden geſchied waren.

Rampen door quaad water aan d'onze overgekoomen.

Hendrik Leme het ſchieten hoorende / en meenende dat zyn Schuit door de Vyanden genoomen was / liep met groot geweld in de Haven / zonder na zyn Kapitein te wagten / als wanneer een Onweder ſchielyk opkoomende / daar eenige van onze Schuiten omſloegen eer men de Vyanden konde zien. d'Andere / en daar onder die van Hendrik Leme, raakten door de kragt van de wind midden onder de Moozen / die haar aanſtonts omcingelden / waar op de meeſte van haar door de holle Zee het leven lieten / en andere ontquamen het in een Vaartuig van Franciſco Fogaſſa, die by nagt quam; en het meeſt dat hy met zyne Makkers konde doen / was het Galjoot van 't water te bevryden / en eenige van 't volk te bergen.

Den

Den ogtend gekoomen zynde / quamen vier Schuiten van de Vyanden op haar aanvallen / en als Overwinnaars vegtende / naderden zy het Galioen van Don Sancho, tot het ongeluk van andere de welke reeds behouden waaren. Want Don Sancho begeerig zynde zig te wreeken / zond Manuel de Berredo met zyn Galjoot / en Francisco Fogassa met zyn Scheepje / om vers volk te haalen / want het ander dat ontkoomen was / was op een ander plaats doende om de Vyanden het uitloopen te beletten / dog ze raakten zelf om den hals / schoon ze veel in getal waaren. Wat Don Sancho en Duarte Coelho aangaat / die hadden het geluk van behouden tot Malacca aan te koomen / want door het vegten van deeze twee / zagen zy ze niet / of quamen ook niet by haar / laatende aldaar zestig en zoo veel man / zoo verdronken als door de Vyanden om hals gebragt.

1523.

Sancho en Coelho behouden tot Malacca aangekoomen.

Alle de schade die de onze door deezen Oorlog quamen te lyden / was tot voordeel van den Koning van Bantam, ende baarde hem zulk een agting en aanzien / dat hy het gezag dat hy onder de nabuurige Mooren verlooren had / al begon weder te krygen / zoo dat die geene die te vooren onze Vrienden / en by gevolg / zyne Vyanden geweest hadden / haare genegentheid met zyn geluk ook begonden te veranderen ; het welk dan oorzaak was dat den Koning van Pam, na de Kust van Malacca, om ons spyt aan te doen / met een van zyne Dogters trouwde / welk huwelyk bedekt behouden wierd / tot dat den Koning van Bantam een redelyk voordeel op ons bevogten had. Want nademaal zyne Vaartuigen oorzaak waren dat'er geen levensmiddelen binnen Malacca konden koomen / zoo belaste Jorge d'Albuquerque dat men ze over-al zoude gaan opzoeken. En alzoo André de Brito, den welken verlof van Don Duarte de Menezes gekregen had een reis na Indiën tot zyn voordeel te moogen doen / op die tyd van daar weder gekoomen was / en een goed en wel toegerust Schip mede gebragt had / zoo zond Jor-

Koning van Pam trouwd tot spyt van ons met een van zyne Dogters.

De Bantamze Vaartuigen belast op te zoeken.

1523. hebbende / in alle haaſt uitzond. En om zyn dingen zoo veel te beter aan te leggen / liet hy Hendrik Leme door Don Sancho aan zeggen / dat hy met de ligte Schepen by de Kuſt zoude houden / om aan den ingang van de Rivier te koomen; en dat hy met Duarte Coelho en Manuel de Berredo de ruime Zee zoude kiezen / alzoo de Vpanden haar in 't gezigt hebbende / zouden meenen dat het koopvaardy-ſchepen waaren / en op haar los gaande / meede diep in Zee zouden raaken / als wanneer men haar ligtelyk meeſter zoude werden / en zoo zy het na Malacca wilden zetten / zoo zoude dat langs de Kuſt moeten geſchieden / dog dat zy haar in de ruime Zee ontmoetende / veel beter koop van haar zouden hebben.

Een Vyandelyke Schuit die op verſpieden uit is, genoomen.

Hendrik Leme aan de mont van de Rivier Muar gekoomen zynde / en willende de eer van deezen aanſlag alleen hebben / zond een klein Vaartuig daar binnen / om te zien wat de Vpanden deeden. Dit Vaartuig quam juiſt by geval by een Verſpieder van haar / de welke meede de mont van de Rivier / met het zelve oogmerk als Hendrik Leme, namentlyk om eer in te leggen / quam bekennen. Hier op viel onze Schuit op d'ander / en nam ze / na dat eenige Muſket-ſchooten van weder-zyden geſchied waren.

Rampen door quaad water aan d'onze overgekoomen.

Hendrik Leme het ſchieten hoorende / en meenende dat zyn Schuit door de Vpanden genoomen was / liep met groot geweld in de Haven / zonder na zyn Kapitein te wagten / als wanneer een Onweder ſchielyk opkoomende / daar eenige van onze Schuiten omſloegen eer men de Vpanden konde zien. d'Andere / en daar onder die van Hendrik Leme, raakten door de kragt van de wind midden onder de Moozen / die haar aanſtonts omcingelden / waar op de meeſte van haar door de holle Zee het leven lieten / en andere ontquamen het in een Vaartuig van Franciſco Fogaſſa, die by nagt quam; en het meeſt dat hy met zyne Makkers konde doen / was het Galjoot van 't water te bevryden / en eenige van 't volk te bergen.

Den

Den ogtend gekoomen zynde / quamen vier Schuiten van de Pyanden op haar aanvallen / en als Overwinnaars vegtende / naderden zy het Galioen van Don Sancho, tot het ongeluk van andere de welke reeds behouden waaren. Want Don Sancho begeerig zynde zig te wreeken / zond Manuel de Berredo met zyn Galjoot / en Francisco Fogasla met zyn Scheepje / om vers volk te haalen / want het ander dat ontkoomen was / was op een ander plaats doende om de Pyanden het uitloopen te beletten / dog ze raakten zelf om den hals / schoon ze veel in getal waaren. Wat Don Sancho en Duarte Coelho aangaat / die hadden het geluk van behouden tot Malacca aan te koomen / want door het vegten van deeze twee / zaalen zy ze niet / of quamen ook niet by haar / laande aldaar zestig en zoo veel man / zoo verdronken als door de Pyanden om hals gebragt. 1523.

Sancho en Coelho behouden tot Malacca aangekoomen.

Alle de schade die de onze door deezen Oorlog quamen te lyden / was tot voordeel van den Koning van Bantam, ende baarde hem zulk een agting en aanzien / dat hy het gezag dat hy onder sine nabuurige Mooren verloozen had / al begon weder te krygen / zoo dat die geene die te voozen ize Vrienden / en by gevolg / zyne Pyanden geweest hadden / haare genegentheid met zyn geluk ik begonden te veranderen ; het welk dan voozaak was dat den Koning van Pam, na de Rust in Malacca, om ons spyt aan te doen / met een n zyne Dogters trouwde / welk huwelyk beit behouden wierd / tot dat den Koning van ntam een redelyk voordeel op ons bevogten had. ant nademaal zyne Vaartuigen oozzaak waren er geen levensmiddelen binnen Malacca koni koomen / zoo belaste Jorge d'Albuquerque dat n ze over al zoude gaan opzoeken. En alzoo dré de Brito, den welken verlof van Don Dude Menezes gekregen had een reis na Indien, zyn voordeel te moogen doen / op die tyd van r weder gekoomen was / en een goed en wel zeruft Schip mede gebragt had / zoo zond Jor-

Koning van Pant trouwd tot spyt van ons met een van zyne Dogters.

De Bantamze Vaartuigen belast op te zoeken.

1523. ge d'Albuquerque twee Jonken met hem na Siam om Rys en andere levensmiddelen die aldaar in overvloed waren / in te nemen.

Don Sancho na een Haven van Pam.

Zoo haast als die drie Schepen vertrokken waren / zond hy mede Don Sancho met zyn Galio n en twee andere Schepen daar Kapiteinen op waren Ambrozio do Rego en Antonio de Pina, na een Haven van 't Koninkryk van Pam, zynde op de zelve kust van Malacca op de weg van Siam, alzoo dien Koning onzen Vriend was / en wy tot die tyd toe al wat wy van nooden gehad hadden / uit zyn Koninkryk gekregen hadden / zonder dat men wist dat hy met den Koning van Bantam tot onze schade alzoo verhuwelykt was.

Verscheide orders door Don Sancho gegeven.

Don Sancho ondertusschen wetende de nood daar hy Malacca in gelaten had / beval aan Ambrozio do Rego, zoo haast als hy zyn Schip volladen had / uit de Rivier van Pam te zeilen / en hem aan een Eiland genaamd Pedra Branca, te gaan verwagten. En alzoo het Schip van Antonio de Pina mede zyn volle lading in kreeg / zoo belaste hy hem van gelyken uit de Rivier te zeilen / en hem aan de mond van dien te gaan verwagten. Het schynd dat het zoo tot zyn ongeluk voorgeschikt was / dat hy de helpers van zyn leven van zig verzond / want dit leste Schip was nauwelyks buiten de Rivier / of daar quamen aanstonts vyfen-dertig Vaartuigen van den Koning van Bantam, de welke binnen de Rivier in hinderlaag of verschoolen gelegen hadden. Deeze vielen zoo schielyk op het Schip van Don Sancho, dat zy het in een oogenblik vermeesterd hadden / zoo dat zy hem en zyn Broeder Don Antonio, beide Zoons van Don Alfonzo Henriques, Heer van Barbacena, beneffens nog dertig Portugyzen, zonder genade neder hieuwen / en maar twee Jongens in 't leven lieten / die zy op den vyftienden November 1523 tot een teeken van Overwinning binnen Bantam bragten

Word door 35 Bantamse Vaartuigen verrast en met zyn Broeder en 30 Portugyzen omgebragt.

Zy stelden haar in staat om Antonio de Pina, den welken al een goed stuk voor-uit was / mede

het

het zelve lot te doen beproeven; doch hy / hoewel wat traag in 't zeilen / als zynde een Jonk, quam het nog tot zyn groot geluk / alhoewel niet zonder gevaar. Want ziende dat de Mooren hem den ingang van het Nauw daar hy door moest / en wat breeder is als een Boog-schoot / wilden afsnyden / zoo zeilde hy boven de Eilanden van Suria Raja, meer om de Vpanden te ontkoomen / als om dat hy dat waar water voor veilig hield. Toe doende quam hy tot Agassum in 't Eiland Java, waar mede wy in vriendschap leefden. Van dezen zullen wy hier na het einde van zyn wedervaren zien / om ondertusschen een diergelyke ramp die Antonio de Brito over quam / te vertellen. 1523.

Antonio de Fina ontsnapt.

En komt op Java.

Deezen de Brito dan beneffens de twee Jonken die wy gezegt hebben dat hy by zig had / met levensmiddelen afgeladen zynde / quam Duarte Coelho, den welken van het ontdekken van de Ruste van 't Koninkryk Choampa weder keerde / kort daar na by haar. En alzoo hy in 't Koninkryk van Siam bekend was / wyl hy daar / gelyk wy reets gezegt hebben / eenige reizen geweest hadde / zoo is't dat hy André de Brito en de Jonken door de Bevelhebbers des Konings op het ingeven van de Mooren / onze Vpanden / zoo goed als beslagen vindende / de zelve maakte los te krygen / en daar mede na Malacca quam. En alzoo zyn Schip zeer wel zeilde / zoo ging het zelve haar aan het Eiland genaamd Pulo Timam, volgens afspraak inwoegten; doch alzoo ze wat lang agter bleven / en hy het ongelukkig ontkoomen van Don Sancho, mitsgaders de nood / daar Malacca in stak / aldaar verstond / zoo is't dat hy zig spoedig derwaarts begaf / en aldaar ook gelukkig aanquam.

Krygt André de Brito en de Jonken in Siam beslagen, weder los.

Verneemt het ontkoomen van Don Sancho tot Pulo Timam.

En koomt tot Malacca.

De Jonken ondertusschen van het Schip van André de Brito gescheiden / en gekoomen zynde ter plaatze daar Duarte Coelho met de tyding die zy hem van de dood van den gemelden Don Sancho gegeven hadden / van daar vertrokken was / als mede dat de zelve Vpanden van Bantam, André de Brito in de Maand April 1524 genoomen / en

1523. al zyn volk verslagen hadden / gelyk het de waarheid was / om deeg of geene voorzeeligen hand tot Pam te gaan doen / zoo derfden de gemelde Jonken niet na Malacca-gaan / maar keerden wederom na Siam, wervaarts den meergemelden Duarte Coelho haar naderhand door last van Jorge d'Albuquerque ging opzoeken / na dat'er noch een andere ramp tot Malacca voorgevallen was; namentlyk dat de Bantammers haar Overwinning vervolgende / op zeekeren nagt met haare Vaartuigen quamen / en Simon d'Abreu, Bloedverwant van Antonio de Brito, den welken Kapitein tot Molucco, en door den gemelden de Brito met de mondkost die hy in had / in een Schip afgezonden was / dood sloegen.

Simon d'Abreu kiest een andere weg na Malacca.

Deezen Simon d'Abreu dan / den gewoonelyken weg niet inslaande / maar een nieuwe / namentlyk voorby het Eiland Borneo, het welk op heden veel door de onze bevaren word / zoo quamen de gemelde Vaartuigen op zeekere nagt by hem aan het Eilandje der Schepen, leggende tegen-over Malacca, ontrent vyftien-honderd voetstappen van daar. En schoon hy hem met dertien man die hy binnen zyn boord had / zeer dapper weerde / zoo kon hy egter tegen den brand die de Mooren in een verlaten Jonk staken / niet doen / die zy als zeer ontramponeerd zynde / in de Haven opbragten. Zoo haast als ze hem op zy quamen / staken ze hem mede in den brand / en bleven haar beide by / tot dat ze door het vuur verteerd waren / zonder dat'er iemand in de Sterkte was die haar konde te hulp koomen. Want in die tyd waren alle de Schepen uit / om levensmiddelen langs de Kust te zoeken / uit oorzaak van de groote hongersnoot die'er in de Stadt was.

Word door de Bantammers aangetast.

Verbrand zonder dat hy uit de Sterkte kon geholpen worden.

Don Garcia Henriques was meede in die tyd na Bantam, om de mond-kost aan de Inwoonders aldaar af te snyden / en die Eilanders alle mogelyke afbreuk aan te doen / van waar hy met twee genome Schepen / en het Volk dood / door een aanslag van Laczamana, Ree-voogd van den Koning

ning van Malacca, weder quam / het welk zig in deezer voegen toedroeg: 1523.

„Den gemelden Don Garcia, Swager van Jorge „d'Albuquerqee, onlangs van Molucco wederge„koomen zynde / van welke reis wy hier na zul„len spreeken / zoo is 't dat vermits den Oorlog „die den Koning van Bantam die van Malacca aan „deede / en den toevoer van alle levens middelen „afsnee / het welk de grootste afbreuk was die hy „haar konde aandoen / Jorge d'Albuquerque mee„de van zyne zyde genootzaakt wierd om hem vy„andelyk te bejegenen. Tot dien einde zond hy „Don Garcia na Bantam met zeven groote Sche„pen / drie wat kleinder / twee Karabeelties / een „Lanchaar en een Calaluz, daar Kapiteinen op „waaren / hy Don Garcia; Roque Coelho de Tan„ger; Garcia Queimado; Jan Monteiro; Lucas „Rodrigues; Jan Estevez; en Vasco Laurenzo, „daar twee honderd man op waaren / en daar on„der veel Perzoonen van aanzien.

Don Garcia na Bantam met zeven Schepen gezonden.

„Don Garcia aan de mond van de Rivier van „Bantam gekoomen zynde / bleef aldaar leggen / „wagtende dat Laczamana, Kapitein van den Ko„ning / zoude uitkoomen / om tegen hem te veg„ten / gelyk Jorge d'Alququerque hem belast had„de / want in de Rivier was zulks onmogelyk / „om het belet dat hy van de afschuttingen of „paal-werk bepzoefd had / waar door hy t'eene„maal te rug gehouden was / zonder te konnen „inkoomen; en in gevalle hy Laczamana niet uit „en quam / dat hy binnen de Haven zoude blyven / gelyk hy in het Naauw van Cingapura ge„daan hadde / en dat hy hem de levensmiddelen „zoude afsnyden / en alle de Vaartuigen neemen „die in de Haven zouden willen loopen.

Order hoe hy hem dragen zal.

Laczamana ondertusschen was van zyn Koning gelast om tegen Don Garcia te vegten / dog hy gaf hem dit volgende antwoord: Heer Koning, tegen de *Portugyzen* en de Schepen die zoo hoog van boord zyn, kan men met zulke laage Vaartuigen als ik voer, weinig uitregten; dog ik bid u, laat

Digitized by Google

1523. my maar begaan, ik ken dat volk, want zy hebben my veel bloed gekost, maar het geluk diend u tegenwoordig, en ik zal u over haar wreeken; gelyk ook geschiede. Want hy bragt alle zyne Vaartuigen in een kromme elleboog die hem dekte by een / en liet ze zoodanig met bladen bedekken, dat het wel Boomen geleeken / voor de geene die ze van verre zagen.

Listigheid der Vyanden.

Dit alzoo besteld zynde / zond hy twee van zyne grootste Vaartuigen / om de onze met Geschut te beschieten. Don Garcia ziende die stoutigheid / zond haar de twee Karaveeltjes in 't gemoet; waar op zy veinzende bevreest te zyn / weder te rug keerden / dog de Karaveelen / de welke voor hadden haar te neemen / hoorden de schooten niet / die Don Garcia haar deede om weder te koomen / in voegen het schynt dat dit haar lesten dag was / want Laczamana quam zoo vaardig uit / en liet zoo snel aan roeijen / dat hy de zelve nam eer ze eens konden wenden. Don Garcia dit ziende / en dat ze na binnen gesleept wierden / zond Roque Coelho en Garcia Queimado tot haar hulp / dog zy mogten van geluk spreeken dat ze 't ontquamen; want nademaal de Rivier zoo vol paal-werk en afschuttingen was / in zulker voegen dat het voor groote Schepen onmogelyk was daar binnen te koomen / zoo is 't dat ze datelyk op droog raakten / alwaar ze ook zonden gebleeven zyn / zoo het gety niet by tyds gekoomen was om haar daar af te helpen / zoo dat Don Garcia dit quaad begin ziende / en dat het zyn tyd niet en was / hy na Malacca wederkeerde.

Die twee Karaveelen nemen.

Don Garcia na Malacca wedergekeerd.

Eer wy tot de zaaken van de Moluccos treeden / zullen wy al gaande weg eenige dingen ophaalen die met de onze die aldaar waaren / mitsgaders tot Banda in den handel van de Foelje en Note-Muscaat voorvielen. Dog wy zullen eerst verhaalen wat aan Antonio de Pina overquam / het welk een gedeelte van de rampzaligheden van Malacca uitmaakt: welken de Pina de handen van Laczamana door het zeilen boven de Eilanden van

Antonio de Pina komt op Java.

Su-

Suria Raja, gelyk wy hier vooren gemeld hebben/ ontkoomen zynde/ tot Agacim, een van de voormaartste Steden van 't Eiland Java, gelukkig aanquam/ gelyk ook kort daar aan deeden Simon de Souza en Martin Correa, de welke na Banda gingen/ van welken de Pina zy Souza en Correa het droevig ongeluk van de dood van Don Sancho, met de ongemakken die hy uitgestaan hadde/ verstonden. 1528.

Deezen Antonio de Pina over zeven of agt dagen aangekoomen zynde/ en de Jaos meede een wreed en trouloos volk weezende/ wilden zy met het Schip van Martin Correa van gelyken doen; zoo dat'er voor dag zes schuiten quamen/namentlyk drie aan d'een/ en drie aan d'ander zy/ tragtende het zelve met alle magt t'overweldigen/ dog doen Martin Correa quam/ en haar dapper met zyn Geschut afwees/ smeeten zy het over een andere boeg/ zeggende/ Dat de onze die geene die haar mond-kost bragten, slegt bejegenden. Het welk Martin Correa zig hiel niet te verstaan/ zeggende Dat koopen en verkoopen niet voor dag pleeg te geschieden, dog dat als de Zon wat booger zoude gereezen zyn, hy alsdan wel wilde handelen, gelyk hy deede/ dog hy liet haar in zyn Schip niet koomen/ maar nam haare koopmanschappen over/ en reikte haar haar geld toe.

Jaos een wreed en trouwloos volk willen Martin Correas Schip afloopen.

Waar tegen Correa zig op zyn hoede houd.

Na dat ze vertrokken waaren quam'er een Portugys in een schuit met een Brief aan hem Martin Correa, van Manuel Botello, Schryver van een Schip/het welk wat leger lag/ in een ander Stadt genaamd Surubaya. Dit Schip hoorde onder twee Perzoonen/ namentlyk Jorge Soares de Brito en Christoffel Soares, zynde van Malacca gekoomen om haar voordeel aldaar te doen. In dien Brief stond/ Dat hy *Manuel Botello* uit een van zyne Slavinnen verstaan had dat men eenige Vaartuigen toerustede om haar op het lyf te vallen, en dat zy daarom op haar hoede zouden zyn, of liever vertrekken, zoo ze daar toe vaardig waaren.

Met deezen Brief ging Correa aanstonds by Simon

1523. mon de Souza, en alzoo ze gewaarschouwd waaren en overzulks om geen gevaar van haare Ypanden te loopen / zoo vertrokken zy daags daar aan na Banda, daar haar reis na toe strekte. Den volgenden dag / het zy dat het deeze waaren daar de Slavin van gesprooken had / of andere / zoo haast als ze zagen dat onze Schepen vertrokken waren zynde geelyk als raazende dat haar dien roof ontgaan was / vielen zy van dolligheid op Antonio de Pina, die aan land was / en benamen hem het leven / als ook aan tien of twaalf Portugyzen. Daar na namen zy zyn Schip / met al wat'er in was / zoo dat deezen armen man die zoo veel gevaaren van zyn leven uitgestaan had de dood die hem tot Java voorbereid was / niet en konde ontgaan. En Manuel Botello die andere zoo wel wist te waarschouwen / kon het aan zig zelve / of ten minsten aan zyne Heeren en Meesters niet doen / de welke zoo gerust tot Surubaya leefden / daar ze nogtans mede ellendig om 't leven quamen / en daar onder een Edelman genaamd Fernando da Silva, met zeks of zeven andere Portugyzen.

Oorzaak van zyn vertrek na Banda met Simon de Souza.

Antonio de Pina en tien of twaalf Portugyzen overvallen en vermoord.

Als mede Botello en andere.

Vergeefzen aanval der Mooren op het Schip.

De Ypanden hier op / het Schip willende gaan nemen / weerden zig die geene die daar in gebleven waren / zoodanig / dat ze moesten afstaan / en d'onze hier op na Malacca vertrokken / alwaar ze behouden aanquamen.

Souza en Correa tot ontzet van Mello Juzarte gekoomen.

Om nu tot de reis van Simon de Souza en Martin Correa weder te koomen / de welke uit vreeze van diergelyke trouwloosheden van Agacim vertrokken / quamen zy aan 't Eiland Banda, alwaar zy regt van pas verschenen om het leven van Martin Alfonzo de Mello Juzarte te bergen / den welken te Duur en te Swaard met d'Inwoonders van Lentor onder het Eiland Banda, daar de Foelje en de Noote-muscaat wald / in Oorlog was. Want over eenige verschillen die zy zamen kregen / hadden zy een Jonk die aldaar aangekoomen was / in de brand gesteeken / en hy was aan land geweeken / daar hy zoo een stuk-werks van aarde en Palm-bladen op hem afgesneden / gemaakt had / het

ıet welk den haat nog zoo veel te meer deede aan- 1523.
roepen / om dat zy haar voedzel uit de gemelde
Palm-boomen trokken.

Daar en booven maakte hy een Jonk van Noo-
e en andere Boomen-hout / het welk hy na Mo-
ucco zond / om met Nagelen af te laden. Hier
ıy quam nog / dat zyn volk zoo stout en zoo on-
ıeschaamd wierd / dat ze de levensmiddelen van
ıe Markt namen / om dat de Inwoonders haar
ıie niet en wilden verkoopen; waar door het dan
ot zulk een vyandschap quam / dat hy niet meer
ıls zeven Portugyzen, en zeventig Moozen van
Malacca by hem hebbende / deeze alhoewel tot Ma-
acca getrouwd / als trouwelooze Schelmen met
ıie van 't Land aangespannen hebbende om haar
e vermoozden / den brand in de Jonk staken.

Den geen die ondertusschen Martin Alfonzo al-
ıaar gebragt had / vertrok voor Pero Laurenso,
c Mello, en ging hem tot Pedir verwagten / om
yn lading Peper aldaar in te nemen / en dan bei-
e van daar na China te gaan; dog wat Pero Lau- Pero Lau-
enzo aangaat / die verongelukte in de Eilanden renzo veron-
ıaar wy door deezen van gesprooken hebben. Mar- gelukt.
ın Alfonso hier op ziende dat den tyd van 't Mou-
on na China, verliep / zoo meende hy dat gedag-
en Pero Laurenso vertrokken was / en tot Ma-
ıcca aangekoomen zoude zyn / dog hy vond hem
aar niet / invoegen hy aldaar byna een Jaar lang
ıleef.

In die tyd zond Jorge d'Albuquerque, Don Ro- Dog Rodri-
rigo da Silva, Zoon van Don Henrique Henri- go da Silva na
ques, met een Schip na Banda en Molucco, en Banda.
Garcia Cainho, die een Factoor tot Malacca was /
vapende een Jonk, waar by zig dan Martin Al-
onzo voegde / om Foelje en Noote-muscaat te gaan
aden. Zyluiden tot Banda aangekoomen zynde / Garcia Hen-
uam aldaar mede Don Garcia Henriques van Ma- riques komt
ıcca, en vermits de nood daar Antonio de Brito aldaar.
ı stak / vertrok Don Rodrigo na Molucco, al-
ıaar hy aan de hoozts sturf. Dog wat Martin Dood van
Alfonzo aangaat / die raakte aldaar in den haat Don Rodri-
go.

1523. van 't volk / en was het al meer als agt Maanden geleden dat zulks voorgevallen was / doen Simon de Souza en Martin Correa aldaar aanquamen. De Mooren van het Land die hem belegerd hielden / ziende de twee Schepen van Simon de Souza, en vreezende dat hy haar over haar begaane misdryf zoude straffen / zoo quamen ze by hem eer hy het anker eens had laten vallen / en klaagden over Martin Alfonso wegens het quaat dat hy haar aangedaan had. Dog hy gaf naderhand zyne redenen / alzoo hy hem voor geen oorzaak van die verschillen hield.

Klagten der Mooren over Martin Alfonzo by Simon de Souza.

Die hem ontschuldigd.

Dog alzoo een ieder van die twee Heeren by zyn voorgeven bleef volharden / zoo geschiede dit van beide zyden om twee redenen; de eerste om dat hy Martin Alfonso begeerde dat Simon de Souza met zyn volk vergoeding zoude zoeken van het quaad dat de Mooren hem aangedaan hadden / het welk den ander niet en wilde toestaan / om dat hy quam om te handelen / en niet om te Oorlogen. Om welke oorzaak / hy Simon de Souza naderhand aldaar gekoomen zynde / de Mooren / vermits eenige onordentelykheden door zyn volk gepleegd / zeven man van zyn volk tot Lutatam, daar hy zig doen ter tyd bevond / dood sloegen / waar onder waren deeze Edelluiden / Martin de Lemos, een deftig Cavalier; Francisco Velozo; Jan Vaz en Tome Dias, Schryvers van de Jonken der Reders en van Martin Correa; het welk deezen door de vingers zag / om dat hy wist dat de hoovaardy der onze zulks verdiende / en dat de Vreede beter voor hem was als den Oorlog.

Zeven man van Simon de Souza dood geslagen.

d'Ander oorzaak van onlust en ongenoegen tusschen henluiden en Martin Alfonso, was / dat Antonio de Brito, den welken Kapitein tot Molucco was / om het groot gebrek daar hy zig in bevond / Gaspar Gallo in een Schip zond / het welk / gelyk wy gezegt hebben / Don Rodrigo da Silva toegehoord had / verzoekende op hem Martin Alfonso dat hy hem alle de levensmiddelen die hy van hoedanige Schepen en Jonken van Kooplluiden van

Onlusten tusschen de Mooren en Martin Alfonso.

Ma-

alacca die aldaar zouden moogen zyn / zoude hem 1523.
n krygen / zoude zenden / en dat om het groot
breck dat hy daar aan leed : hem met eenen be-
fende de beſtelling die hy van Kapitein van dat
iland Banda van den Koning had / te vertoonen.
og deezen Gaſpar Gallo ſtierf in 't aankoomen / Het Schip
n de koozts / zoo dat het Schip zonder Hoofd van Gallo in
bleven zynde / Martin Alfonſo de hand daar op beſlag genoo-
de / zeggende dat het aan hem gezonden was. men.
Dpl egter Simon de Souza mede een beſtelling van
on Duarte de Menezes by zig had / waar by die
andvoogd hem tot Opperhoofd van alle de Jon-
en, Schepen en andere Vaartuigen de welke ten
de van zyn aanwezentheid tot Banda, aldaar
uiden aankoomen / aangeſteld had / met bevel
an der zelver Kapiteinen van hem te gehoorza- Dat hem
men / zoo vond hy goed dat Schip te nemen / om door Simon
et zelve aan zyn Neef Franciſco de Souza, te ge- de Souza
en ; zeggende dat hy Martin Alfonſo met een Jonk word betwist.
e hy op zyn komſt had beginnen te maken / na
Molucco konde gaan.

Eindelyk Martin Alfonzo de Mello, wyl het Schip aan hem gezonden was / om dat Antonio e Brito wiſt dat hy daar al over eenigen tyd ge- weeſt had / zoo bleef hy het Schip behouden / en a dat een ieder zyne dingen gedaan had / vertrok Baſtiaan de Souza na Malacca, beneffens de Jon- Baſtiaan de en die aldar aangekoomen waaren ; namentlyk Souza na Ma- en van Martin Correa, die hy tot Banda gekogt lacca. had om daar meede te koomen / en zyn Schip vegens onluſten die hy kreeg / verkogt hy aan Troillos de Souza, Neef van Simon de Souza. d'Andere Jonk hoorde aan Martin Alfonzo de Mello, want hy liet de zelve aldaar maaken / in de plaats van de geene die ze hem verbrand had- den. Hy zond daar meede Antonio Peſſoa, die Boek-houder was van de uitruſting die hy met Garcia Cainho gedaan had ; en in d'andere twee waaren Martin Pegado de Elvas en Baſtiaan Pega- do : dog wat Martin Alfonzo de Mello aangaat / vermits het geen Antonio de Brito hem van de

noot

1523. noot daar hy zig in bevond / en van de winst die men aldaar; uit oorzaak van het groot gebrek van Nagelen zoude konnen doen / geschreven had / zoo ging hy in het Schip daar Gaspar Gallo meede gekoomen was; en wat d'andere belangd / zoo ze eenige onluften en oneenigheden met het laden gehad hadden / nog grooter ongemakken hadden ze op de reis. Want de Jonk van Martin Pegado, wyl de zelve klein en swaar geladen was / ging de zelve met het eerste quaad weder te grond / zoo dat'er niet meer als drie of vier Portugyzen met de Sloep af quamen / de welke daar meede in het Eiland Bacham aan landen / en den Koning aan Antonio de Brito, Kapitein van Molucco zond.

Onluften onder het laden, en ongemakken op de Reis.

Pessoas Jonk door de Jaos genoomen en tragten na meer.

Wat de Jonk van Antonio Pessoa aangaat / die quam vooz d'andere tot Agacim: en alzoo de Jaos dooz de dood van Antonio de Pina, daar wy van gesprzoken hebben / oprzoerig gewozden waren / zoo is 't dat zy om zulks te wreeken / aan hem van gelyken deeden / en namen zyn Jonk zoo als hy geladen was. Zy zouden meede met die van Baltiaan Pegado wel het zelve hebben willen doen / doen hy met Simon de Souza aldaar aanquam / dog hy ontquam het met het kappen van zyne Kabels / zoo dat van de Schepen die met hem vertrokken waaren / het zyne en dit / met nog een ander / Malacca bereikten / dog dat van Martin Correa kreeg een onweder op den dag van zyn vertrek / en wierd na de drie Eilanden van Banda gedreven / alwaar hy groot gebaar van het leven / van het Land-volk liep / om het welke te ontkoomen hy / hoewel slegt gesteld / de ruime Zee koos / en op het Eiland Amboina aanquam / alwaar hy Martin Alfonzo vond. En nademaal de Moozen die hy by zig had / verstonden dat zy niet na Malacca en gingen / zoo liepen de meeste van haar weg / en d'andere de welke bleeven / plonderden de Jonk, maar Martin Correa quam hy haar / en van daar vertrokken zynde / quam hy tot Molucco op den twaalfden September des Jaars vyftien honderd vier-en twintig / alwaar de Moozen die de Jonk ge-

Het Schip van Correa na Banda gedreven.

Een Jonk geplonderd.

geplonderd hadden / aanſtonds geregt / en d'andere gevangen gezet wierden. 1523.

Wy verhaalen deeze Opſtand / die de eerſte was die de onze op 't Eiland Banda hadden / gelyk als tot een voorſpel van ergere dingen die onder d'onze voorvielen / en de welke meer door de begeerlykheid van de vrugt die daar op valt / als door de ſtormen of onweder van de See ontſtonden; waar uit men ziet dat Godt dikwils toelaat dat uit die zonde het verlies der Schepen en van de Goederen die daar in zyn / komt te ſpruiten.

Om de dingen van de Moluccos, terwyl Don Duarte de Menezes in Indiën regeerde / agter malkander te vertellen / zoo zal het noodig zyn dat wy tot den ſtaat waar in wy Antonio de Brito, Kapitein van de Sterkte van St. Jan de Ternate, gelaaten hebben / weder keeren / en wanneer hy de zelve begon te maaken / zynde geweeſt in 't Jaar vyftien honderd een-en twintig / gelyk wy hier voozen gezegt hebben. De welke met zoo veel vermaak aangevangen wierd / als de zelve daar na verdriet en ongemak aan de onze veroorzaakten. Want het is het eigen van den Vyand van het menſchelyke Geſlagt, veele dingen aan te vangen / en niets ter Weereld ten dienſte Godts ten einde te brengen / waar van de eerſte deeze was.

Wanneer Antonio de Brito de Sterkte van St. Jan de Ternate begon te maken.

By het leven van den overleden Koning Boleife, Vader van den Koning Ayallo, zynde doen ter tyd Edelman van de Kamer / was eenen Cachil Mamolle, zyn natuurlyke Zoon / en broeder van Cachil Daroez, door zyn Vader om eenige redenen uit het Land gebannen; en in die tyd op het Eiland Gilolo verweezen. Den welken ziende dat zyn Broeder Cachil Daroez hem in de Hoofdſtadt niet en wilde dulden / en dat om het bewind van de Regeeringe die de Koningin hem / gelyk als wy hier voozen gemeld hebben / in handen geſteld had / en de groote vriendſchap die hy van Antonio de Brito genoot / hy zoo trots was / dat hy weinig werk / zoo van hem / als van andere aanzienelyke luiden maakte / zoo begon hy henluiden

Natuurlyke Zoon van den Koning Boleife gebannen.

Digitized by Google

1523.

Stookt de Koningin en de Grooten tegen zyn Broeder Daroez op.

den en de Koningin / door middelen die hy daar toe wist te bedenken / in te boezemen dat zy niet en behoorden te gedoogen dat hy verder regeerde / alzoo hy reeds zoo veel magt aan zig getrokken had / dat het geschapen stond dat hy een Opstand in 't Ryk zoude verwekken.

En dit wist hy met den Koning van Tidor, Vader van de Koningin / zoodanig te besteeken / dat hy / hoe meer hy onze Sterkte zag aangroeijen / hoe meer hy ook zogt den Cachil Daroez t'onder te brengen / zoo dat den Tooren met de Muuren en Bolwerken van kalk en steen / beneffens de borst-weringen die hy niet gewent en was te zien / byna voltoid zynde / hy daar in niet anders als zyn dood en beoogde.

De Koningin meede door haar Vader aangeport / en berouw beginnende te krygen over de al te groote magt die zy den Cachil Daroez gegeeven had / zoo vreesde zy dat die magt wel zoo ver mogte strekken / dat hy haar Zoon van het leven zoude berooven / en haar van den Troon schoppen / zoo dat den haat allengs zoo groot wierd / en het quaad vermoeden tegen deezen Cachil Daroez zoo zeer toenam / dat den meergemelden Cachil Mamolle, niet zonder den raad en het aanstuwen van de voornaamste Perzoonen van het Ryk / die den gemelden Daroez niet wel genegen waaren / voor zig nam hem het leven te beneemen.

Waarom zyn Broeder op zyn leven toeleid.

Die zelfs door onvoorzigtigheid om-hals raakt.

Dog alzoo hy het zelve zoo niet in 't openbaar konde doen / zoo quam hy veeltyds tot Ternate by nagt / dog leide zyn dingen zoo qualyk aan / dat hy op zekere nagt niet ver van onze Sterkte zelf om hals raakte. Deeze dood had twee redenen in het gevoelen der Menschen. Want de geene die tot den Cachil Daroez qualyk geniegen waaren / gaven hem de schuld daar van / zeggende: Dat hy raad geweeten had om by nagt op dat Eiland te koomen, en dat hy het door andere had laaten doen. Andere zeiden Dat de Wagten die der op pasten, meenende dat het een Verspieder was, het gedaan hadden, zonder te weeten wie het was.

Der-

Deeze dood verwekte nog meer ongenoegen tegen den gemelden Daroez, want alzoo men wist dat alle zyn magt van Antonio de Brito quam / zoo besloten zy hem met het Staal of met Vergif zoo als zy best konden/ een 't leven te brengen. Tot dien einde bestelde den Koning van Tidor een Maaltyd / in het huis van zyn Dogters Zoon tot Ternate, het welk digt by onze Sterkte was / waar op Antonio de Brito meede zoude werden genoodigd / het welk hem door Cachil Daroez verwittigd wierd. 1523.

Zamensweering tegen zyn leven.

Den dag van het Maal gekoomen zynde/ waar op den Koning van Gilolo en alle de voornaamste Heeren van die Eilanden verzogt waaren/ waar by nog een groot getal van volk quam/ doen men Antonio de Brito zoude haalen / lag hy te bed / zig houdende of hy eenig swaar ongemak had / zoo dat hy zig door de Boden van den Koning en Koningin liet ontschuldigen / zendende in zyn plaats den Koopman Rui Gago, om die eere deelagtig te zyn / waar door den Koning van Tidor van zyn voorneemen verstreken wierd.

Antonio de Brito veinst zig ziek.

En zend Rui Gago in in zyn plaats, dat den aanslag verydeld.

De Maaltyd gedaan / en een ieder na huis zynde / bleef den Koning van Tidor, zeggende dat hy eenige dagen met zyn Dogter en haar Zoon wilde vrolyk zyn / waar op Antonio de Brito hem zomwylen ging bezoeken / dog liet ondertusschen goede wagt op de Sterkte houden / alzoo hy den Koning niet te veel en betroude / tot dat deezen droevig heenen ging / van spyt dat hy de Sterkte zoo merkelyk zag aangroeyen. Dog deezen arbeid koste egter het leven aan veele / want het volk wierd zoo daar door / als door d'ongewoonte van de spys ziek / te meer alzoo ze onder de Middel-lyn waaren.

Onder de geene die van dat ongemak sturven / waaren de voornaamste Rui Gago, den Koopman / den welken door Duarte de Rezende, die Schryver van 't Comptoor was / wierd nagevolgd. Terwyl de zaaken tusschen Antonio de Brito en den Koning Almansor van Tidor in dien staat waren / wies

1523. wies den haat en het gezag van Cachil Daroez bast hoe langer hoe meer aan / want hy was die geen die onze zaaken hand-haafde / waar door hem groote Eer door Antonio de Brito wierd aangedaan / het welk voor alle zyne Vyanden een kruis zonder weerga was / zoo dat ze ons alle de schade aandragten die haar mogelyk was / en den Oorlog zoo bedektelyk als ze konden / begonden aan te doen / inwoegen dat zy het volk dat gewend was ons levens middelen te brengen / zulks verbooden.

't Verdrag tusschen de Koningen van Tidor en Ternate gebrooken.

Behalven dat / gebeurde het op die tyd dat'er eenige Jonken van 't Eiland Banda aan 't Eiland Tidor om Nagelen quamen / het welk zy niet en vermogten te doen; want nademaal dat Eiland onder de gehoorzaamheid van den Koning van Ternate was / zoo waaren zy schuldig aldaar te koomen / gelyk dan met den Koning Almansor verdraagen was / dat hy haar in zyn Eiland niet en zoude mogen ontfangen / daar hy en zy nogtans niet tegenstaande onze Sterkte / aldaar gingen koopen en verkoopen.

De Brito zend een Fust om zulks te beletten.

Antonio de Brito hadde veele klagten hier over aan den Koning Almansor laaten doen / dog die gaf daar zoo weinig om / dat de Brito genoodzaakt wierd een Fust derwaards te zenden / om eenige Jonken die aldaar waaren / te gaan doorzoeken / en zoo ze eenige Nagelen mogten in hebben / haar de zelve af te nemen. Antonio Tavares was den geene die daar laast toe kreeg / en Antonio Cabral wierd hem tot Tolk mede gegeven / dog alzoo hy een weinig buiten zyn last ging / zoo was den Koning daar over gelyd; en dat nog veel meer / om dat hy een Jonk ging doorzoeken die een weinig Nagelen tugenoomen had ten tyde als zyn volk aan land was.

De Mooren slaan het volk van de Fust dood.

Het gebeurde hier op dat'er een Onweder schielyk opgekoomen zynde / de Fust tegen het land gedreven wierd / het welk door de Mooren gezien zynde / liepen zy in haast toe / en sloegen alle die geene die zy vonden dood / tot aan de Slaven toe die aan de riemen zaten / het welk gedaan zynde /

zet-

zeiden zy dat zulks door s'Konings last geschied was. 1523.

Antonio de Brito dit hoorende / liet daar over groote klagten aan den Koning doen / verzoekende dat hy haar daar over ten hoogsten wilde straffen. Den Koning deeze boodschap ontfangen hebbende / betuigde met de schoonste woorden van de weereld dat zulks hem leet was / en wat de Daders aanging / dat hy ze hem toezond / om daar zoodanige straffe over te doen als hy zoude goed vinden: het welk Antonio de Brito voor een groote kleinagting opnam / alzoo de Menschen die hy hem zond / Quaaddoenders waren / die hy om andere misdaden ter dood veroordeeld had / zoo dat hy eindelyk met den Cachil Daroez voor beter oordeelde / en ook over-een quam / dat zy dien Koning den Oorlog opentlyk zouden aan doen / om hem daar door het quaaddoen als Vriend te beletten / en ook om dat men wel zag dat men geen deeg van hem zoude hebben tot dat men hem op een ander manier te keer was gegaan.

Den Koning ontschuldigd zig en zend de Moordenaars te rug.

Daar de Brito niet mede te vreden is.

Besluit met Daroez den Oorlog tegen hem.

Om dien Oorlog zoo veel te beter voort te zetten / maakte Antonio de Brito door den gemelden Cachil Daroez, dat den Koning en de Koninginne van Ternate, met alle de voornaamste van 't Ryk met malkander aanspanden / alzoo hy haar de smaat en schade die hem van den Koning Almanser wedervaren waren / beneffens nog eenige andere vyandelyke dingen voor oogen leide. Op alle het welke de Koninginne en haare Medestanders niet wetende te antwoorden / zeiden dat de redenen tot dien Oorlog bygebragt / regtvaardig waren / nademaal den Koning Almansor zoodanige dingen in zyn Land gedoogde; dog egter zoo zeide de Koningin / dat zy en haar Zoon eerst met haar Vader wilden spreeken / om te zien of zy moogelyk alle die ontroerenissen in der minne zouden kunnen byleggen.

Verzoeken insgelyx den Koning en Koninginne van Ternate daar toe.

Antwoord van de Koningin.

Deeze byeenkomst geschiedde dan in Zee / niet verre van strand / daar Almansor zig mede liet by vinden / dog in plaats van Vreede te maken / over-

1523. leiden zy met malkander hoe men onze Sterkte be zoude bespringen; alle het welk Cachil Daroez als een man die zyne Bespieders over-al had/ ons aanstonts verwittigde. En het geen dit zoo veel te meer bevestigde/ was dat de Mooren ons alle de levensmiddelen de welke tot onderhoud van de Sterkte te Markt quamen/ door haar verbod zoodanig ontnamen en afsneden/ dat men niet een Hoen voor Goud voor een ziek Mensch konde bekoomen.

De levensmiddelen aan die van de Sterkte afgesneden.

Hier op liet Cachil Daroez aan Antonio de Brito, den welken daar over ten hoogsten liet klagen/ ten antwoord geven/ dat eer de zaaken nog erger afliepen/ hy hem ried dat hy den Koning en de Koningin in de Sterkte zoude zien te krygen/ en dat hy haar aldaar als Gyzelaars zoude tragten te houden/ zoo lang als de zelve niet voltooid zoude wezen/ en hy zoo slegt van volk voorzien was: en dat zulks moest geschieden eer de Koningin een schuilplaats in 't Gebergte zogt/ daar hy verstaan had dat ze met haar Kinderen zig wilde begeven.

Raad deswegen van Daroez aan de Brito.

Antonio de Brito dit alles aan de voornaamste van de Sterkte voorgehouden hebbende/ niet tegenstaande de gevoelens daar over zeer verscheide waaren/ zoo wierd men egter in 't lest eens/ dat dit de zekerste middel was om van geen honger te vergaan. Den dag dan daar toe bestemd zynde/ bestelde Antonio de Brito veertig of vyftig man/ die hy belaste op het Huis van de Koninginne te passen/ alwaar zy Cachil Daroez zouden vinden/ den welken haar zoude onderregten hoe dat zy den Koning en de Koninginne zouden ligten/ en dat hy haar op de hielen zoude volgen.

Der zelver besluit en bestelling tot d'uitvoering.

De onze dan ter plaatze gekoomen zynde daar den Koning zig bevond/ zoo is 't dat de Koningin haar schuldig gevoelende/ en overzulks gedurig in vreeze weezende/ een goet heenkoomen zogt/ laatende haar Zoonen agter/ namentlyk den Koning/ den Cachil Dayalo, en den Cachil Tabarlja, die de jongste was. Dog den Cachil Daroez begeerde niet dat iemand van haar hen zoude aan-

De Koningin is ongerust.

Digitized by Google

raaken/ alzoo hy zeide dat de Koninklyke Perzoonen door die van haar eigen stam mosten werden geligt. Waar op hy den Koning naderende/ hem met groote eerbiedigheid in zyne armen nam/ en belaste aan twee Edelluiden dat zy met zyne Broeders van gelyken zouden doen/ zoo dat zy ze alle drie opnamen en droegen ze alzoo weg. 1523.

Werden door hem eerbiedig geligt.

Hier op raakte de Stadt aanstonds in Oproer/ dog zyluiden uit haare Paleizen treedende/ quam Antonio de Brito haar ten eersten in 't gemoet/ en ontfing haar met de zelve Eer en Eerbiedigheid als haar reeds aangedaan was. Na dat men haar in een vertrek van den Toorn geleid had/ om als Koningen en Konings Kinderen te werden bejegend/ zoo quam'er zoo veel volk agter de Sterkte/ dat Antonio de Brito genootzaakt was zig aan een Venster te vertoonen/ en aan het volk een Redenvoering staande op den dienst van den Koning haaren Heer/ en de veiligheid van zyn Perzoon/ mitsgaders om het gemoed van eenige Menschen de welke dat Koninkryk in roeren wilden stellen/ te stillen/ door Cachil Daroez liet doen/ en dat zy zouden gedenken hoe hoog den Koning Bolcife de vriendschap met de Portugyzen aan alle aanbevolen had/ en hoe veel de Sterkte die zy aldaar gemaakt zagen/ daar toe zoude helpen/ de welke met alle de Portugyzen die daar in waaren/ tot des Konings dienst stond/ om zyn Koninkryk en Landen tegen zyne Vyanden te beschermen; en dat zy verzekerd mogten weezen dat den Koning en zyne Broeders al zoo veilig in de Sterkte als in haar Moeders schoot waaren.

En door de Brito ook zoo begroet.

Het volk vergaderd, voerd Cachil Doroez een reden tot de zelve.

In dier voegen zeide haar den Cachil Daroez, als een voorzigtig man/ zulke dingen/ dat zy alle zeer wel te vreeden met het geen dat'er geschied was/ na haare Huizen keerden. Tot nog te grooter verzekering van den Perzoon des Konings/ belaste Cachil Daroez dat drie of vier Edele van de geene die in zyn dienst waaren/ hem zouden koomen oppassen/ en de spys voor hem en voor zyne Broeders in haare Paleizen bereiden/ waar na zy

Waar door ze bevredigd werden.

Wagt voor den Koning besteld, en verdere zorg voor hem gedraagen.

1523. leiden zy met malkander hoe men onze Sterkte best zoude bespringen; alle het welk Cachil Daroez, als een man die zyne Bespieders over-al had / ons aanstonts verwittigde. En het geen dit zoo veel te meer bevestigde / was dat de Moozen ons alle de levensmiddelen de welke tot onderhoud van de Sterkte te Markt quamen / door haar verbod zoodanig ontnamen en afsneden / dat men niet een Hoen voor Goud voor een ziek Mensch konde bekoomen.

De levensmiddelen aan die van de Sterkte afgesneden.

Hier op liet Cachil Daroez aan Antonio de Brito, den welken daar over ten hoogsten liet klagen / ten antwoord geven / dat eer de zaaken nog erger afliepen / hy hem ried dat hy den Koning en de Koningin in de Sterkte zoude zien te krygen / en dat hy haar aldaar als Gyzelaars zoude tragten te houden / zoo lang als de zelve niet voltooid zoude wezen / en hy zoo slegt van volk voorzien was: en dat zulks moest geschieden eer de Koningin een schuilplaats in 't Gebergte zogt / daar hy verstaan had dat ze met haar Kinderen zig wilde begeven.

Raad deswegen van Daroez aan de Brito.

Antonio de Brito dit alles aan de voornaamste van de Sterkte voorgehouden hebbende / niet tegenstaande de gevoelens daar over zeer verscheide waaren / zoo wierd men egter in 't lest eens / dat dit de zekerste middel was om van geen honger te vergaan. Den dag dan daar toe bestemd zynde / bestelde Antonio de Brito veertig of vyftig man / die hy belaste op het Huis van de Koninginne te passen / alwaar zy Cachil Daroez zouden vinden / den welken haar zoude onderregten hoe dat zy den Koning en de Koninginne zouden ligten / en dat hy haar op de hielen zoude volgen.

Der zelver besluit en bestelling tot d'uitvoering.

De onze dan ter plaatze gekoomen zynde daar den Koning zig bevond / zoo is 't dat de Koningin haar schuldig gevoelende / en overzulks gedurig in vreeze weezende / een goet heemkoomen zogt / laatende haar Zoonen agter / namentlyk den Koning / den Cachil Dasalo, en den Cachil Tabarija, die de jongste was. Dog den Cachil Daroez begeerde niet dat iemand van haar hen zoude aan-

De Koningin is ongerust.

raa-

raaken/ alzoo hy zeide dat de Koninklyke Perzonen dooz die van haar eigen ſtam moſten werden geligt. Waar op hy den Koning naderende/ hem met groote eerbiedigheid in zyne armen nam/ en belaſte aan twee Edelluiden dat zy met zyne Bzoeders van gelyken zouden doen/ zoo dat zy ze alle dzie opnamen en dzoegen ze alzoo weg. 1523. Werden door hem eerbiedig geligt.

Hier op raakte de Stadt aanſtonds in Oproer/ dog zyluiden uit haare Paleizen treedende/ quam Antonio de Brito haar ten eerſten in 't gemoet/ en ontfing haar met de zelve Eer en Eerbiedigheid als haar eerſt aangedaan was. Zoo dat men haar in een vertreek van den Toozn geleid had/ om als Koningen en Konings kinderen te werden beſegend/ zoo quam'er zoo veel volk agter de Sterkte/ dat Antonio de Brito genoodzaakt was zig aan een Venſter te vertoonen/ en aan het volk een Redenvoering ſtaande op den dienſt van den Koning haaren Heer/ en de veiligheid van zyn Perzoon/ uitſtaders om het gemoed van eenige Menſchen de welke dat Koninkryk in roeren wilden ſtellen/ te ſtillen/ dooz Cachil Daroez liet doen/ en dat zy zouden gedenken hoe hoog den Koning Boleſfo de vriendſchap met de Portugyzen aan alle aanbevolen had/ en hoe veel de Sterkte die zy aldaar gemaakt zagen/ daar toe zoude helpen/ de welke met alle de Portugyzen die daar in waaren/ tot deſs Konings dienſt ſtond/ om zyn Koninkryk en Landen tegen zyne Vyanden te beſchermen; en dat zy verzekerd mogten weezen dat den Koning en zyne Bzoeders al zoo veilig in de Sterkte als in haare Moeders ſchoot waaren. En door de Brito ook zoo begroet. Hét volk vergaderd, voerd Cachil Daroez een reden tot de zelve.

In dien voegen zeide haar dat Cachil Daroez, als een voozzigtig man/ zulke dingen/ dat zy alle zeer wel te vreden met ſtet geen dat'er geſchied was/ na haare Huizen keerden. Tot noch te groter verzekering van den Perzoon deſs Konings/ belaſte Cachil Daroez dat dzie of vier Edele van de geene die in zyn dienſt waaren/ hem zouden koomen opvaſſen/ en de ſpys voor hem en voor zyne Bzoeders in haare Paleizen beraden/ welke na zy Waar door ze bevredigd werden. Wagt voor den koning beſteld, en verdere zorg voor hem gedragen.

Digitized by Google

1523. leiden zy met malkander hoe men onze Sterkte best zoude bespringen; alle het welk Cachil Daroez, als een man die zyne Bespieders over-al had / ons aanstonts verwittigde. En het geen dit zoo veel te meer bevestigde / was dat de Mooren ons alle de levensmiddelen de welke tot onderhoud van de Sterkte te Markt quamen / door haar verbod zoodanig ontnamen en afsneden / dat men niet een Hoen voor Goud voor een ziek Mensch konde bekoomen.

De levensmiddelen aan die van de Sterkte afgesneden.

Hier op liet Cachil Daroez aan Antonio de Brito, den welken daar over ten hoogsten liet klagen / ten antwoord geven / dat eer de zaaken nog erger afliepen / hy hem ried dat hy den Koning en de Koningin in de Sterkte zoude zien te krygen / en dat hy haar aldaar als Gyzelaars zoude tragten te houden / zoo lang als de zelve niet voltooid zoude wezen / en hy zoo slegt van volk voorzien was: en dat zulks moest geschieden eer de Koningin een schuilplaats in 't Gebergte zogt / daar hy verstaan had dat ze met haar Kinderen zig wilde begeven.

Raad deswegen van Daroez aan de Brito.

Antonio de Brito dit alles aan de voornaamste van de Sterkte voorgehouden hebbende / niet tegenstaande de gevoelens daar over zeer verscheide waaren / zoo wierd men egter in 't lest eens / dat dit de zekerste middel was om van geen honger te vergaan. Den dag dan daar toe bestemd zynde / bestelde Antonio de Brito veertig of vyftig man / die hy belaste op het Huis van de Koninginne te passen / alwaar zy Cachil Daroez zouden vinden / den welken haar zoude onderregten hoe dat zy den Koning en de Koninginne zouden ligten / en dat hy haar op de hielen zoude volgen.

Der zelver besluit en bestelling tot d'uitvoering.

De onze dan ter plaatze gekoomen zynde daar den Koning zig bevond / zoo is 't dat de Koningin haar schuldig gevoelende / en overzulks gedurig in vreeze weezende / een goet heenkoomen zogt / laatende haar Zoonen agter / namentlyk den Koning / den Cachil Dasalo, en den Cachil Tabarlja, die de jongste was. Dog den Cachil Daroez begeerde niet dat iemand van haar hen zoude aan-

De Koningin is ongerust.

raa-

raaken/ alzoo hy zeide dat de Koninklyke Perzoonen door die van haar eigen stam mosten werden geligt. Waar op hy den Koning naderende/ hem met groote eerbiedigheid in zyne armen nam/ en belaste aan twee Edelluiden dat zy met zyne Broeders van gelyken zouden doen/ zoo dat zy ze alle drie opnamen en droegen ze alzoo weg. 1523.

Werden door hem eerbiedig geligt.

Hier op raakte de Stadt aanstonds in Oproer/ dog zyluiden uit haare Paleizen treedende/ quam Antonio de Brito haar ten eersten in 't gemoet/ en ontfing haar met de zelve Eer en Eerbiedigheid als haar reeds aangedaan was. Na dat men haar in een vertrek van den Toorn geleid had/ om als Koningen en Konings Kinderen te werden bejegend/ zoo quam'er zoo veel volk agter de Sterkte/ dat Antonio de Brito genootzaakt was zig aan een Venster te vertoonen/ en aan het volk een Redenvoering slaande op den dienst van den Koning haaren Heer/ en de veiligheid van zyn Perzoon/ mitsgaders om het gemoed van eenige Menschen de welke dat Koninkryk in roeren wilden stellen/ te stillen/ door Cachil Daroez liet doen/ en dat zy zouden gedenken hoe hoog den Koning Bolcife de vriendschap met de Portugyzen aan alle aanbevolen had/ en hoe veel de Sterkte die zy aldaar gemaakt zagen/ daar toe zoude helpen/ de welke met alle de Portugyzen die daar in waaren/ tot des Konings dienst stond/ om zyn Koninkryk en Landen tegen zyne Vyanden te beschermen; en dat zy verzekerd mogten weezen dat den Koning en zyne Broeders al zoo veilig in de Sterkte als in haar Moeders schoot waaren.

En door de Brito ook zoo begroet.

Het volk vergaderd, voerd Cachil Doroez een reden tot de zelve.

In dier voegen zeide haar den Cachil Daroez, als een voorzigtig man/ zulke dingen/ dat zy alle zeer wel te vreeden met het geen dat'er geschied was/ na haare Huizen keerden. Tot nog te grooter verzekering van den Perzoon des Konings/ belaste Cachil Daroez dat drie of vier Edele van de geene die in zyn dienst waaren/ hem zouden koomen oppassen/ en de spyss voor hem en voor zyne Broeders in haare Paleizen bereiden/ waar na zy

Waar door ze bevredigd werden.

Wagt voor den Koning besteld, en verdere zorg voor hem gedraagen.

1523. de zelve door die geene lieten opbzengen die het van te voozen gewend waaren.

Koning van Tidor opentlyk den Oozlog aangezeid, en geld op zyne Onderdaanen gezet.

Too haast als Antonio de Brito deeze Panden in handen had / liet hy den Koning van Tidor den Oozlog met Trompetten geschal dooz den raad van Cachil Daroez aanzeggen / en aan die geene die hem het Hoofd van een van zyne Onderdaanen zoude bzengen / een zekere zomme geldts beloofden. En nabemaal dit volk krygsdadig en eergierig is / zoo was haar drift zoo groot om de onze te behaagen / dat zy maakten dat de levens middelen in kozten tyd in overvloed quamen.

Ternaters bezorgen levens middelen in overvloet.

Ook wierden der zoo veel hand-werken ieder om het zeerst op het Eiland gemaakt / dat Antonio de Brito in een reis over de zes honderd Lakens liet betaalen.

Behalven deezen Oozlog die het gemeene volk met haare kleine Baartuigen te water voerde / liet Antonio de Brito een Schip toerusten om vooz de Haven van Tidor te gaan leggen / en haar alle de levens middelen / met al het geen daar van buiten in quam / af te snyden / het welk dooz Jorge Pinto da Silva gebooden wierd / den welken op zyn bertrek van Ternate staande / quamen aldaar Martin Alfonzo de Mello Juzarte en Martin Correa, de welke / gelyk wy hier voozen gemeld hebben / zig hy malkander gevoegd hadden om die reis zamen te doen.

Een Schip toegerust om voor Tidor te gaan leggen.

Komst van Juzarte en Correa tot Ternate.

Met die komst hiel Antonio de Brito Jorge Pinto te rug / tot dat hy zag wat hy doen zou / om niet alleen te gaan / hoopende dat hy met die twee Kapiteinen en het volk dat ze meede gebzagt hadden / den Oozlog tot Ternate met meerder nadzuk zoude komen boeren.

Na dat die nieuwe aankoomelingen wat uitgerust hadden / hiel Antonio de Brito raad met haar en met Cachil Daroez. Want alzoo hy ons getrouw / een dapper man van zyn Perzoon / en een goede Raads-man in deezen Oozlog was / zoo most hy daar meede by weezen. In deeze Raadspleeging wierd beslooten Dat alle de voornaamste

Lof van Daroez.

Vrien-

Vrienden en Onderworpelingen van den Koning van *Ternate* en alle d'omleggende Eilanden, hem met alle haar magt zouden bykoomen; gelyk ook geſchiede / dog alzoo de zelve in groot getal waaren / zoo liep het wel zes weeken aan eer ze by malkander waaren. En op dat ze tegen die tyd alle mogelyke afbreuk aan den Koning van Tidor zouden doen / zoo zond Antonio de Brito den voorgemelden Antonio de Pinto met het Schip dat hy toegeruſt had / om voor de Haven van Tidor te gaan leggen. Met hem ging ook Lionel de Lima, een ongetrouw Edelman / in een klein Baartuig / de welke die Stadt eenige dagen dat zy'er voor lagen / groote afbreuk met het afſnyden der levens middelen aandeeden. En alzoo de Mooren zagen dat zoo haaſt als d'onze een Baartuig gewaar wierden dat na de Stadt ging / zy aanſtonds daar jagt op maakten / zoo beſlooten zy haar op deeze manier tegen te gaan; dat was dat ze een ligte Roei-ſchuit by nagt uitzonden / om / als het dag was / in Zee te kunnen werde gezien / als of de zelve van 't Eiland Gilolo, het welk daar tegen over leid / met eenige mond-koſt quam / en dat zoo haaſt als onze Schepen na de zelve zouden koomen / zy een andere ſtreek zouden neemen / en na een zekere ſchuil-hoek op het gemelde Eiland Tidor vlugten / alwaar eenige ſchuiten in hinderlaag zouden leggen. Aan den ingang van de gemelde ſchuil-hoek / die ondiep was / was een ſteene Klip daar de Zee tegen aanſpoelde / zoo dat men de zelve niet en konde zien / en van boven konder een ligte Bark in koomen / zoo dat zy hoopten dat de gemelde Klip gelyk als een net zoude weezen daar zy ons Schip zouden in jaagen / gelyk ook gebeurde. Want zoo haaſt als den dag aangekoomen was / en men die Roepſchuit gezien had / zoo ging Jorge Pinto, als de naaſte daar aan zynde / aanſtonds daar na toe als een Haze-wind op een Haas, of als een Gier op een Duif, dog hy in de ſchuil-hoek gekoomen zynde / raakte aldaar vaſt / alzoo hy zeer diep ging.

1523.

Het Schip voor Tidor leggende doed groote afbreuk aan de levens-middelen.

Krygslift der Mooren van Tidor gelukt.

1523. Hier op quamen de Vianden met haare ligte Barken aanstonts voor den dag / soo dat met tegenstaande Jorge Pinto zig dapper weerde / soo bleef hy egter aldaar dood met zes Portugyzen en veertig roeyers die met hem waren.

Lionert de Lima ziende dit gevegt van verre / quam Jorge Pinto wel te hulp / dog derfde zig in de gemelde schuil-hoek niet begeven / uit vreeze van mede vast te raken / behalven dat hy te laat soude gekoomen zyn. De Mooren ondertusschen waren met die daad die haar soo wel gelukt was / nog niet te vreden / maar om haare Naburen de teekenen van haar Overwinning te laten zien / sneden zy de hoofden van de onze af / en gingen daar mede na een Eiland genaamd Moutel, een half uur van Tidor, dog staande onder de gehoorzaamheid van Ternate, waar op zy een hoope Vlaggen op haare Schuiten hebbende gezet / de gemelde hoofden van verre uit de Zee aan die van het Land vertoonden / haar vragende of zy ze wel kenden / en dat zy die tyding aan den Kapitein Antonio de Brito zouden brengen / den welken zulks door die van Moutel verstaan hebbende / Lionel de Lima aanstonts ontbood / om in't toekoomende in dien Oorlog die zulk een quaad begin gehad had / beter te voorzien.

Wreedheid der Mooren na haare overwinning.

Besluit van de Brito daar op.

Toen dit ongeval quam te gebeuren / waren der by de vyftien honderd man tot het voortzetten van den Oorlog tegen den Koning Almansor binnen Ternate gekoomen. Waar op Antonio de Brito raad met de Kapiteinen die van Banda gekoomen waren / mitsgaders met Cachil Daroez en andere voornaame Mandarins over dit gebeurde voorval en het voortzetten van den Oorlog gehouden hebbende / en veele zaaken over-en weder-over voorgesteld zynde / soo wierd'er besloten den Oorlog met alle magt voort te zetten. Want vermits het aanzienelyk aantal volk dat'er by malkander gekoomen was om den Koning te dienen / en voor hem te streven / soo was'er geen beter gelegentheid als op die tyd / behalven dat het niet en paste dat men

om

om zoo een geringe tegenſpoed als wy gehad hadden / de moet zoo ten eerſten zoude laten zakken. 1523.

Daar wierd dan laſt gegeven dat Martin Alfonſo de Mello, als een voornaam Perzoon / benefens Lionel de Lima en Martin Correa met drie Schepen na de plaats zoude vertrekken daar Jorge Pinto zoo ſlegt gevaren was / en Cachil Daroez aldaar inwagten / den welken zig met honderd Parans en al het Land-volk dat by malkander was / aldaar zoude laten vinden / gelyk geſchiede. Gedagten Alfonſo dan ter gemelde plaats gekoomen zynde / en aldaar niet te doen hebbende terwyl hy na Cachil Daroez wagtede / en wyl eenen Gaſpar d'Almeida, die by hem was / wiſt dat'er een Dorp by het water was / ontrent een myl van de plaats daar zy lagen / zoo zeide hy dat hy oordeelde dat men het zelve die nagt in den brand behoorden te ſteeken / het welk Martin Alfonſo voor goed keurde / en tot dien einde twee Booten en twee Sloepen met ontrent veertig man liet toemaken. En alzoo de meening was dit voornemen eer het dag was / in 't werk te ſtellen / zoo vertrok hy in de nagt / om dat die van Tidor niet gezien te worden / om dat hy daar langs-heen moeſt trekken / om na het Dorp dat aan geene zyde ſtond / te gaan, doch hoe zeer Martin Alfonſo zig repte / zoo was het al hoog dag doen hy voorby de Stadt zeilde / om dat de wind hem tegen was. De Haven was vol gewapende Vaartuigen / zoo dat doen de Mooren zagen dat de onze maar vier ligte Schepen ſterk waren / zy wel oordeelden dat ze na 't gemeld Dorp gingen / weshalven zy haar volgden / in meening haar de gemelde Schepen af te nemen zoo haaſt als ze aan land zouden geſprongen zyn. Doch Martin Alfonſo tot plaatze gekoomen zynde / en haar voornemen merkende / ſchoot zoo veel ſchooten na haar toe / dat zy wel haaſt ruimte maakten / en begaf zig na een plaats in het Dorp daar hy veilig konde weezen. d'Inwoonders vermits den Oorlog die wy met haar hadden / zeer verſchrikt / vlooden aanſtonts uit het benedenſte deel van het

Order daar op gegeven.

Voorſtel van Gaſpar d'Almeida.

Der Mooren beſluit daar op.

Word op de Mooren geſchooten.

Vlugt der Inwoonders.

Digitized by Google

1523. Dorp / het welk ontrent tien of twaalf huizen uitmaakte / alzoo het maar arme Vissers waren / met een klein Kerkje / en klommen op een Rots van levendige steen / een weinig van het Dorp af gelegen.

Martin Alfonso verhinderd. Martin Alfonso ondertussen om niet onverrigter zaken weder te keeren / besloot aan land te gaan / en aan de voet van de Rots gekoomen zynde / vonden zy geen andere weg als een smalle voetpad / met zulke steile Klippen aan beide de zyden / dat een ledig Mensch genoeg te doen zoude gehad hebben om daar op te klouteren; en daar-en-boven in 't midden van die hoogte / daar de zelve op het smalst was / was een Sloep dwars in de weg gebragt om den doortogt te beletten / en als de Pranden mogten koomen / in tyd van noot daar op te vallen / en nog wat verder / een andere Sloep op de zelve manier.

Correa tegen d'Almeida in gekyf. Martin Correa, die voorging / ziende alle deeze hinderpalen / begon tegen Gaspar d'Almeida geweldig uit te varen / zeggende dat hy haar bedrogen had. Waar op hy tot antwoord gaf / dat doen hy daar geweest had / hy die swarigheden niet en hadde gezien. Dog Martin Correa hier mede niet te vreden / zeide tegen hem dat hy zelfs eens wilde gaan zien hoe hy zig best daar door zoude redden / en begon alzoo na de plaats daar de Sloepen lagen / voort te stappen; dog eenen Gomes Botello, een Klerk / voor hem vindende / vraagde hy hem waar hy na toe ging? die hem tot antwoord gaf / dat hy de Sloep die voor haar lag ging tragten uit de weeg te krygen, op dat zy alzoo booven op de Rots zouden konnen koomen. Waar op Martin Correa antwoorde: Dewyl dat uw voorneemen is, zoo zal ik u gezelschap houden; waar op zy beide begonden voort te gaan.

Wat Franciſco Lopez Bulhaon hier op doet. Franciſco Lopez Bulhaon, den welken met Martin Alfonso om-leeg was / dit ziende / en dat Martin Correa een weg gevonden had / gelyk hy een dapper man was / en gaarne Eer zoude hebben ingelegt / zoo ging hy langs het voet-pad na boo-

ven /

ven / om d'andere Sloep uit de weg te krygen / gelyk sy deeden ; dog dit maakte zulken geraas doen de Sloep beneden quam / dat de Moozen van booven daar na toe schooten / en ziende dat d'onze haar tegen trokken / begonden ze zoo geweldig met steenen te werpen / dat Martin Correa en d'andere zig wat agter een stuk van een klip moesten verschuilen / om die hagel-bupe wat over te laten gaan ; en dat Martin Alfonso met het volk aanquam / waar op sy de Moozen met haare Musketten begonden te keer te gaan ; dog alzoo de plaats wat nauw booz zoo veel volk was / en dat d'eene booz d'andere wilden gaan / zoo gebeurde het dat een van onze Musketiers een schoot wilde doen / dog het kruit niet aangegaan synde / en hy daar in willende voorzien / zoo had hy het ongeluk / zonder te weten hoe zulks byquam / dat het van zelfs aanging / zoo dat de kogel dooz de regter schouder van Martin Alfonso vloog.

1523.

Gevegt daar op gevolgd.

Ongeluk door d'onvoorzigtigheid van een Musquettier.

Hier op quam aanstonts Martin Correa, en ziende dat de quetzuur doodelyk was / liet hy hem in een Schuit brengen / na dat hy de wond had laten peilen / waar op sy dan van een zoo slegtbeleiden aanslag onverrigter zaken weder heenen gingen / na dat sy niet anders als de gemelde Hutten en het Werkzen waar van wy gesprooken hebben / in den brand gestooken hadden. Na dat sy dan ter plaatze daar de Schepen lagen / weder gekoomen waren / wierd Martin Alfonso met een Sloep na de Sterkte gezonden om zig te laten geneezen ; en wat Martin Correa aangaat / die bleef met de Schepen tot bewaring van de Stadt / tot dat Cachil Daroez met het bestemd volk gekoomen was. Dog Antonio de Brito gevoelde dat ongeluk zoo levendig / dat hy Cachil Daroez maar heen-en weder spzak / en Martin Correa daags daar aan aanstonts ontbood / in meening den Oozlog in 't geheel te laten varen / alzoo hy bevreest was dat hy daar dooz zoo veel volk zoude verliezen / dat hy op het lest niemand zoude hebben om de Sterkte te beschermen ; want hy in alles niet

Slegte aftogt. Martin Alfonzo gequetst, en na de Sterkte gezonden om genezen te worden.

De Britos gedagten om den Oorlog in 't geheel te laten varen.

1523. meer als honderd en twintig Portugyzen by malkander had; en dat mede Cachil Daroez daar zoo veel / zoo aan volk als aan Geld by opgezet had / en dat wy ons om twee geringe rampen ons overgekoomen / zeer slap aanstelden / zoo was Antonio de Brito te vreden dat Daroez met al het volk zig meester van een plaatz genaamd Mariaco, gelegen in 't midden van 't Eiland / in een plaatz die men van alle kanten konde zien / in zonderheid aan de zyde die tegen 't Eiland Ternate was / daar wy de Sterkte hadden / zoude gaan maken.

En zyn toeſtemming tot een ander aanſlag aan Cachil Daroez.

Met de reden van dien.

De reden hier van was / om dat het de beste en vrugtbaarste plaatz van 't Eiland was / daar de Koningen haar woon-plaatz van outs plegen te hebben / maar naderhand om den handel van de Schepen de welke aldaar Nagelen gingen haalen / zig na de Zee-kant begaven / en een nieuwe Stadt maakten / alwaar de doenmaals regeerende Koning zyn Hof hiel. Op die reis gebeurde aan Franciſco de Souza, den welken voor Kapitein der Portugyzen ging / meede diergelyk een ramp / het welk zig in deezer voegen toe dzoeg:

Ramp aan Franciſco de Souza overgekoomen.

„Terwyl Cachil Daroez doende was met veel „volk by malkander te bzingen / zoo is 't dat zoo „haast als zy aan de Haven quamen / Franciſco „de Souza over een kozter weg tot Mariaco voor„noemd quam / en tegen hem zeide dat hy met „zyn volk aan een ander kant most oppaſſen / om „den Berg daar hy gelegerd lag / rontom te ry„den / als wanneer hy zig zoude vertoonen / en „een groot geſchzeeuw geeven / waar op hy Fran„ciſco de Souza voor den dag zoude koomen.

Dit alzoo onder malkander beſtemd zynde / zoo als Franciſco de Souza doende was om regt na de plaatz te gaan / en de Mooren op haar hoede waaren / en zagen dat hy over de gewoonelyke weg quam / zoo is 't dat zy hem met een groot geſchzeeuw in 't gemoet trokken. Franciſco de Souza meenende dat het Cachil Daroez was die zig ter plaatze vertoonde / ſtapte haar moedig onder de oogen / door hy wierd door den zelven Muſket-

Word van de Mooren in 't gemoet getrokken.

ettier die Martin Alfonzo zoo ongelukkig getroffen had / aan een been gequetst / alzoo het een man was den welken van vrees vry wat dom te werk ging als het op een vegten zoude gaan; in zoo verre dat zoo Cachil Daroez niet gekoomen was / daar meer quaad van ons eigen volk als van de Vpanden zoude geschied zyn / zoo dat hy om den Perzoon van Francisco de Souza te redden / na de Schuiten wederkeerde / hem en de gequetste aan Antonio de Brito zendende / en klagende dat hy den last die hy hem gegeeven had / zoo slegt nagekoomen had. Dat hy hem gebeden had dat hy zig in geen gevaar zoude stellen: dat hy dat werk alleen met de zyne zoude verrigten / en dat hy van daar niet en zoude gaan / tot dat hy zein Martin Correa toe zond / als zynde een man van vpper oordeel en beter in den Oorlog ervaren als Francisco de Souza, die nog jong en onbedreven was. Ook verzogt hy dat gedagten Martin Correa met vyftien of twintig Portugyzen mogt koomen / en dat hy niet meer en begeerde. 1523.

Cachil Daroez komt hem te hulp.

Antonio de Brito dit derde ongeluk verstaande / besloot den Oorlog t'eenemaal te laaten vaaren / gelyk hy dan zulks aan Cachil Daroez liet weten / en dat hy zyn volk zoude afdanken. Dog hy / alzoo hy een dapper Cavalier was / en om zyn gelag niet te verliezen / als meede om de Eer aan zyne Vpanden niet te geeven / liet het volk daar yet was / een van zyne Kapiteinen aanbevoolen / en bragt zoo veel met zyne redenen te weeg / dat Antonio de Brito te vreden was dat Martin Correa met hem beneffens omtrent twintig man ging / en hy schreef aan Lionel de Lima, den welken booven de Haven van Tidor met een Schip lag / om den toevoer van de levens middelen daar uit te houden / dat hy zig met eenig volk na Martin Correa zoude begeeven / en het Schip wel bezorgd laaten / gelyk hy deede / neemende vyftien man meede.

De Brito word den Oorlog moede.

Dog Daroez is anders gezind.

Deeze plaats van Mariaco lag / gelyk wy gezeid hebben / op een Hoogte / geheel met zeer dik

Mariaco beschreven.

Paal-

1523. Paal-werk van binnen met nog ander hout over-dwars voorzien/ en boven hier en daar met Wagt-huizen wel bezet/ zynde om den aanval die daar op gedaan was/ met dubbel Geschut en volk versterkt. Hier op dan het Geschut van Cachil Daroez en het onze in order gesteld zynde/ wilde Martin Correa de plaats eerst eens bezien/ en nam aanstonts het bezit van twee plaatzen daar men stand kon houden/ en daar hy volk inzette. Dog in die geene die op Tidor uitzag/ liet hy een stuk Geschut brengen/ en daar benevens Lionel de Lima, van waar hy aan de plaats groote schade konde toebrengen/ om dat hy onder aan den Berg bleef/ en ook ten anderen in staat was om de Vyanden te konnen verdryven/ in gevalle zy eenig ontzet daar in wilden doen koomen. En na dat hy de plaats wel in agt genoomen had/ waar door men de Stadt best konde indringen/ zoo is't dat eer hy hand aan 't werk begon te slaan/ zig na een Dal daar digte by begaf/ daar Cachil Daroez met zyn volk lag/ om de koelte van een zeer aangenaame Rivier te scheppen die aldaar liep/ vermits de groote hitte die'er als doen was.

Correa begeeft zig na een naby gelegen Dal.

Martin Correa hier op dan by 't volk/ 't welk zeer wel uitgerust was/ en zig zelfs veel te goed gedaan had/ gekoomen zynde/ en zynde begeerig een begin van de voorgenoomen aanslag te maken/ na dat hy de Plaats eens rond gegaan had/ zoo zeide hy tegen haar: Lustig mannen, het is tyd dat wy hand aan 't werk slaan! Waar op zy tot antwoord gaven: De lust is ons daar toe nog niet aangekoomen; en zoo lang als zy die drift tot vegten niet en krygen, zoo beweegd zig niemand. Dog Cachil Daroez hier op Martin Correa zoo wel gemoed ziende/ zeide tegen hem: Ik zal u aanstonts volgen, want ik weet hoe men met dit volk moet omgaan, daar onder zig niemand als op zyn manier beweegd! Martin Correa dit hoorende/ keerde zig om/ en zeven of agt Mandarins van zyne Vrienden te Peerd/ en zoo veel andere als hem wilden volgen/ mede nemende/ begaf zig ter plaatze daar het

Wekt zyn volk op, die hem antwoorden.

Daroez aanspraak tot Correa.

1523.

et Paal-werk het swakste was / alzoo er van bin-
ien een muur van een lang huis was die dien in-
ang bedekte / en die hy Correa door de zeekerste
aan; want hy in het huis koomende / zoo was
p reets voorby de kring binnen de woon-plaats
er Mooren / en door de muur van het huis be-
hermd.

Twist reden tusschen hem en Lionel de Lima.

En wyl hy van meening was aan die kant door
e raken / zoo ontbood hy Lionel de Lima, die op
iet Geschut paste / den welken eenig volk met hem
ragt. Hy maakte hem zyn voornemen bekend /
og deezen ried hem dat hy het niet doen zoude /
lzoo het te gevaarlyk was / en dat hy een Brief
an Antonio de Brito had / die hem liet weten:
Dat zoo hy van meening was zulk een zaak 't on-
ernemen, hy hem uit zyn naam zoude bidden dat
y het dog wilde laten blyven. Hier op haalde hy
en Brief door den dag / die hy door 't volk over-
uid begon te lezen / op dat het een ieder zoude hoo-
en / hem vermaanende: Dat hy zyn Opperhoofd
oude gehoorzamen. Hier op antwoorde *Martin*
Correa: Heer *Lionel de Lima*, *Antonio de Brito* heeft
ny een Order gegeven, na dat hy besloten had
ny herwaarts te zenden, en ik gaf hem tot ant-
woord, Dat ik in die Jaren niet en was om veel
Orders te leezen, maar dat hy het op my zoude la-
en staan, en my het verstand en de handen niet
inden. Gaat gy na 't Geschut, om het zelve met
iet volk dat gy by u hebt, wel te bewaren, en laat
ny die mannen die gy mede gebragt hebt, zoo zy
y my willen blyven.

Die hem een Brief van de Brito vertoond.

Antwoord van Correa.

Dit was d'antwoord van Correa; dog alzoo
et volk den Brief van Antonio de Brito liever
ls hem wilde gehoorzamen / zoo volgden zy Lio-
iel de Lima: alleenlyk zyde Jan Mendes, een moe-
ig Cavalier, tegen Correa: Ik, Heer, heb niet
nders by my als dit Rapier en Schild die ik in han-
len heb; zoo ik u daar meede kan dienen, laat
ns gaan daar het u belieft, ik zal u tot in den dood
y blyven. Correa bedankte hem hoogelyk voor
yn Edelmoedigheid / waar na hy een ieder belaste

Edelmoedige woorden van Jan Mendes tegen Correa.

wat

1523. wat hem zoude te doen staan. En alzoo aan deeze buiten-kant langs het hout-werk waar door hy hoopte in te koomen / een zeekere Hut stond / zoo belaste hy aan de Mandarins de zelve met haare Knegts om-ver te werpen / en te zien of de Mooren daar ook eenig vergif in gedaan hadden / gelyk zy wel gewoon waren te doen.

En zyn order tot het volvoeren van den aanslag.

Dit wierd aanstonts in 't werk gesteld / en de plaats zuiver bevonden zynde / quam Correa te voorschyn / en liet zoo lang en met zulk een kragt aan een paal trekken / dat hy het daar mede zoo verre braagt dat hy een genoegzaame opening maakte om in de Plaats te konnen koomen / gelyk hy dan met twee van zyne Knegts de welke met Musketten voorzien waren / daar in trad. Jan Mendes ondertusschen / den welken mede een ingang zogt / ziende dat Martin Correa de zelve gevonden had / volgde hem aanstonts op de hielen / gelyk ook twee Mandarins die hy by zig had. De Mooren dit ziende / begonden dapper met steenen te werpen en met Pylen en ander Geweer te schieten / dog het eerste teeken dat zig tot een goeden uitslag voor de onze opdeed / was / dat een van onze Muskettiers zoo wel mikte / dat hy een voornaame Moor die haar aanvoerde / zynde een Bloedverwant van den Koning van Tidor, vlak dood schoot. Dit door Lionel de Lima van een hooge plaats daar hy stond / gezien zynde / merkende het gevaar daar Martin Correa in stak / quam aanstonts by met zyn volk / zoo dat ze alle by malkander zynde / de Mooren zoodanig begonden te keer te gaan / dat ze haast ruim-baan maakten.

Wederstand der Mooren.

De Mooren aan 't wyken en Cachil Daroez met zyn volk toegeschooten.

Op de zelve tyd kreeg Cachil Daroez mede de tyding van het inraken der onze in het Dorp / waar op zyn volk gelyk een troep Spreeuwen die een rust-plaats op een Boom zoeken / aanstonts na het Paal werk toeschoot / en maakten al mede zoo binnen te koomen / en queten zig wonder wel tegen de Mooren / de welke alle tot den stryd toegerust waren / want alzoo ze voor de komst van d'onze bevreest waren / zoo hadden ze haare Vrouwen /

1523.

zen / Kinderen en goederen in 't Gebergte gebragt / n eenige van haar / de welke wat meer als honerd man uitmaakten / meenende dat ze haar leen konden bergen / klommen op zeekere hooge Boomen die de Inwoonders tot cieraad voor haa: deuren gezet hadden / dog het volk van Cachil riemden haar met haare Pylen als of het Voels hadden geweest daar ze na schooten / zonder at het haar hielp dat ze haar gevangen wilden eeven / en ellendig om Quartier riepen.

De Mooren worden van 't volk van Daroez leelyk gehavend.

Ondertusschen zat Martin Correa op een bank ie voor een Deur stond / alzoo hy op zyn eene een dat in het inraaken van het Dorp gequetst as / niet wel staan en kon / den welken verstaan: de wreedheid die die van beneden tegen die van oven in 't Geboomte gebruikten / aldaar quam / et welk nogtans weinig hulp / alzoo Cachil Daoez tegen hem zeide: Dat het een oude gewoon- onder haar was, die zy niet en mogten overtreen; namentlyk dat als een Koning, of de geene e voor hem Oorloogden, zig voor het aangaan, n het Gevegt niet gevangen gaven, men haar daar geen quartier en gaf. Dit was dan de oorzaak t een van de geene / de welke / gelyk als wy gegt hebben / in de Boomen zaten / van zyn leven anhoopende / om zig voor het laast te wreeken n booven neder de Boom sprong daar hy in zat / zoo haast als hy beneden was / quam hy by n van d'onze met een Crits, zynde gelyk een van ze korte Daggen, en stak hem daar meede in de rst / dog dat wierd hem ten eersten betaald gezet / ant hy wierd zoodanig gehakt en gekurven / dat niet een lid heel hiel / waar door Cachil Daroez g al meer verbitterd wierd.

Daar Correa vermaand van af te laten.

Wanhoopige daad van een Moor.

Martin Correa egter de moord niet moogende n die de Mooren in 't onthoofden / en met de oofden der dooden malkander als ballen toe te atzen / bedreeven / zoo bewoog hy den Cachil aroez om daar meede op te houden / met deeze en / namentlyk: Dat dien Oorlog uit den naam n den Koning *Don Jan van Portugaal*, en niet

Correas vermaning aan Cachil Daroez van het moorden af te staan.

van

1523. van den Koning van *Ternate*, gevoerd wierd, soo dat hy voorstond dat men haar het leven soude schenken. En tot dien einde was het noodig een zekere plegtelikheid / volgens haar gebruik / als sy soodanig een gunst voorstaan / in het werk te stellen. Namentlyk een weinig water te doen aanbrengen / het welk hy aan de greep van den Degen hebbende laaten gieten / en langs het Lemmer tot aan de punt hebbende doen loopen / alsoo opdroogh.

Raare Plegtelikheid onder de Mooren gepleegd.

Deeze plegtelykheid geëindigd synde / ging Martin Correa weder op de bank zitten daar hy gezeten had / terwyl die van Ternate de Hoofden van die van Tidor afsneeden / alsoo sy niet anders te doen hadden: Maar eer hy van syn plaats opstond / zag hy zig in een grooter gevaar en ongelegentheid als hy in dat geheele werk geweest hadde / het welk zig in deezer voegen toedroeg:

Cornes ziet zig noch in grooter gevaar als te vooren.

„Den Duivel is van zulk een vermoogen dat „hy aan alle Volkeren een groot gevoelen en mibeelding van haar dapperheid ingeblaazen heeft / en „hoe woester dat ze syn / hoe wreeder sy haar ook „aanstellen als sy haare Vyanden overwonnen „hebben. Daar door komt dat in die Gewesten „het grootste teeken dat iemand van syne kloekmoedigheid kan geven / om door syn Koning „tot hooger Ampten te worden gevorderd / is dese „le Hoofden van syne Vyanden te vertoonen / zonder dat men hem vraagd / Of hy ze zelf gedood „heeft, of niet? want als hy ze maar vertoond / „soo is zulks genoeg / om voor een Dapper man „te werden gehouden.

Affschuwelyk gebruik onder de Mooren tot een teeken van kloekmoedigheid.

„Een Mooy van die van Ternate quam met „die roem van Eer met twee Hoofden de welke „aan malkander met een touw aan syn hals hingen / waar uit het bloed langs syn borst liep / te „voorschyn / waar meede hy beter vernoegd was „als of hy een Peerel-snoer met twee kostelyke „Juweelen aan syn hals gehad hadde. Agter „hem quam een ander Mooy / den welken van „tyd tot tyd hy een van de Hoofden trok / die hy „hem wilde ontneemen / doch den geene die ze droeg weer-

„weerde hem dapper af/ zoo met de handen als „met de Tong. Onder dit stribbelen by Martin „Correa gekoomen zynde/ zeide den ouden met „een groote onstuimigheid tegen hem: Heer, ik „bid u, weest my hier behulpzaam, en zeg tegen „deeze man dat hy my een van die Hoofden geeft, „want ik ben Heere van een Schuit, en ik heb'er „geen om tot voorstand mynder eere meede te ne„men, daar hy der twee heeft, en hy heeft niet „eens een Schuit. 1523.

Correa van die Moordadige menschen aangesprooken.

„Martin Correa deeze twist aangehoord hebben„de/ en niet denkende dat hy daar zoo veel quaad „aan deede/ begon den Eigenaar van de Hoofden „te bidden dat hy een daar van aan den ander „wilde geeven. Waar op hy tot antwoord gaf: „Dat hy in het Dal, daar hy de gemelde Hoofden „gekreegen had, geen zes uuren zoude slaapen, of „hy zoude een Hoofd hebben, dog dat het niet re„delyk zoude weezen dat hy Eer zonder sweet en „bloed in leide, alzoo de Eer een Dogter van uit„gestaane ongemakken, en de sloffigheid een Moe„der der lafhartigheid was.

Correa doed een verzoek aan den Eigenaar van twee hoofden.

Die hem bars antwoord geeft.

„Den ander verontschuldigde zig/ en voer voort „met Martin Correa te bidden Dat hy hem dog, het „ging hoe het ging, een van die Hoofden wilde „doen hebben? en met een/ een van de gemelde „Hoofden met geweld willende ontrukken/ gaf „hem den ander twee stooten van agteren/schreeu„wende als of hy van eenige Roovers afgezet wierd. „Hier op quamen aanstonds een deel Moozen zeer „verstoord/ gelyk als om dat geweld af te keeren „zoo dat Martin Correa haar zoo lang om haar „Eer liet twisten als zy begeerden.

Na dat hy van haar ontslagen was/ het welk [l]anger duurde als het Gevegt om het Dorp in te [k]rygen/ belaste hy dat men den brand daar in zou[d]e steeken/ en alzoo het zelve van droog hout was [g]emaakt/ zoo was het aanstonds in ligte vlam/ [d]aar op de nagt aankoomende/ gaf dat zulk een [li]gt dat het wel een vierigen Berg geleek/ zoo dat [m]en het van onze Sterkte konde zien/ en daar

Een Dorp in de brand gesteeken.

Digitized by Google

1523. uit oorzeelde dat d'onze d'Overwinning gekreegen hadden.

Martin Correa ondertusschen ten verzoeke van Cachil Daroez met al het volk scheep gegaan zynde trok voorby het Eiland Maquiem, waar van d'eene helft den Koning van Tidor, en d'ander die van Ternate toe quam. Waar op hy aan een plaats van die van Tidor die aan de water-kant stond / gekoomen zynde / ontbood Cachil Daroez eenige van d'Inwooners van 't Land / en toonde haar de hoofden van haare Landsluiden / daar hy voegende: Dat ze haar tot Onderwerpelingen van den Koning van *Ternate* zouden maken, en na die van *Almansor* niet vragen; en zoo niet, dat hy aanstonts weder aan land zoude koomen, om haar nog eens zoo veel te geven als ze gehad hadden; zoo dat na dat zommige aanstonts verweringen aangebragt / andere zig overgegeven hadden / en andere weder met geweld gedwongen waren / de onze aan land gegaan zynde / daar niet weder van daan vertrokken / voor dat het geheele Eiland onder de magt van den Koning van Ternate gebragt was. En liep het niet lang daar na aan / of den gemelden Martin Correa quam tot Ternate, alwaar hy met groote Eer en minnelikheid ontfangen wierd / waar na hy door order van Cachil Daroez na een plaats van 't Eiland Batochina, genaamd Game, toebehoorende den Koning van Tidor, en weezende ontrent zestig mylen van Ternate, gezonden wierd / die hy verdelgde behalven de groote Overwinninge die hy op die van Ternate ter Zee kreeg / zynde in die tyd Opperhoofd te water / en Opper-Alcaide van de Sterkte die Antonio de Brito hem in handen stelde / uit oorzaak van de diensten die hy aldaar gedaan hadde. Met welke Overwinningen den Koning Almansor zig zoodanig ontzet vond / dat hy Antonio de Brito om Vreede liet verzoeken / het welk deezen afstoeg / op dat de vreeze van deezen d'andere Nabuurs zouden afschrikken / van de Vreede met ons te breeken / gelyk hy gedaan had. Waar nadien der-

Vertoog van Daroez aan die van Maquiem.

Gevolgd van d'overgaaf van 't geheel Eiland.

Treffelyk onthaal van Correa tot Ternate.

Zyn vertrek na Game, door order van Daroez 't welk hy verdelgd.

Andere voordeelen op die van Ternate.

deeze dingen op het einde van 't Jaar 1524 en in 't begin van 't volgende Jaar 1525. (Waar in Don Vasco da Gamma, dat is den Graave van Vidigueira voor Admiraal van de Zee in Indien, en Onder-koning aldaar quam /) zyn voorgevallen / zoo zullen wy d'overige zaaken van dit Oosten voor zynen tyd laaten / om al datter gebeurde zedert dat hy uit Portugaal derwaards vertrok / oordentlyk te verhaalen. 1523.

't Gevolg deezer dingen tot de Togt van Vasco da Gamma uitgestelt.

Digitized by Google

REGISTER.

A.

Alarm, brand en doodſlaan door de Mooren binnen Ormus aan de gang geraakt. 21

Almanſor Koning van Tidor, ziet letter K.

Antonio de Brito by den Koning van Ternate op een verraderlyk Gaſtmaal genoodigd, zend een ander in zyn plaats en veinſt zig ziek 159. Beſluit met Cachil Daroez de Koning van Tidor den oorlog aan te doen, en die van Ternate daar in te wikkelen 161-165. Zoekt den oorlog te ſtaken tegen den zin van Cachil Daroez. 171

Antonio de Pino ontſnapt de Bantammers die Don Sancho met zyn volk hadden dood geſlagen 147. Word aan land overvallen en met zyn gezelſchap vermoord. 158

Armnze Biſſchoppen waar in hun geldgierigheid gebleken. 103

B.

Baltaſar Peſſoa door Menezes als Gezant aan den Koning van Perſien gezonden; benevens geſchenken des Konings van Ormus 79, 80. Komd onverrigter zaken 't huis wegens de dood des Konings. 80

Bantammers overvallen Don Sancho en ſlaan hem met zyn broer en veel volk zonder quartier te geven dood 146. Randen Simon d'Abreu aan en ſteeken zyn Schip in de brand, in 't gezigt van der Portugyzen Sterkte. 148

Bramannen trägten 't Graf van St. Thomas te verduiſteren, en een onder hunne Prieſters dood zyn eigen Zoon uit haat tegen de Kriſtenen. 100

C.

Cachel Daroez vegt-zieke inberſt te gelyk met die van Martin Correa tegen de Mooren beproefd. 174-176

Ceuhi, Opperhoofd des Konings van China binnen Cantam, doed het inloopen van haare haven beletten 138. Gevolgen daar van met Martin Alfonzo en Duarte Coelho &c. 139-141

Chinezen weigeren Martin Alfonzo te Cantam binnen te loopen en raken met hem in gevegt 136-143. Nemen een ſchip van Martin Alfonzo en mishandelen de gevangens zeer wreed. 140, 141

Chriſtenen waar door meer in Cranganor als tot Paleacatte gevonden, daar St. Thomas begraven is 102. Zyn op de Malabaarze kuſt ongemeen bedrieglyk in maten en gewigten. 104

Chriſtoffel de Souza met de Mooren in gevegt; krygt te gelyk ſlagen en grooten beuit, die in Zee verdrinkt. 67

Cochinchina hoedanigen Land en Baay tot onderſcheid van Couchin genoemd. 143

D.

Dabul de Stadt, door Simon d'Andrade ſchatbaar aan Portugaal

Digitized by Google

gaal gemaakt. 8
Diego Gago in de ſchoot van zyn Slavin ſlapende vermoord. 117
Diego Lopez de Sequeira geeft de regeeringe van Indiën over aan Duarte de Menezes 6. Ruſt een Vloot uit tegen de Zee-Roovers, Nautaques genoemd. 19
Dofar op d'Arabize kuſt door Don Louis de Menezes uitgeplonderd. 85
Domingos de Seixas 25 Jaren in Siam gevangen geweeſt zynde, heeft veel van de Portugyſſe muiteryen en andere voorvallen weten te verhalen 119. Sterft na veel gevaaren en verdienſten te Liſſebon in 't Gaſt-huis. 120
Don André met een ryk genoomen ſchip te Pacem aangekoomen, en de goederen verkogt, krygen de nemers daar van weinig in de zak 123. Met Lopo d'Azevedo overhoop liggende, komd Raja Abrahëm met veel magt tegen de Portugyzen en neemd Pedir in 124. Word door Raja Abrahëm vermaand de Sterkte van Pacem te verlaten, geeft die aan zyn Swager over en gaat na Indiën. 127
Don Chriſtoffel de Caſtro, uit hongersnood aan land gegaan om vrugten te plukken, van de Negers aangevallen en gedood. 67
Don Garcia met 7 ſchepen na Bantam gezonden, heeft veel vyandelyke ontmoetingen. 149-151
Don Louis en Antonio de Lemos haar handelingen met eenige Moorze Heeten, Perſianen en Arabiers. 50, 51
Don Louis de Menezes zig na Ormus begeeven hebbende, word van den nieuwen Koning begroet 54. Ontfangd geſchenken en brieven van den nieuwen Koning van Ormus, en van Raez Xarafo, met laſteringen tegen den overleden Koning 56. Heeft verſcheide ontmoetingen en toeleg tegen Raez Xarafo, en Moorze oproermakers van Ormus 57. Ontfangd koſtelyke geſchenken van den Koning van Ormus om na Portugaal te zenden 60. Vertrekt na veel verrigtingen van Ormus om op de ſchepen van Mecha te paſſen en komd van ontrent Dio te Goa 61. Krygt binnen Ormus beloſte dat den nieuwen Koning weder zal binnen de Stadt koomen; en hoe het daar op met Raez Xarafo ſtond 70, 71. Heeft verſcheide ontmoetingen op de wederkomſt van de Roode Zee 81. Komd na een gevegt met de Mooren tot Xaer en Veruma en bombardeerd Aden 83. Vervolgd zyn reis na Indiën, en laat Dofar uitplonderen. 85
Don Manuel Koning van Portugaal zyn dood en tyd van regeering. 3
Don Sancho met zyn broeder, door 35 Bantamze Vaartuigen verraſt, nevens veel Portugyzen om den hals gebragt. 146
Duarte de Menezes als nieuwen Gouverneur na Indiën afgezonden 4. Komd tot Goa en ontfangd de regeering uit handen van Diego Lopez de Sequeira 6. Zend ſchepen na Chaul en ter hulpe van Ormus 6. Heeft al in 't begin eenige moeylykheden over zyn beſtel in Indiën 7.

Digitized by Google

Krygd de tyding van den opſtand binnen Ormus 25. Ontfangd de tyding van het overlyden des Konings van Portugaal Don Manuel, en doed al-om den rouw aannemen 62. Vertrekt na Couchin om de Vloot na Portugaal af te zenden, en vaardigd Laurenzo de Mello na China af 64. Ondertaſt de oorſprong van de opſtand te Ormus, en doed de ſchuldige op verſcheide wyzen ſtraffen 76. Word na opgevolgde vertoogen van Raez Xarafo, met quaad vermoeden ingenoomen, en wat daar op volgde met Xa Iſmael Koning van Perſien 78, 79. Zend op 't aanraaden van Raez Xarafo een Gezant aan den Koning van Perſien 79. Gaat met zyn broeder Don Louis van Ormus na Indiën 85. Is d'eerſte die na 't Graf van d'Apoſtel St. Thomas laat omzoeken 93. Doed verder daar op bezorging na de Sterkte van Pacem 121. Krygt order van den Koning Don Jan het maken van Sterktens te ſtaken 128. Geeft het gebied van Indiën aan den Graaf Admirand over 136.

Duarte Coelho na de Baay van Cochinchina gezonden, kan ontrent de Vrede met de Chinezen niets doen, vermits des Konings dood. 143

F.

Fernandes Rodriguez in gevegt, brengd twee honderd gevangens binnen Goa. 89

Franciſco de Souza door misverſtand van een gegeven Zeyn, van een ſwaare ramp overvallen. 170

G.

Goa hoedanig te deeſ tyd aangaande 't vaſte land geſteld. 87

Graf van den Apoſtel Thomas hoedanig te Paleacatte gevonden 94 ziet letter T.

Graf van de Sibille die men de Indiaanze noemd, te Coilang ontdekt. 104

H.

Hendrik Leme en andere Kapiteinen in gevegt met Perdua Raja op de Rivier van Muar onder veel gevaar. 144

Hoofden der overwonne Vyanden afgehouwen, hoe groote blyken van der Mooren dapperheid en verdienſten. 176

J.

Jan Lobata zoer gelukkig in zyn gevegt met d'Indiaanen, en daar over geprezen. 92,93

Jaos of Javanen, moetwillig en oproerig geworden, doen de Portugyzen veel nadeel. 151. 156 &c.

Indiaanen voor agterklappers en omkoopers van menſchen gehouden 55. Van wat gewoonten zig in 't vegten bedienen 92. Tot mannelyke jaren gekoomen, hoe zig zelven konnen verkoopen. 109

INDIEN, hoe wyd en breed van de Portugyzen met Sterktens en Comp-

Digitized by Google

Comptoiren bezet. 105.
Jorge d'Albuquerque door den Koning van Bantam Vyandelyk bejegend. 141-144

K.

Koning van Aru betoond zig een Vriend der Portugyzen en Vyand van Raja Abrahêm. 121
Koning van Bantam doed een Vyandelyke bejegening aan Jorge d'Albuquerque. 141-143
Koning van Bisnaga geeft voor, Heer van 't Vaste-land van Goa te zyn, en wat daar op volgde. 90
Koning Boleifes Zoon op 't Eiland Gilola gebannen. 157
Koning der Christenen, der Joden en der Mooren, op de Malabaarze kust genoemd. 102
Koning van Mombassa komd de Heeren van Zensibar en Pemba tegen de Portugyzen te hulp. 67
Koning van Ormus nauw over zyn inkomsten onderzogt, wegens nalatige betaling van schatting aan Portugaal 10, 11. Hoe zederd d'overmeestering der Portugyzen hatelyk geworden 11. Schryft een onderwerpelyken Brief aan zyn Majesteit van Portugaal 14. Geeft bevel om onder der Mooren opstand geen Portugys in 't leven te laten 23. Bereid zig om de Portugyzen te beoorlogen; volgen gevegten op Zee, en neerlagen der Mooren 28-31. Over 't verlies op Zee genepen, beklaagd zig den opstand der Mooren 31. En dryft zyn Volk 't scheep, en houd gesprek met Raez Xabadim, die hem te midden van zyn gramschap ter neder zet 32. Moedigd daar op zyn Kapiteinen aan met beloften en dreygementen 32. Besluit de Stadt te verlaten en na 't Eiland Queixome te gaan, en wat'er op volgde 38, 39. Belast de Stadt in brand te steeken, en zulks onder groot jammer en verlies gedaan 40, 41. Word tot Vreede aangenoopt, en in zyn slegten staat hulp door de Portugyzen aangebooden 43, 44. Is in verlegentheid over der Portugyzen inval agter 't Eiland Queixome 53. Word om-hals gebragt en een ander in zyn plaats verkooren 54. Den nieuwen Koning neemd als Onderworpeling den rouw aan over de Portugyze Koning Don Manuel 63. Verzoekt aan Jan Rois den Xarafo in handen te hebben; dat geweigerd word 74. Zend met den Portugyzen Gezant Pessoa een Geschenk aan den Koning van Persien Xa Ismaël. 80
Koning van Pedir op Sumatra, trouwd zyn Nigten aan twee Slaven uit, die groote Land-Heeren worden 109. Welker Zoonen, Raja Abrahêm en Raja Lilila naderhand rare sporelingen om s'Vaders bezit maken. 109, 110
Koning van Portugaal schryft aan den Koning van Ormus aangaande het betaalen van schatting 14. Belast Duarte de Menezes om van het maken van Sterk-

Digitized by Google

tens in Indiën af te laten. 128
Koningin van Ternate en haar Zoon, door raad van Cachil Daroez listig geligt. 162-164
Koning van Tidor zoekt Cachil Daroez en Antonio de Brito om den hals te brengen 158. Word door Antonio de Brito en Cachil Daroez den Oorlog aangedaan. 164
Koninklyke inkomsten des Konings van Ormus hoe meest door zyn Landvoogden ingeslokt. 10

L.

Laczamana, Zeevoogd des Konings van Malacca, hoedanige gevegten met Don Garcia en andere Portugyze Kapiteinen had. 148-151 &c.
Landvoogden des Konings van Ormus, hoe de inkomsten des Ryx inslokten, en de schuld daar van op de Portugyzen leiden. 11, 12
Laurenzo de Mello door de Menezes na China afgezonden, verongelukt ontrent Pegu. 65, 64

M.

Mahamud Xa, nieuwen Koning van Ormus, onderwerpt zig aan Portugaal. 56
Malabaarze Kust hoe en waar door vol Christenen 103. Hoe groote bedriegers de zelve zyn. 104
Martin Alfonzo de Mello, na China gezonden, heeft'er zeldzame ontmoetingen 136-143. En Word ontrent Cantam van de Chinezen vyandelyk bejegend 138. Komd met haar in gevegt. 139. Dien hy ontkomd, en van daar na Malacca en Indiën gaat 141. De rest van zyn bedryfen voorvallen nagespoord 154-168 &c. Word ongelukkig door zyn eigen Muskettier gequetst, en de Brito in zyn aanslag belet 169.
Martin Correa tot Ternate wel onthaald, en word van Almansor om Vreede aangezogt. 178
Meliapor een ouwde Stadt der Malabaren, om haar schoonheid zoo genoemd. 99
Moor byzonder hoovaardig op twee afgesnede hoofden, en zyn trots beschеid aan Correa. 177
Mooren binnen Ormus besluiten een opstand tegen de Portugyzen aan te vangen 18, 19. Betoonen een ongemeene dolle drift in 't vegten 132. Die van Tidor plegen groote wreedheid na haar overwinning op Antonio de Brito 166. Eenige al te jammerlyk van Kachil Daroez volk gehavend, door Martin Correa verzagt en verbeden 175. Hun afschuwelyk gebruik, tot teeken van kloekmoedigheid. 176

N.

Nautaques, wat voor volk ontrent het nauw van Ormus en waar van zoo genoemd. 11, 19
Norognas twee gebroeders, tasten een groot Moors Schip aan, daar 't zeldzaam mede afloopt 69, 70

O.

Olisanten zeldzame onvertzaagdheid in 't bestormen van een Sterk-

Digitized by Google

Sterkte der Portugyzen betoond. 152
Opstand onder de Mooren van Ormus en de Zee-schuimers Nautaques berokkend 18,19 &c. Is van veelerley gevolg, en voorziening der Portugyzen daar tegen. 20-30
Ormus waar door onmagtig geworden de bedonge schatting aan Portugaal te betaalen 10,11. In opstand en alarm gebragt, en grouwzaam afgeloopen 20-24. Word uit des Konings last in den brand gestooken, die na Queixome vlugt. 40,41
Ouwders hoe in Indiën vry staat hunne Kinderen voor Geld te verkoopen. 109

P.

Perduca Raja Zee-Kapitein van Bantam, heeft verscheide gevegten met de Portugyzen op de Rivier van Muar. 143, 144
Persianen straffen de lafhertige Zoldaten met Vrouwe Kappen op te zetten 32. Steken d'Arabiers d'oogen uit, uit wangunst tegen de Portugyzen. 51
Portugyzen door de Landvoogden des Konings van Ormus beschuldigd, die haare diefte ontdekten 12. Raken onder de opstand binnen Ormus in groote benauwdheid 22, 23, 24. Brengen hunne Schepen in zekerheid en zenden berigt van den opstand aan Duarte de Menezes 25, Nemen de verbrande Stadt Ormus in bezit, die ze jammerlyk verwoest vinden 42. Raken vier van haar door onvoorzigtigheid om den hals 84. Eenige na Goa om soldy-gelderen af te halen, van Roovers overvallen en mannelyk gered 89. Die van Paleacatte bouwen een Stadt die ze St. Tome noemen 105. Haar Sterkten en Comptoiren van gants Indiën van wat breede uitstrekking 105. Eenige by de Chinezen gevangen, ten laatsten als Land-verraders Handen en Voeten afgesneden. 141
Portugys in gevaar van aan een Boom dood geschooten te worden, toevallig gered. 88
Portugysse Schepen in 't Jaar 1522 van Lissebon vertrokken, koomen tot Goa, met schryvens aan Don Duarte de Menezes 128.
Priester onder de Brammaners, dood zyn eigen Zoon om den Koning te mompen. 100

Q.

Queixome een Eiland in de Persiaanze Zee beschreven. 38

R.

Raja Abrahëm, Zoon van een groot-gemaakte Slaaf, speeld lustig den beest en doed wonderlyke overheeringen 110-115. Raakt met den Koning van Pedir en de Portugyzen in Oorlog 114-116. Door zyn eigen Vrouw vergeven. 136
Raja Lilila neemd het Koninkryk van Pacem binnen 3 Maanden in, en doed beloften en dreigementen aan de overwonnene. 125.

Digitized by Google

Raez Xabadim zet den Koning van Ormus in zyn gramſchap ter neder en gaat met 130 Vaartuigen tegen de Portugyzen in Zee 33. Houd een dapper gevegt met de Portugyzen, met gevolgen van wederzyds 33,34. Door Raez Xamexir vermoord en de toeleg op Raez Xaraſo, door zyn vlugt gemiſt. 71,72
Raez Xamexir, Moordenaar van Raez Xabadim bezoekt den Koning te Ormus. 75
Raez Xaraſo in bekommering over de gemeenſchap van Don Louis met den Koning van Ormus te Queixome 57. Maakt de moord van Raez Xabadim aan Jan Rois bekend, die daar op zelfs gevangen raakt 72, 73. Van de voornaamſte Mooren ſwaar beſchuldigd, word in de boeyen geſlooten 75. Blyft na veel haſpeling Guazil van Ormus, en de Koning trouwd met een van zyn Dogters. 77
Rate Kam, Stadsvoogd, beſteld den Koning van Bengale 9 Jaren lang; word een Dwingeland, en daar na van alles beroofd. 117-119
Rouw in heel Indiën uit bevel van Duarte de Menezes over de Portugyze Koning Don Manuel aangenoomen. 63
Rui Boto ſterſt Martelaar onder de oproerige Mooren van Ormus. 23

S.

Schepen met veel groote Heeren ontrent Maſcate verongelukt, en zommige met de lading zeldzaam en onder rare gevolgen gered. 60,61
Scheeps-togt na China, door Martin Alfonzo de Mello, ongelukkig ondernomen. 136-141
Simon d'Andrade na Dabul gezonden, maakt zig meeſter van de Sterkte en ſteld de Stadt onder ſchatting. 8,9
Slaven hoe te mets in Indien ook tot Koningen, Onder-Koningen en groote Land-heeren worden. 108
Sloep op een Rots gevoerd, om de overtogt van Vyanden te beletten. 168, 169
Sofalla, het begin van der Portugyzen opgeregte Sterkten en Comptoiren, eindigd in de Moluccos. 105
Storm-ladders der Mooren, door een van haar eigen Olifanten om-verre gerukt, brengd veel van hun volk om den hals, en de reſt aan 't hollen. 132
Sultan by de Mooren voor Koning gehouden. 49
Sumatra in zyn verſcheide Koninkryken beſchreven. 107

T.

Tamaras een Vrugt als Vygen, waar toe op zeekere tyd verzameld worden. 59
Tanadaryen, hoedanige plaatzen tot het inzamelen der ſchattingen, op 't Vaſte-land van Goa. 87
Ternuxo, Jonge Koning van Ormus laat zig van eenige Hovelingen misleiden, dat van qaaad gevolg is, en tot een opſtand uitloopt. 17
St. Thomas zyn Graf belaſt met veel yver op de kuſt van Malabar na te ſpeuren. 93-102

Digitized by Google

Tidorse Mooren, neemen een krygslist tegen Antonio de Brito ter hand die hen gelukt. 165
Tolhuis van Ormus hoe van Portugeeze en Moorze amptenaaren te gelyk bediend. 15, 16

V.

Vrouwe Kappen by de Persiânen, de lafhertige Kapiteinen opgezet. 32
Vuurwerken onder de Olifanten geworpen, brengd dezelve aan 't hollen. 132

W.

Water binnen 't verbrande Ormus door 't verdrinken van Vee en Menschen verdorven. 48

X.

Xamexir over het ombrengen van Xabadim uit het Koninkryk van Ormus gebannen. 77

Z.

Zee en Zeevaard is veel toevallen onderworpen, waar door de reystogten zeer verschillig uitvallen. 86

EYNDE

Berigt voor den Boekbinder om de Figuren te plaatzen.

Figuur { *Ddd.* 1. / *Ddd.* 2. / *Ddd.* 3. } tegen Pagina { 21. / 131. / 141. }

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

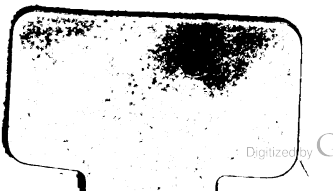
Digitized by Google

Digitized by Google